erm. Ir. O.
2392.
29.

A PESTI ÉS BUDAI NÉMET SZÍNÉSZET TÖRTÉNETE 1812—1847

ÍRTA:
KÁDÁR JOLÁN.

BUDAPEST
KIADJA A BUDAVÁRI TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG
1923

MAGY. AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

NÉMET PHILOLOGIAI DOLGOZATOK.

SZERKESZTIK:

PETZ GEDEON, BLEYER JAKAB, SCHMIDT HENRIK.

XXIX.

A KIADÁSÉRT FELELŐS: KÁDÁR JOLÁN.

MAGYAR TUDOMÁNYOS TÁRSULATOK SAJTÓVÁLLALATA. — SZABÓ T. ISTVÁN.

MAGY. AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

A pesti német színház 1836-ban készült függönyének tervvázlata.
Neefe Hermann festménye a Székesfővárosi Múzeumban.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

A PESTI ÉS BUDAI NÉMET SZÍNÉSZET TÖRTÉNETE

1812—1847

[illegible]

KADÁR JOLÁN

BUDAPEST 1913

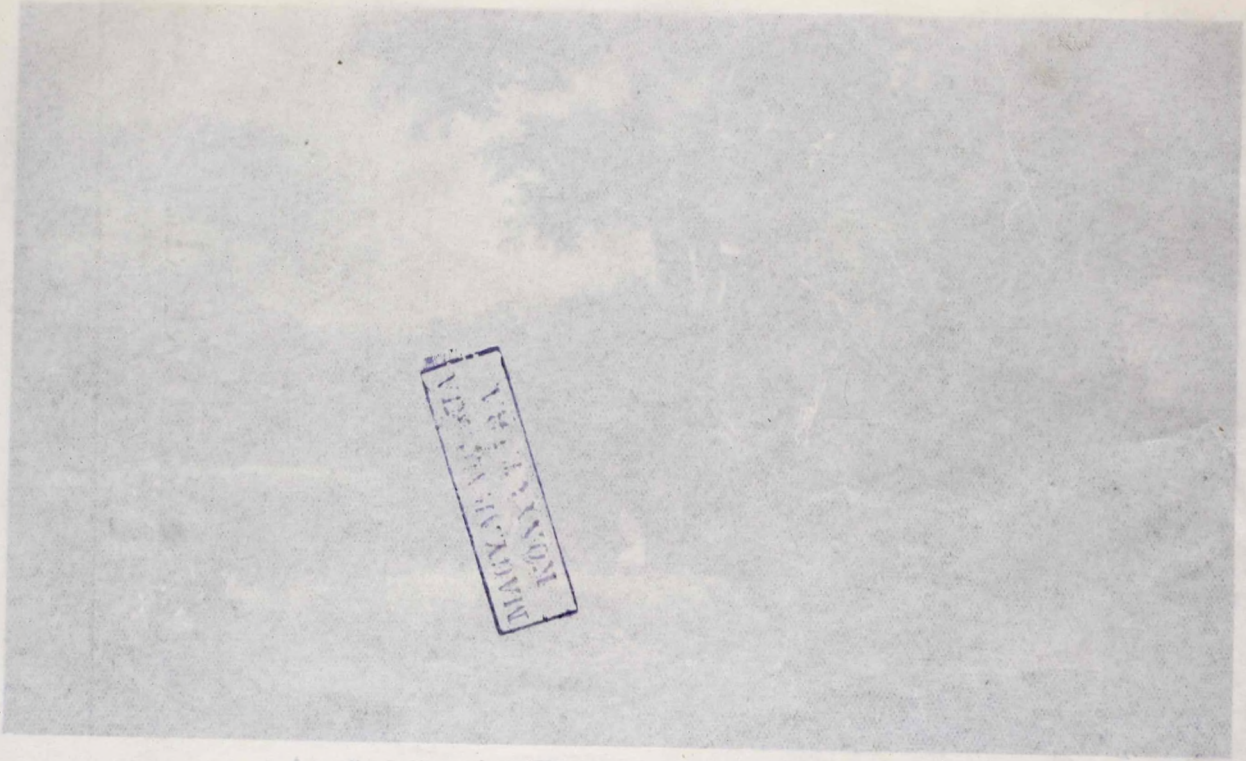

A pesti német színház 1836-ban készült függönyének tervvázlata.

Neele Hermann festménye a Székesfővárosi Múzeumban.

A PESTI ÉS BUDAI NÉMET SZÍNÉSZET TÖRTÉNETE

1812—1847

ÍRTA
KÁDÁR JOLÁN

BUDAPEST 1923

109523

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

Magyar Tudományos Társulatok Sajtóvállalata Rt. — Szabó T. István.

R
1977

MAGYAR AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

BEVEZETÉS.

„Valami ismereteinket terjesztheti, érzésinket nemesíti, nékünk a követésre szép példákat ad, mindaz, ha ezen oktatásit idegen nyelven adja is, méltán kivánhatja hálánkat s tiszteletünket." *Kazinczy.*

*Kazinczy*nak, a magyar kultúra egyik legjelesebb munkásának szavait idézem, amikor az idegen nyelven terjesztett műveltség egy szervének pesti és budai történetéből írok meg egy részt; fővárosunk német színészete méltán megérdemli figyelmünket, hiszen kultúrát terjesztett itt, amikor a műveltség magyar apostolai még nem érkeztek el Budapestre; de ezt a figyelmet még eddig nem kapta meg. Csak a magyar színészet történetével kapcsolatban tárgyalták, de ebből a szempontból sem helyesen; mert sosem keresték benne a kezdő magyar színészet iskoláját. Legrészletesebben és legrosszabbul *Váli Béla* (A magyar színészet története. Budapest 1887.) írta meg a pesti és budai német színészet kezdeteinek vázlatos történetét; ez a vázlat azonban tele van tévedések tömegével, rosszul leírt nevekkel. Pl. *Babniggot* állandóan *Babing*nak, *Grimm Fedort Grimm Theodor*nak írja s egy operai jegyzék közlése így szól: *Veber* (helyesen *Weber*), *Wozunky* (Wranitzky), *Chanbini* (Cherubini) *Diversi* (?) és így tovább. De ezeknél nagyobb baj a légből kapott adatok tömege, amelyek nyomán teljesen helytelen kép ment át a köztudatba a hazai német színészetről. Különben őt csak a színház külső története érdekli és legkevésbbé sem az, ami a legfontosabb, hogy mit is játszottak itt és hogyan játszották. *Bayer József* (A nemzeti játékszín története I—II. Budapest 1883.) a nála szokásos megbízhatósággal dolgozza fel a magyar színészet történetének kutatása közben talált idevonatkozó anyagot. Teljességre természetesen nem is törekszik; de vázlatos műve alapnak sem jó, mert igaz magyar érzéséből fakadó sovinizmusa a hazai német színészet ellenségévé teszi. Teljesen azonosítja magát művének hőseivel, a küzködő magyar színészekkel és a vetélytársat látja a németekben. Csak azt veszi észre, amivel ártottak, de azt nem, amit adtak a magyar színészetnek. *Kertbeny Károly* cikke (Zur Theatergeschichte Budapests. Ungarische Revue 1881—2.) hiányos adatközlés, *Ország Sándor* kis könyve (Budai színházak és játékszín Budapest 1895.) *Vált* írja ki és csak ott értékes, ahol egyéni visszaemlékezéseket ad. A fővárosi német színészet történetének kezdeteit magam írtam meg, (*Kádár Jolán:* A budai és pesti német színészet története. Német Philologiai dolgozatok XII. Budapest 1914.)

valamint a fővárosi német színházak *Shakespeare*-kultuszának történetét (Magyar Shakespeare-Tár IX., X., XI., XII.). A most adott rész az elsőnél fontosabb és érdekesebb; mert 1812-ig két kis német városnak játszottak ezek a színházak, most pedig napról-napra magyarabb közönségnek. A tárgyalásban több szempont vezérelt; először úgy láttam ezeket a színházakat, mint egy letünt kor fővárosi életének jellemző részeit; azután mint egy kapcsot, mely a magyarországi műveltséget a nyugathoz csatolja. A fővárosi német színészetnek ép a magyarsághoz való viszonya adja meg a mi szempontunkból igazi jelentőségét s ez a kapcsolat sohasem erősebb, mint épen a most tárgyalt korban. Itt természetesen csak utalhattam rá, a kérdés kifejtése külön mű feladata; de ehhez a lehetőséget csak a fővárosi német színházak története adhatja meg.

I.

Az a harmincötesztendős időszak, melyet az 1812-ős és 1847-es évszám átölel, a „nagy" pesti német színház kora. Ennek a színháznak ép a híres külső nagyság a tragikuma: virágzásának alapja és bukásának oka egyaránt. A pestiek büszkesége a messzire kimagasló ház, a régi Pestnek egyik legjellemzőbb épülete.

A megnyitás napja — 1812 február 9 — több volt egyszerű átköltözésnél egy nagyobb, fényesebb házba. A külföld német világa számára ez a pesti német színészet születése napja. Eddig szórványosan szóltak a kis pesti Rondelláról[1] egyes útleírásokban s ha az utazók figyelmét megkapta is egy-egy jobb színész ügyes játéka, a kezdetleges színpad, a szegényes környezet gúnyos megjegyzések céltáblája volt.[2] Most az új épület méreteiben túlszárnyalja a többi német színházat[3] és külsőre nézve egy rangra jut velök. A bécsi *Allgemeine Theaterzeitung*, a kor legjelentékenyebb német színházi lapja állandó tudósításokat közöl immár a pesti nagy színházról. Az eddigi vendégszereplők mind az ausztriai vagy magyarországi vidéki német színészet névtelenjeiből kerültek ki: nagy néha tarkázta a sort egy-egy sorsüldözött, messzirevetődött német szerencsét-próbáló. *Schmidtmann*, a *Theater an der Wien* színésze a nagyok nagyja köztük. Most az új színházban más világ járja. A legnagyobb német énekesek és színészek fordulnak itt meg szakadatlan egymásutánban és nyugati kulturális értékeket hoznak a magyarság számára. Mert a nagy német színház közönsége nem a pesti németségből került ki, hanem sokkal nagyobb számban a pesti magyarságból. Ha a német színészek a közönségnek kedveskedni akarnak, magyar szöveggel énekelnek el egy-egy dalt, magyar köszönő szavakat intéznek hozzá s ilyenkor a tapsnak nincs vége-hossza.[4] Pestnek 1837-ig nincs állandó magyar színháza. A németet látogatják a magyar írók s a reformkor vezető emberei, itt kapnak sok ötletet, motivumot, idejárnak aztán Pestre jövé a magyar színészek,[5] hogy lássák a nagyhírű vendégeket, hogy mintákat kapjanak műsorra, rendezésre, játékra egyaránt.

Ez a nagy színház hosszú tervezgetések, próbálgatások, számítások és főleg aktaváltások eredménye volt.

Az eszme II. Józsefé volt; ő felismerte Pest központi fekvésének jelentőségét és itt német kultúrális központot kívánt teremteni. Miután a várszínház, első e nemű alkotása, 1787-ben elkészült, a nagyobb arányúnak tervezett pesti színház felépítését szorgalmazza. 1789-ben már telket keresnek az új építkezés számára.[6] Halálával egyidőre megakad a terv; de mikor 1790-ben a magyarság megmozdul nyelve és kultúrája védelmére s mikor az első törekvés mutatkozik magyar játékszín felállítására, kormánykörökben újból felmerül a pesti német színház felépítésének gondolata. A német műveltségnek akarnak a nemzeti törekvésekkel szemben erős várat emelni s hogy ez még soká nem készülhet el, annak oka egyrészt a napoleoni háborúkban,

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

másrészt a pesti tanács állandó vonakodásában van. A magisztrátus nem lát elég lehetőséget arra, hogy kellő hasznot húzzon az új épületből, neki mindegy a német és mindegy a magyar kultúra, egyáltalában mindenféle kultúra. *Orczy László* br. 1791-ben telket ajánl fel a városnak a színházépítés céljaira.[7] De a helytartótanács és udvari kamara határidős sürgetéseire[8] egyre jönnek a tanács kitérő és halogató válaszai,[9] hogy nem akadt érdemleges vállalkozó; most hirtelen eszükbe jut, hogy sürgősebb volna iskolák, templomok, kórház meg szegényház építése. A vállalkozók beadványai pedig sorra irattárba kerülnek azzal a megjegyzéssel, hogy ajánlatuk a város érdekeibe ütközik. A helytartótanács a magánvállalkozó mellett van, mert ha a város saját üzemében építi fel, kincstári kölcsönt kell adni. A város pedig az esetleges hasznot nem akarja a vállalkozóval lefölöztetni. Mikor aztán megvan a 95.000 frtos kincstári kölcsön[10] s a város elkészíti költségvetését,[11] ekkor jön a többi hátráltató fórum, a cs. kir. hivatalok, az építőügyi főkönyvelőség, amely napnál fényesebben kimutatja, hogy a költségvetésben 1761 frt 33 és fél krajcár felesleges és a benne foglalt 98.627 frt 48 és egyhatod krajcár helyett 96.866 frt 14 és kétharmad krajcárt engedélyez.[12] Annyi bizonyos, hogy a színművészetért való lelkesedésből nem akad vállalkozó a színház felépítésére; *Hild János* építőmester az álarcosbálok jövedelmét meg egy kávéház tartását kéri;[13] *Beckers József* gr. mint *Csekonics* gr. ezredes meghatalmazottja pedig a 32 évi haszonélvezeten kívül még egy lovarda felállítását.[14] Erre látva, hogy az ajánlatok mind olyanok, hogy — mint mondják — a városra csak kár háramlik belőlük, ismét elhatározzák, hogy a város saját költségére építi fel az új színházat. Ez az elhatározás tíz évi iratváltásba és huzavonába került, amelynek még most sincs vége.[21] A város küldöttséget akar a királyhoz meneszteni, amely kifejtse a felségnek a város álláspontját;[22] az udvari kamara nem engedélyez rá pénzt;[23] erre *Boráros* bíró és *Tuschl Sebestyén* pesti polgárok saját költségükön akarnak Bécsbe utazni, hogy kihallgatáson jelentkezzenek.[24] A helytartótanács továbbra is a magánvállalkozóhoz ragaszkodik[25] — alkalmasint valamely befolyásos vállalkozni akaró hatása alatt. A tanács nem tágít feltételeitől és így végre 1801 december 15-én engedélyt kap a szükséges építkezési anyag beszerzésére.[26]

Így tizenegy évi iratváltás után megvan az első reális lépés: a pesti tanács 1802 január 8-án tartott gazdasági ülésén megválasztják az építkezési gondnokot.[27] Ez a hír hamar elterjed a kicsi Pesten és megindul az ajánlkozás: női divatárúsok[28] és rokkant káplárok[29] kérnek munkafelügyelői állásokat ennél a ritka nagy építkezésnél, mert nem tudják, hogy mily sokára fog még megkezdődni. Most kezdődik még a különböző tervek meghányása-vetése. Az első tervet *Hillebrand* cs. k. udvari építész készíti; ehelyett a pesti tanács *Hild* pesti építőmester tervét fogadja el, mely szerint az építés összes költségei 214.857 frt. 43 és két tizenketted krajcárra rúgnának.[30] Ezt a tervet a helytartótanács nem hagyja helyben azzal a megokolással, hogy a város anyagi erőit meghaladja.[31] Erre a színházépítkezés kőanyagát csatornaépítésre fordítják[32] és úgylátszik, hogy a pesti új színház, mint annyi más, ismét csak terv marad. 1806-ban József nádor veszi kezébe az ügyet[33] s *Aman János* udvari építészt bízzák meg az új színház terveinek elkészítésével. A színház építkezési költségeinek fedezésére szépítőbizottságot létesítenek[34] s ez a szépítési alaphoz tartozó telkek árverés útján való eladásával gondoskodik pénzforrásról.

Ezzel a szépítőbizottsággal aztán a sok régi fórum mellé még egy új kerül, amely a mindenkori pesti színigazgatók ügyeibe avatkozik és munkáját nehezíti. Az eladott telkekből szerzett pénz hamar elfogy és ekkor különböző kölcsönökhöz folyamodnak.[35] De az építkezés most már komolyan megkezdődik. A 60 horvát téglavető, 50 kőműves, 200 napszámos és 100 kőfejtő 1808 tavaszán munkába fog a mai Gizella-téren.[36] *Pollák Mihály* pesti építésszel szerződnek az alapok ásására és az alapfalak felépítésére. *Aman* ellenőrzi évi 2000 frt. honorárium mellett az építkezést, de az állandó építési felügyelő *Hild* pesti építőmester.[37] 1808. július 16-án a nádor jelenlétében ünnepélyesen leteszik az alapkövet s még nem biztos, hogy csak német nyelven játszanak majd benne. Az alapkőbe vésett felírás, *Czinke* professzor ünneplő dísztichonjai magyar és latin nyelven készültek.[38] A városi tanács legkevésbbé tudja, mert megszokta már, hogy felülről intézkedjenek. Pest, Zemplén és Zólyom vármegyék rendeinek átirataira, melyben az új színház építésének alkalmával a magyar színház érdekeinek szemmeltartását kérik, mindig a felsőbb jóváhagyásra hivatkoznak.[39] De mikor 1812-ben a színház felépül, szó sincs magyar színészekről. A megnyitás napját a király születésnapjára, február 12-re szeretnék tenni; de ez hamvazószerdára esik s így február 9-én, farsangvasárnapján van a nagy ünnepség.

Huszonhárom évi aktaváltás és négy évi munka gyümölcse, az új színház 628.000 bécsi értékű forintot emésztett fel. De most mint Pest város dísze készen áll. Klasszicizáló stilusban épült a kor izlése szerint. A főbejárat kiugrója feletti görögös oromfalat a színház keletkezését ábrázoló szoborcsoport díszíti, felette pedig *Thalia*, *Kalliope* és *Melpomene* szobrai láthatók, amint *Apollo* védelmét kérik a színház számára. A kiugrótól jobbra és balra négy fülkében *Terpsychore*, *Klio*, *Euterpe* és *Polyhymnia* szobrai vannak. E szobrok kelteje *Berringer* műve, a másik kettő s az oromfaldísz *Voglé*, míg az oromfal feletti csoportnak *Klieber* a szerzője.[40] Ez a négy muzsaszobor minden, ami az egészből ránkmaradt. *Aman* nemcsak külsőben óhajtott klaszszikus stílusú színházat építeni. Behatóan tanulmányozta az antik színházat, ennek mintájára a legtökéletesebb épületet akarta teremteni. A rendkívüliség ugyan csak a nagy arányokban mutatkozott s nem a használhatóságban s az akusztikai szempontból támasztott vádak ellen *Aman* nemsokára védekezni kénytelen.[41]

A nagy költséggel készült színházat a bérlők — *Szentiványi Márkus* és *Gyürky Pál* — kellő fénnyel akarták megnyitni és az akkori ünnepelt színházi költő-királyt, *Kotzebuet* kérték fel alkalmi darab írására s az elő- és utójáték megzenésítését *Beethoven* vállalta. Ez a kettő *Ungarns erster Wohltäter* és *Die Ruinen von Athen* színre is került. Magát a *Belas Flucht* című darabot azonban csak 1815 február 28-án adták itt első ízben elő. Ez a magyarság iránti lelkesedéssel telített darab Bánk-Bán-szerű motivumával, hogy a kegyetlenül megbántott magyar nemes veszedelemben a trón megmentője lesz, illoyalis célzatnak látszhatott a dynastia menekülésére a napoleoni támadás idején; ezért helyette az ismeretlen szerzőtől származó *Die Erhebung von Pest zur königlichen Freystadt* c. egyfelvonásos alkalmi drámát adták.[42]

A fény káprázlatott, az Újhíd-utca meg Harmincad-utca kivilágított épületei, köztük a pazarul pompázó *Kemnitzer*-ház, a bejárat transparens felírásának lángbetüi mind annak a nagy jelentőségnek a kifejezői voltak, melyet Pest lakossága ennek a napnak tulajdonított.

Az igazgatóság hirdetésében hangsúlyozza, hogy ezzel a nappal a pesti színészet történetében új korszak kezdődik és igéri, hogy a nagy reményeket és várakozást a nehéz és dúlt időkben is be fogja váltani.[43]

Ahhoz, hogy remény és ígéret mennyiben vált valóra, ismerni kellene azt a képet, melyet a jövőről alkottak. Anyagi szempontból bizonyára csak bukásra lehetett volna következtetni. Pest lakossága 1810-ben 33000.[44] Honnan bírt volna naponta 3500 nézőt adni a pesti színháznak? A budaiak még a maguk kis várszínházát sem töltik meg. Aztán este nem valami biztonságos az átjárás. Még a huszas években, amikor holdtölte van a naptárban, nem világítják a pesti utcákat[45] s a hajóhidat sem, ha aztán felhős az ég, ki-ki nyakát törheti a koromsötétben; s emellett a pesti suhancok azzal szórakoznak, hogy a színház után a hajóhidon hazatérő vállalkozó szellemű színházlátogatókat kövekkel dobálják;[46] anyaguk van elég, mert a színházépítésből fennmaradt téglák még két év mulva is ott állnak a környéken.[47] Télen pedig, mikor a hajóhidat felszedik, Pest elérhetetlen, a két város közt széles jégbarrikád merevedik s a pestiek is alig birják ki a fütetlen színházat. A város lakossága rohamosan növekszik ugyan, de a színházak száma is és nemsokára Pest-Budán öt színház küzd versenyezve a közönség kegyéért. Ilyen kis városban 3500 ember csak a legkülömbözőbb körökből kerülhet ki. Honnan vegye a színház azt az erőt, amely ezeket a különnemű elemeket összetartsa? Az épitők túl nyújtózkodtak a közmondásos takarón.

Azonban anyagi bukásból nem lehet még szellemi csődre következtetni. Az anyagi vergődéseknek ép ez az egyik főoka, hogy a színvonalra nézve nem alkudtak meg mindjárt teljesen a körülményekkel. Nagy próbálkozások, merész akarások követik egymást, merítik ki a pénztárt és hoznak tanulság nélküli csalódásokat. A német színészet pesti történetében bukás bukásra halmozódik, de egészében mégis van benne fejlődés és haladás egészen a negyvenes évekig. Olyan ez a fejlődés, mint egy emelkedő hullámvonal, ahol összeroppanások tarkázzák a merész próbálkozásokat, de az egész ügy mégis folyton előrejut és a harmincas évek végefelé beáll a rövid virágzás.

De ez a megnyitó előadás, melyet 1812-ben három napon át mintegy tízezer ember élvezett — mert mind a három napon zsúfolásig megtelt a színház — szimbolikus a következő korszakokra; zenében *Beethoven* és szövegben *Kotzebue:* a zenei kultúra hatalmas oszlopai mellett a színpadi írók szürke serege, színi látványosságok névtelen szerzői tűnnek fel. Itt is bekövetkezett azoknak a színpadoknak a végzete, ahol a dráma együtt van az operával: az opera elnyelte a drámát. Ugyanez a jelenség fog később megismétlődni a *Nemzeti Színház* történetében; csak ott aztán később bekövetkezett a kétféle játékszínre való tagozódás. A veszély a német színházban még nagyobb volt; a pesti lakosság egyre nagyobb számban lesz magyar s távolodik a német drámától, de közönsége marad a nemzetközi operának. A pesti német színház elsősorban a zenei kultúra közvetítője lesz s ez pompás virágokat hajt itt; a virágzás kiterjed a magyar zenei életre is és a magyar opera dús hajtású kezdő korszakát eredményezi. A látványos darab az egyetlen, mely a zenétlen drámai fajták közül az új színpadon is érvényesülhet.

Így hát, hogy az akkori színikritika egy kedves kifejezésével szóljak, a dráma múzsája búsongott a megnyitó előadás örömzaja közepette.

Pesth.

Heute Sonntags den 9-ten Februar 1812
werden in dem neuen königlich = städtischen Theater allhier,
bey der ersten Eröffnung desselben
zur Feyer des Geburtsfestes Allerhöchst Seiner k. k. apost. Majestät Franz des Ersten
folgende Vorstellungen zum Erstenmal gegeben:

Ungerns erster Wohlthäter.

Ein Vorspiel mit Chören, zu dieser Feyerlichkeit verfaßt von August von Kotzebue; in Musik gesetzt von Ludwig van Beethoven.

Personen:

Stephan der Erste, König von Ungern	Hr. Katzauer	Ein bayrischer Gesandter	Hr. Zöllner.
Gisela, eine bayrische Fürstinn	Mlle. Ernst d. ä.	Ein römischer Greis	Hr. Schiemagel.
Gyula, das Oberhaupt der Gebirgshorde Moglus	Hr. Herdt.	Edle Ungern; Gefolge von edlen Frauen; ungrische Krieger; Ueberwundene vom Stamme Moglut; Römer; Bayern, Greise und Kinder.	
Ein edler Krieger	Hr. Pauly.		

Diesem folgt:

Die Erhebung von Pesth zur königlichen Freystadt.

Ein historisches Gemälde; nach der Geschichte vom Jahr 1244 bearbeitet, in einem Aufzug.

Personen:

Bürgermeister von Pesth	Hr. Pfadl.	Erster	Hr. Nowak.
Anna, seine Frau	Mad. Jandl.	Zweyter Mongoln	Hr. Wilhelm.
Sophie, Albrecht, ihre Kinder	Mlle. Zöllner.	Berchtold, Knecht des Bürgermeisters	Hr. Scheibel.
	Hr. Bonkovsky.	Ein Greis	Hr. Ehrenstein.
Wilan, Rathsmann	Hr. Erner.	Fritz, sein Enkel	Ninna Müllner.
Marie, seine Tochter	Mad. Müllner.	Meister Guntram, ein Böttcher	Hr. Rey.
Philipp, sein Neffe	Hr. Pauly.	Hans, sein Knecht	Hr. Sluka d. j.
Rechtmann, Stadtschreiber	Hr. Wieting.	Burger. Volk.	
Ritzi, Vormund	Hr. Zöllner.		

Die Handlung geht im Herbst des Jahres 1244 vor, theils unweit Pesth, theils selbst in dieser Stadt.

Den Beschluß machen:

Die Ruinen von Athen.

Ein Nachspiel mit Gesang und Chören, zu dieser Feyerlichkeit auch verfaßt von August v. Kotzebue, in Musik gesetzt von Ludwig van Beethoven.

Personen:

Minerva	Mad. Fotzlauer.	Ein Greis	Hr. Jandl.
Mercur	Hr. Stelzer.	Der Oberpriester	Hr. Rain
Ein Grieche	Hr. Hölzel.	Derwische, Türken, Priester, Jungfrauen, Kinder, und Volk.	
Eine Griechinn	Mad. Platzer.		

Die gedruckten Büchlein von dem Vorspiele und Nachspiele werden eingebunden an der Casse für 24 kr. C. M. verkauft.

Die Eintrittspreise sind folgende: Für eine Loge 3 fl. 30 kr. — Im Parterre 1 fl. — Auf der Gallerie im 2ten Stockwerk 48 kr. — Im 3ten Stockwerk 36 kr. — Stockwerk 24 kr. — Für einen gesperrten Sitz im Parterre 1 fl. 12 kr. — Im 2ten Stockwerk 1 fl. — Im 3ten Stockwerk 36 kr. —
Die Billete für die Logen und gesperrten Sitze können bis zum Anfang des Abonnements am 16 ten Febr. d. J., immer an dem Tage der Vorstellung, für welche man haben wünscht, Vormittag von 9 bis 12 Uhr, bei dem Theater-Cassier, Hrn. Böhm, im Krongäßchen Num. 378. gelöst werden.

Der Anfang ist um 6 Uhr. Die Casse wird bereits um halb 5 Uhr offen seyn.

2

A pesti nagy német színház megnyitó előadásának színlapja.

Eredetije a M. N. Múzeum könyvtárában. Hd. Szinnyei József gyüjteményében.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

A drámai színészet háttérbevonulásának a már említett általános és mindenütt bekövetkező operakultuszon kívül még sajátos okai is voltak az új színház épületében. A nagy színház igen rossz akusztikájú volt. *Aman* már említett védekezésében kifejti, hogy ennek oka az épület befejezetlensége; eredetileg ugyanis vigadóval együtt tervezték az épületet, de pénzhiány miatt az utóbbit csak 1832-ben építették ki; ez — mondja *Aman* — mint a színház záróépülete hangfogó gyanánt szerepelt volna. A vigadó elkészülte után valóban javultak az akusztikai viszonyok és egyben a jövedelmek is, de a drámai színész helyzete mindvégig igen nehéz maradt itt, mint minden nagy színházban; mert itt a hanghatásban óriási távolságokat kellett figyelembe vennie. A karzatnak suttogás, ami üvöltés a földszinti első sornak. Azonkívül a telt ház máskép rezonál, mint az üres. *Aman* telt házra számított, pedig eleinte félig telt ház is ritkán került. Jó színész kisebb hanganyaggal nem érvényesülhetett, hisz a hangulatot a távolülő közönség csinálja. Folyton ismétlődnek a panaszok a színészek halk és értelmetlen beszédje miatt. És hány hanglejtésbeli finomságot, hány csak halkabban ejthető szót nyelt el ez a barátságtalan, nagy nézőtér, mely olyanforma lehetett, mint a pesti Népoperáé megnyitása után. Elsősorban azok a darabok veszítettek, amelyek a régi műsor legértékesebb elemét alkották: a polgári dráma és a magasabb vígjáték. Ezek az intimebb hatásra számító fajták, amelyeknek előadása a középszerű színészek legjobb iskolája, egyre jobban gyérülnek most. A klasszikus műsorra még nagyobb a kár. Honnan vegyenek akkor Pesten 3500 embert, aki *Shakespearet* és *Schillert*, a régi pesti színpad két legnépszerűbb nagyját óhajtja és tudja élvezni? Az a szellemi előkelőség, amely itt erre vágyik, talán telt házat csinálna kisebb színházban; de a nagy színháznak egy kis sarkába belefér és elnyeli a hatalmas nézőtér. Pedig az igazgatónak telt házak kellenek, sokkal inkább, mint valaha. A nagy színház amúgy is megdrágította a helyárakat. A vonzásnak erősebbnek és tömegvonzásnak kell lenne. *Schiller Haramiái* csak akkor hoznak telt házat, ha *Guerra* cirkuszának személyzete lovakkal vonul be a színpadra. Látványosság újdonság vagy vendég kell. Ezek közül a klasszikus drámák előadásánál csak az utolsó vonzó eszközt lehet alkalmazni.

Az egész színjátszó stílusra csapás ez a monstruózus színház. Ha a színész észre akarja magát vétetni, nemcsak üvöltenie kell, de mozdulataiban és arcjátékában is túlzásokra van szüksége. A játéknak a mimikának ezer finom árnyalata elvész. Mint egy egykorú tudósítás írja, nem elég, hogy a darabok kétharmadrészét nem hallani, de a legtöbb helyről nem lehet a színész arcát látni. Ha a berlini brandenburgi kapu Apollója fellépne a pesti színpadon, annak az arca talán némi arányban lenne a színpaddal. Így nem is látszhatik nagy túlzásnak az az anekdota, hogy egy pesti polgárasszony, ki a karzatról nézte végig egy dráma előadását, a következő véleményt mondta: „A kis fiúk és kis lányok egész jól játszottak, csak nagy kár, hogy nem beszéltek semmit.“[48]

Így azt hiszem, a bérlők s a színházlátogató közönség rövid tapasztalat után nem írták volna alá az egykorú alkalmi versezet dicshimnuszát:

Der stolze Bau! Betrachtet seine Zinnen,
Sein hehres Aeussres; wie's zum Auge spricht!
Prüft seinen Zweck in dem gefällgen Innen
Berufne Kenner haltet frey Gericht!

Das Werk muss selber seinen Meister preisen.
Dem Patrioten ziemt's, dahin zu weisen:
Der prächt'ge Bau, den euer Aug' erblickt, —
Pest war es selbst, das sich mit ihm geschmückt.[49]

II.

A XIX. század első évtizedeiben a színház iránti érdeklődés valódi színházi mániává fokozódik; ez minden más érdeklődést elnyel most, ennek kell politikát pótolnia, ez tölti meg a lapok hasábjait és ez a nagy urak sportja. Az európai hullám hozzánk is átcsapott.[49] Bécsben 1807 óta az udvari színházak élén egy arisztokratákból álló társaság van, ahol persze a magyar mágnások nagy szerepet játszanak, míg 1814-ben *Pálffy* gróf, mint a bécsiek hívták „*Theater-Pálffy*" átveszi egyedül három nagy bécsi színház bérletét. Most, hogy a nagy pesti színház felépült, már nem méltatlan dolog egy magyar úrhoz, hogy a pesti és budai színházak bérlője legyen és pesti polgárok és szegény vándorszínészek, *Tuschl Sebestyén, Bergopzoom, Bulla, Busch, Czibulka* meg *Jandl* utódja legyen. Most az úri bérlők kora következik, míg *Szentiványi Márkus, Gyürky Pál, Ráday Pál gr., Brunszvik Ferenc, Bodor Mihály* és egy nagyrészt arisztokratákból álló részvénytársaság többé-kevésbbé rajta nem veszt az úri mulatságon.

Szentiványi Márkus és *Gyürky Pál* már a nagy színház felépülte előtt átveszik a színházak bérletét. Eredetileg 1811 október 8-tól óhajtják megkezdeni, de *Czibulka* teljes anyagi kimerülése miatt már 1811 május 9-én kénytelenek vele.[50] Övék az összes látványosságok bérlete a magyar színjáték kivételével; a bérleti szerződés 2. pontja kiköti, hogy a magyar színészek minden külön fizetés nélkül tarthatnak magyarnyelvű előadásokat. A bérletért Pesten évenkint 9000 forintot, Budán 3000 forintot fizetnek. Ha az új pesti vigadó felépül, annak a bérletéért külön 9000 forint jár. Biztosíték gyanánt lekötik nógrádi birtokaikat. Ennek fejében joguk van a színészeket szerződtetni s színházi peres ügyekben őket illeti a bíráskodás; a helyárak megszabásában szabad kezet kapnak azzal a megszorítással, hogy Pesten harmadrésszel, Budán felével kisebbek tartoznak lenni a bécsi udvari színházakban fizetett belépő díjaknál. Tetszésüktől függ az előadások száma is, csak az ú. n. normanapokon[51] kötelező a szünet. Ezzel szemben Budán kötelesek jó lakást tartani, hogy a jégzajlás esetén a dunai átkelés nehézségei miatt ottrekedt színészeknek legyen hol lenniök; továbbá a színészek számára nyugdíjintézetet is tartoznak alapítani.

Az új igazgatók új szervezetet adnak a színházaknak. Ezek élén a főigazgatóság áll (Oberdirection), amelytől a tanács (Conseil) és a rendezőség (Regie) függ. A főigazgatás a „bérlő urak" kezében van (Die Herren Pachtunternehmer). A rendezőség az előadandó darabok előadási tervét részletesen kidolgozza és a terv kivitelére ügyel. Tagjai a főrendező (Hauptregisseur), a titkár, az operai és drámai rendező, karmester, 2—2 operai és drámai ügyelő (Inspicient). A részletesen kidolgozott terv aztán a tanács elé kerül, amely esetleg módosítja s a főigazgatóság elé terjeszti. A tanács tagjai az elnök, titkár, számvevő, a gazdasági vezető és a főrendező.[52]

A színház nagy és fényes, a komplikált szervezet eléggé tekintélyes volt, de ez a fény és tekintély igen nagy összegeket emésztett

fel. Maga a bérösszeg is nagy, rengetegbe kerül a ház világítása, a nagy személyzet fizetése (a zenekar nélkül több mint 42000 frt évente).[53] A Rondella-színház díszletei persze nem használhatók itt, a hatalmas színházhoz új, hatalmas díszletek kellenek. Mindezekhez járul még egy nagy és igen költséges kitüntetés: *I. Ferenc* császár szövetségeseivel, a porosz királlyal és orosz császárral meglátogatja 1814-ben a pesti nagy színházat. Ez az egy este 9000 forintba került és semmit sem hozott a dicsőségen kívül, mert szabad belépés volt a meghívottak számára. Hiába kér ezért *Szentiványi* kártalanítást a városi tanácstól, legalább az összeg egy harmadáig.[54] Legdrágább azonban az előadások új fűszere, a sok vendég. Méltán zúgolódnak a szerződött tagok, hogy őket ezek háttérbe szorítják. *Campi* asszony a bécsi udvari opera tagja minden fellépéséért 200 bécsi értékű forintot kapott, napi 6 frt ellátási pénzt, útiköltséget és fogatot.[55]

Így érthető, hogy az új bérlők első dolga a páholybérletek árának felemelése; hiába tiltakozik ellene a pesti tanács, a helytartótanács helybenhagyja a bélők eljárását.[56] A „bérlő uraknak" nagyobb befolyása van a felsőbb fórumnál s így hiába kéri a magisztrátus a helytartótanácstól ezzel az üggyel kapcsolatban fennhatóságának kifejezett megállapítását. De a felemelt bérleti árak ellenére is veszteséggel zárul az üzlet.

Bizonyára az első, átmeneti évek lehettek a legnehezebbek, amíg az új színház jellege kialakult. A Rondella-színházból hoztak át hagyományokat, hoztak műsort és társulatot. De egyiknek se vehették változatlanul túlságos hasznát. Egy tekintetben közös volt az új színház jellege a régiével; mindkettő egyetlen színház a városban, feladata a legkülönbözőbb igények kielégítése.

Nincs tagozódás sem műfaj, sem nívó szempontjából. A régi színház műsorának gerince a Burgtheater játékrendje szerint alakult. Ehhez járultak aztán az udvari opera hatása a zenés darabokban, a *Theater an der Wiené* a látványos játékokban és a bécsi lipótvárosi színház lokális bohózatai is tarkították a sort; magyar elemek, hazai tárgyak, hazai táncok lassan, de mégis tért hódítanak, amilyen mértékben magyarabbá lesz a színház közönsége. Most a helyzet kissé megváltozik. A Burgtheaterből idekerült polgári drámák erkölcsi tanulságaikkal s a szalonvígjátékok Budára vonulnak lassan, ahol a kedves várszínház intim színpadán a konzervatívabb budai közönség hallgatja őket. De ide kerülnek az ál-erkölcsi tanulsággal és valódi cinizmussal telített *Kotzebue* darabok is. Az ő feltétlen uralma és nagy kedveltsége hanyatlani kezd most. Egyetlen darabját adják nagy sikerrel; ez a *Fanchon*, mellyel a mozgékony szerző ismét új műfajra, a nagy kedveltségnek örvendő daljátékra tért át. Egyebekben az opera szerepe és a *Theater an der Wien* hatása erősödik a látványosságok nagyobb térhódításával, de a lokális bohózat is egyre nagyobb helyet foglal el a műsoron; előnye a nagy színház szempontjából, hogy épúgy zenésjáték, mint az opera és kisebb tehetségek és kisebb készület kellenek hozzá.

Az új műsor kiépítése nagy és nehéz feladat volt. A régi darabokat nem lehetett egészen mellőzni, mert a személyzet nem győzte az új darabok betanulását, hisz amúgy is agyon volt terhelve egy-egy pesti színész. Kardalosokkal együtt 56 színész lát el két színházat. Sok új operát és látványos darabot nem lehet adni a költséges díszletek miatt. De mégis sok újdonság kell, mert a főbevétel a bérelt helyek jövedelme s a bérlő mindig újat akar látni a pénzéért. Sok

azért a tiszavirág-éltű darab és kevés az állandó műsorgyarapodás.

S nemcsak itt, de mindenütt nehéz volt ekkor tartalmas új műsordarabokra lelni, mert ez az idő epigonkor a drámairodalom terén. Az olasz opera első virágkora elmult s *Rossini* most kezdi első darabjait írni, de még nem érkezett meg a nagy sikerekhez és nem érkezett el hozzánk. A francia operák, *Méhul, Grétry, Boieldieux, D'Alayrac* még mint az előző korszak öröksége vannak színen és még csirájában van csak a nagy heroikus opera: csak *Spontini Vesztaszűze* jelent még meg, de a jövőé még *Auber, Meyerbeer, és Halévy. Mozart* a mult kincse már s *Weber* nem érkezett el még, a *Fidelio* egyetlen, de nem a népszerűségre termett. A drámában a romantikusok meddők a színház számára és megrokkantak már *Iffland* és *Kotzebue*; az ő epigonjaik hurcolják halálra a színpadon a tőlük teremtett műfajokat. Nyugatabbról sem jön semmi; *Ponsard*dal csak muló kísérletet lehet tenni és nem jött még el *Victor Hugo* és *Scribe* kora. És Bécs is úgylátszik odaadta erejét a háborúra — ez szívott fel minden alkotást. *Körner*, akitől sokat várt ha nem is az irodalom, de legalább a színpad, elesett. *Collin* sohasem tehet igazi népszerűségre szert. És némák már a külvárosi színpadok kedves szerzői, akik még gyári munkáikba is tudtak meleg humort és poétikus csillámot vinni: *Hafner Fülöp. Hensler, Schikaneder*; s még sok idő telik el, míg *Raimund* újra visz a lokális bohózatba melegséget és fantáziát. A legszürkébb epigonok: a mindent gyártó *Meisl*, a rémdrámák szállítója, *Gleich* és a nyárspolgár *Bäuerle* még kimagasló nagyságok a névtelenek özönében.

Ezekből válogat a pesti és budai színház is. Egyben hű maradt a Rondella-színház tradicióihoz az új ház is: itt is *Mozart* a legkedvesebb az opera klasszikusai közül. A régi színház legtöbbet adott darabja a *Zauberflöte* két évig vár ugyan díszleteire, de 1814-ben újra meghódítja a szíveket, épúgy, mint a kedves *Entführung aus dem Serail* és a *Hochzeit des Figaro* is. De sokkal inkább a *Don Juan* és — ami ma már szokatlan, de akkor általános — a *Die Grossmut des Titus*.

A bécsi karmesterek szerzeményei közül műsoron maradtak és többször előkerülnek *Gyrowetz Agnes Sorelje* s még sokkal nagyobb sikerrel a Rondella utolsó operai újdonsága az *Augenarzt*, *Winter* operája *Das unterbrochene Opferfest* és *Weiglé*, a *Die Schweizer-Familie. Tuczek* pesti karmester *Lanassája* még most is kedvelt. A darab egyetlen hibája, írja az egykori tudósító, hogy fenséges zenéje van bár, de Pesten készült; írták volna csak Párisban, már egész Európában híres lenne.[57]

Párisból jön most minden új opera. Még mindig kedveltek *Cherubini* darabjai, — de nem a *Wasserträger von Paris*, mint eddig, hanem a *Faniska* bizarr zenéje, a *Lodoiska* nemes, szinte beethoveni muzsikája. El még *Méhul* oratorikus operája a *Joseph und seine Brüder* és *Pär: Sargino*ja is. Az új színház első újdonsága, a páratlan népszerűségű *Aschenbrödel, Isouard*-nak akkor nagyon felkapott, most egészen feledésbe merült operája. Ehhez pompás új díszletek készülnek, vonzanak is; büszkén mondja az *Allgemeine Theaterzeitung* pesti levelezője, hogy egy utazó, aki a *Cendrillont* Párisban is látta, bevallotta, hogy a pesti előadás fényben nem marad a párisi mögött;[58] külsőben ilyen pompás a másik francia újdonságnak, *Boieldieu Johann von Paris*-jának díszletezése és ruhatára is.[59] De a jövő Pesten a heroikus operáé, melynek első jelentkezése *Spontini: Vestalin*ja. Atizennégy *Vesztaszűz* fehér fátyo-

lával, de még inkább *Licinius* diadalmenete, a római harcosok tömege, akik katonai gyakorlatokkal gyönyörködtették a közönséget[60] — az akkori színházak, de különösen a nagyszínpadú *Theater an der Wien* mintájára[61] — ez való a színpad méreteinek. Pompával jelenik meg *Pär Sophonisbája* is, de nem hosszúéletű a színpadon. *Gluck Iphigenia auf Taurisa* csak egyetlen egy előadást ér a szép díszletek és a preciz előadás ellenére is; mert, mondja az egykorú pesti vélemény, ez azok közül a remekművek közül való, amelyeket inkább csak másoktól hallunk magasztalni, de magunk inkább nem csodáljuk meg; szép ékszer, de régidivatú a foglalatja.[62] Nagyobb a sikere az akkor divatba jövő daljátéknak. *Himmel*, a termékeny berlini komponista *Kotzebue* szövegére írt *Fanchon*-ját még tizenháromszor ismétlik meg a première évében; de előadása mégsem tartozik a nagy sikerek közé, mert a vaudeville finom franciás játékot kíván, amire színészeink nem képesek s a közönség itt hozzászokott a látványos darabokhoz és a nagy operákhoz.[63]

Karmestereink kitünő zenészek és komponisták is egyuttal; bécsi kollégáikkal akarnak versenyezni ezen a téren. *Tuczek*, a nagysikerű *Lanassa* szerzője legalább igazi bécsi műfajban az opera-travesztiában próbálkozik, komikus baletté alakítva az év legnagyobb sikerét, a *Johann von Paris*t. Különben alkalmi zenét ír aktuális tablókhoz, olykor egyetlen éjszakán.[64] Nagyobb sikere van *Kleinheinz* későbbi pesti karmester nagy operájának, a *Harald*-nak, melyet *Stegmayer* színdarabgyártó zagyva szövegére írt; bár Budán van első előadása, pompás díszletei és zenéje csak a pesti nagy színházban érvényesülhetnek igazán. *Kleinheinz* maga dirigál, elejétől-végig osztatlan a tetszés s a kritika elismeri, hogy *Gluck* tanulmánya látszik rajta; vannak aztán a közönségben olyan hangok is, hogy több új operából szedte össze az egész zenét, de hát semmi új sincs a nap alatt — mondja az elismeréssel nem fukarkodó kritikus.[65] Valóságos tollharc fejlődik ki *Spech* pesti karmester operája, az *Ines und Pedro* od. *Der Geist bei Montegalva* körül. *A Theaterzeitung* pesti tudósítója hosszadalmasnak találja s hibáztatja, hogy a szerző nem ismeri a törlést. Erre egy lelkes, antikritika kel a komponista védelmére s csak azt kifogásolja, hogy olyan silány librettot választott. Ezt a vádat a szerző nyilatkozatában igaznak ismeri el s közli — ami a mi szempontunkból bizonyára a legérdekesebb — hogy ez a szöveg *Kisfaludy Sándor Tátikája* nyomán készült. Az igazgatóság aztán átdolgozta olyanképen, hogy spanyol talajra helyezte — nyilván fantasztikusabb kosztümök és díszletek alkalmazhatása végett és régi jó pesti szokás szerint a katasztrófát elhagyták s a két utolsó felvonást eggyé gyúrták össze. De a szép díszletekkel nem takarékoskodtak most sem.[66] Mint operaszöveg és álruhában bár, de ez a magyar irodalom első jelentkezése német színpadunkon, ahova a másik *Kisfaludy*val fog bevonulni.

Az igazi operakultusz ideje még nem érkezett el. Az operához nem elég a díszlet, hanem jó énekesek is kellenek. Az operai személyzet pedig még nincs a drámaitól elválasztva, itt az első énekesnőn kívül mindenki mindent játszik. Sokkal jobban megfelel a színvonalnak még egyelőre az énekes bohózat, ahol középszerű hanggal is jó siker érhető el. A régi, már kissé elkoptatott tündérbohózatokhoz, mint *Hensler Der Teufelstein in Mödlingen*-jéhez *Kees* a színház díszletmestere készít új gépeket és díszleteket, hogy egy kissé megelevenedjék kopott fényük. S az egész időszak egyik legnagyobb sikere a *Pumpernickels*

Hochzeitstag és *Die Familie Pumpernickel*, *Stegmayer* énekes bohózati gyártmányai, ahol a már elkoptatott *Thaddädl* helyébe létrehozott új bécsi komikus figurát szerepeltet. De még itt sem érkezett el a virágzás s a színi személyzetben még nem szerepel sem a „Lokalkomiker" sem a „Lokalsängerin", akik később olyan fontos személyek és oly hatalmas közönségvonzók lesznek.

*Kotzebue*val folyton próbálkoznak, mert még nagyobb a híre mint az ereje. A *Herr Rochus Pumpernickel*-ből plagizált *Pachter Feldkümmelnek* a sorsa azonban a teljes bukás; a kritika is unalmasnak és trivialisnak minősíti.[67] Helyette a színtelenebb *Weissenthurn Johanna* színdarabgyárából kerülnek az újdonságok: *Johann Herzog von Finnland*, *Welche ist die Braut*, mérsékelt sikerrel. Szenzációs újdonság drámában csak kettő van: az egyik *Ziegler* drámája *Die Parteiwut*, amely naiv hatásvadászata ellenére kitűnő szerepeivel nagyobb sikerre tudott itt szert tenni, mint *Schiller Wilhelm Tellje*.[68] *Gottlieb Koke*, a tudatos és jéghideg flegmába burkolozó tetőtől-talpig gonosztevő, a kor legnagyobb színészeinek kedves szerepe. A másik *Körner Zrinyje*, ez zsúfolásig tölti a már jó ideje üresen tátongó nézőteret[69] és nagy lelkesedéssel tölti el a közönséget, amely nem is a drámáért, hanem a magyarságért lelkesedik itt.

A legeslegnagyobb siker azonban az aktuális daraboké, a hazafias tablóké, ahol nem kell a színésznek játszania, nem kell a közönségnek hallania és a díszleté meg görögtüzé a főszerep. Annak igen alkalmas a pesti színpad. A névtelen szerzőtől való, de Pesten íródott darab, *Der 31. März in Paris*, *Kaffka* drámája: *Die Schlacht der verbündeten Mächte bei Leipzig* és hasonlók egy ideig nagy sikerrel változtatják csatatérré a színpadot. De sohasem olyan zsúfolt a ház, mint ha *Eckschlager* tablója: *Die Erscheinung des Friedens am Schlachtfelde* van műsoron; „Vor den Tableaux, die auf unserer schönen Bühne prächtig dargestellt werden, und sehr imponiren, stehen wir grosse Kinder, wie vor einem Guckkasten die kleinen und sehen staunend die Zauberei an" — írja az egykorú forrás.[70] Majd hozzáfűzi, hogy ha az ilyenkor zsúfolt házban eszünkbe jut a klasszikus drámák előadásakor tátongó üresség, ez arról győz meg minket, hogy korunk a pompás szemfényvesztések gondolattalan szemlélésében több örömet lel, mint a szellemi megerőltetésbe kerülő mulatságban. Mi ugyan *Molnár Ferenc Fehér felhőjének* könnybeborult telt házaira gondolunk és minden időkének látjuk ezt a jelenséget.

Az új pesti színpadnak épúgy, mint a réginek, úgyszólván egyetlen klasszikusai *Shakespeare* és *Schiller*. Egyszer felbukkan ugyan *Goethe Egmontja* egyetlenegy előadáson, de azzal hét esztendőre el is tűnik. A klasszikus darabok főkép vendégszerepléseken merülnek fel; a régibb színészek *Shakespearet* játsszák, meg *Schiller Haramiáit*, esetleg *Fieskot*, ahol az akció van előtérben. Az új, weimari ideálokon nevelkedett rhetor-nemzedék *Schiller* jambusait szavalja.

Vendég nélkül *Lear király*nak két, *Macbeth*nek és *Hamlet*nak egy-egy előadásáról tudunk. Az új színház megváltozott alakban hozza *Macbeth*et; itt térnek rá a régi prózai átdolgozásról *Schiller*ére, melyben a bécsi udvari szinház 1808-ban bemutatta. Ez az átdolgozás nem *Shakespeare* nyelvén szólaltatja meg a szereplőket, hanem átöltözteti a schilleri beszéd hímes ruhájába. Nem nyerte meg a közönség tetszését s az új átdolgozás első megjelenése kiindulási pontja a pesti publikum elidegenedésének kedves darabjától, *Macbeth*től. A régi szöveg sokkal rövidebb volt; *Gallus* kedves, a pestieknek írt kísérő

zenéjéről azonban most sem akartak lemondani s így az előadás túlságosan hosszúra nyúlt. A közönséget — írja a tudósító — elfogta az az unalom, amit szerinte őszintén szólva *Schiller* drámáinak előadásakor érez az ember. Hosszú, túlságosan kidolgozott jeleneteinek nem volt jó hatása a színpadon, ahol a tömör rövidség és a cselekmény változatossága hat csupán. Különösen a kosztümök tetszettek, meg a közeledő birnami erdő, amely a nézők szeme előtt öntötte el a színpadot.[71]

A már színen levő *Schiller*-drámák: *Die Räuber, Fiesko, Kabale und Liebe, Maria Stuart* és *Die Jungfrau von Orleans* mellé *Schillernek* még két új darabja is kerül: *Wilhelm Tell* és *Don Carlos*. De a drámák kiállítására nem költ az igazgatóság semmit, minden erőt az opera szí föl s így nem aknázzák ki a *Wilhelm Tell*ben bőven jelentkező alkalmakat szép színpadi kép teremtésére. A svájci népet képviselő statiszták közül többen más híjján lengyel kosztümökbe bújnak. A színészek nem tudnak jambust szavalni, most kezdenek hozzátanulni. *Katzianer*, aki *Wilhelm Tell*t játsza, még erősen érezteti a lovagdrámákon tanult stílust; mikor fia fejéről az almát le kell lőnie, háromszor is az asszonyok karjaiba ájul; mikor pedig két nyilat tesz a tegzébe, az egyikkel nagy grimaszok közt megfenyegeti *Gesslert*.[72] A közönség azonban zajosan megtapsolja kedvencét.

Nagyon alkalmas a pesti színpad balettek előadására. De a színháznak még nincs saját balettszemélyzete és ezt a hiányt egyelőre vendégekkel kell pótolni. 1814 szeptemberében már itt van a *Kobler*-család és *Fortunato Bernadelli* balettmester s még 1815 elején is vendégei a pesti és budai színházaknak; bár ekkor a kitarthatatlan hideg miatt már ők sem képesek közönséget vonzani. Pedig már most katonaságot is hoznak a színpadra s ez felvonulásokat tart itt; a sorok figurákba fejlődnek s a táncosok és táncosnők a katonák sorai közt lejtenek el.[73] Majd egy *Der schwarze Mann* című balettban valóságos csata van a katonaság és a rablók között; lovak száguldoznak, hogy a színpad remeg belé, minden oldalról tüzelnek s kész a siker; bár a földszinten megjegyzi egy jóhumorú néző, hogy a darab megbukott volna, ha a lovak ki nem húzzák a kátyúból.[74]

Ilyen tarka műsor mellett a kis személyzetnek mindent kell játszania. *Stelzer* főrendező ma *Hans Klachel* egy külvárosi bohózatban és holnap *Jean de Paris* vagy *Octavio Mozart Don Juan*jában; *Hölzel Franz Moort* játssza és *Don Juant* énekli. Aztán az ötvenhat színész meg kardalos közt van még egy kis csoport a Rondella-színház régi gárdájából, a „veteránok". Ezek *Schienagel*, a *Jandl* és *Zöllner* házaspárok, *Herdt* és *Schmidt*. Kitünően játszanak, mikor egy régi *Kotzebue*-darab kerül elő, a pompás *Die deutschen Kleinstädter*, vagy valami letünt lovagdráma, mint *Rudolf von Felseck* od. *Die Schwarztaler Mühle* (*Korompay*tól); a régi tűz éled fel az öreg *Herdt*ben, mikor a *Der Teufelsstein bei Mödlingen*ben, ebben a már divatját múlta tündérbohózatban *Ladislaus Mosony*-nak, egy magyar lovagnak szerepét játssza.[75] De a *Shakespeare*-daraboknak is ők még mindig a főtámaszai. *Herdt* az első pesti *Macbeth*, még most, tizennyolcesztendő mulva is játssza ezt a szerepet. *Jandl* mesterien alakítja *Lear királyt*. De ereje már fogytán: nem való már neki olyan szerep, amely a színésznek nemcsak testi, de szellemi erejét is igénybe veszi. Hibáik a letünt korei: játékuk a lovagdrámákon és külvárosi szellemkomédiákon fejlődött. Ők az akciót túlozzák, mindent kiéleznek, mozdulataik hevesek és hajlanak a torzításra. *Bladl Claudius*-ából hiány-

zik a finom árnyékolás, suttogásból ordításba csap. *Wieting Oldenholm-Poloniust* hígvelejű karrikatúrává torzítja; de *Jago* szerepében tetszést arat; ide jobban beillett szüntelen gesztusaival, mint a dán udvar hideg és előkelő világába. Kitünő *Jandl* a szellem szerepében; túlvilági hangja, lassú, de emelkedett deklamációja borzongással töltik el a hallgatóság lelkét. De már túl van delelőjén; emlékezőtehetsége cserbenhagyja, elbeszélése akadozik, a súgónak hangosan kell ordítania s a közönség már azt hiszi, hogy nem egy, de két szellem is beszél.[76]

A jövő *Katzianeré*. Szerepeit végigordította — ami egy néhány pesti év után nem is csodálható — és egész játékát hatásvadászatra rendezte be. Nagy sikereit főkép szép alakjának és jó hangjának köszönhette, amivel elsősorban a közönség női felét nyerte meg. A természet pazar adományai mellől azonban hiányzott a gondolkodó fő és a kellő műveltség; mégis túlzásai csak babérokat termettek neki nemcsak itthon, de a külföldön is; a kritika ugyan ellene szólt, de az övé volt a közönség.[77] Végül aztán túlélte önmagát. Még ugyan 1834-ben nagy a sikere Pesten; a közönség magyar része és a magyar sajtó mindvégig kitart mellette, mert annak idején Budán fellépett s Thoringeni Gáspár szerepét magyarul játszotta el[78] s a hálás magyarság ilyesmit sohasem felejt. Híre futott, hogy magyarbarát s „tapsra ez ott fenn elég".

Nemcsak az operai és drámai, de még a komoly és víg szerepkör sem vált szét; a színházaknak itt nincs voltaképen komikusuk. A víg szerepekre aztán végzetes a bécsi bohózati stílus, amelytől seholsem tudnak szabadulni és komikus alakítás helyett bohóckodnak. Az semmi, hogy ha a részeg Prinz Schnudiból durva karrikatúrát csinálnak; de így jelenik meg aztán *Cassio* is *Othellóban*. *Stelzer*, a főrendező mindenféle lazzit enged meg magának. Aztán nem beszélnek irodalmi német nyelvet, minthogy többnyire Ausztriából, avagy Magyarország német vidékeiről kerültek elő és iskolába nem igen jártak. *Stelzer* főrendező budweisi dialektust beszél és cseh bonmotkkal szokta mulattatni a közönséget, ha verekedési jelenetekben kifáradt. *Rünner* úgy játssza a *Jean de Paris* kocsmárosát, mintha *Thaddädl* lenne egy bécsi tündérbohózatban. *Hölzel* az egyetlen, akiben méltóság van és komoly mérséklettel és mélységgel játszik; csak vele meg operát énekeltetnek, amihez nem ért.[79] A drámai női komoly szerepeket majdnem mind *Exner Antónia* játssza, egy szép fiatal leány; ő *Desdemona* és *Ophelia*; játszani ugyan nem játszik sokat, mint *Desdemona* szép szelíden lefekszik és tűri, hogy *Othello* meggyilkolja. De az a panasz, hogy értelmetlenül beszél, már igazán csak félig az ő hibája.

Az első lépés a jó operához *Fischer Eliza* szerződtetése, aki a bécsi udvari opera tagja volt eddig; de nem győzi sokáig hanggal a nagy színházat; az ilyen első énekesnő méltán kapta a nagyobb fizetést, mert hetenkint négyszer kellett énekelnie Pesten és kétszer Budán és pedig minden első szerepet. *Fischer* k. a. heroikus szerepekben jó, de a víg és kacér nők alakítása nehezen megy neki. Utóda *Seidlerné*, szül. *Wranitzki Karolina*, a bécsi komponista és karmester leánya, akiről nagy himnuszokat zengenek a pesti lapok, hogy egyforma jól énekli *Donna Annát* és *Fanchont*; vannak ugyan hangok, amelyek szerint énekét koloraturákkal halmozza el s hogy játszani éppenséggel nem tud, dehát szép asszony és az öltözködéshez ugyancsak ért. *Neumann-Sessi* asszony, a bécsi udvari színház híres énekesnője sem tud mellette sikerhez jutni. Seidlerné az első pesti

Wilhelm, Hölzel és Wilhelmné egy színpadi jelenetben.
Petrich András rajza a Kisfaludy-Társaság Ereklyetárában.

színésznő, aki körül tollcsaták fejlődnek ki. De úgylátszik, hogy az ő pártjának volt igaza; már egy év múlva a berlini udvari színház ünnepelt énekesnője, akit szépsége mellett nagy terjedelmű hangjáért és képzett előadásáért tüntet ki a közönség. A pesti színház most még nem tud tartósan ideláncolni egy ilyen tehetséget.[80] Nem is nagy az öröm pesti színházi körökben, amikor helyette 1815-ben *Cibulkánét*, egy már letünt kor pesti opera-primadonnáját szerződtetik; igaz ugyan — mondja a tudósító — hogy játszani jobban tud, mint a szép *Seidlerné*; de ezt is valami ódon siránkozó modorban teszi.[81]

Egyetlen operaénekesnőre még csak költöttek, mert akkor is kellett végül valami, amikor nem volt vendég. A férfi-énekesek teljesen jelentéktelenek. Dicséret hallik állandóan a zenekar felől; karmesterei kompozicióikkal ugyan nem aratnak nagy sikereket még Pesten se, de dirigálni tudnak s az orchester tagjai derék zenészek. Csak a nagy színházhoz igen kevés a kardalos.

Bécs, a nagy szinészváros csak úgy ontja most a vendégeket. Ezek a drágán megfizetett vendégek úgylátszik olcsóbbaknak tetszettek az igazgatók számára, mint jó tagok szerződtetése. Valami jó volt is benne: színészeink olykor nagystílű játékot is láthattak s volt valami nagyobb mintájuk. De a színház nivóját egyebekben nem emelte. Olyan volt ez a sok vendégszereplő, mint a folytonos izgatószer; de mindenki érezhette, hogy ez nem egészséges állapot. Az itteni színészek jobbjai kedvüket vesztik, ha látják, hogy ők csak staffage szerepét töltik be az ünnepelt vendégek mellett és senki sem ügyel arra, hogy jól vagy rosszul játszanak. Az idegenek viszik el a pénzt és a dicsőséget.[82]

A bécsi udvari szinház első fénykorának egyik legtipikusab képviselője, *Lange Henrik* régi nagyságának már csak roncsait mutathatja be nálunk, stílusa a letünt időké. De nagystílű rom és mozdulatainak szoborszerű, kiszámított plaszticitásával nálunk még nem látott nagyság és előkelőség fényét árasztja és mellette környezete kisszerüvé törpül; színészeink darabosaknak, közönségeseknek, nyárspolgáriaknak látszanak a Burgtheater finom, arisztokratikus tónusát áthozó vendéggel szemben. Mellette *Wieting* a pesti *Oldenholm (Polonius)* kisvárosi szatócsnak tetszik; a spanyol ruhákon kívül ugyan semmi sem vall benne udvari emberre.[83] Még ugyanebben az évben, 1817-ben *Grüner Ferenc*, a *Theater an der Wien* rendezője is jár itt és többek közt mint *Brutus* és *Moor Károly* is fellép.[84] Eltávozta után nem lehet azokat a darabokat játszani, amelyekben ő szerepelt, mert senki sem mer utána valamely szerepben fellépni. *Lange* aztán visszatér egy év mulva újra; ugyanekkor itt vendégszerepel a *Burgtheater*-nek még két tagja, *Krüger*, a finom komikus és leánya, *Anna Fedrowna*, aki itt ideglázban meghal.[85] Az ünnepelt *Campi* asszony, a bécsi udvari opera első énekesnője kétszer, 1813-ban és 1814-ben legkitűnőbb szerepeiben ragyog itt. Az 1814-es év ismét meghozza a maga vendégeit a bécsi udvari színházakból, itt van a legjobb énekesnők egyike, *Neumann-Sessi* asszony. A megnyitás óta több mint ötven vendég volt itt 1815 tavaszáig, nem számitva *Kobler* egész társulatát. Lassankint a nyár lett a fő színházi szezon, amikor az udvari színházak színészei szabadságidejükben vendégszerepelni jönnek le s a pesti és budai színházak kezdik magukat a bécsi fény valami visszaverődésének feltűntetni, vidéki színháznak a „Residenzbühne" mellett.

A sok vendégszereplő kölcsönkért fény csak. Az itteni színészekben nem hiányzik a törekvés valami jobbra; soknak van műveltsége

és tehetsége is. De hiányzik a művészi vezetés. A bérlők csak pénzügyletekkel foglalkoznak s nem tudják embereiket megválasztani. A rendezésben olykor kevesebb fénnyel is be lehetne érni, de több gond és több ízlés kellene. A *Richard Löwenherz* előadásánál a hölgyek díszmenete pesti fiakkereken történik, s az egyik kocsis még hozzá egy fekete meg egy fehér lovat fog be kocsijába.[86] Máskor meg szamarakat is hoznak a színpadra, amelyek aztán a jelenet végén nem akarnak kimenni s úgy kell őket kihúzkodni a közönség nagy derültségére. Az összjátékra nem nagyon ügyelnek s elkelne több próba is. Még a kitünő *Hölzel* is megteszi, hogy rögtönöz a színpadon és vicceket told be szerepébe.[87] A *Don Juan* egyik előadásán itt-ott 6—7 taktust is kihagynak. Az *Othello*ban *Lange* vendégjátéka alkalmával az is megesik, hogy a Cyprusba küldött szenátorok egyike, *Exner*, akinek *Jago*val beszélnie kellett volna, elfelejtkezve mondókáiról, a többivel együtt távozik. Mit tegyen *Jago*? Kénytelen kétszer-háromszor utána kiabálni: *Exner!*[88]

Az igazgatók a hozzáértést pénzzel akarták pótolni és igen rossz üzletet csináltak, mert egy kis szakértelem és művészi érzék minden mostoha körülmény mellett is több kamatot hozott volna. Így alaposan ráfizettek az üzletre és nem csodálható, hogy a következő bérlőnek, *Ráday Pál*nak minden kártérítés nélkül még bérleti idejének lejárta előtt tizenegy nappal átengedik a színházakat; a napi bevételek úgysem fedezték a kiadásokat.[89] *Szentiványi* ugyan azt reméli, hogy később megtérülnek még befektetései s 1814-ben újabb 3 évre akarja a színházakat bérbe venni; de noha azt az ajánlatot teszi, hogy minden jelentkezőnél 100 frttal nagyobb bért fizet, nem kapja meg a színházakat; a pesti tanács sem volt megelégedve az ő igazgatásával s a budai kiküldöttek azt hangsúlyozzák, hogy az ő színházukat teljesen elhanyagolta.[90]

Hogy a bérlők mit tartottak legnagyobb érdemüknek s az új színház első három éve eredményének, azt legjobban a búcsúelőadáson bemutatott tabló jelképezi. Félkörbe állítva azoknak a művészeknek a képei jelentek meg, akik itt vendégszerepeltek a három év leforgása alatt: a főhelyet *Kobler* táncos és leányai, a kedvelt ballerinák foglalták el. Aztán ott álltak sorba *Lange*, *Campiné*, *Krüger* és leánya képe, az utóbbi gyászfátyollal borítva, meg a többi vendégeké; az itthoniak közül csak a két operai primadonna *Fischer* k. a. és *Seidlerné* szobrai szerepelnek, az egyetlen tagokéi, akikre büszkék voltak.[91]

A következő igazgatóság nem dicsekedhetik majd ilyen fényes nevekkel, de a kölcsönkért dicsőség helyett tartósabb belső eredménynyel. Az új színház szervezését igazán először csak a második bérlő, *Ráday Pál* gróf kísérli meg.

III.

Ráday Pál gróf már nem puszta név, mint *Szentiványi Márkus* és *Gyürky Pál*. Ő családi hagyományaihoz híven részese a nemzeti nyelv emelését célzó törekvéseknek; pártolója az első magyar színészek küzdelmeinek, *Kazinczy* barátja és így ott él ő is a legérdekesebb kortörténetben, *Kazinczy* írásaiban.

Mikor *Kazinczy* születendő gyermeke keresztapjául *Ráday Pált* kéri fel, költői levelet intéz hozzá:

Te oktassd arra a' bölcsességre,
Melly élni tud, a' jót, a' szépet szereti,
Azt, a' mi nem az, megveti,
De a' mi az, szentül és készen követi;
Melly nem vágy csalfa fényességre,
Mellynek csak béke kell 's kedv 's pártás poharát
Józan kénnyel ivó elmés barát,
Jól folyt napok után csillámló társaságok,
Tánc, játék, muzsika, tréfák és nyájasságok,
Kik köztt a' Bölcseség maga is szédeleg;
'S hol könyvnek, hol másnak szentelt szép éjjelek —
Így élni — ez a' te mesterséged —[92]

Ezek a vers végsorai. Benne előttünk van *Ráday Pál*, a vidám és kedves epikureus, aki a testi és szellemi élvezetekből kikéri a magáét. *Rákóczi* hívének, a *Recrudescunt* finomtollú szövegezőjének, a költő és diplomata *Ráday Pál*nak dédunokája; és unokája *Ráday Gedeon*nak, a finomízlésű könyvgyűjtőnek és nagyműveltségű írónak; ő maga a legrokonszenvesebb magyar típus: a művészetpártoló magyar úr. Ősi magyar családból származik, keleten nőtt fájának törzsöke: de fogékony a nyugati kultúra iránt. Kuruc dédapjának szobrot emeltet[93] a ludányi park kőrisfái alatt komor célzásul az elnyomatás idejében: de a német irodalom rajongója s mikor a magyarral megbukik, a német játékszín vezetője. Kissé epigonnak érzi magát; nyomja dédatyja, nagyatyja neve és az apai karrier (apja koronaőri méltóságig vitte). Az az érzése, ami tipikus nagy nevek viselőinél, hogy ő már nem adhat nevének dicsőségéhez semmit s ez tartja távol attól a területtől, ahol ősei érdemeket szereztek. Pedig *Kazinczy*hoz írt leveleiből[94] *Mikes* stílusa csillan elénk, ez a jóízű, szellemes és egészséges magyar stílus. *Kazinczy* „genialis"-nak nevezi egyik levelét s ez ihleti őt az idézett költői episztolára. — De valahogy mégis kiüt belőle az örökölt hajlam és a belénevelt kultúra; meglátszik rajta, hogy a híres péceli Ráday-könyvtár vörösmárvány oszlopai körül sokat járt gyerekkorában. Egész ifjú még, mikor itt a nemzet szellemi ébredése s magyar nyelvmívelő társaságról meg magyar játékszínről kezdenek beszélni. Ő benne a művészetpártolási hajlam először a budai várszínházban vetett lobbot. *Kazinczy* meséli, hogyan várta a nagyapa, *Ráday Gedeon* Pécelen unokáit, kiknek este kellett volna érkezniök; de nem jöttek meg, mert tragédiát játszottak a színházban s akkor *Pált* bizony a jó nagyapa sem vonzotta ki falura. Éjjel aztán mégis megjöttek s az ébredő *Pál* első mondanivalója *Kazinczy*nak s nagyapjának, hogy hogyan játszott ez meg ez a leány a német színházban; s a nagyapa meg elfeledi méltányos haragját a theátromi vitában, amely az istentiszteletre hívó harangszóig tart.[95] *Ráday* később sohasem ült páholyba, hanem a földszinten foglalt helyet *Kazinczy*val. A felvonásközökben aztán magyarázgatta neki, hol játszott jól a színész, hol rosszul és miért.[96]

De ő nemcsak az élvezetet akarta kivenni ebből a szenvedélyből, hanem a munkát is. Már 1784-ben magyar színtársulatot akar szervezni. De nem szervező tehetség, nem is aktív. Ő ahhoz nagyon magyar és nagyon úr. Az első kellemetlenség elkedvetleníti. *Bacsányi* intrikái szétrobbantják a társaságot.[97] 1790-ben újra a magyar színügy élére áll; apósa, a lelkes *Prónay László*, *Ráday Gedeon* mellett *Kazinczy* egyik „idoluma" és *Kazinczy* bíztatják rá.[98] Milyen rokonszenves ez

a fiatalember, mikor a magyar színészeket kizsákmányoló német bérlőnek, *Unwerth* grófnak fiatalos hévvel szemére lobbantja kapzsiságát. Itt áll szemben az altruista, a művészetpártoló *Ráday* a kapzsi üzletemberrel.[99] De a színészek civakodását nem bírja, az ilyesmi nem neki való s elkedvetlenedve visszavonul az igazgatástól.[100]

De csak új kérés kell s 1792-ben ismét visszatér régi szenvedélyéhez. „Mindenkori szeretetem a theátrumhoz, de különösen a magyar játékszínnek felállítására törekedő régi kívánságom csak az oka, hogy házi és különös foglalatosságaimnak hátramaradásával is a Hazának áldozzak és minden mellékes tekintet nélkül ezen ajánlását a nemes társaságnak elfogadjam." Maga mellé veszi *Kazinczyt* is, hogy társa legyen a munkában. „Én ahhoz keveset értek, *Ráday* mester volt benne" — írja *Kazinczy*.[101] Jól értett emberei megválasztásához: ha nem volt Pesten, *Kármán József* helyettesítette. A jó magyar viszálykodás aztán ismét elriasztja az igazgatástól.

De nála igazán beteljesedett az „on revient toujours". Mikor látja, hogy a magyar társasággal nem boldogul, az az életrevaló gondolata támad, hogy a német színjátszótársasággal egyesíti a magyart s a német hasznából aztán eltartja. „Az Legjobb Módja a Magyar Theatrom felállításának az, hogy a Német Theatrommal egyesítődjön. Ez által hárítodik el az viszálkodás a Jádzó-Színi Társaságok között, egy Sebbe menvén a haszon nem törekedik egyik Directio a másik kárára." A vállalkozó magyar legyen, mert „nem lehet hinni, hogy ha tsak az Hazája eránt való szeretett (sic) nem viszi, meg ne únja haszon nélkül is a Magyar Társaságott (sic) tartani".[102] A szerződési feltételekre írt ellenvetéseiben merült fel a budai és pesti német színházak történetében először az a fontos elv, hogy a színháznak egyáltalában nem volna szabad nyereségforrásnak lennie a városi pénztár számára; ellenkezőleg, valamely közalapból kéne támogatni, hogy a művelt közönség és az alsóbb néposztályok számára egyaránt tisztességes szórakozóhely lehessen. Egy magasabb célra nem törekvő principális aláírna mindent; hogy aztán a színház, a közönség, az erkölcs és nemzeti művelődés nyerhet-e mellette, azt minden hozzáértő eldöntheti.[103] „Elszánom magamat igaz hazafiságból, hogy a Német Társaság Igazgatását felválaljam (sic), azzal az Igérettel, hogy a Magyar Theátromot nyereségéből táplálom. (Első történet miolta a világ ál (sic), hogy a Német tartsa a Magyart.)" „Esztelenül azzal vádoltak a' Nyelv ellenségei, hogy az én Igazgatásom alatt a' Német Játékszín szenvedne, ostoba vád, hiszen a' magam és erszényem eránt való kötelesség soha meg nem engedte volna azt, de nem is szükség." — írja Kazinczynak. „A mi imádásra való Nádor Ispányunk kegyelmesen fogadta ajánlásimat, helybe hagyta plánjaimat 's ha kénytelen nem lett volna nevezetesebb Ország dolgaiban Bétsbe menni, szerentsés végét el is értem volna szándékomnak; Magyarok, de korts magyarok, játszották egy Sehonnai Énekes kezére az új árendáját hat esztendőre a' két város Játékszínjeinek. — — — igy fosztott meg az cabala egy reám nézve igen kedves foglalatosságtól."

A magisztrátus inkább a saját zsebébe szerette volna a hasznot, mint magyar színház tartására, felsőbb fórumokon nem volt jó ajánlólevél ez a nagy magyarság — a kuruc vértől féltek, ami *Rádayban* tán feléledt — a rendek nem sokat törődtek efféle komédiával, szóval a bérletet nem *Ráday* kapta hanem *Czibulka*, a horizont helyett a korlátoltság; ez lesz a német színház sorsa tovább is. „Meg vagyok róla győződve, hogy az én igazgatásom alatt, mind a két nyelvben

annyira, oly tökéletességre vittem volna mind a' két társaságot, a' milyenbe még nem volt, nem is lessz, míg olyan emberek kormányozzák, kiket nem a' betsület, nem a' Mesterséghez való Szeretett (sic), hanem a' pénzkeresés vezérelt."[104]

Czibulka nem soká bírta. 1811-ben, négy esztendő múlva ismét gazdátlan a német színház s *Ráday* újra visszatér. Most már nem beszél magyar színházról; tán azt hitte, hogy így könnyebben megkapja s aztán majd valahogy felállítja a német színház mellé a mindig jobban szeretett magyart. A helytartótanácshoz intézett beadványában *Lessinget*, mint mondja, minden idők legnagyobb dramaturgját idézi arra, hogy a színészeknek függetleneknek kell lenniök az anyagi vezetés gondjaitól, mert különben nem szentelhetik magukat teljesen hivatásuknak. Ő az anyagi rendezettségre vagyonával, a kellő színvonal megtartására személyével kellő biztosítékot nyújt. Utóbb *Szentiványi Márkussal* és *Gyürky Pál*lal együtt akarja a német színházakat bérbevenni, de egyes részletkérdésekben nem tudnak megegyezni. *Ráday* makacs ember, mint maga mondja, megvan benne a kálvinista nyakasság s nem enged.[105]

Végre 1814-ben mégis megkapja a német színházakat. A bérleti szerződés első pontja szerint 1815 húsvétjától 1818 húsvétjáig, de azzal a kifejezett hozzátétellel, hogy ha a nevezett idő lefolyása után a bérlő és a városok a szerződést további három esztendőre változtatás nélkül ki akarják terjeszteni, úgy azt új pályázat mellőzésével tehetik. A bérlet árát jelentékenyen leszállították; *Ráday Szentiványiek* 12.000 forintjával szemben Budán 2400, Pesten 6600 forintot fizet, tehát összesen 9000-et. De az új színházhoz fűzött remények szétfoszlása után senki sem ajánlott ezért a kockázatos vállalatért többet.[106]

A nemzeti játékszín történetének írói valamennyien a német színházbérlők kiváltságos helyzetéről írnak, a nagy pártolásról, amelyben részük volt. Ennek ugyan kevés nyomát láttam. A városok csak nyerni akartak rajtuk és mentől nagyobb bérösszeget kicsikarni tőlük. A közönség pedig akkor járt a színházba, ha valami ujdonsággal, drágán fizetett vendéggel s még drágábban szerzett díszlettel izgatták. De egy nagy előnye még is volt a német bérlőknek a magyar igazgatókkal szemben: nekik könnyebb volt a színészeikkel bírni. Minden magyar társaság egy kis respublika, ahol mindenkinek szava van. A német színész olyan alárendeltje a „bérlő úrnak," hogy be sem engedik hozzá, csak írásban kérhet tőle valamit. Aztán a német színész természettől is csendesebb, nem olyan izgága, mint a magyar. S ha végül mégis nem engedelmeskedik, úgy Pestvármegye meg a városi magisztrátus versenyenek, hogy melyik csukja be őket. Később, sok aktaváltásba kerülő praecedensek tanulságaként beleveszik a szerződésbe, hogy színészektől származó kihágások esetén a város illetékes a bíráskodásra.

Még át sem vette *Ráday* a bérletet, már is beléfog a szervezés munkájába. Az első vállalkozó, aki valamiféle programmal fog a vezetéshez s tán az egyetlen, aki a programmnak jelentékeny részét meg is valósítja.

Tisztában van azzal, hogy a közönségnek csak egy csekély részét érdekli a darab tartalma és kevés az olyan, aki a színielőadást helyes szempontok szerint képes megítélni. De minthogy a művelt osztályok tetszése a fontos s az ő szavuk a döntő, rájuk is tekintettel kell lenni az előadásoknál; de a színház csak úgy tartható fenn, ha a közönség másik részét is figyelembe veszik, amelynek nem az

értelmére, hanem az érzékeire kell hatni. Ezért pótolni kell a személyzetben mutatkozó hiányokat, készleteket gyűjteni látványos darabokból és már látott darabokat új díszletekkel előadni. Aztán meg kell szüntetni a színházaknak az előbbi bérlők alatt kapott bürokratikus szervezetét. Hisz ez a sok fórum, a rendezőség, tanács, bizottság, igazgatóság és főigazgatóság minden eljárást megnehezít. A színházi szabályokat tartsák meg. A darabok jó megválasztása nagyon fontos; de ez olvasottságot kíván és a közönség ízlésének az ismeretét. A színházi lapokat járatni kell, hogy érintkezésben maradjunk a külföld színházi életével. A szereposztásban legyünk pártatlanok. De ha aztán a színész megkapta szerepét, tanulja is meg; a próbán már mindenki tudja mondanivalóját. A próbák előtt a játszók ismerkedjenek meg a darab meséjével, a jellemekkel, mert különben nincs összműködés. Ennek biztosítása miatt hetenként összejöveteleket tartanak az igazgatóság és rendezők, esetleg kiválóbb tagok részvételével. A rendező értsen a darab szcenírozásához, a jelmezhez és elméleti ismeretekkel is rendelkezzék. Az itteni társaságnál ugyan nincs egy arravaló ember sem, ép ezért nem haladtak az idevaló tagok, mióta itt vannak. Az operai rendező feladata — minthogy a zenekart a karmester vezeti — az operák drámai rendezése. Így zenei és dramaturgiai ismeretekre van szüksége. A legnehezebb dolog azonban egy rendes társaság szervezése. A leglényegesebb dolog, hogy olyan színészeket hozzanak össze, akik aztán egységes egészet alkotnak; a fontos szerepköröket úgy kell betölteni, hogy egyesek ne tűnjenek ki túlságosan a többiek rovására. Mindazok, akik tehetséget árulnak el a drámai költészet vagy zene terén és szegények, részesüljenek ingyenjegyben.[107]

Milyen nagy tervek bontakoznak ki ebben a programmban! A színházat művészeti iskolává is akarja tenni s itt merül fel Magyarországon először a művészi összjáték goethei gondolata. És nem a kufár vállalkozó lólába látszik itt: a művészetpártoló Rádayak vére jelentkezik abban az intézkedésben, hogy a szegény költőket és zenészeket ingyen színházlátogatáshoz juttassa.

Nagy ügybuzgalommal lát tervei megvalósításához; kikéri a színház legtapasztaltabb színészeinek tanácsát; *Bladl* és *Jandl* jelentései fényesen bevilágítanak a színház viszonyaiba a *Szentiványi-Gyürky* rezsim alatt. Mind a két jelentésben az a panasz, hogy a drámai előadásokat elhanyagolták az operával szemben; van sok jó darab, amit egyáltalában nem adtak még pl. a *Götz von Berlichingen*, *Müllner Die Schuld*-ja. De a régi színházban már műsoron volt jó drámákat se látjuk már; ilyenek a *Minna von Barnhelm*, *Emilia Galotti*, *Clavigo*, *Die Quälgeister* (A makrancos hölgy Beck-féle átdolgozása), *Menschenhass und Reue* (Kotzebue), *Maske für Maske* (Marivaux-Jünger) stb. Sőt a kasszadarabokban sem törekszenek változatosságra. Azután ha egyes színészek a közönség kedveltjei, ne foglalkoztassák őket minden darabban; részint azért, mert ha valami bajuk esik, megakad az egész vállalkozás; másrészt pedig a kevésbbé kedvelt tagoktól elvesznek minden alkalmat arra, hogy a közönség kegyeibe jussanak. Különben is szabják meg minden tagnak a szerepkörét. Végül pedig tartsanak próbákat; a főpróba legyen az előadáshoz teljesen hasonló, tartsák díszletekkel és statisztákkal s a rendezők és ügyelők legyenek jelen.[108]

Ráday első teendője a drámai előadások emelése. Ezért minden fő szerepkört be kell tölteni a drámában. Ezzel az opera színvonala

is emelkedni fog, mert eddig az operát sokszor hézagpótlónak használták, úgy, hogy színész és közönség egyaránt megúnta. A darabok megválasztásánál tekintettel kell lenni a helyiségre; a kolosszális pesti színházban nem lehet olyan darabokat adni, amelyeknek a társalgás a tónusa; mert ott lehetetlen természetes hangon beszélni, ha azt akarják, hogy megértsék őket. Budán adják az ilyeneket és nyáron operával váltogassák. Látványos darabokat azonban csak Pesten szabad bemutatni. A kosztüm ne csak fényes legyen, hanem stílusos is; a tömeget elkápráztatja a fény, de a hozzáértőt nem. Legyen azért a színháznál hozzáértő egyén, aki a ruhákat megszabja; ne függjön ez se a színészek kényétől.[109] Gyakori eset Szentiványiék alatt, hogy a színpadi király bíborpalástban és koronával a fején megy vadászni; *Bertha von Bruneck* is atlaszruhában lovagol ki;[110] *Lady Milford* cselédsége pedig csizmában és tarka nyakravalókkal járkál.

A dráma emeléséhez az első lépés a budai színház jobb állapotba helyezése. Az előbbiekben Budáról alig esett szó, mert nem is volt róla mit szólni. Játszottak hetenkint négyszer, ugyanazokat a darabokat, mint Pesten, csak rosszabbul és rosszabb kiállításban; díszletet egyáltalában nem szereztek be, arról pedig, hogy a budai színház speciális jellegére tekintettel lettek volna, szó sem volt. *Ráday*nak első dolga a budai színház rendbehozása; neki, mint művészi ízlésű embernek, ez a ház a kedvesebbik; a másik a pénzt hozó. Ha már a pesti jövedelemből nem tarthat magyar társulatot, hát tartja a kedves várszínházat. Mert sok haszon belőle nincsen. A budai polgár nem jár színházba, csak az arisztokrata meg a hivatalnok. Az előbbi ugyan nagyon rákapott a pesti színházra, az utóbbi pedig kedvezményes jeggyel jár. 1815 augusztus 25-től október 6-ig zárva van a budai szinház a tatarozások miatt. A javításokba 2400 forintot fektet be.[111] Ehhez járul még az a végtelenül humánus, de egyuttal művészi szempontból is bölcs intézkedés, hogy télen, mikor a jégzajlás idején a hajóhidat kikapcsolták, a társulat egy részének Budán szállást és ellátást adott. Ezzel megszüntette az életveszélyes csónakon való átkeléseket, melyeknél a színészeknek délben kellett elindulniok, hogy estére Budán legyenek s késő éjjelre, félholtra fagyva érkeztek haza Pestre. Természetesen a drámai színészeket költöztette át Budára, 1816-ban 12-őt, 1817-ben 14-et és egy-egy súgót.[112] A pestiek zúgolódtak is, mert bizony a legjobb drámai színészek mentek el, de viszont a budaiak lemondtak az operáról.

Így aztán, főképen Budán, szó lehetett tisztességes drámai műsorról. Most már a klasszikus darabokat nem a vendégszereplők hozzák, már csak azért sem, mert nem igen vannak vendégszereplők. *Ráday* nagy és érthető ellenszenvvel viseltetett irántuk. S ha jött is vendég, neki kellett az itteni műsorhoz alkalmazkodnia, mert már van tervszerű műsor.

Ráday nevelését a XVIII. században kapta; műveltségének gyökerei a francia és német klasszicizmusban vannak. *Lessing* számára a legnagyobb dramaturgiai tekintély és költő-ideálja *Goethe* és *Schiller*. *Lessingnek Szentiványiéktól* száműzött darabjait újra műsorába iktatja; előkerülnek *Minna von Barnhelm* és *Emilia Galotti*, amelynek gonddal készített scenáriumát most is őrzi a *Ráday*-könyvtár. Mintája *Goethe* weimari színháza lehetett; ez az író, aki csak egyszer jutott szóhoz az előbbi érában, most *Clavigo*val, *Egmont*tal és *Faust*tal szerepel. Az utóbbit *Klingemann* megcsonkított és meghamisított átdolgozásában adják, mely jóformán csak tárgya révén rokon Goethe művével,

de mégis ez a *Faust*-thema első felmerülése itt. (*Szentiványiék* alatt csak egy jelenet szerepel.) Az uralkodó klasszikus, mint eddig is, *Schiller*, csak még nagyobb mértékben. *Schiller*nek *minden* darabja szerepel *Ráday* műsorán. Az eddig is adottak sorát szaporítja kettővel és először hozza nálunk színre *Wallensteint* és *Die Braut von Messinat*. *Maria Stuart*-ban kétszer vendég játsza a címszerepet *Münstermann* k. a., aki szerződést keres itt; de nem kap, mert túlságosan sok fizetést kér. A többi szereplők nagy buzgalommal és művészettel játszottak, úgy, hogy az egész előadás dicsőségére vált a színpadnak. A Die *Braut von Messinát* 1817 december 1-én a jótékony nőegylet javára is előadták, még pedig előkelő műkedvelők. *Ráday* nemcsak a színpadot adta át, hanem maga is átvett egy szerepet a karban. Az összjáték kitünő volt, a kosztüm hű és ragyogó s az előadás 8000 forintott hozott a jótékony célnak. Mindezeken kívül *Schiller* egy átdolgozását, a *Phädrat* is színrehozzák. *Racine* e darabján kívül *Molière Fösvénye* képviseli a XVII. századnak színpadunkon oly elhanyagolt francia klasszikusait; s az utóbbit is a XVIII. századvégi színdarabgyártóstíluson átszűrve, *Zschokke* átdolgozásában. *Calderon*nak az új színházban még nem adott darabja a *Das Leben ein Traum* új, a Burgtheater számára *Schreyvogel*től készített formájában kerül színre. *Grillparzer Ahnfrau*-jának színrehozásában hamar követi *Ráday* a bécsi mintát. Egy évre a *Theater an der Wien* bemutatója után, 1818 márciusában nálunk is előadják mint *Remie* jutalomjátékát, nagy tetszést arat s jó ideig kedves műsordarabja színházainknak.

Ráday a színház ünnepnapjaira *Schiller* drámáit szánja, ezeken tanulják a jobb színészek a weimari nemes előadást, a jambusok szavalását. Mert *szavalni* ez az új művészi ideál. Ez a goethei klasszicizmustól való áthatottság magyarázza, hogy a nagyműveltségű *Ráday* nem áldoz *Shakespeare* kultuszának. A színpadi klasszikusok csillaga neki *Schiller*. S a játékmodor szempontjából a XVIII. sz. legrémesebb lovag- és rablódrámái s a bécsi népszínpadok hátborzongató rémhistóriái sokkal közelebb állottak *Shakespeare*-hez mint *Schiller*, de kivált a *Schiller*-epigonok. *Shakespeare*-nél az akció van előtérben, náluk a páthosz. *Schröder* és *Lessing* halottak már. *Shakespeare* nagyságát most nem a színpadok vezető emberei hirdetik, csak a romantikus irodalom, mely távol áll a színpadtól. A színpadok vezetői közül a legnagyobbak: *Goethe* és *Immermann* kétségbevonják *Shakespeare* előadhatóságát. *Immermann* az egész korszak képviselője azzal a panaszával, hogy *Shakespeare*nél a mimikai elemé a vezetőszerep a rhetorikai elemmel szemben, holott fordítva kellene lennie. Egy XVIII. századi lovagdráma minden vázlatossága ellenére több teret ad a színésznek a teremtésre, mint a *Schiller*-epigonok hőseinek szóáradatai. Még a kor lovag- és rablódrámáiba is bevonult az új deklamáló irány. Nálunk pedig ép most kezdik meg nagysikerű színpadi pályafutásukat *Körner* és *Holbein;* az övék egyelőre a jövő.

Ráday nevéhez a *Die Quälgeister* — a *Makrancos hölgy* Beckféle honosítása — és *Stegmayer Die Weiber in Wien* — a bécsi külvárosi bohózattá átgyúrt *Windsori víg nők* felújításán kívül nem fűződik sem első *Shakespeare* előadás, sem felelevenítés. A *Die Quälgeister* egy csomó *Iffland*, *Jünger* meg *Kotzebue*-darabbal együtt azon a listán szerepel, amelyet *Bladl Rádayn*ak mint a műsorról méltatlanul lekerült jó darabok jegyzékét átad. Hiszen *Shakespeare* ebben a formában nem sokat különbözött *Iffland*tól avagy *Kotzebue*tól. Ezt a darabot tizenkét év óta nem látta a pesti közönség s felújítása

Jelenet Kotzebue Carolus Magnus c. vígjátékából.
Petrich András rajza a Kisfaludy-Társaság Ereklyetárában.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

kedveltebbé teszi, mint valaha. A *windsori víg nők*nek az az alakja, amelyet 1817 február 6-án Pesten eljátszanak, ugyancsak a múlt idők emléke; először még a Rondellában mutatták be 1812 elején. A közizlés fejlődésének bizonyítéka az a rövid tudósítás, melyet szószerint idézek: „Heiliger *Shakespear* (sic) hättest du geahndet, dass dein *Merry wifes (sic) of Windsor* zur Be- od. eigentlich Verarbeitung in solche Hände kommen dürften, du hättest sie wohl ungeschrieben gelassen." Ezzel a darab bevégezte pályafutását — elég dicstelenül — Pesten és Budán egyaránt. 1816-ban *Ringelhardt*, akkor a boroszlói színház tagja, a lipcsei színház későbbi kitünő igazgatója és kiváló jellemszínésze játssza *Hamlet*et. *Ráday* igazgatásának utolsó évében, 1817-ben *Schmidtmann*, a *Theater an der Wien* színésze szerepel itt szerződési szándékkal. *Ráday* szerződteti is és 1822-ben bekövetkezett haláláig a *Shakespeare*-előadások főtámasza itt.[113]

Ráday azonban nagyon jól tudta, hogy *Lessing*, *Goethe*, de még *Schiller* sem lehet a színház mindennapija. *Goethe* weimari színházában *Kotzebue*, *Iffland* kimagasló alakok az ott szereplő színdarabgyártók szürke seregében s *Hensler Donauweibchen*ja egész igazgatóságának egyik legnagyobb sikere.[114] *Ráday* azonban túlmegy *Goethen* és nagyban szerepel színházaiban *Goethe* távozásának a színigazgatóságból oka vagy inkább ürügye, *Castelli* darabja a *Der Hund des Aubry de Mont Didier*. Két jól idomított kutyát is tart, hogy legyenek alternáló főszereplők a szezón egyik fő sikerében.[115]

A műsor megalkotásában igyekszik lépést tartani Béccsel. Ezért örömmel fogadja *Castelli* ajánlatát, hogy havonként tájékoztassa a Bécsben előadott darabokról és sikerükről, havi öt forint tiszteletdíj fejében.[116] A *Burgtheater* műsorát kitöltő névtelenek és *Kotzebue* szolgáltatják a drámákat; ez utóbbitól egymagától 25 ujdonságot mutatnak be. A letünő nemzedékből *Kratter*, *Jünger*, *Vogel*, *Stegmayer*, utódaik közül *Weissenthurn Johanna*, *Weidmann*, *Castelli*, *Clauren* és első darabjaival *Holbein* szolgáltatják az új műsordarabokat. A végzetdráma sem marad el műsorunkról s *Müllner Die Schuld*-jával már aratja a borzongást és sikert. A megnyitó előadásra külön új magyar tárgyú darabot rendel *Weidmann*nál, aki mint színész és mint író egyaránt epigon és féltehetség volt. Az alkalmi darab címe *Sieg der Treue*; tárgya ugyanaz, mint *Kotzebue Belas Flucht*-jának: a megbántott magyar főúr királya megmentője lesz a veszély idején; a magyar királyhűségnek akkor annyira aktuális, a *Bánk bán*ban és *Grillparzer*nek *Ein treuer Diener seines Herrn*-jében ugyancsak előkerülő gondolata. Az a darabtípus ez, amely *Kisfaludy Károly* mintája volt első darabjai megírásánál s amilyeneket bőven láthatott a pesti német színpadon; jellege ennek is a „sok haza-puffogatás és ok semmi"; az új igazgatóság nagy fényt fejtett ki a díszletekben és katonai gyakorlatok is bőven voltak, csak a magyar nyelv varázsa hiányzott még.[117]

Kotzebue után *Bäuerle* szolgáltatta a legtöbb újdonságot, számszerint tizenötöt. A bécsi népszínpad a műsor másik gazdag forrása. *Bäuerle* a legkorábban lép fel a bécsi népszínpad második írói nemzedékének képviselői közül. Mikor *Gleich* még csak rémségekkel és rejtelmekkel bőven fűszerezett lovagdrámákat tud színpadjainknak szállítani, *Bäuerle* már megvetette nagy sikerének alapját; a *Die Bürger in Wien*-ben fellépő esernyőcsináló *Staberl* a jövő legnépszerűbb komikus alakja és színpadjainkon is buzgón mulattatja a közönséget a „Lokalkomiker" mint *Staberl* egész darabciklusokban. Az első nagy

sikerre jönnek a folytatások s egy évre a bécsi előadás után nálunk is itt mókázik az új komikus alak már egy második darabban, a *Staberls Hochzeit*ban is. A *Faust* színrehozása után megadja *Ráday* a publikumnak ami a publikumé és itt van *Bäuerle* paródiája a *Fausts Mantel*, hogy a következő években majd folytatása jöjjön. *Rossini Tancredja* után *Bäuerle* paródiája, a *Tancredi* is nyomban következik s a *Menschenhass und Reue* után a *Der Leopoldstag* od. *Kein Menschenhass und keine Reue*. A bécsi lipótvárosi színház az udvari színházak minden komoly újdonságára paródiával felelt; nálunk egy színház adta a fennségeset és a travestiát egyaránt. A commedia dell'artet, amelyből a bécsi népszínmű fakadt, *Bäuerle* már egészen átfestette bécsi színezetűre, belevive a népélet tarka képét. Enemű darabjainak egyik legjobbja, a *Der Fiaker als Marquis* már iratása évében színen van nálunk. Egy másik új bécsi műfaj a mithológiai karrikatura sem késik soká, *Meisl Die Entführung der Prinzessin Europa* c. darabja ide is áthozza a mithológiai tárgyú operáknak ezt a bécsi parodizáló kedvből fakadt visszáját.

Ráday különben az itteni drámaíró színészeknek is nagy pártfogója, alkalmat akarva nekik nyujtani tehetségeik kifejtésére és mint jó gazda, olcsón is szeretne műsordarabokhoz jutni. De saját drámaíróival nem nagy a szerencséje. *Schildbach Antal* színészt azzal a feltétellel szerződteti, hogy több használható darabot ir majd az itteni színházak számára. De egyetlen sikerrel adott műve a *Margaretha von Anjou* már régebbi darabja s nem az itteni színpad számára készült.[118] A színház kedvelt új komikusa, *Korntheuer* szállit néhány darabot (*Beatrix von Hohenfels, Das neue Jahr, Leichtsinn und Liebe*); de *Kuditsch* drámai rendező műveivel már igazán baj van. *Unglück stiftet oft die engste Freundschaft* c. darabjában a közönség *Kotzebue Eremit auf Formentara* c. művére ismer; *Die Stärke im Olymp* címmel *Sonnleithner Irenejét* tálalja fel mint sajátját, *Rachsucht aus gereiztem Ehrgeiz* címen pedig szintén egy régi drámát, az *Athelstant*; a *Bertholdo der Unbegreifliche* od. *Gerechtigkeit und Liebe* hatásos cím alatt pedig épenséggel régi ismerőst lelt fel a közönség, *Meisl* sokat adott rablódrámáját, a *Carolo Carolinit*.[119] Egyedüli sikert *Demini Eduard* arat *Der Fürst und der Vorposten* c. kedves apróságával.

Az időszak legnagyobb operai sikere *Fioravanti* parodisztikus operája, a *Die Sängerinnen auf dem Lande*. *Beethoven Fideliojának* színrehozása sikertelen vállalkozás; két előadást ér. Egyebekben *Mozart*-ból élnek és a múlt korszak kedvelt francia operáiból; az *Aschenbrödl* és a *Vestalin* szerepelnek folyton. *Isouard*nak három új operájával próbálkoznak, de csak a *Joconde* állandósul a műsoron. *Ráday* igazgatóságának utolsó évére esik azonban egy szenzációs ujdonság, amellyel új korszak kezdődik a pesti opera történetében; ez *Rossini Tancredja*. *Rossininek* ez a melódiában, koloraturában és nagyhatású mesterfogásokban duskáló darabja ad legnagyobb énekesnőinknek két parádés szerepet, *Tancredot* és *Amenaidet*; ez jelenti *Rossini* diadalmas bevonulását színpadunkra, annak a tollharcnak a kezdetét, amely az olasz és német opera hívei közt a mi lapjainkban is lezajlik, mint egy európai tollcsata visszhangja s amely meddő, mert a közönség lelkesen *Rossini* mellé áll. A legnépszerűbbek *Müller Vencel* bécsi karmesternek fülbemászó melódiái, amelyekkel most *Bäuerle* paródiáit és *Meisl* mithológiai karikaturáinak kupléit kiséri, mint egykor *Hensler* tündérbohózatait és *Perinet* tréfáit. Ezeket dúdol-

ják a pesti utcákon és ezeket játsszák mindenfelé, kezdenek hozzánőni Pesthez, kedélyes kedveltségükkel.

A hazai karmesterek fokozottabb tevékenységet fejtenek ki a komponálás terén: már a megnyitó előadás darabjánál *Spech* karmester kisérőzenéje szerepel. *Kleinheinz* is ír egy kis komikus operát, *Der Käficht* címmel. De legszorgalmasabb a buzgó *Tuczek*. Négy új kompozicióját is bemutatják *(Der Canarienvogel, Ruderich der Grausame, Wlasta, Laïs und Amindas.)* De most, *Rossini* hajnalán, a kritika részéről már nem nagy elismerésre talál. A *Ruderich der Grausame* színlapján ugyan azt is hírdetik, hogy az ünnepi menet lovakon fog történni, de ez nem sokat segít a darab sorsán a kritikával szemben. A lovagdrámák agyonkoptatott motivumait már megunták, ezért törnek pálcát a libretto felett; a zenét pedig azért róják meg, mert hiányzik belőle a melódia. A közönség azonban mellette van és a kasszának nagy belőle a jövedelme.[120]

A közönség ízlésének megítélésére a legbiztosabb forrás a színházi előadások bevételeinek az a pontos jegyzéke, ami *Ráday* igazgatásának egész tartamáról megmaradt.[121] Annyi bizonyos, hogy ez nem a törzsközönség ízlését jellemzi, mert hisz az a bérlőkből került ki, de még mindig sokkal hívebb tükör, mint a kritika. A pesti színház főszezonja az ősz és a tavasz. Télen kitarthatatlan a hideg, a nyár pedig seholsem színházi évad, legkevésbbé *Ráday* idejében, aki nem dolgozik vendégszereplőkkel. Ősszel és tavasszal a legmagasabb bevételek 1700 frt körül járnak, míg a téli hónapokban 5—600 frt a legnagyobb összeg. Jó üzleteket csinálnak a vállalkozók a pesti vásárok idején, sokat vesznek be vasárnap és akkor, ha valami híres vendégszereplő, lehetőleg operaénekes van itt; ezzel az eszközzel ugyan *Ráday* nem igen élt, a nagy bevételből nem is maradt sok az udvari színészek túlzó követelései s németországi színészeknél a valutakülönbség miatt. Átlagban az operák jövedelmeznek többet, de a legnagyobb bevételeket mégis drámai előadásokkal érik el, jeléül annak, hogy *Ráday*nak valóban sikerült a drámai előadások megjavítása. Az egész bérletidő folyamán a legnagyobb anyagi sikert *Kotzebue* hozza *Die Kreuzfahrer* c. drámájával, melynek 1816 június 7-diki előadása 1725 frt 30 kr.-t jövedelmez. Ennek az oka azonban az igen fényes díszletezés mellett részint az is, hogy ennek a szellemi gyámság alatt sinylődő kornak közönsége nagyon örült, hogy itt egyházi intézményekről esik szó, amiket a cenzura a színpadról eddig szigorúan számüzött. Az illetékes fórumokon *Koválik János* püspök beadványára aggodalmakat keltett a közönség nagy odaözönlése és június 16-án betiltották az előadást. *Ráday* érthető módon tiltakozik a betiltás ellen s a városi tanács felír érdekében a helytartótanácshoz, de mindhiába, a kasszadarab eltünik a műsorról.[122] A második legnagyobb bevételt is *Kotzebue* hozza a drámaírók közül; de most már nem a XVIII. sz. végének modorában írt tanulságban bővelkedő polgári drámái aratják a sikert, sem valóban ötletes vígjátékai. Ennek egyrészt mint már fentebb kifejtettük a színpad az oka, mert ezek a darabok intim színpadot kívánnak; de másrészt valami romantika-féle hatja át a legszélesebb rétegeket, valami elfordulás a német felvilágosodás racionális és nyárspolgári világától. Valami költői csillogás kell már, ha más nem, ál-poézis; és a politikai élettől való elzártság növelte az érdeklődést a történelmi drámák iránt, melyekben folyton a jelenre való vonatkozásokat kerestek. A legkedveltebb *Kotzebue* darab most az *Adelheid, Königin von Italien,* mely 1713 frt 22 kr.-t s röviddel

utána 1619 frt 42 krt hoz. Azután a megnyitó előadás darabja jön, a magyar tárgyú *Sieg der Treue* (1564 frt 28 kr, második előadás 1558 frt 4 kr), amelyet valószínűleg ugyancsak a cenzura és nem a sikertelenség távolított el a színpadról.[123] Ezt követi a *Der Hund des Aubry*, (Bérletszünettel 1371 frt 37 kr, bérletben 1206 frt 23 kr.) mutatván, hogy a színházigazgatóság nem hasztalan tartotta a két idomított kutyát. A zenés darabok közt kedveltségben a bécsi népszínpad darabjai vezetnek, *Meisl* mithológiai karrikatúrája, a *Die Entführung der Prinzessin Europa* (1705 frt 7 kr.); azután jön *Mozart*, az elavulhatlan *Zauberflöte*, amelynek librettója s díszletezése ugyanabból a bécsi népszínpadi hagyományból fakadt (1650 frt 49 kr.) és a *Die Grossmut des Titus Siboni* udvari énekes vendégjátéka alkalmából (1623 frt 59 kr.). Ellenben végkép nem kell már a XVII. sz. végének polgári bölcsesége, nem kell *Gemmingen Der deutsche Hausvaterje*, amelynek felújítása összesen 1 krajcárt hoz a kasszába; *Hunnius* darabja, a *Der Taubstumme* és *Kotzebue* vígjátéka *Die üble Laune* a Rondella-színház kedves műsordarabjai alig hoznak többet (4 és 15 kr.). Az operák közül *Gyrowetz* nemrég műsorra került darabja, a *Der Augenarzt* járt le hamar; ennél van a legkisebb operai bevétel (2 frt 3 krajcár és 5 frt 1 kr.). Budán is *Kotzebue* vezet. A legnagyobb bevételt a *Die Verwandschaften* c. vígjátéka hozza (243 frt 3 kr.). De aztán itt is a lovagdrámák jönnek, *Crenzin Genovefája* és *Spiess* régi rémdrámája, a *Klara von Hoheneichen*. Az operák közül *Cherubini Faniská*-ja (216 frt 20 kr.) és aztán a Pesten is nagy örömmel látott bécsi bohózat, *Stegmayer Herr Rochus Pumpernickel*-je (195 frt 39 kr.). A *Der Taubstumme* itt is csak két krajcárt hoz, *Kotzebue* régen szívesen látott *Wirrwarrja* ötöt; itt is az *Augenarzt* a legkevésbbé kedvelt opera és tíz krajcár a jövedelme. Budán a legtöbbet hozó darabok közt van az *Othello* (128 frt 9 krajcár), de viszont a *Hamlet Ringelhardt* vendégjátékával alig ad többet három váltóforintnál. De Budán jóformán a bérlők töltik meg a színházat; 42 páholy közül 41 bérelt; a földszintet főkép az állami tisztviselők látogatják, bár ez nem sokat hoz, mert tizenkét előadásra három forintért jár nekik a jegy még II. József rendelkezése folytán. A bérlők majdnem teljesen magyar arisztokraták: itt találjuk sorukban a *Nádasdy, Széchen, Wenckheim, Majláth, Almássy, Brunszvik, Sándor, Batthyány, Teleky, Mednyánszky, Hadik, Gerliczy, Bereczky, Nyitray, Semsey, Végh* családokat és *Eötvös* bárót, az író atyját. Pesten a 42 páholy közül csak tizenkilenc a bérelt és hat ingyen páholy; bérlőik *Mayerfy, Boráros, Horváth, Bodor, Meltzer, Lukáts, gróf Waldstein, báró Laffert, Karácsonyi, Kállay, gróf Festetich, Almássy, gróf Orczy, gróf Collowrath, gróf Teleky, Végh, báró Révay, Ochsenfuss és báró Mednyánszky*. A földszinti bérlők közt ott van „*Herr Schedl* Post Expeditor", *Toldy Ferenc* atyja.[124]

A műsor átalakításánál sokkal nagyobb és nehezebb feladat volt a személyzeti reform. *Ráday* a szerződtetéseket factotumja, *Remie* színész útján intézte, de mindig maga irányította. Ebbeli szakértelmének, gondoskodásának és sokoldalú szempontjainak tárháza leveleinek gyűjteménye.[125]

Mindenekelőtt a személyzet számát kellett szaporítani, a játszó személyzetet a karszemélyzettől elválasztani, a kardalosok számát növelni, mert *Szentiványiék* alatt állandóak a panaszok, hogy az operai karok igen gyengék ebben a hatalmas színházban. Azután meg kellett szabni a színészek szerepkörét, hogy egy irányban fejlőd-

jenek és valamiféle stílusuk alakuljon ki. A régi, mindentjátszó színészek úgyis kezdenek elhalni: *Herdt*, a veteránok legderekabbika és *Stelzer*, az operai rendező; róla még nekrológírója is elmondja, hogy bár rendkívüli hangterjedelemmel rendelkezett, játék és illem szempontjából nem volt mintaszerű.[126]

Új, használható erőket szerezni s azokból a weimari ideálhoz képest jó drámai együttest teremteni, ez volt az első feladat.

Az összjáték egyik legnagyobb akadálya volt egyes színészek túlzott érvényesülési vágya. A szép *Katzianer* csak első szerepekben akar fellépni és mindig ő óhajtja a játék pálmáját. Nem is akar maradni az új rezsim alatt. Még szerződési idejének letelte előtt akar távozni, de *Ráday* ragaszkodik hozzá, hogy itt maradjon, amíg használható, jó utódot kap helyette, aki az ő szerepkörét be tudja tölteni.[127] Már a megnyitó előadáson két új drámai színész lép fel, mindkettő rövid ideig a bécsi udvari színház volt tagja: *Müller* és *Kuditsch*; az utóbbi mint író notórius plagizátor, de mint színész kiváló rutinnal rendelkezik s ezzel ügyesen fedi el műveltsége hiányait; később drámai rendező.[128] A legnagyobb jövőjű szerződtetés az új komikus, aki most egy egészen határozott szerepkört tölt be. Ez a „Lokalkomiker", aki a bécsi külvárosi darabokban az állandó bohózati alakot, a *Kasperlt*, *Thaddädlt*, *Rochus Pumpernicklt*, *Staberlt* játssza. Ennek a szerepkörnek első képviselője itt *Korntheuer*, a bécsi népszínpad egyik legkiválóbb komikusa, mint *Bäuerle* nevezi, a népszínpad Proteusa. Egyik leghíresebb szerepében, a *Die Ballnacht Fabian*jában lép fel és itt egész új komikus alakot teremt. De *Korntheuer* nem az az ember, aki összjátékra való; ő mindig külön szerette magára vonni a közönség figyelmét.[129] Egy év mulva távozik, hogy fénykorában, 1820-ban újra arassa itt diadalait. Hogy mennyire kedvence a pesti közönségnek, azt az 1816-os színházi almanach mutatja, amely képét hozza; olyan kitüntetés, amely itt nem ért más színészt. Utóda *Zöllner Fülöp*, bár olykor triviális, évtizedeken át kedvence a pesti közönségnek, hisz pesti talajból nőtt; atyja 45 éven át pesti színész, itt kezdi pályáját valamennyi gyermeke, akik mind jónevű színészek és színésznők lesznek. Ő maga egy darabig magyar színész, de ez a pálya még inséget jelentett akkor. *Zöllner* virágkora még csak eljövendő s *Raimund* és *Nestroy* virágkorával esik egybe.[130] Az opera most külön vált a drámától, bár még mindig vannak énekesként szereplő színészek. *Papageno Zöllner Fülöp* egyik legjobb szerepe. Három-négy első énekesnő van egyszerre, de igazán ünnepelt csak egy: *Pfeiffer Eliza*.[131] Most szerződik a társulathoz egy hangban és játékban egyaránt kitűnő tenorista, később társbérlő: *Babnigg Antal*, korának egyik legkiválóbb énekese.[132] *Ráday* maga mondja, hogy az operát nem tudta óhajaihoz mérten megszervezni, de mai állapotában is vetekedik a bécsi operával. A legnagyobb anyagi áldozatokat az opera kívánta; a legtöbb fizetést *Pfeiffer Eliza*, az operaprimadonna és *Babnigg*, az első tenorista kapták (heti 60 frtot), míg a drámai színészek közül a legkitűnőbb férfitagok, *Bladl*, *Kuditsch* épen feleannyi fizetésben részesültek. *Zöllner Fülöp* családostól 70 forintot, *Zöllner Antal* feleségestől 40-et kap.[133]

Szentiványi és *Gyürky* bevételeiket és sikereiket egyaránt a vendégekre építették. *Ráday* beszünteti a vendégjárást. Kitünő vendégek még nem jelentenek színvonalat; ellenkezőleg rontják a színészek ambicióját; ezek megszokják, hogy staffázs legyenek a kitünő vendég játékánál és egyáltalában nem fontos, hogy mit csinálnak. Rontják

a közönséget, amely folyton új fűszert, új darabot, új vendéget vár. Ehhez jött még egy fontos gazdasági ok, a devalváció, amely az osztrák birodalmon kivül lakó színészeket még jobban megdrágította. *Ráday* azonkívül ragaszkodott a tervszerű műsorhoz s nem engedte, hogy vendégek tiszteletére egy-két nap alatt hevenyésszenek össze új előadást. Csak az 1817. év első negyedében több mint tíz vendégszereplésre való ajánlkozást utasít el, köztük *Stein*, *Kettel*, és *Ochsenheimer* bécsi udvari színészekét.[134] Udvari színészeken kívül csak olyanokat léptet fel vendégül, akik tetszés esetén szerződni hajlandók és honorárium gyanánt mindig csak a bevétel negyedrészét köti ki. Rögtön természetesen nem szakíthatott az eddigi módszerrel s míg nem sikerült az itteni társulatot művészi magaslatra emelni, neki is szüksége volt vendégekre. 1815-ben a szerződés céljából szereplőkön kívül *Mevius* udvari színész szerepel, akinek a felesége, a csodaszép *Meviusné* keres és talál itt szerződést. *Döbbelin* nem arat sikert s még *Hasenhut*, a *Thaddädl* kómikus alakjának Bécsben annyira kedvelt megteremtője is nagyon osztott tetszésben részesül.[135] A földszinten valóságos kis csata fejlődik a pro és kontra vélemények nyilvánítói közt s egyes füttyök is hallatszanak.[136] A nyár folyamán *Ochsenheimer* a Burgtheater egyik dísze játszik itt, bár híres szerepei közül csak a *Gotlieb Koket* játssza. *Siboni* bécsi udvari operaénekes sem tesz sok tapsra szert.[137] Annál nagyobb siker koronázza *Hummel* koncertjét. *Schmidtmann*, a Theater an der Wien színésze is szerződés céljából lép fel itt legkedvesebb szerepét, a *Lear királyt* is játszva. Már 1811-ben ebben mutatkozott be a pesti közönségnek. Itt tetőződik ereje és ambiciója. Mint *Lear király* aratta legnagyobb diadalait a Theater an der Wienben is. Az Allgemeine Theaterzeitung 1815-iki évfolyama egész kis értekezést közöl erről az alakításáról és részletesen elemzi játéka finomságait. A pesti közönség is tetszéssel fogadja s *Ráday* rögtön szerződteti is. *Schmidtmann* talán a legnagyobb német *Lear*-alakítók közt szerepelne ma, ha valamelyik udvari színházhoz került volna s nem jön Pestre eltemetkezni. Az egykorú német lapok magasztalással szólnak róla s ma a színházi lexikonokban is hiába keressük nevét. A pesti színház számára jó akvizició volt, nem annyira a pénztár, mint a belső fejlődés szempontjából. A *Lear királynak* ez az 1817-iki előadása már híven tükrözi *Ráday* három éves tervszerű munkájának eredményét; kis kifogások még tehetők, de már van összjáték. *Schmidtmann* 1822 január 11-én bekövetkezett haláláig a pesti színház tagja. Ahelyett, hogy innen indult volna világot hódító útjára, mint később *Dessoir* és *Wagner József*, elnyelte testét és nevét a pesti temető. Nekrológja is *Lear királyt* említi mint legjobb szerepét. Utóda nem volt. A pesti német színpad nem terem több *Lear királyt* és *Schmidtmann* örökét ismét a vendégek veszik át.[138]

Már a *Ráday* igazgatóságát megnyitó előadáson feltünik, hogy mennyi gondot fordított a darab díszleteire az új bérlő; ilyesmihez csak operáknál voltak itt szokva. S a tudósító megjegyzi, hogy társalgási darabokat a színpad alkotásánál fogva sose lehet majd itt adni, de mint a *Sieg der Treue* példája mutatja, ilyen kiállítással sikert fognak majd aratni *Schiller* történeti darabjai, *Ziegler* lovagdrámái. *Ráday* nagy gonddal keresi össze a nagy tömegek szerepeltetésével ható darabokat s az olyanokat, ahol díszletezési és rendezési meglepetésekkel lehet szolgálni. Már a megnyitó előadáson is nagyban szerepelnek ismét a katonai felvonulások s itt vannak a katonai drámák, *Graf Waltron* és társai. Igaz, hogy aztán itt nem elég

a színész és rendes statisztát nem lehet kapni; s aztán piszkos suhancokra húzzák az uniformist, akik nem tudnak benne rendesen mozogni.

Bár *Ráday* programmjában a történeti hűség is szerepel mint követelmény, a kritikákban sokszor olvassuk a panaszt, hogy a páncélos lovagok modern szobákban ágáltak; hogy lengyel kosztüm helyett spanyolt húznak fel, azon nem is csodálkozunk. De lehet, hogy ezek a kritikák csak a megnövekedett igényeket jelzik.[139] De nemcsak a külső kiállítással törődött, hanem különösen a klaszszikus daraboknál arra is volt gondja, hogy a játék a darab belsejéből nőjjön; a darabokról szcenáriumot készíttetek, amelynek segítségével a színészek a darab meséjével s a személyek jellemével megismerkedtek s amely a kosztümöt megszabta. Érdekes példája ennek az *Emilia Galotti* szcenáriuma (l. Függelék).

Ráday megvette *Szentiványiék* díszleteit és nagy összegeket költött újak beszerzésére.[140] Bevételei azonban évről-évre csökkentek. Ezt ő maga is a devalvációval kapcsolatos gazdasági válsággal magyarázza[141] s ehhez járultak a hosszú háborús éveknek a béke kezdetén mindig mutatkozó egyéb rossz következményei. *Ráday* már az igazgatóság átvételekor is küzdött az anyagi gondokkal s már arra gondolt, hogy nagyatyja híres könyvtárát eladja.[142] Már 1815-ben mutatkoznak rajta ennek a „keserédes"[143] színi foglalkozásnak a nyomai; *Kazinczy* csodálkozva látja, mint kezdi elveszteni „rószaszín humorát".[144] De azt reméli, hogy ha még egy ideig megtarthatja a színházak bérletét, megtérülnek befektetései. Szerződésének első pontja jogot is ad neki hozzá, hogy ha a városok is óhajtják, a bérletet további három esztendőre új szerződés nélkül is megtarthatja. Buda város hajlandó is a szerződés meghosszabbítására.[145] Azonban *Bodor Mihály* helytartótanácsi titkár *Brunszvik Ferenc* gróffal szövetkezve Ráday 9000 frt bérösszege helyett 12000 forintot ajánlott a bérletért, mire kiírták a pályázatot. Hiába fejti ki *Ráday* beadványában[146] a színház megszervezése körüli eredményeit; a magisztrátusnál igazán csak a pénz beszél. *Ráday* jól tudta, hogy ezt a nagyobb összeget a színházak jövedelmei mellett nem lehet megfizetni; ebben igaza is volt, hisz *Brunszvik* és *Bodor* is belebuktak a vállalatba. Így ért véget *Ráday* igazgatása és vele sokáig az egyetlen tervszerű és művészi fejlődésre törekvő vezetés.

A színház személyzete bizonnyal nehéz szívvel válhatott meg *Rádaytól*, aki bár rendet akart teremteni s első dolgai közé tartozott a játékszíni szabályok behozatala, mindig helyzetük javításán dolgozott. *Rádayra*, az emberre igen szép fényt vet ez a gondoskodás színészeiről. Ő az első, aki az életveszélyes dunai átkelést pénztára kárára, de a színészek kényelmére megszünteti. A társulat elhalt tagjainak koporsóját kíséri és szép végtisztességet adat nekik, gondoskodik árváikról s özvegyeikről.[147] Sok baja van, míg kissé rendbehozza őket, mert színészeinek nagy hajlamuk van az adósságcsinálásra; ezért nem akar a tehetséges *Hölzl* szerződtetésébe belemenni. *Majetti* jutalomjátékán meg csak úgy versengenek a hitelezők, hogy melyik foglalja le előbb a bevételt.[148] *Cserny*, a súgó, alkalmasint *Ráday* pénzén külön almanachot bocsát ki *Ráday* bérletidejének a végén s itt lenyomat egy alkalmi versezetet *Der Abschied* címen, méltatva a búcsúzó érdemeit. Felvonulnak a legkedveltebb drámák alakjai, *Thekla* (*Wallenstein*) *Margarethe* (*Iffland: Die Hagestolzen*) *Joseph* (*Méhul* operájából) s végre az új Bécsből jött komikus maszk, *Staberl*,

aki igazán az utolsó három év szerzeménye s az Apollót vezető *Merkur* így szól:

„Und Momus sieh, wie er die Sitten mahlt."

Aztán nagy látványosságok jönnek, diadalmenetek és lovas katonaság; az utolsó három esztendő színpadi életének képe, ahogy *Cserny* súgó fejében megmaradt.[149]

De méltóbb fogalmazásban és magyar részről is megkapjuk *Ráday* dicséretét *Kazinczy* tollából: „Te, ha semmit nem írtál is, Theatrumunk' alkotása körül 1790. tett szolgálataink 's ízlésünk formálása által a' Németnek kormányzása alatt többet tettél mint sok Írónk. Igazságtalan, a' ki nem tudja, hogy a' Német theatrum csak annyiban ártott, a' mennyiben miatta a' miénk nem boldogulhata. *Valami isméreteinket terjesztheti, érzésinket nemesíti, nékünk a' követésre szép példákat ad, mind az, ha ezen oktatásit idegen nyelven adja is méltán kívánhatja hálánkat 's tiszteletünket.*"[150] Így nyilatkozik a hazai német színészet jelentőségéről a magyar színészet egyik előharcosa, *Kazinczy*, aki — hogy *Széchenyi* szavaival szóljak, nemcsak jó magyar de józan magyar is és főkép kultúr-magyar.

Ráday szereplése bérletének leteltével nem szünik meg a pesti és budai német színházak körül. *Szentiványi* színházigazgatósága leteltével opálbányát bérel. [151] *Ráday*nak ez nem üzlet, hanem egy élet szenvedélye és tartalma s annyi csalódás, intrika, sikertelenség után újra reményekkel látjuk őt vezető szerepet tölteni be a színházi részvénytársulatban. Ez az optimizmus talán a sokat emlegetett „rózsaszín-humor" maradványa.[152]

Ráday emelte színházainkat európai színvonalra s adta meg nekik a fejlődési lehetőséget azzal, hogy az operát és drámát különállóan megszervezte, a karszemélyzetet a játszó személyzettől elválasztotta, a szerepköröket megszabta s külön irányt jelölt a pesti és budai színházak fejlődésének. Alapok, amelyekre egyelőre késnek építeni.

IV.

Brunszvik Ferenc gróf és *Bodor Mihály* helytartótanácsi titkár abban a reményben igértek nagyobb bérösszeget s zárták ki *Ráday*t a bérletből, hogy majd jól jövedelmező üzletre tesznek szert. Hogy *Ráday*nak csak a legnagyobb takarékossággal sikerült a veszteségeket kikerülnie, azt nem is sejtették. De már bérletidejük legelején az anyagi bajok és belső zavarok egyaránt kezdtek mutatkozni. A szerződést 1817 október 1-én írták alá, a budai színházért 3000, a pestiért 9000 frt bérösszeget kötve ki.[153] Azután alkuba bocsátkoztak *Ráday*val a díszletek megvételére, mert a színházakhoz mint fundus instructus csak igen kevés felszerelés tartozott. *Ráday* 58000 forintot kér díszleteiért és ruhatáráért, az új bérlők pedig tudván, hogy az effélére itt más kereslet nincs, nem akartak érte 45000 forintnál többet adni. *Ráday* megkötötte magát, az alkú abbamaradt. Az új bérlők aztán jóformán teljes felszerelés nélkül voltak kénytelenek továbbjátszani. „Successorim a' Directióba ugyan tapasztallyák már a sok hátramaradásból támadt káraikat, mert nem elég, hogy a' Ruhák, 's más szükséges Eszközök nem léte miatt minden igyekezeteikbe fel-akadnak, 's a' leginkább pénzt fogó darabokat nem adhatyák, hanem azt, a' mi szükség, le írhatatlan költségen kéntelennek meg-szerezni."[154]

Azután *Brunszvik*nak és *Bodor*nak nem volt, mint elődjüknek gyermekségük óta tapasztalásuk ebben „a szép, de kimeríthetetlen

Stelzer a Die Schweizerfamilie c. operában.
Petrich András rajza a Kisfaludy-Társaság Ereklyetárában.

mesterségben" s eleintén ugyancsak dobálják a pénzt. *Bodor*nak — mert ő vezeti az ügyeket, *Brunszvik* inkább csak pénzét és nevét adja — nagy közönségvonzó tervei vannak. Az első gondja a baletté. *Van den Berg* bécsi balettmesterhez fordul egy ügyes táncospár szerződtetése ügyében.[155] Azután következik az operaprimadonna. *Pfeiffer Elizát*, aki *Ráday* idejében heti 60 forintot kapott, most fellépésenkint 40 forinttal díjazzák s kötelezik magukat legalább két felléptetésre hetenkint; ezenkívül évi 600 frt lakáspénzt kap és Pesten egy operai jutalomjátékot.[156] *Ráday* nagy ellensége volt a jutalomjátékoknak, amelyek fölöslegesen terhelik a közönséget s a darab a tagok tetszésétől függvén, ízléstelenségre és tervszerűtlenségre vezetnek. Pesten pedig gazdasági okokból nem engedett jutalomjátékot, csak Budán.

De a jobb fizetés ellenére is állandóan bajuk van a személyzettel. Az igazgatók képtelenek lévén a művészi vezetésre, a rendezők kezében van a hatalom; ezek aztán megfelelően önkényeskednek s felborítják *Ráday* rendszerét. Először is a szerepköröket bolygatják meg; pedig most a színészeknek művészi ambicióik vannak már. Így *Müllner*né, aki *Ráday* idején idősebb női szerepeket játszott komoly drámákban, felháborodva utasítja vissza szerepét a *Romeo und Julie* c. külvárosi paródiában azzal, hogy nem játszhatja egy nap Erzsébet s másnap berugott asszonyok szerepét, mert különbség van művészek és „Quodlibet-egyének" közt. A rendszeres próbáknak végük van már.[157] *Pfeiffer Eliza* panasszal fordul az igazgatósághoz, hogy az előadás előtti napon délután adták át neki a szerepet és próba nélkül követelték, noha két esztendeje nem énekelte.[158]

Nemsokára mutatkoznak aztán a költekezés következményei is; 1820 elején 11500 frt a hátralékos bérösszeg s ennek behajtására a pesti tanács a színházi pénztárt foglalja le; *Brunszvik* gróf színigazgató — mert *Bodor* időközben kivált az igazgatásból jó sorsára hagyván társát — erőszakos ellenállást igér a hatósági intézkedéssel szemben; minthogy ez nem használ, felségfolyamodványban kéri a hátralékos bérösszeg elengedését. A pesti polgárság azonban elutasító javaslatot tesz a királyi kamarának; annak, hogy a színházakat nem látogatják, nemcsak az általános pénzhiány az oka — írják, hanem a befektetett tőke csekélysége és a felemelt helyárak; valahány igazgató a közönség kielégítésére törekedett, sikerült is neki. Példának ugyan legfeljebb *Rádayt* idézhették volna. A város úgyis alig kapja meg a színházépítésbe fektetett tőke 2%-át bérösszegképen. *Brunszvik* azután megpróbálja törleszteni a bérösszeget és szállítóinál maradt adósságait.[159]

Az új igazgatók 1818 április 23-án *Paër Sargino* c. operájával nyitják meg előadásaik sorát. A *Ráday* teremtette rendet igen hamar sikerül felfordítaniok. Dráma-kultusz, megszabott szerepkör, próbák, scenárium, csakhamar megszűnnek. Reformjaiból megmarad a vendégjátékok mellőzése, a téli dunai átkelések megszüntetése és a pesti színházban a látványos darabok ápolása. Csakhogy *Ráday* ezekkel a látványos darabokkal csinyján bánt és nem tette őket a műsor gerincévé; végül pedig olyanokat választott, amelyekben némi érték is volt. Most a lovagdrámák és tündérbohózatok legsilányabb epigonjaival árasztják el minden kritika nélkül a színpadot. Ilyen *Alisbertha die Königin der 7 Berge*, ahol nagy csaták fordulnak elő gyalog és lovon s ahol a természethűség kedvéért a küzdőteret homokkal szórják be, amit a közönség bizonyára szívesen elengedett volna.[160] Aztán *Ludmilla oder der Kampf mit dem Lindwurm* ein grosses mährisches

Volksmärchen mit Gesang, amelynek színlapján *Schmidt* színházi gépész büszkén hirdeti, hogy a tüzet okádó sárkányt ő készítette; ez a szörnyeteg a karzatok nagyobb örömére szálldogál is a darabban.[161] A színlapok kezdenek erősen emlékeztetni a boldogult *Kreutzer-Theater* minden jót igérő hirdetéseire. A *Kotzebue* nyomán készült *Der Geist auf Rüdenfels* c. rémdráma színlapja fennen hirdeti, hogy egy égő kastély is fog a darabban szerepelni; bár igen sok hatásos eszközt vettek igénybe, villámokat és mennydörgést egyaránt, az égő várnak csak a füstje látszott.[162] *A Marno der Schreckensvolle od. Das Erdbeben in Cantabrien* színlapján a földrengés szerepel mint vonzóeszköz.[163] Egészen krajcáros komédiaízű már a *Fitzliputzli der Hexengeist od. Arlequins Tod, Skelet und Hochzeit* c. pantomim, balettel, tűzhányó boszorkányhegyekkel, görögtűzzel, tablókkal. Ez már a vég minden eszközhöz kapkodása.[164]

De a látványosságok sem érvényesülnek a rendezés hiányossága miatt. Az *Udalrich Markgraf von Mähren* c. látványos dráma előadásán *Gautier* műlovastársulata rendezi a lovas csatajeleneteket és *Kerker* díszletfestő gyönyörű holdvilágos éj-díszletet fest hozzá; a közönséget elragadja az éji lányszöktetés fáklyánál és *Udalrich* csillogó páncélruhája; de az előadásnál sok a zavar s érzik a próbák hiánya. *Schildbachnak Margaretha von Anjou* c. látványos darabja, amely *Ráday* korában a közönség kedvence volt, a felrobbanó híd és erdőégés ellenére se tud most érvényesülni a rossz játék miatt. Egyes darabok díszletezésébe beleverik a sok pénzt, de nem tudják a *Ráday*-féle díszleteket egyhamar pótolni. A *Varázsfuvola* reprizének színlapján új díszleteket hirdetnek, amelyek azonban nincsenek meg; a tűz-díszlet festéke lekopott s a lécek látszanak ki alóla, szétrombolva minden illuziót. Díszlethiány és rendezői hanyagság karöltve működtek, amikor a *Das Kampfgericht in Cordova* c. színdarabban a pesti színházat és a váci-utcát ábrázoló kortinát alkalmaztak; még hozzá ugyanitt a kortina egy lábnyira volt a padlótól, úgy hogy a színésznek, ha az ajtón kilépett, valóságos tornagyakorlatot kellett végeznie. *Gleich*nak *Der Mantel u. die Pelzmütze* c. férczművében a színlapon szereplő lovasság és gyalogság robajjal és puskaporfüsttel tölti meg a színpadot; de mégsem ez a legfőbb látványosság, hanem először az, hogy a bútorokat el akarják vinni a függöny legördülte előtt, aztán a kijárati ajtót elzárják mielőtt a hős kiment; erre ez a falon át kénytelen távozni; a börtöndíszlet kicserélésénél végül ottfelejtik a fogoly láncait, amit aztán egy buzgó statiszta nagy robajjal a kulisszák mögé hajít. *Kaspar der Thorringer* előadásánál meg a szellemnek a kötelet, amit *Kasparnak* mutatnia kell, előbb a kulisszák mögül kell kihoznia. Az efféle zavarokat az egykorú tudósító is a hanyag rendezőségre, használhatatlan ügyelőre és főkép a próbák hiányára vezeti vissza. A *Der Educationsrat* c. drámában a kelleténél előbb esteledik be és igen komikus, mikor két ember koromsötétben a nevelésről társalog. Majd ismét igen későn sötétedik s az emberek Diogenes módjára nappal is lámpással járnak. Máskor a színészek már jelenetük előtt bejönnek a színpadra s zavartan várják, míg a sor rájuk kerül. A *Das Gespenst auf der Bastei* c. kedvelt bohózatban nemcsak hogy a szellem helyett asztalok sülyednek el, hanem a bálteremben nincsenek lámpák s a báli közönség szánalmasan szegényes. A *Tischlein deck dich und Prügel aus dem Sacke* c. operát pedig inkább *Tischlein deck dich nicht und Prügel weder aus noch in dem Sacke* címmel szerette volna a közönség felruházni, mert a

primitiv masinériák sehogysem akartak működni. A *Der Körbchenflechter oder Kristallinens Kampf gegen die Liebe* c. bérletszünettel adott és elkoptatott ízléstelenségekből összeszőtt darabban az előre hírdetett díszleteket főleg egy kitömött krokodil képviseli s a mennydörgésen és villámláson kívül néhány parasztlány s tiroli fiú minden látványosság. A tudósító különben találóbb címül a következőt ajánlja: *Der Kampf gegen den guten Geschmack und gegen die Lust das Theater zu besuchen.*

A díszletek hűségére ugyan senkisem ügyel és a velencei ólomkamrák tájékát ábrázoló díszleten sziklás hegyek emelkednek az ég felé. Még nagyobb ízléstelenség aztán, hogy *Rossini* egy operájában a vöröstengeren átkelő zsidók egy közönséges katonai induló mellett vonulnak el, mintha a császári hadseregről lenne szó.[165]

A rosszabb bevételek egyre rosszabb világítást eredményeznek. A felvonásközökben egyiptomi sötétség terjeng. A szükségokozta zavart a hanyagság még növeli. A *Das unterbrochene Opfertest* előadásakor a zenekar jobbszárnyán az összes gyertyák leégtek; a másodikban aztán nem is gyújtottak újakat, hanem az egész oldal letévén hangszerét, nem játszott, kivéve *Moravetz* és *Urbany* nevű zenészeket, akik már kotta nélkül tudták a részüket. Különben az ünnepélyes alkalommal rendezett nézőtéri duplavilágítás nem sok jót hozott a közönségnek, mert ilyenkor a forró viasz bőven csepeg a gyertyákról a földszinti publikum fejére.[166]

Még arra sem ügyel senki, hogy a színpadot rendesen takarítsák és a szerelmi vallomásoknál térdreboruló hősök nadrágján messzire látszik a por nyoma.[167]

Ilyen külső rendezési hibák mellett a belső sem járt jobban. Próbák híjján nincs összjáték s az előadás gyakran olyan, mint valami rosszul sikerült próba. A szerepeket nem tanulják meg. *Az Élet álom* előadásánál sem *Clotaldo*, sem a *herceg* nem tudják mondanivalójukat. A *Samson* című melodrámában a súgónak Sámsonként kellett a tüdejét megerőltetnie, hogy versenyt kiabáljon a filiszteusokkal.[168] A legtöbbet játszott operákban zavarok állnak elő a duettekben és együttesekben, úgy, hogy egyesek szép éneke teljesen kárbavész.[169]

Minthogy a színészek ismét mindent játszanak, megbomlik játékuk stílusa és *Perin* a *Donna Dianában* a hercegnő hátamögött grimaszokat vág és bakugrásokat produkál, mint valami *Kasperl* a külvárosi bohózatokban és olykor nem takarékoskodnak a kétértelmű szójátékokkal sem. Verset szavalni már ismét nem tudnak, szépen skandálják a mértéket és pattogtatják a rímeket.[170]

A dialektus is gyakran hangzik mint *Stelzer* főrendező idejében. *Sapphoban Melitta* „sie zierent"-nek ejti a „sie zürnt" szót, máskor meg „ich versichere sie" helyett „ich versichere Ihnen"-t hallunk. *Emilia Galotti* sem tud jobban németül és *Zöllner* k. a. a *Tartuffe*-ben is dialektust hallat.[171]

A stílus mellett a külső fegyelem is egészen megbomlott. A *Der betrogene Liebhaber* c. gyermekbalett előadásakor a zenekar egyes tagjai letévén hangszerüket a balettet nézték.[172]

Mindezekért nem kárpótol egyes színészek virtuóz játéka. Mert annyi bizonyos, hogy az új igazgatóság költséget nem kímélve kitünő új tagokat szerződtet; ezek közül egyesek az itteni társulatnak lesznek törzstagjai, mások pedig csak múló jelenségek itt és másutt fogják tehetségük teljességét kifejteni.

Az 1819. év csillaga *Bandini Nina*, a pesti színpad első ünne-

pelt drámai színésznője. A szigorú kritika ugyan színpadi kacérsággal vádolja s azzal, hogy szerepe csak szépségének kidomborítására való; de ez a szépség meghódítja az élesnyelvű kritikust, a hírhedt *M. G. Saphirt*, úgy, hogy meghódolva magasztaló verssel üdvözli; és távol Spalatroból küldi *Trattner Károly* cs. kir. hadnagy a pesti színésznőt dicsőítő versét *Fesztetics Albert* lapjának, a *Pannoniának*. Bandini Nina természetesen mindent játszik, mert az ilyen szép és drágán megfizetett színésznőnek, aki tiszta irodalmi németséggel beszél és a közönség kedvence, lehetőleg minden este játszania kell. Ő *Bertha* az *Ahnfrauban*, ő *Emilia Galotti*, *Sappho*, *Johanna d'Arc*, de egyik legkedvesebb szerepe a *Die Heirat par force od. Der weibliche Hussar* címszerepe és még lokális bohózatokban is verseng a sikerért alsóbb komikumú alakok játszásával. Tragikai fenségig ritkán tud emelkedni, de kedves egyénisége jelentőssé tud tenni minden apró szerepet; az *Orleánsi szűz* szerepében egy kissé a *Weiblicher Hussart* játssza. De mint *Sappho* mindenkit elragad játékának görögös klasszicitásával.[173]

Elmenetelével nagy hézag támad a személyzetben, amelyet mindvégig nem sikerül betölteni.[174] Valami egészen más jellegű kárpótlást ad aztán *Walla Julia* szerződtetése. Ő Pesten az első „Lokalsängerin", aki a lokális bohózatoknak fiatal női szerepeit adja és a beszőtt kuplékat csinosan és kedves előadással énekli el. Már *Ráday* is nagyon szerette volna szerződtetni, mert jó híre volt az egész monarchiában.[175] Most ötven forint hetibér és egy budai jutalomjáték fejében szerződik ide Bécsből s haláláig igazi bécsi kedélyességgel mulattatja a pestieket. Akkorra már csak a kedélyesség és a jóízű humor marad meg, mert mint *Déryné* írja, a pesti közönségnek ez a kedvence hízásnak indul;[176] de most még szépsége, jó alakja is segítségére vannak a tetszésben. Meg is rója a kritika, hogy ugyancsak mutogatja szép termetét s a *Die beiden Spadifankerln* c. egyveleget csak azért adják, hogy négyféle öltözetben: mint dobos, markotányosné, tiroli fiú és parasztnő érvényesítse csinos formáit. Mikor betegségéből gyógyulva újra színpadra lép, neki is kijár a verses magasztalás.[177]

A lokális bohózatról gondoskodnak legbővebben. Idősebb női dialektus-szerepekre *Klimmetschnét* szerződtetik, aki végig nagy kedélyességgel játsza itt a házmesterné- és kofa-szerepeket.[178]

*Katzianer*nek méltó utóda támad az új hősszerelmesben, *Melchior*ban. Szép és nagyerejű ember, aki a *Samson* c. melodrámában valóságos akrobata-mutatványokkal aratja a tapsokat. Ő is mindent játszik. Ő a *Gevatter Mathias*, *Abällino*, *Kaspar Thorringer*, *Kunz Kuruth*, *Jaromir*, *Faust*, *Karl Moor*, *Egmont*, *Tellheim*, *Appiani*, *Dunois*, *Attila*, *Hunyadi*, *Zrinyi* és *Zeitungsschreiber Pfiffspitz Bäuerle*nek a *Die falsche Catalani* c. lokális bohózatában. Stílusa a kulisszahasogató hősöké, kitűnő rabló, akár mint *Abällino*, *Karl Moor* vagy *Jaromir*; a lovagdrámák durván vázolt alakjait remekül alakítja és szavalni is tud, a sorstragédiák minden borzalmát belesűríti *Kunz Kuruth* szerepébe; de mihelyt összetettebb lélektani problémák elé állítják, mint *Faust* vagy *Dunois* szerepében, nem tud a feladattal megbirkózni s itt is *Abällinot* és *Thorringeni Gáspárt* játssza. A publikum kényeztetett kedvence nem tűri a kritika megjegyzéseit és az élestollú *Saphiron*, a *Pannonia* kritikusán úgy áll bosszút, hogy a *Zeitungsschreiber Pfiffspitz* szerepében maszkjával teljesen utánozza és *Saphir* karrikatúráját adja. A megcsúfolt kritikus erre éles támadást intéz *Melchior* ellen, akitől aztán egy pár nagysikerű előadás

után elveszik kedves szerepét. *Saphir* azzal az epés megjegyzéssel akarja semmivé tenni *Melchiort*, hogy kitűnőnek mondja kortársak alakításában; csak kár — úgymond — hogy nem volt *Egmont*nak, *Macbeth*nek és *Zrinyi*nek kortársa. Aztán még folytatja egy darabig támadásait *Melchior* ellen, s az első pesti tollharcnak csak *Saphir* megválása a *Pannoniától* vet véget.[179]

Képzettebb és egészen másjellegű színész *Grimm*, az intrikus. Vele is már *Ráday* alkudozott, mert Pozsonyból idejutott dicsérete. Kitünő *Tartuffe* és *Perin*, aki ezt az alakot kiemeli eddigi Hanswurst-sorsából. Később a pesti színház szerencsével működő bérlője lesz.[180]

Egyik érdeme az új igazgatóságnak, hogy a külvárosi bohózatok játszó személyzetét megszervezte. A személyzet egyik legfontosabb tagja most már a „Lokalkomiker", nem is egy, mint *Ráday* idején, hanem kettő. *Zöllner Fülöp* Kassára megy igazgatónak; utóda *Meister* nem tud a finomabb vígjáték stílusából a bohózatiba csapni s nem pótolja elődjét. *Zöllner* aztán ismét visszajön és az igazgatóság egyik utolsó kísérlete a megmenthető megmentésére *Korntheuer* újabb szerződtetése. De most már *Zöllner* stílusa kell a közönségnek.[181]

Az opera mostohábban van ellátva. *Pfeiffer Eliza* összevész az igazgatósággal s a *Pannoniában* a neki is kijáró magasztaló verssel búcsúztatják.[182] Utóda nincs. *Muck Józefa* altista énekesnő, azaz inkább basszus, aki mindenkit csodálatba ejt ezzel a női torokból hangzó tiszta basszussal. *Tankréd* és *Othello* a legkedvesebb szerepei.[183] *Hornik* k. a. még kevésbbé pótolhatja a széphangú *Pfeiffer Elizát*. Jövetele ugyan igen nagy zajjal történik; pártfogója, egy *Schäffer* nevű bécsi orvos száz forintot ajánl fel *Fesztetics Albert* grófnak, a *Pannonia* szerkeszlőjének, hogy védencét feldicsérje. *Fesztetics* persze kiszerkeszti lapjában és a dologból botrány kerekedik; *Hornik* kisasszonyt pedig a próbafellépés után második énekesnővé degradálják leszállított fizetéssel. *Muck Jozefát* sem pótolja a *Gned* nevű új basszista.[184]

Babnigg elmenetele után jó tenorista sincsen és csak miután ő kissé megkopott hanggal, de fejlettebb előadással visszajön.[185] vannak ismét jobb operai előadások. *Cibulkáné* az állandó hézagpótló; még a Rondella gárdájából van itt s még mindig első énekesnő. Ő minden szerepet tud s bármily zavar esetén előszedik; csak a *Varázsfuvolában* az *Éj királynőjét*, *Paminát*, *Papagenát* s a *nemtőket* énekli.[186]

A műsor sosem volt talán ilyen tarka, mint most; ez a mindenfelé kapkodás jele. Gyakori klasszikus előadások mellett legutolsó fércművek és triviális bohózatok vannak soron.

Az 1818. évben tizenegy este jut *Shakespeare*-előadásokra, majdnem több, mint *Ráday* egész igazgatása alatt; és épen a legnagyobb tragédiák kerülnek színre: *Lear király*, *Othello*, *Hamlet*, *Macbeth*. Hogy *Shakespeare* hirtelen ápolásának mi lehetett az oka, azt szűkszavú forrásainkból nem tudjuk megállapítani. E források époly némák arra nézve, hogy a következő esztendőben mért nem került színre egy darabja sem. A tapasztalatlan vállalkozók ismét valami nagyot és jót akartak s a keserves tapasztalat nem a középútra, hanem az ellenkező rossz csapásra vitte őket. Ebben az esztendőben feltűnik egy shakespearei tárgy mint operaszöveg, a nap hőse, *Rossini* zenéjével; *Rossini Othellojával* szemben a velencei mórnak *Shakespeare*-megírta története eltünik a színpadról, mint a hold a nap megjelentekor. *Rossini* bűvös zenéje belopózik a szivekbe s mikor 1837-ben *Shakespeare Otheloja Anschütz* vendégszereplése kapcsán ismét

a színpadra téved, már valami kuriózumnak tekintik s üres marad a ház. *Romeo* és *Juliának* is csak a tárgya jelenik meg most, mert mint kétfelvonásos énekesjáték szerepel a zsebkönyvben; de nem is daljáték ez, hanem travestia, melynek hősnője berúgott nőszemély, úgy, hogy *Müllnerné* felháborodva utasítja vissza ezt a szerepet. 1820-i felújításakor a *Pannonia* bírálata csak annyi, hogy „Unter aller Kritik". 1820-ban *Münstermann* k. a. szerepel itt mint *Lady Macbeth*. A nehéz szerepet helyesen fogta fel és meggyőző biztossággal adta végig. *Melchior* elemében van a címszerepben, főképp ami az energiát illeti; de a rendezés, mint az ekkortájt már szokás, *Shakespeare* darabjainál époly gondatlan, mint az utolsó fércműnél, sőt, ha lehet, még gondatlanabb. Vándorlásai közben *Jost*, a müncheni udvari színház későbbi kitűnő színésze ide is elvetődik s 1820-ban a budai várszínházban *Lear király* szerepével próbál megbírkózni. A hazai *Lear királyok (Jandl, Schmidtmann)* már felfokozták a közönség igényeit; *Jost* mint fecsegő *(Goldoni* darabjában) megállta helyét, de *Lear király* magaslatáig nem tudott felemelkedni.[187]

Calderon darabjai a Burgtheater példaadása folytán *Schreyvogel-West* átdolgozásaiban kerülnek színre: 1818-ban a *Don Guttiere, der Arzt seiner Ehre* bemutatója van és műsoron tartják a *Das Leben ein Traum*-ot is, bár nem nagy dicsőséggel: mert a színészek nem tudják szerepüket és az előadás egészen rossz.[188]

Molière „honosítás"-okban szerepel két darabjával: *Der Geizige* és *Tartuffe od. Der Fuchs in der Falle*; ez utóbbi bemutatóján *Grimm* mesteri játéka ellenére fagyos fogadtatásra talál.[189]

A *Minna von Barnhelm* csaknem megtölti a színházat; nem csoda, hisz a velőtlen vígjátéki újdonságok szaharájában oázis ez a darab s még hozzá a drámai személyzet női erőihez szabott: *Ehlersné* bájos *Minna* és *Pleschke Karolina* kedves, hamiskás *Franciska*; csak *Korntheuer* bohózati stílusa sehogy se illik *Werner* szerepéhez.[190] Az *Emilia Galotti*t bemutatkozók fellépése hozza műsorra; *Münstermanné* mesteri játékot fejt ki mint *Orsina*. De *Melchior* mint *Appiani* nem tudja szerepét, a herceg inasa kissé kopott, *Galotti* középkori szobáiba modern bútorokat raknak és a szereplők Gnastalla-t mondanak Guastalla helyett.[191]

A lovagdrámák hosszú és kietlen sorában az egyik ősük, *Goethe Götz von Berlichingen*je is sorrakerül. A legtöbbet adott *Goethe*-darab, az *Egmont, Beethoven* kisérőzenéjével kissé elnyújtottnak tetszik, különben rosszul játsszák és stílszerűtlenek benne az öltözetek. *Melchior Jaromirt* csinál *Egmont*ból, *Ehlersné* nem sok tudással, de naiv bájjal adja az odaadó *Klärchent*. *Faust* még kevésbé való *Melchior*nak.[192] *Schiller* darabjai közül a *Die Räuber* kerül elő többször. Ez való a lovag- és rablódráma stílusban gyakorolt személyzet játékmodorához: hisz ennek a fajtának a nemesebb hajtása csak. Kitűnő *Melchior* mint *Karl Moor, Bandini Nina* mint *Amalie*. A *Van den Berg* balettmester rendezte ütközetek pompásak. Csak ép *Grabow* túloz mint *Franz Moor*, aztán meg megismerik, hogy *Moor Károly* a *Jean de Paris* ruhájában játszik, *Kosinsky Floresky* köntösét viseli a *Lodoiskából*.[193] *Az Orleánsi szűzet* egészen látványos darabbá stilizálják át s így próbálják a műsorba iktatni. *Kerker* díszletfestő új dekorációkat készít, a székesegyház bejáratát ábrázoló díszlet egyik legjobb munkája. Új a ruhatár és a koronázási menet egyetlen a maga nemében. Az első előadásra ugyan nem érkeznek meg a vitézek új vértezetei, de a másodikra megjönnek s ezt az örvendetes ese-

ményt külön jelenti a színlap s az előadás ép ezért bérletszünettel történik. De a darab bizony nem hozza be a beléfektetett költségeket.[194] Ezen ugyan nem lehet túlságosan csodálkoznunk, mert valami igen szánalmas megcsonkításban került színre.

Grillparzer Ahnfrau-jához, melyet főkép *Melchior Jaromir*-alakítása tesz kedveltté, most még a *Sappho* járul; sokáig dísz-szerepe *Bandini Ninának* s a bemutatkozó drámai színésznőknek. Már első előadásakor használatos az a díszlet, amelynek alapja teljesen itteni ötlet s amelyből sokáig tartó pesti tradició fakadt: a darab végén, mikor *Sappho* a tengerbe veti magát, azon a helyen, ahol ő a hullámokba bukott, fehér hattyú emelkedik az ég felé a görögtűzzel megvilágított színpadon. *Zedlitz Schreyvogel*hez intézett levelében ezt a gondolatot nagyon finomnak találja s azt mondja, hogy a darab keltette benyomás ezzel az allegóriával végtelenül mélyült.[195]

A lovagdrámák mellett a végzettragédiák sem maradnak el s nagy sikerrel keltenek borzadályt. A *Der 24. Februar* és a *Der 29. Februar, Müllner Die Schuld*ja vannak műsoron, de utánuk színrekerül az efféle darabokat szatirizáló *Der Schicksalstrumpf* is. A polgári drámák nak, csendes szalonvígjátékoknak, intim hatásokra számító daraboknak végkép befellegzett. A budai színház kedvéért nem vesződik velük senki; hézagpótlónak előkerül egy-egy régi *Iffland* meg *Weissenthurn* darab. A látványos komédiák mellett csak a bécsi bohózat hódít teret s most kerül színre ennek a műfajnak *Raimund*ig egyik legnagyobb sikere: *Die falsche Catalani, Bäuerle* legtöbbet adott darabja. *Kotzebue* legjobb vígjátéka, a *Die deutschen Kleinstädter* a kisvárosiakra írt szatiráját hajtja itt át a bécsi karikaturák stílusába és a commedia dell'artenak egy régi kipróbált fogásával toldja meg: egy vándorkomédiás férfi, női ruhába öltözve, csapja be a kisvárosiakat az akkor szenzációt keltett énekesnő, *Catalani* maszkjában. Ennek az ál-Catalaninak szerepe *Zöllner Fülöp* legpompásabb alakítása, ahol nem kell torzító kedvének korlátokat raknia; a falsettal utánzott női hang sok színész force-a, így egy *Keller* nevű boroszlói komikus egy héten négyszer is nagy sikerrel produkálja ezt a mesterfogást Pesten. *Meisl* paródiája a kisértet-drámákra, a *Das Gespenst auf der Bastei*, ahol egy igen kedélyes bécsi szellem kisért, *Zöllner* pompás játéka folytán ugyancsak nagy közönségvonzó, nemkülönben ugyanannak a szerzőnek egy másik paródiája is, a *Der lustige Fritz*. A régi, kedves *Hafner*-féle *Evakathel und Prinz Schnudi* Walláné kedvéért ismét műsordarab. De ez ujdonságokat illetően itt sem tud a vezetőség válogatni s epigonok epigonjaitól való fércműveket hoznak színre s nagy pénzt ölnek díszletezésükbe. Ilyenek a *Doktor Kramperl (Gleich) Die beiden Spadifankerln (Meisl) Der lebendige Weinfass*, melynek színlapján nagy betűkkel hirdetik, hogy a *Rochus Pumpernickel* szerzőjétől való; aztán *Rosenau* fércművei: *Scüs, Mond und Pagat*, meg a *Coppe, Denari, Bastoni und Spade*, végül a *Bohrerls Dienstfertigkeit (Lössl)*. Nem csoda, ha a közönség igen bizalmatlanná lesz az ujdonságokkal szemben.[196]

Az operai műsoron *Rossini* uralkodik. A *Tankred* után gyors egymásutánban következik a dallamkirálynak többi diadala: *Elisabeth Othello, Die diebische Elster, Die Italienerin in Algier, Richard und Zoraïde, Elzia und Oziride, (Moses) Der Türke in Italien, Edoardo e Christine, Der Barbier von Sevilla, Cenerentola*, tíz *Rossini*-première három esztendő alatt. Valami analóg jelenség *Kotzebue*val. A lapok hasábjait megtöltik a Rossiniánusok és anti-Rossiniánusok vitái; az

egyik párt édes melódiáit, ragyogó hangszerelését, sziporkázó zenei ötleteit magasztalja, az ellenpárt pedig ismétlődő fogásaira és a más operákra emlékeztető reminiscenciákra utal. Míg a viták folynak, a közönség tódul darabjainak előadására és a *Rossini*-esték mindig megtöltik a pénztárt. Ez ugyan még mindig nem az igazi virágkora itt, mert még nincsenek hozzá elég jó énekesek; csak a mindig kitűnő zenekar fokozza a *Rossini*-esték sikereit.[197] A zenekar tagjai közt egy pár derék muzsikus van, aki hangversenyekkel is ápolja a Pesten egyre jobban fellendülő zenei életet. Pesten érzik a nagy zenei város, *Bécs* közelsége. S ha a kritika a pesti operát olykor megrója, ez azért van, mert *Bécshez* méri. Mert *Pest* operája kezdi túlszárnyalni a monarchia többi városait, nem is szólva *Bukarestről*. Mikor a *Bukarestbe* szerződött bolognai olasz társulat átutaztában itt produkálja magát, az a közvélemény, hogy ez a társaság jó lehet *Bolognában* és *Bukarestben* bizonyára kitűnő, de *Pesten* külömbhöz szokott a közönség.[198]

Van den Berg balettmester a *Theater an der Wien* sikerthozó példájára gyermekbalettet szervez; az ő elmentével azonban utóda, *Uhlich*, sajátszerzeményű balettjeivel cifra címük ellenére sem tudja kielégíteni a közönséget; csak két groteszktáncos fia és ügyes magyar táncai aratnak sikert.[199]

A vállalkozók még vásári komédiásoknak is helyet adnak a színházban nagyobb bevétel reményében. A kritika tiltakozik is ellene, hogy *Franke*, az „északi Herkules", meg *Bevilacqua* és *Philadelphia* műlovartársulata mutogassa magát a színházban, mikor vásárkor ugyanazok a „művészek" hat krajcárért láthatók bódéjukban.[200]

Az 1819. évben szerepel a pesti és budai német színházban a székesfehérvári magyar színtársulat s a német kritika úgy találja, hogy a magyar színészeknek még nincs elég rutinjuk s főkép szalondarabokban kissé szögletesen mozognak, de annál jelesebb hősök. Néhány kitűnő művész van közöttük; különösen *Kántornét* irigylik a magyar társulattól s többször elhangzik a sajnálkozás: Be kár, hogy nem a német muzsának szenteli bámulatos tehetségét.[201] A magyar társulat első nagy sikerei ide fűződnek: *Kisfaludy Károly* darabjainak első előadásai. A német színház versenyezni akar vele ezért a sikerért; itt is színrekerül *A gyilkos, Ilka* s mi több, jutalomjátékképen. *Beck*, aki ezt a darabot választotta, nem számított rosszul, mikor a közönség magyar érzésére apellált. A *Pannonia* jellemző kritikáját szószerint idézem: „Herrn *Karl Beck* gefiel es zu unserem Glück zu seiner Einnahme ein Stück zu wählen, das ohne eigends dazu verfertigten „Feuerregen" ohne Riesengestalten, ohne „Kavallerie zu Pferde" und ohne Ungeheuer neu von Herrn *Schmidt* verfertigt, durch den blossen Namen des Verfassers und den anerkannten Inwert des Stückes Bürge des glänzendsten Erfolgs war. Das Stück wurde enthusiastisch aufgenommen *Hr. Grimm (Niketas), Hr. Melchior (Bors Gyula), Mme Ehlers (Ilka)* spielten brav, vorzüglich aber *Dlle Pleschke.*"[202] Itt még nincs ellenségeskedés a magyar színészekkel szemben; még nem érzik bennük a német színház veszedelmes vetélytársait. Pedig az, hogy a hatást nem külső eszközökben keresik, a jobb jövő biztos záloga.

A *Stibor vajda* előadása már nem ilyen sikerült. Csak *Grimm (Stibor)* és *Pleschke Karolina (Gunda)* játszanak jól; de *Beczkóból Hanswurstot* faragnak. S a *Pannonia* megrója, hogy a *mi* költőnk, a *mi* fordítónk *(Gaal György)* darabját a *mi* színészeink így tönkretették.[203] A magyarság térfoglalásának jele, hogy minden színházi

Novak és Wieting egy színpadi jelenetben.
Petrich András rajza a Kisfaludy-Társaság Ereklyetárában

koncerten szerepel valami magyar vonatkozású szám. Majd magyar dalt énekel *Muck Józéfa*, majd *Dayka Titkos búját* szavalják; máskor magyar tabló zárja be az előadást: *Die Treue der Ungarn am Landtage zu Pressburg* — pedig a cenzura nem szereti a magyar hűségnek ezt a sok, igen korszerű hangoztatását.

De még senki sem hiszi komolyan, hogy ezekből az elemekből a magyar nemzetiségnek külön vára fog itt épülni.

V.

Brunszvik szerencsétlen igazgatása egészen diszkreditálta a színházakat és most ugyan senki sem kínál értük felemelt bérösszeget; egyáltalában senki sem hajlandó bérbevenni. A pesti tanács maga ír *Szentiványi Márkus*nak Tolmátsra és tesz ajánlatot a színházak átvételére;[204] tárgyalnak sokáig, de minden eredmény nélkül. *Czibulka Alajos*, aki még idáig sem tudta régi bérhátralékát kifizetni, mint minden alkalomkor, most is hajlandó a színházak bérbevételére, de csak akkor, ha az igazgatóság kevesebb olajat fogyasztó világítási berendezéssel látja el őket s a pesti színházban még földalatti fűtőkészüléket is alkalmaz.[205] A sötétség és hideg a pesti színházlátogatók ellenségei. A vigadó kiépítése, amely a színházat a dunai szelektől kissé védené, még jámbor terv. Alakult ugyan már részvénytársaság a felépítésére, de egyenlőre csak a hosszú aktaváltások kezdetén vannak. A városnak *Czibulka* ajánlata természetesen költséges, inkább elengedik *Szentiványi*nak a bérösszeget. De neki még így sem kellenek a színházak.[206] Nem lévén komoly vállalkozó, a polgárság részvénytársaság alapítását határozza el a színházak üzembentartására. Ez már annak a jele, hogy a játékszín közszükségletté vált s így bár nehéz viszontagságokon megy keresztül, életben kell maradnia.

A részvényesek alapszabályaik első pontjában hangsúlyozzák, hogy nem haszon reményében szervezkednek; csakis az a cél vezeti őket, hogy az olyan mélyre süllyedt játékszínt újra emeljék. Százezer forint tőkére van szükségük. Ezért 100 darab 1000 forintos részvényt bocsátanak ki. A társaság ügyeit 12 tagú választmány intézi, amelynek élén *Szentiványi Márkus* és *Ráday Pál* gróf állanak.[207]

Ráday most bosszút állhat *Brunszvik*on, hogy annak idején nem adta meg ruhatáráért a kért összeget. Most a részvénytársaság nem *Brunszvik*ét veszi meg, hanem *Rádayét*, igaz, hogy az akkor kért 58.000 forint helyett 30.000 forintért s ezt is igen nehezen és részletekben fizetik ki.[208]

Az új igazgatóság első kérése a pesti tanácshoz, a színház nézőterének fűtésére vonatkozó munkálatok elrendelése, csak jámbor óhaj marad. Minden, amit elérnek, hogy az ajtók és ablakok réseit befalazzák.[209] Hogy *Ráday Pál* az igazgatóság tagja, az abban is mutatkozik, hogy az utolsó bérlők alatt egészen elhanyagolt budai színházzal ismét törődni kezdenek. Beadvánnyal fordulnak a budai tanácshoz, hogy javíttassa a színházat, mert különben nem tudják húsvéthétfőn az előadásokat megkezdeni. A süllyesztők életveszélyesek, a kulisszák rosszak, a földszinti ülések rozogák és valamennyi lámpa el van törve. A folyamodásnak persze csak sürgetések után van foganatja.[210]

Ráday befolyása azonban nem érvényesülhet kellőképen. Már egy egykorú újságcikk is emlegeti a sok szakácsról szóló közmondást, amely itt nagyon helyén való volt.[211] Az első színházi évben a

92.000 forint alaptőke kimerül, az első választmány lemond.[212] Az új választmány elnöke *Orczy Lőrinc* báró, régi színészetpártoló, mint *Ráday Pál* volt. Az ő közbenjárása folytán kapott az első magyar színtársulat Budán játszási engedélyt.[213] — A választmány alelnöke *Kemnitzer Károly*. — De az új vezetőség épúgy nem tud, sőt tőke híjján még kevésbbé tud eredményt elérni, mint az első s két éves vezetésének története anyagi vergődések láncolata. 1821-ben a részvényesektől 150—300—600 forintos újabb hozzájárulásokat szedtek be.[214] Ez az alap is hamar kimerül s a városi tanács az üzem fenntartása céljából újabb 50.000 forint kölcsönt kénytelen folyósítani s ennek biztosítékául a díszleteket és ruhatárat kötik le.[215] 1823 elején a heti bevétel átlag 1000 forint, mert a kemény tél miatt nem látogatják a színházat s ebből még a színészek hetibére sem telik ki. 1823 júliusában már ismét úgylátszik, hogy tőke hijján kénytelenek lesznek az üzemet beszüntetni.[216] Ekkor körleveleket bocsátanak ki önkéntes adományok gyüjtésére. Szeptemberben tudatják a társulat tagjaival, hogy kénytelenek fizetéseiket egy ötödrésszel csökkenteni, vagy a színházi előadásokat beszüntetni. Erre a színtársulati tagok a választmány egyik tagjának, *Martinelli Antal* pesti festőnek a vezetésével maguk veszik át az igazgatást olyanképen, hogy a tiszta jövedelmet a fizetések arányában fogják megosztani.[217]

Ilyen külső zavarok és változó vezetés mellett nem lehet virágzó a színügy; ez a három esztendő a pangás ideje. Pedig mennyi reménnyel vették át az első vezetők a színházakat! Nem anyagi téren volt nagy a bizodalom, de azt remélték, hogy sikerül a színház színvonalát emelniök. *Ráday* is buzgón járt eleinte az igazgatóbizottság üléseire, legalább is valahányszor *Döbrentei* ekkortájt kereste, mindig „theátrális gyűlése" volt.[218] Az első előadást előjáték nyitotta meg; két szorgalmas művész volt látható, amint Pest és Buda művelésén dolgoznak; megjelenik *Apollo* és törekvésüket munkájuk gyors sikerével jutalmazza; a végén a következő transparens felírás jelent meg: *Der Verein der Aktien-Gesellschaft — Den Freunden Thaliens und Melpomenens*. — A társaság számát jelentékenyen szaporítják, 10 új kardalost fogadnak, a zenekart erősítik.[219] Az újonnan szerződött tagok közt vannak a *Deny* és *Wächter* házaspárok; az előbbiek a dráma főtámaszai, mindkettő kiváló jellemszínész, *Wächter* jeles baritonista, *A bűvös vadász Kasparjának* első kitűnő pesti alakítója; felesége az operai szubrett; utóbb mindketten díszei a drezdai udvari színháznak.[220] Most már nem is elég egy „Lokalkomiker", kettő, sőt három is kell belőlük. *Zöllner Fülöp* mellé még szerződtetik a szárazabb komikumú *Meistert*, aki már régebben is szerepelt itt. A pesti tudósító büszkén hirdeti, hogy az itteni színházaknak három kitűnő komikusuk van, mint az irigyelt mintának, a bécsi lipótvárosi színháznak: *Meister* a pesti *Ignaz Schuster*, *Zöllner* a *Raimund* és *Demini Eduard* a pesti *Korntheuer*.[221] A harmadik nem sok szóhoz jut, de a két első, *Zöllner* és *Meister* állandóan verseng a népszerűségért és ellenségeskedik; *Meister* színpadi rögtönzésben csipkedi vetélytársát, aki úgylátszik nagyobb kegyeltje a közönségnek.[222] Ezzel szemben ugyan egész idő alatt nincs első basszista és nincs operai primadonna s még mindig *Cibulkáné* az örök deus ex machina s *Wächter* és a tenorista, *Babnigg* tartják az egész operát. A drámai előadások támasza *Grimm*, a jeles intrikus, akiről rosszakarói ugyan azt állítják, hogy minden szerepéből *Mephistophelest* csinál.[223] Az 1823-ban szerződtetett *Kaiser* k. a. nagy hézagot pótol; *Donna Dianától* a lokális bohózat *Arsena-*

jáig mindent játszik. A közönség kedveltje még mindig *Walláné*, a szép és kedélyes bécsi nő s *Klimmetschné* triviális humorával most is kacagtatja a karzatokat, bár a kritika megrója nem épen szalonképes mozdulataiért.

A zilált viszonyok különben megbontották a színtársulat fegyelmét; *Meister*nek fennérintett rögtönzése is ennek a jele. Sorban követik egymást a szerződésszegési és egyéb fegyelmi ügyek. *Karschin* színész, amikor a *Die Korsen in Ungarn* c. darabban *Grossmanné* szerepe szerint egy pojácát mutat neki s a közönség kacajra fakad, hangosan rámordul partnerére; ez a színfalak mögött tiltakozik, mire *Karschin* az „ostoba liba" címen kívül még kétszer pofon is üti; erre két napi áristomot kap és szerződését felbontják.[224]

A közönség különben igen csekély mértékben látogatja a színházakat, de amennyiben eljön, igen hangosan szokta tetszését és még hangosabban nemtetszését nyilvánítani. *Huber Józsefre*, aki évek előtt harmadik szerepekben énekelt itt és most mint első énekes készül fellépni, *Pistor József* a *Halzl*-féle csapszékben (in caverna Halzliana) ráijeszt, hogy kifütyülik ezért a merész próbálkozásért. Erre szegény *Huber* lemondó levelet ír az igazgatósághoz; a színházban vár a közönség; a *Die diebische Elstert* kéne játszani, de *Huber* nincs sehol, hiába keresik a lakásán, mert bujkál félelmében. Végre kilenc óra tájban a lakására érkezik betegen. *Stáhly*, a színház orvosa az öntudatlanságig fokozott kedélyi izgalmat konstatál. (Eine bis zur Bewustlosigkeit gesteigerte Gemütsaffection.) De megjelenik a színházi bizottság s tudatja vele, hogy már megvan a fenyegető s már intézkedtek, hogy ne fütyülhessék ki; erre „ő felvidult lélekkel" (exhilarato animo) teljes bizottság előtt elénekel egy áriát a *Die diebische Elster*ből.[225]

A műsornak két uralkodó eleme van: a bécsi bohózat és a látványos komédia. Az utóbbi már elnyeléssel fenyeget itt minden művészi elemet. A díszletfestő és a gépész a főszemélyek, cirkusztársulatok, idomított állatok szerepelnek. Ha így fejlődnek a dolgok, mondja az egykori tudósító, s a közönségnek művészi élvezet helyett zoológiai gyönyörűségeket tálalnak fel, a színpad nem lesz egyéb, mint valami raffinált állathecc s ahol egykor *Schillert*, *Goethet*, *Ifflandot* csodálták, most idomított állatokat és tűzijátékot látnak. Pedig rossz számítás ez az igazgatóktól, mert az ilyesmit csak egyszer nézi meg az ember.[226]

S valóban — *Lewin*, a Theater an der Wien-ben szenzációt keltett pantomimikus gépezeteit és merész ugrásait felemelt helyárak mellett csodálhatja a pesti közönség.[227] A másik nagy attrakció ugyanonnan került át hozzánk. Ez *Timur der Tartarchan* c. melodráma, amely Bécsben 40 telt házat hozott s itt felemelt helyárakkal kerül színre. *Foureaux* lovastársulata játszott benne, de a második előadáson *Foureaux* úr már a földszinten lovagolhatott volna, olyan üres volt a ház. Aztán jön még egy új darab lovakkal: *Die Räuber in den Abruzzen*. *Foureaux* végül is a sikeren felbátorodva, saját bódét üt fel. A bruttójövedelem 25%-át fizeti a színház bérlőinek, mint minden látványosság szabadalmasának. De így is veszedelmes vetélytárs a színház számára s betiltják előadásait. Mert mi lehet veszedelmesebb verseny a színház számára olyan időkben, mikor primadonnák helyett lovak játszanak a színpadon, mint egy lovascirkusz? — jegyzi meg egy pesti nézó.[228]

Aztán jönnek a „Zaubermelodram"-ok pazar díszleteikkel és hatásthajhászó fogásaikkal, az *Ein Uhr*, amelynek három előadása

10,000 forintot hoz, de a *Die Schauernacht*, melyhez annyi reményt fűztek, zöld, vörös és kék világítása ellenére csaknem ¦füttyöt arat.[229]

Ezek a látványos darabok, az „Ausstattungsstück" vagy „Spektakelstück" a Theater an der Wien specialitása. A bécsi lipótvárosi színházból jönnek a lokális bohózatok. A legnagyobb részük paródia, s ezért most kezdik nálunk az egész műfajt paródiának nevezni. Nincs az irodalmi és művészi életnek olyan jelensége, amelynek visszája meg ne jelenjék ezen a színpadon, néha friss humorral, máskor erőltetett gyári fogásokkal. Az *Ahnfrau* párja a *Frau Ahndl*, a *Sapphoé* a *Sepherl*, *Catalani* fellépésének visszhangja a *Die falsche Catalani* és *Lewinénak* a *Der falsche Lewin*. Mind kedélyes bécsi miliőbe helyezik a hősöket és a darabok refrénje Bécs magasztalása: „Ja nur ein' Kaiserstadt, ja nur ein Wien". Pesten persze *Bäuerle* már *Raimund* szellemét lehelő bohózata, az *Aline od. Wien in einem anderen Weltteil* mint *Pest in einem anderen Weltteil* szerepel s azt éneklik nagy tapsvihart keltve, „Es ist nur ein Ungarland, es ist nur ein Pest", s a közönség legforróbb óhajtása, hogy Pest számára írjanak ilyen lokális bohózatot, szerepeket a pesti komikusok testére. Micsoda dicsőség lenne, ha egy ilyen pesti darabot aztán másutt játszanának! — így ábrándoznak a pestiek.[230] — Az *Aline* kasszadarab s minden jó „paródia" az; ilyen darabban szórakozást talál minden társadalmi osztály. Az irodalmi értékű drámákat már olvasták vagy Bécsben jobb előadásban látták. Az operák nagyobb tömegeket vonzanának, de olyan ritka az operai újdonság, míg bécsi bohózatot minden héten gyártanak egynéhányat a három külvárosi színház számára; aztán nincs basszista, nincs első énekesnő. A bécsi bohózat tele van humorral, szatirával, rózsás kedvvel; ehhez jön a fülbemászó zene, a kedves kuplék, tánc és díszlet s két órai kellemes pihenő a fárasztó munka után. Hogy milyen lényeges eleme lett most színpadjaink műsorának ez a műfaj, arra csak azt az előadási tervezetet idézem, amelyet *Martinelli* a vezetés átvételekor felterjesztett s amely szerint Pesten is, Budán is két nap esnék hetenkint paródiára, noha Budán háromszor játszanak csak.[231]

A drámai előadások áthuzódnak Budára, amikor jégzajláskor a társaság egyrésze ott van. Ilyenkor aztán a XVIII. század vége éled újra, *Iffland* járja és *Kotzebue*, *Jünger* és *Spiess* s olykor *Donna Diana* meg *Hamlet*. Ujdonságok *Clauren* tollából kerülnek ki. Paródiát nem lehet adni, mert dehogy is adnák ide a pestiek az egész télre *Meistert* vagy *Zöllnert*, hát még az imádott *Wallát!* De lovak és díszletek, kuplék és paródiák nélkül is a budaiak ilyenkor kezdenek színházba járni, mert olyasmi kerül színre, amit Pesten nem láthatnak soha s ami a régi kedves várszínházhoz olyan nagyon illik; öreg budaiak gondolnak elmult ifjúságukra, amikor kevesebb zaj és több finomság, több bensőség volt a színpadon.[232]

Pestnek egyéb drámai ujdonságai most messzebbről jönnek, mint a XVIII. sz. végének polgári drámái hajporos „Hofrat"-jaikkal. Ez a melodráma kora, *Pixérécourt* diadalainak ideje. A francia romantika szociális hajlandóságának ez a gyümölcse a leghatásvadászóbb eszközökkel keresi a tömegek tetszését; korszerű problémákat ragad meg, de nem komoly tárgyalásra, csak olcsó hatások kiaknázására: ilyenek a bukott nő rehabilitálása, az igazságszolgáltatás bűnei, a nyomorgó becsület. Párizsban a boulevard-színpadok csemegéje; Németországban lelkesen kaput tár neki minden színház.[233] Első fecskéi nálunk: a *Castelli* bécsi műhelyének közvetítésével idekerült

Die Waise und der Mörder (Frederic), melynek fő szenzációja egy néma szerep; ez nagyszerű alkalom a túlzott mimikával elérhető hatásokra, *Die Waise aus Genf (Victor-Castelli)* amit az egykorú tudósító „Mordspektakel"-nek nevez és pendantja, *Der Stumme in der Sierra Morena*, a *Der Vampyr*, mely minden véressége ellenére sem ér el hatást; s egy német utánzásuk *Die glühende Kammer od. Das Fräulein von Scudéry (Kurt Waller)* c. bűnügyi dráma. Most kerül színpadunkra a jövő korszak uralkodó drámairója, *Scribe*, ez az új és raffináltabb *Kotzebue*. Az ő gyárának terméke a *Gabrielle (Scribe* és *Mellesville)*. A németek közül a végzettragédia hódít újabb teret másnemű borzalmaival, *Houwald Das Bild* és *Der Leuchtturm*-jával.

Kisfaludy Károly ismét új darabjával szerepel: *Kemény Simon* ez, ahol *Melchior* meg *Deny* jól játszanak, de nem tudnak úgy lelkesedni, ahogy azt a magyar színészek tették s ahogy a színház magyar közönsége követeli. Csak *Denyné* adja *Idát* spártai nagysággal.

Shakespeare drámáit többnyire egy-egy vendég, vagy ambiciózus bemutatkozó színész tiszteletére veszik elő s ez a sorsa az *Élet álom*-nak, a *Donna Diana*nak és *Schiller* drámáinak is. Így 1821-ben *Karschin* próbálkozik *Hamlet*ben s ez az év egyetlen estéje, ami *Shakespeare*nek jut. *Hamlet* az ambiciózus jellemszínész fővágya, a nagyratörő szerződéskeresők szeretnek fellépni benne. Később mind lecsúsznak erről a magaslatról, mert ha játsszák is nálunk, ez csak előkelő vendégszereplővel szokás ezentúl. *Karschin* játéka jó középszerű volt; nem szenvedett hajótörést ezen a veszedelmes zátonyon, hanem óvatosan körülhajózta. Inkább szavalt, mint játszott, de legalább értelmesen szavalt, ami nagy erény színházunk akusztikája mellett. De odaát Budán, mikor jégzajláskor Pest pantomimjeivel, lovaskomédiáival meg zenés bohózataival elérhetetlen távolságban van s hatása elé gátot vet a zajló nagy folyam: előveszik *Hamlet*et is; nem vendéges, parádés előadás ez; *Schröder* szövege szerinti, ahol nem hal meg a hős, hanem a végén diadalra viszi az erényt. Itt még más is kell, mint zene és díszlet; a csikorgó hideg ellenére szépen megtelik a színház. A címszerepet *Pellet* játssza: játéka művészi alkotás, szorgalmas tanulmány eredménye. Ő már az újkor gyermeke: igyekezete a szóbeli előadás szépségére irányul s a monológokban és a szépen kidolgozott deklamációban fejti ki ereje legjavát. A tetszés viharos. A sikert még emeli a jó összjáték. A *Deny* házaspár mint *Laertes* és *Ophelia*, *Kröning* a *király*, *Grabow Oldenholm* (Polonius) szerepében megállják helyüket. A tetszés általános, pedig a budai közönség személyzethiány miatt még a szokottnál is csonkább *Hamlet*et látott. A színlapon hiányzik a színész szerepe és a némajátékot statiszták játszották. A pesti előadás, amelyen *Walser*, egy újonnan szerződtetett fiatal hősszerelmes a *Hamlet*, már nem ilyen harmónikus; bár a *Theaterzeitung* referense szerint az azon való öröm, hogy ismét láthatták *Hamlet*et sok hibát feledtetett. *Walser* nem csinált ugyan hősszerelmesek szokása szerint amorosot *Hamlet*ből, de a monológokban túlságosan szavalt. Az új irány kinövése volt *Kaiser* k. a., *Ophelia* játéka is; éneklő hangsúllyal, szinte skandálva mondta a verseket s játékkal alig fejezett ki valamit. *Grabow (Polonius)* nem esett a jó öreg *Wieting* hibájába s karrikatura helyett húsból s vérből való embert alkotott. A régi generáció kidőlt ez új nemzedékkel, új erények s új hibák nőttek. A régi gárdából már csak *Jandl* van itt, ő mindvégig kitart *Shakespeare* szerepeiben s a szellemet adja még mindig. De a régi érdem és régi erő fogytán

van már. A kritika nem szól róla. Azok közt van tán, akiket nem említ, mert — úgymond — játékuk olyan volt, mint aminőtől *Hamlet* a színészeket ója? Az idő kereke nagyot fordult, mióta ő volt a nap hőse és a *Shakespeare*-előadások főtámasza. A két *Hamlet* előadás sikere Pesten is, Budán is ismétlésre vezet; de Pesten már nincs siker; a *Theaterzeitung* referense azt panaszolja többek közt erről az előadásról is:

Doch was Poetengeist
Und Fantasie geboren,
Ging durchs Darstellen meist
Mit Stumpf und Stil verloren.

A *Lear királyt Heurteur* vendégjátéka kelti életre. Ő a következő korszak első fecskéje, amikor majd ismét szakadatlan láncolatban követik egymást a vendégszereplők. Játéka mindenkit elragadott: az egész szerep nagyszerű volt: a lélektani tanulmány, művészet, igazság és kiszámítottság pompás szövedéke — írja a bíráló.[234]

A kor vendégeinek ugyanazok a parádés szerepei: *Karl Moor, Tell, Jaromir* az *Ahnfrau*ban és *Roderich* a *Das Leben ein Traum*-ban. Ezeket játssza *Rott Móric*, a *Theater an der Wien*-ből érkezett vendég és *Heurteur*, a Burgtheater tagja. *Heurteur* még a *Faust*ot is hozzáadja. Így jutnak színházaink egynéhány *Schiller*-esthez is. *Wilhelm Tell*ben az újra ideszerződő *Majetti* is vendégszerepel s ez már sikerültebb előadás, mint a bemutató volt. *Grimm*nek nagyszerű szerepe *Gessler*. *Rott* lelkes tapsokat arat. Ekkor még nem európai hírű színész s még szó lehet arról, hogy Pestre szerződik.[235]

Wallensteint is előveszik egyszer. Ez nehezebb feladat és kisebb itt a színpadi tradiciója. A közönség nagy számban jelent meg, mert már megcsömörlött a sok bohózattól és látványosságtól s a jobb rész valami nagyszerűt várt: de előadás közben csalódva hagyta ott a házat, mert nem volt semmi összjáték s olyan volt az egész, mint töredékek halmazata. De nem csoda. *Majetti* csak névleges rendező és *Zöllner Fülöp* a dráma lelke; s ő ügyes lehet a *Rigilibigilis humoristische Spazergänge durch die Welt oder der falsche Lewin* rendezésében s szemfényvesztésig híven utánozhatja a híres pantomimikus merész ugrásait, de hogy *Wallensteint* rendezze, ahhoz sem műveltsége, sem látóköre, sem stílusa nincsen.[236]

A *Kabale und Liebe* ismét egy fiatal színész, *Vogel* bemutatkozója. De a *Louise*t játszó *Hysel* k. a. legfeljebb szubrettek alakítására képes. *Grimm*, mint mindig, magát játssza *Wurm*-ban, de jól, talán túlságosan jól játssza, nemkülönben *Grabow* a *Hofmarschall Kalbot*.[237]

A fiatal hősnőket játszó *Kaiser* k. a.-nak még meg kell érkeznie. Ő ellene aztán intrikákat szőnek *Bandini Nina* rajongói hirdetve, hogy az ő helyét nem tudja betölteni. Ő a *Beatrice* a *Braut von Messina*-ban s ezen a különben is jó előadáson mindenkit meghódít.[238]

Az operai kritika most *Rossini*-ellenes hangulatú s a közönség tódul a *Rossini*-operákba, melyeknek sora még a *La donna del lago*-val és *Zelmirá*val gyarapodik. Igaz, hogy gyéríti a számukat egyes operai szakok betöltetlensége, mert bizony, ha valahová, úgy *Rossini* műveihez kell a kitűnő koloratúr énekesnő. Hiába írja a kritikus, mikor *Weigl* karmesternek *Baals Sturz* c. operája sehogyse akar tetszeni, hogy persze, most csak olyan opera kell, amit minden szobalány a gitárján elcincoghat (értsd *Rossini*).[239] *Beckerné*, prágai operaénekesnő tiszteletére, aki a háromvonásos a-t aspiráció nélkül énekli,

akkora hangterjedelme van, előveszik a régi operákat, mert neki az *Éj királynője*, *Constanze*, *Donna Anna* meg *Rosa* (*Die Sängerinnen auf dem Lande*) és *Prinzessin v. Navarra* (*Johann von Paris*) a kedves szerepei, bár énekli *Amenaidet* is (*Tankred*).[240] A bécsi udvari operától *Siebert* basszista, *Forti* tenorista, továbbá *Sigl Katalin*, a müncheni színház énekesnője szerepelnek itt, mert vendégekkel kell takargatni a basszista meg operai primadonna hiányát. Ilyen körülmények közt nehéz aztán az operai műsor összeállítása. Az operának egész idő alatt egy szenzációs újdonsága van: *A bűvös vadász*. Két hónapig tanulják és próbálják; mindenki izgatottan vár. Zsúfolásig tömött ház, nagy siker, a *Rossiniánus*ok elnémulnak. A közönség felét a mély és egyszerű zene hódítja meg; a másikat, amely ehhez nem ért, a pompás díszletek, a kísértetjelenések, táncok, a sok színpadi látványosság. *Wächter* remek *Kaspar* és *Babnigg* kitűnő *Max*; *Wächterné* kedves *Anna*.[241] Nagy sikere van *Spohr Faust*jának; de *Babnigg* beteg lesz s nem tudják adni, mert nincs több első tenorista.[242]

A *Theater an der Wien* mintája nemcsak a lovaskomédiákban hódít; átragad onnan a gyermekbalett divatja. A *Die Fee aus Paris* c. pantomimikus balettet 70 gyermek játssza. Sok moralista csóválja fejét, hogy gyermekek játszanak epedő szerelmi jeleneteket s ennek az eredménye tán, hogy a helytartótanács akkortájt feltűnően humánus intézkedéssel megtiltja a gyermekek tömeges szerepeltetését a színpadon.[243]

A zenét nemcsak az opera- meg zenésjáték képviseli színpadunkon: egyre jobban pezseg a zenei élet s a színház mindig több és több hangverseny színhelye lesz. A zenekarban több jó komponista és kitűnő muzsikus van: *Birnbach* cellista, *Kleinheinz* karmester, aki már több operát komponált, *Moravetz*, a gyakorlott hegedűművész, *Pfeifer* a flótás, a másik karmester *Tuczek*, akiről mindenki hitte, hogy *Lanassa* c. operája majd halhatatlanná teszi nevét; de több szimfóniát és misét is komponált; *Urbany* a hegedűművész és *Winkler* a legjobb pesti zongorista. Pesten már mindenfele zongoráznak és gitároznak ekkor s tizenhat hangszerkészítő él meg itt; *Schillinger*, *Schwab* és *Grüner* pesti gyárosok zongoráit külföldön is keresik. Már 1818 óta működik itt a zeneegyesület.[244] De a színházban tartott sok hangverseny közül talán egy sem olyan érdekes az utókor számára, mint az a koncert, amelyen 1823-ban a tizenegyéves *Liszt Ferenc* játssza ugyancsak hazai művészek kompozicióit: *Hummel* koncertjét és *Winkler*nek, a pesti zenekar tagjának variációit. Az elragadtatás általános és ő a beszédtárgy mindenütt s jónapot helyett azzal köszönnek Pesten, hogy: „Hallotta a kis csodaembert?" Már külseje mindenkit megnyer s elhalmozzák a tetszés ezer jelével. „Adja Isten, hogy az érdekes gyermek szép tehetsége mindenütt ilyen elismerésre és támogatásra találjon, mint itt Pesten és a kedves magyar emelkedett lelkű honfitársainak bizakodó reménységét valóra váltsa" — így ír a *Theaterzeitung* pesti tudósítója. — Ez az első szenzációs koncert a pesti színházban, amely után még hosszú sor fog következni.[245]

Míg a Gizella-téri meg a várbeli színházban ezek folynak, *Stöger*, a régi pesti *Kasperl* bábjátékkal mulattatja a nagyrészt fiakkeresekből és lámpagyujtogatókból álló közönséget délután háromtól este 10 óráig, hat krajcár belépődíj ellenében a Király-utcában. (In der Königs-gasse beym schwarzen Thore, [sonst die schwarze Redoute genannt] Nro 8921. im Salle.) Darabjait maga írja s ezek a régi nyári színház

modorában „csupán kacagásra való nevettető bohózatok," mint *Die schwarze Insel des Zauberer Mugram*, oder *Kasperl der lächerliche Ehemann nach der Mode*. Ein mit sehr guten als lustigen Auftritten des Kasperls verfasstes mit Gesänge (sic) versehenes Zauberspiel in 3 Aufzügen. De néha jobban meg is nevetteti közönségét, mint a nagy színház komikusai s előadásai látogatottabbak, mint az ottaniak.[246]

Mert már nemcsak a lapok, a berlini *Gesellschafter*, a bécsi *Hesperus* meg *Theaterzeitung* rántják le a pesti színházakat, de a közönség sem látogatja. Pesten kezd már a bontonhoz tartozni nem menni a színházba. Mert a pesti közönség sokrétű s ettől az egy színháztól várja minden igénye kielégítését ez a sokféle réteg. Bécsi sikerek nyomán menni lidércfény után járás. Ez más közönség; ezt kell megismerni a színház vezetőjének, mint ezt *Ráday* tette. Ennek a közönségnek nem lehet *csak* bécsi bohózatot adni, nem elégszik meg pantomimmel, gyermekbalettel s látványos komédiákkal, de nem akar *csak* Burgtheatert sem.

Bukás, határozott bukás a részvénytársaság vége. Keresik a gyógyszert a bajra s megtalálják; az a baj, amire *Ráday* már rámutatott s amit *Fesztetics Albert* lapjában, a *Pannoniában* az utolsó igazgatóválságkor részletesen fejtegetett: a rövid 3 éves bérletidő. Ennyi időre nem fog okos vállalkozó akadni, s ha akad, nem fektet tőkét a vállalatba. Ennyi időre nem szerződik rendes színész, csak az alja, a vándor-komédiás. Egy ilyen szerződés nem jelent neki biztos poziciót.

Orczy Lőrinc Kemnitzer Károllyal szövetkezve hat évre hajlandó volna most is a színházakat bérbevenni. Először a hajóhíd bérletét is kérik hozzá, aztán 50.000 forint újabb kölcsönt és 30.000 forint segélyt a színházak fenntartására. Ennek fejében Pesten ötször, Budán kétszer játszanának hetenként. A pesti tanács persze elfogadhatatlannak minősíti ezt a javaslatot.[247] Ők rövid bérletet akarnak, nehogy a bérlő nagyon megszedhesse magát valami az idők folytán olcsóvá lett bérletárért. Most még több hasznot remélnek, hisz most már nemcsak a színházért kapnak majd bérösszeget, hanem a díszletekért is, amit a részvénytársaság 50.000 forintért elzálogosított. S most könnyebb bérlőt kapni, mert a két város színügyét a sok anyagi zavar tanulságaképp szétválasztották s ezt a legfelsőbb helyen is jóváhagyták.[248] Pestre nézve feltétlenül előnyös volt ez az intézkedés, mert a budai színház mindig teher volt a pestin, különösen mióta a pesti nagy színház felépült. Nagyobb személyzetet kellett tartani s a költség nem térült meg a színház révén. A budai nem színházlátogató közönség. Ha meg már megy is színházba a budai ember, ha teheti, átmegy Pestre, mert Budán ugyanazt látja, mint Pesten, csak rosszabbul, hanyagabbul, lyukas kortinákkal, kopott kulisszákkal s végül az élete is veszélyben van, mert a padlás beszakadással fenyeget. Csak télen, jégzajlás idején, mikor a jobb drámai színészek vannak itt, éled fel a színházi élet.

S a pesti tanács jól számított. *Orczyn* és *Kemnitzeren* s a mindig jelentkező és mindig elutasított *Czibulkán* kívül[249] két érdemleges jelentkező is van: *Babnigg Antal* tenorista és *Grimm Fedor*, a drámai intrikus, akik a versenytárgyaláson a legelőnyösebb ajánlatot tették. Velük szerződik Pest városa három évre, 1824 húsvétjától 1827 húsvétjáig. A színházért évi 50 forintot fizetnek a szépítőalap pénztárába; ezenkívül a városi pénztárba 40.000 frt, a szépítőalapéba 10.000 frt 6%-os kamatait, összesen 3000 forintot évente; a lakásokért külön 1000 forintot, negyedéves részletekben a pesti vásárok idején. Bérlet-

Jandlné.

Petrich András rajza a Kisfaludy-Társaság Ereklyetárában.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

idejük lejártával az újonnan beszerzett díszletek a régiek használata fejében városi tulajdonba mennek át. Ennek fejében az övék az álarcos bálok jövedelme és minden látványosság szabadalma, kivéve a magyar színészeket, akik saját színpadjukon díjtalanul játszhatnak. A budai színházhoz szegődött színészeket ottani szerződésük lejárta előtt nem szerződtethetnek.[250]

Ezzel a szerződéssel egészen új korszak kezdődik a pesti német színészet történetében. Az anyagi vergődések kora lejárt s a színház először kerül úri kisérletezők kezéből sokszor kisebb látkörű, de a részletekhez jobban értő színészek kezébe.

VI.

Grimm Fedor az első és egyetlen a pesti német színház bérlői közül, aki haszonnal tudta kormányozni ezt a másoknak mindig bukást hozó vállalatot mindenféle csapás, kolera, udvari gyász meg egyebek ellenére. Ügyessége és takarékossága is segítette ebben, a hosszú bérletidő is nagy előnye volt. De a legtöbb jót az idők változása hozta neki. A nagy színház megnyítása óta *Grimm* bérletidejének végéig 1812-től 1836-ig lefolyt huszonnégy év alatt egy új Pest nőtt ki a régi helyén; s növése sosem volt olyan rohamos, mint ép az ő igazgatása idején, a harmincas évek kezdetén.

Ez már más Pest. Dédnagyapáink — írja egy egykorú tudósítás — már ugyancsak eltévednének a pesti utcákon, új házak emelkednek mindenfelé, élénkebb társasélet pezseg, mágnáscsaládok építtetnek palotát, úri kaszinó van már Pesten, lófuttatás, az első gőzhajó indul már Bécs felé s közelebb hozza a világhoz a fejlődő Pestet. Szóval *Széchenyi* megjelent. A kisvárosi, nyárspolgári élet helyett Bécsre emlékeztető forgalom és fényűzés van itt. Harmincháromezer lakos helyett hatvanötezer közül kerül ki már 1834-ben a színház közönsége.[251] Igaz, hogy a fellendüléssel együtt jár Pesten a magyarosodás is és egyre több latin és magyar szó hangzik fel a pesti utcákon az eddigi német helyett. De magyar színház még nincsen s a magyarság a német teátrumot tölti meg. A magyarságot tömjénezi az a színész, aki sikert akar aratni. A törzstagok tanulnak is magyarul. *Walláné*, a kedvenc még kedvesebb lesz, amikor mint *Frau Staberl* szerepéhez nem épen illően magyar népdalt énekel el.[252] A táncosnők magyar táncokat lejtenek.[253] *Wild* bécsi udvari énekes már ismeri a pesti publikumot s mielőtt másodszor Pestre jön vendégszerepelni, egy Bécsben élő hazánkfiával magyar verseket készíttet, a *Zampa* című opera bordalának egy szakaszára s elénekli:

Csaljon a leányka bár ha
Mint szokta az asszonyi szív,
Változzék a csapodárka,
Ki százszor mondta: lesz hív.
Csak nevetem s öröm élvre gyúltan
Tartom a kancsót, hah! éljen a bor!
Cimbora légy víg, ne agj a multan
Holnap tán egy vihar mélybe sodor.

Szünni nem akaró tapsvihar következik erre s jutalmul egy magyar akrosztihont is kap:

Wendégszóra szokott a fül szavaidban ó mester!
Ihleted a vendégszóban is elragadott
Lelkünkhöz szólott a művészt látni mívében
De a mi szívhez szólt, az magyar éneke volt.

Valaki a hallgatóságból azt jegyzi meg ekkor: „Ha ez így megy, majd a német színészek fognak Pesten magyar darabokat s daljátékokat adni". Hogyne, hisz már magyarul énekeltek egy hangversenyen *Grill, Frisch, Jaskevitz, Menner* német színészek s a kar magyarul adta elő az *„Isten tartsa királyunkat"*[254] S mikor Budán magyar színészek vannak, a németek jó barátságban élnek velük. A szép és elegáns *Grillné, Walla Julia* halála óta a közönség kényeztetett és egyetlen kedvence, *Tóth István* magyar színész jutalomjátékán elvállalja az *Árva és a gyilkos* c. melodráma néma szerepét. „A szép számmal egybegyűlt közönség hosszas zajgó tapsolással fogadá őt s kivált a játék végén, miután beszélőtehetségét vissza nyervén (a soha magyarul nem beszélt asszonyság) néhány magyar szókat igen helyesen ejtett volna, a nézők hangos éljen kiáltása mellett előtapsoltatott s ő nyájas köszönetét ezen sokat jelentő két szíves szavával jelenté: „hálám örökös". Méltán kedvence ő a pesti közönségnek s méltán szóratott le a következő nyomtatott versezet:

Grillné asszonyhoz.

Budán, május 13-kán 1834.

„Nem vagy néma: kies lelked súgári beszélnek.
Árva se vagy: szíves nemzet ölébe jövél.
Honnunk díszire vált Tőled tisztelve lehetni —
Mellyért e' koszorút nyujtja ölelve — Neked."[255]

Igaz, hogy aztán ennek a szüretnek is megvan a maga bőjtje s nemsokára felhangzik a panasz, hogy a színpadi részegek magyarul káromkodnak a német színházban s korhely kocsisok szerepeit teszik magyarrá.[256] Ez ellen aztán tiltakozik a magyar sajtó; bár az előzők alapján mai szemünkkel nem sértő szándékot látunk benne, csak a kritika hiányát.

A magyar színtársulatok különben egyre gyakrabban jönnek a pesti nagy színházba vendégszerepelni. *Grimm*-nek nincs is módjában kedve szerint megzsarolni őket; Grimm 1826-i szerződésében Pest várossal több vármegye rendjeinek kérelmére szabályozták a német bérlő s a német színpadon előadást tartó magyar színészek jogviszonyát. Ennek értelmében a bérlő köteles nekik a színpadot hetenkint kétszer átengedni s bérleti napokon a tiszta bevétel felét, bérletszünetes előadásoknál kétharmadát fizetik a színpad használatáért.[257] *Grimmék* keveslik ezt s az igazgató távollétében felesége — *Grimm* szerette a kényes ügyeket mással elintéztetni — beadvánnyal fordul a pesti tanácshoz, hogy fizessenek neki a magyar színészek napi 300 frt kártérítést; még ez is igen kevés — mondja —, mert mondhatatlan károkat okoznak. Mióta itt vannak, alig van bérelt hely; s a szerződés kimondja, hogy csak addig kötelesek a magyar társulatot tartani, amíg ez mind a két félre előnyös.[258]

Grimm egyébként nagyon ügyes ember; nemcsak színpadi intrikus, az életben is van valami benne szerepeinek jelleméből. Három év multán sikeresen kitudja *Babniggot* az igazgatásból s maga marad a bérlő. Mikor *Babnigg* kiválván az igazgatásból, a díszletek egy részét el akarja adni, *Grimm* beadvánnyal fordul a tanácshoz, hogy vegyék meg azokat a pesti színház számára, mert ezek nélkül nem lehet egyes darabokat előadni. Itt is intrikus, mert hisz ő ép olyan jól tudta, mint *Babnigg*, hogy szerződés szerint a várost illetik meg az ujonnan beszerzett díszletek a régiek használata fejében. A város persze tiltakozik a díszletek eladása ellen s így *Grimm* szépen megszerezte őket

a maga részére anélkül, hogy *Babniggot* feljelentette vagy vádolta volna.[259]

Nála aztán vége van a pompának, új díszleteknek, csillogó garderobenak. A ruhatár nagy része 1829-ben már alig használható, mert az igazgató nem csináltat ujat.[260] *Raimund* pesti vendégszereplése azon hiusul meg, hogy a népszerű bécsi irószínész olyan díszleti pompával kívánja előadatni itt is a *Der Verschwendert*, mint Bécsben. Nem gondolta meg — írja a pesti tudósító, hogy a pesti nagy színház egyetlen díszlete többe kerül, mint öt a bécsi lipótvárosi szinházban.[261] Hallunk is most sok elégedetlenséget a díszletekkel; a *Honművész* igen gáncsolja, hogy *Paccini Pompéji utolsó napjai* c. operájában a *Vezúv* igen kis dombocska s kitörését egy újjnyi vastagságú, két percig égő rakéta szemlélteti.[262]

*Grimm*nek fényes díszletek nélkül is nagyobb anyagi eredményt sikerült elérnie, mind elődeinek nagy befektetéseik ellenére. Pedig a pesti tanács, mihelyt *Grimm* jobb bevételeit látja, a három éves szerződések lejártakor mindig nagyobb és nagyobb összegeket igyekszik tőle megkaparítani. A városi díszletek használata fejében most már nem elégszenek meg az ujonnan vett díszletek átengedésével — hisz volt is okuk erre, mert *Grimm* nem sokat szerzett hozzá, — hanem külön évi 3000 forint használati díjat fizettetnek *Grimm*el, amelyet aztán a következő bérletlejáratkor 4000-re emelnek fel.[263] *Grimm* tizenkét esztendőn keresztül mégis nyereséggel kormányozza a vállalatot.

Grimm színészpályája alatt jól megismerte a közönséget s volt hozzá kellő mozgékonysága, hogy összeegyeztesse a közönség pillanatnyi tetszését meg a maga hasznát. Neki nem voltak művészi elvei, nem volt megvalósítandó ideálja. Tizenkét esztendős bérletideje alatt folyton változik is a színpad jellege. Egyben állandó csak: hogy folyton új mágnest keres, ami a közönséget vonzza, új fűszert, ami izgassa. Mihelyt ez a vonzóeszköz elveszti erejét, mást keres helyette. Ez az egyetlen mód a boldogulásra olyan színházban, amelyet nem támogatnak valamely közalapból.

Az, hogy *Grimm* nem költött sokat díszletre meg ruhára, nem jelenti, hogy művészi értékeket helyezett a látványosságok helyébe. Dehogy! Ő épúgy ápolja a látványosságokat, mint elődei, csakhogy az olcsó látványosságokat. Az új, pazar díszlet drága; sokkal olcsóbbak a színpadi csaták meg az állat-attrakciók. A *Spadifankerl in der Rüstkammer od. Zipperl wird Haushofmeister* c. fércműben egy két ember magasságú lovasbevonulás volt látható mindenki elragadtatására.[264] *Meisl Die Sterner und Psitticher* c. lovagdrámájában a lovak majd elgázolták a gyalogosokat.[265] *Treuhold* pesti szinésznek *Das Johanniskind* c. szerzeményében nagy tetszést arat egy bevonuló sziklafal, aztán egy természetes vízesés s végre egy bevonulás lámpákkal, amelyek a szentjánosbogarak fényét akarják szemléltetni.[266] *Treuhold* másik darabjában, az *Ilmandur das Wunderpferd*ben a ló mindenféle mutatványokkal gyönyörködteti a közönséget s tölti meg a kasszát. *Immermann Andreas Hofer* (voltakép: *Das Trauerspiel in Tirol*) c. darabjában látottakat így írja le a *Honművész*: „— francia és tirol lovagok is megjelentek és a sok puskázásnak vége-hossza nem lévén s a színház levegőjét egészen elfogá a nehéz puskapor bűze. Két mesterséges ágyú is állott kiszegezve az ostromlott hegyen, de nem akartak elsülni s csak a kárpit lefordulása után hallottuk azok pattanását. Egyébiránt kiki átlátja, mily nevetséges az ilyen színházi csata. De a köznép szeretvén az illyen képtelen, gyermekes játszódást,

nem csoda, ha az igazgatóság gyakran ismétli azt."[267] Ilyen „köznépi vakító mutatványok," melyeket előre hírdetnek, töltik meg a színházat a *Die Belagerung von Algir* c. látványos darabban, meg a pesti színpadi író, *Haffner Károly Schwarzenberg und Pálffy* és *Michaels Sturz und Ende* c. műveiben is.

Aztán jönnek a *Der Hund des Aubri* rokonai: *Domi, der amerikanische Affe*, amely 5000 forintot hoz a bérlőnek,[268] továbbá *Joko, Ilmandur, das Wunderpferd*; aztán *Mayerhofer*, az „állatművész" és *Fido Savant*, az olvasni és számolni tudó kutya; ez utóbbiról *Széchenyi* adomázik is egyik beszédében.[268a] *Mayerhofer* farkast (*Der Wolfsbrunnen*), leopárdot (*Der Leopard und der Hund*), oroszlánt (*Der Löwe von Florenz*), medvét (*Der Bär und das Kind*), kutyát (*Der Hund des Aubri*) alakít s végül búcsúelőadásában emberként jelenik meg s tornagyakorlataival mulattatja a közönséget, mindenféleképen sok pénzt hozva az igazgatónak.[269]

Mikor mindezt már kiélvezték, jön *Carl* bécsi színigazgató szenzációs új találmánya, az élő színpad. Ez abból áll, hogy kortinák és kulisszák helyett kivágott fákat alkalmaznak a színpadon; az élő fák mellett aztán élő lovak is nagyszámmal szerepelnek. A színházi tudósító azon elmélkedik ez alkalommal, hogy az élő színészek mért nem teszik époly elevenné a színpadot, mint az élő fák meg a lovak? A kérdés megoldatlan marad, de annyi bizonyos, hogy a közönség eleinte zsufolásig megtölti a színházat. *A bűvös vadász, Schiller Haramiái, Graf Waltron* s a *Die Räuber auf dem Culmerberge* előadásai folynak az „élő színpadon." De a közönség hamar megunja s a kulmbergi rablók már üres padoknak produkálják magukat.[270]

Grimm igen jól kiszámította, hogy az ember sokkal olcsóbb, mint a díszlet, mert sokkal többször használható. Ez megint nem jelenti azt, hogy jó személyzetet tartott, amely kitűnő összjátékot produkált; nem, ő a közönségnek jól fizetett kedvenceket tartott. Találóan mondja egy pesti kritikus, hogy itt nincsenek első meg másodrangú színészek, mert az elsők után mindjárt a tizenkettedrangúak következnek. Először a legolcsóbb, az operát is pótló bécsi bohózatokban, mint itt hívják paródiákban vannak a jó színészek: *Zöllner, Meister* s a kedves *Walláné*. Először *Meister* hal meg, aztán 1832-ben *Walláné*, akinek örökös derűje nem tudott a halálon kifogni s az 35 éves korában elragadta.[271] De már akkor itt volt az új kegyelt, *Grill Klára* asszony, aki szép is, játszani is tud, választékos öltözetei a napi szenzációk. Csak a színpadra kell lépnie s már tapsvihar fogadja.[272] Játszik ő minden drámai szerepet, de otthon a finom vígjátékban van, az újonnan érkező francia társadalmi drámában, ahol előkelő modorával és megjelenésével s elragadó kedvességével egyaránt hat. Soha Pesten eddig nem fészkelte be magát így drámai színésznő a közönség kegyébe. Különben művelt nő is s a sok iskolázatlan színésznő mellett kimagaslik; még ír is olykor, urának jutalomjátékára operaszöveget szerez, melyet ez, a színház karmestere megzenésít. Sokáig konkurrens nélkül való; de aztán hatalmas versenytársak jönnek: *Mink Lina*, a csalogányhangú szoprán énekesnő és *Schebest Ágnes*, a másik operaprimadonna, aki nagy terjedelmű althangjával bűvöli el a közönséget. *Minkné Schweitzer Lina* pesti nő, Pesten tanult énekelni;[273] itt tölti élete javarészét és így nem tud róla senki; pedig a pestiek nemcsak *Schebest Ágnes*, de a nagy *Schröder-Devrient* asszony fölé helyezik. A *Nachtigall-Mink*, ahogy Pesten hívják, remek *Norma, Amenaide, Julia*, de az

övé minden első női szoprán szerep. *Schebest Ágnes* külföldre ment s így európai hírre tett szert.[274] Ő az ünnepelt *Tankred, Romeo, Adalgisa, Desdemona, Medea, Alice, Fidelio, Agathe* és *Emmeline*. Nemcsak széphangú énekesnő, de kitünő drámai színésznő is volt és énekét és játékát egyaránt mély tanulmány jellemezte; ez volt a legnagyobb előnye *Minkkel* szemben. Pesten ők most a beszéd tárgya. Uj díszletek nélkül is vonzanak az operák, noha a férfiénekesek csapnivaló rosszak. *Mink* és *Schebest* szereplésével kezdődik Pesten az opera fénykora. Végre megtalálta *Grimm* az igazi és tartós vonzóeszközt, ami annyi pénzt hozott, hogy aztán kellő tőkével vonulhat vissza a tőke nélkül kezdett igazgatástól. A pesti komponisták most *Mink* és *Schebest*-keringőt írnak s ezt játssza a színházi zenekar, sajnos a *Hamlet* felvonásközeiben is.[275] Könnyen versengésre kerülhetne köztük a sor s a pestiek bizonyára honfitársuk, *Minkné* mellett szavaznának; de minden összeütközést elhárít *Schebest Ágnes* kedves egyénisége. Ő minden művészete mellett a szerény, finom viselkedésű leány, színpadon is igazi úrinő.[276]

Grimm aztán a gombhoz szabta a kabátot, a kedvelt színészekhez, akiket a jószerencse hozott, a műsort. Ezért először a harcos spektákulumok mellett a lokális bohózat van virágjában *Walla Julia* kedvéért. *Raimund* darabjai, amelyek a *Der Diamant des Geisterkönigs*-szel vonulnak be 1825-ben színpadunkra, nem tudják leszorítani a műfaj leggyatrább képviselőit; nem elég vidámak,[277] nem elég paródisztikusak s lokális darabban pukkadásig akarnak nevetni Pesten. Jobban tetszik a *Die blaue Katze*, a *Herr Joseph und Frau Baberl, Julerl, Staberl als Physiker* és a többi effélé. Pesti lokalizálásokban és utánzásokban sincs hiány: *Die Krähwinkler in Pest*, aztán *Perinet* nyomán a *Die Überrachsung auf dem Schwabenberg od. Zachariel als Taschenspieler*, ahol *Walláné* mellett a bűvészmutatványok tetszettek legjobban.[278] *Nestroy* most még nem kell, mert nincs, aki játssza. A bohózati személyzet *Walla* halála óta megbénult.[279] *Knieriem* suszter alakításába ugyan *Schinn*, az első (és egyetlen) basszista fekteti az ambícióját, úgy, hogy litografált képe is jelenik meg ebben a szerepben.[280] Később *Minkkel*, a kitünő operaprimadonnával énekeltetik egyes lokális bohózatok női szerepeit,[281] de hiába, most már nem kell ez, a közönség operát akar;[282] az opera drága, de az igazgatónak most végül is rá kell szánnia magát a nagyobb befektetésekre; kritika és közönség egyaránt tudtára adja, hogy nem kell a *Die Dumme von Nussdorf* és egyéb *Meisl* és *Gleich*-féle gyártmányok. Az ilyesmit jól kell játszani s *Walláné* természetes humorú játékát nem pótolja a vásári rögtönzés és semmiféle lakzi.[283]

Aztán *Grill Klára* jön és vele a dráma. A kor ízlését semmi sem mutatja jobban, mint a színpadok műsora. Stílusok, koreszmék, irodalmi irányok aprópénzre váltva jelennek meg itt; a színpad a sajtó mellett elsőrangú közvetítő minden kor nagyjai és népe közt. Vásári darabok viszik szét a kor törekvéseit a legszélesebb rétegekbe. *Gemmingen Der deutsche Hausvaterje*, a *Nicht mehr als 6 Schüsseln* épúgy képe a felvilágosodásnak, meg a *Rinaldo Rinaldini* és *Carolo Carolini* a *Sturm und Drang*nak, mint ezek a borzalmas melodrámák a romantikának. Valóságos melodráma-epidémia van most;[284] az átdolgozók nagy munkában vannak. A legnagyobb szenzáció a *Dreissig Jahre aus dem Leben eines Spielers (Ducange)*. Egyik pesti színész *Artour* is fordít ilyeneket franciából: ez a *Der Müller von Massiac*, mely nagy színi fogásaival sikerhez jut. *Haffner*, a pesti szinházi

költő is megpróbálkozik s nem eredmény nélkül ebben a műfajban: a *Die Raubschützen* od. *Die Locke des Enthaupteten*, melyhez a színház karmestere, *Grill* írja a zenét, sokáig műsordarab. A színpadi némák újabb hada ad alkalmat a drámai színésznőknek, hogy túlzott grimasszokkal keltsenek feltűnést; egy ilyen szerep *Castelli Yelva* od. *Die russische Waise* c. gyártmányának címszerepe, amelyben a társulat egyik kedvelt tagja, *Schröder Auguszta*, később *Gerlachné*, a nagy *Schröder Zsófia* leánya arat sikert.[285] Olykor, már a közönségnek is sok ez a borzalom, a *Vier Uhr* od. *Der Tag der Hinrichtung* bűnügyi bonyodalmai. A romantika korában már valami poétikus látszat kell s nem jó a lovagdrámák nyers és lapos prózája; vers kell s *Vogel* rendszeresen gyártott rémdrámái hol jambusokban, hol trochaeusokban szólalnak meg, bár a színészek lassan törnek hozzá a versmondáshoz.[286] *Preciosa* (Wolf) a kor egyik legnagyobb színpadi sikere a maga divatos cigánytörténetével s hatását még emeli *Weber* szép zenéje; *Grimm* igazgatásának egyik utolsó bemutatója *Halm Grizeldisze*, amelyben ezután az összes drámai színésznők ragyogni fognak. A borzalomnak és könnynek dús vegyülékei az új, kevésbé sokoldalú és kevésbé szellemes *Kotzebuek*, *Raupach* és *Birch-Pfeiffer* darabjai, amelyek bőven és válogatás nélkül árasztják el színpadunkat. *A molnár és gyermeke*t, ezt a Mindszent-napi könnybe és tanulságba fúló kísértetes játékot *Schröder Auguszta* jutalomjátéka gyanánt mutatják be először azzal az ajánlással, hogy a kor legklasszikusabb drámai terméke. És *Wilhelmi*, meg a *Fichtner* házaspár, akik a *Burgtheater* legjobb színészei közül valók, nem átalnak benne vendégszerepelni.[287] Az epigonok virágzanak s az *Hernani*, amelynek annyi gyatra utánzata sikert ért el, egy előadás után letűnik a színpadról, nemkülönben a felismerhetetlenségig átgyúrt *Angelo, Tyrann von Padua und Camilla die Schauspielerin*.

Ezzel az epigon-romantikával váltakoznak aztán *Bauernfeld* bécsi szpritvel telített, finomabb társadalmi drámái, amelyekben a szép *Grillné* ragyog. A bécsi bohózatok kezdenek versenytársra akadni a berlini bohózatokban; ezek brutálisabbak, demokratikusabbak és hidegebbek. (*Angely: Das Fest der Handwerker, Dreizehn Mädchen in Uniform.*)

Az operában továbbfolyik a csata az olasz és német opera párthívei között; s minthogy az olasz front még *Bellini*vel és *Donizetti*vel erősödött, ők kerekedtek felül. „*Fra Diavolo* ismét elragadta a közönséget. Milyen csoda! *Der Templer und die Jüdin* (*Marschner*) nem tudta ezt a frivol operát háttérbe szorítani" [288] — mondja ironikusan a *Der Schmetterling*. *Rossini Telljét* két estére osztva adják elő, mert a közönség nem bír el ötórás operai estéket. Ezért bizony szépen megcsonkítják az operákat épúgy, mint a drámákat. *Rossini Semiramisából* kihagyják Assur F-moll áriáját s az ezt megelőző karéneket. *Auber Ballnachtjából* kimarad táncosok híján az egész balett, persze zenével együtt.[289] Kardalosok kevesen vannak, a zenekarból hibázik a hárfa s zongora szól helyette.[290] Mióta *Babnigg* elment, nincs rendes tenorista, a basszus is igen gyenge, csak egy derék férfierő van, *Fischer Ágost*, ez is csak egy ideig. De mindez mindegy. Ha *Mink* éneki *Bellini* operájában a *Normát* s mellette *Schebest Ágnes Adalgisát*, vagy a *Montecchi e Capuletti*-ben *Mink Júliát* és *Schebest Romeot*, nem győzi hallgatni a közönség. Azután *Meyerbeer*rel, ezzel az operai *Scribe*bel felmerül a zenei hatásvadászat. Ifjúkori rossinizáló operájának, az *Il crocciato*-nak előadása valóságos zenei látvá-

nyos komédia; a színlap egy külön török muzsikusbanda és egy trombitáskar közreműködését hirdeti; sok statiszta és pyramis van a színpadon s még nagyobb a lárma — írja a tudósító — mint az ujságzaj, amelyik ezt a művet beharangozta.[291] De az *Ördög Róbert* meghódítja a közönséget; már hetekkel az első előadás előtt erről beszél mindenki Pesten. A címszerepet vendég énekli, *Breiting*, mert az itteni férfiénekesekből nem igen telik ki premièrehez való *Róbert*. A kritika ugyan azt mondja a darabról, hogy németnek nagyon bizarr, olasznak nagyon tudákos, franciának meg túlságosan cikornyás.[292] De a közönségnek ez még *Mink* meg *Schebest* nélkül is kell, s mikor *Minkné* megbetegszik, a hercegnő szerepe nélkül adják kétszer is ezt az operát; mert a közönség nem akar még egy időre sem lemondani az élvezetéről.[293] Azután *Auber* hódít, a *Porticii néma*, bár fértitáncos híján a balettzene egy része elmarad s nem éneklik *Alphonso* első szép áriáját az I. felvonás elején s a remek vásári nagy karéneket. Az elsőhöz nincs férfiénekes, ehhez nincs elég kardalos.[294] A *Die Ballnacht* szép balettmuzsikája is elmarad, de itt még hozzá az eredeti tánc helyét galopp forma s 8 gyermektől eljárt magyar tánc foglalja el. *Fra Diavolo* könnyű zenéje mindenkit elragad s a német opera ellenségei büszkén kiáltanak fel: ilyet írjanak a nagyképű német mesterek.[295] Persze ezekkel szemben nem versenytárs *Weber* sem az *Oberonnal* s *Euryantheval*; bár az *Oberon* gyönyörű nyitányát meg kell ismételnie a zenekarnak.[296] Az *Euryanthet* azonban végkép unalmasnak találják.[297]

Klasszikus drámák főszerepeit most már csak vendégek, főkép udvari színészek adják. Adjuk meg az irodalmi műveltségűeknek a nekikjáró élvezetet — gondolta az okos *Grimm*; de ezért ugyan nem érdemes jó drámai színészeket tartani. Ennek a kis számú igazi műértőnek és néhány smokknak elég a nyári vendégjátékok nyújtotta műélvezet. Annyi bizonyos, hogy *Mayerhoffer* állatművésszel és a *Fido savant* idomított kutyával egy soron a legnagyobb német színészek a pesti színház vendégei. A július megjötte egy pár udvari színész megérkeztét is jelenti és látogatott drámai előadásokat.[298] Vannak aztán valóságos törzsvendégek, akik csaknem minden évben lerándulnak Pestre; ilyenek a Burgtheater tagjai közül *Löwe*, aztán a *Rettich* házaspár, *Kunst*, meg a régi, kedves ismerős, a mindig telt házakat csináló *Katzianer*. *Grimm* vendégszereplőkre költ legtöbbet; tudja, hogy ez a befektetés kamatostul megtérül. A drámai színészek közül a *Burgtheater* tagjainak szerepeltetése a legbiztosabb üzlet, mert az udvari színház a siker biztos záloga. Az udvari színészek hírneve vonzza a közönséget és lefegyverzi a kritikát.

Minden nagy vendég fellépése jelent egy-két *Shakespeare*-előadást. A vendégszereplők tartják most már *Shakespeare* nevét a köztudatban. *Hamletet* 1826-ban *Katzianer* vendégszereplése kapcsán újítják fel. A közönség zajos tetszéssel fogadja régi kedvencét, aki most mint nyugalmazott hannoveri színész lép fel. Az *Iris* referense nagy elragadtatással úgy nyilatkozik, hogy a legnagyobb tragédia legjobb szerepe nem juthatott jobb kezekbe, mint nagy honfitársunkéba. De ezt a kijelentést azok után, amiket *Katzianer* egyéniségéről és játékáról tudunk, nem vehetjük egészen komolyan. Az óvatos kritikus tetszése sem lehetett olyan feltétlen, mert megjegyzi, hogy az Ausztriában dívó módszerrel játszott s ezért aratott olyan nagy tetszést. Nem valószínű, hogy felfedezte a *Hamlet* csendes mélységeit. 1834-től kezdve 3 éven át vonz ebben a szerepben telt házakat. Csak az ő

*Hamlet*jeinek van akkora sikere, hogy közkívánságra meg kell ismételni. 1834-ben *Gerlachné Schröder Auguszta* mint *Ophelia* „érdemlett tapsokkal tiszteltették." Mostanság pedig már nem igen termel a pesti színpad jeles *Ophéliák*at. Az 1826. esztendő ismét új *Hamlet*et hoz a pestieknek s ezentúl majd minden év meghozza a maga új *Hamlet*jét. A *Hamlet*-játékosok egész gárdája vonul fel, a legkülönbözőbb színezésben testesítve meg a bús dán királyfinak még mindig győzedelmes történetét; bár az *Iris M. v. P.* jegyű referense hangoztatja már, hogy legfőbb ideje volna *Schröder* átdolgozása helyett rátérni a *Schlegel*-féle fordításra, mert *Hamlet*et és *Laertes*t életben hagyni annyi, mint *Shakespeare*t agyonütni. A *Burgtheater* is bemutatta már 1825-ben a csonkítatlan *Hamlet*et. A közönség műveltebb felében Pesten is feléledt a vágy, hogy hamisítatlanul lássa, de még sok évig kell rá várnia. A bérlőnek nem fontos ez, a színészek nem terhelik magukat az új betanulás, az igazgatóság meg az új rendezés munkájával. Így *Kunst Vilmos*, akkor a müncheni színház rendezője diadalainak delelőjén a *Schröder*-féle *Hamlet*ban lép fel nálunk. Ennek a lobogó tüzzel teli színésznek *Hamlet*jét *Goethe* is a legnagyobbnak mondta. Játékát nem a tanulmány tette naggyá, hanem a zseniális intuició. *Kunst* ebben a szerepében még négy ízben (1832., 1835., 1838., 1848.) lép fel Pesten. Ő színházunk legtöbbször látott *Hamlet*je, a siker mind zajosabb lesz s a házak mindig teltebbek. Az 1827. év egész más jellegű *Hamlet*et hoz Pestre. *Fichtner*, a *Burgtheater* népszerű színésze ez, ki egyéniségének örök derüjét nehezen tudja hamleti komorsággá sötétíteni. 1830-ban a *Burgtheater* ünnepelt *Hamlet*je, *Löwe*, *Lange* örököse van itt. De *Lange* előkelő hidegsége, plaszticitása hiányzik nála és nem az átértés, hanem a temperamentum hajtja. Sok szerepnél elég ez, de *Hamlet* ép *Löwe* tehetségeinek határa s középszerű marad benne. Nálunk azonban a neve elég biztosíték a diadalra.

Shakespeare Romeo és *Juliá*ját a fényes pesti német színház közönsége 1825-ben látja először, amikor is három udvari színész játszik benne egyszerre: *Kettel* (*Romeo*), *Weber Lujza* (*Julia*) és *Heurteur* (*Lorenzo*). Nem tudjuk pontosan, hogy milyen átdolgozás szerint játszottak, de annyi bizonyos az *Iris* bírálójának panaszából, hogy a dajka szerepét alaposan megnyirbálták. A vendégek közül *Heurteur* ragad el legjobban. Az ő *Lorenzo*jával szemben csak a csodálat jut szóhoz. Itt úgylátszik époly feltétlen ura a közönségnek, mint Bécsben. Ez az első és utolsó eset, hogy ez a színpad ilyen tökéletes alakban látja *Lorenzo*t. Majd 1829-ben és 1830-ban *Löwe*t látta a pesti közönség *Romeo* szerepében. Lobogó temperamentumának itt több tér nyílt az érvényesülésre, mint *Hamlet*ben. De *Lőrinc barát* ekkori személyesítőjéről úgy nyilatkozik a kritikus, hogy szenvedés volt végignézni. Nem csoda; *Heurteur* játszott itt utoljára ebben a szerepben. A következő évben újra más *Romeo*, a kedves *Fichtner* mélyen átérzett játéka ad új élvezetet a pesti közönségnek. Az 1832. év színiévadjának szenzációja *Hagn Sarolta* vendégszereplése. Akkor még a müncheni udvari színház tagja s diadalkoszorúsan jön hozzánk bécsi szerepléséről. Nem volt még eset rá, hogy drámai színésznő akkora sikert érjen Pesten; a *Der Spiegel* c. pesti lap acélmetszetű képét hozza, hogy közönségének kedveskedjék. A zenekar helyén zártszékeket állítanak fel, mert kicsinynek bizonyul most a nagy pesti színház a maga 3500 helyével. *Széchenyi* is siet bemutattatni magát a vendég színésznőnél mint akit Lajos bátyja ajánlott hozzá Bécsből.

Hagn k. a. megjelenése olyan fontos, hogy rögtön politikai kérdést csinálnak belőle. Az ifjúság kifütyüli, hagymával és tojással hajigálja „csak azért is" mert gróf *Sándorék* és *Károlyiék* protegálják. *Wesselényi* lovagiasan védelmére kel az üldözött nőnek, párbajozik miatta és súlyosan megsebesül.[298a] Pesten most az a főbeszédtárgy, hogy vajjon a vígjátékra vagy a tragédiára született-e inkább, avagy naiva-e ez a csodás szépségű művésznő, akinek királyok hódoltak? Külső megjelenése és hajlamai naív szerepekre utalták. Így *Juliája* is addig volt jó, míg a naív vonások kiemelésére nyílt alkalma, tehát a darab első felében; ahol hősiesnek kellett volna lennie, nőietlenné vált. Az a színésznő, aki „a szép *Hagn* " után *Juliát* játszotta nálunk, ép ezt a heroikus részt alkotta meg zseniális képességei teljességével. *Rettichné Gley Julia* alapjában véve retorikus tehetség, akinek *Halm Griseldisét* és többi drámájának tündöklő nőalakjait írta. Valahányszor Pestre jön, mindig fellép *Julia* szerepében. (1833, 1835, 1841.) Mellette mind a háromszor férje játssza *Romeót*. Bár nem kiválóan hősszerelmes, finom játékával felesége elragadó művészetének nem méltatlan társa. A naiváknak mégis feltétlenül nagyobb a közönségük. A szeretetreméltó *Bauer Karolina* vendégjátékaira csak úgy tódul a közönség, míg csintalan, kacér szerepeket játszik. Jutalomjátékán, *Romeo* és *Juliában* csak rajongóinak kis köre jelenik meg. A pesti színpad nem nevelt egy *Juliát* sem. *Bellini Juliájában* kettő is vetélkedett. De a drámai színésznő inkább volt *Julerl* a bécsi bohózatokban.

Romeo és Julia veszedelmes versenytársa volt *Bellini* operája: de *Othellót* egyenesen megölte itt a *Rossini*-féle zenés *Othello*. Tizenöt évi pihenő után kelti életre *Pauli Lajos* drezdai udvari színész vendégjátéka. Ő *Jago* legkitűnőbb német alakítóinak egyike s ezt választja jutalomjátékul.

Lear királyt Pauly pozsonyi színész vendégszereplésekor veszik elő (1824). Utána a legnagyobb német *Lear király*, *Anschütz* jön Pestre. Ezt az alakítását közkívánságra meg kell ismételnie. (1826.) Ekkor már *Tieck* a *Dramaturgische Blätter*ben örök emléket állított *Anschütz Learjének*. A közönség izgalmas várakozással készült a színész legnagyobb szerepére; a végén tombol a tetszés. Ez esetben a környezet is méltó keret volt *Anschütz* játékához.

Kerek negyven évi pihentetés után a *Velenczei Kalmár* 1827-iki előadása premièrenek tekinthető. Ez év október 15-én a színtársulat egy *Artour* nevű színészének jutalomjátékaképen adják. Erről az előadásról részletesen beszámol az *Iris* nem épen kedvező kritikája. A bírálat szerzője *Abraham Schmuggeles* álnév alá rejtőzik. Mindenekelőtt felháborodva panaszolja, hogy *Shakespeare* és *Schlegel* neve apróbetűsen húzódott meg a színlapon, míg „a hivatlan zsidó amputátoré" óriási betűkkel díszelgett rajta. Ez az átdolgozó alkalmasint maga *Artour*, aki különben melodrámák átdolgozásával foglalkozott. A kritikus nem érti, hogy minek kellett Pestnek új átdolgozás, mikor a darabot Bécsben is adják az udvar színházban, még pedig *Schlegel* fordítása szerint. (Arról nem tud, hogy *Schreyvogel* átdolgozásában.) Az ilyen csonkításra, mint ez a pesti átdolgozás, — úgymond — külön büntetést kellene szabni a törvénykönyvben. Pedig ez az átdolgozás feltétlen haladás a régi pesti átalakítással szemben; részben azért, mert *Schlegel* fordításának alapján áll, tehát verses; másrészt a *Taschenbuch* tanúsága szerint ötfelvonásos és így meghagyta a majdnem mindenütt törölt kedves ötödik felvonást. Bizonyára fontos

ez a kritika: mert már a második tiltakozás a *Shakespeare*-csonkítások ellen, az irodalmi műveltség terjedésének bizonyítéka.

De a bírálónak nemcsak az átdolgozás, hanem az előadás ellen is vannak kifogásai. Kár, hogy a szereplők nevét elhallgatja. *Shylock* csak szánakozó mosolyra indította. Önbizalomban, sőt színpadi rutinban nem volt hiány. De ehhez mély tanulmány kell. *Portia* személyesítője olyan öreg volt, hogy a kérők versengése érthetetlennek látszott, *Nerissának* fogalma sem volt róla, hogy milyen környezetben játszik. Ismét érezhetővé váltak a rendezés hiányai s az, hogy a drámai előadásokat elhanyagolják. Az összjátékkal nem törődik senki. A velencei doge német lovaglócsizmákban jelenik meg, *Lancelot Gobbot*, aki a darabban hamisítatlan keresztény, a játszó zsidóvá változtatta s a pesti komikusok régi jó szokása szerint *Kasperl*-modorban játszotta.

Arra nézve nincsenek adataink, hogy ezt a különleges pesti átdolgozást meddig adták; valószínű, hogy ezt játsszák 1827 november 28-án is, mikor egy *Haas* nevű színész mutatkozik be benne; de négy év mulva, mikor *Posinger* jutalomjátéka újra életre kelti, ez alkalmasint a *Schreyvogel*-féle bécsi átdolgozás szerint történik. *Jerrmann Eduard*, a Páristól Szentpétervárig sikereket aratott színész *Shylock*járól a pesti *Honművész* véleménye nem valami kedvező: „*Shylock* személyt adta többnyire érthetetlenül s nem elégítőleg. Hallgató nemigen volt; páholyokban igen kevés." Annál elismerőbben szól *Pauli Shylock*járól (1834. és 1835). Az 1835-iki előadás a *Rettich* házaspár jutalomjátéka volt. *Rettich* játszotta *Bassaniot* és felesége *Portiát*.

*Macbeth*et 1827-ben adják Pesten; ezután pihen hat esztendeig; először szakad meg ilyen hosszú időre *Macbeth*-előadások folytonossága. Ekkor a derék *Posinger* választja jutalomjátékául: ő azoknak a keveseknek egyike, kiknek jutalomjátékai közt *Shakespeare*-darabok szerepelnek: 1831-ben a *Velencei kalmár*, most *Macbeth*. Alkalmasint csalódott az eredményben, mert most felhagy ezzel a dícséretes szokással; 1839-ben már a *Die Teufelsmühle am Wienerberg*-re esik választása.

A *IV. Henrik* 1831-iki előadásával a pesti színház a *Burgtheatert* akarta követni. Itt *Schreyvogel* 1828-ban előadja *IV. Henrik* I. és II. részét. A második rész nagyon mérsékelt tetszést arat és ez arra ösztönzi az átdolgozót, hogy a két részt eggyé vonja össze. Ezt az összevont alakot, melyet *Schreyvogel* 1829 februárjában mutatott be, hozzák színre nálunk is. A darab Bécsben megbukott. Nálunk se járt különben. A *Theaterzeitung* tudósítója az átdolgozóra hárítja a sikertelenség ódiumát: „Két darabból egyet csinálni annyi, mint egy darabot darabokra tépni." — Olvassuk az egyik kritikában: „Az összetákolt darab nem keltett semmi sikert. A nagy brit alkotásait nem darabokra szaggatva kell feltálalni" — mondja a másik. *Nagel* jól játszotta *Falstaffot*. *Fichtner*ről nem szól a krónika; pedig ő játszotta *Henrik* herceget. Ebben a szerepben volt alkalma kifejteni kedélyének örök, fiatal frisseségét.[299]

A vendégek *Shakespeare* darabjain kívül különösen *Schiller*t kedvelik; de olykor *Lessingre*, *Goethere*, *Grillparzer*re is rákerül a sor s a naivák *Iffland Die Hagestolzen* c. darabjának *Margit*ja mellett a *Kätchen von Heilbronn*t is elő-előveszik.

Az új színház a *Nathan der Weise*t *Hölcken* müncheni színész vendégszereplése kapcsán látja először. (1825.) Ő a templomos lovagot adja benne; környezete is jó; *Melchior*t kitünő *Nathan*nak találják a pestiek; de nincs jó *Rechája* az itteni színháznak. *Grillné* még nincs

A színház tere Pesten.

A Buda-Pest. Előadva 32 eredeti rajzolatban Alt Rudolf által. Pest, 1845. c. műből.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

itt s hiányzik a jó fiatal drámai hősnő.[300] 1826-ban *Anschütz Nathan*-játéka nyugalmával gyönyörű pendantja a viharos *Lear király*nak. Az *Emilia Galotti*ban *Birch-Pfeiffer Sarolta*, a népszerű író-színésznő pompázik kétszer is (1830., 1832.) mint *Orsina*, de második fellépésekor üres marad a színház.[301]

*Goethe Clavigojá*nak *Beaumarchais*-ja *Löwe* kedves szerepe; az ő kedvéért mutatják be itt *Goethenek* ezt az ifjúkori darabját. Az előadás nem kíván túlságos erőket. A bemutató kitünő és kerek; *Schröder Auguszta Máriá*ja, *Volkmar Clavigo*ja olyanná teszik az előadást, amilyet vidéki színpadokon nem igen láthatni — mondja a kritikus.[302] *Löwe* 1830-iki vendégszereplésekor már a *Clavigo* is vendég, *Weber* bécsi udvari színész. *Löwe* 1832-ben sem mulasztja el, hogy ebben a parádés szerepében fellépjen. Ezt a darabot úgyis csak az ő vendégjátékaira tartogatják s mikor 1835-ben eljön, előszedik újra. *Egmont*ot egyszer *Katzianer* szavalja végig (1825.) s nem kerül sorra 1832-ig. Ekkor mint *Egmont und Klärchen* szerepel a színlapon; de nem is fontos benne semmi, csak *Klärchen*, az ünnepelt *Hagn Sarolta*. Költemények, koszorúk, rózsák tömege hull számára mindenfelől.[303] A darab pedig nyugszik ismét, amíg 1835-ben a *Rettich* házaspár vendégjátéka fel nem eleveníti.

A *Götz von Berlichingen* az egyetlen *Goethe* darab, amely vendégek nélkül, de egy új cigánytánccal ékesítve kerül színre;[304] 1835-ben *Katzianer* jutalomjátéka. Még mindig *Klingemann Faust*ja járja.

A *Die Räuber* zsufolásig tölti a házat, ha *Stephany* lovastársulata szerepel benne, vagy ha az élő színpadon mutatják be. Különben ez is kedves darabja a vendégeknek. *Moor Károly*ok és *Ferencek* egész sora vonul fel; sőt a mindenáron feltünni vágyó *Jerrmann Eduard* egymaga játssza egy estén mindakét szerepet, a német lapok dicshimnuszt is zengenek erről a bravúrjáról. A *Honművész* ugyan kevésbbé van tőle elragadtatva; azt mondja, hogy *Károly* szerepéből olykor kivillant *Ferenc*; a német lapok magasztalásainak forrását abban véli megtalálni, hogy „*Jerrmann* úr vallására nézve (mint mondatik) izraelita s a pesti színészet felől többnyire izraeliták írják azon hírlapokba a tudósításokat."[305] *Jerrmann*-nak különben hamar utánzója akadt *Kunst*ban, aki utána csinálja Pesten is ezt a dupla szerepet.

A *Kabale und Liebe Ferdinand*ja *Volkmar* pesti színésznek jó szerepe; ebben mutatkozik is be. *Grimm* egyik legjobb alakítása *Wurm*. Itt nemcsak *Ferdinándok*, hanem *Lujzák* is szoktak vendégszerepelni, sőt *Birch-Pfeiffer Sarolta Lady Milford* szerepében lép föl, bár *Schröder Auguszta Lujzája* egy kissé háttérbe szorítja az ő alakítását. Ez kerek, jó előadás Pesten, hisz nem ró nagy feladatokat a színészekre, hálás, jó szerepek vannak benne.[306] A *Don Carlos*ban *Carlos, Posa, Eboli* szerepeit vendégek szokták adni (*Kettel, Hölcken, Anschütz, Meviusné* stb.). A *Wallenstein*ig egyedül *Anschütz* merészkedik; ez egyetlen előadása tizenkét esztendő alatt. A *Stuart Máriá*ban és az *Orleansi Szűz*ben női vendégek szoktak ragyogni; az utólérhetetlen *Schröder Zsófia*, aki lányának meg fiának pesti szerződése folyamán látogat el hozzánk, hogy gyermekeire fényt árasszon, — ami egyébként fiára különösen ráfért — mindakettőt játssza. De épen ez a két szerep, *Mária* és *Johanna* nem illik egyéniségéhez.[307] *Birch-Pfeifferné, Rettichné* is szerepelnek itt mint *Stuart Máriák* s *Löwe Mortimert* játssza. *Die Braut von Messina*-ban *Schröder Zsófia Izabellát* adja, de *Beatrice* szerepében is több vendég szerepel. *Tell*

*Vilmos*ban *Pauly, Katzianer, Kunst, Esslair* vendégszerepelnek, de még 1833-ban is igen megcsonkítva, több személy kihagyásával adták.[308]

A *Des Meeres und der Liebe Wellen* bemutatóját *Hero und Leander* címen ugyancsak vendég hozza: *Fichtner*né jutalomjátéka a női főszerep. (1831.) A válogatott, de sajnos igen kicsiny közönség áhítattal figyel a játékra, ami ritka dolog a pesti nagy színházban.[309]

A *Das Leben ein Traum Roderich*je is kedves szerepe a vendégeknek; *Schröder Zsófia* vendégjátéka pedig meghozza a nagy színháznak a *Mérope* két előadását. (1828. és 1829.)

A vendégeknek valóságos sáskajárása ez: csak a nagyok nagyjait említettem eddig s csak halhatatlan szerepeikről szóltam s neveknek egész áradata lett belőle. „Unser Theater ist nicht gastlos, sondern gastfrei — mondja az egykorú hiradás — Die Gäste teilen sich in komische und tragische Schauspieler, und in Sänger, Tänzer und Bestiendarsteller." [310] A *Burgtheater* meg a többi udvari színházak zseniális művészei néha egészen hitvány drámák hatásos szerepeiben lépnek fel; *Schröder Zsófia* kedves szerepe *Kotzebue Johanna Montfauconja* és *Vogl Adelma* c. vásári melodrámájának címszerepe. Aztán a bécsi külvárosi színházakból is jönnek vendégek, bár sokkal gyérebben; mert a bohózatok szereplői a pesti színészgárdából is kitelnek s erre nevelődött rá az itteni színészek mostani nemzedéke. Többek között *Schuster Ignác*, a lipótvárosi színháztól mint *Staberl, Zweckerl, Knakkerl* minden rendből talál közönséget. *Kirchner* boroszlói színész ismét itt van, hogy női szerepek alakításával — különösen mint *ál-Catalani* sikereket arasson. *Just* a berlini komikus stílusból hoz mutatót. Aztán *Alexandre*, a hasbeszélő jön meg *Esslair*rel egyszerre s a pesti tudósítás büszkén jelenti, hogy a kor két legnagyobb színművésze van egyidejűleg Pesten.[311]

Operai vendég kevesebb van. Az operában mindig van itt is egy elsőrangú erő legalább, aki vonzzon. Ez eleinte *Babnigg*. Az ő elmentével aztán az első tenorista hiányát valóban vendégekkel kell pótolni. Ez is ügyes taktika; a vendég az újság ingerével vonz, míg az itthonit hamar megúnják; megtörténik az is, hogy a diadalmas vendég, mint szerződött tag hamar kiesik a kegyekből. *Babniggnál* ép fordított az eset, mert ő, mint szász kamaraénekes vendégként jön vissza magát ünnepeltetni. (1830—1832.) Az énekesnőket talán elriasztja *Neumann-Sessi* asszony esete, aki úgy meghűlt a pesti nagy színpadon, hogy szép hangját végkép elvesztette.[312] 1835-ben a híres *Schröder-Devrient* asszony énekel itt tizenötször s szereplése körül nagy vita fejlődik ki; mert egyes pestiek játékát túlzottnak, öltözködését ízléstelennek, hangját megkopottnak találják, bár mindnyájan érzik, hogy nagy tudás és művészet van énekében. De valami hiányzik belőle, ami a két pesti első énekesnőben lobog: az ifjúság.[313] *Mink* és *Schebest* szabadsága idején *Heinefetter Klára* énekel itt. Különben férfiénekesekre van inkább ráutalva színpadunk; törzsvendégek *Wild* és *Breiting* bécsi udvari énekesek. Környezetük a két primadonnán kívül igen nyomorúságos s csak nehezen tudja őket támogatni. *Wild* 1833-i vendégszereplése alkalmával írja a *Honművész*: „Méltán bosszankodott a közönség *Siméon* és *Gaede* uraknak fülsértő hamis hangjaikon. *Wild úr* megérdemelne annyi figyelmet, hogy játékaira az igazgatóság jobb énekeseket rendelne." [314]

Eleinte balett is van s *Beauval* balettmester bőven rendezi a gyermektáncokat és pantomimeket. Vendégek is jönnek, de még nem

a legjava, mint egynéhány év mulva. A balett, mely hogyha jó, igen drága, nagyon szomorú sorsra jut. „Csodáljuk, hogy a játékszíni igazgatóság nem szűn meg ezen képtelen táncolásokkal zaklatni a közönséget — írja a *Honművész* — minekutána ez már több ízben nyilvános értésre adá, hogy ily nyomorék táncbeli előadásokkal épen nincs megelégedve. A jóakaratú *Tuffner* leányasszony már mindenre elszánta magát, ő beszélő szerepeket is felvállal, karénekesné is (többnyire férfi ruhában). Mindent tehet, csak ne táncoljon.“[315] Aztán be is szüntetik a balettet, az operákban a karénekesnőknek kell táncolniok, részben el is hagyják itt a táncot.[316]

Grimm 1836-ban nem akarja tovább megtartani a színház igazgatását; talán tudja, hogy az állandó magyar színház erős konkurrense lesz az ő vállalatának. Itt hal meg Pesten 1838-ban s német és magyar színészek fáklyásmenete kíséri sírjába.[317]

A *Rettich* házaspárt és *Pauli Lajos* drezdai színészt 1835-ben üzleti ügy hozza ide: együtt akarják bérbevenni a pesti színházat. Kérvényükben megemlítik, hogy *Pauli Schebest Ágnes* pesti énekesnőt veszi feleségül s így a két család négy fő szerepkört látna el.[318] *Pauli* házasságából ugyan semmi sem lett, úgyszintén a pesti színházigazgatásból sem. Mit jelentett volna Pestre, mit a drámai előadások színvonalára, mit a pesti *Shakespeare*-kultuszra nézve, ha ezek a kitűnő művészek jutnak a pesti német színügy élére s állandóan idekapcsolódik *Rettichné*, a legfinomabb játékú pesti *Juliák* egyike, s *Pauli*, ez a mély jellemszínész? De a bölcs tanács *Schmidt Sándornak*, egy bécsi selyemgyárosnak és mecénásnak mint leglöbbet igérőnek ítéli oda a bérletet.[319] Nem tudjuk, hogy milyenné alakult volna ez az intézet vérbeli művész vezetése alatt; de így se jutott rossz kezekbe. *Schmidt Sándor* igazgatásának éveiben éri el színházunk virágkorát.

VII.

Ezernyolcszázharminchat húsvéthétfőjének délutánján sűrű tömegekben tódult a nép a pesti német színház felé. Már régóta szokatlan volt itt az ilyen élénkség. Pedig sem a szép *Hagn Sarolta* nem szerepelt, sőt a kedves *Schebest Ágnes* is elhagyta már dunaparti erkélyes lakását. A régi kedvencek közül csak egy ismerős név van a színlapon: *Minkné*, aki a mai operában, *Rossini Tell Vilmosában Mathildot* énekli. De ez esetben nem ő a vonzóerő. Ez az első előadás az új igazgató, *Schmidt Sándor* alatt. Híre futott mindenfelé, hogy már a húsvéti ünnepek előtt buzgón dolgozott festő, meg kárpitos a színház rendbehozásán. Ritka eset bíz ez, az első a nagy színház megnyitása óta; azóta csak használták és rontották, de javítani bizony senkinek se jutott eszébe, legkevésbbé a takarékos *Grimmnek*. Hat órakor már zsúfolásig tömve a színház; négyezer ember szorong benne; egynéhány későn jövő csak a zenekaron át tud előre lefoglalt zártszékéhez jutni. A közönség nem unatkozik a várakozásban, mert van mit látni a nézőtéren már a függöny felgördülte előtt is. A falakat szürkére festették ezüst csíkokkal, a zártszékek hátát fekete arabeszkes szőnyeg borítja; egyszerű és elegáns minden. A mennyezetről eltűnt a kilenc muzsa már az időtől piszkos alakja s az előfüggönyön sem látható a régi birkaképű Saturnus a kaszájával; *Neefe*, az új díszletfestő a művészet nemlőjét festette rá, amint egy ifjút a gráciák székhelyéhez vezet, hogy áldásukat kérje rá; az egésznek a kompozíciója és színpompája mindenkit elragad. A függönyt aranykeret szegélyzi,

s ezt híres komponisták s drámaírók arcképei ékesítik. A nézőtéren új karosgyertyatartók láthatók, *Dittmann* pesti mester művei.

A függöny felgördülése után újabb meglepetések várnak a hallgatókra. Először *Demmer* lép elő, az új rendező s elszavalja *Schmidt* igazgató prológusát, melyben ez nemcsak ígéreteket tesz, hanem finom tapintattal *Grimm* igazgató érdemeiről is megemlékszik. Azután elkezdődik az opera. Rég nem látott meglepetések: új díszletek az új díszletfestő, a német és magyar hírlapokban egyaránt magasztalt *Neefe* művei gyönyörködtetik a szemet. Csupa új énekes van itt, csak *Minkné* a régi csalogányhangjával; szokatlan dolog a pesti publikumnak jó férfiénekest hallani, aki még csak nem is vendég; nem, a színház valóságos tagja *Tell* személyesítője *Oberhofer*, nagyterjedelmű lágy baritonjával, mellyel később olyan nagy sikereket ér el Németországban és Angliában;[320] és *Ruodi* szerepében hallatja tiszta tenorhangját *Stoll*, a következő évek kedves pesti tenoristája. De jó énekeseket hallottak már Pesten, nem is ez az, ami legjobban meglep; sokkal inkább az a nagyszerű zenekar, amilyenről eddig csak álmodtak itt; ezek a kitűnően betanított karénekesek, 20 férfi, 16 nő és néhány gyermek; *Schmidt* igazgató rendszeres képzésükről is gondoskodott s ezért szerződtette karigazgatónak *Schwarzbeck Lajos* énektanítót. A harmadik felvonás újabb meglepetést hoz: a csinos táncot, amelyben szokatlan számú, jól készült balettszemélyzet vesz részt. A *Grimm*-korszak nyomorúságos balettjei után valóságos üdülés ez a szemnek. A ruhák pompázatosak; *Senk* készítette őket, a bécsi udvari színház ruhatári felügyelője. De nemcsak a ruházat méltó az udvari színházakhoz, hanem valami sokkal fontosabb is: a rendezés. Nem csoda: *Demmer* a rendező, aki a bécsi udvari operánál működött még *Pálffy* intendatúrája idején; ez vérbeli művész, akinek eleme a színpad s aki statisztaként jön a színpadra, hogy ő legyen az előadás lelke.[321] Ez a legszokatlanabb a pesti színpadon.

És másnap *Schiller Die Braut von Messina*-ja van a színen. Ebben mutatkozik be a drámai személyzet. Itt nem a pompa szédít, mint a megnyitón, hanem a fenséges egyszerűség. A Burgtheater levegőjéből hoz valamit át ez a kerek előadás. *Izabellát Kalísné* játssza, a húszas évek óta az első drámai hősnő a pesti színpadon; az ő birodalma ott kezdődik, ahol a kedves *Grillnéé*, aki most *Beatricet* játssza, megszűnik: a tragédiában. Szép hangja érthetően cseng a nagy színházban. Bár most már könnyebb itt a drámai színészek sorsa: már 1833 óta áll a hangfogó, a pesti Vigadó.[322]

Ez a két előadás csupa remény, csupa ígéret. Bőkezű pompa mindenfelé, amilyenről már leszoktak a pestiek. Ideje volt, hogy tőke kerüljön újra ebbe a megkopott díszletű, elrongyolt ruhájú házba, ahol még a boldogult részvénytársaságtól elzálogositott ruházatot nyúzták és foltozták tizenkét esztendőn keresztül. De ez az elnyűtt felszerelés nagyon sokat el tud nyelni; elnyeli *Schmidt* gyáros vagyonát is. Ez a pompaszeretet lesz a veszte; az az ambició, hogy az udvari színházhoz méltó előadásokat adjon. Operát és drámát egyaránt felkarol és újjászervez a színészetnek ez a rajongója; nagy pénzáldozatokkal tart itt elsőrangú erőket: a kitűnő jellemszínészt, *Dessoir Lajost*,[323] aki mindenek ellenére megszökik hírt szerezni Németországba, és *Carl Henriettát*, aki már ekkor európai hírű énekesnő és Londontól Konstantinápolyig, Madridtól Szentpétervárig aratja diadalait.[324] Aztán csapás csapásra jön. Az első az állandó magyar színház, amely a hazafiság szent nevében hódítja el a hallgatóság egy részét; még inkább

Schodelné, aki ezt a hazafiságot hirtelen igen nagy lángra lobbantja s az operakedvelőket is elvonja a német színházból. A magyar színház akkor kezd csak igazán veszedelmes lenni, amikor az operát kezdi ápolni s a német színházat a legértékesebb területén támadja meg. *Bajzának* nem volt igaza, mikor a Nemzeti Színház operakultusza ellen dolgozott. Enélkül sohasem gyűrte volna le a német színházat a magyar. Aztán jön az igazi csapás: az árvíz. A dunaparti színházba behatol a víz. Hat hétig zárva van a színház. Újból helyre kell állíttatni s kellemetlen nedvességével még sokáig viseli a nagy katasztrófa nyomát s tartja távol a közönséget; annál is inkább, mert ez három más színházba mehet, ahol nem fenyegeti súlyos reuma a színi élvezetért. *Schmidt* előleget kér, hogy személyzetét, melyet az árvíz úgyis nyomorba döntött, fizethesse; továbbá a színház kijavíttatását, mert vagyonát már ráköltötte a vállalatra s így képtelen rá a saját erejéből. *József* nádor, minden kulúra igaz barátja személyes közbenjárásával eszközli ki ez engedélyt 6000 pengő forint kölcsönre.[325] A magyar színházon kívül még két versenytársa van: a két budai színház, a kedves aréna a krisztinavárosi Fő-utca egyik kertjében; a pestieknek kedves kirándulása ez a kis színkör, ahol az előadás csak ürügy a sétára meg egy kis sörözésre. *Schmidt* igazgató a budai színkör mintájára alapítja a városligeti nyári színházat s ez egy darabig meghosszabbítja az ő pesti igazgatását. De aztán mégis elérkezik az idő, hogy nem tudja itt tartani *Carl Henriettát*, aki ismét új, zajos dicsőségre vágyik, amit *Schmidt* most már nem képes megváltani csengő arannyal. *Schmidt* olyan eszközökhöz fordul, amelyeket maga is megvet, kötéltáncosok és athleták, bűvészek és egyéb komédiások táboroznak a pesti nagy színpadon. Az emberek mégse járnak a német színházba, mint a *Pesti Hírlap* mondja — télen a hideget, nyáron a meleget vetvén okul.[326] *Schmidt* kénytelen még a hatéves bérletidő lejárta előtt, 1841 április 17-én lemondani az igazgatóságról; a város egyelőre házi kezelésbe veszi a színházat.[327]

Schmidt mindig jót akart — s ez az akarása döntötte örvénybe — így parentálja el a pesti *Der Spiegel*.[328] Valóban, *Ráday* óta az első, aki nem csak nyerészkedni akart itt, akit a pesti színház bérletére nem ennek az üzletnek az aranybányahíre csábított, mint a másik hat pályázót (*Rettich* és *Pauli* drezdai udvari színészek, *Schreiner Ignác* a bécsi józsefvárosi színház igazgatója, *Müller Theodor*, a temesvári, bukaresti, nagyszebeni színházak volt igazgatója. *Urbany Ágost* helybeli karmester, *Fischer Máté* helybeli rendező.)[329] Nála a színészet egész életét betöltő ideál. Maga művelt ember; nevelését a híres Del Rio-féle intézetben nyerte s aztán Bécsben látogatta a képzőművészeti főiskolát; mikor *Napoleon* Elba szigetéről visszatért, katonának állott be s a negyedik magyar huszárezredben szolgált. Itt fejlődött ki benne úgylátszik a magyarság iránti rokonszenve, amely egész igazgatásán végigvonul. Kora ifjúságától fogva lelkesedett a színészetért s barátja, *Holbein*, a hannoveri színház igazgatója, a termékeny drámaíró meg is hívta társulatához; de szüleinek nem tetszettek az ő művészi hajlamai és kívánságukra beállt üzlettársnak egy jólmenő bécsi selyemgyárba.[330] Most aztán a szülői felügyelet megszüntével nem kerüli ki végzetét és beleveri a pesti színházba a selyemgyáron szerzett vagyont. De aztán se hagy fel a színházi kedvteléssel — először még pesti színigazgató korában a pécsi és temesvári színházakat is bérli. Pécsett 1843-ban, Temesvárott 1847-ben csődbe jut;[331] — aztán a szabadságharc éveiben Budán van s

itt a háború elviszi, amit a Duna meghagyott ennek a sorsüldözött színészet-rajongónak.

Schmidt most is fellép a színpadon, egy-egy jutalomjáték alkalmával. A lányából énekesnőt nevel; ír is, nemcsak prológokat, meg versszakokat, amelyeket *Raimund Verschwenderének* dalaiba toldanak be, hanem drámát is. *Der Verstossene* c. fausti hatásokkal teli melodrámáját, melyhez *Grill* karmester komponált kísérő zenét, az őt jellemző pompaszeretettel adatja elő a pesti színpadon. Főszemélye *Ulfo*, a megszemélyesített gonosz lélek, *Mephisto* egy leszármazottja. A szép zene mellett balett is díszíti a darabot; de a nagy siker oroszlánrésze most is *Neefet* illeti, a díszletfestőt; az egyik díszleten Szent Bernát hegye látható a rajta levő kolostorral, sűrűn hulló hófergetegben.[332]

Schmidt valóban mindig a jót, a legjobbat akarta; ő egyformán ápolta a drámát, a zenés bohózatot, az operát s ép ez a mindent akarás volt a veszte. Egy magánvagyonból tartott vállalat nem bír ki egy ilyen háromágú nagy és elsőrangú személyzetet, mint amivel *Schmidt* az igazgatását itt megkezdte. A drámában a csinos kis *Grill*nén, akinek a sikereiben a szabójának olyan nagy része van,[333] s a kedvelt új tragikán, *Kalis*nén kívül ide szegődik a budai színházból az ottani kedvenc *Müller Emilia*, a bájos *Recha* és nagyszerű *Gretchen*.[334] Itt vannak a színház későbbi kedves drámai színészei, *Berg* és *Dietrich* s a legnagyobb német *Shakespeare*-színészek *Dessoir* és *Wagner*. Itt ugyan nem igen játszhatják *Shakespeare* hőseit, ez a jog vendégeknek tartódik fenn. De részei annak a *Demmer*-rendezte kitűnő összjátéknak, amely itt a vendégeket körülveszi.

Mert vendégből is a legjava kell. Drágán fizetett udvari színészek sűrűn járnak le most. Annál is inkább, mert a magyar színház megnyilta óta az operai vendégeket kezdi magához vonni; olasz énekük hangzik fel ott s a vendégek magyarul is tanulnak a jó fizetés kedvéért. A német dráma nagyjai előtt zárvák ott az ajtók, mert német szó nem hangozhatik a magyar színpadon. A német drámai színészek most a német színház specialitása és versenyen kívüli főerőssége. A régi kedvenc, *Kunst* 1838-iki *Hamlet*-vendégjátékai megtöltik a színház pénztárát, pedig az árvíz szerencsétlen esztendejében már régóta üres padok előtt folynak a drámai előadások. A második *Hamlet*-játékába is csak úgy tódul a nép, bár a pesti nyári színház és a budai aréna sok látványossággal kecsegtet s a *Nemzeti Színház*ban *Munkácsy Tündér Ilonájának* bemutatója van. Ez utóbbi pedig ugyancsak jó tömegvonzó. S mindehhez még gyönyörüen, szabadbacsábítóan ragyog az augusztusi nap. E tetszés lelkesedéssé fokozódik és még a karzati közönség is nagy fogékonyságot mutat a játék finomságaival szemben, olyan világos magyarázat volt ez a zseniális játék — mondja a *Der Spiegel* kritikusa. A vendéget érdemes drámai szereplők támogatták harmonikus összjátékukkal. *Kalis*né kitűnő *Ophelia*, *Denyné*, *Ophelia* hajdanai személyesítője most méltósággal teljes királyné.

Az a gyönyörű drámai együttes, amely *Schmidt* igazgatása alatt itt kialakult, már 1839-ben bomladozni kezd. Elsőnek *Dessoir* megy el, vagy inkább szökik szerződést szegve, hogy mint Európaszerte magasztalt nagyság jöjjön vissza vendégszereplésre. Helyét *Börger*, a zürichi színház volt tagja foglalja el. Tehetségével nem tudta a zseniális *Dessoirt* pótolni, de bizonyos kultúrára és ambicióra vall, hogy *Hamlet* szerepében mutatkozik be. Az 1839. esztendő nevezetes év

Hamlet pesti történetében. Ebben az évben látják a pesti német színházban először meghalni *Hamletet*. *Löwe* 1839-ben már a *Schlegel* fordítása szerinti verses *Hamlet*ben játszik. Mi lehetett oka ennek az újításnak? A *Burgtheater* hatásáról itt nem beszélhetünk, hisz ott már 1825-ben áttértek a *Schlegel* szerinti szövegre s ennek hatása alatt sürgették is nálunk a jó izlés nevében az új fordítást; de akkor süket fülekre talált a kérés. *Schmidt* jó izlése és műveltsége jelentkezik itt, mint akkor, mikor *Klingemanné* helyett először veszi elő *Goethe Faustját*? Az is lehet, hogy a *Figyelmező* 1838-iki közlése nyomán híre futott, hogy készülőben van a hamisítatlan *Hamlet* magyar fordítása; nemsokára elő is adja a magyar színház. Érdekes első példa arra, hogy a magyar színészettől indulnak kultúrhatások a hazai német színházhoz a kapott kölcsön viszonzásaképen. A német színház július 3-án már a *Hamlet*-tragédiát játssza, szeptember 16-án mutatja be a *Nemzeti Színház Vajda Péter* fordításában. Az a feltevés sem lehetetlen hát, hogy a színészek követték itt német versenytársaik példáját; mert vigyázó szemmel csüggenek egymás műsorán s igyekeznek elhódítani egymástól a szenzációs vendégeket, ellesni a tömegvonzó fogásokat s olykor tán a kultúrában is túltenni egymáson. Az összeeső dátumok összefüggésre utalnak most is, csak a hatás irányát fedi homály. A *Der Spiegel* tudósítása túlzó magasztalásokkal árasztja el *Löwe* játékát; egy költő van csak: *Shakespeare* és egy színész: *Löwe*, *Shakespeare*nek egyedül méltó kommentátora. Játékának kerete a mult évi jó együttes.

Löwe temparamentumos, inkább intuitíve átérzett, mint átgondolt *Hamlet*ja után nem is egy esztendőre a pesti közönség a legkidolgozottabb, legátgondoltabb *Hamlet*et látta *Rott Móric*nak már a mesterkéltséget érintő ábrázolásában. *Rott* megjelenése ezentúl mindig egész kis *Shakespeare*-ciklust jelent a pesti közönség számára. De *Hamlet*tel csak egyszer próbálkozik meg. Színészi egyénisége más irányban fejlődött később. *III. Richard* és *Shylock* alakításában találta meg a tehetségének legmegfelelőbb feladatot. Helyt adott a sokkal nagyobb *Hamlet*eknek: *Dessoir* és *Devrient Emil* utolérhetetlen alkotásainak. A környezet a legjobb pesti drámai színészek hagyományos *Hamlet*-együttese: *Kalisné Ophelia* — ő is marad mindvégig — *Berg Polonius* és *Dietrich* a szellem. Csak *Hamlet*et nem nevel ez a színpad; alakítója egyszer feltűnő és néha visszatérő üstökös csak. Ép azért ad a pesti német színház kitűnő *Shakespeare*-előadásokat, mert a nagyobbaknak hagyja az erején felül levőt. Fejlődő tehetségeknek jó iskola volt a pesti német színház ebben a korban. Sok nagy mestert láthattak s nem játszhattak kiforratlanul nagy szerepeket. Dessoir sosem játszotta *Hamlet*et pesti színész korában s mégis mint kész *Hamlet* megy el innen és mint diadalmas *Hamlet* tér vissza vendégképp. Először 1841-ben lép fel itt benne mint vendég. Szökve távozta miatt füttyökkel, pisszegéssel fogadják, de némi mentegetőzése után tapsviharba fúlnak a neheztelés jelei.

1840-ben *Dessoirné* játssza itt *Juliát*; őt az egykorú kritika korának legjobb *Juliái* közt emlegeti. *Romeója* már pesti színész: *Wagner József*, ki innen fog hódító útjára indulni. Mellette *Mercutio* jó volt s a többi játszó sem rontotta az összhangot. Ez már *Schmidt* igazgatásának nagy vívmánya.

A pesti közönség csak három vendéget látott *Othello* szerepében és ezek nem mérkőzhetnek a Hamletek fényes sorával. A *Burgtheater*nek nem is volt igazán nagy *Othello*ja. *Lange* sem tudott a szen-

vedély hangján szólni. *Anschütz* is csak azokban a jelenetekben jó, ahol nincs szükség a szenvedély izzására. 1837-iki vendégjátéka alkalmával a lelkesedés nem nagy és a színház üres. A közönség már annyira megbarátkozott az éneklő *Othello*val és a trillázó *Desdemoná*val, hogy most mikor a drámai *Othello* a színpadra tévedt, legfeljebb kuriózumképen nézték meg. Azonkívül a közönség körében meggyökerezett az a meggyőződés, hogy az ünnepelt vendég már túl van azon a koron, melyben fekete színe mellett is felkeltheti egy velencei nemes lányának izzó szerelmét. És a közönség sejtése jogosultnak bizonyult; a fekete festék elfedte ugyan arca redőit, de tartása és beszéde már ingadozók voltak. Felfogásának nagyszerűségén azonban érzett, hogy hatalmas *Othello* roncsa ez. *Kalisné* a női odaadásnak és bensőséges szerelemnek finoman árnyalt képét teremti meg. Felfogásban és alakításban egyaránt drámai. Méltán osztozik sikerben a vendéggel. A *Honművész* szerint *Anschütz* kívánni valót hagyott hátra *Othello*ban. *Posinger* minden volt, csak *Jago* nem; többnyire a páthosz egében fellengzett; a cselszövény nem csupán feltünő szemforgatásban áll. *Dessoir* természetesebben alakíthatná az ittast. Nekünk azonban inkább fejlődésnek tetszik, hogy régi szokás szerint nem csinált szerepéből bohózati részeget. *Kalisné* mikor sír, ne mosolyogjon — mondja a biráló — mert ez két összeférhetetlen indulat. Ezt a véleményt se írhatjuk alá.

Anschütz jutalomjátékául *Lear királyt* választja. Ismét a régi megértő közönséget találja itt. A ház kétszer is zsufolásig megtelik. „Minden műismerőnek meg kellene vallani, hogy *Shakespeare* csak alkotá *Leart*, *Anschütz* úr lelket lehelt bele. Kivánnám, hogy minden magyar színész úr látta volna e mintául veendő drámai *Herkulest*" — írja a *Honművész*. *Anschützné Cordelia* ekkor. Német forrásaink szerint *Kalis* művészettel oldja meg a bolond nehéz szerepét és nagy tetszést arat és *Dessoir* mesterien alakítja *Edgart*. *Anschütz* művészetéhez mérte a pesti közönség *Egressy* alakítását is a kitünő, immár félszázados helyi hagyományon épülő német előadáshoz a magyar színészek próbálkozását. *Anschütz* játékában *Egressy* mintáját keresi a közönség és a bírálat egyaránt. Ők bizonyára jobban megláthatták az eleven játékból, mint mi a merev rekonstrukciók nyomán. A *Honművész* birálata tartotta fenn a szövegre vonatkozó egyetlen adatot; t. i. hogy *Lear király* „*Voss* fordítmánya szerint adaték". Tehát bizonyos, hogy 1837-ben már a verses szöveget használták. Azonban nem tudjuk, hogy vajjon a tragikus véggel adták-e a maga teljességében, vagy követték a *Burgtheater*ben divó *Schreyvogel*-féle eljárást, mely bár *Voss* szövegét vette alapul, de *Schröder*en túlmenve életben hagyja nemcsak *Cordeliát*, hanem *Leart* is.

Az 1839. évben *Döring*, akkor a stuttgarti udvari színház tagja lép fel Pesten tehetségének virágjában és *Zolky*, *Elias Krumm*, *Franz Moor* mellett *Lear király* szerepét is eljátssza. Bár elsősorban komikai tehetség, itt is érvényesülnek egyrészt a természettől nyert adományai, másrészt művészetének örökké értékes vonásai: a természetesség és közvetlenség. Valószinű, hogy az ő *Lear* alakításából is mentek át vonások *Egressy* játékába, kiről a kritika megállapította, hogy *Elias Krumm* szerepében *Döring*et követte. Életrajzírója azzal akarja lehetetlenné tenni a *Honder*ünek ezt az állítását, hogy *Egressy* nem is láthatta *Döring*et, hisz az sosem volt Pesten! Mert nincs figyelemmel művében a pesti német színházra mint közvetítőre a német és magyar színművészet között. Ez a *Lear* előadás különben a legjobbak egyike

itt, a drámai együttes fényes erőpróbája s alkalom lappangó értékek kitüntetésére. Az *Allgemeine Theaterzeitung* két különböző tollból eredő kritikái alig vetnek ügyet a vendégre s csak a többi szereplő érdemeit méltatják. *Börger* a kitünő hősszerelmes szellemmel és ügyességgel kerülte ki a zátonyokat, melyeket *Edgar* bizarr szerepe bőven nyujt. *Kalis* a bolond alakját még jobban elmélyítette, mint előző fellépése alkalmával. A tragédiára és finom vígjátékra egyaránt hivatott *Müller* k. a. *Cordeliá*ban remekelt. A felismerés jelenetében a kedély és találékonyság egész özönét hozta felszínre. *Kent Dietrich*-ben talált derék személyesítőre. *La Roche Learje* még kevesebb tragikumot adott és kevesebb fenséget. Nála *Lear* zsörtölődő öreg. Előadásai üres padok előtt folynak, mert ekkor már nem igen szokás a német színházba járni. Valamennyi szerepe közt *Shylock* a legjobb; (1839.) reálisan alakította *Costenoble* ideálizáló felfogásával szemben; kidomborította bosszúvágyát és fanatizmusát. Rendezés és összjáték szempontjából hétmérföldes csizmákkal haladtak 1827 óta. *Dietrich* jó *Antonio*, *Grillné Portiája* csakis kellemes jelenség lehet.

*Macbeth*et 1840-ben ujítják fel *Rott* Móric kis *Shakespeare*-ciklusa alkalmával. *Rott* hatáskereső játéka, kiszámított festői mozdulatai, szép alakja, hatalmas hangja nagy tetszést keltettek. *Lady Macbeth* szerepét *Kalisné* játssza nagy művészi tökéletességgel. Ez illett legjobban játékmodorához *Shakespeare* nőalakjainak egész sorát alkotja Pesten: *Ophelia, Desdemona, Goneril, Lady Macbeth* és *Margit (III. Richard)* a legkülönbözőbb női egyéniségek galériája. Mily nagy út van a tűrő, passzív *Desdemonától* és *Opheliától* a becsvágyó, energikus, aktív *Lady Macbeth*ig! És *Kalisné* mindezt játszotta, még pedig sikerrel. Játszotta, mert játszania kellett. Ő volt a szintársulat egyetlen komoly jellemszínésznője, kit *Shakespeare* tragédiáiban sikerrel alkalmazni lehetett.

Schmidt igazgatásának idejére esik a *III. Richard* pesti premièreje. (1840. V. 2.) Ezzel az előadással színházunk jóval megelőzte a *Burgtheater*t, ahol *Laube* csak 1852-ben mutatta be. *Rott Móric* vendégjátéka kapcsán, az ő jutalomjátékaképen kerül színre. *Bécs* megkerülésével vendégszereplő a közvetítő. Feltűnő, hogy a pesti német színház előadását követi nemsokára, ugyancsak Bécs megelőzésével a *Nemzeti Színház III. Richard* színrehozásában. (1843. IV. I.) A pesti német színház példája lehetett ennek indító oka is. A darab nem hosszú életű sem ott, sem itt. Túlságosan borzalmas, szerelemtől ment, bonyolult cselekvényű s a közönségnek kellő történeti tájékozottság híjján nehezen érthető. *Rott* nagy tetszéssel adta *Richard* szerepét. A *Der Schmetterling* tudósítása áradozó magasztalás. Bár a külföldi vendégszereplők számára elég dícsérő szó akad mindig a pesti kritikusok szótárában, ez mégis valamennyinek a csúcsa. Ezt azonban a kellő mértékre kell leszállítanunk, különösen, ha szembeállítjuk *Devrient Rott* jellemzésével. Szerinte hatásvadászó routinier.

Schmidt műveltségére a legszebb fényt az deríti, hogy az ő ideje a szövegek reformjának kora itt. Sorra sutba dobja a régi *Shakespeare*-csonkításokat: a *Hamletét*, *Lear királyét*; ő alatta mutatják be az eredetihez közelebbálló átdolgozásokban a *Makrancos hölgy*et és a *Vízkereszt*et is. *Löwe* és leánya 1839-i vendégjátéka váltja valóra a műveltebb közönségnek azt az óhajtását, hogy ne a *Holbein*-féle csonkításban játsszák a *Makrancos hölgy*et, hanem *Deinhardstein*nak a Burgtheaterben 1838-ban bemutatott átdolgozása szerint. *Löwe Lajos Petrucchiót*, leánya, *Anna*, Katalint játssza. *Petrucchio* ép alkalmas

szerep volt *Löwe* kissé nyersen tomboló temperamentumának. Leányának játéka telve volt naivsággal és bizarr szeszéllyel. A tetszésnek se vége, se hossza. 12-szer tapsolták ki a vendégeket, akiknek jutalomjátéka volt ez az előadás.

A *Vízkereszt* is második fejlettebb alakjában kerül színre ebben a korszakban; de épúgy, mint első átdolgozása, a kedves és naiv *Schein und Wirklichkeit*, ez sem hosszú életű. *Deinhardstein Violáját* — így hívják új alakjában a régi drámát — 1840 júliusában mutatják be Pesten. Ezzel a bécsi udvari színháznak nagysikerű ujdonságát akarták átültetni színpadunkra. (a *Burgtheater* 1839. novemberében mutatta be.) A szeszélyes vígjáték csapongó humora meglehetősen elvész itt. Az ikrek nem is találkoznak a darabban, s a két szerepet egy színésznő játszhatja. A bemutatónál a *Burgtheater első Malvolioja*, *La Roche* szerepel. Az ő jutalomjátéka ez az előadás. A bíráló elragadtatással mondja: ilyennek képzelhette *Shakespeare Malvoliot*. Csak ajánlatos volna még jobban megrövidíteni a szöveget![335]

Lessing és *Schiller* hagyományos darabjai vannak színpadon, eleinte vendégszereplők nélkül is. Mert most egyedül is tudnak már a klasszikus drámai estéken színészi értékeket adni. Ilyen pompás egész a *Don Carlos* előadása még 1838-ban. A darab maga unalmas a közönségnek s az itt színrekerülő megkurtításban nem élvezet a műértőnek; de *Dessoir* a hős! Csupa érzelem és ábránd ez a *Don Carlos*. És *Kalisné* milyen mély és gyöngéd *Eboli*, *Dietrich* milyen nemes *Posa* s a többi szereplő is olyan, mint amilyennek lennie kell. S 1841-ben mikor a női közönség bálványa, a szép *Devrient Emil* vendégszerepel itt mint *Don Carlos*, olyan szenzációt keltve, mint férfiszínész soha: még staffázsnak sem jó a többi szereplő. „Kár, hogy kerülete oly nyomorult, hogy a híres egyetlen színész úgy tündököl ki közülök, mint gyémánt a csehkövek közül." De nemcsak az ellenségeskedő *Pesti Hirlap* mondja ezt, hanem a német lapok is elismerik.[336] Ekkor már összeroppant minden; *Demmer* a nagyszerű rendező s *Dessoir* elmentek már és nincs itt már maga *Schmidt* sem, hogy valami akarást öntsön az ittmaradt tagokba; előttük a reménytelen jövő, s szerepük helyett kenyerükre gondolnak; mert a bizonytalan városi gondnokság semmi jót sem igér.

Eleinte ugyan még a nagyok nagyjának, *Anschütz*nek, a kor legnagyobb német tragikai színészének is méltó kerete ez a gárda; a *Bölcs Náthán* 1837-iki előadásáról, mikor *Anschütz* játssza a címszerepet a németeknek nem nagyon udvarló *Honművész* is elismeri, hogy „a classicai mű előadása classicai volt". „*Dessoir* úr (*templarius*) iparral és szerepe characterét felfogva működék. *Dietrich* úrban (*Saladin*) szép színi tehetségek vannak. *Grillné* asszony (*Sittah*) csekély szerepében is megmutatá, tanulmány mit tehet. *Berg* úr (*dervis*) és *Demmer* úr (*laicus*) előadását természetesség bélyegzé." Csak *Grillnét* figyelmezteti a kritikus „valamint az egész némberi személyzetet, hogy azzal beszéljenek, kikkel ügyük van, ne a nézőkkel". *Grillné* virágkora idején már nem kell az érdeklődők számára magyarázó cikket írni, hogy mi az a „Theater-Koketterie", mint hajdan, 1820-ban.[337]

Egy nevezetes première esik *Schmidt* idejére: *Goethe Faustjáé*. Ő *Goethe* ismerője és rajongója, s ép ez a mű ihleti drámájában. Így nem tűrheti az eddig dívó *Klingemann*-féle torzítást. *Döring* és *Jerrmann* vendég-*Mefisztója* mellett mindig *Börger* a *Faust* és *Müller Emilia* a megrázó *Gretchen*.[338] *Grillparzer Sapphoja* helyett most már *Halm Griseldise* a drámai hősnők kedves bemutatkozója. *Grillparzer*

A német színház nézőtere.
Petrich András rajza a Kisfaludy-Társaság Ereklyetárában.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

egyre jobban lemarad a műsorról s a *Dietrich* jutalomjátékaképen 1837-ben bemutatott *Der Traum ein Leben* sem tud gyökeret verni.

Mikor aztán nincsenek vendégek, még mindig *Raupach* járja, a *Die Schule des Lebens*, *Kalisné* és *Dessoir* fényes játékával vagy *Birch-Pfeiffer*: *Der Türmer von Notre Dame*, ez a *Victor Hugo* nyomán készült vásári komédia. A kritikánál ugyan már nagyon lejárta magát ez a két nemrég még ünnepelt szerző s a *Molnár és gyermeké*t már „kórházi komédiának" hívja a kritikus és mikor *Birch-Pfeiffer Robert der Tiger* c. rémdrámáját adják Budán és Pesten, irónikusan mondja a tudósító: Mégis csak nagy írónő ez a *Birch-Pfeiffer*! De a közönségnek még kell s a *Der Türmer von Notre Dame*-ot „az igen számos szoros tömöttségű közönség feszült figyelemmel várta végig".[339] Egy egészen más jellegű írónő, *Amália* szász hercegnő *Iffland* és *Bauernfeld* nyomdokaiba lépő, csendes és derült családi drámái reakciót képviselnek ezzel a hatásvadászó népszerűsített romantikával szemben. A *Der Oheim*, *Der Pflegevater*, *Der Majoratserbe* jó drámai együttessel szívesen látott darabok. A másik menekülés a romantika túlzásaitól a rokokó, amelynek akkor épolyan kultusza kezdődik, mint korunkban a biedermeiernek. *Laube Rokokó*-ja mellett folyton szaporodnak a rokokódrámák a mi színpadunkon is, noha ennek nálunk igen kevés a gyökere. Itt csak a kedves kosztümök hódítanak, a kedvelt fiatal színésznők szépségének új árnyalatot adva. Aztán jönnek *Töpfer*, *Clauren*, *Holtei*, *Benedix* s a még névtelenebbek örökké egyforma vígjátékaikkal. A bécsi népszínpad hanyatlása idején a francia boulevard-színházak hatása kezdődik; ez egész Európán átvonul és német udvari színházak közönsége tapsol olyan daraboknak, melyeknek a *Comédie française* sosem nyitotta meg kapuit. A legnagyobb sikerrel adott boulevard-dráma is a *Burgtheater*ből kerül hozzánk: *Bayard* és *Vanderburch* darabja: Le *Gamin de Paris*. *Grill*né franciás pikantériával játssza ezt a gamint s az itteni sikertől nagy kedvet kap férfiszerepekre. Az utolsó nagy drámai siker *Scribe Un verre d'eau*-ja. Ha vendég játszik benne, *Devrient Emil* vagy *Dessoir*, a zenekar helyét is zártszékekké alakítják, hogy beférjen a színházba a nézőközönség; pedig az itteniek részéről rossz a játék s a külső kiállítás egészen szegényes; már nem udvari színházhoz méltó, mint az 1837-iki drámai előadások.[340] A műsor színvonalán is érezhető a végén a lecsúszás, nemcsak az előadásmódban. A *Der Leopard und der Hund*, amelyben egykor *Mayerhoffer*, az állatművész lépett fel, felmerül előzött grófjával és vérszomjas zsarnokával. Aztán jönnek a mutatványosok, *Philippe*, a bűvész, aki előbb a *Nemzeti Színház*ban szerepelt, s az arab „művészek" *Rhigas és Abdallah*.[341]

Az opera sorsa is ez; eleinte egymást érik a fényes díszletű felújítások. A kar és orchestrum olyanok, hogy az udvari opera is büszke lehetne rájuk. A *Norma* új ruhában, pazar kiállítással kerül színre; a *Don Juan* fényes felújításakor az első felvonás finaléja után az immár halhatatlan *Mozart* mellszobra látható és zajosan éltetik *Schmidt* igazgatót s *Neefe*t, a jeles díszletfestőt. A színház operai előadáskor tömve nézővel. Az összes nagysikerű újdonságok gyorsan színre kerülnek, így *Halévy Zsidónője* eddig még nem látott pompával;[342] aztán az első magyar szerzőtől való opera, *Bartay Auréliája*. Mintái a németek: *Haydn*, *Gluck*, *Mozart*, *Beethoven*, *Weber* s hangszerelésén a kontrapunkt alapos tanulmánya látszik; a melódia azonban hiányzik benne az olaszoktól elkényeztetett füleknek. A közönség az első előadásnál zsúfolásig megtölti a házat, de aztán hamar lekerül

a műsorról ez az első magyar kísérlet,[343] hogy a helyét *Donizetti* foglalja el; mert most ő a nap hőse. Egymást érik a *Liebestrank*, a *Belisario*, *Lucia di Lammermoor*, *Lucrezia Borgia* bemutatói s a színház zsúfolva van, a tetszés tombol, hogyne, mikor *Carl Henrietta* az *Adina*, *Antonina*, *Lucia* és nagy művészettel csillog minden kínálkozó bravúrban. *Liszt Ferenc*, aki 1840-ben itt van Pesten, lelkesen tapsol neki páholyából. Az olasz opera hívei diadalmasan tüntetnek. Persze, — írja az olaszpárti tudósító — a *Lucia* csak amolyan olasz opera, lapos, vizenyős, nem is mély, megvan az a baja, hogy vannak melódiái és nem unalmas; nincsenek meg benne a „klasszikus" muzsika kellékei: gépek, ruhák, díszletek s csodák csodája — mégis vonz.[344]

Jó is már 1840-ben, hogy a *Lucia di Lammarmoor* nem kíván pazar díszleteket, mert úgyse telnék rá. Jó, hogy még itt van, bár még nagyon rövid ideig *Carl Henrietta*. 1837-ben *Chélard Macbeth*je még káprázatos pompával kerül színre. *Neefe* művei, az első felvonás erdeje és barlangja, leírhatatlan szépségűek s a *Dolliner* festette gót szoba és díszterem és a *Kolosansky* balettmester rendezte fegyvertánc, „a pompás új skót öltözetek, a nagy színi népesség, kifejlések" szenzációt keltenek. Az énekesek most nemcsak hangjukkal, de játékukkal is remekelnek. *Carl* játékát a kritikus a legnagyobb német drámai *Lady Macbeth*, *Schröder Zsófia* fölé helyezi; *Oberhofer*nél se tudják, hogy gyönyörű baritonját, vagy remek játékát csodálják-e jobban és *Stoll* tenorját, vagy alakítását? A németeket igen kritikus szemmel néző *Honművész* is azt mondja, hogy az előadás egyik volt a legpompásabbak közül, amelyeket valaha láttak.

Egészen másjellegű siker *Adam* kedves víg operájának, a *Le Postillon de Lonjumeaunak* első előadása. A közönség szívéhez csak akkor talál igazán utat, mikor 1838-ban *Carl Henrietta* lép fel benne. Az első előadáson csak a zenekart, *Stoll* hangjának ércét és hajlékonyságát, nagy terjedelmét és kellemes falzettját élvezi a közönség.[345]

Meyerbeer nagy operája, a *Les Huguenots*, alkalmasint cenzori rendelkezés alapján *Die Ghibellinen in Pisa* címmel *Carl Henrietta* jutalomjátékaképen kerül először színre. Persze előre elkapkodják a jegyeket. Aztán még egy itteni kompozició következik, *Schindelmeisser*nek, a színház karmesterének magyar tárgyú operája, a *Szapáry*. A kor főtémája: a magyar királyhűség most már mint operalibretto merül fel. A színház az „Éljen *Schindelmeisser!*" kiáltásoktól hangos, bár ezek főkép a magyarságnak szólnak. A beleszőtt *Rákóczi*-indulót csakhamar mindenfelé játsszák Pesten a katonabandák, hiába hangsúlyozza a magyar sajtó, hogy a melódiában nincsen magyarság. *Carl*, *Stoll*, *Oberhofer* s a kitűnő operai együttes többi tagja játszik, jó karok, remek rendezés, tarka török táncok és mindezek fejében zajos siker. Az utolsó ujdonság a kedves *Zar und Zimmermann*; nem szenzáció, de mindvégig kincs ez a virtuózokra nem számító, *Lortzing*-opera a később annyira meggyengült, rekedt tenoristájú pesti német operának.[346]

Mert az operában is egyszerre jön az összeroppanás. Nem tudják kitünő fizetéssel itttartani az elsőrangú tagokat. Elmegy *Oberhofer*, el a pótolhatatlan *Carl*. *Stoll*ról már 1837-ben írja a *Honművész* „óhajtható volna, vajha erején túl ne erőtetné hangját, kivált a felső cordákban, 's így szép szavát kevésbbé siettetné a' méltán félhető kora hanyatláshoz." Mitől rettegtek, bekövetkezett; Stoll elveszti hangját.[347] A többi jó másodrangú énekes is elmegy, hogy csekélyebb igényű

közönségnek az osztrák vidéki városokban első szerepeket énekeljen. Egyideig vendégekkel dolgoznak; míg *Carl Henrietta* itt van, nem kell női vendég, különben is nehéz helyzete volna mellette egy idegenből jöttnek. Csak mikor ő vendégszereplési szabadságon van, akkor jár itt *Stöcklné Heinefetter Klára* és *Minkné*, a hajdani pesti csalogány, most a müncheni udvari színház énekesnője és *Schodelné*, később a nemzeti színház főmágnese. Addig csak basszisták kellenek idegenből, mert itt a bariton *Oberhofer* énekli a basszus szerepeket is más hijján. Itt van ismét *Breiting* és a magyar születésű *Reichel*, akinek a taps-aratását erősen megsokszorozza az, hogy magyarul köszöni meg a tetszést. *Carl Henrietta* elmente után egyetlen szenzáció van még: *Lutzer Jenny*, a bécsi udvari opera énekesnője; de fiorilurái és megvesztegető trillái sem tudják *Carl Henriettát* feledtetni, az ő mély koncepcióit, drámai alakításait. A környezet ijesztően elüt ettől a drágán fizetett vendégtől, aki egy fellépéseért 300 pengő forintot kap.[348] Az opera sülyedését akkor látják legjobban, mikor *Carl Henrietta* szerepel itt újra (1840) mint vendég. Neve a színlapon felvillanyoz mindenkit s fájdalmasan emlékeznek az egy év előttre, amikor Pestnek még kitünő operája volt. Hol vannak az idők, sóhajt fel a kritikus, mikor még a mienk volt a kitünő énekesnő s naprólnapra elragadott mint *Semiramis, Desdemona, Norma, Amenaide, Pamira, Ginevra* és *Anna Bolena*. Milyen *Othello* ez most, másodrangú erők váliain! *Desdemona* alakítója nem ismer nehézségeket, mert a nehéz helyeket egyszerüen elhagyja. A *Doget Rott Károly Mátyás*nak, a kitünő komikusnak kellene énekelnie; ő ugyan nem énekel, de végül is nem arra szerződtették, hogy operákban énekeljen. Utoljára *Baumné, Schmidt* igazgató lánya az operai primadonna. Legnagyobb sikere ugyan *Salome* szerepe *Nestroy Der Talisman* c. bohózatában és másnap *Adalgisát* kell énekelnie *Bellini Normájában*. De a közönség ekkor már leszállította igényeit. Ez igen ajánlatos is, mondja a *Der Spiegel*, mert bár *Pest* szép és nagy város, mégis-csak vidéki város (Provinzstadt) és nem kívánhat olyan operát, mint *Bécs*, a főváros, ahol az udvar támogatja a színházakat; minden más ausztriai vidéki város boldog lenne, ha operájának színvonala elérné a pestinek mai állapotát. „A német opera jelenleg oly rossz lábon áll — írja a *Pesti Hirlap* 1841-ben — hogy minden, mi a középszerűt csak némileg meghaladja, bizonyosan igen kedvesen fogadtatik, főkép oly közönségtől, mint a pesti, mely kitünőleg látszik pártolni az operát és valamely finomabb társalgási vagy magasabb drámánál unatkozik." Végre *Lehmanné*, az utolsó valamire való énekesnő is távozik s a német színház ezzel opera tekintetében is alája kerül a magyarnak; a *Nemzeti színházat* szinültig tölti *Schodelné* fellépte s a németek még vásár idején sem tudnak operát adni.[349] Végül egy olasz társulatot szerződtetnek egész játékciklusra; a pesti német színpadon ez lesz végig a hanyatló opera pótléka; évenkint más olasz vándortársulat mulattat itt nyáron s mind olyan, mint az első: közepes hanganyag, jó előadás és főkép a vígoperában élénk és kitünő játék. A pesti német operánál, ahol mindig virtuózok csilloglak mindenki letiprásával, egész szokatlan ez; hogy „egybevágólag működnek anélkül, hogy egyik a másik fölött fénykedni óhajtana; . . . közülök a legkisebb szerepvivő úgy, mint a legnagyobbik, csak az egésznek sikerítésére, az élet valódisága helyes kitüntetésére törekszik."[350]

A külvárosi bohózatok a nagy színházban is a műsornak igen fontos tényezői. Most *Rott Károly Mátyás*, a bécsi népszinpad leg-

jelentősebb színészi tehetségeinek egyike ez a „*külvárosi Anschütz*", ahogy kortársai nevezték, ad különös súlyt és kedveltséget ennek a műfajnak tizenegy évi pesti működése folyamán. Itt pattan ki igazi tehetsége; mert először kis operai szerepeket játszik. De 1836-ban vendégszereplésre várják Pesten *Raimund*ot; már *Grimm* is alkudozott vele, de *Raimund* csak úgy volt hajlandó eljönni, ha a *Verschwendert* a bécsi fénnyel hozzák színre. Amit az óvatos és takarékos *Grimm* nem tett meg, azt megteszi most a pompakedvelő *Schmidt* igazgató. De *Raimund* mégsem jön el; halála meggátolja. Erre *Rott* próba nélkül eljátssza a *Valentint* *Raimund* helyett.[351] S valóban pótolja mesterét, mert bécsi szerződése idején volt alkalma *Raimund*ot látni s nagy tisztelője. Az ő játékát mintázza le. Később, mikor önállóan alakított egyes bohózati alakokat, folyton az a vád hangzik fel ellene, hogy kopirozza *Raimund*ot. Valóban nagyrészt *Raimund* szerepeit játssza itt. Az ő jutalomjátékaképen kerül szinre először *Raimund Der Verschwender*je a pesti színpadon. Most nem takarékoskodtak a díszlettel. A közönség már régen vágyva várta az előadást; a lelkesedés leírhatatlan, a tapsnak se vége, se hossza. A harmadik bérletszünetes előadásra is elővételben kelnek el a jegyek. Most kezdődik az eddig félreismert *Raimund* kultusza a pesti színpadon, mert most már van, aki játssza s *Raimund* szellemében játssza. 1836 szeptemberében ünnepi előadást adnak az emlékére s pesti író készít alkalmi darabot. *Schmidt* maga is *Raimund* nagy tisztelője s a *Verschwender* egyik dalába néhány saját szerzeményű *Raimund*tól ihletett érzelmes humorú szakot toldat be a pesti előadáson.[352]

De a jövő *Nestroyé* és a régi bécsi bohózatok kedélyes világa helyett maró szatira és kétértelműségek özöne lel helyet s keveri rossz hírbe az egész műfajt. A magyar lapok, különösen az agressziv *Pesti Hírlap*, egyre dörögnek a német színpad bohózatainak kétértelműségei és trágárságai ellen, amelyeket a női közönség arcpirulás nélkül hallgat és — ezt ugyan elhallgatják — amelyeknek a *Nemzeti Színház* is megnyitja kapuit; mert *Nestroy* most a divatos ember, az egyre jobban sülyedő lokális bohózat főtámasza.[353]

Raimund és *Nestroy* a világítótornyok még életükben támadt epigonjaik szürke tengerében. *Hopp*, egyideig pesti színházi költő, *Told* és *Schickh* a darabszállítók, a *Hutmacher und Strumpfwirker*, *Elias Regenwurm*, *Der Kobold* és *Noch ein Kobold* nagysikerű újdonságok. Minden ötlettelenséget talpára segít *Rott Károly Mátyás* pompás játéka. Még a rég divatjukat mult tündéries bohózatok is új életre élednek s megtöltik a házat, ha ő játszik bennük; így újra nagy közönségvonzó a *Die Teufelsmühle am Wienerberg* — még a Rondellaszínház kedves darabja — ha ő benne *Krambambuli*, a pajzán szellem.[354] A paródizáló kedv sem lankadt. *Adam* operáját csakhamar követi bécsi visszája: *Der Postillon von Stadtl Enzersdorf*, amelyben *Riotte* zenéje és a beszőtt táncok hódítanak. *Pestre* is átragad a bécsi paródizáló hajlam. Minthogy *Weber Oberon*jának reprize minden káprázatos díszlet ellenére is hatástalan maradt, a magyar írói pályájából ismert *Frankenburg Adolf* egy *Oberon*-paródiát ír, amelyhez aztán a parlagon heverő díszleteket felhasználják; bár használatukat ez az *Obenan, Zechmeister der Elfer* c. paródia sem hosszabbítja meg sokkal. Szójátékok és egyéb szellemsziporkák gyűjteménye, kissé laszciv; s csodálatosképen ugyanez a *Frankenburg* cikkezik egy év mulva a *Pesti Hírlap*ban a német színházi bohózatok kétértelműségei ellen.[355]

A bécsi külvárosi színházakból nem jön vendég; *Rott Károly Mátyás* mindent pótol. 1836-ban jár itt *Scholz* és 1837-ben az új csillag, *Nestroy*. Az egyetlen visszatérő vendég közülük *Fenzl*, a lipótvárosi színház balettmestere (1838—1840) és hatéves kislánya, aki *Elssler Fanny* mintájára táncolja az akkor divatos táncot, a *cachuchát*. Páratlanul teli házakat vonz ez a vendég, aki a már elfeledett bűvész, a régen ittjárt *Lewin* fogásait éleszti fel: hol egy virágbokron táncol, hol egy folyam hullámain, ugyanabban a pillanatban férfi- és nőalakban is megjelenik s hol elsülyed, s a kulcslyukon át újra feltűnik. Színrehoz itt egy pár pantomimet is, mint *Pierot als Nachtwandler*; de a jó *Harlekin* egyedül nem teszi még a jó pantomimet s a görögtűz meg a verekedések nem pótolják a díszleteket és gépeket; pedig ezekre 1840-ben már épenséggel nincs pénz. Aztán jön a nagy „Spektakelpantomime" *Wolfsklau der Raubritter od. Der Burggeist* az olcsó és még kellő látványosságokkal, mint kórusok, felvonulások, táncok, idomított kutya, lovak és fegyvercsörgés. A darab recipéje különben a régi *Spiess*-féle lovagdrámáké. Csodálatos ez a közönség — írja a *Der Spiegel* — Schiller Wallensteinja untatja és nagyszerűen szórakozik *Birch-Pfeiffer Hinko*jában; ásít *Weber Oberon*jában és ujjong, ha a színlap nagy betűkkel lovas bevonulást hirdet; hátha még cigányok vagy egy betanított kutya is megjelennek, szünni nem akaró tapsvihar tör ki. Nem csodálható különben most, mikor akkora effélére a szomjúság; *Schmidt* 1840-ig nem fordult ilyen látványosságokhoz. Panaszok hangzanak, hogy hova lettek a régi látványos darabok.? De *Schmidt* a nagy operák, klasszikus drámák díszleteibe verte a pénzt, vagy *Raimund* mesedrámáit állította ki szépen; a díszletek művésziebbek lettek s a lovak lekerültek a színpadról; de most, a közeli csőd előtt ennyire jutott. Most színrekerül a *Fenzl* kutyája számára írt darab: *Die beiden Ritter od. Der Turm zu Ringhorn* is, ahol a lovagdrámák recipéjéhez még egy életmentő kutyát is hozzávettek *Castelli* Der *Hund des Aubri* hagyományából.[356]

Pedig *Schmidt* a külvárosi bohózatok számára egy külön kis színházat állíttatott fel, részben budai mintára pénzforrásul, részben, hogy egyik ideálját megvalósítsa: a nagy színház közelebbhozását az udvari színházak stílusához. Ez már valami törekvés a színházak műfaj szerinti szétválasztására, ami már *Ráday* programmjában benne volt. De az akkori kicsi *Pest-Budán* csak két színház, a pesti nagy színház s a várbeli kis színpad álltak rendelkezésére. Ez a városligeti *Aréna* a külvárosi színházat volna hivatva pótolni s így közvetve emelni a nagy színház színvonalát. Nem valami kis fabódé, mert ha *Schmidt* valamit csinál, hát pompásan csinálja. Ez az amfiteátrumszerű építmény, ahol szabad ég alatt játszanak és tűzijátékokkal végzik az előadást, 30.000 forintjába került az igazgatónak. 1839-ben aztán még kibővíttette. Az *Allgemeines Theaterlexikon* is kiemeli ennek a nyári színháznak célszerűségét és eleganciáját. A pódiumon mechanikus vízesés gyönyörködteti a nézőt; két sülyesztő is van, hogy a tündérbohózatok előadhatók legyenek; aztán több sor karyatid és Atlasz fényes nyári pavillonokat tart; kétoldalt az erdő, kert és egyéb tájdíszletek céljaira illatos bokrokkal és nyárfákkal ültették be; a szépen díszített zenekart zöldelő gyepen természetes rózsagirland övezi; a mély hátteret facsoportok és fasorok alkotják s ezek katonai felvonulásoknál és lovasgyakorlatoknál meglepően jó hatásúak. A mesterséges hegycsúcsok, sziklaüregek sok scenériában festői hatásúak. A díszletváltozást gépezettel villámgyorsan eszközlik. A közönség nagyon szereti

ezt a színházat és szép derült vasárnap délutánokon, mikor kedvelt bohózatokat adnak, nagy csomó ember nem kap már belépőjegyet; de az sem nagy baj, mert a tanács szép rondókat, fasorokat, ültetvényeket varázsolt az új színház köré és ami fő, vendéglőt is építtetett a nyári színházzal szemben, ahol aztán jól el lehet tölteni az időt. *Schwarzenberg*, a tűzkirály, *Klischnigg*, a majomszínész, *Garnerné*, a papíros-asszony, *Averino* lovastársulata mellett kedvelt bohózatok a műsor alkotó elemei; mikor aztán a társulat tagjai látják, hogy az arénai jutalomjátékok igen jövedelmezők, hamar elfelejtkeznek eddig hangoztatott művészi méltóságukról és hajlandók az arénában is fellépni. Így 1838-ban itt van *Posinger* jutalomjátéka és komoly rémdrámát, *Birch-Pfeiffer Der Türmer von Notre Dame*ját játsszák *Kalisné* és *Müller Emilia* részvételével. Nem hibázik más, csak hogy még operákat is adjanak itt. Mert klasszikus drámával bizony kísérleteznek a nyári színházban — csak egy kissé arénai jellegűvé fokozzák le. Ez az érdekes kísérlet a *Wallensteins Lager* előadása 1840-ben. Három ezred zenekara is akarja sikerhez segíteni, meg egy *Kolosanzky* rendezte markotányos-tánc, de mitsem használ. Az egyetlen fénypont *Rott* remek kapucinus-prédikációja, amit meg is tapsolnak, de az egészet bizony kifütyülik. Utána aztán egy görögtüzes tabló következik, *Der Sturm auf Mazagran oder 123 gegen 12.000. Wallenstein* és *Mazagran, Schiller* és *görögtűz!* kiált fel a tudósító. A publikum füttye érthető volt.[357]

Nyáron levezette ugyan az aréna a mutatványokat meg a bohózatok alját, de télen aztán inkább a nagy színház örökölte a közönség künn szerzett kedvenceit, főkép az 1840. és 1841. években, az anyagi zavarok idején.

Schmidt passzivái 1841 elején 62.257 váltóforintra rúgnak; hitelezői mindinkább szorongatják, ő fizetésképtelen és lemond az igazgatásról. Erre 1841 április 17-én városi vezetőség alá kerül a színház és vegetál napról-napra. *Schmidt*nek a színházi bevételekből élelmére napi 5 pengő forintot hagynak meg. Szegény *Schmidt* sorsa általános részvétet gerjeszt. Mindenki tudja, hogy ő emelte virágzásra a német színházat, hogy művelt és nagyotakaró ember volt, aki nagy terveibe bukott bele. A német színház állandó keserűszavú ellensége, a folyton támadó *Pesti Hírlap* is azt írja róla: „A szegény, szerencsétlen ember mindenesetre szánakozásraméltó; bár ezt hitelezői is szívökre vennék! kik között sokan vannak s többnyire mind olyanok, kiknek erszényeit egy kis szánakozás meg nem fogná lapítani.“[358]

Schmidt bukása megmutatta, hogy hol van az a felső határ, ameddig a pesti német színház eljuthat; egy magánvállalkozás, amelynek most már egy közalapból támogatott versenytárssal kell küzdenie, nem egyesítheti két udvari színház s három virágzó népszínpad összes előnyeit. A német színháznak fel kell áldoznia vagy az operát, vagy a drámát. Minthogy a *Nemzeti Színház* az operára veti most a súlyt, a német színház a drámára utalódik; külvárosi bohózatok mindennapra és a német klasszikus dráma vendégekkel: ez a jövendő programmja. A fényes német operának ezzel vége, mert énekelnek ugyan a pesti német színházban, de *Carl Henrietta* és *Lutzer Jenny* már a *Nemzeti Színház* vendége.

VIII.

Az 1838-iki árvíz elmosta a régi *Pest*et és helyébe mintegy varázsütésre támadt az új város. Magánházakkal versenyt támadnak a középületek, amelyek mind a XIX. század elejének klasszicizáló építészeti stilusát viselik: a tornyos városháza, a Vármegyeház és Nemzeti Múzeum szép, nemes egyszerűségükkel. Készül már az első lépés a jövendő *Budapest*hez, a Lánchíd; mérnökök és munkások raja lepi el *Pest*et. S a pesti mesterek is serényen résztvesznek az újjáépítés munkájában; itt van *Nüppnau*, a mennyezetfestő, aki olyan ízléssel festi az új palotákat, hogy már a bon-tonhoz tartozik, hogy az embernek olyan szobája legyen, amelyet ő díszített. Ő készítette a *Nagy Kristóf*hoz címzett patikát, ezt az ifjú *Pest*hez méltó eleganciával berendezett üzletet. A váci-utca kirakataiban ott csillog minden, ami szépet az európai ipar alkotott; délben áll az élénk korzó. A város összeírt lakossága 75.000 lélek; de ebben nincs benn a nemesség, a katonaság és nincsenek benn a diákok és idegenek, úgy, hogy a lakosság száma 90.000-re tehető. S a város nemcsak népes, de gazdag is; csak meg kell nézni az árúval megrakott hajók raját a Dunán, hogy meggyőződjünk a „freie Handelsstadt *Pesth*" jómódjáról. S 1845-ben megindul az első vasút, hogy még több vagyont hozzon ide.[359]

De ez a város most már nem a régi, csendes, békés kisváros. Nem a nyárspolgárok német *Pest*je. Ez a lenni akaró magyarságé. A magyar szellemi élet gócpontja, a magyar sajtó igazi születéshelye. Harminc magyar és német lap kerül ki a nyomdából s köztük vezet a támadó modorú *Pesti Hirlap*. A régi, békés, konzervatív *Spiegel* mellett az agresszívebb *Pesther Tageblatt* és a *Der Ungar* indul. Ezé a harcos modoré a jövő.

Mert a régi, békés város most harcok tanyája; a magyar és német elem küzd a hegemóniáért. Ezeknek a küzdelmeknek a színhelye most már nemcsak a sajtó, hanem a muzsák szelíd tanyája, a színház is.

Mikor az első vidéki magyar színészek vendégszereplésre jönnek *Pest*re, a német sajtó hangja — mint már említettem — a biztató vállveregetésé. Csak egy kis irigykedés hallik: *Kántorné*, a megrázó tragika, *Déryné*, a kedveshangú énekesnő fakasztja a német kritikusokban; mért is nem szentelik erejüket a német színészetnek? Szárnyra kapná őket a hír s megvolna a biztos anyagi siker; s valami furcsaságnak látják, hogy ezeknek mindez nem kell. De nagyobb lesz az irigység, a *Nemzeti Színház* felépülésekor s elkeseredett vetélkedés támad, mikor a magyar színészek az operai sikerekért síkra szállnak. Itt verik meg aztán a németeket. Hisz megélhetett volna szépen a két színház, ha mindegyik mást adott volna; de a magyar nem ismer megalkuvást és egyeduralmat követel. Eleinte német a *Nemzeti Színház* drámai műsorának alapszínezete; aztán elhagyja azt a szokást, hogy a német színház levetett darabjait hozza; francia most a divat és a jelszó; várvavárt francia divatdrámákat előbb hoz a *Nemzeti Színház*, mint a német. Aztán elhódítja az operai vendégeket. *Carl Henrietta* az első siker. A vendégekkel megegyeznek, hogy nem lépnek fel a német színházban. De különben nem is tanácsos ez olyan művésznek, aki előbb a magyar színházban mutatkozott, mert úgy jár, mint *Vieuxtemps*, a hires hegedűművész, akit a német színházban éles fütty fogadott. Erre aztán úgy eltűnt, hogy a legheve-

sebb taps sem tudta többé kicsalni. Néha valóságos aukció indul meg egy-egy jónevű vendégért. Így *Lutzer Jenny*nek, a bécsi csalogánynak a német színház kínálta 50 arannyal szemben a Nemzeti Színház 300 pengő forintot ajánl egy fellépéséért s minthogy a németek nem bírják tovább az árverést, hát valóban a *Nemzeti Színház* vendége lesz. Különben az összes vendégszereplők igyekeznek a magyarság iránti rokonszenvüket kifejezni s a *Nemzeti Színház*zal jó lábon lenni, mert különben hamar meggyűlik a bajuk a lelkes és tüntetésre erősen hajlamos közönséggel. Így *Löwe*t is kifütyülik egyszer; a *Pesti Hirlap*-ban megjelenik ugyan magyar részről a nyilatkozat, hogy aki ilyet cselekedett, az nem érdemes a magyar névre s hogy *Löwe* s a *Nemzeti Színház* tagjai közt személyes jóbarátság van; *Löwe* azonban, kinek a pesti vendégszereplés állandó nyári kirándulása, jónak látja elejét venni az efféle incidenseknek és egy néma szerepben fellép a *Nemzeti Színház*ban; nyilatkozatot is tesz közzé, hogy színészek között az együttjátszás a lelki testvériség megteremtése. Sőt *Saphir M. G.*, mikor 1844-ben a német színházban a kor divatja szerint szellemeskedő humorisztikus felolvasást tart, nyilatkozik a lapokban, hogy sajnálatára nem léphet fel a nemzeti színpadon, mert hosszas külföldi tartózkodása folytán nincs már kellő gyakorlata a hazai nyelvben; de hogy törhetetlen magyar érzésének kifejezést adjon, második felolvasásának jövedelmét részben a *Nemzeti Színház* nyugdíjalapja javára adja; ezen az előadáson aztán, bár a német színházban folyik, közreműködnek a *Nemzeti Színház* legjelesebb tagjai: *Egressy*, *Fáncsy* és *Schodelné*. Az pedig most már egészen szokásos dolog, hogy a német színházban vendégszereplő énekesek egy-egy versszakot magyarul énekelnek s rögtön felhangzik a színházat betöltő harsány „éljen" kiáltás. Még a körülrajongott *Elssler Fanny* is jónak látja, hogy a magyar színházat is megtisztelje egy fellépésével.[360]

Ha külön működési területeket választanának, úgy mindakét színház a tökéletességre vihetné, így pedig mindakettő középszerű marad ebben a szívós versengésben. A magyar színészet pártfogói különben abban keresik a magyar színház ürességének okát, hogy míg a német színház a város középpontjában van, a magyar a József-külvárosban húzódik meg hatalmas por és sár közepén, a kerepesi kofák közlekedő helyén. 1843-ban a *Nemzeti Színház* országos igazgató-választmánya fel is szólítja *Pest* város tanácsát, hogy engedjék át a nagy színházat a magyar előadásokra; a német sajtó nagy része igen gúnyosan kommentálja ezt az átiratot, hogy vajjon kivel akarják megtölteni a magyarok a nagy színházat, mikor a *Nemzeti Színház* harminc egynéhány páholyára sincs elég közönség. *A Pesti Hirlap* egyébként az egyesülést javasolja; tartsanak hetenként két német és három magyar drámai előadást, az operákat pedig énekeljék magyarul — hisz ott úgyis mindegy a nyelv. Ez aztán véget vetne az átkos versengésnek.[361]

Ez ugyan nem valósul meg s az átkos versengés folyik tovább; 1843 végén *Szigligeti Szökött katonájá*val aztán végkép magyar részre billen a mérleg. *Szigligeti* itt a saját fegyvereikkel verte meg a németeket; itt aztán egyesül ebben a színpadból sarjadzott műfajban minden, ami akkor vonz a deszkák világában, *Scribe*-i színpadi fogások, francia romantika, demokrácia, *Nestroy Zwirn*je mint *Korpádi Lajos*, a katonai darabok látványosságai, amit a színpadon a hadseregtől kölcsönkért statisztákkal rendeznek, balett és dal, nép és szalon; ezzel aztán kiverték a németek kezéből az utolsó fegyvert,

a lokális bohózatot is. A német színpad versenyre akar lépni és *Weil Fülöp* a német színház számára ír egy *Szökött katonát. Szigligeti* plágiummal vádolja; *Weil Szigligeti*re fordítja vissza a vádat és azt állítja, hogy ő *Schall Der ungarische Deserteur* c. drámáját dolgozta át, amelyet *Szigligeti* plagizált. *Weil* valóban ezt vette alapul, de *Szigligeti*től vett fogásokkal ékesítette. Darabját a budai színpadon adták elő siker nélkül, de *Szigligeti* tiltakozására felsőbb paranccsal beszüntetik további előadását. Erre aztán felhangzik a német sajtó tiltakozása, hogy hát a magyaroknak mért szabad *Nestroyt* játszaniok? Aztán hogy a pesti német színház sem maradjon *Szökött katona* nélkül, előadatják *Schall Der ungarische Deserteur oder Der Kopf von Bronze* c. darabját. *Szigligeti* aztán nyilatkozik, hogy ez nem az ő darabja; a nyilatkozat ugyan felesleges, mert a közönség igen hamar rájön s míg a magyar *Szökött katona* diadalmas kasszadarab, a a német rövid és dicstelen szereplés után lekerül a színpadról.[362] A németek aztán *Szigligeti*re fordítják vissza a magyar lapok mennydörgéseit a külvárosi bohózatok ellen, a magyarok és a magyarbarát német lapok nem maradnak adósak; mert ilyenek is vannak; a pesti német sajtó ezidőtájt egészen zsidó már s a zsidóság magyarbarát részint mert érzi, hogy a magyarságé a jövő itt, másrészt pedig a magyar közvélemény nagyrésze erősen liberális. Így különösen a *Pesther Tageblatt*ban és a *Der Ungar*-ban egymást érik a támadások a német színház ellen, amelyekért aztán a szerkesztőt, *Saphir Zsigmond*ot meg is verik a színháztér esti sötétjében, egyik munkatársát, *Hirsch Zsigmond*ot pedig a lakásán fenyegetik meg a bírálatban sértett német színészek. A megtámadottak leghevesebb védője aztán a *Pesti Hirlap*.[363]

Különben van is mit támadni most a német színházon. Az új igazgatókon legjobban meglátszik, hogy *Pest* már nagyváros lett s a nagy színház aranybánya híre kalandorokat vonz ide. Az egyik igazgató, *falkenforsti Schall József*, színészi nevén *Forst*, a müncheni színházból jön ide vendégszerepelni; magának nincs ugyan pénze, de megnyeri társul *lovag Franck Gusztávot;* ez meglehetősen kalandos multú ember; egy bécsi bankár fia, aki elvégezte a jogot s *Páduá*ban doktori rangot is kapott. Aztán huszártiszt lett, de párbajügyek miatt ki kellett lépnie a hadseregből. Különben igen szellemes társalgó, aki bűvészmutatványokkal szokta elragadni a társaságot, egyébként írói ambiciói is vannak; összeköttetésben áll a legkiválóbb osztrák írókkal, *Grillparzer*rel, *Lenau*val, *Grün Anasztázz*al, *Bauernfeld*del s *Brockhaus*nál évente kiad egy drámai almanachot, amelyben saját drámai műveit is közli. Különben lelkes liberális s mikor a színházigazgatóságot abbahagyja, *Bécs*ben szerkesztő lesz; 1848-ban aztán menekülnie kell az osztrák birodalomból, mert *Windischgrätz* bevonulásának fegyverrel áll ellen s csak 1858-ban térhet vissza hazájába.[364] A sajtószabadság felderültét különben két pamflet közrebocsátására használja fel, melyek egyike a *Der Magistrat, die Verschönerungskommission und das deutsche Theater in Pesth* epébe mártott tollal festi a pesti magisztrátus szerepét a színház vezetésében és igen sötét képet ad bérlőtársáról, akivel nemsokára a közös üzlet megkezdése után meghasonlott.

Annyi bizonyos, hogy *Forst* az egykori pesti csalogány, *Mink Lina* kíséretében érkezik Pestre és hogy *Minkné*, noha férjes asszony, *Forst* igazgatóval lakik együtt. Hajdan a „bölcs és nagytekintetű" magisztrátus bizonyára nem is adta volna a bérletet olyasvalakinek, aki nem áll jóerkölcsű polgár hírében; most azonban, ha *Franck* röpiratának hiszünk, ezek a „prudentes ac circumspecti domini" —, ahogy meg-

szólításuk a hivatalos aktákban hangzik, — személyenként nagy barátjai voltak az énekesnőknek.

Franck már 1835-ben *Löwe Lajos* udvari színésszel szerette volna a pesti színházat bérbevenni; úgylátszik amellett, hogy jó üzletnek tartotta, kedvező lehetőség volt ez saját darabjainak előadására. Csakhogy *Forst* is rávetette a szemét a bérletre s neki voltak a legnagyobb kilátásai a bérlet elnyerésére; ő jó viszonyban volt *Grimm* özvegyével, *Porkolábné*val, akinek viszont, *Franck* szerint jó ebédjei alapján nagy befolyása volt a magisztrátus tagjainál. *Forst* erre azt az ajánlatot tette, hogyha *Franck* vele együtt rövid úton, azaz pályázat kiírása nélkül meg akarja a bérletet kapni, úgy adjon neki az előzetes költségekre néhány ezer forintot.[365]

Ekkor már nagy bajok voltak a színház vezetése körül. *Schmidt* ellen hitelezői — köztük főhelyen az egykori *Grimmné*, „*Porkoláb* asszonyság" — csődöt kértek és városi ideiglenes igazgatóság vette át a vezetést. Ez azonban csakhamar azt a nyilatkozatot tette, hogy csak úgy folytathatja az igazgatást, ha a tanács 4000 pengő forint segélyt folyósít. A színészek pedig kijelentették, hogy nem játszanak tovább, ha nem fizetik őket. Erre a tanács már 1841 július 19-én előzetes pályázathirdetés nélkül *Franck*ra és *Forst*ra ruházta a bérletet; hivatalosan azonban csak a jóváhagyás után, szeptember 15-én vették át az igazgatást.[366]

Ezt a rövidített eljárást minden eddigi szokással ellentétben nem az okozta, hogy a tanács szakított az eddigi hosszadalmas és bürokratikus rendszerrel, hanem az „előzetes költségeknek" volt meg ez a varázsereje. *Franck* és *Forst* ugyanis díszbe vágták magukat, végigjárták a tanácstagokat és *Forst* teljes szemérmetlenséggel átnyújtott nekik egy-egy pénzes borítékot, amelyet csak egyetlenegy tanácsos utasított vissza. *Forst* különben társától ezer forintot kért a polgármester számára is; *Franck*nak ugyan később erős gyanúja támadt, hogy a polgármester sose kapta meg ezt az összeget s ez csak *Forst*nak zseniális fogása volt. Időközben az is kiderült, hogy *Forst*nak *München*ben 6000 forint adóssága van, amit aztán *Franck* kifizetett, továbbá, hogy ő és *Minkné* szerződésszegést követtek el és a bánatpénzt ugyancsak *Franck*nak kellett megfizetnie. A viszályt azonban nem ez okozta, hanem asszonyi vetélkedések. *Minkné* ugyanis, aki csalogányhangjának csak maradványait hozta vissza *München*ből, *Forst*tal való barátsága alapján teljhatalmat követelt a színháznál. Míg egyedül volt, addig az operák ugyan nem mentek, de a színház ügyei békésen folytak; ekkor kerül ide egy fiatal énekesnő, *Wirnser Zsófia*, aki csinos és elég jól énekel s akit a közönség és kritika tetszéssel fogad. Ennek viszont *Franck* udvarol és 1843-ban feleségül is veszi. *Minkné* erre állandóan igyekszik az igazgatókat zavarba hozni, folyton felmond és lehetetlen feltételeket szab, amelyeket képtelenség teljesíteni; *Franck* végül elfogadja a lemondást; erre *Forst* színházi botránnyal akarja *Franck*ot a *Minkné*-diktálta feltételek elfogadására kényszeríteni; szabadjegyeket oszt ki, s felbérelt emberei fütyüléssel akarják meggátolni az operaelőadást, amelyen *Pixis Francilla* bécsi udvari énekesnő mint vendég pótolja a mindenható *Minkné*t. Mire aztán *Minkné* ismét fellép, őt — állítása szerint viszont *Franck* szabadjegyesei — nemcsak kifütyülték, hanem tojásokkal is megdobálták; ebből aztán parázs verekedés keletkezett, a jegyszedőket elzavarták, bérkocsisok és lámpagyújtogatók tódultak be és a rendezőtől *Nestroy Ein Jux will er sich machen* c. bohózatának elő-

Két múzsaszobor a pesti német színház homlokzati fülkéjéből.

Jelenleg a Székesfővárosi Múzeum előtt.
Schoen Arnold Pest-Budai Művészeti Almanach az 1919. esztendőre c. művéből.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

adását követelték. Végül aztán az előcsarnokban megtámadták és durva bántalmakkal illették a rendőrség főnökét. S a tettesek a *Pesti Hirlap* nagy megbotránkozására magyar mágnások voltak. Erre aztán *Franck* és *Minkné* beadványokkal fordulnak a helytartótanácshoz. Ez aztán, minthogy *Forst* nem tud kellő anyagi biztosítékot adni a színházak fenntartására, *Franckot* teszi meg egyedüli igazgatónak. Erre *Forst* felségfolyamodványt ad be s kiviszi, hogy megsemmisítve az udvari kamara és a helytartótanács rendelkezéseit, őt egy udvari leirattal visszahelyezik az igazgatói jogokba. *Franck* röpirata szerint sikerült bejutnia *Metternich*hez, a mindenhatóhoz s elhitette vele, hogy ő *Pesten* a német elem támasza. Annyi bizonyos, hogy most ebből a szempontból kezdik nézni a német színházat, noha eddig ez senkinek sem jutott eszébe. *Forst* visszahelyezése mindenféle zavarok kútfeje lett. Ő nem ismerte el azokat a szerződéseket, amelyeket *Franck* kötött és *Franck* összes rendelkezéseit megakadályozta; erre *Franck* itthagyva az igazgatóságot, feleségével együtt *Bécs*be ment.[367]

Hogy ezek a viszálykodások, az igazgatók magánügyeinek ez a szemérmetlen kitálalása nem válhatott a német színház javára, az egészen világos.

Igazgatásukat hivatalosan az *Emilia Galotti* előadásával 1841 szeptember 25-én kezdik meg. De milyen más előadás ez, mint *Schmidt* megnyitói! Ott egy újjáalakított ház, jobb világítás, új tagok tömege, fényes együttes, nagyszerű zenekar, szaporított operai karok, udvari színházhoz méltó díszletek fogadták a közönséget. Az egyetlen új, amit *Forst* és *Franck* urak a közönségnek nyújtanak, a nagy zajjal hirdetett asztrál-lámpa, amelyet pesti iparosok készítettek. Még egyes magyar lapok is, így a *Közlemények* nagy lelkesedéssel fogadják az asztrál-lámpát, mert mint a *Pesti Hirlap* írja, a német színház eddig úgyis inkább barlanghoz hasonlított, mint múzsák hajlékához. Azonban az asztrál-lámpa pályafutása nem valami dícsőséges, mert már az első szereplésnél kiderül használhatatlansága; egy olyan óriási helyiséget, mint a pesti színház, teljesen lehetetlen egyetlen lámpával megvilágítani; míg a második emeleten ülőknek a szemeit majd kisüti a vakító fény, a földszinten az eddiginél is jótékonyabb homály dereng; azonkívül a lámpából nemsokára csepeg az olaj s a fényen kívül nagy bűzt is terjeszt.[368]

A függöny felgördül és *Forst* igazgató jelenik meg és elszavalja *Franck* prológját. Aztán következik az *Emilia Galotti* előadása. A *Pesther Tageblatt* referensének az előadás *Lessing* híres mondását juttatja eszébe: „Wir haben nur noch Schauspieler, aber keine Schauspielkunst" — s elmélkedéséből, melyet ehhez a megállapításhoz fűz, csak *Kalisné* játéka rázza fel.[369]

Pedig *Schmidt* igazgató hiányos személyzetet, gyenge zenekart, rongyolt díszleteket, kopott ruházatot és elhanyagolt házat vett át, *Franck* és *Forst* pedig pazarul felszerelt színpadot; de a közönséghez intézett első szavak már panaszkodás és mentegetődzés: hogy a ruha és könyvtár nagy része *Temesvár*ott, *Pécs*ett és *Nagybecskerek*en, *Schmidt* többi színházában maradt. Könyvtárra pedig, főkép új művekre nem igen van szükségük, mert hetenkint kétszer legalább saját szerzeményeiket tálalják fel a közönségnek. *Franck* eredeti drámákat ír, amelyekkel ugyan nem ér el nagy sikereket, *Forst* pedig nagy buzgósággal dolgoz át francia rémdrámákat és bohózatokat. Így aztán megtakarítják az írói honoráriumot. Aztán a személyzet fizetése sem olyan nagy ám, mint *Schmidt* idején, mert első dolguk 18 színész el-

bocsátása; köztük van *Stoll* is, az egykori kedvelt tenorista, aki tenorjának roncsaiból egy tűrhető baritont ment meg, de aki művészi éneklési módja miatt mégis némi színvonalat képviselt ebben a lezüllött operatársulatban. Nélküle már egyáltalában nem tudnának operákat adni, így hát vendégképen szerepeltetik egyideig. A klasszikus drámák a hézagos előadás miatt buknak meg, mert egyes jó tagok játéka nem tudja őket megmenteni. Sokkal jobb a bohózat, amely csekélyebb erőket kíván s amelyet *Rott*, mint valami Atlasz tart a vállán. S még csak vendégek sem kárpótolják a pestieket ezekért az állapotokért, mert az igazgatók ígérnek, nyilatkoznak, állandó izgalomban tartják a közönséget külföldi útjaikkal, amelyeknek célja állítólag új, használható tagok szerződtetése és tárgyalás világhírű vendégekkel, s az eredmény semmi és újra semmi. Egymást érik a támadások a lapokban, a *Pesther Tageblatt*ban, az *Ungar*ban, a bécsi *Wanderer*ben, csak a lojális *Spiegel* hozza az igazgatók mentegetődző és ígérő nyilatkozatait.[370]

A pestieknek legjobban az opera lezüllése fáj. A *Schebesthez*, *Carl Henriettához* s még kisebb szerepekben is elsőrangú énekesnőkhöz szokott pestieket egyedül a hangjavesztett *Mink Lina* gyönyörködteti énekével. Hangja a felsőbb hangokban sípító, a középsőkben fátyolozott, az alsókban rekedt. Eleinte legalább előadásával és játékával kárpótol hangjának hiányaiért, később a mindenáron tetszésretörekvés ezt is megrontja s mindenféle hatásvadászattal keresi a karzatok kegyeit. Minden első női szerepet ő játszik, már hajlott korban is ő a *Szevillai borbély Rozinája* s koloratúrákkal próbálja énekét halmozni, noha erre már egyáltalában nem való frisseségét vesztett hangja. Sőt más területeken is ő akarja most a kizárólagos sikert és felcsap „Lokalsängerin"-nek és *Seidl 'Sletzti Fensterln, Drei Jahrln nach 'n letztn Fensterln* és *D'Angschmiadi* c. osztrák dialektusban írt drámáiban a „*Schwoagerin Rosel*" szerepét játssza, amit aztán a *Der Ungar* iróniku san így jelent: „Unsere Primadonna *Mad. Mink* beglückte die zahlreichen Verehrer ihres Gesangtalentes mit der hochtragischen Rolle der *Schwoagerin Rosel*. Die *Schwoagerin Rosel* unserer Primadonna *Mink* war eine ausgezeichnete Leistung und unsere Primadonna *Mink* übertraf sich selbst in der Rolle der *Schwoagerin Rosel*. Sie fasst die *Schwoagerin Rosel* von ihrer wirksamsten Seite, nämlich von der Jodler und Dudlerseite auf und entzückte uns im wahren Sinne des Wortes. Ihre Jodler waren die Wirkungen jener meisterhaften dramatischen Gesangsbildung, welche *Mad. Mink* vor 20 Jahren in dieser künstlerischen Sphäre empfing." — Végül is kénytelen mindent maga játszani, mert a melléje szerződtetett kezdő énekesnők lassankint megszöknek. Először *Franckné Wirnser Zsófia* megy el az urával; aztán *Rosetti* k. a. távozik, akit a pesti német lapok ugyancsak magasztalnak, de akiről a *Pesti Hirlap* azt állítja, hogy egy év előtt kardalosnő volt *Bécs*ben; ő *Morianival*, az itt vendégszereplő tenoristával szökik meg s aztán együtt lépnek fel *Prágá*ban. Végül az egész operai női személyzet két énekesnőre szorítkozik; az egyik *Minkné*, a másik egy kezdő altista énekesnő, *Victor* k. a. Így aztán igen korlátozott lesz az operai műsor s ha olyasvalamit akarnak előadni, ahol több női szerep van és nincs vendég, hát *Budá*ról kell kölcsönkérni énekesnőket, így a *Don Juan* 1843-i előadásához *Minkné* az *Ördög Róbert*ben egy alkalommal egyszerre énekli a hercegnő és *Alice* szerepét; végül aztán a *Varázsfuvolát* az *Éj királynője* nélkül éneklik el. *Minkné* aztán megfelelő klakőrökről gondoskodik; a második emelet közönsége panaszkodik is, hogy amel-

MAGY. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

lett, hogy szemét az asztrál-lámpa kisüti, ruháját a székekből kiálló szegek szaggatják, még egy csomó suhanc tapsolását is el kell a felemelt helyárakért viselnie; a tapsolókban egyébként egyes rosszmájúak némely operai tagok unokáit és dédunokáit vélik felismerni. A tapsolásra aztán sokszor pisszegés a válasz s olykor a nézőtéren több a látni meg hallani való, mint a színpadon. *Pückler-Muskau* gr. egy útleírásában gúnyosan említi a pesti német színház közönségének tapsolási mániáját; azt mondja, hogy végtelen sokszor kitapsolják a színészeket, igazgatót, rendezőt, díszletfestőt, mindenkit az egy sugó kivételével s nem respektálják a halottakat sem, akiknek ki kell ugraniok a koporsóból s szép meghajlással köszönetet mondaniok. Ez így volt, mikor ő itt járt, *Schmidt* idején; most azonban a közönség pisszegési hajlandóságáról is írhatna.[371]

A férfi énekes személyzet épenhogy többtagú, de cseppet sem különb. Az első énekesek is gyengék, de a 2. és 3. szerepeket meg épen olyan egyénekkel játszatják, akik az énekléshez annyit értenek, mint a felsőbb mathematikához és még hozzá ékes repedtfazék hangjuk van. Itt sem nagy a bőség és *Rott*, a komikus mindenféle énekes szerepeket felvállal. A *Don Juan* szereposztása 1842-ben következő: *Don Juant* a basszista énekli, *Donna Elvirát* a „*Lokalsängerin*", tehát operett-primadonna, *Donna Annát Minkné* s végül *Leporellot Rott*, a komikus. De ő tenor szerepeket is énekel és ekkor élénken emlékeztet tenoristaparódiáira és a közönség egyrésze kitünő „jux"-nak találja a kedvelt komikustól. Összjátékról persze szó sincs és az énekesek úgy éneklik le szerepeiket, mint a skálákat az énekiskolában, csak ép néhány gesztust csinálnak hozzá. A zenekart is sikerült lezülleszteni, a kitünő *Grill* karmester helyett rosszabbat alkalmazni, úgy, hogy *Verdi Nabucodonozor*jának 2. felvonásában a trombita harsányan nagy tercet fúj, míg az énekesek mollban énekelnek. A karok gyengék és nincsenek betanítva.[372]

Az operai műsor így aztán nem lehet tulságosan gazdag s az előadott operákat is annyira átírják, hogy a referens szerint *a Lucia di Lammermoor* így kiálthatna fel: „Én már csak *Lucia* árnyéka vagyok." A közönség kezd leszokni az operák látogatásáról, hisz a *Nemzeti Színház*ban jobb operát kap; nem is annyira az énekesek hangja jobb ott, mint a lelkes előadás; s a pestiek fájdalmasan gondolnak a régi szép időkre, mikor ugyanezeket az operákat *Schmidt* idején, a virágkorban hallották, mikor *Kaler*, *Oberhoffer* s a tehetségeik teljében levő *Stoll* és *Minkné* énekeltek; de még *Schmidt* letörésének éveiben is micsoda magas színvonal volt a mostanihoz képest![373]

Persze nem lehet szó sok ujdonságról ilyen körülmények között. Az opera különben is újabb holtpontra jutott, vége *Rossini* virágkorának s legtehetségesebb tanítványainak, *Bellini*nek és *Donizetti*nek is letelt az uralma. *Ricci* és *Mercadante* könnyű, táncos muzsikájukkal mint gyorsan átfutó tünemények megjelennek itt is. *Auber* már halott és *Mayerbeer* a nap hőse. *Verdi* még *Rossini* és *Bellini*-reminiscenciákkal telített ifjúkori operáit, az *Ernani*t és *Nabucco*t írta csak.

Donizetti adja a legtöbb ujdonságot: ezek *Die Römer in Melitone* (Les Martyrs) *Die Templer in Sidon* (La Favorite), *Maria di Rohan*, *Dom Sebastian* és *Marie die Tochter des Regiments*. Igazi sikere csak az utolsónak van; a *Die Templer in Sidon* kompilációnak tetszik s csak a két új dekoráció, az optikus napfelkelte és a balett aratnak tetszést; a díszletek ugyan sem nem eredetiek, sem nem művésziek,

de most már minden ujdonság meglep, mert nagyon ritka. A *Dom Sebastian* előadására hónapokkal előre sikerült feszült várakozásban tartani a közönséget és hét új díszlet és háromszáz új kosztüm készült hozzá, egy nagyszerű temetési menet is volt benne, de a telt ház közönsége nem nagy megelégedéssel távozott; mert ez már zeneileg képzett publikum s nem látványosságot vár csupán az operától. Nagy és jól begyakorolt énekkarok, jó zenekar és főkép énekesek, akiknek hanganyaguk van s játszani is tudnak, szóval a lényegesebb kellékek mind hiányzottak. A nézők szívesen elengedték volna a négy élő lovat, amelyek a sugólyuk mellett elsétáltak és a földszint hölgyközönségét rémületbe ejtették, ha ehelyett énekeltek és játszottak volna. A *Marie die Tochter des Regiments* előadásához nincs elég személyzet s csak vendégekkel szokták játszani. Az egész időszak legnagyobb operai sikere *Flotow Alessandro Stradellája*, amely ép színpadunk erőihez mért, mert nem állítja nagy feladatok elé az énekeseket; még hatodik előadásánál is tele a ház, ez pedig ritkaság mostanában.[374]

De az igazgatóság úgy látszik nem tudja az erőket mérlegelni és a régi operák közül is ép a nagy erőket kivánókat szokták elővenni: *Meyerbeert*, az *Ördög Róbert*et, a *Hugenottá*kat, amelyek nagy hanganyagra számítanak és nagy tömegekre dolgoznak. Annál feltűnőbb aztán az eszközök elégtelensége.

A vendégekben sincs sok köszönet; elsősorban azért, mert az igazgatók itt is szemfényvesztésre dolgoznak és megrokkant nagyságokat szerepeltetnek; 1841-ben a hangjavesztett *Binder*, 1842-ben *Wild*, a nagyszerű rom, csak arra jók, hogy a közönséget bizalmatlanná tegyék a vendégekkel szemben is s ez a vonzóeszköz is hatástalanná legyen. A legnagyobb fiaskóval *Moriani*, a már levitézlett tenornagyság vendégszereplése végződik; *Belizár*ban teljesen megbukik és már azt hiresztelik *Pest*en, hogy megszökött szégyenében. Csak egy híve van még itt, a *Honderű* szerkesztője, *Petrichevich Horváth Lázár*, aki *Morianit* vendégül látja; összevész a német lapokkal, mert, mint a *Pesti Hírlap* mondja, „nem akarják oly rendkívüli művésznek elismerni, mint amilyennek ő (*Horváth Lázár úr*) és a művelt közönség (ismét *Horváth Lázár úr*), és egész Európa (ismét *Horváth Lázár úr*) tartja." Ha aztán jobb vendégek jönnek — bár nem olyan fényesek s nem olyan számban, mint eddig — az csak arravaló, hogy még jobban kiemeljék az itteni nyomorúságot; nem tudnak keretet adni s ha a vendég lelép a színpadról vége minden érdeklődésnek. A *Robert der Teufel* egész előadásában, ahol *Marra Mária* énekel, két koncertáriára szoritkozik minden érték, amit a vendég hallat. S ugyanígy van ez *Hasselt-Barth* asszony, *Carl Henrietta*, *Stöcklné Heinefetter Klára*, *Draxler* és *Erl* szereplésekor is; a végén jöhet már vendég, a ház üres; jó operát hallani a *Nemzeti Színház*ba megy a pesti ember. A végső menedék ismét az olasz operatársulat, mely minden középszerűsége ellenére is az itteni felett áll: fejlődésben levő és megrokkant énekesek gyűjteménye.[375]

Most már a drámai előadások vonzzák a nagyobb közönséget. 1843-ban rájön erre *Forst* igazgató is és bár eddig nem volt egy neves drámai vendég sem, most minden évben eljön *Dessoir*, *Devrient Emil*, *Löwe* vagy *Rott Móric*; ezek a törzsvendégek, mellettük *Enghaus Kriszlina*, *Haizinger Amália*, *Marr Henrik*, *Jerrmann* szereplése hoz hatásvadászó fércművek mellett gyakoribb klasszikus drámai előadásokat is.

Devrient Emil vendégjátéka alkalmával most is zártszékeket állítanak a zenekar helyén, hogy beférjen a rajongó közönség. *Hamletet*, melyben kortársai legnagyobbnak mondják s melyben az angol közönséget is elragadta, telt háznak játssza el 1843-ban. A kihívások egymást értik. *Dessoir* 1844-ben bécsi diadalairól tér ide hozzánk. Az a közönség, mely fejlődését kísérte, most tökéletes művészként látta viszont korának legnagyobb német *Hamletjét*. Bensőséges, mélyenjáró ábrázolása messze túlszárnyalta *Rott Móric* mesterkedő és *Löwe* naturalista játékát. A publikum örömrivalgással üdvözli régi ismerősét. *Forst* kezdi már *Dessoirt* kedvező csillagzatnak tartani a színházi pénztár számára és 1846-ban újra meghívja vendégszereplésre. Ő *Hamlet* nagy sikerétől indíttatva ezt választja jutalomjátékul. Merész és ritka vállalkozás a pesti német színháznál, ahol a drámai színészek olcsó hatásokra vadászó rémdrámákat, potpourrikat, zenés bohózatokat és pantomimeket szoktak választani. Pedig ő ismeri a pesti publikumot; nem csalódott közönségében, legkevésbbé a karzatban; mert ha az első sorokban tátongott is néhány üres hely, a kakasülő zsúfolásig megtelt. Ott voltak bizonyára a pesti egyetem magyar diákjai, a jövendő írói, kritikusai s a jövendő magyar színészei is és talán egy soha el nem felejtett, kincset érő élvezetet és tanulságot merítettek belőle. Egymást követték a kihívások nyílt színen és a felvonásokat tapsvihar hidalta át. Az összjáték örvendetesen kerek, harmonikus, csak a király hibázza el a dolgát; *Berg* most is kiütőő *Polonius*, bár könnyű a dolga, mert *Opheliához* intézett intelmeit kihagyják *Pesten*; *Kalisné* kissé szentimentális, de jó *Ophelia*. — Itt van a pesti német színház új hivatása és jelentősége: nem új értékek teremtése, csak a külföldiek közvetítése.

Az, hogy ezek a vendégjátékok *Egressynek*, a legnagyobb magyar *Hamletnek* játékára nem maradtak hatás nélkül, egészen bizonyosra vehető. *Egressy* a tudatos színész tipusa, az örökké tanulni vágyó szellem. Életrajzírója, *Rakodczay Pál* érinti *Dawisonnal* való kapcsolatát *Hamletben* és nem terjeszkedik ki azokra a hatásokra, amelyek ép a pesti német színház révén sokkal fogékonyabb korban érhették. Ezeknek bizonyára hasznát látta s csak így érthető meg szédületes tökéletesedése ebben a szerepben. *Bayer József* megemlékszik arról, hogy *Egressy Bécsben* látta *Löwetől Hamletet* s azt mondja, hogy valószínüleg ennek halvány mása lehetett *Pesten*. Sokkal valószínűbb, hogy *Dessoir* mélyen átérzett játéka, *Devrient* klaszszikus alakítása, vagy akár *Rott* művészi kiszámítottsága hatott inkább, mint épen *Löweé*; hisz *Löwe* az élesszemű *Laube* szerint ép *Hamletben* erősen középszerű volt. Sehol sem olyan fontosak a hatások, mint épen a színészetben, ahol minden mozdulatnak meglehet a maga forrása és ahol a művészt sokkal kevésbbé terheli a felelősség a kölcsönzésért.

Dessoir két *Hamlet*-játéka közt ismét feltűnik egy futó *Hamlet*-szereplő, aki szerződést keres itt. Ez *Stölzel Albert*, a meiningeni színház tagja. Őt is utoléri a *Pestre* szegődött *Hamlet*-játékosok sorsa: sose játszhatja itt többé ezt a szerepet; azt itt *Devrientnek* és *Dessoirnak* tartják fenn. A kritika dícsérőleg emeli ki, hogy nem *Hamlet*-sablónt játszott, hanem egyéni vonásokat vitt a játékába. Két éves pesti szerződése idején mint jeles *Romeoval*, *Cassioval* és *Bassanioval* találkozunk még vele.

A fényes német színpad utolsó *Juliája Rott Móricné* (1843). Tüzes szemei, kellemes alakja előre is valószínűvé tették a sikert; ő nem

a nőies odaadást hangsúlyozta, hanem a szenvedélyt. Nem a balkonjelenet volt játékának fénypontja, hanem a IV. felvonás nagy monológja. *Stölzel Romeoja*, bár túl van már az első ifjúságon, mégis jó alkotás. *Dietrich* ismét kitűnik mint *Mercutio*; pedig ebben a szerepben, melyet a bíráló „tragisch-humoristische Rolle"-nak nevez, nehéz kitűnni, olyannyira megnyirbálta az átdolgozó.

*Rott Móric Othello*ban lép fel, pedig természete nem othellói; inkább gondolkodó művész, a temperamentum vad lobogása nélkül. Nem a szenvedélyes jelenetekben aratott tetszést, hanem ott, ahol gúnyos humora és féltékenységének mérgezett iróniája felvillant. *Kalisné* nyolc év óta most ismételhette meg először nagy sikert aratott *Desdemonáját*; már nem a régi ifjúság erejével, de ugyanazzal a finomsággal játssza. A megindító odaadást gyöngéd tapintattal nem vitte affektált naivságba. *Bergmann* ép ellenkező hibába esett, mint *Wieting*, az új színház első *Jagoja*; a francia rémdrámák cselszövő ördöge volt. *Stölzel* jó *Cassio*. A többiek is gondoskodtak az összjáték sikeréről. Egy-egy *Shakespeare*-együttes összehozza mindazt, ami drámai erő és kulturális érték a színtársulatban van. De a színészek játékát kevésbbé tudjuk rekonstruálni és egyéniségükről halványabb képet kapunk, mint a tizes évek művészeiről: mert a régi naiv tudósítások jobban bevilágítottak a lényegbe, mint az ügyesebb tollal írt, de a mai újságírói felületességre emlékeztető későbbi bírálatok.

*A velencei kalmár*t sose szerette a pesti közönség. *Rott Móric* 1845-iki vendégjátéka alkalmával csak közepesen látogatott a ház. *Rott Shylock*ja *Costenoble* helytelen idealizáló felfogásához áll közel. Nála is eszményített *Shylock*kal állunk szemben. Bosszúja a szerencsétlen, elnyomott zsidóság felhördülése: *Rott* minden mimikai és rhetorikai fogással nemesebb húrokat igyekezett érinteni *Shylock* lelkében és az író intencióinak teljes meghamisításával hajszolt szimpátiákat. Felesége *Portia* szerepében aratott tetszést, bár a darab pesti megnyírbált formájában nem sokat lehetett belőle csinálni. *Stölzel Bassanio*, *Kalis Lorenzo*, *Dietrich Antonio* szerepében megállják helyüket s *Weiss* k. a. kedves *Nerissa*.

A *IV. Henrik* egyetlen előadást ért meg 1831-ben. Azóta sem és többé egyáltalában nem látja a pesti nagy színház közönsége a pompás humorú *Falstaff*ot, sem a kedves, ifjúságtól sugárzó *Henrik herceget*, a nagyszájú *Glendowert* és a forróvérű *Percyt*. De szavaik felhangzanak még egyszer itt, mikor *Holtei* pesti vendégszereplése alkalmával a kisszámú lelkes hallgatóságnak a *IV. Henrik*et felolvassa. Ez a felolvasás nem jó csalétek a vásári közönség számára. Korának egyik legjobb előadója itt is elragadta közönségét. Természetesen *Falstaff* alakját domborította ki különös kedvvel. De mégsem sikerül népszerűsítenie és *Falstaff* nem válik most még a pesti közönség kedvencévé.

A *III. Richardot Rott Móric* és *Jerrmann* vendégszereplései kapcsán veszik elő 1845-ben és 1846-ban; a *Nemzeti Színház*ban is csakhamar megéri felújítását *Egressy* jutalomjátékaképen. *Egressy*nek csakis ez a két színész lehetett egyedüli mintája, mert *Bécs*ben ekkor még nem játszották a *III. Richardot* és *Berlin*be nem jutott el soha.

Rakodczay magasztalja *Egressy* bámulatos eredetiségét ebben a darabban, mert — úgymond — nem láthatta játszva senkitől sem! Ismét megfeledkezik a pesti német színházról, a külföldi színészet jelentős közvetítőjéről. Nem valószínű, hogy *Egressy*, aki annyira szomjúhozta a tudást (ez a vágy vitte *Bécs*be és *Párisba* is), elmu-

lasztotta volna az alkalmat, hogy két nagyhírű vendégszereplőt lásson és még hozzá *Shakespeare* egy eddig még nem látott darabjában. Még valószínűbbé teszi a hatást az a mozzanat, melyben életrajzírója *Egressyt* eredetinek tartja. „*Egressy* abban volt eredeti, hogy *Richard*ban a humort is, melyet nem szoktak benne tekinteni, megteremtette." A hideg gúny tört át folyvást szerepén. Ha ezzel összevetjük *Rott* pesti *Richard*ját a *Der Spiegel* kritikája tükrében, érdekes egyezésekre bukkanunk. „Mit tiefem Scharfblick zeigte er uns wie die menschliche Natur auch wenn sie im Guten oder im Bösen schon ganz entschieden ist, noch immerhin kleinlichen Schwachheiten unterliegt. *Richard* ist unerschöpflich in schlagenden Sarkasmen; er verachtet Gegner und Helfershelfer, im Vertrauen auf die Überlegenheit seiner List und seines Witzes." Az előadást *Rott* vendégjátéka alkalmával zsúfolt ház nézi végig. Tehát *lehetne* a német színháznak közönsége. *Kalisné*nak végre ismét tere nyílik kitűnő tehetségei érvényesítésére. *Jerrmann* 1846-iki *Richard*-játéka alkalmával zsúfolt is a ház. A vendég kissé erősen szinez, de ez már az ő modora.[376]

Minden jónevű vendégnek megvan a maga parádés szerepe a sok napitermék mellett egy néhány maradandó becsű darabban is. Mikor aztán megjön a vendég, a társulatnak hozzá kell szabnia magát s egy-egy jó ideje nem adott darabot próba nélkül, vagy igen kevés próba után eljátszania. *Devrient Emil* legkedvesebb szerepe a *Kabale und Liebe Ferdinand*ja; ezt mindig eljátssza valahányszor *Pest*en van (1843, 1844, 1846). Itt érvényesül legjobban kedves egyénisége; emellett *Marquis Posa* (1843, 1844) is sokszor játszott szerepe az idealizmus legnagyobb színészi képviselőjének. *Löwe* mint *Mortimer*, *Egmont* és *Moor Károly* szerepel (1843); *Marr* pompás *Muley Hassan*; *Dessoir Fieskó*ja mellett mély *Mephistó* is (1844); *Hoppe* berlini udvari színész, a legképzettebb német művészek egyike *Moor Ferenc*, *Fülöp király* a *Don Carlos*ban és *Mephisto* (1845); *Rott Móric Moor Károly* és *Faust*; *Jerrmann Nathan*t játssza s jutalomjátékán francia nyelven adnak elő egy-egy jelenetet *Corneille Cid*jéből és *Racine Britannicus*ából, hogy szép francia kiejtését fitogtathassa és emlékeztessen párisi diadalaira. A keret, amelyet az itteni színészek nyújtani tudnak, néha nagyon jó. Hisz vannak itt kitűnő erők — valamennyi az előző korszak öröksége —, mert a rövid ideig itt lévő *Stölzel*en kívül az új igazgatóság egyetlen valamire való színészt sem szerződtetett. De most nem tudják képességeiket érvényesíteni, mert olykor nyakra-főre kell egy-egy mély tanulmányt igénylő szerepbe beugrani a vendég kedvéért, mikor nincs idejük a tanulásra; mert most a redukált személyzet mellett mindent kell ismét játszaniok. Egy-két előadásért új, nehéz szerepet tanulnak meg, mert a kis közönségnek újdonság kell folyton. *Kalisné* kitűnő színésznő, amíg csak neki való szerepeket játszatnak vele; de most ezt a par excellence tragikai tehetséget nemcsak polgári drámákban, hanem vígjátékokban, sőt lokális bohózatokban játszatják, *Grillné*nek pedig, ennek a kedves vígjátéki erőnek fel kell vennie a neki annyira nem illő kothurnust. Más számbavehető női drámai művésznő nincsen s a férfiak száma sem sokkal nagyobb: *Dietrich*, *Berg*, *Kalis* és főkép *Wagner József*. Ez a szép, daliás alakú, csengő hangú fiatal színész már most érezteti, hogy ő lesz egykor a német színpad legkitűnőbb hősszerelmese. De csak akkor nagy, ha hőst játszhat; a szalon falai szűk korlátok neki s nem a parkett az ő talaja; ilyenkor aztán folyton hangzik a panasz, hogy hideg volt és kedvetlen. De mikor *Halm* drámájában, a *Der Sohn der Wildnis*ben *Ingomar*t játssza, csodál-

kozva jegyzi meg a bíráló: íme egy színész, aki tanulmányozta szerepét; ez pedig nagyon sok *Pesten*, ahol az is igen jó dolog, ha szerepüket egyáltalában megtanulják. Ő *Devrient Posa*ja mellett is megállja helyét, mint *Don Carlos*. *Marr* 1844-i vendégszereplése alkalmával meglepve látja itt ezt a nagy tehetséget s *Lipcsébe* ajánlja. Utóda, *Stölzel* sosem tudja pótolni, mert bár nem rossz színész, de hiányzik belőle az ifjúság bájos frissesége, ábrándos rajongása, ami olyan vonzóvá tette *Wagner Józsefet*.[377]

Néha, mikor vendég nélkül, vagy bemutatkozók kedvéért vesznek elő egy-egy klasszikus darabot, akkor van alkalmuk kitüntetni parlagon heverő erejüket. *Dietrich* nagy kedvvel játssza *Tell Vilmost* és *Wagner*, mint *Arnold* is ki tud tűnni; *Kalisné* hatalmas *Erzsébet*-alakítása mellett a bemutatkozó *Bergmanné Stuart Máriája* jelentéktelenné halványul. A *Braut von Messinában* így homályosítja el lendületes játékával *Grillné Beatricejét*. De ezek egyes jó színészek. A többi aztán alul marad a középszerűn, különösen, ha ritkábban játszott darabot vesznek elő. Így a *Götz von Berlichingen* előadásánál (1842) a bemutatkozón kívül mindenki álmosan, kedvetlenül s jelentéktelenül játszik. De az még jó, ha egyúttal nem ízléstelenül, mint az egyik új akvizició, egy *Bergmann* nevű színész, aki *Goethe Mephistóját Kasperl*-modorban játssza s tréfáit illetlen mozdulatokkal kíséri.[378]

Mint látjuk, a klasszikus műsor egészen a régi; *Shakespeare* — bár *Lear király* és *Macbeth* nélkül és főkép *Schiller*, *Goethe* az *Egmont*tal, *Faust*tal s egyetlen *Götz* előadással; egyszer-egyszer aztán felbukkan az *Emilia Galotti* és a *Nathan der Weise*, de már sokkal gyérebben, mint eddig. *Grillparzer* úgyszólván egészen letűnt. Megölte *Halm*. *Kleist Kätchen von Heilbronn*ját, amelyben most is naiva vendégszerepel, mint eddig, *Fidy-Hoch* asszony, unalmasnak és elcsépeltnek találják, nincs *Hagn Sarolta*, aki új fénnyel vonja be, mint egykor. A *Goethe*-műsor gyarapodik egy darabbal: *Pechené* vendégszereplése hozza ide *Goethe Die Geschwister*-jét (1843). De nem tud meggyökerezni a színpadon; a vendéggel együtt eltünik. Ugyanez a sorsa *Kleist Der Prinz von Homburg*jának, melyet *Wagner József* választ jutalomjátékaképen; üres földszint és telt karzatok mellett játsszák; *Wagner* élő egységgé forrasztja a hősben a rajongót és a hőst s *Berg* is találóan rajzolja *Kottwitz* ezredes jellemét; de mindjárt azt jósolja a kritika, hogy a darab nem fog sok ismétlést megérni. Egyet sem ért meg.[379]

Ami a drámai műsort illeti, az ujdonságokban *Halm* drámája, a *Der Sohn der Wildnis* a legmagasabb csúcs; hatásos szerepet ad *Kalisné*nak a *Partheniaban* s alkalmas rhetorikai csillogásra. A másik tragédia-ujdonság *Hugó Károly Brutus* és *Lucretiája*, amelyet, miután sem külföldön, sem a magyar színpadon nem tudott elfogadtatni, *Forst* igazgató 1845-ben előadat. Csapnak is neki az összes pesti német lapok olyan reklámot, amelyekből szinte az derül ki, hogy *Shakespeare Hugó Károly*hoz járhatott volna iskolába.[380] Egyébként a termékeny *Birch-Pfeiffer Sarolta* drámáin kívül francia és ismét francia darabok űzik egymást a műsoron; *Scribe* és *Dumas père* a színvonal felső határa. Különben elérzékenyítésre és népszerű szociális érzésekre építő hatásos drámák: a *Sue* varázserejét kiaknázó *Die Geheimnisse von Paris* (*D'Ennery* és *Grangé* ut. *Carl*), meg „Seitenstück"-je *Die Geheimnisse der Kapelle*, *Die Handwerker* od. *Welcher von Beiden?* (Soulié) s a legnagyobb siker: a valószínűtlenségekben tobzódó *Marie, eine Mutter aus dem Volke*. (*D'Ennery* és *Mallian*.) —

Aztán jönnek a francia külvárosi színházak látványosságai, az *Ein Abend, eine Nacht und ein Morgen in Paris*, amelyre nyolc hónapig készültek; öt új diszlet is készül hozzá, ami ekkortájt már nagy dolog; az utolsó jelenetben négy ló meg egy szamár is jelenik meg; aztán sok benne a verekedés és egy egész felvonást tölt meg a tánc. De a divat a vaudevilleé. Átdolgozók raja — a leghírhedtebbek *Börnstein, C. W. Koch, F. Blum, C. Carl* — gondoskodik róla, hogy a német színpad kellő készletben kapja a boulevard-színházak legújabb termékeit. *Pesten* a *Nemzeti Színház* ugyan most már sokszor megelőzi előadásukkal a német színházat, — mint a *Capitain Charlotte (Bayard)* színrehozásával — amit aztán a német lapok keserűen *Forst* szemére vetnek. Ilyenek a *Muttersegen od. Die neue Fanchon (D'Ennery és Lemoine), Marie, die Tochter des Regiments* (nach dem Französischen v. *C. Blum). Die Verlobung vor der Trommel* (nach dem Franz. *F. X. Told). Die Kinder des Regiments*, (nach d. Franz. *Fr. Blum*), ez utóbbit a kritikus „Hosenkomödie" névvel illeti; gyakori jelenség most ez a fajta színpadunkon s a csinos *Grillné* szokott bennük még most is hódítani; a sok év még alig koptatott le valamit kedveltségéből. Ezeket játssza rosszabb erőkkel, de jobb összjátékkal *Trouillet* francia vándortársulata, amelynek szerepeltetésével a drámai előadások hiányaiért akarnak pótlékot nyújtani. Ezekben ragyog *Beckmanné*, aki még mint *Muzarelli* „leányasszony" egykor színházunk kötelékébe tartozott s most a berlini *Königstädter Theater* tagja, a legszellemesebb, a legkedvesebb német szubrettek egyike. Most sem feledkezik meg arról, hogy egy-egy magyar kupléval lepje meg a közönséget. *Berlin*ből nemcsak ez a csinos és elegáns teremtés jön ide, hanem vele a francia vaudevilleknek *Angely*-féle berlini utánzatai, a legunalmasabb és legötletlenebb drámai termékek; velük csak a kor eredeti német vígjátékai versenyezhetnek, ezek a színpadunkat minden eredmény és hatás nélkül hihetetlen mértékben elárasztó művek: *Benedix, Töpfer, C. W. Koch, C. Blum, Fr. Blum, Deinhardstein, Th. Hell* és még számtalan ismeretlen a szerzőik. Ebben a szörnyű sivatagban minden ágacska után kapkodnak az igazgatók s nem csoda, hogy *Raupach Der Zeitgeist*ja szenzációs siker. Mélán gondolnak most a kedves elmult idők mindennapijára, *Kotzebue*ra, *Jüngerre, Iffland*ra; mert ha nem is volt bennük lendület, de volt ötlet és szín.[381]

A lokális bohózat, amely csekélyebb erőket kíván, a legnagyobb teret kezdi elfoglalni a műsorban. Vonzóereje ennek is az előző korból maradt: *Rott Károly Mátyás*, a közönség kedvence. A kritika dörög a külvárosi komédiák ily nagymérvű szerepe ellen; de nem csoda — írja a *Pesther Tageblatt*, — hogy a közönség jobban tódul az efféle előadásokra; hisz csak össze kell hasonlítani azt a gondot, amit az ilyenek előadására fordítanak, azzal, amiben egy klasszikus dráma részesül és könnyű a döntés. A műsor a régi, *Nestroy* és újra *Nestroy* és ugyanazok a szürke epigonok, mint eddig. Egyik népszerű bécsi színdarabgyárost, *Hopp Frigyes*t alkalmazza is *Forst* igazgató színésznek és színházi költőnek azzal a szigorú kikötéssel, hogy évenkint négy bohózatot tartozik szállítani. A rosszmájú újságírók ki is figurázzák *Hopp* költői munkásságát; szerintük a színdarabírásnál elővesz valami régi bohózatot, egynéhány évfolyam ósdi vicclapot és krakói kalendáriumot s ezekből anekdótákat told belé; végül megtetézi egy csehhel meg egy zsidóval s kész az új bohózat; ez aztán annyira együgyű, hogy rossznak se lehet mondani s annyi benne a „G'spass", hogy nem unalmas. Aztán *Rott* játéka mindenből tud valamit csinálni.

A régi jó *Zöllner* is itt van megint s írja régimódi tündérbohózatait, de mint színész már a letünt koré. A komoly műsor darabjainak paródiái (*Alexander Stradellerl, Die Töchter der Wildnis*) mellett a napiesemények torzképei is itt vannak s a nyári színház a mai kabarék előfutárja már; s a nagy színház is váltakozva az operával és *Shakespeareref* meg *Schiller*rel kabarét ad olykor. *Elssler Fanny* pesti vendégjátékának visszhangja a *Die falsche Fanny Elssler*, amelyben *Rott* homéri kacajt kelt az ünnepelt táncosnőt parodizáló groteszk táncával; s a *Der falsche Toldy János* — ez is mind az előbbi *Bäuerle Die falsche Catalani*-jának leszármazottja — a pesti nyári színház kedves birkózóját parodizálja. Ennek a műsornak egy nagy szenzációja van most; *Toldn*ak Bécsben 400 előadást ért látványos darabja, a *Der Zauberschleier*, amely *Raimund* mesevilágából díszletvilágot teremt. A baletton kívül a befejező vándordíszlet a legnagyobb vonzóereje: ez *Linztől Pestig* egy csomó dunai tájat vonultat el a nézők szeme előtt. Annyi sikert hoz, hogy míg más darabot egyszer sem látnak el új díszlettel, ezt újból, másodszor is pazar díszletekkel ruházzák fel, mikor az elsőnek már megszünt a vonzóereje s ekkor új képek kerülnek a vándordíszletre *Budapesttől* a *Fekete-tengerig* követve a *Duna* útját s még *Konstantinápolyt* is beleveszik a soroz tba. Ezt a darabot irigyli a *Nemzeti Színház* a némettől s mikor *Bartay Endre* igazgatót megkérdezik, hogy milyen legyen az a látványos darab, amelyre díjat tűzött ki, ezt a darabot jelöli meg mintának.[382]

Vendégre itt van legkevésbbé szükség, mert a bohózat ellátására leginkább elégségesek a hazai erők. *Nestroy* jár itt ismét 1846-ban és *Beckmann*, ez a szellemes, *Berlinből Bécsbe* származott komikus, akit császári rendelettel vittek be a külvárosi színházból a *Burgtheater*be; kedvéért aztán régibb bohózatokat vesznek elő, kedvesebbeket, így az elfeledelt *Rochus Pumpernickelt* és *Raimund* poétikus *Der Alpenkönig und der Menschenfeind*ját.

Különös gondot szentelnek a balettnek, amely ekkor Európaszerte új virágzását ülte; 1842-ben bevonul már az új balettmester, *Crombé*, aki ügyesen vezeti a tánckart és csinosan rendezi a balettelőadásokat. A *Der hinkende Teufel*, az ötvenes években a *Nemzeti Színház* kasszadarabja, egyik legsikerültebb balett-előadásuk. A balett dísze egy kedves gyermek, *Merják Mari*, akinek mindenki nagy jövőt jósol s akit kis *Elssler Fanny*nak neveznek itt. Aztán itt is jönnek a vendégek, akik elrontják a közönséget; mert utánuk ez itthoni balett esetlennek tetszik s a kezdetben égig magasztalt *Crombé* rövid négy év alatt úgy megöregszik a kritika számára, hogy szinte érthetetlen. De nem csoda: *Elssler Fanny* jár itt kétszer s okoz olyan szenzációt, mint eddig soha senki. Miatta elfelednek politikát, el mindent. Efféle izgalmakkal szolgál *Forst* igazgató s egy időre aztán nyugodtan adhatja üres házban rossz operáit, unalmas vígjátékait, míg aztán az újságok túlságosan nem rözgölődnek ismét. Akkor megint beledob valami szenzációt a közvéleménybe: vagy valami híres vendéget, vagy egy színházi botrányt. A legnagyobb „slágere" bizonyára *Elssler Fanny* volt. Nemcsak szekérszámra kell a neki dobált koszorúkat és verseket elszállítani, nemcsak hogy tömve a színház, mikor a cachuchát, ezt a legdivatosabb exotikus táncot járja, de valóságos *Elssler*-mánia dühöng. Már a hajónál ezrekre menő tömeg várja, mert mindenki látni akarja az „isteni *Fanny*t" és élvezni hasonlíthatatlan mosolyát. Az egész várost izgalomban tartja, fáklyászene van ez tiszteletére és ebéd a *Nemzeti Kaszinó*ban. S mikor a *Nemzeti*

Két múzsaszobor a pesti német színház homlokzati fülkéjéből.

Jelenleg a Székesfővárosi Múzeum előtt.
Schoen Arnold Pest-Budai Művészeti Almanach az 1919. esztendőre c. művéből.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

Színházban is fellép egyszer, mert Pesten minden vendég tudja, hogy ez a kötelező figyelem a magyarság iránt a népszerűség biztos záloga, mely minden ellenpártot letör, magyar és német lapok egyaránt zengik dicsőségét. A Horváth-kertben lepihen egy székre s a széket rögtön hat pengő forintért — akkor óriási összegért — adják el; úgy hogy a *Der Ungarnak* az az életrevaló ötlete támad, hogy nem jó volna-e a művésznőt megkérni, hogy a cipőjét jótékony célra sorsoltassa ki. *Forst* igazgató a színpadon aztán egy kissé ízléstelen komédiát játszat el; *Minkné* mint nyolcéves angyal koszorút nyújt át a páratlan *Fannynak*; hogy a nyolc évet mi képviselte rajta, arról nem beszélnek a források. *Kalisné* egy díszkötéses költeményt ad át neki s végül megjelenik *Forst* igazgató a színpadon és kezetcsókol az ünnepelt táncosnőnek. A *Honderű* szerint ugyan inkább a lábát kellett volna megcsókolnia, amely 10.000 pengő forintot hozott neki. De bizonyára szimbolikus ez a kis komédia a pesti német színházra, ahol az opera és dráma hódol a balettáncosnőnek. Az *Elssler*-mánia kinövései ellen aztán dörögnek a magyar lapok, meg a *Der Ungar* is s azt írja, hogy a csárdást még csak jól se táncolta; különösen akkor háborodnak fel, mikor búcsúztatásakor a *Rákóczi-indulót* húzzák; végül Angliában és Amerikában sem nemzeti himnusszal ünnepelték. Mikor *Fanny* magyarul mondja: „köszönöm szívembül" ezer torokból hangzik az „éljen!" Csak egy pár bús magyar mondja: „Volna csak magyar, nem éljeneznének annyit neki!" A vásárra feljött vidékiek azt hiszik, hogy tisztújítás miatt van ez a fáklyászene. 1846-ban aztán már kisebb a rajongás s a *Victor Hugo Notre Dame de Paris*-jából sarjadt balett, az *Esmeralda*, még *Elssler Fanny*val sem tölti meg a házat. A *Nemzeti Színház* aztán rá akar cáfolni a németek nagy sikerére és egy másik táncos *Fannyt*, *Fanny Cerritot* szerepelteti.[383]

Az 1845-ös év szenzációjának *Félicien David* vendégszerepeltetését szánja *Forst*. Erre is rálicitál a *Nemzeti Színház* és meghívja *Hector Berliozt*, a *Rákóczi*-induló feldolgozóját. *David* maga dirigálja nagy szimfóniáját, a *Le désert*-t, de olyan hatást, mint az „isteni *Fanny*" csak balettáncosnő érhet el. Egyesek ugyan a zene új Messiását látják benne, mások pedig azt állítják, hogy a középszerűségnek is alatta marad. Nagy tetszést arat *Ernst* hegedűművész, aki tizenötször hangversenyez a német színházban; szélesebb rétegeknek szól a magyar születésű *Gungl* berlini zenekarának szereplése, amely valcerekkel szórakoztat.[384]

Mindenféle váddal lehet illetni *Forst* vezetését, csak azzal nem, hogy válogatós volt az eszközökben. Minden tömegcsődítő mutatvány megfordul itt a színpadon. Ha már *Boscot* elhódította a *Nemzeti Színház*, meg *Döblert*, aki ködképeivel a mozgófényképet egyik ősét mutogatja a magyar színpadon, hát kisebb hírnevű bűvészekkel és vetített képekkel csinál telt házat. A német színháznak ez a mindenhez kapkodása a verseny révén erősen befolyásolja a *Nemzeti Színház* műsorát. Az arab tornászok ugyancsak a *Nemzeti Színház*nak is vendégei voltak, csak a lovastársaság az a határ, amelyen túl aztán a magyar nem követi a németet. De azt hiszem, inkább a színpad kicsisége, mint a műízlés az oka. A magyar újságok aztán nagyon haragszanak ezekre a lovasmutatványokra s a *Pesti Hirlap* azt mondja, hogy jó lesz a *Guerra*-féle cirkusz vendégjátékánál leszedni az új asztrál-lámpát, hogy ne lássák, hogyan pirulnak el a múzsák. De hiába dörög magyar és német sajtó, a közönség tódul a mutatványokra; milyen siker a

Die Räuber in den Abruzzen c. látványos darabban a cigányok bevonulása a kedves kis ponnylovakon? *Cuzent és Lejars* cirkuszának vendégszereplése pedig megcáfolja azt a hitet, hogy a német színházzal szemben ellenszenvvel viseltetik a közönség. Csak lovakat kell felléptetni s íme tele a színház.[385]

Ez bizonyára olcsóbb, mint a színház jókarban tartása, új díszletek készíttetése. A legklasszikusabb operákat, a *Figaro lakodalmát* rongyos és piszkos díszletekkel játsszák, még az újdonságok kiállítása is igen szegényes, így a legnépszerűbb operai újdonságé, az *Alessandro Stradelláé*. Bohózatoknál sem jobb az eset és a *Der Ungar* csípős megjegyzése szerint egy ilyen újdonság előadásánál néhány régész a földszinten azon vitatkozott, hogy vajjon a tréfák régibbek-e a darabban, vagy a ruhák és díszletek. *Franck* egyedüli igazgatásának öt hónapjában visszahódítja a kedvelt és ügyes díszletfestőt, *Neefet*, de *Forst* nem ismeri el a szerződést s helyette egy olcsó és ízléstelen festőt alkalmaz.[386]

A külső elhanyagoltsághoz járult a belső rendezetlenség. A mindennap előadásai egyáltalában nem fontosak az igazgatónak, épen csak hogy játszanak valamit. Időnként jön egy-egy telt házat csináló szenzáció. A színészek fáradtak, mindennapra se szerepet nem tanulnak, se nem próbálnak. Olykor jóideig nem tudják a súgót megérteni, annyira nincs sejtelmük se, hogy mit kell mondaniok; néha a súgó kinyújtja a kezét a lyukból és rámutat arra, akinek beszélnie kell; de így is megtörténik, hogy a leány atyja karjába „Mein Kind" sóhajtással rogy, mert a súgó ezt mondja az atyát játszó színésznek.[387]

Telt házakat főkép a nyári színház hoz, amellyel szemben nem nagyok az igények. Legnagyobb a közönség, mikor *Dupuis*, a francia „Herkules" birkózik *Morzarttal*, az erős tirolival, vagy méginkább, mikor a *„honi-Herkules" Toldy János* diadalmaskodik ellenfelén. Aztán olykor a nyári színház sem marad a nagy színház megett és botrányokat is szolgáltat; egy birkózás alkalmával *Dupuis* a karzat kívánságára a zenekaron keresztül a színpadra ugrik és megveri a birkozókat. A herkulesek ilyen önkénykedései miatt aztán Budán be is tiltják a birkózásokat. 1846-ban *Forst* új élvezetet készít a nyári színház közönségének: szelidített vadállatokkal akar mutatványokat előadni; de a helytartótanács nem ad rá engedélyt.[388]

De hiába a közönség részvétlensége, a lapok folytonos támadása, *Forst* mindezek ellenére plusszal tudja zárni költségvetéseit és folytonos szemfényvesztéssel, igérgetésekkel hosszabbítja meg a közönség türelmét. Utolsó fogása a fűtőkészülék, amelyet három éven keresztül igérget, míg végre bevezeti. Ezen a réven aztán minden botrány és elégedetlenség, minden sajtótámadás ellenére is meghosszabbítják bérletét újabb hat évre, 1848-tól 1854-ig, kevéssel azután, hogy a közönség zajos tüntetéssel adta elégedetlenségének jelét. Különben *Forst* úgy tünteti fel az egész botrányt, mintha az a magyar elem támadása lenne a német ellen. Még a *Journal des Débats*-ban is el tud helyezni egy ilyen irányú cikket. De megvan a rendőrkapitány jelentése a botrányról a tüntetők neveivel; nincs közöttük egy fia magyar se. Csupa pesti német iparos és háztulajdonos.[389]

Persze, ha a közönségnek választani kell *„Forst"* és *„Frost"* között, hát mégis csak az elsőt választják — mondja a *Der Ungar*. Nagy igéret ez: megszüntetni ezt a rettenetes hideget, amely miatt télen a színészek fele beteg. Igaz, hogy a fűtőkészülék nem ad valami nagy meleget, az összes eredmény hét fok meleg; de a közvélemény

szerint ez a fűtőkészülék okozta a színház kigyulását. Biztos adatok nincsenek róla, mert *Pest* város jelentése szerint sem a fűtőkészülék, sem hanyagság, sem gyujtogatás nem volt a tűz oka; de hogy mi lehetett hát az igazi ok, arra adós marad a felelettel. Ez a tűz, amely az 1847 február 2-ára virradó éjszakán a nagy német színházat elhamvasztotta, nemcsak egy épületnek vetett véget, hanem a német színészet pesti uralmának is. A német színház most már hevenyészett faépület lesz az újvásártéren, ahol állandóan tűzveszélytől retteg mindenki; s a szabadságharc után a magyar színházé lesz minden szimpátia. A német színészet erős vára ledőlt és vezető szerepének mindörökre vége itt.[390]

IX.

Míg *Pest* 1825 óta szédületesen fejlődik, forr és halad, *Budán* a régi csend és nyugalom honol. A kis *Várszínház*ban nincs soha botrány, se tüntetés. A pesti színigazgatóknak ez a mostohagyermeke most magára maradva, lerongyoltan várja, hogy a budai tanács pártfogásába vegye. Ez lenne az első eset arra, hogy *Buda* város színi ügyekre valamit áldozzon. Mert eddig a pesti színház révén szép jövedelmet hozott nekik ez a színház, anélkül, hogy valami befektetést követelt volna. *Buda* város nem is igen akarta, hogy a budai színügyet a pestitől elválasszák; mert hisz csak azért kaptak nagy bérösszeget ezért a csekély jövedelmet hozó színházért, mert nélküle nem lehetett a pestit megkapni. De a részvénytársaságnak 1824-ben folyósított 50000 frt kölcsön vitte törésre a dolgot a pestiekkel. Ennek az összegnek egyharmad része *Budát* terhelte volna. *Buda* azonban vonakodott ekkora összeget áldozni ilyen haszontalan komédiára. Ezért aztán legfelsőbb helyről udvari leirattal dicséretet is kapnak, míg a pestiek pazarlásukért dorgálásban részesülnek; s meghagyatik nekik szigorúan, hogy a színházbérlőket soha, semmiféle támogatásban ne részesítsék, amit egyébként tőlük telhetően meg is tartanak.[391]

Az első dolog határozni, hogy vajjon fentartsák-e a színházat; fenn kell tartani, mondják, mert mit csináljanak a város tulajdonát képező fundus instruktussal? Aztán gondoskodni kell a *Budán* lakó helytartótanácsi tisztviselők szórakozásáról — más ugyan nem is jár itt színházba — s végül is a színészeknek kifizetett pénz itt kerül forgalomba s budai polgárok vagyonát növeli. Kötelezik is a színészeket, hogy *Budán* lakjanak s ne *Pesten*. Egyébként igen szép reményekkel kecsegteti magamagát a budai tanács; jobban fog most menni ez a vállalat, mert nem hanyagolják majd úgy el, mint a pesti igazgatás idején; nem adják itt az ott már régesrégen megunt darabokat, nem tartják ott a legjobb színészeket, nem koptatják ott a budai felszerelést, különben is a budai színház jövedelme biztosabb, de eddig a pesti színház kiadásai nyelték el a bevételeit. A remények megvalósítására azonban nem áldoznak semmit.[392]

A budai színigazgatók sorsa vergődések láncolata. Egy-két hónapi vezetés után mindegyik belátja, hogy teljes lehetetlenség az üzemet városi támogatás nélkül folytatni, a nagy részvétlenség miatt; mert csak néhány mágnás és tisztviselő látogatja a színházat, de az előbbi is inkább *Pestre* hajtat át, ahol operát kap; a budai polgárnak sose is kellett és most se kell a színház. A *Vár* lakossága kicsi, a többi budai meg inkább átmegy *Pestre*, semhogy a Várhegyet megmássza. Aztán mindegyik igazgató belebonyolódik az önkéntes előlegekbe, ezer

adósságba s a városi előlegek visszafizetésébe. Mint örök refrén, folyton újra ismétlődik a fizetésképtelenség, végrehajtás. Óriási aktacsomók őrzik a Székesfővárosi Levéltárban ennek a folytonos anyagi vergődésnek az emlékét, itt vannak a végrehajtók leltárai a színigazgatók magánvagyonáról; megannyi ablak, amelyen benézhetünk az otthonukba, az életükbe; itt van *Zöllner Fülöp* kispolgári lakása, a *Laddey*-házaspár ötszobás, nagyobb fényűzéssel berendezett otthona, ahol feltűnően szép munkájú divánpárnák és függönyök vannak s minden vázával és virággal van tele.[303] A tanács teljes rosszhiszeműséggel adja mindig bérbe újabb vállalkozóknak a színházat; mert annyi szomorú példa után tudhatná, hogy ezt a vállalatot a saját jövedelméből lehetetlen fenntartani; a magisztrátusnak ez mindegy, csak máról-holnapra legyen mindig valahogy színház, mert ez a város tekintélyéhez tartozik; ha a pestieknek van, hát nekik is legyen; a budaiak ne vigyék *Pestre* a pénzt. Olykor tanácskoznak is módozatokon, hogyan lehetne valami színházi alapot teremteni, amelyből a közpénztár károsítása és a lakosság megterhelése nélkül támogatnák ezt az örökké bukófélben lévő vállalatot. Először azt az eszmét vetik fel, hogy a hajóhídtól jobbra és balra levő beépítetlen telken nyári színházat, vendéglőt, kávéházat, vigadót építenek, ami aztán nagy jövedelmet hajtana; aztán a várszínház melletti bástyarészen sétány építését javasolják vendéglővel és kávéházzal; aztán ismét újság alapítását; egy másik terv, hogy a zenés vendéglők tulajdonosaitól szedjenek be 100—100 forintot.[304] Persze ez mind ábránd; hisz a nyári színház építésébe ellenkezőleg először nagy tőkét kellene beleverni s az esetleg évek mulva valóban hozna hasznot. A gondolat maga fején találja a szöget. A budai színházi vállalkozók csak akkor tudták hosszabb ideig fenntartani üzemüket, amikor felépítik a krisztinavárosi színkört; ez a színház ugyanis nem a budai lakosságra számít, hanem a pesti látogatókra. Egyelőre ez azonban a jövő zenéje s a budai tanács folyton kerít új vállalkozót, új madarat a lépre.

Az első áldozat *Zöllner Fülöp*, a pesti „Lokalkomiker". Ő az egyetlen ajánlattevő. 28,000 forint tőkét kér a díszletek és ruhák beszerzésére kamatnélküli kölcsönképen. Ezt ugyan nem kapja meg, de gyűjtenek a beszerzésekre önkéntes adományokat. A város aztán kijavíttatja a végkép elhanyagolt házat. A szerződés *Zöllner Fülöp* és *Buda* város közt három esztendőre szól, 1824 husvétjától 1827 husvétjáig. De *Zöllner* egy év mulva már nem bírja színészeit fizetni, nem is szólva az önkéntes kölcsönök visszatérítéséről. Az igazgató ellenőrzésére itt ugyan még egy színi-bizottság is működik, amely számtalan tanácskozásaival és folytonos akadékoskodásával állandóan nehezíti a szegény színházbérlők amúgy is nehéz sorsát. Természetesen segíteni nem tudnak rajta, mert pénz nélkül nem lehet vállalkozást folytatni. Egész működésük eredménye, hogy *Zöllnerre* hárítják a felelősséget a gyér színházlátogatásért; szerintük ez a rossz darabok, sok ismétlés, hibás előadás és használhatatlan tagok miatt csökkent. Annyi bizonyos, hogy üres a ház és 1825 március 9-én már megjelenik a végrehajtó *Zöllnerék* lakásán, lefoglalva kevés ingóságukat.[305]

Zöllner bizonyára nem volt az az ember, aki kiválóan tudott színházat vezetni. Ő ugyan a bérletért való folyamodványában magyar voltának hangoztatása mellett büszkén hivatkozik elismert képességeire is. Kassán valóban díszpolgársággal tüntették ki kitűnő igazgatásáért. De az ő figyelme csak a lokális bohózatokra irányult. Első dolga, hogy *Meisl*től, egyik bécsi külvárosi színdarabgyártótól kéziratokat

rendeljen; az el is küldi négy darabját 150 forint honorárium fejében. Ezek közül az egyik, *Die Fee und der Ritter*, pompás díszletekkel és gépezetekkel kerül színre.[396]

Budán négyszer játszanak hetenkint, drámát, bohózatot és operát. Az utóbbi ugyan igen szomorú kis opera; van hozzá két énekesnő, *Zöllner* képviseli az énekest; jön aztán megkésve egy első basszista, aki nem tud játszani s egy másik, aki meg nem tud énekelni. Jó tagok csak a bohózatokra vannak; csupa régi ismerős *Pest*ről: maga *Zöllner*, aztán *Demini Eduard* és a házmesterné-szerepekben drasztikus humorral játszó *Klimmetschné*. Csak az év végére érkezik meg *Zöllner* sógora, *Melchior*, a hajdani pesti drámai hős, és ekkor előszednek egy pár jobb drámát is; *Melchior* különösen mint *Roderich* arat sikert a *Das Leben ein Traum*-ban és *Telljét* is rendkívüli alkotásnak találják. De jól esik a budaiaknak ilyen darabot is látni, amilyenekhez ők szokva vannak abból az időből, mikor télen a legjobb drámai színészek voltak *Budán*. Mert *Zöllner* bécsi bohózatokkal árasztja el a színpadot, amire itt nem való a színpad s amit itt nem szeret a publikum. *Rigilibigilis*, ez az avult bécsi józsefvárosi komédia állandóan előkerül, aztán jön az egyvelegek végtelen sora, tizenkét fércműből összekevernek egy tizenharmadikat. Az újdonságok is a bécsi külvárosi színházak műsoráról valók; így *Meisl Arsenius, der Weiberfeind*-ja, amelyet szebb kiállítással és jobban adnak, mint *Pesten*; aztán a *Der Barometermacher auf der Zauberinsel*, *Raimund* első darabja, aminek előadásával *Zöllner* megelőzi *Pest*et. Háromszor ismétlik meg nagy tetszés mellett s a kedves muzsika, gyönyörű díszletek mindenkit elragadnak; *Zöllner* át is alakítja a darabot s budai viszonyokra vannak benne célzások. Ő különben sem tiszteli túlságosan a szövegeket és sokszor rögtönöz vicceket játékközben. Ez alkalommal különben *Werner* k. a. tiszteletére szonett készül, amelyre azonban egy tréfás pesti anti-szonettet ír. Mert a pestiek egyre csúfolják a budai színházat és szemére vetik, hogy a *Rinaldo Rinaldini* és *Carolo Carolini* mind a hat része színrekerül itt a 19. század harmadik évtizedében; erre a budaiak visszacsipkedik a pestieket azzal, hogy a rablók még mindig különbek, mint a bestiák (ezzel *Mayerhofer*re, a Pesten vendégszereplő állatművészre céloznak) és *Schiller*, *Grillparzer* meg mások ifjúkori drámáikat rablókról írták: de még nem hallotta senki, hogy nagy költők leopárdokat, kutyákat és medvéket választottak volna hősökül. Ezt vetik oda a pestieknek, de maguk is belátják, hogy bizony ferdén megy a műsor összeválogatása; s ha *Zöllner*nek magának nincs ízlése, hát vegyen magamellé valakit, aki ért hozzá. De erre már nem kerül a sor; *Zöllner* 1825 márciusában megválik az igazgatóságtól s helyébe egészen más jellegű ember kerül: *Hölzel Alajos Miklós*.[397]

Ez is régi ismerős; még *Szentiványi* idején ő volt *Pest*en a legjobb énekes és a legjobb színész. Időközben *Linz*ben vezette a színházat nagy megelégedésre, aztán *Pest*re szegődött színésznek. Most *Grimm*el és *Babniggal*, a pesti bérlőkkel egyezményt köt, hogy felbontják szerződését s ő ennek fejében bánatpénzt fizet. Az első részletet meg is adja, de aztán hiába folyamodnak a pesti bérlők a budai tanácstól kezdve minden fórumhoz, hogy *Hölzel*től követelésük többi részét megkapják; neki egyáltalában nem szokása adósságait megfizetni. Egyáltalában nem arravaló ember, hogy a budai színház zilált pénzügyeit rendbehozza, inkább arra, hogy még jobban összekuszálja. A bölcs *Ráday* még színésznek sem akarja szerződtetni,

annak ellenére, hogy kitünő erő s a közönség nagyon szereti, mert nemcsak hogy *Pesten* rengeteg kifizetetlen adóssága van, hanem mert valami ellenállhatatlan hajlama van újabbak csinálására.[398]

*Hölzel*nek jobb izlése van, mint elődjének és nemcsak jó színész, de jó igazgató is lenne, hanem mit használ mindez, ha nincs meg a szükséges pénze. Egy esztendő alatt sikerül 18000 forint előleget kapnia *Buda* városától; visszafizetésre azonban gondolni sem lehet. Noha kellőképen a lelkére kötötték, hogy takarékos legyen és bocsássa el a tagok egy részét, ő inkább jó új tagokat szerződtet, mert végül is jó színészek nélkül nem lehet jól játszani. Negyven drámát lát el új díszlettel, köztük a *Die Jungfrau von Orléans*-t is. Operai ujdonságokkal is szolgál és színrehozza a *Bűvös vadászt* és egész jó előadást sikerül adnia. Új karmestert alkalmaz, a zenekart is szaporítja.[399]

Képességeinek legjobb próbája a *Macbeth* 1826-iki előadása *Schiller* fordítása szerint. A régi *Gallus* karmester szerzette pesti kísérő zene most is hallik, de már végkép megszünt a varázsa s a közönség úgy találja, hogy ezek az éneklő boszorkányok egy kissé tündérbohózat-stílusuak. *Goldmann* k. a. akinek az előadás jutalomjátéka, kitünő *Lady Macbeth* s jó *Wimmer* is *Macbeth* szerepében, de a fénypont *Hölzel* játéka, aki *Macduffot* tökéletesen alakítja; a fájdalom kifejezése családja vesztén mindenkit megindít. Az összjáték már rég nem volt ilyen jó.[400] S ép ilyen sikerült a bohózatok előadása is; és *Hölzel Macduffján* nem látszik, hogy máskor egy cseh karrikaturáját játssza *Meisl Ein Tag in Wien*-jében.

Aztán egyre nagyobbak lesznek az anyagi zavarok és a végén *Ravel* kötéltáncos társaságát szerepelteti. Már mindez nem használ semmit. *Hölzel* újabb 2000 forint előleget kér, a tanács megtagadja és azt kívánja, hogy *Hölzel* jelentse ki fizetésképtelenségét. Így egy év alatt *Hölzel* bérletidejének is vége. De a budai közönség annyira szereti, hogy a tanács szívesen venné, ha az új bérlővel társulna.[401]

Az új bérlő *Laddey Gusztáv* budai színész egyelőre a város anyagi ellenőrzése mellett vezeti a színház ügyeit és 1827 husvétjától 1830 husvétjáig bérbeveszi a színpadot; 5000 frt anyagi támogatást kap három évre; felsőbb helyen rosszalják is ezt a pazarlást *Buda* város részéről s egy szigorú hangú udvari leirat csak hallgatólagosan veszi tudomásul a város *Laddey*vel kötött egyezményét; hangsulyozza, hogy ebből a városra semmiféle kötelezettség nem háramlik. *Laddey*nek azonban ez az összeg még csak nem is elég és már 1829-ben kijelenti, hogy újabb ötezer forint segély nélkül nem tudja a vállalatot folytatni. Erre kezdődik a régi eljárás: végrehajtás *Laddey* ellen; ő utolsó erőfeszítéssel megpróbálja 1830 húsvétjáig folytatni az igazgatást s az anyagi ügyeket ismét a városi bizottság őrzi ellen. Pedig *Laddey* nem vádolható pazarlással; a díszleteket átfesti ugyan *Martinelli* az újonnan felállított bástyai festő-teremben, de a közönség nagyon szeretné, ha a királyok meg lovagok színehagyott öltönyeit is át lehetne kissé festeni. Egyebekben sem duskál túlságosan a színház; nincsen elég hegedű sem a zenekarban úgy, hogy a fagottista ad kölcsön egyet, *Laddey* külön folyamodványban fordul a tanácshoz, hogy vegyék meg ezt a hegedűt 60 váltó forintért, mert ha esetleg más veszi meg, hát vége a zenés bohózati meg daljáték-előadásoknak.[402]

Laddey különben kitünő színész, játékában franciás modorú, müvelt ember is; felesége *Weinlandt Ulrika* jó színésznő; mindkettőjüknek nemcsak az otthona jól berendezett, de viselkedésük is köz-

Hölzel a Die Zauberzither c. bohózatban.
Petrich András rajza a Kisfaludy-Társaság Ereklyetárában

tiszteletet vív ki a budai úri körökben. *Laddey* belátását és jó ízlését legjobban az mutatja, hogy a várszínházat drámai színházzá akarja alakítani. Panaszkodnak is, hogy az opera egészen s a zenés bohózat félig-meddig elárvult alatta. De azt mindenki elismeri, hogy a drámai műsort ízléssel válogatja össze és csak néha hódol a tömeg ízlésének. Egymást érik klasszikus drámák jó előadásai; *Minna von Barnhelm, Emilia Galotti, Die Räuber, Fiesko, Kabale und Liebe, Maria Stuart, Die Jungfrau von Orléans, Die Braut von Messina, Wilhelm Tell, Das Kätchen von Heilbronn, Die Ahnfrau, Sappho, Ein treuer Diener seines Herrn* műsoron vannak, valamint *Shakespeare* több drámája, *Calderontól* a *Das Leben ein Traum* és *Don Guttiere, der Arzt seiner Ehre, Moreto Donna Dianaja*. Ezeken kívül nagyon szereti a végzetdrámákat, *Müllnert* és *Houwaldot* s a régi darabokat, amelyek kevés dekorációt és sok játékot kívánnak; *Schröder, Jünger, Iffland, Kotzebue* itt sokkal gyakrabban kerülnek elő, mint a pesti színpadon. Különben a klasszikus darabokban is valóságos katonák játsszák a csatajeleneteket; *Macbeth*ben egy káplár, egy dobos és 20 közlegény szerepel, a *Lear király*ban egy káplár, egy dobos és 12 közlegény.[403]

Tudja jól, hogy a lokális bohózat új, díszletekre építő hajtása sem a budai színpad méreteihez, sem anyagi állapotához nem való; de a közönség kívánja; ő a legköltőibbet, legtartalmasabbat választja közülük: *Raimund* műveit. *Raimund* a pesti színházban úgyse nagyon népszerű, nem lehet rajta eleget nevetni s olykor elérzékenyít. A budai igazgató számára sikereket jelentenek darabjai. A *Der Barometermacher auf der Zauberinsel* és a *Der Diamant des Geisterkönigs* folyton színen vannak. Ehhez azután még hozzájön most *Raimund* legújabb műve a *Der Alpenkönig und der Menschenfeind*; ezzel az a terve, hogy megelőzi előadásaival a pesti színházat és *Raimundtól* azzal a kikötéssel veszi meg a kéziratot 800 forintért, hogy nem adja el addig *Grimmnek*, a pesti igazgatónak, míg a budai színházban három hónapja színen nincs. *Grimm* azonban neszét veszi a budai készülődésnek — mert bizony soká tart, amíg *Laddey* új díszleteket tud készíttetni a darab számára — s előadatja *Pesten*, mire *Laddey* panasszal fordul a helytartótanácshoz, hogy a jogtalan előadásokat tiltsák be. De mindezek ellenére páratlan sikert arat az előadással, mert nemcsak *Martinelli* díszletei szépek, de kitünően játszanak is.[404]

A drámai személyzet nagyon jó. *Laddey* és a felesége mellett *Hölzel* válik ki, aki ma tragikai és holnap komikus szerepeket játszik, mindmegannyit kitünően és túlzás nélkül; emellett ügyes rendező. Itt van aztán *Anschütz Eduard*, ez is az előző igazgatók hagyatéka a nagy *Anschütz* öccse, a jó intrikus és színházi költő; továbbá *Lang*, később a bécsi lipótvárosi színház dísze, ez az eleven *Raimund*-kópia és a *Klimmetsch*-házaspár.

Pest azonban kezdi már elvonni a jobb erőket, így a két *Gned*-testvért, ezeket a jóformán gyermek-énekesnőket (*Nina*, a fiatalabb 1810-ben született). Az ő elmentükkel azt a néhány operai előadást is be kell szüntetni, amit *Laddey* eddig adott. Nagy operákkal sose próbálkozott, de kisebb vígoperák előadásai néha egész kerekek voltak; s *Gned Nina* nagyon kedves *Rozina* volt a *Szevillai borbély*ban s testvérével együtt élvezetessé tudta tenni a *Tolvaj szarka* előadását is. Most aztán a basszista, az egyetlen megmaradt énekes alárendelt szerepeket játszik a drámákban.[405]

Hírneves vendég csak egy van: *Wilhelmi*, a *Burgtheater* tagja,

akinek játékához nagyszerű keretet tud adni ez a jó drámai együttes. A műsor s a drámai előadások egész jellege a *Burgtheatert* követi *Budán* és a *Várszínház* arra van hivatva, hogy ilyen választékos stilusú drámai színházat csináljanak belőle. Csak ép az udvari támogatás kellene hozzá.

De az önerejére utalt igazgató nem tud itt semmit elérni; hiába mond le aztán stílusról, hiába jön *Mustapha*, az eléghetetlen nagyhangon hírdetett produkcióival és *Bosco*, a világhírű bűvész, akinek előadásaira a zajló Dunán át, sok veszély közt is tódulnak a pestiek: mindez már nem ment meg semmit. Mindennap nem lehet bűvészkedni a színpadon, mert az ilyesmit hamar megunja a közönség.[406]

Laddey, aki tőkével és nagy reményekkel jött Budára s pénz nélkül és csalódva távozik. Ekkor *Zöllner Fülöp*, nem okulva a multak tapasztalatain, újra a csalétek után kap; 2000 váltóforintot deponál a kiadások biztosítására. A tanács viszont kijavíttatja a ruhatárat; mert az összes lábbeliek szégyenletesen rongyosak és a fegyverek széjjeltöredeztek. Aztán a város fogja a világításra szükséges olajat beszerezni, mert nagyobb tömegben veszi s így olcsóbban kapja s ezen az áron fogja az igazgatónak felszámítani; mert eddig a hitelezők között első helyen szerepeltek az olajszállító zsidók.[407]

Mindez azonban nem használ semmit. *Zöllner* kéri a helytartótanácstól, hogy az előadást lottériával köthesse össze; de ezt nem engedélyezik neki. Anélkül ugyan a színielőadások nem igen jövedelmeznek s már 1830 végén 7017 frt $4^{1/2}$ kr. a deficit. 1831 májusában nem tudja színészeit fizetni; minthogy felsőbb rendelet folytán amíg csak lehet, kényszeríteni kell a vállalat folytatására, ő kijelenti, hogy ha máskép nem megy, hat színésszel fog tovább játszani. Hiába kér a tanács engedélyt, hogy valami jótékonysági alapból támogathassák *Zöllnert*, mint ahogy ezt *Lembergben* csinálják s hivatkozik arra, hogy az összes ausztriai színházak állami támogatást élveznek. A segélyadást nem engedik meg s a társulat tagjai saját veszélyükre folytatják a vállalatot, míg 1831 októberében négy színész, *Padewieth*, *Sauermann*, *Hörnstein* és *Grosz* vállalják a vezetést. *Grosz* és *Hörnstein* 1832 husvétjakor kiválik és a másik kettő folyamodik, hogy itéljék nekik oda a bérletet 1833 husvétjáig, hogy a téli bevételekkel pótolhassák nyári veszteségeiket; de ezt már nem érik meg, mert egy hónap mulva, 1833 májusában fizetésképtelenek. Ekkor *Zwonecsek Ferenc Alajos* brünni színigazgató kapja be a horgot, 1833 februárjában már folyamodik a magisztrátus a helytartótanácshoz, hogy a budai színház fenntartására 2000 frt segélyt adhassanak; a helytartótanács elutasítja a kérést s 1833 májusában már azt kéri *Zwonecsek*, hogy mentsék fel a bérlet folytatásától, mert már 4493 frt deficitje van. Erre, miután már mindenki belebukott a budai bérletbe, magyar színészek próbálnak vele szerencsét.[408]

Az természetes, hogy ezek a zilált körülmények a budai német színészet teljes züllésére vezettek. Rendes színész nem szegődött ide, minthogy sorsa ezzel egyáltalában nem volt biztosítva. Elvek, kialakult hagyományok ilyen változások mellett nem érvényesülhettek, egységes irányról szó sincs.

Zöllner a megnyitóelőadás darabját Bécsben rendeli meg *Meisl*nál; már ez is jelzi, hogy ismét a bécsi bohózat lesz az uralkodó csillagzat. Operákkal próbálkozik, de a társulat — melyben *Zöllner* és öccse, huga, három gyermeke viszik a főszerepet — legnagyobb

sikerét a *Julerl die Putzmacherin*, ez a *Spontini Vesztaszűzére* készült *Meisl*-féle paródia jelzi. Ez megtagadja *Laddey Raimund*-kultuszát. Valami lármás török muzsika a fő bája, szójátékok a tartalma, vidám kuplék, táncok, marsok, csoportozatok a szem gyönyörűsége. S a kritika örömmel konstatálja, hogy be más ez, mint az unalmas *Raimund*-darabok, ahol hosszú előjátékok, istenek tanácskozása, varázslók és tündérek harca untatnak; egyetlen fatális komoly „à la *Raimund*" jelenet sem untat, a közönség végigkacagja az előadást. Aztán megnyílik a városmajorban az első budai nyári színház, ahol nappal adnak látványos darabokat, ilyenek a *Die Schlacht bei Collin* és *Die Räuber* od. *Der Sturz des Moorischen Hauses*, amelynek a végén parázs csatát visznek véghez. Még *Th. Hell* és *Meisl* is túlságosan klasszikusoknak tünnek fel most és még az ő darabjaikat is eltorzítják, úgy, hogy falusi komédiások is szégyellenék ebben az alakban eljátszani. Így *Th. Hell Die Benefizvorstellung* c. darabja a következő címmel kerül színre: *Das Lustspiel im Lustspiele od. Ohnmacht und Wut, Sängers Verklärung und Wiedergeburt, Zentnerschwer u. Federleicht, Lustspiel ganz neuer Art in 2 Abteilungen, spassigen, launigen, zwergfellerschütternden Inhalts. Meisl Arsena, die Männerfeindin*-ja a következő címet viseli: *Flora, die Fee aus Ofen od. Der Triumph der Männer.* Az ilyen tömegcsődítések egészen méltatlanok a *Várszínházhoz*. Egy másik kisérlet a ház megtöltésére a magyarság megnyerése. *Börnstein Die Mädchen von Siklós* c. darabját magyarul adják elő.

Zöllner utódai is az operával kísérleteznek. Igen szomorú kis opera lehetett; a zenekar a *Honművész* tudósítása szerint össze-vissza 2 első, 1 második hegedűből, 1 brácsából, nagy és kis bőgőből, 1 oboe, 1 fuvola, 2 klarinét, 1 fagót, 2 vadászkürt, trombita és dobból állott. Cifra című színlapok próbálják a közönséget a színházba csábítani. Farsangkor úgy adják elő *Isouard Cendrillonját*, hogy a nők éneklik a férfi, s a férfiak a női szerepeket; ilyen meglepetésekkel kell a közönséget csalogatni, mert az egyenes előadásra már éppenséggel nem jön. Aztán pesti színészek vendégszerepelnek itt, *Volkmar* és *Grimm* s ekkor látszik, hogy milyen szédületes magasságban van a pesti színház a budai felett. A *Pesten* vendégszereplő *Hagn Sarolta* szívességből *Budán* is játszik egyszer mint *Donna Diana* egy *Catterfield* nevű színész jutalomjátékán. *Kunst* is vendégszerepel itt s mint *Hamlet* aratja a legnagyobb sikert; *Klingemann Faustjában* igen hatásosan őrjöng. De még ezt a vendéget sem hagyja meg *Budán* a pesti színház. *Kunst*nak új ciklust kellene itt megkezdenie, de az esti színlapon megjelenik a hírdetés: *Kunst* beteg; ugyanekkor azonban *Pesten* játszik.

Zwonecsek ismét a lokális bohózatot veszi pártfogásába; egy új, népszerű komikust szerződtet, *Seidlt*, aki műsordarabokat is készít; így maga írja jutalomjátékát *Melusina das Lufttöchterchen* címen. Itt szerepel *Conti* is, később a *Nemzeti Színház* énekese.[409]

Miután a magyar társulat is sikeresen rajtavesztett a budai vállalkozáson, ismét német bérlő kerül. Ez *Nötzl Fülöp*, eddig temesvári és nagyszebeni színigazgató, aki hat évre, 1837 husvétjától 1843 husvétjáig veszi bérbe a színházat.

*Nötzl*nek első dolga a Várszínház renoválása. A nézőtér díszítésében a pestit utánozza, mint ahogy a budai színpad mindig a pesti szerint igazodik. *Neefe festi az új függönyt*, úgy, mint Pesten. 1837 április 8-án nyitja meg a színházat, *Bauernfeld Die Bekenntnisse* c.

darabjával; ezt előjáték előzi meg, amelyben *Buda* és *Pannonia* istennői *Nötzl* igazgatót *Buda* múzsaberkeibe vezetik.

*Nötzl*nek legnagyobb erénye, hogy nem kapkod minden sikert igérő vállalkozás után, hanem erejét a budai színház jellegéhez legillőbben a drámára összpontosítja. Maga is jó színész; a régi iskolából való, amely most már rokokónak tetszik. *Iffland* drámáiban szeret játszani s előszedi *Mercier* rég elfeledett darabját és a *Der Schubkarren des Essighändlers* hősét is nagy sikerrel tudja alakítani. De társulata már nem ismeri ezt a finom stílust; a mi művészi nemzedékünk — írja a *Der Spiegel* bírálója —, amely a modern dráma drasztikus fordulataihoz és pointjeihez szokott, ezeket az egyszerű életképeket olyan eltorzított formában adja nekünk, hogy szükségképen nevetségessé válnak. Ez az osztrák vidéki társulatokból és külvárosi színpadokról összekerült színészgárda csak a lokális bohózatokban tud jól játszani. Pedig a budaiak és a *Várszínház* stílusához jobban illenek ezek a régi darabok, ez a konzervativ lakosság idegenül áll szemben *Nestroy* szarkazmusával; mikor *Die Posse seit vier Jahrhunderten* címmel *Hans Sachs: Der heisse Eisen, Jacob Ayrer: Die Bekin mit ihren 3 vermeynten Liebsten, Mylius: Hanswurst Doktor nolens-volens* és *Nestroy Der Tritschtratsch* c. bohózatát foglalják össze, úgy érzik, hogy *Nestroy* nagyon sokat veszített ebben a környezetben.[410]

Különben *Nötzl* nagyon gondoskodik a műsor változatosságáról, ami ilyen bérlőknek játszó színháznál nagyon fontos. Egy kicsit árt is a színvonalnak az ujdonságoknak ez a hajhászása. Sokszor adat elő helybeli szerzőktől, színészektől való, helyi vonatkozású darabokat. Budai ember, *Chownitz F. J.* irja *Schiller* hátrahagyott terve nyomán a *Parkin* c. történeti drámát; *Frankenburg*nak két darabja is van műsoron: a *Die Pfleglinge* c. dráma és egy bohózat: *Ein verlorengegangenes Eheweib od. Er ist unschuldig.* Helyi vonatkozású *Kurt* színész *Drei Tage aus Ofens Geschichte* c. darabja, melynek loyális vonatkozásai keltenek tapsot. *Hölzemann*, ugyancsak a helyi színház tagja, a *Margitszigetről* ir regényes színjátékot. *Buda* város lakossága nagy rokonszenvet érez a magyarság iránt, *Kreuk F.* budai választott polgár nemzeti nyitányt is ir, amelyet előadás előtt eljátszanak. *Gaal József A király Ludason* c. vigjátéka is színrekerül *Klemm G.* fordításában s az előadáshoz a *Nemzeti Színház* kölcsönzi a magyar ruhákat.[411]

Nötzl nagyon ügyel a jó összjátékra, maga is mindig játszik akármicsoda kis szerepet, nem érvényesülésből, hanem ügybuzgalomból, hogy ő legyen a darab lelke. Közepes színészekkel dolgozik, mert a jobb tagokat mindig elhódítja *Pest*; igy *Müller Emiliát*, ezt a tehetséges drámai színésznőt, *Revie Emiliát*, a „Lokalsängerin"-t, aki a bécsi lipótvárosi színházból jön ide és nagy tetszéssel énekli a bohózatok és vaudevillek kupléit; *Jaritz Elza*, a budaiak kedvence, ez a tehetséges drámai színésznő szintén *Pesten* folytatja pályáját. Csak a „*Lokalkomiker*" *Seidl* marad itt mindvégig, mert *Pesten* úgysem tudna érvényesülni a bohózat egyeduralkodója, *Rott* mellett, míg itt a budaiak fiók-*Rott*ja. Különösen mikor a krisztinavárosi főutcán az osztrák császárhoz címzett ház kertjében elkészül az új aréna, ez az ő igazi tere. Ez a kis nyári színház melynek semmi állandó jellege nincsen s ahol előadás után a díszleteket és székeket egy közeli raktárba viszik, kitűnő akusztikájú s minden helyről jól lehet itt hallani; a pestiek szép napokon tömegestül tódulnak ide, hogy élvezzék azt,

ami *Pesten* sokkal kevésbbé van: a jó összjátékot. De különben is közelebb van ez a budai aréna a belvárosiaknak, mint a városligeti színház. Itt „a tűzjátékkal, lármás ütközetekkel, lovaglással s más egyéb népcsődítő jelenetekkel párosult látványos színművek egyre váltják egymást a pénztárnak igen kedvező hasznával" írja a *Honművész*. Mikor *Averino* lovastársulata játszik itt, sok száz ember helyet se kap. A *Várszínház* páholyai is bérletben vannak mind. Különösen jól megy 1838-ban, amikor az árvíz miatt a pesti színházak zárva vannak.[412]

Nötzl aztán arról is gondoskodik, hogy szép legyen a darabok külső kiállítása. *Birch-Pfeiffer Karl der Grosse vor Pavia* c. darabjának előadásakor örömrivalgással fogadja a közönség, olyan meglepően szép lett a díszletezés. *Otto* díszletfestő (később szintén *Pestre* került) pompás góttermet és vezéri sátrat festett hozzá. A *Die Höhle Soncha* od. *Die 40 Räuber* arénai előadásánál legjobban a *Tummler* pesti bádogostól készített lovagi páncélok tetszettek, aztán a gyalogság szép felvonulásai s a lovasság karusszelje.[413]

Vendégek is szerepelnek, *Nestroy* és néhány bécsi udvari színész; de a vendégek átlaga különösen később, igen gyenge. A legkülönbek köztük a szomszéd pesti színészek; *Wagner József* itt nagyobb elismerésre lel, mint *Pesten* s először egy budai tudósító jósolja meg róla, hogy ebből a széphangú és daliás termetű színészből akinek játékán valami ifjúi álmodozás ömlik el, nagy művész lesz egykor.[414]

Az arénában pestieknek játszanak; télen, mikor nem tudnak átjönni a zajló Dunán, sóványak megint a bevételek. *Nötzl* sem tudja hat évig virágzásban tartani a vállalatát. Így is ő az első, aki egy évnél sokkal tovább, öt esztendeig tartotta. 1842-ben aztán helytartótanácsi engedelemmel *Huber Ignácra* ruházza bérletét.[415]

Huber ismét abba az eredendő bűnbe esett, hogy nem követte *Nötzl* példáját, nem szorítkozott csupán a drámára és bohózatra, hanem sokat akart és az operába fektette ambícióját. Pedig egészen világos, hogy operával nem lehet *Budán* sikereket elérni; télen még csak megy valahogy, mikor nem lehet *Pestre* átmenni, meg amikor a pesti opera is erősen középszerű; de nyáron, amikor a legkitűnőbb énekesek vendégszerepelnek két pesti színházban is, senki sem fog *Niklasné* meg *Ney Jenny* felléptére sietni. Pedig az opera emészti fel a legtöbb pénzt, minden nagyobb eredmény nélkül; mert a jó operát nem lehet még a legnagyobb áldozatokal sem máról-holnapra megteremteni, „*Budán* most operatársaság van — írja a *Pesti Hírlap* — ez ám még a kornyikálás! Mi eddig *Contit* (a *Nemzeti Színház* énekese) tartottuk az éneklők torzának, de ha valaki a budai színigazgatót hallja énekelni, azaz: minaudirozni, az azonnal ennek fogja odaítélni a szalmakoszorút."

Huber Ignác a budai tradiciók ismerete és ízlés nélkül csinálja a műsorát; rögtön azzal kezdi, hogy *Averino* kötéltáncos társaságát lépteti fel a *Várszínházban*, ennek a háznak minden tiszteletreméltó hagyományát megcsúfolva; mert ha a budai *Arénában* tolongtak is a jegyekért, az főkép pesti, de semmiesetre sem várszínházi közönség volt. Később aztán, talán a kritikák útmutatásai nyomán maga is rájön, hogy a drámát kell a műsor súlypontjává tenni s 1844-ben úgy hírlik, hogy elbocsátja operatársulatát, — de aztán mégis meggondolja a dolgot és rögtönzött operatársulatokkal játszik; a tagok egy része a temesvári színházból való, amelyet ugyancsak *Huber* bérel; a többi pedig vendég.[416]

Az előadások legnagyobb baja a drámai személyzet gyengesége;

itt nem alakulhat most jó drámai együttes. Minden évben elmegy az egész személyzet és más jön helyette; nem tudván állandóan jót adni, az újság ingerével akar vonzani. A *Theaterzeitung* referense még védi is ezt az eljárást és azt mondja, hogy egy vidéki színpad főingere abban van, hogy a személyzet minden évben változik! A változásban ugyan nincs köszönet, mert nincs közöttük egyetlen jó színész sem. Így igaza van a *Der Ungarn*ak, mikor a budai színházat másodrangú vidéki színpadnak nevezi.[417]

*Huber*nek az ízlésénél nagyobb volt az üzleti érzéke; a régi Aréna helyébe 1843-ban jó bevételi forrásul felépítteti a *Horváth*-kertben az új nyári színházat. Ennek is az a főhibája, hogy nagyon nagy; de nagyon tetszetős épület *Ságody József*nek ez a műve. A tetőnyilásokon s a páholyok felett elhelyezett ablakokon napvilág áramlik be; a színpad előrésze fedett, rendes kulisszákkal, de hátsórésze nyitott és kilátás tárul rajta a *Horváth*-kertre s a háttérben a Gellért-hegyre; 1844-ben a nyilásokat beüvegezik s a színpadot bedeszkázzák hátul s csak a látványos darabok előadásánál szedik ki a deszkákat, hogy a színtér bővíthető s a természetes háttér felhasználható legyen. Az építésben pótolni akarták a pesti nagy színház hibáját, amelynek nem volt foyerja s az új színházat kényelmessé és vonzóvá akarták tenni; a közönség, főkép a pesti, szívesen is járt a kedves *Horváth*-kertbe, amely akkor sokkal nagyobb volt, mint most s a mai *Roham*-utcától a *Szent János*-térig terjedt. Ép ezért haragusznak erre a színházra olyan nagyon a magyar lapok; a *Pesti Hírlap* állandóan komédia-bódénak hívja és nagyon felháborodik, hogy mikor tető alá kerül az épület, nemzeti lobogó és 52 magyar vármegye zászlója leng rajta.[418]

Általában a pesti diadalokkal akarnak versenyezni; itt is megjelenik *Told Zauberschleier*je s a kiállítás pompája vetekedik a pestiével. 1845-ben hónapokig itt tartózkodik *Klesheim*, a „púpos báró" és osztrák dialektusban írt költeményeiből felolvasást rendez; aztán drámai műveinek színpadi előadásait maga rendezi; *Die schlimmen Buben* és *Der Kampf der Riesen und der Zwerge* c. darabjainál fő fogása, hogy nagy gyerektömegeket szerepeltet. Ezek a darabok aztán csak Budán kerülnek színre, Pestre nem jutnak át.[419]

Megemlítendő *Shakespeare Athéni Timon*jának egy 1843-i előadása is, amelyen a XVIII. század átdolgozó modorára emlékeztető formában kerül ez a dráma színre. A jószívűség tragédiáját jótékonycélú előadásképen adják; címe most *Allwyn od. die beiden Gastmahle;* átdolgozója *C. Blum*, a népszerű berlini színdarabgyáros és notórius átdolgozó. De amit a budai közönség látott, az nem az idealizmus letörése, nem az emberi hitványság megrázó képe volt. *Blum* gyökerében meghamisította és tanulságos játékká tette ezt a kegyetlen, de hatalmas tragédiát. *Lord Allwyn*, aki ebben az angol földre helyezett darabban *Timon* megfelelője, eléggé hamar megalkuszik. Mikor az elásott aranyat megpillantja, lábaival tapodja ugyan; de ez csak a düh múló kitörése, nem elvi jelentőségű és nem is kell nagyon komolyan venni; mert ekkor megjelenik kulcsárja és *Allwyn* karjaiba vezeti feleségét, *Eddát*. *Allwyn* lelkét nem járta át gyökeréig a méreg és nem vonta le a keserű tanulságot, mint *Timon;* az álbarátokban nem látja az emberiség képét. Kibékül feleségével és a világgal. Csak bosszút áll a hálátlanokon: meghívja álbarátjait és kiűzi őket az ajtón. Az átdolgozás kerekebbé tette ezt a szétfolyó szerkezetű darabot; sok egyenetlenséget símított ki. De kettétörte tragikus tengelyét és letompí-

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

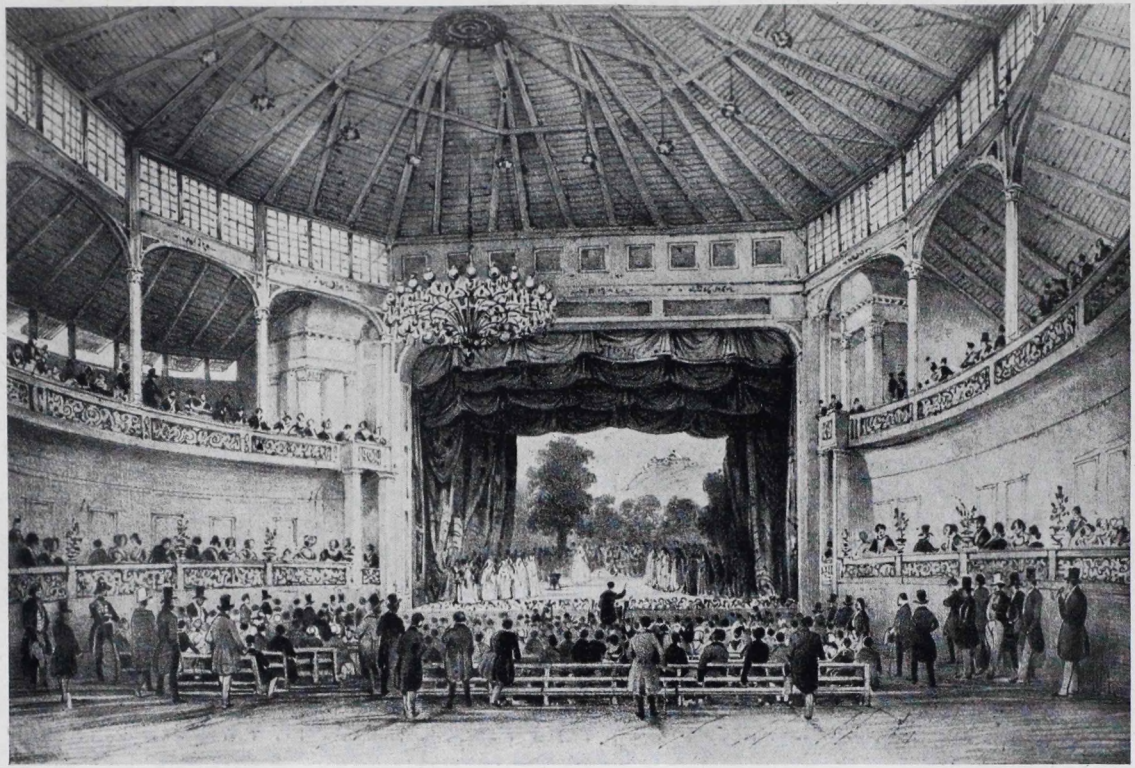

A nyári színház Budán, Bellini Normájának előadásakor.
A Buda-Pest. Előadva 32 eredeti rajzolatban Alt Rudolf által. Pest, 1845. c. műből.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

totta a nyelv titáni erejét. Szóval elvett belőle mindent, ami benne *Shakespeare*-é volt, csak azt hagyta meg, amit *Shakespeare* is másoktól kapott: az anyagot.[420]

Budai specialitás *Gaal Peleskei nótárius*ának az a német lokalizálása, amelyet 1842-ben a budai Arénában *Seidl* komikus javára *Der Notar von Kiripolz* címen előadtak. A magyarság nincs ugyan ettől a formájától elragadtatva s mint a *Pesti Hírlap* írja, nem ismert rá *Gaal* művére ebben a „félnémet, féltót viccekből összefércelt nyavalygós torzban". Nem sokkal nagyobb az eredmény a másik magyar darabbal sem; ez *Czakó Kalmár és tengerészé*nek *Benkert*-től származó fordítása; amilyen nagy volt a sikere a magyar színpadon, olyan kicsi volt a németen; mert a rossz fordításban elveszett a darab legfőbb értéke, a költői dikció. A budai színháznak is megvan a maga *Szökött katonája*, mint a pestinek; de *Weil Fülöp* hiába plagizálta itt *Szigligeti*t, sikerét nem tudta megkapni. Csak *Dopplern*ek, ekkor még a budai zenekar tagjának kísérőzenéje tetszik. A további előadásokat egyébként *Szigligeti* közbelépésére be is tiltják.[421]

A budai színház most is melegen pártolja a helybeli tehetségeket; színrekerül *Weil Fülöp* darabja, a *Lord und Jockei, Schritt* színész *Der ewige Jude, Niclas Doppler* zenéjével ellátott, *Compositeur und Gastwirt in einer Person* od. *Die Ziehungslisten* c. bohózata; sőt egy *Beranek* nevű színházi titkár első kísérlete, a *Die Stufen des Lasters* is előadást ér itt. A látványosságokban is túl akar tenni *Buda Pest*en s itt már nemcsak lovakat hoznak színpadra, hanem *Löffler* színész jutalomjátékán 1843-ban a *Süs, Mond und Pagat* c. bohózatban egy zsiráf és két strucc is fellépnek. Ezeket ép most mutogatják *Pest*en egy fabódéban s ez az első zsiráf, amelyet *Pest*en láttak; színpadi szereplése nagy szenzáció.[422]

De a szép új nyári színház nem hoz annyi hasznot, mint amennyibe került. *Huber* egyre nagyobb anyagi zavarokkal küzd s mindjobban fenyegeti a csőd. 1845 decemberében lemond az igazgatásról, sorsára hagyva a társaságot. Ez egyideig a saját kockázatára játszik. Azután *Forst* igazgató jár át januártól húsvétig és nagy sikereket ér el; hisz a pesti társulat még ebben a nagyon lezüllött formájában is magas színvonalat jelent a budaiak számára. *Forst* különben pályázik is a budai színház bérletére; de a pesti tanács figyelmezteti őt szerződésének arra a pontjára, amely szerint nem bérelhet semmiféle más színpadot. A helytartótanácsban ugyan sikerül kivinnie, hogy részt vehet a pályázatban; de a bérletet nem ő kapja, hanem *Huber* egyik főhitelezője *Michel János*, pesti lakatosmester[423]

Az új bérlő nem valami iparos-mecénás, ő pénzt akar keresni. Különben egészen faragatlan ember. Mikor a színházi pénztárt le akarják foglalni, a végrehajtó bírót durva szidalmakkal illeti, megöléssel fenyegeti és meg is sebesíti, úgy, hogy *Buda* város 1846 szeptemberében lecsukatja. Alkalmasint színészeivel sem bánhatott valami szelíden; 1846 augusztusában már nagyon rosszul megy színháza és kéri, hogy a bérletet *Schmidt Sándor*ra ruházhassa; folyamodványában arra hivatkozik, hogy sikertelenségének nemcsak a közönség részvétlensége az oka, hanem a társulati tagok intrikái is.[424]

Rendezőnek *Posinger*t teszi meg, aki sok éven át a pesti színház rendezője volt; csak ismét elkövetik azt a hibát, hogy *Pest*et játszanak. Ismét van opera, olykor öt vendéggel is; két nap alatt tanulják be a *Bűvös vadászt*, három alatt az *Ördög Róbert*et, hogy *Formes* és *Erl* énekelhessenek mint vendégek; aztán olasz opera

van, emellett *Jean Dupuis*, a francia Herkules birkózik s vele egy soron *Hebbelné Enghaus Krisztina*, ez a hatalmas tragika játszik. Az egészben ismét nincs egység, nincs stílus, nincs vezető gondolat, nincs összjáték és nincs művészet. Hogy a budai színház mennyire nem képes már semmire a maga erejéből, azt legjobban a jutalomjátékok igazolják. A tagok, hogy jó bevételhez jussanak a pesti német színház tagjait kérik meg fellépésre, de még sokkal gyakrabban és szivesebben a *Nemzeti Színház* művészeit; s ilyenkor aztán felhangzik a magyar szó a budai színházban.[425] Általános az öröm, mikor a jól ismert *Schmidt Sándor*, a hajdani pesti igazgató kapja meg a bérletet; feltámad a pesti német színészet aranykorának az emléke s a remény egy új aranykorra. Feltámad a megnyitóelőadáson a finom és kedves bécsi vígjátékíró, *Bauernfeld*, fel nemsokára *Emilia Galotti* és *Maria Stuart*, akik különösen vendég nélkül rég nem voltak láthatók a budai színpadon. *Schmidt* csekélyebb eszközökkel kisebb helyen nem tudja újra életre kelteni a régi pesti virágzást; de megéri itt azt az időt, amikor a pesti német színészek az égés után koldusbotra jutva *Budán* találnak segítséget; megéri, hogy újra *Buda* vezet a német színészet terén s nem *Pest*, amire nem volt eset a XVIII. sz. óta; de az 1849-iki nagy katasztrófa ismét érzékeny csapást mér erre a sorsüldözött emberre, mint egykor a pesti árvíz. De mindezek ellenére a budai színház is az ő vezetése alatt éri el az itt elérhető legnagyobb kifejlést.

1843-ban *Óbudán* a *Korona* téren, az „*Arany Korona*" kertjében is keletkezik egy nyári színház *Gaede Johanna* asszony vezetése alatt. Mintái a pesti aréna és a budai nyári színház lehettek; sikerei úgylátszik, nem voltak valami nagyok; legalább semmi nyom sincs arra, hogy ezt a vállalatot ismét felújították.

* * *

A pesti és budai német színészet ebben a korban érte el legnagyobb virágzását; a vezető szerep a pestinek jut benne, a budai saját kárára kerül a pesti színház kikerülhetetlen hatása alá. Színvonalban, műsorban és stílusban nagy végleteket egyesít itt mindenkor a német színészet, mert mindig mindent akart adni; a nyári szinkörök keletkezése csak első próbálkozás egy műfaji és színvonalbeli differenciálódásra. Bűvész-mutatványoktól *Shakespeare*-ig, kötéltáncosoktól a német drámai színészek és operaénekesek legnagyobbjáig minden értéket és minden mulatságot közvetíteni akar, amivel az összes német színházak közönségüket ellátják. A műsor összeválogatásában öt bécsi színpadon van a szemük. A színészgárda nem állandó: a javát elszívja a külföld, főleg *Bécs* s elmennek, mert a távozás jelenti nekik a hírnevet. Alig egynéhány színész van, akit *Pest* magához tud láncolni. *Schmidt* igazgatása az egyetlen korszak, amikor nemcsak fejlődő tehetségek, hanem virágjukban levő erők a társulat tagjai. De ez túlságosan magas csúcs a pesti német színészet számára s hamar lezuhan róla.

De a legmostohább években is, minden szinvonalbeli egyenetlensége ellenére is kulturális értékek közvetítője volt ez a német színészet s ez is egy kapocs, amely *Pest* és *Buda* közönségét Európához fűzte; szükségletté tette itt a színházat és a zenét; közönséget és színészeket nevelt a magyar színészet számára. Ezt az érdemét soha senkisem említette. *Bayer József* könyvében a következőket

A pesti német színház égése 1847 február 2-án.
Egykorú metszet Dr. Isoz Kálmán múzeumi főtitkár úr birtokában.

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

olvasom: „A hatalom által közvetlenül vagy rendeletei által közvetve pártolt német játékszín hazánkban nemcsak legfőbb támasza volt az idegen kultúrának, de egyúttal az idegen hatalomnak is. Egyrészt közremunkált arra, hogy az idegennek szeretetét növelje, másrészt arra, hogy a hazainak lenézését elősegítse. A német színpadról nem igen hangzott alá a magyar nemzet dícsérete." — és — „Igen, a német színészet határozott hátrányára vált nemzeti kifejlődésünknek . . ." „Biztosított helyzetében nemcsak a külső jog, hanem a közönség részvéte is a német színészet pártján állott a magyar mágnás intendánstól lefelé *Kölcsey* táblabírójáig mindenki pártolja."[426]

Akták rengetegeiben egyetlen adatot sem találtam arra, hogy valaki a pesti és budai német színészetet *II. József* óta pártolta légyen. A városok nyerni akartak rajta s ha mégis esetleg költöttek rá valamit, úgy felsőbb helyről dorgálás érte őket pazarlásukért. A mágnás-intendáns szintén nyerni akart az egy *Ráday* kivételével; de neki nem a *német* kultúra volt a fontos s a *német* nemzetiség, hanem a kul úra általában. A közönség pedig pénzéért nagyon is megkövetelte az ellenértéket s lelkesedésből ugyancsak nem járt a német színházba, mihelyt a *Nemzeti Színház* többet tudott nyújtani, hátat fordított a németnek.

Arra találtam elég bizonyságot, hogy a német színpadról a magyarságot tömjénezték, gyalázásra ellenben egyetsem. Hogy a színpadi részegek magyarul káromkodtak, ebben nem volt magyarellenes propaganda, csak kritikátlan törekvés a karzatok tetszésére.

Mikor Bayer könyvét irta, 1887-ben még állt a gyapjú-utcai német színház, még állt a vetélytárs egy vára s féltek tán még feltámadásától. Ma a teljesen legyőzöttel szemben tárgyilagosak lehetünk s nem tagadhatjuk meg tőle a neki járó elismerést: a német színház *Pesten* és *Budán* ebben a korban kultúrális hivatást teljesített és megadta azt az értékbeli maximumot, amit egy teljesen támogatás nélküli magán-színház ekkortájt adhatott.

Jegyzetek.

Rövidítések:

E. Ph. K. = Egyetemes Philologiai Közlöny
Hm. = Honművész
htt. sz. = helytartótanácsi szám
i. h. = idézett hely
i. m. = idézett munka
Kaz. Lev. = Kazinczy levelezése
M. Sh. T. = Magyar Shakespeare Tár
N. M. = Nemzeti Múzeum
O. Lt. = Országos Levéltár
Pann. = Pannonia
PH. = Pesti Hirlap
PT. = Pesther Tageblatt
Schm. = Der Schmetterling
Sp. = Der Spiegel
Szf. Lt. = Székesfővárosi Levéltár
Thz. = Allgemeine Theaterzeitung
U. = Der Ungar
U. ott = Ugyanott.

I.

[1] Rondellának hívták azt a Dunaparton, körülbelül a mai Petőfi-szobor környékén állott, a török korból fennmaradt köralakú erődítményt, melyet 1774-ben színházzá alakítottak át. Itt játszottak német színészeink 1812 febr. 9-ig. 1815-ben történt lehordásáig a magyar színészek tanyája. V. ö. *Kádár Jolán:* A budai és pesti német színészet története 1812-ig. Német Philologiai Dolgozatok XII. Budapest, 1914. 11 s. k. l. — [2] *Castelli* Memoiren meines Lebens Hg. v. *Dr. Joseph Bindtner.* 1914. 150. l. — [3] A nézőtéren 3500 személy számára volt hely s ez szükség esetén még szaporítható volt. A proscenium nyilása 51 láb (a régi Burgtheaterénél, mely 26 láb volt, majdnem mégegyszer oly nagy), a színpad 90 láb mély s szükség esetén mégegyszer annyira mélyíthető. V. ö. *Bleyer Jakab:* Kotzebue és a pesti német színház megnyitása. Philologiai dolgozatok a magyar-német érintkezésekről. Budapest, 1912. 156—170 l. s az ott idézett forrásmunkák. *Nagl-Zeidler* Deutsch-Österreichische Literaturgeschichte Wien, 1914 II. 1. 1035. l. — [4] V. ö. *Honművész* 1833. 56. l., 204. l., 1834. 316. l. — [5] *Széchenyi* is idejárt. V. ö. *Déryné* naplója. Kiadta *Bayer József* III. 238. l. — [6] Országos Levéltár. Acta Theatralia 1789 V. 11. — [7] U. ott 1791 VII. 9. — [8] Budapest Székesfőváros Levéltára Int. a. n. 4558/5752. Helytartótanácsi leiratok 1791 VIII. 12. XI. 8. 1792 II. 23, udvari kamarai rendeletek 1792 XII. 27, 1793 X. 9. — [9] Tanácsi felterjesztések. U. ott 1792 XII. 1, 1793 X. 25. — [10] Helytartótanácsi leirat. U. ott 1795 VII. 14. — [11] Tanácsi felterjesztés. U. ott 1795 VII. 20. — [12] A cs. kir. építőügyi főkönyvelőség kimutatása. U. ott 1794 VII. 21. — [13] Beadványa a pesti tanácshoz. U. ott 1799 I. 2. és a tanács válasza 1799 I. 21. — [14] Ajánlata. U. ott 1799 IX. 19. A tanácsi vélemény 1799 X. 14. — [21] A tanács felségfolyamodványa. U. ott 1799 X. 30. XI. 25. — [22] A tanács felirata az udv. kamarához. U. ott 1799 X. 30. — [23] Az udv. kamara válaszirata. U. ott 1799 XI. 25. — [24] A pesti tanács megbízólevele. U. ott 1799 XI. 25. — [25] Helytartótanácsi leirat. U. ott 1800 V. 20. — [26] Helytartótanácsi leirat. U. ott 1801 XII. 15. — [27] Jegyzőkönyvi kivonat. U. ott 1802 I. 8. — [28] *Weiss János* női divatárus kérvénye. U. ott 1802 II. 20. — [29] *Bicht Mihály* rokkant káplár kérvénye. U. ott 1802 II. 22. — [30] Költségvetés. U. ott 1802 V. 26. — [31] Helytartótanácsi leirat. U. ott 1803 XI. 2. — [32] *Doleviczény* tanácsos jelentése. U. ott 1804 VII. 22. — [33] *József nádor* leirata a pesti tanácshoz. U. ott 1806 XII. 18. — [34] *ifj. Nádasdy Mihály gr.* kir. biztos leirata. U. ott 1807 XII. 16. — [35] A szépítési alaphoz tartozó telkek lajstroma. U. ott 1808 III. 7—9. *Lechner János* és *Graffberger Antal* jelentése a Lipótváros és városliget területén

---

Megjegyzés. A 14. jegyzetszám után hibás számozás folytán rögtön a 21. következik.

levő telkekre kölcsönvett pénz tárgyában. U. ott 1808 III. 23. — Ugyanazok jelentése a marokkói házra betáblázott és színházépítési célra rendelt 4000 frt tárgyában. U. ott 1808 IV. 2. — [36] Tanácsi felterjesztés. U. ott 1808 IV. 23. — [37] A színházépítő-bizottság ülésének jegyzőkönyve. U. ott 1808 VI. 14 és VII. 16. Innen származnak tehát az a Székesfővárosi Múzeumban őrzött, *Pollák Mihály* aláírásával ellátott tervek, amelyekből *Kremmer Dezső* azt következteti, hogy *Pollák* volt a színházi tervek készítője. V. ö. *Kremmer* cikkét az *Uj Élet* 1914-i évfolyamában. 178. l. — [38] V. ö. *Bleyer Jakab* id. dolgozatát és az ott felsorolt forrásokat. — [39] Pest vm. átirata Budapest Szf. Levéltára Int. a. n. 4558/5752. 1799 III. 5. — Zólyom vm.-é u. ott 1799 IV. 15. — Zemplén vm.-é u. ott 1799 V. 28. — [40] Allgemeines Theaterlexikon Hg. v. *Blum, Herlossohn* u. *Markgraf* Altenburg u. Leipzig, 1841. 4—5., 80—81. l. — [41] *Bleyer* i. m. — [42] U. ott. A megnyitó előadás színlapja a Nemzeti Múzeum könyvtárában, *id. Szinnyei József* gyűjteményében van. — [43] *Vereinigte Ofner-Pesther Zeitung* 1812. 120/1. l. Thz. 1812. 59. l. — [44] *Schams, Franz* Vollständige Beschreibung der königlichen Freystadt Pest. Pesth, 1821. 104. l. — [45] U. ott 330—1. l. Budán még 1846-ban sem világítanak holdtöltekor s a hajóhíd bölcsen a budai mintát követi. V. ö. Sp. 1846. — [46] A pesti tanács átirata a budai tanácshoz, melyben a hajóhíd közbiztonságának őrizetére polgárőrségi kirendeltséget kérnek. Budapest Székesfőváros Levéltára Int. a. n. 4558/5752. 1814 VI. 1. — [47] A helytartótanács leirata a pesti tanácshoz a színház és a harmincadhivatal környékén az utcáknak járhatóvá tétele ügyében. U. ott 1814 V. 18. — [48] V. ö. többek közt *Ellrich*, August: Die Ungarn wie sie sind. Berlin, 1831. 117. s. k. l. — [49] Jubel der königl. Frey- und Handelsstadt Pest, bei der Eröfnung (sic) ihres neuen — Schauspiel-Hauses — Pest, 1812.

II.

[49a] V. ö. *Martersteig, Max* Das deutsche Theater im 19. Jh. Leipzig, 1904. 204—6. l. — [50] V. ö. *Kádár Jolán* i. m. 76/7. l. — [51] Hamvazó szerda, Húsvét vasárnap, Pünkösd vasárnap, Urnapja, Nagyboldogasszony, Kisasszony napja, Mindenszentek, december 22, 23, 24, 25, amikor nem volt szabad színielőadásokat tartani. — [52] Pesti és budai Színházi Almanach az 1813. évre. N. M. könyvtára. — [53] Gagen Liste 1813/4. A budapesti ref. theol. Akad. *Ráday* könyvtárában. — [54] Beadványa a pesti tanácshoz. Szf. Lt. Int. a. n. 5752/2. 1814 XII. 26. A budai tanácsülési jegyzőkönyv. U. ott 1815 II. 24, III. 1. Átirata a pesti tanácshoz. U. ott 1815 III. 13. — [55] Thz. 1814. 524. l. — [56] Sz. Lt. i. h. 1812 IV. 15, 19, 20, 21, 22. — [57] Thz. 1813. 498. l. — [58] Thz. 1813. 351. l. — [59] U. ott 246. l. — [60] U. ott 351. l. — [61] *Teuber* Oscar: Die Theater Wiens. Wien, 1909 IV. 65—66. l. — [62] Thz. 1814. 443. l. — [63] U. ott 213. l. — [64] U. ott 247, 532, 575/6. l. — [65] U. ott 169, 174, 227. l. — [66] U. ott 162, 299, 311, 468. l. — [67] U. ott 115/6. l. — [68] U. ott 351. l. — [69] U. ott 124. l. — [70] U. ott 247. l. — [71] V. ö. *Kádár Jolán:* Német *Shakespeare*-előadások Pesten és Budán. Magyar *Shakespeare* Tár. X. 1918. 21—90. l. és *Kádár Jolán:* A budai és pesti német színház *Shakespeare*-súgókönyvei. U. ott XI. 1918. 184. s. k. l. — [72] Thz. 1814. 532. és 534—6. l. — [73] Thz. 1815. 2. l. — [74] U. ott 35. l. — [75] U. ott 1813. 441, 462. l. — [76] V ö. *Kádár Jolán* i. m. M. Sh. T. X. — [77] L. bécsi vendégjátékának kritikáját Thz. 1815. 223/5. l. — [78] *Iris* 1825 VIII. 6. — Hm. 1833. — [79] Thz. 1813. 246. l. 1814. 355. l. — [80] U. ott 1814. 416, 466. l. Allg. Th. Lex. 5—6. 321. l. — *Eisenberg Ludwig:* Grosses biographisches Lexikon der deutschen Bühne im XIX. Jahrhundert. Leipzig, 1905. 956/7. l. (részben téves adatokkal.) — *Seidlerné* képét *Karl Begas* d. ä. festette meg és jelenleg a berlini Nationalgalerieban van 641 sz. a. — [81] Thz. 1814. 428. l. — [82] U. ott 427. l. — [83] *Kádár Jolán* i. m. M Sh. T. X. 39. l. — [84] Thz. 1812 VI. 13. — [85] 1813. aug. 4-én. *Eisenberg* i. m. 555. l. tévesen ír 1814-et. — [86] Thz. 1815. 10. l. — [87] U. ott 1813. 353. l. — [88] U. ott 315/6. l. — [89] Szf. Lt. Int. a. n. 5752/2. 1814 XII. 26. *Szentiványiék* bérlete március végén járt volna le, de *Ráday* 1815 március 19-én már átveszi az igazgatást. — [90] Orsz. Lt. Acta Theatralia 1814 VIII. 30. 23.132. sz. *Pállfy Fidél* gr. királyi biztos jelenése a színházbérleti versenytárgyalásról. — [91] Thz. 1815. 151. l.

III.

[92] *Kazinczy levelezése.* Kiadta *Váczy János.* VI. kötet, 529—531. l. — [93] U. ott II. 97. l. — [94] U. ott III. 223. l. VI. 471. l. — [95] *Kazinczy:* Pályám emlékezete. Sajtó alá rendezte *Váczy János.* Magyar Remekírók 7. köt. Budapest, 1903. 272/3. l. — [96] *Bayer József:* A nemzeti játékszín története. Budapest, 1887 I. 126/7. l. — [97] *Kaz. Lev.* II. 120. l. — [98] U. ott XIV. 283. l. — [99] *Bayer* i. m. I. 81. l. — [100] U. ott I. 100. l. — [101] U. ott 127. l. — [102] Német levél magyar fogalmazványa a *Ráday könyvtár*ban az 1807. évből. Maga a levél az Orsz. Lt. színházi aktái között van. — [103] Német nyelvű fogalmazvány 1807-ből a *Ráday Könyvtár*ban. — [104] 1806 VII. 6-ról keltezett felirat az országgyűlési Kk. és Rr.-hez. U. ott *Kazinczy Levelezése.* V. 300—301. l. — [105] *Kádár Jolán:* A budai és pesti német színészet története 1812-ig. Német Philologiai Dolgozatok. XII. Budapest, 1914. 76/7. l. — [106] 1814 VIII. 28. Szf. Lt. *Bodor Mihály* 8000 frtot, *Szentiványi* minden ajánlatnál 100 forinttal többet. O. Lt. Acta Theatralia 1814 VIII. 30. 23182. sz. — [107] Grundlinien der Theaterverwaltung. *Ráday* könyvtár. — [108] *Bladl* jelentése 1814 október 18-ról, és *Jandlé* szintén 1814-ből a *Ráday*-könyvtárban. — [109] *Ráday* fogalmazványa a Ráday-könyvtárban. — [110] Thz. 1813. 409. l. 1814. 534—6. l. — [111] Beadványa a pesti tanácshoz 1817 okt. 1. előtt Szf. Lt. — [112] Theater Taschenbuch am Schlusse der dreijährigen Pachtzeit des Herrn Grafen *Paul von Ráday* — — — von *Paul Joseph Cserny* Ofen, bei Anna Landerer. N. M. könyvtára. Hung. l. 3020. — [113] V. ö. *Kádár Jolán:* i.m. M. Sh. Tár. X. 30—32. XI. 224. s. k. l. Tévesen 1814-től számítja *Ráday* bérletidejét 1815 helyett és így *Gottdankné* vendégszereplése ott *Ráday* igazgatóságának tartama alatti gyanánt szerepel, pedig valóban még *Szentiványi* és *Gyürky* idejében volt itt. — [114] *Burkhardt:* Das Repertoire des Weimarischen Theaters unter Goethes Leitung 1891. Theatergesch. Forsch. 1. és *Satori-Neumann.* Die Frühzeit des Weimarischen Hoftheaters unter Goethes Leitung. 1922. Schriften der Ges. f. Theatergeschichte 31. — [115] Correspondenz-Protocoll 1817. 96. sz. a *Ráday*-könyvtárban. — [116] U. ott 84. sz. — [117] Thz. 1815. 155, 263, 283/4. l. — [118] *Ráday* beadványa a pesti tanácshoz Szf. Lt i. h. 1816. V. 25. — [119] Thz. 1817. 216. l. — [120] U. ott 318. l. — [121] *Ráday*-könyvtár. — [122] 1816 június 16-ról keltezett helytartótanácsi leirat a *Ráday*-könyvtárban. A színházigazgatóság álláspontjának kifejtése, *Urban József* rendőrkapitány jelentése és a pesti tanács felirata Szf. Lt. Int. a. n. 5752/2 1816. VIII. 10. *Kovalik* püspök beadványa O. Lt. Acta Theatr. 17.230/1816. — [123] V. ö. *Bleyer Jakab:* Magyarbarát német drámák és a bécsi Polizeihofstelle. E. Ph. K. 1916. 610—11. l. — [124] Pesther és Ofner Abonnement (sic) Buch vom 1 April bis Ende Juny 1816. *Ráday*-könyvtár. — [125] Correspondenz-Protocoll 1817. 2. évnegyedéről *Ráday*-könyvtár. — [126] Thz. 1815. 391. l. — [127] *Ráday* levele a *Katzianer* házaspárhoz. Szf. Lt. i. h. 1816 V. 10. — [128] Thz. 1817. 292. 517. l. — [129] *Eisenberg* i. m. 534/5. l. Nem említi második pesti szereplését. — [130] U. ott 1165. l. Pesti és budai adatok hiányosak. — [131] Thz. 1817. 292. 504. 517. l. — [132] *Eisenberg* i. m. 37. — [133] Theater Gage Lista 1817 május 24—31-ig. *Ráday*-könyvtár. — [134] Correspondenz-Protocoll 1817 jan.—márc. *Ráday*-könyvtár 10. sz., 12. sz., 14. sz., 20. sz., 32. sz., 45. sz., 56. sz., 59. sz., 96. sz., 107. sz. — [135] Thz. 1815. 327/8. l. — [136] U. ott 343. l. — [137] U. ott 1817. 504. l. — [138] V. ö. *Kádár Jolán* i. m. M. Sh. T. X. 62—64. l. — [139] Thz. 1815. 115. 263. l. 1817. 274, 444, 517, 551, 594. l. — [140] *Szentiványi*tól bérlete kezdetén 40.000 frt ára díszletet vett, később pótlólag még 3000 frtért. 1815-iki szaporulat 30.213 frt 30½ kr; 1816-iki 18.993 frt 10 kr; 1817-iki 20.188 frt 57 kr. V. ö. 1821-iki kimutatás *Ráday* díszleteiről. *Ráday*-könyvtár. U. ott részletes jegyzék. 1818-ból való összefoglaló jegyzék kiadva Kaz. Lev. XVI. 596—8. — [141] Correspondenz-Protokoll 1817. 115. sz. — [142] Kaz. Lev. XI. 46. l. *Kazinczy* levele *Rumy*hoz. — [143] „Süss und bitteres Geschäft" *Ráday* saját szavai *Péchy József* grófhoz irt levelében. Correspondenz Protokoll 68. sz. — [144] Kaz. Lev. XII. 538. l. *Kazinczy* levele *Rumy*hoz. — [145] Szf. Lt. Int. a. n. 5752/2. 1817 V. 10. A budai tanács átirata a pesti tanácshoz. — [146] U. ott 1817 X. 1. előtt. — [147] Thz. 1815 391. l. *Stelzer* operai rendező temetése. — [148] Correspondenz-Protocoll 1817. 97. sz. —

[149] Theater-Taschenbuch am Schlusse der dreyjährigen Pachtzeit des Herrn Grafen *Paul von Ráday* — — — von *Paul Joseph Cserny*. Ofen, é. n. gedr. bey Anna Landerer. — [150] Kaz. Lev. XIX. 142. l. *Kazinczy Rádaynak*. — [151] U. ott. — [152] *Ráday Pál* szül. Péczelen 1768 március 31-én, meghalt Pesten 1827 január 22-én. V. ö. *Kazinczy A' Rádayak*. Felsőmagyarországi Minerva 1827. 1232. l.

IV.

[153] Szf. Lt. Budai színházi akták. — [154] Kaz. Lev. XVI. 286/7. l. *Ráday Kazinczynak*. — [155] Szf. Lt. Pesti színházi akták 1818 I. 25. és 1817 XII. 10 — [156] U. ott 1818 II. 11. — [157] U. ott 1818 VI. 23. „Ich kann nicht einen Tag die *Elisabeth*, den anderen besoffene Weiber liefern, denn es gibt doch einen Unterschied zwischen Künstlern und Quodlibet-Individuen." — [158] U. ott 1819. I. 12. — [159] U. ott 1820. IV. 18, 19, V. 2, V. 4, VI. 25. előtt, VII. 22, VII. 29, XII. 17, 1821. I. 12, I. 21, II. 1, II. 9. — [160] *Pannonia* 1819. 199. l. — [161] U. ott 218. l. — [162] U. ott 1820. 155. l. — [163] U. ott 188. l. — [164] U. ott 1821. 456. l — [165] U. ott 1819. 120, 140/4, 189, 199, 213, 218, 235, 272, 314, 318, 322. l. 1820. 16, 131, 155, 179/80, 267, 285, 423. l. — [166] U. ott 1819. 255, 284. l. 1820. 48. l. — [167] U. ott 1819. 259. l. — [168] U. ott 120. l. — [169] U. ott 140. l. — [170] U. ott 1819. 302/3. l. 1820. 24. l. — [171] U. ott 1819. 171, 318. l. 1820. 251, 311/2. l. — [172] U. ott 1819. 25. sz. — [173] U. ott 1819. 112, 116, 189, 213, 227/8, 318. l. 1820. 16, 27/8. l. — [174] U. ott 1820. 192. l. — [175] Corr. Protocoll 1817. 8. sz. *Kirchlepsky* színházi titkár levele *Ráday* meghatalmazottjához *Remie*hez „Wenn Sie aber die Bemühungen Ihrer Sendung krönen wollen, so verschaffen Sie uns *Mme Walla* sobald, als es nur sein kann, obgleich ihr Vater nur ein lästiger Appendix ist, so wollen der Herr Graf ihretwegen gerne in eine saure Apfel beissen." — [176] *Déryné naplója*. Kiadta *Bayer József* III. 446 l. — [177] *Pannonia* 1819. 213, 227/8, 246, 250, 276, 279. l. 1820. 40. l. — [178] U. ott 1820. 16. l. — [179] U. ott 1819. 128, 259, (Faust) 314, (Attila) 322. l. 1820. 8, 56, 72, (Kunz Kuruth) 199, (Egmont) 215, (Zeitungschreiber Pfiffspitz) 311/2. l. (Dunois) és *Wiener Zeitschrift für Kunst, Literatur und Mode*. 1820. 29. sz. — [180] Correspondenz-Protocoll 1817. 81. sz. — *Pannonia* 1820. 311/2, 338. l. — [181] *Pannonia* 1819. 124, 171, 180. l. 1820. 1, 8, 16, 24, 120, 259. l. — [182] U. ott 1819. 143, 144, 153. l. — [183] U. ott 1819. 208, 232, 279. l. 1820. 44. l. — [184] U. ott 1819. 189. 212/3, 241. l. 1820. 100, 207, 408. l. — [185] U. ott 1820. 366. l. — [186] U. ott 1819. 166. l. 1820. 203, 338, 354. l. — [187] *Kádár Jolán* i. m. M. Sh. T. X. 32/33, 64, 76. l. Akkor még nem ismertem *Müllnerné*nek a Székesfővárosi Levéltárban levő beadványát, melynek tanusága szerint az 1818-ban bemutatott *Romeo und Julie* c. énekes játék travestia. Szf. Lt. Pesti német színházi akták 1818 VI. 16 és VI. 23. — [188] *Pannonia* 1819. 124. l. — [189] U. ott 1820. 311/2. l. — [190] U ott 1820. 255. l. — [191] U. ott 251. l. — [192] U. ott 1819. 132. l. 1820. 199, 287. l. 1819. 259. l. — [193] U. ott 1819. 124. l. — [194] U. ott 1819. 227/8, 240, 246, 289, 311/2. l. — [195] U. ott 1819. 24. sz. és *Nagl-Zeidler* Deutsch-Österreichische Literaturgeschichte Wien, 1914 II. 1. 697. l. — [196] *Pannonia* 1820. 211. l. — [197] U. ott 1819. 241. l. 1820. 11/2, 35, 256, 423. l. 1821. 435, 456 l. — [198] 1820. 416. l. — [199] U. ott 1819. 279, 314. l. 1820. 76, 100, 244, 259. l. — [200] U. ott 1819. 166, 180, 294. l. — [201] U. ott. 1819. 246. l. — [202] U. ott 1820. 391. l. — [203] U. ott 1821. 428. l.

V.

[204] Szf. Lt. i. h. 1820 XI. 16. *Szentiványi* válasza. U. ott XI. 25. — [205] U. ott 1821 I. 18. — [206] U. ott 1821 I. 20 — [207] U. ott 1821 II. 13. továbbá a rt. bérletidejének megkezdésekor a színészekhez intézett beszédfogalmazványa a *Ráday*-könyvtárban. — [208] 1821 május 6-án kelt szerződésük a *Ráday*-könyvtárban. — [209] Szf. Lt. i. h. 1821 VII. 10, X. 5. — [210] U. ott Budai német színházi akták 1821 III. 7, III. 29. — [211] Thz. 1821 V. 2. — [212] *Kemnitzer Károly*nak a színházi rt. nevében a pesti tanácshoz intézett átirata, Szf. Lt. Pesti német színházi akták 1822 VI. 20. — [213] *Bayer József* A nemzeti játékszín története. Budapest 1887. I. 80. l. — [214] 1823 IV. 5. *Ráday*-könyv-

tár. — [215] Szf. Lt. pesti német színház aktái 1822 IX. 4. — [216] U. ott 1823 VII. 6. — [217] U. ott. 1823 IX. 4. és Thz. 1823 X. 16. — [218] Kaz. Lev. XVIII. 43. l. *Döbrentey* levele *Kazinczynak* 1822 III. 3-ról. — [219] *Pannonia* 1821 555/6. l. — [220] *Eisenberg* i. m. 1078. l. — [221] Thz. 1822 V. 2. — [222] U. ott 1823 IV. 29. — [223] *Der Gesellschafter* 1821 VI. 23. — [224] *Seeber Károly* rendőrkapitány jelentése. Szf. Lt. i. h. 1822 III. 11. — [225] U. ott 1822 IV. 26, IV. 27. — [226] Thz. 1824. 86. l. — [227] U. ott 1822 VI. 4, VII. 11. — [228] U. ott 1823 VII. 26. X. 16. — [229] U. ott VI. 7, XI. 11. — [230] U. ott 1823 III. 25, IV. 29. — [231] Szf. Lt. i. h. 1823 XII. 18. — [232] Thz. 1823 III. 22, 1824. 94. l. — [233] *Martersteig:* Das deutsche Theater im 19. Jahrhundert. Leipzig 1904 229. l. — [234] *Kádár Jolán:* i. m. M. Sh. T. X. 33, 41—43, 64. l. — [235] Thz. 1822 XII. 21. — [236] U. ott 1822 X. 3. — [237] U. ott 1823 IV. 29. — [238] U. ott 1823 X. 16. — [239] *Pannonia* 1821. 88. l. — [240] U. ott 611. l. — [241] Thz. 1822 V. 25. — [242] U. ott II. 7. — [243] *Schams:* Vollständige Beschreibung der königlichen Freistadt Pest. Pesth, 1821. 362/3. l. Szf. Lt. i. h. Helytartótanácsi leirat 1824 II. 3. — [244] *Schams* i. m. 284—6, 254—5. l. — [245] Thz. 1823 VI. 7. — [246] U. ott 1822 VII. 2, IX. 19. és egy 1814-ből való színlap a budapesti Egyetemi Könyvtár színlapgyűjteményében. (Gd. ívr. 299.) — [247] *Orczy* és *Kemnitzer* beadványa Szf. Lt. i. h. 1823 IX. 16. A tanács kiküldött bizottságának véleményadása. IX. 20. *Orczy* levele *Fellner Benedek* pesti polgármesterhez. IX. 24. — [248] A kir. kamara 1823 VI. 23-án 18 587. sz. a. kelt rendeletével. V. ö. Szf. Lt. Budai német színházi akták 1823 IX. 11. Kivonat a színházi bizottság ülésének jegyzőkönyvéből. — [249] Szf. Lt. Pesti német színházi akták 1823 IX 30. — [250] U. ott 1823. XI. 4.

VI.

[251] Nemesség, katonaság és diákok nélkül. V. ö. *G. L. Feldmann:* Pesth und Ofen. Leipzig u. Pesth 1844. 5. l. — [252] Thz. 1829. 390. l. — [253] Hm. 1833. 8. l. — [254] U. ott 204. l. — [255] U. ott 1834. 216. l. — [256] U. ott 1833. 145/6. l. — [257] Szf. Lt. i. h. 1826. XI. 8. — [258] U. ott 1828. II. 2. — [259] U. ott 1827. l. 10. — [260] U. ott 1829. VII. 21. — [261] Thz. 1835. 467/8. l. — [262] Hm. 1835. 508. l. — [263] Szf. Lt. i. h. 1832. IX. 20. — [264] *Iris* 1826. 32. l. — [265] U. ott 587. l. — [266] Thz. 1831. 141. l. — [267] Hm. 1833. 22/3. l. — [268] Thz. 1831. 339. l. — [268a] *Széchenyi* Naplói. Kiadta *Zichy Antal* Bpest 1884. 422. l. — [269] Thz. 1824. 455, 551. l. *Theatertaschenbuch* 1826. N. M. könyvtára. — [270] Schm. 1832. 49. l. — [271] 1832 VIII. 26-án. — [272] Thz. 1831. 540, 582. l. — [273] Sp. 1833. 606. l. — [274] *Eisenberg* i. m. 873/4. l. — [275] Hm. 1835. 79. l. — [276] U. ott 1833. 227. l. *Schebest, Agnese:* Aus dem Leben einer Künstlerin Stuttgart 1857. — [277] Thz. 1830. 274, 319. l. — [278] U. ott 1831. 131. l. — [279] U. ott 1835. 431, 467. l. — [280] U. ott 1834. 91. l. — [281] U. ott 1836. 31. l. — [282] U. ott 1831. 582 l. — [283] U. ott 503. l. — [284] *Iris* 1826. 60. l. — [285] Sp. 1830. 175. l. — [286] Thz. 1824. 331/2. l. — [287] Thz. 1834. 565/6. l. — [288] Schm. 1832. 49. l. — [289] Hm. 1833. 627/8. l. 1834. 223. l. — [290] U. ott 1833. 169. l. — [291] *Iris* 1828. 192. l. — [292] Thz. 1834. 386, 497. l. — [293] U. ott 1835. 303. l. — [294] Hm. 1833. 219. l. 1836. 127. l. — [295] Schm. 1832. 9. l. — [296] Thz. 1829. 302. l. — [297] *Iris* 1827. 4. l. — [298] Schm. 1832. 57. l. — [298a] *Széchenyi* Naplói. Kiadta *Zichy Antal.* Budapest, 1884. 347/8. l. — [299] *Kádár Jolán* i. m. M. Sh. T. X. 21—90. l. — [300] *Iris* 1825. 124. l. — [301] Schm. 1832. 53. l. — [302] Thz. 1829. 563. l. — [303] Schm. 1832. 33. l. — [304] U. ott 105. l. — [305] Sp. 1833. 510. l. Hm. 1833. 218, 307. l. — [306] Sp. 1830. 336. l. — [307] *Iris* 1826. 311. l. — [308] Hm. 1833. 145/6. l. — [309] Thz. 1831. 363. l. — [310] U. ott 391. l. — [311] Sp. 1833. 350. l. — [312] *Iris* 1825. 180. l. és *Eisenberg* i. m. 962. l. Tévesen teszi a vendégszereplés dátumát 1823-ra. — [313] Thz. 1835. 712. 784. 812. 856. l. Hm. 571. l. — [314] Hm. 1833. 210. l. — [315] U. ott 73. l. — [316] Thz. 1835. 74. l. — [317] Meghalt 1837. XII. 23. Hm. 1838. 15. l. — [318] Szf. Lt. i. h. 1835. III. 16. — [319] U. ott 1835. IX. 1.

VII.

[320] *Eisenberg* i. m. 733. l. — [321] U. ott 181/2. l. — [322] Thz. 1836. 291. 336. l. Hm. 1836. 231. l. *Neefe Hermann* (1790—1854.) a bécsi Képzőművészeti Akadémia tagja. V. ö. *Lyka Károly* a táblabiróvilág művészete. Bpest.

1922. IV. 100—101. l. — [323] *Eisenberg.* i. m. 184/5. — [324] U. ott 151. Pesti szerepléséről nem szól. — [325] O. Lt. 19138/1838. helytartótanácsi szám. *Schmidt* III. 29-ről kelt folyamodványa, Pest város tanácsának pártoló felterjesztése, a kir. kamara V. 31-i leirata a helytartótanácshoz. — [326] P. H. 1841. 11. l. január 6. — [327] O. Lt. Acta theatralia 19971/1841. ht. sz. Pest város tanácsának felterjesztése a helytartótanácshoz V. 26-án. — [328] Sp. 1841. 463. l. — [329] Szf. Lt. i. h. 1835. IX. 1. — [330] Szf. Lt. 1835. VIII. 17. *Schmidt* kérvénye a helytartótanácshoz. — [331] O. Lt. 27969/1843. *Fekete Mihály:* A temesvári színészet története. 46—9. l. — [332] Sp. 1838. 684/7. l. Hm. 687. l. — [333] Thz. 1836. 795. l. — [334] Thz. 1839. 979. l. — [335] *Kádár Jolán* i. m. M. Sh. T. X. 21—91. l. — [336] Schm. 1838. 33/34. l. Sp. 408. l. P. H. 1841. 356. l. — [337] Hm. 1837. 470. l. — [338] Thz. 1839. 964. l. Sp. 1840. 52. l. — [339] Sp. 1840. 60/1. l. Sp. 1838. 492/4. l. Hm. 1836. 792. l. — [340] Sp. 1841. 367. l. Schm. 1841. 49/50. l. — [341] Sp. 1840. 664/5. l. P. H. 1841. 43. l. — [342] Thz. 1836. 336. 441. 615. 728. l. Hm. 1836. 735. l. — [343] Thz. 1837. 1045. l. — [344] Sp. 1840. 43. 111. l. — [345] Thz. 1837. 902. l. Hm. 1837. 687. l. Sp. 1838. 414. l. — [346] Thz. 1839. 244. 822. 964. l. Hm. 1839. 672. l. — [347] Hm. 1837. 687. l. P. H. 1841. 18. l. — [348] Sp. 1840. 316. 357. 371/3. l. Schm. 1840. 45/6. 49/50 l. — [349] Sp. 1840. 552/3. l. X. 31. 827. l. Schm. 1840. 101/2. l. Sp. 1841. 71. 143. l. P. H. 1841. 11. 43. l. — [350] Sp. 1840. 544. 552/3. 560. 632. 659. l. Hm. 1840. 544. l. — [351] Ezt ugyan kritikával kell fogadnunk, mert a nem mindenkor megbízható *Eisenberg* mondja el így: i. m. 850. l. Az id. *Allgemeiner Theaterlexikon* VI. köt. 211. l. így, és *Pozsonyban*, hol *Rott* pesti szerződése előtt volt, történtnek mondja el az esetet: „Als eines Tags *Raimunds Feenmädchen* annoncirt war und der Komiker *Fischer*, der den *Fortunatus Wurzel* spielte, plötzlich starb, übernahm *Rott* Nachmittags diese grosse Parthie und wirkte Wunder. Seitdem hat er sich ausschliesslich dem komischen Fache gewidmet." — [352] Thz. 1839. 729. 1028. l. — [353] Sp. 1840. 191/2. l P. H. 1841. 11. 234. l. — [354] Thz. 1839. 1238. l. — [355] Sp. 1840. 351. Schm. 1840. 57/8. l. — [356] Schm. 1838. 65/6. l. Sp. 1840. 371/3. 404/5. 428. l. — [357] Thz. 1838. 567. 584. l. 1839. 610. l. Hm. 1838. 455. l. *Allgemeines Theaterlexikon* I. 125. l. — [358] O. Lt. Acta Theatralia 19971/1841. ht. sz. P. H. 1841. 398. l.

VIII.

[359] *Feldmann G. L.* Pesth und Ofen. Leipzig u. Pesth 1841. 5. l. — [360] P. H. 1843. 157. l. — Sp. 1843. 39. l. — P. H. 1843. 470. l. — P. T. 1844. 311. l. — U. 1844. 507. l. [361] P. H. 1842. 810. l. — 1843. 175. 185. l. — [362] *Zolnai Béla: Szigligeti* Szökött katonájának külföldi elemei. *Kádár Jolán: Szigligeti* Szökött katonájának forrásaihoz. E. Ph. K. 1915. évf. 355/7. *Rakodczay Pál: Egressy Gábor* és kora Bpest 1911. 321/2. *Szigligeti* nyilatkozata U. 1844. 280. l. — U. 1844. 438. 456. 464. 395. l. Sp. 1844. 280. 303. l. — [363] P. H. 1842. 248. 740. l. — [364] *Wurzbach:* Biographisches Lexikon des Kaisertums Oesterreich. Wien, 1858. XVI. 316/8. l. — [365] Der Magistrat, die Verschönerungscommission und das deutsche Theater in Pesth. Vom Verfasser des Bürger ABC. Wien, 1848. — [366] O. Lt. 35608/1841. VII. 18. A pesti tanács jelentése. — [367] *Franck* id. röpirata — O. Lt. 5187/1843; 6315/1843; 11769/1843; 13959/1843; 36388/1843. htt. sz. — P. H. 1842. 860. 876. l. — [368] P. H. 1841. 656. l. — P. T. 1841. 1231. l. 1843. 773. l. — [369] P. T. 1841. 949. l. — [370] Sp. Extra Beilage 1841. XII. 1. — P. T. 1841. 1209. l. 1295. l. U. 1844. 415. 425. l. — [371] P. T. 1841. 821. l. 1842. 1053. l. 1843. 864. l. — U. 1845. 867. 994. l. 1846. 278. 1083. 1979. l. — P. H. 1843. 757. l. — Sp. 1840. 151. 535. l. — [372] P. T. 1842. 749. l. — U. 1845. 591. 979. 1223. l. 1846. 822. 1498. 1900. l. [373] P. T. 1842. 584/5. 915. l. — [374] P. T. 1842. 237. l. — Thz. 1842. 307. 1846. 568. l. — U. 1846. 1045. l. Sp. 1845. 1260/3. l. [375] P. H. 1843. 696. 757. l. — U. 1845. 379. l. P. T. 1843. 576. l. — [376] *Kádár Jolán* i. m. M. Sh. T. X. 21—91. l. — [377] P. T. 1842. 369. l. — Sp. 1845. 446. l. — U. 1844. 575. l. 1845. 295. 312. l. *Eisenberg* i. m. 1082/3. l. — [378] Sp. 1843. 631. l. — P. T. 1843. 1015. l. — Schm. 1845. 142/3. l. — U. 1845. 439. 963. 1031. l. — [379] U. 1845. 743. l. — Sp. 1843. 567. l. — P. T. 1843. 934. l. — [380] Sp. 1845. 1640/2. l. Thz. 1846. 12. 68. l. — [381] Thz. 1844. 588. 619. l. — U. 1844. 531. l. — P. T.

1844. 1033. 1179. l. — Sp. 1841. 711. l. 1843. 614. l. — [382] P. T. 1841. 1192/3. l. — U. 1845. 318. 823. l. 1846. 86. l. — Sp. 1843. 247. l. P. H. 1843. 106. l. — [383] P. T. 1842. 77. l. — Thz. 1844. 256. 548. 552. 556. 571. l. 1846. 608. l. — Sp. 1846. 830. l. — U. 1844. 505. 507. 522. l. 1846. 1260. 1275. 1288/9. l. — [384] U. 1845. 1143. l. 1846. 598. l. — [385] Sp. 1841. 783. 809. l. 1845. 846. l. — [386] U. 1844. 388. 426. l. 1845. 919. l. 1846. 86. l. — [387] U. 1845. 976. l. — [388] Sp. 1846. 1212/3. l. — O. Lt. Acta Theatralia 14530/1845. htt. sz. — [389] Sp. 1845. 815. l. 1846. 1212/3. l. U. 1846. 1874. 2090. l. — [390] P. T. 1844. 1131. l. — *Franck* id. röpirata 68. l. — O. Lt. Acta Theatralia 6928. és 13162/1847.

IX.

[391] O. Lt. Acta Theatralia 19376/1824. Udvari leirat. — [392] Szf. Lt. budai német szinházi akták. 1823. IX. 11. A szinházi bizottság ülésének jegyzőkönyve. — [393] U. ott. 1825. III. 9. *Zöllner Fülöp* lefoglalt ingóságainak jegyzéke 1829. I. 6. *Laddey Gusztáv* lakásának leltára. — [394] U. ott 1826. VI. 5. Az új szinház. alap teremtésére kiküldött bizottság jelentése. 1826. VI. 8. és VII. 2. A szini házi bizottság ülésének jegyzőkönyve. — [395] *Zöllner* ajánlata u. ott. 1823-VIII. 27. Szerződése X. 24. A szinházi bizottság ülésének jegyzőkönyve 1824. XII. 3. — [396] *Eisenberg* i. m. 1165. l. Szf. Lt. i. h. 1824. II. 20. — [397] Thz. 1824. 331/2. 359. 443. 479. 507. l. — [398] *Eisenberg* i. m. 439. l. — Szf. Lt. i. h. 1825. IV. 18. *Debnigg* és *Grimm* beadványa. — Correspondenz-Protocoll 1817. Ráday-könyvtár. *Ráday* levele *Remiehez*. — [399] Szf. Lt. i. h. 1826. III. 17. Új diszletek jegyzéke. IV. 23. Szinházi bizottság jegyzőkönyve. — [400] *Kádár Jolán* i. m. M. Sh. T. IX. [401] Szf. Lt. 1826. IV. 23. Szinházi bizottság ülésének jegyzőkönyve. — [402] *Laddey* szerződése és megegyezése Buda várossal O. Lt. 26243/1826. ht. sz. Udvari leirat u. ott 10602/1827. ht. sz. *Laddey* beadványa a városi tanácshoz, végrehajtási jegyzőkönyv u. ott 1065/1829 ht. sz. Tanácsülési jegyzőkönyv u. ott 1844/1829. ht. sz. *Laddey* folyamodványa Szf. Lt. Budai szinház aktái 1829. V. 14. — [403] *Iris* 1827. 240. Szf. Lt. i. h. Requisiten-Zettel 1829. VIII. 8. és VIII. 29. — [404] *Laddey* beadványa a helytartótanácshoz, *Raimund Laddey*hez intézett levelének másolata mellékelve O. Lt. Acta Theatralia. 11731/1829. ht. sz. — Thz. 1829. 262. l. — [405] *Iris* 1827. 348. l. — [406] U. ott 1827. 468. l. — [407] *Zöllner* szerződése és egyezménye Buda várossal Orsz. Lt. 29566/1829. htt. sz. — [408] *Zöllner* folyamodványa a O. Lt. Acta Theatralia 853/1830. ht. sz. Elutasító végzés u. ott 20522/1830. ht. sz. — Tanácsülési jegyzőkönyv u. ott 17323/1831. ht. sz. *Sauermann* és *Padewieth* kérvénye u. ott 10391/1832. ht. sz. — *Zwonecsek* folyamodása a bérletért u. ott 14317/1832. ht. sz. — Buda város felirata a helytartó tanácshoz 5325/1833. ht. sz. — *Zwonecsek* folyamodása, hogy a bérlettől mentsék fel u. ott 15008/1833. ht. sz. — [409] Sp. 1830. 246. 288. 319. 368. 478. l. Thz. 1831. 196. 268. 324. 339. 416. l. Schm. 1832. 35. 39. 91. 93/4. 97. l. Hm. 1833. 104. l. — [410] Thz. 1837. 299. l. Sp. 1838. 254. l. 1841. 560. l. Schm. 1838. 41/2. l. — [411] Schm. 1838. 37-39. l. Thz. 1839. 1260. l. Sp. 1840. 595: l. Schm. 1841. 1. l. Hm. 1838. — [412] Sp. 1838. 627. l. 1840. 444. l. *Országh Sándor:* Budai szinházak és játékszin. Budapest 1895. 66. l. — [413] Schm. 1838. 40. l. Thz. 1839. 1097. l. — [414] Schm. 1841. 89/91. l. — [415] O. Lt. Acta Theatralia 5345/1842. htt. sz. — [416] U. 1842. 440. 520. 560. l. 1844. 116. l. P. H. 1842. 622. l. — [417] Thz. 1844. 67. l. — [418] Sp. 1843. 111. 295. l. U. 1844. 264. l. P. H. 1843. 226. l. — [419] Thz. 1842. 836. l. 1844. 619. l. — [420] *Kádár Jolán* i. m. M. Sh. T. X. 85-86. l. — Ennek a nyomtatásban alkalmasint meg sem jelent darabnak a súgókönyve a Szf. Lt.-ban van. Ismertetése a M. Sh. T. XIII. kötetében fog megjelenni. — [421] P. H. 1842. 722. l. — Schm. 1845. 166. l. — Sp. 1844. 280. l. U. 1844 395. l. — [422] Sp. 1843. 551. l. [423] O. Lt. Acta Theatralia 3062/1846. 5759/1846. ht. sz. [424] 33508/1846. 43154/1846. htt. sz. — [425] Sp. 1846. 942/3. 891/3. l. — [426] *Bayer József* a nemzeti játékszin története. Bpest. 1887. II. 282—83. l.

FÜGGELÉK.

I.

Scenarium zu dem Trauerspiele Emilia Galotti.

Charactere der handlenden Personen.

Emilie Galotti Schönheit in Voller Blühe, sanft, schmaihelend rollendes Aug; fühlbare Züge einer äußerst eingezogenen, bigotischen Erziehung, durchschimmerende Herzensgüte, Momente der Innigkeit, weicher schmelzender Ton, sanftes sparsames Spiel. Ins 18-te Jahr.

Costum. Im zweyten Act: Nettes Hausgewand und Voile. Neglige Haarputz. Dann einfacher, geschmakvoller Putz ohne Prätension und Prunk. Bescheidener Haarwurf mit einer Rose.

Odoardo Galotti Fester, bestimmter Sinn, trokener (sic) Ton mit Nachdruck, rauhe Biederkeit, forschender, mißtrauischer Blik, (sic) militärische Haltung, in Soldaten-Conduit geschmolzener Adel, strenge Tugend, mehr Sinn als Worte durch natürliche Güte des Herzens gemäßigtes Aufbrausen. Ueber die 50 Jahr.

Costum Rehfarber leichter Rok (sic) mit schwarzen Kragen weiche Weste, lederne Reithosen Stiefel, mit aufgeschlagenen Klappen und Sporn. Glatte zurükgekemmte (sic) Haare, mit par Locken, dreyecketer militärischer Hut.

Claudia Galotti Schwacher an ehliche Subordination gewohnter Geist, Samfter, (sic) bedachtsammer Vortrag, unterdrükter (sic) Ansatz zum Hofleben. Stolz auf Mann und Tochter. Weibliche Zaghaftigkeit, strenge Eingezogenheit, natürliche Gutmüthigkeit. Etwas über 40 Jahr.

Costum Im zweyten Act. Nettes Haußkleid von bescheidener Farb und Schnitt, eine geputzte Dormeuse.

Im dritten Acte im Staubmantel und nicht mit Putz überladenen Hut.

Der Prinz Geschmeidiger Wollüstling. Prätensionen einer hohen wissenschaftlichen Bildung. Leichter Sinn lebhafter etwas praecipitanter Vortrag. Noble Haltung degagiertes Spiel, flüchtiger Blik (sic) in entscheidenden Augenblicken. Unverlegen, gutmütig aus Temperament. 25 Jahr alt.

Costum Obristen Uniform mit Stern und Band.

Marquis Marinelli. Imposantes Benehmen, aroganter (sic) etwas höher gespanter (sic) Vortrag, scharfer, stark accentuirter Ton, ernste Wendung, gelenkes Kopfspiel, Blinkende Augen, Behänder Blik, (sic) geschmeidiger Hofton 28 Jahr alt.

Costum Reich und geschmakvoll gestüktes (sic) Kleid eine etwas bizare emporgekämmte Frisour, Degen, Chapeau Bas, Schuh und Strümpf, Kammer-Herrn Schlüßel.

Camillo Rota Ruhig feyerliches Amtsgesicht, bedachtsamer Vortrag, bedeitender Ton, ehrfurchtsvolle Haltung.

Costum Schwarz sammetenes Kleid nach Hofschnitt. Respectable weißgepudert Perüque. Chapeau Bas, Schuh, schwarze Strümpf, Degen.

Conti Auf seine Kunst verseßener Pedant, Künstlerstolz mistischer Vortrag, bedeitungsvolle Miene, etwas gespanntes Spiel, zudringlich, feiner Schmeichler, jede Situation zu seinem Vortheil lenkend. 34 Jahr alt.

Costum Einen netten Rock eben nicht von der letzten Mode, leicht gestükte (sic) Weste, Schuh und Strümpf, nachlässig elegante Frisour.

Graf Apiani. (sic) Liebenswürdige Düsternheit, Zärtlichkeit mit Melankolie verschmolzen, sanft rollendes Aug, weicher doch bestimmter Ton, noble Haltung. 24 Jahr.

Costum Nicht allzu schimmernder Hofstaat.

Gräfin Orsina Von verschmähter Liebe und Eifersucht aufgereiztes Herz, Bestreben die erleschende natürliche Reizen (sic) durch Bizarerie zu ersetzen, Gefühle der Verschwindenden weiblichen Allmacht, bis zur Grimasse afektierte Ruhe, Noble Prätensionen, Stolzer gebieterischer Anstand, Ausbrüche weiblicher Verzweiflung. Im Begrif (sic) aller Künsten der Koketterie.

Costum Mit Geschmak (sic) gepuztes Occasions-Negligee. Hut mit Federn.

Angelo Spähender Tygerblik, schleichend bedachtsamer Schrit, (sic) rohes Gebärdenspiel, abgebrochener decidierter Vortrag, hervorleichtender Stolz auf sein Banditten-Talent. 40 Jahr alt.

Costum Brauner Mantel, Florriahut (?), Rothe Jacke und Hosen, braune Binde. Pistolen, Dolch.

(A budapesti ref. theológiai Akadémia *Ráday* könyvtárának színházi aktái közt.)

II.

A budai és pesti színházak műsora 1812 január 1-től 1824. húsvétjáig és a pesti színház műsora 1824. húsvétjától 1847 február 2-ig.

Hiányzik 1837 december 1-től 1838 december 1-ig. Erre az időre a hírlapok hézagos adatait használtam. Források: A pesti és budai német színházi zsebkönyvek (Nemzeti Múzeum Könyvtára, Egyetemi Könyvtár, Városi Könyvtár) Színlapgyűjtemény a budapesti Egyetemi Könyvtárban. A zsebkönyvek szerzőt nem neveznek meg; a szerzők megállapítása a nem nagyszámú színlapon kívül az egykorú lapok színibirálatiból való.

Rövidítések:

A. = Anekdote
átd. = átdolgozta
B. = Ballet
Bm. = Mimisches Ballet
Carr. = Carricatur
Chg. = Charaktergemälde
D. A. = Dramatische Anekdote
D. G. = Dramatisches Gedicht
f. = fordította
Fg. = Familiengemälde
Fm. = Feenmärchen
Frg. = Frescogemälde
Gem. = Gemälde
L. = Lustspiel
Lb. = Lebensbild
Lp. = Lokalposse
M. = Melodram
m. G. = mit Gesang
Myth. C. = Mythologische Carrikatur
O. = Oper
Oh. = Heroische Oper
Ok. = Komische Oper
Ohk. = Heroisch-komische Oper
Optte = Operette
P. = Posse
Pm. = Pantomime
Par. = Parodie
Qu. = Quodlibet
Rs. = Ritterschauspiel
S. = Schauspiel
Sc. = Scene
Schw. = Schwank
Sg. = Sittengemälde
Sh. = Historisches Schauspiel
Sp. = Spektakelschauspiel
Sr. = Romantisches Schauspiel
T. = Tragödie
Tg. = Tongemälde
Tk. = Tragikomödie
Trav. = Travestie
V. = Vaudeville
Vm. = Volksmärchen
Vsp. = Vorspiel
z. = Zenéjét szerzette
Zo. = Zauberoper
Zp. = Zauberposse
Zpar. = Zauberparodie
Zpm. = Zauberpantomime
Zsp. = Zauberspiel

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Abällino, der grosse Bandit	S	5	Zschokke H.	1812 II. 25	1816 II. 22	35
A B C	L	2	Kolmann, f. Kettel G.	1836 X. 3		1
Ein Abend, eine Nacht und ein Morgen in Paris	L	4	Kaiser F.	1844 VI. 10	1846 XI. 8	19
Der Abend im Posthause	L	5	Clauren	1818 I. 14	1821 XII. 26	2
Der Abend nach der Schlacht	Vsp	1	Töpfer K.	1822 III. 4	1822 IV. 20	4
Die Abendglocke auf Waldenstein od. Soldatenehre	Sh	4	Hilmer	1828 VI. 4		1
Die Abendstunde	S	1	Kotzebue	1812 XII. 18	1822 XI. 8	5
Das Abendstündchen in Tirol	Pm		—	1830 I. 25	1832 VII. 20	2
Die Abenteuer auf der Reise eines Eilwagens	P	2	—	1830 XI. 8		1
Die Abenteuer der Neujahrnacht	L	3	Gerle	1827 XII. 31	1828 XII. 31	2
Ein Abenteuer des Königs Stanislaus	L	3	Mayer H.	1821 XI. 30	1822 XII. 11	9
Die Abenteuer im Gasthofe	L	2	Kurländer	1815 VII. 20	1815 VII. 23	2
Die Abenteuer in der Meierei Pré St Pol od. Der Felsensteg	S		Franciából Koch W. C.	1832 VIII. 22	1841 IX. 6	7
Das Abenteuer in Venedig	S	4	Franciából Carl	1840 IV. 19		1
Der Abenteurer von Paris	S	4	Franciából	1844 IX. 19	1845 I. 18	4
Das abgebrannte Haus	L	1	Schikaneder E.	1812 XI. 27	1845 VIII. 23	42
Abraham	M	1	—	1830 XI. 27	1831 III. 12	3
Der Abschied	L	1	Kotzebue	1817 I. 2		1
Abu, der schwarze Wundermann	M	4	Vogel, z. Lannoy	1826 V. 29	1830 IX. 19	8
Achilles	O	2	Olaszból Vogel, z. Pär	1812 VIII. 12	1812 VIII. 24	3
Acht vernünftige Tage	L	1	Herzenskron	1831 II. 21	1842 IX. 25	4
Der achtzigste Geburtstag	S	1	Scribe, átd. Kurländer	1839 X. 12		1
Die Actionäre	L	2	Fuchs A.	1846 II. 11	1846 III. 14	6
Adam Hascherl od. Das Tabackshüttl	P m G	3	Hopp, z. Ott	1838 V. ?		1
Adam Kratzerl und sein Pudel	P m G	2(3)	Gleich, z. Drechsler	1827 II. 5	1840 VIII. 4	4
Adam Strampferl l. Die Musikanten am hohen Markt						
Adam und Eva	L	2	Scribe, f. Carl	1846 X. 28		1
Adelaide od. Zehn Jahre aus dem Leben einer Schauspielerin	Chg	4	Franciából Schickh	1836 VI. 28		1
Adele od. Das Conzert am Hofe l. Das Conzert am Hofe						
Adelheid, Königin von Italien od. Der Schutzgeist	S	6	Kotzebue	1816 III. 18	1841 VI. 26	23
Adelheid Markgräfin von Burgau	Rs	4	Weissenthurn	1812 IV. 9	1828 III. 26	8

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Adelheid von Ponthien*				1820 X. 3		1
Adelheid von Stade	S	5	Hagemann	1816 XI. 1	1816 XI. 16	2
Adelheid v. Werdingen o. Männerlist u. Weiberrache	S	4	Kratter ut. T. T. v. E.	1813 IV. 3		1
Adelheid v. Wulfingen	S	4	Kotzebue	1812 I. 14	1818 III. 1	4
Adelma od. Fürstengrösse und Frauenwürde	T	5	Vogel W.	1826 I. 2	1841 X. 25	12
Der Adept	T	5	Halm	1837 III. 4	1839 VII. 29	3
Adlers-Horst	O	3	Holtei, z. Gläser	1837 I. 16	1837 I. 18	2
Adlina	S	4	—	1830 IX. 22		
Adolf der Kühne Gaugraf von Dassel			—	1819 I. 3		1
Adolf der Treue	Sg	4	Ehrimfeld	1814 VIII. 12	1817 VII. 11	4
Adrian von Ostade	O		Treitschke, z. Weigl	1813 VI. 28	1816 X. 10	
Die Advokaten	S	5	Iffland	1812 X. 28	1842 IV. 12	10
Der Affe u. der Bräutigam	P m G	3	Nestroy, z. Ott	1837 I. 23	1847 I. 24	19
Affe und Frosch od. Hudriwudris Zauberfluch	Lp m G	2	Told, z. Ott	1839 VII 21		1
Die Affenkomödie	Lp m G	2	Gleich, z. Müller Vencel	1822 XI. 11	1823 III. 7	5
Agnes Bernauerin	T	5	Törring-Seefeld			
Agnes Sorel	O	3 (2)	Sonnleithner, z. Gyrowetz	1813 II. 9 1812 IV. 29	1844 I. 6 1822 III. 23	18 53
Agnese	O	2	Olaszból Herklotz, z. Pär	1820 VIII. 7	1820 IX. 1	3
Ahasverus, der nie ruhende	M	3	Klingemann	1828 VI. 21		1
Die Ahnfrau	T	5	Grillparzer	1818 III. 12	1846 VII. 11	53
Alamon, Fürst v. Catanea	O	3	Seyfried, z. Isouard	1815 VI. 19	1816 VI. 26	6
Die Albaneserin			—	1821 IV. 11	1821 IV. 13	2
Albert der Bär od. Die Weiber von Weinsberg	Rs	3	Gleich	1833 IX. 21		1
Albert von Turneisen	T	5	Iffland	1813 III. 31	1814 V. 14	3
Albin, der stumme Liebesritter oder Der Apfel-Baum, der Kuss und das Panzerhemd	Rs	3	Told	1841 VI. 26		1
Alboin	T	5	Pannasch	1835 VII. 11		1
Albrecht der Streitbare Landgraf von Thüringen	Rs	4	Stegmayer	1812 III. 2	1839 VI. 8.	12
Albrecht Dürer in Venedig	S	1	Schenk	1831 IX. 2		1
Alceste	O	3	Calzabighi z. Gluck	1817 XI. 1		1
Alessandro Massaroni der römische Bandit	S	3	Both	1840 VI. 6		1
Alessandro Stradella od. Sänger und Bandit	O	3	Friedrich, z. Flotow	1845 IX. 27	1847 III. 3	23
Alexander Stradellerl	Par m G		Lödl z. Müller Adolf	1846 V. 16	1846 XII. 18	10
Alexina			—	1812 VI. 18		1
Alfred, König der Angelsachsen od. Der patriotische König	T	5	Cowmeadow, z. Makowetz	1818 I. 19		1

* Dilettáns előadás a budai jótékony asszony-egyesület javára.

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Aline, Königin von Golkonda	O		Vial és Faviers, z. Berson	1813 IV. 14	1817 VII. 20	15
Aline, od. Pest in einem anderen Weltteil	Zpar	3	Bäuerle, z. Müller Vencel	1823 II. 24	1843 VI. 29	51
Alisbertha die Kriegerin der sieben Berge	S	3	Hell	1819 IX. 13		1
Alle Augenblick' ein Anderer und doch immer derselbe	L m G	2	Schickh, z. Müller A.	1841 V. 2		1
Alle fürchten sich	L	1	Castelli	1816 VIII. 1	1840 IX. 24	10
Alle Minuten was anders	Qu	2	Zöllner F.	1832 II. 20	1832 VII. 28	2
Alle sind verheiratet	L	3	Korntheuer	1826 IV. 21	1847 VIII. 1	4
Alle strafbar	L	2	Albrecht	1813 III. 19	1815 II. 1	3
Allerlei	Qu		—	1820 II. 14	1829 VI. 15	4
Aller Welt Freund	L	2	—	1827 V. 25		1
Der Allerwelts Dienstwillige	L	3	Hell	1822 I. 20		1
Alles à la Giraffe	P	2	—	1828 XI. 8	1828 XI. 30	2
Alles bunt durcheinander	Qu	2	—	1824 VIII. 24		1
Alles schriftlich	L	4	—	1818 VIII. 13	1818 IX. 1	3
Allo-Homeo-Sym- und Antipathie od. Der Doktor aus dem Stegreife	P m G	3	Blum, z. Hebenstreit	1844 VIII. 8	1844 VIII. 23	3
Der Alpenkönig und der Menschenfeind	Zm m G	2	Raimund, z. Müller V.	1829 IV. 20	1845 IX. 1	34
Alpenkönig und Mutter od. Die Erscheinung im Felsental	R s m G	2	Meisl, z. Roser (Scherrer?)	1829 VI. 3	1841 VII. 17	4
Das Alpenröslein, das Patent und der Shawl	S	3	Holbein	1821 IV. 23	1840 VIII. 18	18
Die Alpensänger auf der Zauberinsel	Zp		Schätzl	1831 IX. 10		1
Alphonso der Gerechte	S	4	Shakespeare Stegmayer	1812 VI. 22	1812 VII. 20	3
Der alte Geist in der modernen Welt	Zsp m G	2	Gleich, z. Müller	1822 I. 27	1829 VII. 7	10
Das alte Gemälde	S	1	Curländer	1816 VIII. 5	1816 VIII. 11	2
Der alte Herr	L	2	Amália szász hercegnő	1845 I. 2	1846 II. 15	
Der alte Junggeselle	P	2	Hahn	1844 XI. 7		1
Der alte Jüngling	P		Gleich	1823 IX. 15	1823 X. 22	3
Der alte Jüngling	L	1	Lebrün	1840 VII. 29		1
Der alte Magister	S	4	Benedix	1846 VIII. 12		1
Der alte Musiker	Lb m G	2	Kaiser, z. Müller Adolf	1842 VII. 1	1842 VII. 3	2
Der alte Soldat	S	2	Fournier, f. Koch	1844 IV. 26	1844 V. 10	2
Der alte Student l. Zolky						
Alte und neue Bekanntschaften	Qu	2	Hopp	1846 IX. 19		1
Der alte Überall und Nirgends I.	Vm m G	5	Hensler, z. Müller Vencel	1814 IV. 16	1826 IV. 30	6
Der alte vom Gebirge od. Der Assassinen-Fürst	S	4	Stegmayer	1833 VII. 13.		1
Das alte Weib vom Schneeberg	Vm		Schuster, z. Bonor	1812 I. 20		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die alten Liebschaften	L	1	Kotzebue	1816 XI. 4	1818 XII. 28	3
Der Amerikaner	L	5	Federici, f. Vogel	1812 XII. 27	1838 IX. ?	20
Amor und Psyche	Myth C m G	2	Meisl, z. Kauer	1818 XI. 30	1812 II. 28	2
Andrea od. Knecht, Sergeant und Spion	S	4	Wollheim	1843 VIII. 28		1
Andreas Hofer (Das Trauerspiel in Tirol)	S	5	Immermann	1833 III. 30		1
Das Anekdotenbüchlein			Scribe és Delavigne, f. Castelli	1832 XI. 22	1833 I. 4	3
Angelo, Tirann von Padua und Camilla, die Schauspielerin	T	4	Hugo, átd. Castelli	1835 XII. 28	1836 I. 17	2
Da Angschmiadi	L		Seidl-Grois	1845 XI. 14	1847 II. 15	12
Anna Bolena	O		Romani, z. Donizetti	1833 VIII. 29	1840 VI. 5	6
Anna von Bretagne	S	3	Gleich	1821 IX. 24	1831 VII. 26	3
Annette	B		—	1816 VII. 28	1816 X. 30	5
Der Anteil des Teufels	O	2	Scribe, z. Auber	1844 XII. 21	1845 VII. 22	6
Antonia od. Der Liebe Leiden	S		Benjamin, f. Frohmann	1833 XII. 16	1834 II. 28	3
Antonia della Roccini, die Seeräuberkönigin	S	4	—	1827 XI. 26	1828 II. 10	2
Apollo und der Dichter od. Die Fahrt nach der verkehrten Welt	Zp m G	2	Gewey, z. Müller V.	1821 X. 21	1823 I. 10	5
Apollos Wettgesang	O	3	—	1826 IX. 18	1826 IX. 20	2
Der Apotheker und der Doktor	O	2	Stephanie d. j. z. Dittersdorf	1813 III. 17	1829 II. 3	5
Apti Bassa	S	5	—	1821 III. 2	1821 III. 11	2
Arabella od. Die Schreckensfolgen der Eifersucht	O	2	Franciából, z. Tuczek	1818 X. 26		1
Argwohn und Leichtsinn	L	5	Reinbeck	1822 II. 8		1
Die argwöhnischen Eheleute od. Der verbannte Amor	L	5	Kotzebue	1813 IV. 2	1846 V. 27	18
Ariadne auf Naxos	M	1	Brandes, z. Benda	1820 VIII. 1	1820 VIII. 4	2
Ariosto	S	1	Bergel	1829 V. 9		1
Arlequin als Apothekerjunge			—	1829 V. 16		1
Arlequin als Statue	—	—	—	1844 I. 31	1844 II. 25	3
Arlequins Geburt	Pm	2	—	1816 XII. 2	1816 XII. 10	2
Arlequins Höllenfahrt	Pm		—	1815 II. 2	1815 II. 12	3
Arlequins Rückkunft od. Die Zauberpritsche	Bm	2	Crombé, z. Grill	1844 I. 13	1844 I. 15	2
Arlequins Zaubermacht	Pm	2	—	1826 III. 9		
Der arme Minnesänger	L	1	Kotzebue	1814 IX. 19	1814 IX. 20	2
Der arme Poet	L	1	Kotzebue	1812 XII. 20	1842 VI. 10	23
Armida	O	3	Seyfried, z. Rossini	1822 III. 11	1838 VIII. ?	12
Armida, die Zauberin im Orient	P	2	Meisl, z. Gläser	1825 VII. 17	1825 XI. 1	5
Armut und Edelsinn	L	3	Kotzebue	1812 XII. 14	1824 IX. 24	15

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Arnulph der Schwarze od. Verbrechen u. Busse	Rs	5	De la Motte Fouqué	1822 XII. 21		1
Arsena, die Männerfeindin	Zm	2	Meisl, z. Gläser	1824 I. 19	1833 VI. 21	10
Arsenius, der Weiberfeind	P	2	Meisl, z. Gläser	1824 V. 17	1833 III. 24	18
Der artesische Brunnen	Lp	3	Hopp, z. Görgl	1846 I. 10	1847 I. 1	5
Aschenbrödl	O		z. Isouard	1812 II. 13	1819 IV. 12	60
Aschenbrödl	O	2	z. Rossini	1820 X. 30	1837 IV. 24	47
Aschenbrödl	B		—	1815 II. 20	1816 X. 31	7
Die Aschenmänner od. Das Riesenkind auf Reisen	Qu	2	—	1830 X. 25		1
Aschenschlägel	Trav Zo	3	Perinet, z. Isouard és Müller Vencel	1819 VII. 26		1
Atar-Gull od. Rache für Vatermord	S	5	Anicet és Matto f. Koch	1834 I. 25		1
Atlasshawl und Harrasbinde od. Verwirrung in allen Ecken	P m G	2	Hopp, z. Görgl	1845 VIII. 17	1845 X. 31	3
Attila, König der Hunnen	S	4	Werner, z. Beethoven*	1813 IV. 8	1821 IV. 8	7
Der aufrichtigste Freund	L	1	Kurländer	1842 V. 17	1842 V. 31	2
Der Augenarzt	O	2	Franciából Veith z. Gyrowetz	1812 I. 13	1832 I. 16	50
Aurelia od. Das Weib am Konradstein	Ohk	2	z. Bartay	1837 XII. 16	?	?
Aus dem Regen in die Traufe	Dramat. Rhaps.	1	—	1813 IV. 10		1
Die Aussteuer	S	4	Iffland	1812 VI. 14	1840 VII. 21	6
Autorsqualen	L	1	Dr. Franck	1843 I. 26		1
Un'avventura di Scaramuccia**	Ok	2	z. Ricci	1843 VI. 14	1843 VI. 22	4
Axur, König von Ormus	Oh	3	Da Ponte, z. Salieri	1812 X. 29	1812 XII. 2	3
Azemia	O	2	z. Dallayrac	1816 VIII. 31	1816 IX. 4	2
Die Ähnlichkeit	L	3	Forgeot, átd. Vogel	1831 IX. 13	1832 I. 5	3
Baals Sturz	Oh	3	z. Weigl	1821 IX. 3	1821 IX. 28	3
Babilons Pyramiden	O	2	z. Gallus és Winter	1817 XI. 23	1817 XII. 26	2
Die Bachanten	O	2	z. Generali	1823 I. 20	1823 VII. 10	5
Balduin von Eichenhorst. od. Die deutschen Ritter vor Nicäa I. Die Kreuzfahrer						
Der Ball zur Ellerbrunn	L		Blum C.	1837 VIII. 8	1840 VIII. 29	5
Ballet			—	1831 VI. 21	1832 IX. 22	6
Die Ballnacht	L	4	Waldon	1815 IV. 1	1844 I. 26	14
Die Ballnacht	O		Scribe f. Seyfried z. Auber	1836 II. 20	1846 VII. 25	42
Band und Halstuch	L	1	Thienemann	1820 VIII. 16	1820 IX. 20	3
Der Bandelkramer	L	5	Stegmayer	1819 VIII. 14		1
Der Banquerottirer	Lb	2	Haake	1847 VII. 16		1

* A zsebkönyv szerint zenéjét szerzette *Tuczek*. az első előadás színlapján *Beethoven* van, a második előadás színlapján *Seyfried*.

** Olaszul. Az első alkalomkor csak az I. felvonást adták.

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hány-szor?
Barbarei und Grösse	Rs	4	Ziegler	1812 IX. 10	1833 XII. 26	3
Der Barbier von Peking	Bm		—	1844 II. 17	1844 II. 18	2
Der Barbier von Sevilla	Ok	2	Sterbini z. Rossini	1820 I. 3	1845 VII. 11	96
Barnabas	Lp m G	3	Haffner C., z. Müller Adolf	1840 IV. 27		1
Der Barometermacher auf der Zauberinsel	P	2	Raimund	1826 VI. 5	1831 X. 26	17
Baron Blitz	L	3	Sonnleithner	1816 XII. 12	1817 V 21	2
Bastian Wutzelberger od. Der unschuldige Schuldige	P m G		Hopp, z. Hebenstreit	1844 VIII. 1		1
Die Bastille od. Wer Andern eine Grube gräbt, fällt selbst hinein	L	3	Berger C. P.	1836 IX. 1		1
Der Bauer als Millionär I. Das Mädchen aus der Feenwelt						
Der Baum der Diana	O	3	Perinet, z. Schuster	1814 V. 11	1814 VIII. 8	3
Bayard, der Ritter ohne Furcht und ohne Tadel	S	5	Kotzebue	1812 VI. 6	1842 IV. 24	14
Der Bär und das Kind	M	3	z. Gläser	1822 XII. 30	1824 X. 8	6
Der Bär und der Bassa			—	1846 VII. 26		1
Die Bärenschenke im Gebirge oder Liebe und Verbrechen	S	5	— Franke	1835 XII. 26	1841 VIII. 8	6
Beatrice	B		—	1846 VI. 27	1846 VI. 29	2
Beatrice di Tenda	O		z. Bellini	1838 IV. 28	1841 VII. 2	7
Beatrix von Hohenfels	S	5	Korntheuer	1815 X. 26	1815 XII. 11	4
Bedienteneifer oder was der Eine gut macht, verdirbt der Andere	P	1	Herzenskron	1841 I. 18	1845 XI. 4.	6
Die Befreiung von Moskau	S	5	Kaffka	1813 XII. 16	1814 I. 1	3
Die Beichte	L	1	Kotzebue	1828 VII. 4		1
Die beiden Bettler od. Der Turm zu Ringhorn	L m G		Brabée, z. Scutta	1840 VI. 27	1840 VI. 28	2
Die beiden Billets	L	1	De Florian, f. Wall	1821 II. 28		1
Die beiden Britten	L	3	Franciából Blum K.	1829 IV. 6	1841 III. 26	6
Die beiden Figaro	L	5	Jünger	1815 VII. 6	1827 VII. 31	4
Die beiden Füchse	Ok	2	Bouilly, f. Seyfried, z. Méhul	1812 V. 13	1826 IX. 24	19
Die beiden Galeerensclaven od. Die Mühle von Aldervon	S	3	Franciából Hell, z. Schärer	1828 V. 12	1845 XII. 13	4
Die beiden Geizigen	O		z. Grétry	1812 I. 8	1812 VII. 7	2
Die beiden Grenadiere	L	3	Sonnleithner	1813 XII. 31	1840 XII. 16	16
Die beiden Hüte	L	1	Collet	1815 II. 2	1818 II. 26	8
Die beiden Jäger	B		—	1825 XII. 19		1
Die beiden Klingsberg	L	4	Kotzebue	1813 II. 7	1840 IX. 18	25
Die beiden Nachtwandler oder Das Notwendige und das Überflüssige	P m G	2	Nestroy	1836 VII. 30	1843 X. 8.	12

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hány-szor?
Die beiden Nachtwächter I. Der Kirchtag zu Petersdorf						
Die beiden Nächte	O		z. Boieldieu	1830 XII. 10		1
Die beiden Neffen	L	3	Lembert	1818 X. 14	1818 X. 15	2
Die beiden Pachter	S	4	Schneider	1843 II. 23		1
Die beiden Sergeanten I. Der Todeswurf						
Die beiden Spadifankerln	Qu	2	Meisl	1819 X. 17		1
Die beiden Waisen od d. Schicksals Wechselfälle	S	4	Franciából Blum Frigyes	1844 VIII. 28	1846 II. 10	11
Bekanntschaft auf dem breiten Steine	L	3	—	1825 II. 19	1825 III. 1	2
Die Bekanntschaft im Paradiesgartel, die Entführung auf dem Himmel, die Verlobung im Elisium	Lp m G	3	Hopp F., z. Hopp Gy.	1841 XI. 22	1842 VII. 31	4
Die Bekenntnisse	L	3	Bauernfeld	1834 VII. 19	1841 V. 4.	9
Belagerung von Damaskus od. Der Vaterlandsverräter	T	5	Fried	1830 XII. 27		1
Die Belagerung v. Korinth	O	3	z. Rossini	1827 XII. 3	1840 V. 13	19
Die Belagerung v. Pilsen			—	1824. I. 5		1
Die Belagerung von Saragossa od. Pächter Feldkümmels Hochzeitstag	L	4	Kotzebue	1814 V. 22	1817 I. 15	4
Die Belagerung von Solothurn	S	2	Weidmann	1826 XI. 17		1
Die Belagerung von Ypsilon od. Evakathel und Prinz Schundi	Carr	2	Perinet, z. Müller Vencel	1812 IV. 27	1840 IX. 21	29
Die Belagerung von Wien im Jahre 1683	S	4	Hirschfeld	1812 VII. 25	1820 XI. 30	6
Belas Flucht	S	2	Kotzebue	1815 II. 28	1829 II. 13	13
Belisar	T	5	Schenk	1827 V. 12	1840 I. 14	9
Belisar	O		Cammarano, z. Donizetti	1838 XI. 3	1846 VI. 22	28
Das bemooste Haupt od. Der lange Israel	S	4	Benedix	1840 II. 19		1
Ben David der Knabenräuber	S	5	Neustädt	1833 X. 21	1842 V. 16	7
Die Benefizvorstellung	L		Théaulon de Lambert és Étienne, f. Hell	1827 IV. 28	1842 VII. 14	4
Der Beneidete od. Glänzendes Elend			Scribe, átd. Falkenforst	1841 IX. 28	1844 VIII. 19	4
Benjamin Schelle als Compagnie-Chirurgus od. Der Nasenstüber	L		Raupach	1837 VIII. 3		1
Benvenuto Cellini od. Das Bild der Portia	L	4	Ziegler	1828 II. 25	1829 II. 14	3
Der Berggeist od. Die drei Wünsche	Zsp m G	3	Gleich, z. Drechsler	1819 XI. 29	1839 VIII. 11	19
Der Bergkönig	O	3	Hanisch C., z. Lindpaintner	1825 X. 31	1826 XI. 3	11

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die Berliner in Wien			—	1832 XII. 27		1
Der Bernsteinring	Zsp m G		Told., z. Gläser	1828 VIII. 18	1828 XII. 30	3
Bertha von Lilienstein	Rs	5	Gleich	1817 IV. 7	1817 IV. 24	2
Bertholdo der Unbegreifliche	S	5	Meisl-Kuditsch	1817 IV. 16	1817 V. 6	2
Bertram von Dietrichstein	D G	5	Kalchberg	1821 III. 21	1821 IV. 9	3
Der Beruf	L	1	Hell	1812 XI. 12	1815 IV. 19	5
Beruf und Liebe	L	5	Braunau	1843 II. 9.		1
Beschämte Eifersucht	L	2	Weissenthurn	1812 III. 15	1823 VII. 15	15
Der Besessene od. Peregrins Wahn und Leiden	L	3	Franciából	1833 XI. 15	1839 V. 5	3
Der beste Arzt	S	4	Birch-Pfeiffer	1843 V. 13		1
Der beste Ton	L	4	Töpfer	1829 VII. 2	1843 III. 7	7
Der beste Wucher	S		Lamotte	1832 VIII. 2		1
Die Bestohlenen	L	1	Kotzebue	1828 XI. 11	1828 XI. 28	2
Die Bestürmung v. Saida	Tg			1843 X. 26		1
Die Bestürmung von Smolensk	S	4	Weissenthurn	1812 VII. 9	1831 VII. 27	9
Der Besuch .I. Die Sucht zu glänzen						
Der bethlehemitische Kindermord	L	2	Geyer L.	1825 IV. 14	1830 IX. 16	4
Der betrogene Liebhaber	B		Van den Berg	1819 VI. 28		1
Die Betrogenen	L	2	Wohl	1812 III. 11	1815 I. 27	2
Der Bettelstudent od. Das Donnerwetter	L	2	Weidmann	1812 XII. 28	1840 X. 20	20
Bettina	Sr	4	Vogel	1821. XI. 5	1831 III. 13	3
Der Bettler	S	1	Raupach	1833 V. 12	1840 V. 17	3
Die Bettlerbraut			—	1833 I. 12	1833 II. 12	3
Die Bettlerhochzeit	B		—	1820 VII. 21	1820 X. 7	5
Die Bevollmächtigten	L	1	Weissenthurn	1840 VII. 29		1
Die bezähmte Widerspenstige od. Liebe kann Alles	L	4	Shakespeare	1824 XII. 30	1839 VII. 21	11
Bianca della Porta	T	5	Collin H.	1813 XI. 6	1840 XII. 28	5
Biedersinn	L	5	Klein	1817 II. 12		1
Bihar von Banko oder Ungarns erste Kreuzfahrer	S	5	Hilmer	1826 I. 23	1826 III. 14	3
Das Bild	T	5	Houwald	1821 VIII. 8	1839 VII. 13	21
Das Bild der Danae	L	2	Deinhardstein	1827 IV. 16		1
Bittere Leiden eines Zuckerbäckers	P	3	Franciából Blum Frigyes	1843 VII. 15		1
Die Bittsteller in Verwirrung	L	1	Herzenskron	1841 I. 28		1
Das Blatt hat sich gewendet	L	5	Cumberland-Schröder	1813 VIII. 8	1827 X. 24	9
Blaue Katze	Fm m G	2	Hiller, z. Roser	1824 XI. 4	1833 II. 24	20
Der blaue Zwerg oder Cajetan und Urschel	P	2	Krones	1835 VI. 8.	1841 II. 23	2
Die Bleikammern von Venedig	S	3	Gr. Riesch	1820 VIII. 26	1839 VII. 4	2
Blind geladen	L	1	Kotzebue	1812 IV. 3	1839 V. 18	14
Blinde Liebe	L	3	Kotzebue	1835 V. 7	1835 VII. 30	2
Der Blitz	L	1	—	1825 IV. 14		1
Der Blitzstrahl	L	1	Müllner	1816 VI. 17	1816 X. 23	4
Blocks Todtengruft od. Die Schmiede zu Insterburg	S	4	Haffner Károly	1835 I. 10		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der Blocksberg bei Ofen od. Der Kopf ohne Mann	Vm m G	4	z. Schmidt	1821 I. 23	1821 II 4	2
Der blöde Ritter	Par	2	Bäuerle, z. Roser	1822 VII. 29	1826 VII. 12	4
Der Blumengarten	Qu	2	—	1829 III. 30		1
Der Blumenkranz (strauss)	Qu		—	1820 XII. 9	1836 III. 13	3
Die Blutrache	P	1	Dumanoir, ford. Friedrich	1845 V. 29	1846 III 26	4
Die blühenden und verblühten Jungfern	L	5	Voss	1821 III. 27	1831 IX. 11	3
Das Blümlein Wunderhold	S	4	Lembert			
Bob od. Die Pulververschwörung	L	2	Duport és de Forges f. Hell	1843 II. 16	1846 VII. 10	2
Bohrerls Dienstfertigkeit	L	3	Lössl	1820 XI. 20		1
Das Bombardement von Algier	S		Told	1833 VIII. 17	1840 VIII. 13	8
Der Botaniker	L	2	Sonnleithner	1815 VI. 21	1820 IV. 7	14
Bozéna od. Die Macht des Augenblicks	M	3	—	1826 V. 28		1
Der böse Krollo	Rs	4	Vogel	1824 V. 31	1842 X. 30	3
Der Brand von Moskau			—	1840 V. 2		1
Der Brand von Smolensk			—	1834 I. 30	1834 IV. 15	2
Die Brandruine in den Gebirgen von Boza	S	3	Franciából Hell	1829 XII. 14	1840 V 30	5
Die Brandschatzung	L	1	Kotzebue	1812 XII. 20	1842 III. 4	26
Der Braune Willems	S	4	Schmidt H.	1838 VI. 2	?	?
Die Braut	L	1	Körner	1813 VIII. 23	1823 XII. 9	4
Die Braut	O		z. Auber	1831 I. 17	1843 XII. 29	17
Die Braut aus Arkadien od. Die Unschuld auf dem Lande	L	3	Grammerstätter	1831 IV. 30	1837 II. 21	5
Die Braut aus Pommern	P		Angely	1842 VI. 1		1
Die Braut aus der Residenz	L	2	Amália szászhercegnő	1835 V. 20	1845 VII. 19	2
Die Braut durch Bestellung	L	3	Sannens	1824 IV. 2	1832 II. 23	6
Die Braut im Grabe	S	5	Bibern	1817 X. 23	1817 X. 25	2
Braut und Bräutigam in einer Person	L	2	Kotzebue	1818 II. 11	1822 I. 30	3
Die Braut v. Lammermoor od. Der Nixenborn	S	4	—	1828 XI. 10	1828 XI. 22	2
Die Braut von Messina	T	5	Schiller	1817 IX. 9	1845 X. 30	14
Die Brautkrone	Sr	5	Cuno	1820 V. 22	1833 XI. 16	4
Der Brautraub	B		z. Eberwein	1820 II. 29	1820 VII. 5	3
Der Brautschatz	P	3	Gleich	1819 I. 6	1819 III. 16	2
Die Brautschau oder Der Schmetterling	L	5	Marsano	1829 IX. 27	1839 III. 8	11
Der Brauttanz	L	4	Clauren	1816 IX. 19	1816 IX. 20	2
Die Brautwahl	L	3	Picard, f. Lembert	1821 IX. 28	1823 IX. 12	4
Der brave Mann	S	2	Lafourt, ford. Frankenforst	1841 VIII. 6	1842 IX 26	5
Der Bräutigam als Botaniker	L	2	Herzenskron	1840 XI. 10	1840 XI. 18	2
Der Bräutigam als Katze			—	1840 VI. 14	1840 VI. 15	2
Der Bräutigam aus Mexiko oder Die Feuer und Wasserprobe	L	5	Clauren	1823 II. 1	1842 VII. 15	16

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hány-szor?
Der Bräutigam aus Polen	P	2	z. Roser	1825 V. 30	1825 VI. 15	2
Der Bräutigam aus Stockerau			—	1845 VIII. 28		1
Der Bräutigam ohne Braut	L		Herzenskron	1837 X. 25		1
Bräutigams Leiden	P	3	Vogel	1822 VII. 30	1822 VII. 31	2
Die Bräutigamschau in der Johannisnacht			—	1833 VI. 23		1
Bretislav od. Leben und Krone	T	5	—	1844 III. 14		1
Der Brief			—	1812 III. 5	1812 III. 13	2
Der Brief aus Cadix	S	3	Kotzebue	1812 IX. 2	1823 IX. 14	13
Brief und Antwort	L	1	—	1827 VII. 2	1827 VII. 26	2
Die Brieftasche				1815 XI. 7		1
Die Brieftaube	L	1	Schikaneder J.	1827 IV. 24	1845 VII. 18	13
Briefträger und Laternenanzünder od. Drei Fenster in einer Fronte	Lp m G	2	Schönau, z. Ott	1846 IV. 18	1846 VII. 1	4
Der Briefwechsel	L	2	Steigentesch	1814 I. 16	1823 I. 3	5
Die Brigittenau	S	3	Freiherr v. Pückler	1843 II. 2	1843 II. 5	2
Britannicus, Scènes détachées de —			Racine	1846 III. 7		1
Die Britten in Ostindien	S	4	—	1831 I. 24		1
Bruder Kain	S	4	Schmidt	1844 IV. 13		1
Bruder Lüftig	P m G	2	Schickh, z. Müller V.	1833 II. 2	1833 II. 10	2
Bruder Moritz der Sonderling	L	3	Kotzebue	1835 VIII. 28	1835 X. 9	2
Der Bruderzwist	S	5	Kotzebue	1812 V. 20	1840 VII. 28	20
Bruno und Balthasar	L	3	Blum Károly	1838 VI. 6		1
Brutus und Lucrezia od. Der Sturz der Tarquinier	S	4	Hugó Károly	1845 XII. 20	1846 I. 5	2
Die Brüssler Spitzen	Gem	3	Bäuerle	1816 IX. 5	1816 IX. 22.	3
Bube und Dame od. Schwache seiten	L	3	Töpfer	1836 IX. 30	1841 I. 7.	4
Der Buckelige	S	5	Sheridan, f. Wertheimer	1834 III. 6		1
Die Burg Gölding	S	5	Weissenthurn	1828 XII. 15	1829 I. 1.	2
Der Burggeist auf Rüdenfels			—	1840 V. 22		1
Die Buschmenschen in Krähwinkel	P	1	Meisl	1820 IV. 20		1
Busse für Sohnesmord od. Die Losung	S	4	—	1830 XI. 29		1
Die Bürger in Wien	L	3	Bäuerle	1815 IX. 28	1842 VII. 12	15
Bürgerglück	L	3	Babo	1814 XII. 28	1820 II. 4	4
Bürgerlich und romantisch	L	4	Bauernfeld	1835 XI. 26	1841 X. 20	6
Die bürgerlichen Brüder od. Die Frau von Krems	L	5	Schikaneder	1812 VIII. 6	1837 I. 24	28
Der Bürgermeister	L	5	Graf Brühl	1817 V. 31	1817 X. 26	4
Der Bürgermeister von Sardam od. Die zwei Peter I. Die zwei Peter						
Die Bürgschaft	Dram Ged	6	Holbein	1828 X. 30		1
Die Büsserin um Mitternacht	Sr	4	Vogel	1840 IV. 4		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
La cabaret de Lustucru	—		—	1843 X. 4	—	1
Der Calabrese	S	3	Federici	1823 II. 4	1823 V. 24	3
Caligula	Sh	5	Fr.-bólJerrmann	1846 III. 10		1
Der Caliph v. Bagdad	O		Saint-Just z. Boieldieu	1812 IV. 22	1814 VIII. 1	4
Das Camäleon	L	5	Beck H.	1813 VI. 23	1821 II. 16	3
Camilla	Ohk	3	Franciából Girzik, z. Pär	1812 VI. 30	1835 V. 1	6
Camma, die Heldin Bojoariens	S	5	Hübner L.	1812 VIII. 22		1
Der Canarienvogel	Optte	1	Tuczek	1816 II. 11	1816 II. 23	2
Der Capitän Belronde	L	3	Picars	1820 I. 1		1
Capitain Charlotte	V	2	Bayard, f. Kuppelwieser	1844. XII. 2	1896 XI. 6	3
Capriciosa	L	3	Federici átd. Blum	1838 V.	1845 IX. 5	3
Die Capulets und Montagues o. Romeo und Julie	O		Romani,z.Bellini	1833 VI. 8	1845 IX. 16	56
Carl I. Karl						
Carlos Romaldi I. Der Stumme in der Sierra Morena						
Il Carnevale di Milano	L	1	Stöckl F.	1836 XI. 19		1
Carolo Carolini	S	5	Meisl	1827 II. 25		1
Cartouche	D G	1	Franciából Dorich	1843 I. 17	1843 I. 25	2
Casanova	L	3	Franciából Hell Th.	1838 V. 9		1
Castruccio Castraccani od. Die Waise v. Lucca	Sr	5	Wiener M.	1845 V. 10		1
Catharina von Guise	O		z. Donizetti	1835 XII. 5	1835 XII. 15	2
Cäsario od. Die bekehrte Spröde	L	5	Wolff P. A.	1815 XI. 8	1844 I. 18	10
Cervantes in Algier	S	5	Küffner	1819 XI. 27	1819 XI. 28	2
Chevalier Bibi				1833 I. 9	1833 II. 1	2
Chevalier St Georges, der Mulatte	L	3	Melesville és Beauvoir, f. Hell	1841 VI. 7	1846 I. 17	6
Chiara die Rosenberg	O	2	z. Ricci	1843 VII. 8		1
Das chinesische Glockenspiel	Pm.			1831 I. 20		1
Christiern, der Räuberhauptmann	O	2	z. Bruni	1815 III. 2		1
Christine von Schweden	S	3	Van der Velde, f. Vogel V.	1836 XI. 5	1841 IV. 19	5
Die christliche Judenbraut	Ok	3	Giržik-Perinet, z. Tuczek	1813 XII. 5	1914 III. 16	5
Christoph und Renata od. Die Verwaisten	S	2	Franciából Blum G.	1844 VIII. 12		1
Christoph Wind od. Flegeljahrs Fatalitäten	P m G	3	Liebold, z. Ott	1844 VIII. 18		1
Le Cid (Scènes détachées du —)	T	5	Corneille	1846 III. 7		1
Der Citherschläger und das Gaugericht	L	2	Kotzebue	1817 I. 26	1840 VII. 6	7
Clara Wendel od. Die Schweizer Räuberin	P	2	Franciából Hell	1836 IV. 27		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Claudine	S	3	Pigault Lebrun, f. Sonnleithner	1813 XI. 7	1815 XI. 19	4
Claudine von Villabella	O	3	Goethe-Straube, z. Gläser	1826 II. 13	1826 III. 1	2
Clavigo	T	5	Goethe	1815 XII. 7	1839 VII. 31	8
Clementine von Aubigny	S	4	Weidmann	1816 XII. 9	1836 IV. 19	5
Cleopatra	Tk	1	Kotzebue	1819 II. 1		1
Clotilde Montalvi	T	5	Firmenich	1840 XI. 17		1
Coco	L	3	Franciából Becker S.	1846 V. 8	1846 V. 11	2
Columbus	S	5	Klingemann	1822 III. 23	1822 VII. 22	2
Das Concert bei Hofe	O	3	Franciából Elmenreich, z. Auber	1826 III. 31	1836 III. 21	7
Der Confusionsrat	P		Bayard, átd. Friedrich W.	1845 IX. 26		1
Coppe, Denari, Bastoni und Spade	Zsp m G	2	Rosenau, z. Gläser	1820 IX. 18		1
Cordelia	O		Kreutzer	1833 III. 9	1833 III. 19	2
Cornelia d'Oromonte	S	4	Richter	1819 IV. 12	1819 IV. 13	2
Corona von Saluzzo	S	5	Raupach	1835 VII. 18	1840 X. 4.	10
Corradin od. Schönheit und das Herz von Eisen	Ok	2	z. Rossini	1823 IV. 7	1838 XII. 12	22
Corrado von Altamura od. Der Treubruch	O	2	Olaszból Schlesinger, z. Ricci	1844 VIII. 27	1844 XI. 16	4
Correggio	S	5	Oehlenschläger	1818 VII. 6	1839 VII. 19	13
Die Corsaren in Calabrien (aufgeführt von der Kunstreiterges. des Herrn Stephany)	Grosse Panorama	2		1825 XII. 21		1
Die Corsen in Ungarn	S	4	Kotzebue	1812 XI. 18	1824 III. 21	13
Die Cours-Spekulanten*	L	3	Bäuerle	1815 XII. 9		1
Colina	S	3	Seyfried	1816 VII. 4	1816 VII. 13	2
Cracovienne, getanzt v. Fanny Elssler			—	1844 VI. 1		1
Cromwells Ende	S		Raupach	1839 VI. 26	1840 VII. 26	3
Der Csárdás				1846 VI. 27	1846 VI. 29	2
Curd von Spartau	S	4	Beil	1819 XII. 19		1
Czar Iwan	A	2	Castelli	1819 V. 17	1832 I. 18	9
Czar und Zimmermann	Ok	3	Wohlbrück, z. Lortzing	1841 IV. 3	1846 XII. 17	11
Cyprian und Barbara	L	1	Töpfer	1823 I. 21	1824 I. 5.	3
D. B. W. G. od. Die Jägermädchen	Pm G	3	Hopp, z. Scutta	1845 VIII. 30	1845 IX. 17	2
Der Dachdecker	Gem	5	Franciából Angely	1844 X. 23		1
Die Dame im Schleier	L		Federici, f. Vogel V.	1836 I. 1		1
Damen und Husaren	L	3	Fredro gr., f. Zimmermann	1840 XII. 11	1840 XII. 31	2
Der dankbare Sohn	L	1	Engel	1818 II. 11	1818 II. 13	2
Dankbarkeit und Fürstenmilde	S	5	Cuno	1831 X. 4	1831 XII. 16	2

* További előadásait a cenzura betiltotta.

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Das Dankfest treuer Untertanen	B		Ehrenstein, z. Weigl	1814 VII. 27	1814 IX. 3	2
Darstellung dreier Rebus			—	1844 IX. 28		1
Das war dein Glück od. Der Liebhaber im Stroh	L	1	Heigel	1814 III. 11	1822 VI. 5.	4
Das war ich!	L	1	Hutt	1812 V. 18	1846 III 21	29
Der daumenlange Hansel	Vm m G	3	Meisl, z. Kauer	1820 V. 22	1820 VI. 18	3
Dämona, das kleine Höckerweibchen	Vm	3	z. Tuczek	1813 XI. 15	1816 III. 30	11
Demetrius od. Die Schlacht bei Kiow	S	3	Schiller, z. Makowetz	1822 VIII. 12	1822 VIII. 24	2
Deodata			—	1831 VI. 7	1831 VII. 31	2
Der ist der Rechte	L	1	Korntheuer	1820 IV. 28	1820 VI. 22	2
Der Deserteur	L	1	Kotzebue	1812 I. 6	1818 VIII. 16	11
Der Deserteur	B		—	1814 X. 10	1816 IX. 2	4
Der despotische Affe			—	1846 IV. 16		1
Dessalines auf Haiti	S	4	Weissenthurn	1821 XII. 27	1823 II. 13	3
Die deutsche Hausfrau	S	3	Kotzebue	1815 VIII. 11	1825 XII. 1	14
Der deutsche Hausvater	S	5	Gemmingen	1818 I. 2	1839 IV. 19	6
Die deutschen Kleinstädter	L	4	Kotzebue	1813 I. 21	1829 I. 28	16
Die deutschen Ritter vor Nicäa I. Die Kreuzfahrer						
Ein deutscher Krieger	S	3	Bauernfeld	1845 II. 15	1846 I. 11	6
Deutscher Sinn	S	3	Holbein	1814 V. 2	1814 VI. 7	4
Le diable boiteux			—	1833 V. 30		1
Das Diadem od. Die Ruinen von Engelhaus	S	5	Cuno	1820 III. 21	1836 VII. 21	3
Der Diamant des Geisterkönigs	P	2	Raimund, z. Drechsler	1826 IV. 17	1845 III. 27	31
Das diamantene Kreuz	L	2	Deinhardstein	1833 VII. 26	1834 II. 18	3
Diana und Endymion od. Baron Stierbock unter den Heiden auf dem Maskenball	L	4	Carnoni	1822 I. 29	1822 III. 7	3
Diana von Chivri	S	5	Soulié, átd. C. W. Koch	1839 XI. 15	1840 VI. 16	2
Der Dichter aus der Provinz od. Landmädchen, Frau u. Bettlerin	Lb m G	3	Schätzl, z. Görgl	1845 IX. 20	1845 X. 23	2
Dichter und Bauer	L m G	3	Elmar, z. Suppé	1846 X. 10	1846 XII. 29	4
Dichter und Tonsetzer	O	2	z. Dallayrac	1817 III. 24	1826 VIII. 2	13
Dichterfreundschaft	L	1	Curländer	1816 X 21		1
Des Dichters Liebschaften	L	1	Heigel	1822 II. 6	1822 V. 22	2
Des Dichters Morgenstunde	Schw	1	I. R. (Raics I.)	1838 III. 2	1841 III. 14	4
Die diebische Elster	O	2	Seyfried, z. Rossini	1819 XI. 22	1833 V. 14	44
Der Diener zweier Herren	L	3	Goldoni-Schröder	1817 IX. 24	1831 XI. 19	6
Dienstbotenwirtschaft	P m G	2	Kaiser, z. Hebenstreit	1840 VII. 11	1846 III. 2	12
Dienstpflicht	S	5	Iffland	1818 XII. 2	1837 IX. 28	12
Dies Haus ist zu verkaufen	L	1	Duval, f. Klebe	1812 IX. 22	1816 VI. 16	6
Dietrich von Felsenburg	T	4	C. B. H.	1821 I. 17		1
Dionys von Syracus				1812 III. 13	1812 VI. 5	5
Der Diplomat od. Wenn ich's selbst nur wüsste	L		Scribe és Delavigne ut. Hell Th.	1834 IV. 22	1836 VI. 15	5

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Divertissement*			—	1826 XI. 15	1846 XI. 24	29
Doktor Fausts Hauskäppchen od. Die Herberge im Walde	P m G	5	Hopp, z. Hebenstreit	1840 VI. 28	1846 XII. 8	21
Doktor Fausts Mantel	Zsp m G	2	Bäuerle	1818 III. 5	1818 III. 9	2
Doktor Kramperl oder Vier Bräutigame und eine Braut	P	3	Gleich	1819 I. 17	1844 II. 20	11
Doktor Robin	L	1	Franciából	1844 II. 6	1846 VII. 10	4
Doktor Wespe	L	5	Benedix	1843 X. 11		1
Dom Sebastian von Portugal	O	5	Scribe, f. Herz, z. Donizetti	1846 VI. 3	1846 XI. 7	9
Domestikenstreiche oder Fünf sind zwei	L		De Chazet és Fontanede-Dubois, f. Castelli	1815 X. 16	1815 XI. 17	2
Domi, der Amerikanische Affe oder Neger-Rache	Sp m G	3	Told, z. Müller A.	1831 V. 14	1847 I. 3	22
Domis Tod	M	1		1831 VI. 13		1
Dominique od. Der Besessene	L	3	Forst	1842 VIII. 24		1
Der Domino	L	1	Thern E.	1844 VII. 26		1
Don Carlos Infant von Spanien	T	5	Schiller	1814 VIII. 23	1846 III. 28	23
Don Guttiere od. Der Arzt seiner Ehre	T	5	Calderon, átd. Schreyvogel	1818 VII. 20	1826 VII. 24	6
Don Juan	O	2	Da Ponte z. Mozart	1812 VI. 16	1846 XI. 21	101
Don Juan	Pm		—	1822 VI. 14		1
Don Juan in der Hölle und seine Wiederkehr	P	2	z. Grill	1837 X. 28		1
Don Ranudo de Colibrados od. Armut und Hoffahrt	P	4	Holberg, átd. Kotzebue	1814 II. 22	1844 X. 9	4
Das Donauweibchen I.	Vm m G	3	Hensler, z. Kauer	1812 X. 13	1847 I. 6	17
Das Donauweibchen II.	Vm m G	3	Hensler, z. Kauer	1812 XI. 21	1821 II. 2	9
Donna Diana od. Stolz u. Liebe	L	5	Moreto, átd. Schreyvogel	1819 IV. 24	1843 V. 23	45
Das Doppelduell	B		—	1814 X. 31	1816 VIII. 30	5
Der Doppelgänger	L	4	Holbein	1834 VII. 12	1844 II. 7	4
Der Doppelpapa	L	3	Hagemann	1813 IV. 1	1833 I. 29	14
Dorf im Gebirge	S m G	2	Kotzebue	1824 XII. 13		1
Der Dorfbarbier	O	2	z. Schenk	1812 I. 7	1845 II. 4	49
Das Dorfconcert in Tirol od. Die drei Nebenbuhler			z. Wolanek	1820 III. 5	1820 IV. 5	3
Das Dorfgericht	Pm		—	1844 II. 24		1
Doris und Amindas od. Verrat aus Liebe	O		z. Tuczek	1829 III. 23	1829 X. 5	2
Die Drachenhöhle bei Röthelstein od. Der Hammer um Mitternacht	Sr	4	Kollmann I.	1832 III. 19	1841 X. 10	13
Ein Drama ohne Titel			St Hilaire, átd. Forst és Leuthner	1840 V. 8	1845 XI. 25	6
Drei Feen	L	2	Bayard, átd. Friedrich	1842 VIII. 18	1843 I. 25	3

* I. Pas de deux, Csárdás, Ballet alatt is.

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die drei gefahrvollen Nächte od. Der Sklavenmarkt in St Pierre	Sr	5	Franciából Carl M.	1845 VIII. 9		1
Die drei Hüte	S	1	Franciából Jerrmann E.	1846 III. 7		1
Drei Jahre od. Der Wucherer und sein Erbe	P	3	Scholz W., z. Müller A.	1839 VII. 18	1840 II. 9	2
Drei Jahrln nach'n letzten Fensterln	S	1	Seidl J. G.	1845 XI. 14	1846 II. 23	11
Die drei Liebhaber	Pm		—	1823 VII. 9		1
Drei Liebhaber in Verzweiflung	Pm		—	1840 II. 8		1
Die drei Ringe	T	5		1827 II. 12	1827 II. 23	2
Die drei Töchter	L	3	Spiess (?)	1816 VII. 26		1
Drei Väter auf einmal	P	1	Kotzebue	1816 VII. 30	1845 VII. 19	5
Die drei Wundergaben	Zp	3	De Silva M	1821 III. 12	1821 IV. 6	2
Die drei Wundergaben od. Der Pächter u. der Tod I. Der Pächter u. der Tod						
Dreissig Jahre aus dem Leben eines Lumpen	P	3	Nestroy	1829 V. 23		1
Dreissig Jahre aus dem Leben eines Spielers	S	5	Ducange	1828 V. 26	1846 VI. 28	28
Der dreissigjährige A B C Schütz	O	3	Hensler z. Müller V.	1825 I. 16	1845 II. 4	4
Der dreissigste November	L	1	Feldmann	1846 XI. 17		1
Drei und dreissig Minuten in Grüneberg od. Der halbe Weg	P	1	Holtei K.	1844 XI. 21		1
Dreizehn Mädchen in Uniform	V	1	Angely L.	1825 XII. 19	1846 VIII. 1	23
Der dreizehnte November	S	3	Gutzkow	1846 II. 9	1846 II. 12	2
Die Drillinge	L		Bonin	1834 XII. 4	1839 VII. 26	2
Die Drillingsschwestern			—	1826 I. 27		1
Das Duell Mandat od. Ein Tag vor der Schlacht bei Rossbach	S		Vogel	1833 VII. 25		1
Das dumme Ehepaar	B		—	1819 II. 1		1
Die Dumme von Nussdorf (Parodie der Oper Die Stumme von Portici.)	Par m G	2	Meisl, z. Volkert	1831 IX. 26	1840 V. 23	4
Der Edelknabe	L	1	Engel	1818 XII. 30	1819 XII. 30	3
Eduard in Schottland od. d. Nacht eines Flüchtlings	S	3	Duval, átd. Kotzebue	1815 X. 4	1839 VIII. 2	11
Edoardo e Christine, (Grosse Scene aus —)	O		z. Rossini	1820 X. 25		1
Der Educationsrat	L	1	Kotzebue	1816 VI. 30	1838 XII. 28	9
Eginhard und Emma	S	5	Seidl	1833 VI. 17		1
Egmont (und Klärchen)	T	5	Goethe	1812 X. 24	1845 IV. 10	11
Der Ehekontrakt	L	1	Dilg	1815 IV. 19	1823 X. 28	
Die Ehemänner als Junggesellen od. Die Maskerade	L	1	Castelli	1817 II. 2.		1
Das Ehepaar			—	1815 X. 26		1
Der Eheprocurator od. Die Liebe nach der Mode	L	5	Bretzner	1813 VI. 18	1813 VIII. 15	3

A darab cime	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die Ehescheidung	L	2	Melesville, f. Kurländer	1835 X. 7	1835 XI. 25	3
Die Ehescheuen	L	1	Weissenthurn	1817 IX. 21	1818 I. 28	3
Ehestandsscenen	L	3	Kringsteiner	1812 XII. 28	1836 II. 3	6
Der Ehestifter	L		Olaszból	1834 XI. 19	1834 XI. 26	2
Der Eheteufel auf Reisen	Zsp m G	2	Gleich, z. Volkert	1821 XII. 30	1840 IX. 19.	17
Das Ehrenwort	L	4	Spiess	1812 IX. 3	1820 I. 16	5
Der Ehrgeiz in der Küche	L	1	Scribe és Ennemond-Mazères, f. Lembert	1831 IX. 19	1842 II. 14	4
Der ehrliche Bauer	L	1	—	1820 II. 25		1
Ein ehrlicher Mann od. Feurige Kohlen	L	3	Lenoir, átd. Adami F.	1845 XII. 5	1846 XI. 19	3
Die eifersüchtige Frau	L	2	Kotzebue	1825 XIII. 18	1840 XII. 10	10
Die Eifersüchtigen	L	4	Schröder	1812 III. 6	1839 XII. 11	10
Die Eifersüchtigen u. die Extrazimmer od. Der Scandal od: Das Lustspiel im Lustspiel od. Nichts für Ungut	P m G	1	Forst	1844 II. 20	1846 XII. 19	9
Der Eichenkranz	S	4	Zschokke	1824 X. 4	1824 X. 17	2
Der Eichenstamm	D G	1	Haffner K.	1833 X 4		1
Die Einfalt vom Lande	L		Töpfer	1837 X. 27	1842 XII. 28	6
Das Einkehrwirtshaus	Qu	3	Meister	1815 IV. 29	1815 VI. 4	3
Einmal eins ist acht od. Künstlerlaune			—	1832 VIII. 28	1838 XII. 30	4
Ein Mann hilft dem andern	L	1	Weissenthurn	1826 I. 25	1828 I. 14	5
Ein Schelm tut mehr als er kann			—	1814 VII. 19	1815 XII. 28	6
Ein Stündchen Incognito			—	1834 II. 11	1834 IV. 16	2
Ein Uhr	M	3	Angolból Vogel W., z. Lanoys	1823 VIII. 4	1846 XII. 6	57
Eins für Zehn	L	1	Scribe és Delavigne, f. Kurländer	1826 XII. 9	1826 XII. 29	2
Eins und drei od. Ein Gesicht und drei Menschen	O	2	Perinet, z. Müller	1816 XI. 21	1818 II. 1	3
Die Einsiedelei im Walde	S	3	Pixérécourt, átd. Biedenfeld	1820 XI. 6	1821 III. 13	5
Der Einsiedler im Lerchenwalde	L	1	Castelli	1821 VII. 13	1836 VI. 30	5
Der einundreissigste März 1814 in Paris	S	3	A. G.	1814 III. 31	1814 XII. 27	2
Einundvierzig Mädchen in Uniform	P		Angely	1842 IX. 6	1842 IX. 25	3
Der Einzug der alliirten Heere in Paris	Tableau		Ekschlager	1814 VI. 13	1814 VI. 21	2
Der Eipeldauer Bauer in der Heimat	P	3	Grünsteiner	1840 IX. 3		1
Der Eipeldauer Bauer in der Residenz	P	3	Grünsteiner	1840 VIII. 22		1
Eisenbahnheiraten od. Wien, Neustadt, Brünn	P	3	Nestroy, z. Scutta	1844 III. 2	1845 XI. 24	9
Die Eisenkönigin	Zsp	3	Schikaneder	1821 I. 28	1821 I. 29	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hány-szor?
Der eiserne Mann od. Die Drudenhöhle im Wienerwald	Vm m G	3	Huber, z. Müller Vencel	1814 VI. 27	1828 II. 3	9
Die eiserne Maske	S	5	Zschokke	1840 V. 10		1
Der Eckensteher Nante im Verhör, l. Nante Strumpf						
Die elegante Bräumeisters Witwe	L	3	—	1818 V. 12	1830 X. 21	8
Eleonore, Königin von Castilien			—	1812 VI. 1	1812 VI. 4	2
Elfriede	T	3	Mason, átd. Bertuch	1816 V. 25	1816 IX. 25	3
Elias Regenwurm od. Die Verlobung auf der Parforcejagd	P	2	Hopp Fr., z. Hopp Gy.	1838 XI. 24	1840 VI. 27	8
Elisabeth	S	5	Fels F.	1841 XI. 27		1
Elisabeth, Königin von England	O	2	z. Rossini	1819 III. 1	1828 VIII. 1	17
Elise und Claudio od. Verfolgte Liebe im Schutze der Freundschaft	O	2	z. Mercadante	1825 II. 28	1835 VIII. 6	13
Elise von Valberg	L	5	Iffland	1816 XI. 11	1842 V. 12	11
L'elisir d'amore, l. Der Liebestrank						
Ellena de Feltre, Arie mit Chor aus —			—	1843 X. 18		1
Elodie od. Der Einsiedler am Schreckensberge	Sr	3	D'Arlincourt után	1822 XII. 7		1
Die Elster	S	3	Castelli	1817 V. 5	1817 XII. 21	6
Elzia und Osiride (Moses)	O	3	Olaszból Feszte-tics Albert, z. Rossini	1820 XII. 18	1821 III. 19	4
Emilia Galotti	T	5	Lessing	1816 VI. 21	1841 IX. 23	21
Emma von Leicester	O	2	z. Meyerbeer	1821 II. 20		1
Der Empfehlungsbrief	L	3	Töpfer	1826 I. 20	1840 V. 6	6
Emmy Teels	S	3	Pixérécourt, f. Castelli	1823 VIII. 30	1823 XI. 7	5
Die Encyklopädistin	L	1	Gräffer F.	1821 VIII. 1	1821 VIII. 3	2
Endlich hat er es doch gut gemacht	P		Albini	1836 II. 23	1844 X. 27	2
Engel und Dämon	L		Courcy és Dupaty, átd. Forst és Leutner	1840 V. 23		1
Die Engländer in Paris	P	4	Birch-Pfeiffer	1835 IX. 9	1835 XII. 16	2
Die englischen Waren	L	2	Kotzebue	1818 I. 7	1823 II. 5	6
Enriko Herzog von Urbino	L	4	—	1825 VII. 16		1
Die Entdeckung	L	2	Steigentesch	1814 I. 17	1816 X. 4	5
Die Entdeckung der neuen Welt	Vsp	1	Klingemann	1822 III. 23	1822 X. 17	3
Die Entfernung	L	1	Steigentesch	1814 XII. 16	1815 I. 4	2
Die Entführung	L	3	Jünger	1812 IV. 17	1843 V. 16	12
Die Entführung aus dem Serail	O	3	Bretzner—ifj. Stephanie, z. Mozart	1813 X 7	1842 V. 13	15
Die Entführung der Prinzessin Europa	Par	2	Meisl, z. Müller Vencel	1817 IX. 22	1841 VII. 11	35

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die Entführung vom Maskenball od. Die ungleichen Brautwerber	P m G	3	Schickh, z. Müller A.	1836 VII. 26	1843 I. 23	13
Das Epigramm	L	4	Kotzebue	1812 XI. 17	1839 VIII. 1	27
Er hat Alle zum Besten	L	4	Vogel	1828 X. 31	1831 VIII. 3	5
Er mengt sich in Alles	L	5	Jünger	1812 VI. 5	1823 II. 25	10
Er muss aufs Land	L	3	Bayard és Del Vally f. Friedrich	1844 XII. 27	1846 XII. 15	17
Er schreibt an sich selbst			—	1843 II. 1	1843 II. 27	2
Er spielt alles			—	1839 VII. 11		1
Er spricht allein	L	1	Schmidt	1825 II. 1	1828 VII. 4	2
Die Erben	L	4	Weissenthurn	1813 IX. 22	1819 III. 4	5
Die Erbin od. Ehre und Ehrgeiz	S	5	Koch C. W.	1846 II. 27	1846 III. 11	2
Der Erbprinz od. Das Geheimnis	S	4	Ziegler	1812 VIII. 9	1832 X. 18	6
Die Erbschaft	L	2	Kotzebue	1815 IV. 9	1844 III. 18	22
Der Erbschleicher	P m G	4	Nestroy, z. Müller A.	1841 VI. 20	1846 III. 27	4
Der Erbvertrag	S	5	Vogel W.	1825 XII. 5	1846 III. 6	22
Die Erhebung von Pesth zur königlichen Freistadt			—	1812 II. 9	1812 II. 11	3
Erinnerung	S	5	Iffland	1819 VI. 9	1840 XII. 2	7
Die Erlösung			—	1820 V. 1	1820 V. 7	2
Ernani (olaszul)	O	4	Piave, z. Verdi	1846 VIII. 6	1847 I. 20	17
Ernst und Humor	L	4	Bauernfeld	1842 IX. 20	1842 X. 25	2
Ernst und Scherz	L	3	Ziegler	1824 XI. 5	1841 VII. 28	18
Das Erntefest	B		—	1831 VI. 13		1
Die Eroberung von Algier I. Das Bombardement von Algier						
Die Eroberung von Konstantine			—	1840 XII. 1	1840 XII. 6	2
Die Eroberung v. Tarragona od. Der Zögling d. Militärschule von St Cyr	S	5	Franciából	1839 VIII. 10		1
Die Erscheinung des Friedens auf dem Schlachtfeld	Tableau		—	1814 V. 5	1815 II. 27	8
Die Erscheinung in der Pesthöhle	Dekl m T		—	1833 I. 5		1
Der Erste führt die Braut heim	L	3	Vogel W.	1814 V. 6	1814 IX. 28	3
Die erste Liebe	L	3	Weissenthurn	1812 II. 21	1819 I. 22	5
Erste Liebe	L	1	Scribe, f. Schuster	1842 III. 14		1
Der erste Schritt	L	4	Weissenthurn	1836 VI. 17		1
Erstes und letztes Kapitel			Franciából f. Kurländer	1832 X. 8	1833 I. 11	2
Erziehungs Resultate od. Guter u. schlechter Ton	L	2	Blum C.	1840 IX. 26	1842 V. 17	3
Es spukt	L	2	Weissenthurn	1827 VIII. 9		1
Die Eselshaut od. Die blaue Insel	O		Gewey	1814 IX. 29	1827 I. 18	5
Des Esels Schatten	P	1	Kotzebue	1815 IX. 14		1
Esmeralda	B		Perrot, z. Pugny	1846 VI. 18	1846 VI. 27	4

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Essex l. Graf Essex						
Der Essighändler	Optte	1	Kollmann, z. Mayer S.	1820 II. 23	1839 X. 1	5
Es spukt	L	2	Weissenthurn	1821 XII. 5		1
Etwas für Jedermann			—	1833 IV. 18		1
Eugen Aram	T	5	Rellstab	1839 XII. 17		1
Eugenius Skoko	S	4	Hensler	1815 VIII. 5		1
Eulenspiegel od. Schabernack über Schabernack	Lp m G	4	Nestroy, z. Müller A.	1835 VIII. 17	1840 IV. 10	17
Europas Dank für den Frieden	Tableau		—	1815 III. 2	1815 III. 4	2
Euryanthe	O	3	Chezy, z. Weber	1826 XII. 30	1834 IX. 15	13
Evakathel u. Schnudi l. Die Belagerung von Ypsilon						
Ewig	L	2	Scribe és Varner, f. Kurländer	1834 VII. 10	1842 VIII. 10	5
Der Fabrikant	S	3	Souvestre, f. Devrient	1840 IX. 28	1846 III. 5	9
Der Fagotist	Zsp	3	—	1830 I. 9	1830 II. 22	2
Die Fahrt zum Seehafen von Dieppe	L	3	Kurländer	1822 II. 21		1
Der Fackeljunge von Cremona od. Die Bluthochzeit in Venedig	S	5	Kramer	1824 XI. 29	1846 VII. 26	16
Die falsche Catalani	P	2	Bäuerle, z. Schuster	1819 V. 2	1844 XII. 16	51
Der falsche Dupuis oder Das Wettringen in Krähwinkel	Lp		Schinn F.	1835 VIII. 8		1
Die falsche Fanny Elssler	P	1	Vogl L.	1844 VIII. 1		1
Der falsche Lewin od. Rigilibigilis humoristische Spaziergänge durch die Welt	Zp	2	F. K. z. Müller Vencel, átd. Zöllner	1822 XI. 18	1824 III. 7	9
Der falsche Physiker	Schw	1	L. D.	1840 IV. 21	1840 VI 8	3
Die falsche Prima Donna	P m G	2	Bäuerle, z. Schuster	1846 VII. 27	1846 VIII. 1	2
Der falsche Prinz			—	1835 II. 20		1
Der falsche Rawel			—	1821 II. 27		1
Die falsche Scham	S	4	Kotzebue	1812 I. 26	1831 I. 18	6
Der falsche Schlüssel	S	3	Fréderic és Laqueyrie, f. Vogel W.	1823 XI. 15	1842 VI. 19	13
Die falsche Sonntag			Arnold	1838 III. 3		1
Der falsche Toldy János od. eine Million für einen Herkules	P	1	Hopp	1846 VII. 13	1846 VII. 19	3
Der falsche Virtuos	P	2	—	1828 VII. 21	1830 IV. 16	8
Die falschen Vertraulichkeiten	L	5	Marivaux, átd. Majláth	1820 II. 2	1837 VII. 28	4
Die Falschmünzer im Chrudimer Walde od. Das geraubte Schatzkästchen	S	5	Vogel W.	1828 III. 14	1842 VII. 17	11
Die Familie Fliedermüller od. Versuche	Qu	1	Schneider L.	1844 XI. 21	1846 XI. 24	4
Die Familie Pumpernickel	Qu	3	Stegmayer M.	1812 I. 17	1817 IV. 27	10

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hány-szor?
Die Familie Rickeburg	S	1	Scribe, átd. Castelli	1834 VII. 10	1834 VII. 28	2
Die Familie Rosenstein	S	3	Kurländer	1821 X. 24	1821 XI. 16	3
Die Familie Schroffenstein	T	5	Kleist-Holbein	1822 IX. 28	1824 VII. 17	3
Die Familien Knieriem, Zwirn und Leim od. Der Weltuntergangs-Tag	Zp	2	Nestroy, z. Müller A.	1834 XII. 27	1842 VII. 17	6
Fanchon das Leiermädchen	V	3	Kotzebue, z. Himmel	1814 II. 9	1835 II. 21	23
Faniska	O	3	Sonnleithner, z. Cherubini	1812 I. 22	1824 III. 30	16
Der Fasching in Venedig	B	1	—	1836 VI. 15	1837 I. 10	6
Faust	T	5	Klingemann, z. Seyfried	1817 VI. 30	1838 IV. ?	21
Faust	T	5	Goethe	1839 IX. 16	1846 VII. 2	7
Faust	O	2	Bernard z. Spohr	1821 XI. 19	1843 VII. 30	30
Fausts Tod	T	5	Klingemann	1815 VIII. 22		1
Das Faustrecht in Thüringen I.	Rs	4	Hensler	1816 VI. 22	1833 II. 17	2
Das Faustrecht in Thüringen II.	Rs	4	Hensler	1833 II. 18		1
Das Faustrecht in Thüringen III.	Rs	4	Hensler	1833 II. 19		1
Der Fähnrich	L	3	Schröder	1814 I. 14	1820 III. 3	3
Der Färber und sein Zwillingsbrüder	P m G	3	Nestroy, z. Müller	1840 III. 15	1845 IX. 14	15
Die Fee Amosa	P	2	—	1825 VI. 29	1825 VII. 31	4
Die Fee aus Frankreich oder Die Liebesqualen eines Hagestolzen	P m G	2	Meisl, z. Müller	1822 II. 4	1843 XI. 23	55
Die Fee aus Paris	Pm		—	1823 III. 10	1823 III. 17	2
Die Fee Lindane	P	2	Bäuerle, z. Kanne	1824 VI. 28	1840 VI. 14	6
Die Fee Radimante	Zsp m G	4	Stegmayer, z. Roser	1824 IV. 9		1
Die Fee Sanftmut und Die Fee Gallsucht	P	2	—	1827 XII. 27		1
Feenkönigin Cristalline, Beherrscherin des Erzgebirges oder die Familie Hienzendorf	Zp m G	2	Zöllner F., z. Schindelmeisser	1843 XII. 30		1
Der Feensee	B	2	Guerra, z. Grill	1842 V. 23	1844 IX. 28	6
Fehlgeschossen	P	1	Costenoble	1816 VI. 30	1826 VII. 26	6
Die Feinde	S	3	Houwald	1826 IV. 14		1
Der feindliche Sohn	S	4	Arresto	1813 II. 18	1825 II. 26	2
Die feindlichen Brüder	L	3	—	1830 X. 29	1831 IX. 9	6
Die feindlichen Brüder od. Doktor u. Apotheker	P	4	Raupach	1840 VII. 18		1
Das Feldlager (Wallensteins Lager l. ott is)	S m G	1	nach Schiller	1820 IX. 25		1
Der Feldtrompeter			—	1832 I. 14		1
Der Felsensteg l. Die Abenteuer in der Meierei bei Pré St. Pol						
Der Felsenturm auf Rabenhorst	S	3	—	1828 III. 16	1841 XI. 25	4

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Fenella das Fischermädchen	B		—	1830 XI. 19	1832 II. 15	2
Feodore	S	1	Kotzebue, z. Seyfried	1814 XI. 1	1834 XI. 26	8
Ferdinand Cortez	O	3	Castelli, z. Spontini	1815 I. 4	1843 VIII. 12	12
Ferdinand II. König von Ungarn u. Böhmen	S	5	—	1824 VII. 26		1
Fernando und Jariko			—	1820 VIII. 22	1820 VIII. 26	2
Ferrandino I.	S	3	Hensler	1812 IV. 20	1827 II. 2.	9
Ferrandino II.	S	4	Hensler	1812 VIII. 8	1827 II. 4	7
Ferrandino III.	S	4	Hensler	1812 VIII. 17	1827 II. 11	6
Fesseln	L	5	Scribe, átd. Hell Th.	1842 III. 7	1842 VI. 9	4
Das Fest der Handwerker	P		Angely	1832 IX. 3	1846 XII. 27	16
Das Fest der Liebe od. Die Räuber in den Pyrenäen	B		—	1826 I. 9	1826 I. 15	2
Die Feste Greifenstein I. Der Sammtschuh						
Fester Wille od. Die Frau von 30 Jahren	L	5	Rosier, f. Koch	1839 I. 23		1
Die Festung an der Elbe	O		z. Fischer	1815 I. 24	1832 I. 2.	2
Der Feuerlärm			—	1824 II. 21		1
Die Feuerprobe	L	1	Kotzebue	1814 IX. 23	1839 X. 26	7
Der Fiaker als Marquis	Pm G	3	Bäuerle, z. Müller	1817 II. 10	1846 III. 3	22
Die Fiaker in Wien			—	1816 II. 27	1822 VIII. 8	4
Fidelio	O	2	Sonnleithner és Treitschke, z. Beethoven	1816 V. 6	1844 III. 11	12
Fiesko	T	5	Schiller	1812 IV. 4	1845 XII. 1	19
Die Figurantin	V	3	Blum Fr., z. Titl, Müller és Krebs	1846 X. 24	1846 XI. 22.	4
La fille de Dominique	V	1	Villeneuve és Charles	1843 IV. 8		1
Das Findelkind	L	5	Gr. Brühl	1813 VI. 9	1832 VIII. 14	12
Der Findling	S	2	Pannasch	1822 XII. 27	1824 II. 2	4
Finette Aschenbrödl	Z	3	—	1830 XI. 16	1830 XI. 28	2
Fiorella	O	3	—	1828 IX. 25	1828 X. 15	2
Das Fischermädchen v. Neustadt			—	1815 III. 14		1
Fitzliputzli der Hexengeist			—	1821 I. 31	1821 II. 16	2
Flattersinn und Liebe	L	4	Franciából Kurländer	1831 X. 25	1831 XII. 29	2
Der Flibustier od. Die Eroberung v. Panama	S	4	Auffenberg	1822 XII. 5	1836 XI. 26	4
Flitterwochen	L	5	Holl	1831 IX. 15	1831 X. 14.	2
Die Flitterwochen od. Liebesproben	L	5	Tobin, átd. Fogler	1845 IX. 18		1
Florian Spitzkopf od. Der Bräutigams Spiegel in Drudenfuss-Gassel	P m G	2	Hopp, z. Müller A.	1839 V. 31	1841 X. 10	7
Der Fluch eines Römers	S	1	Kotzebue	1814 X. 27		1
Fluch u. Segen	S	2	Houwald	1822 I. 22	1842 I. 31	9
Die Flucht nach Kenilworth	T	5	Kühne (I. v. Lenz)	1824 III. 5	1826 IX. 28	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der Flügelmann od. Er muss Sie heiraten	P	1	Meisl	1841 I. 22	1841 IX. 10	2
Die Flüchtlinge od. Die Kolonisten in Norden	S	5	Kotzebue	1812 I. 11	1813 II. 6	2
Die Folgen des Maskenballs	L	1	Franciából Kurländer	1818 II. 22	1819 II. 5	3
Die Folgen eines Maskenballs	L	1	Franciából S. D.	1844 III. 21		1
Die Folgen einer Lüge	S	3	Spiess Ch. H.	1829 XII. 19		1
Folgen einer Missheirat	L	4	Frc.-ból Castelli	1835 I. ?	1837 VIII. 4	5
Das Forsthaus im Walde	S	5	Franck G.	1830 VII. 19		1
Fortunatus Abenteuer zu Wasser und zu Lande	Zp m G	3	Lembert, z. Müller A.	1830 I. 16	1830 III. 14	3
Fra Diavolo	O	3	Scribe, z. Auber	1830 X. 23	1846 III. 8	47
Franz, König von Frankreich	S	4	Bouilly	1812 I. 30		1
Franz Walter	Chg.	4	Bauernfeld	1835 II. 12	1836 I. 13	2
Frau Everl v. Alsterbach	Ok	3	—	1814 VI. 28	1814 VII. 31	3
Frauenemancipation	L	3	Marchland	1839 X. 23		1
Das Fräulein am See	O	2	—	1831 XI. 9	1833 XI. 22	3
Das Fräulein vom Lande	L	5	Amália szász hercegnő	1841 II. 26	1841 III. 31	2
Das Fräulein vom See	O	2	Grünbaum, z, Rossini	1822 XII. 2	1824 II. 16	5
Das Fräulein v. St. Cyr	L	5	Dumas, átd. Koch C. W.	1843 XII. 15	1844 I. 11	2
Das Fräulein von Scudéry I. Die glühende Kammer						
Freie nach Vorschrift od. Wenn Sie befehlen	L	4	Töpfer	1831 XI. 3	1840 IX. 2	8
Die freie Wahl od. Kunstreiter u. Seiltänzerin	L	1	—	1845 VII. 21	1845 IX. 24	3
Der Freischütz	O	3	Kind, z. Weber	1822 V. 13	1846 V. 22	110
Der Freischütz	T	5	Gr. Riesch, z. Kleinheinz	1822 X. 14	1824 I. 11	7
Der Fremde	L	5	Friedel	1814 IV. 14		1
Die Fremde	S	5	Weissenthurn	1839 IV. 12	1843 VII. 17	7
Die Fremden in Wien	L	3	Bäuerle	1816 II. 22	1816 III 17	2
Der Freund in der Not	L	1	Bäuerle	1819 VIII. 12	1841 XII. 10	35
Die Freunde	S	4	Ziegler	1817 VI. 18	1817 XII. 2	4
Die Freunde als Nebenbuhler			Kurländer	1836 IV. 29		1
Freundschaft und Argwohn	L	5	Jünger	1813 XI. 15	1814 I. 28	3
Ein Freundschaftsbündnis	L	4	Feldmann	1846 XI. 25	1846 XII. 4	2
Fridolin od. Der Gang nach dem Eisenhammer	D G	3	Holbein	1812 IV. 7	1839 VIII. 17	37
Der Friede am Pruth	S	5	Kratter	1812 VII. 16		1
Das Friedenfest od. Der treue Patriot	O	2	Hensler, z. Müller	1814 XII. 13	1814 XII. 14	2
Friedrich der Grosse und der alte Husar			—	1836 VIII. 30	1838 VI. ?	4
Friedrich mit der gebissenen Wange I.	S		Stegmayer M.	1813 III. 24		1
Friedrich mit der gebissenen Wange II.	S	5	Stegmayer M.	1813 V. 17		1
Die frohe Bewillkommnung	T		—	1816 I. 6	1816 I. 7	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Fröhlich od. Der lustige Chorist	V	2	Schneider L. z. Gläser	1843 IV. 26		1
Der Frühlingsabend			—	1824 I. 20		1
Das Füllhorn	Qu		—	1829 I. 4		1
Der Fünfzehnte December od. Schildwachabenteuer			—	1832 XII. 15	1833 I. 2	2
Fünfzigtausend Gulden			—	1812 I. 8	1812 I. 12	2
Fürst Blaubart	S	4	Lewald	1833 IV. 14	1841 XI. 21	4
Der Fürst und der Bürger	S	3	Houwald	1829 X. 3		1
Der Fürst und der Minnesänger od. die Zauberfürstin	L	4	Holbein	1831 XI. 21		1
Der Fürst und der Vorposten	L	1	Demini E.	1817 V. 13	1821 XII. 18	6
Die Fürsten Chawansky	S	5	Raupach	1820 VIII. 5	1836 VII. 15	17
Fürstenglück	S	1	Korntheuer	1820 II. 12		1
Fürstengrösse	S	5	Ziegler	1812 III. 18	1832 II. 11	11
Die Fürstentochter als Bettlerin I. Die Schule des Lebens						
Fürstenwort und Bruderliebe	S	5	Klingemann	1823 X. 2	1823 X. 11	2
Fürstin Wlasta oder Der Amazonenkrieg lásd Wlasta						
Gabriele	S	4	Scribe és Mellesville-Castelli	1823 VI. 6	1841 VII. 8	19
Gabriele de Belle-Isle od. Leichtsinn und seine Folgen	S	5	Dumas, átdolg. Römer	1840 X. 24	1845 VIII. 8	7
Die Galeerensklaven	M	3	z. Urbany	1824 XII. 6	1834 IV. 20	12
Der Gallatag in Krähwinkel	L	3	Kotzebue	1813 I. 28	1817 V. 18	4
Eine Gallerie drolliger und interessanter Scenen aus der Theaterwelt, herbeigeführt durch den Beneficianten in der Klemme			—	1835 X. 26		1
Der Gang ins Irrenhaus	L	2	Scribe és Delestre-Poirson, f. Herzenskron	1829 V. 6	1846 I. 31	7
Garrick in Bristol	L		Deinhardstein	1832 VII. 14	1843 VII. 27	9
Die Gartenmauer	L	1	Sonnleithner	1814 X. 7	1816 VIII. 21	6
Der Gascogner in Paris	L	1	Franck G.	1842 VI. 2	1842 VI. 8	2
Gasparo der Lastträger in Granada	O	3	Scribe, z. Gornis	1836 XI. 10		1
Das Gasthaus zur goldenen Sonne	L	4	Clauren	1823 I. 1	1826 X. 10	8
Gasthof-Abenteuer	L	1	Cosmar	1842 VI. 20	1844 IV. 12	3
Gaston von Molines	S	4	Frc.-ból Vogel	1824 XI. 22	1824 XI. 28	2
Das Gastrecht	S	5	Ziegler	1813 I. 4	1825 XI. 26	21
Die Geächteten	S	4	Weidmann	1824 VII. 19	1827 V. 22	3
Die Gebieterin v. St Tropez	S		Anicet-Bourgeois és D'Ennery, átdolg. Lembert	1845 V. 21	1846 VI. 12	8

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Gebrüder Foster od. Das Glück mit seinen Launen	Chg	5	Töpfer	1833 I. 1	1842 IV. 20	10
Das Geburtsfest	S	1	Kuditsch	1816 II. 11		1
Der Geburtstag	L	1	Engel	1819 II. 12		1
Der Gefangene	Ok	1	Kotzebue, z. Della Maria	1818 XII. 7	1819 I. 19	3
Die Gefangenschaft aus Liebe	L	5	Vogel	1814 XII. 20	1815 I. 1	2
Die Gefangenschaft aus Liebe	L		Schneller J.	1834 X. 10		1
Die gefährliche Nachbarschaft	L	1	Kotzebue	1812 I. 6	1842 XII. 31	20
Die gefährliche Tante	L		Albini	1837 V. 19	1845 II. 13	5
Das Gefängnis zu Gripsholm	Sr	5	Zschokke ut.	1821 XII. 20	1831 XII. 8	13
Die gefesselte Phantasie	Zsp	2	Raimund	1837 II. 27	1843 X. 23	2
Der gefoppte Bräutigam	B	1	—	1818 V. 7	1818 VII. 17	3
Gegen Torheit gibt es kein Mittel	P m G	3	Nestroy, z. Müller Adolf	1840 XII. 8	1845 X. 9	10
Die geheimen Liebschaften	L	4	Grammerstätter	1836 IX. 7		1
Das Geheimnis	L	1	Müchler	1815 VIII. 6	1816 VI. 3	5
Ein Geheimnis	S	3	Arnould és Fournier, átd. Cosmar A.	1843 X. 20	1843 XI. 30	2
Die Geheimnisse der Kapelle oder Die Chauffeurs	Sr	3	Sue után	1846 V. 9	1846 V. 10	2
Die Geheimnisse des Schlosses Hochburg	S	3	—	1827 V. 28	1827 VI. 11	2
Die Geheimnisse von Paris od. Modernes Vagabundenwessen	S	5	D'Ennery és Grangé átd. Carl	1845 III. 8	1846 XI. 15	17
Die geheimnisvolle Macht	S	4	—	1818 V. 25	1839 VI. 22	4
Der Geist auf Rüdenfels	Sr	5	Kotzebue, z. Tuczek	1820 V. 7		1
Das Geisterschloss	Zsp m G	3	Zöllner, z. Grill	1842 II. 26	1846 XII. 20	11
Die Geistesgegenwart	L	2	—	1818 VII. 9	1819 II. 5	3
Geiza, Herzog der Magyaren	T	5	Behem P. J.	1817 XI. 20	1817 XI. 22	2
Der Geizige	L	5	Molière, átd. Zschokke	1814 IX. 25	1827 X. 26	9
Der gelbe Mann	Par m G	2	Pfaller A.	1824 X. 18		1
Geld!	S m G	3	Kaiser, z. Müller A.	1842 II. 12	1843 V. 7	5
Geliebt sein oder sterben	V		Átd. Dessoir	1839 II. 4	1841 V. 20	3
Das Gelübde	O		Rossi, z. Mercadante	1844 X. 5	1844 X. 14	2
Gemma di Vergy	O	3	Bidera, z. Donizetti	1843 VI. 12	1843 VI. 14	2
Die Gemsenjäger	O	2	z. Birey	1823 X. 13	1824 I. 21	2
Gemsenjäger und Bilderkrämer	P m G	3	Haffner K.	1843 II. 28	1843 III. 2	2
Der General	Ok	3	Castelli, z. Bochsa	1816 IX. 26	1816 X. 18	4
General Moreau od. Die drei Gärtner	S	1	—	1823 XII. 12	1824 I. 21	3

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hány-szor?
General von Schlenzheim und seine Familie	S	4	Spiess	1812 VII. 14	1835 X. 19	7
Genovefa I.	S	4	Crenzin	1815 III. 10	1842 III. 10	11
Genovefa II.	S		Crenzin	1815 III. 11		1
Genovefa III.	S		Crenzin	1815 III. 13		1
Der gerade Weg der beste	L	1	Kotzebue	1819 I. 4	1845 VIII. 19	23
Der geraubte Kuss	L	1	Raupach	1843 VIII. 31		1
Die geraubte Russin	Pm	1	Uhlich, z. Eberwein	1830 I. 11	1835 I. 2	3
Das geraubte Schmuckkästchen I. Die Falschmünzer in Chrudimer Walde						
Die Geschichte eines echten Shawls in Wien od. Herr von Tretterls Fatalitäten	Lp	3	Meisl	1821 VII. 2	1841 VIII. 13	4
Die Geschwister	S	5	—	1833 V. 10		1
Die Geschwister	S	5	Leutner (Raupach)	1838 XI. 5	1843 VIII. 17	7
Die Geschwister	L	1	Goethe	1843 VIII 10		1
Die Geschwister von Nürnberg	L		Bauernfeld	1840 VII. 13		1
Die Gesellen od. Der Weg zum Verbrechen	S	5	D'Ennery, átd. Börnstein	1846 IX. 22	1846 IX. 27	2
Das Gespenst	Sr m G		Kotzebue, z. Gyrowetz	1812 XI. 28	1845 XII. 3	3
Das Gespenst auf der Bastei	Lp m G	2	Meisl, z. Volkert	1819 XII. 20	1844 I. 10	25
Die Gespensterfamilie	L	1	Bäuerle	1820 VII. 28	1820 VII. 30	2
Das Geständnis	L	1	Kotzebue	1814 IX. 26	1825 II. 6	28
Das geteilte Herz	L	1	Kotzebue	1813 III. 2	1828 IV. 21	6
Der Gevatter Mathias	P	5	Stegmayer	1813 II. 16	1840 IX. 12	12
Gewissens-Folter I. Die Büsserin um Mitternacht						
Die Gewölbe des Schlosses Herdal	S	3	—	1830 VI. 7	1830 VI. 20	2
Gianetta Montaldi	T	5	Schink	1817 VIII. 7	1817 VIII. 22	2
Die Gibellinen in Pisa (Les Huguenotes)	O	5	Scribe, z. Meyerbeer	1839 III. 6	1846 VII. 15	27
Der Giftbecher	Zsp	3	—	1830 I. 6		1
Die Giftmischerin	O	3	Genée, z. Schindelmeisser	1832 XII. 19	1838 X. ?	7
Gisela	B	3	St. Georges és Gauthier, z. Adam	1846 I. 3	1846 XII. 9	7
Gisela oder Die Willis	Sh	4	Kotzebue	1820 III. 9	1821 IV. 14	3
Gisela od. Frauenklugheit			—	1832 I. 30		1
Gisela von Baiern, erste Königin der Magyaren	S	5	—	1826 II. 10		1
Gisperl und Fisperl	P	3	Bäuerle, z. Drechsler	1827 VI. 10	1844 I. 17	12
Ein Glas Punsch od. Wirkungen ohne Ursachen	Schw m G	2	Told, z. Proch	1842 II. 8	1842 V. 16	4
Das Glas Wasser			—	1815 VI. 11		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Ein Glas Wasser oder Ursachen und Folgen (Egyszer franciául)	L	5	Scribe, f. Hell	1841 V. 22	1846 VIII. 23	6
Gleich oder Doch ähnlich	Sg	4	Otto	1839 XII. 6		1
Gleich und Ungleich oder Die Zwillinge			—	1836 IX. 19		
Gleiche Schuld, gleiche Strafe	L	4	Cattel	1831 VII. 22	1831 X. 12	3
Gleiches mit Gleichem	L	4	Fréderic, f. Vogel	1813 XI. 19	1814 XII. 11	4
Gleichheit der Jahre	Lp m G	4	Nestroy, z. Görgl	1835 IV. 26	1846 VI. 8	6
Der Glockenguss zu Iglau	Sr	5	Hochberg	1841 X. 17		1
Das Glockenspiel in China	M		Vogler	1820 VIII. 3		1
Das Glockenspiel in China	B		—	1830 VIII. 14		1
Der Glöckner von St. Paul	S	5	Bouchardy, f. Alvensleben	1839 VI. 3		1
Die glühende Kammer od. Das Fräulein v. Scudéry	S	5	Waller K.	1822 IV. 15	1845 IX. 21	3
Glück bessert Torheit	L	5	Lee átd. Schröder	1829 IX. 24	1834 VII. 3	3
Glück durch Unglück	L	1	Schildbach	1818 I. 7	1822 II. 6	8
Glück Missbrauch u. Rückkehr od. Die Geheimnisse des grauen Hauses	P m G	5	Nestroy z. Müller A.	1838 VI. 16	1846 VII. 31	3
Die glückliche Täuschung	O	1	z. Rossini	1826 I. 9	1835 II. 13	17
Die glückliche Wilde	B		—	1814 IX. 9	1816 X. 16	11
Der glücklichste Mensch. Der grösste Narr. Das beste Weib	Zsp m G	5	Hopp Frigyes z. Hopp Gyula	1838 I. 1		1
Der Glückshafen			—	1839 VIII. 31		1
Der Glückspilz und die Glücksritter	L	5	Friedrich	1816 X. 10	1816 X. 24	2
Gold, Perlen u. Weihrauch od. Die bezauberte Rose	Zm m G	3	Pichler z. Wimmer	1845 XII. 6	1846 I. 8	2
Die Goldburg im Hexentale	O	2	—	1828 IV. 14		1
Goldkönig, Vogelhändler u. Pudelscherer oder Die Eisenpforte im grauen Tale	Zsp m G		Hopp z. Müller A.	1844 IX. 30	1845 IX. 28	4
Des Goldschmieds Töchterlein	L	2	Blum K.	1835 V. 20	1843 IX. 7	5
Das Goldstück	V		Koch C. W.	1840 XII. 5	1840 XII. 10	2
Das goldene Kreuz	L	2	Franciából Harrys G.	1844 VII. 4		1
Der goldene Schlüssel	Pm		—	1822 V. 18	1844 III. 5	16
Der goldene Traum od. Der betrogene Alte	Pm		—	1825 I. 25		1
Die Gouvernante	L	1	Körner	1823 VIII. 12	1839 XII. 4	4
Die Göttin der Kristallenberge	Zo	3	Stegmayer z. Seyfried	1820 XI. 27	1821 III. 17	5
Götz von Berlichingen	S	5	Goethe	1818 IX. 3	1842 I. 12	9
La grace de Dieu ou la nouvelle Fanchon l. Muttersegen od. Die neue Fanchon						
Graf Benjowsky oder Die Verschwörung auf Kamtschatka	S	5	Kotzebue	1820 II. 6	1841 VII. 24	7

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Graf Essex	T	5	Banks	1812 II. 16	1840 I. 9	24
Graf Mombelli oder Der Vater und seine Kinder			—	1835 IV. 20	1840 VII. 11	4
Graf Ory	O	3	—	1829 VIII. 8	1829 XII. 29	5
Graf Ruprecht			—	1825 IV. 22		1
Der Graf von Barcellona			—	1820 III. 19		1
Der Graf von Burgund	S	4	Kotzebue	1813 VII 31	1827 XI. 27	13
Der Graf von Waltron od. Die Subordination I.	S	5	Möller	1812 XII. 21	1846 IX. 13	21
Der Graf von Waltron od. Die mißt. Ehre II.	S	5	Möller, átd. Meisl	1813 III. 20	1817 XI. 6	3
Graf Wipprecht Groizsch			—	1820 V. 29	1826 I. 7	3
Die Grafen Montaldo	T	5	Pannasch	1833 V. 20		1
Die Grafen von Walmor	S	3	Federici, f. Biedenfeld	1821 XII. 15	1822 I. 12	2
Der Grandprofoss od. Der General Gewaltige	T	4	Schikaneder	1836 VIII 28		1
Das graue Kreuz im Teufelstale oder Der schwarze Horn und seine Gesellen	S	4	Fischer	1834 XII. 20		1
Das graue Männlein oder Der unheimliche Arzt	S	5	Devrient E.	1835 XII. 12		1
Die Griechen in Nürnberg od. Der Sieg des Rechts	S	5	Schenk E.	1837 XI 25		1
Griseldis	T	5	Halm	1836 III. 5	1845 IV. 27	20
Grossjährig	L	2	Bauernfeld	1846 XII. 30	1847 I. 21	4
Die Grossmama	S	4	Ziegler	1812 II. 17	1830 XI. 4	23
Die Grossmut des Titus	Oh	2	Metastasio, f. Seyfried, z. Mozart	1812 III. 18	1832 III 1	39
Die grosse Revue	L	3	—	1826 XI. 6	1826 XI. 24	3
Die grossen Kinder	L	2	Müllner	1822 X. 25	1822 XI. 27	3
Der grüne Domino	L	1	Körner	1815 XII. 17	1818 IX. 6	6
Das grüne Männchen	P	2	—	1827 XII. 10	1827 XII. 16	2
Der Grünmantel v. Venedig	S	4	Schlechta	1821 V. 12	1821 V. 20.	2
Guido und Ginevra	O	5	Scribe, z. Halévy	1839 XI. 25	1843 I. 14	16
Gulistan od. Der Hulla von Samarkanda	O	3	z. Dalayrac	1812 X. 2	1825 II. 25	14
Die Gunst der Kleinen od. Die Hintertreppe	L	1	Rosenau F.	1830 IX. 3	1841 II. 5	5
Die Gunst des Augenblicks	L	3	Devrient	1837 XI. 21	1838 V. ?	2
Gustav oder Die Minengräber in Schweden	S	5	Martellière átd. Treitschke	1812 VI. 25	1820 XI. 9	4
Gustav Wasa	S	5	Kotzebue	1818 VII. 4	1830 X. 11	7
Das Gut Sternberg	L	4	Weissenthurn	1820 IV. 15	1840 I. 24	5
Der gutherzige Alte	L	2	Florian	1828 XII. 20		1
Die Günstlinge			Birch-Pfeiffer	1834 XI. 22	1841 VII. 11	9
Der Hagestolz und die Körbe	L	1	Kotzebue	1814 VII. 8	1825 II. 4	8
Die Hagestolzen	S	5	Iffland	1814 III. 7	1823 II. 28	6
Der Hahnenschlag	S	1	Kotzebue	1844 IV. 8		1
Halt! Wer da?	V	1	—	1830 XI. 29		1
Hamburgs Befreiung	S	5	Rambach, átd. Joseffy	1818 VIII. 29	1818 XI. 8	3
Hamlet	T	5	Shakespeare	1812 I. 24	1846 VII. 13	37
Hamlet Prinz von Tandelmarkt	Par m G	3	Perinet, z. Kleinheinz	1826 II. 13	1826 II. 20	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die Hammerschmiedin aus Steiermark oder Folgen einer Landpartie	P m G	2	Schickh, z. Suppé	1843 I. 2	1845 IV. 29	7
Ein Handbillet Friedrichs II. od. Incognitos Verlegenheiten	L	3	Vogel A.	1842 X. 27	1845 XI. 13	4
Der handgreifliche Beweis	L	1	Dumanoir, átd. Castelli	1846 VI. 24		1
Die Handwerker oder Welcher von Beiden	S	4	Soulié, ford. Friedrich W.	1845 X. 3	1846 II. 8	5
Hans Dollinger	S	4	Schikaneder	1817 I. 18	1817 II. 15	2
Hans in der Heimat	L		Kringsteiner	1812 I. 23		1
Hans in Wien	L	3	Kringsteiner	1812 I. 21	1822 V. 8	9
Hans Klachel oder Der Bräutigan v. Prelautsch	Ok	2	Steinsberg, z. Tuczek	1812 I. 27	1846 II. 24	15
Hans Michel	L	1	Koch C. W.	1843 XI. 15		1
Hans Sachs	S	4	Deinhardstein	1828 I. 1	1843 VII. 11	28
Harald	Oh	3	Stegmayer, z. Kleinheinz	1844 III. 22	1844 VIII. 4	6
Harlekin als Fratschlerin od. Alle Minuten was anderes	Pm		—	1838 IX. 17	1838 IX. 20	3
Der Harlekin im Monde	Pm		—	1822 VI. 12		1
Harlekin im Zaubergarten	Pm		—	1822 VI. 2.	1822 VI. 5	3
Harlekin in allen Ecken	Pm		—	1826 VII. 1		1
Harlekin und Colombine auf der Flucht	Pm	1	—	1827 VII. 2	1827 VII. 26	2
Hasper a Spada	S		Spiess	1834 VIII. 10		1
Hass allen Weibern	L	1	Castelli	1814 XI. 28	1820 I. 11	11
Hass aus Liebe u. Liebe aus Hass oder Arsena und Arsenius	P m G	2	Meisl, z. Gläser	1825 III. 21	1825 VI. 7	4
Hass, Ritterpflicht u. Liebe	S	4	Hayden	1822 I. 18	1822 IX. 15	3
Hass und Liebe	L	2	Koch C. W.	1836 II. 6		1
Des Hasses und der Liebe Rache	S	5	Kotzebue	1816 IV. 18	1822 XI. 6	12
Der Haupttreffer aus der Güterlotterie	L	3	Bäuerle	1816 III. 28	1816 IV. 2	2
Haus Anglade	S	3	—	1825 I. 3	1825 I. 14	2
Das Haus Barcelona oder Der Tag des Fluches und der Rache	T	5	Berge	1816 VII. 15	1829 IX. 14	14
Das Haus der Laune	L	3	Bäuerle	1817 I. 29	1840 IV. 25	3
Das Haus der Temperamente	P		Nestroy	1838 I. 27	1839 IV. 15	4
Das Haus des Corregidors	L	3	—	1828 I. 22		1
Das Haus im Walde	Chg	1	—	1818 VII. 7	1820 X. 4	7
Der Hausdoktor	L	3	Ziegler	1812 I. 22	1841 II. 9	22
Die Hausehre	S	5	Hannamann	1814 III. 14		1
Der Hausfriede	L	3	Iffland	1818 I. 9	1821 IX. 25	4
Die Hausgenossen	L	3	Jeitteles	1844 I. 12		1
Das Hausgesinde	Optte		—	1815 VI. 27	1830 IX. 9	5
Der Hausherr auf der Hauptstrasse oder Die Komödie im Zimmer	Lp m G	2	Hopp, z. Müller A.	1845 V. 1	1846 IV. 3	5
Haydns Ochsenmenuett	Optte		—	1832 IX. 17		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Das Häuschen in der Aue	L	1	Herzenskron	1836 IV. 8	1837 X. 11	6
Der häusliche Zwist	L	1	Kotzebue	1812 VIII. 18	1841 VIII. 19	25
Hedwig od. Die Banditenbraut	S	3	Körner	1815 X. 19	1844 V. 22	33
Die Heimkehr	S	2	—	1824 I 8		1
Die Heimlichvermählten			—	1824 I. 9	1824 II. 24	2
Heinrich IV. König von England	Sh	5	Shakespeare	1831 VII. 2		1
Heinrich IV. vor Paris	S	4	Morton, átdolg. Vogel	1831 IV. 4	1831 V. 2	2
Heinrich IV. zu Nerac od. Der Born bei Garenne	Rs	5	W. C.	1822 II. 25		1
Heinrich VI.	S	5	Raupach	1832 VI. 16	1832 VI. 26	2
Heinrich von Anjou Kronprinz von Sicilien	S	5	Le Sage, átd. Zahlhaas	1819 V. 22	1819 XII. 10	4
Heinrich v. Hohenstaufen	T	5	Pichler	1815 X 12	1828 II. 27	6
Die Heirat aus Vernunft	L	3	Kurländer	1828 VI. 17	1836 VIII. 17	7
Der Heirat durch die Güterlotterie	L	1	Meisl	1817 XI. 9	1843 IX. 2	13
Die Heirat durch ein Wochenblatt	P	1	Boursault, átd. Schröder	1816 II. 20	1816 III. 24	2
Die Heirat par Force	L	3	Ziegler	1819 V. 3	1820 II. 11	8
Die Heiratsantrag auf Helgoland	Lb	2	Schneider*	1841 VI. 14		1
Die Helden	L	1	Marsano	1832 II. 22	1845 IX. 26	12
Das Heldenmädchen von Neustadt od. Die drei Brautwerber	S	4	Schumacher	1834 XI. 2	1839 VIII. 29	2
Helene	S		Bauernfeld	1834 I. 1	1835 II. 3	3
Helene	O	3	z. Gyrowetz	1816 X. 28	1816 XI. 11	2
Helene	O	3	z. Méhul	1820 I. 25	1820 III. 1	3
Helene od. Weibertreue u. Mutterliebe	S	3	Girard, ford. Seyfried	1833 IX. 7		1
Henriette von England	T	5	—	1828 V. 19		1
Der Herbsttag	L	5	Iffland	1825 XII. 19	1830 II. 25	2
Der Herbsttag oder Die Weinlese	P	1	—	1826 II. 5		1
Herma und die Söhne der Rache	S	5	Birch-Pfeiffer	1829 XI. 28	1830 V. 16	2
Hermance oder ein Jahr zu Spät	L	3	Bornstein	1843 XII. 4		1
Hermann, Germaniens Retter	M	3	Stegmayer	1816 II. 12		1
Hermann und Dorothea	L	4	Töpfer	1828 IX. 6	1845 VIII. 12	5
Hernani	T	5	Hugo V.	1832 XI. 19		
Hero und Leander (Des Meeres und der Liebe Wellen)	T	5	Grillparzer	1831 VII. 11.		1
Herr Baron	L	4	Devrient	1845 I. 8	1845 I. 24	2
Herr Joseph u. Frau Baberl	P	3	Schikaneder ut. z. Müller W.	1829 VIII. 9	1837 VI. 8	9
Herr Lorenz Stark	S	5	Schmidt	1815 IV. 26	1820 I. 6	3
Herr Rochus Pumpernikel	Qu	3	Stegmayer	1812 V. 4	1845 VII. 20	34

* A Taschenbuch szerint. A *Der Spiegel* szerint L 3 von Both v. ö. *Der Spiegel* 1841. 375. l.

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Herr und Diener (Ruy Blas)	S	4	Hugo V., átd. Carlnė	1840 I. 23	1840 III. 13	2
Ein Herr und eine Dame	L	1	Xavier-Blum K.	1843 XII. 27	1845 IV. 16	5
Herr und Sklave	S	2	Zedlitz	183? XII. 11	1841 VI. 26	4
Herr von Baumschabl	L	3	Wiedemann	1817 V. 8	1817 V. 26	2
Die Herrin von der Else	S	5	Sheridan, átd. Blum C.	1838 III. 6		1
Der Herzog und der Hirt	O	2	z. Roser	1825 V. 16	1825 V. 26	2
Des Herzogs Befehl	L	4	Töpfer K.	1822 XI. 12	1842 II.18	18
Des Herzogs v. Richelieu erstes Abenteuer	L	1	Franciából	1843 IX. 16		1
Hilf was helfen kann	P	1	Gleich, z. Roser	1823 VII. 14	1823 VIII. 29	5
Der hinkende Teufel	B	3	Corally és Burat de Gurgy, z. Gilde	1846 IX. 30	1846 X. 20	3
Hinko, der Freiknecht und Markitta die Scharfrichters Tochter	S	6	Birch-Pfeiffer S.	1834 II. 17	1846 XI. 17	17
Die Hintertreppe I. Die Gunst der Kleinen						
Hinüber-Herüber	L	1	Nestroy	1846 VII. 27	1846 IX. 30	2
Der Hirsch	S	2	Blum C.	1836 V. 16	1841 IX. 10	3
Der Hirte von Tolosa od. Die Mauren in Spanien	Sr	5	Jagemann, átd. Hell	1823 X. 16		1
Hoang Puff	P		Herzenskron	1832 XII. 5		1
Hochmut und Kindesliebe	S	4	Weil	1842 XI. 22		1
Die Hochzeit am Annatage I. Die Räuber auf der Abendunterhaltung						
Die Hochzeit auf der Alm	B		Aumer	1817 I. 27	1817 II. 3	2
Die Hochzeit des Figaro	O	2	Da Ponte z. Mozart	1812 III. 20	1845 VI. 18	22
Die Hochzeit des Gonacho			—	1817 III. 10		1
Die Hochzeit ohne Mann oder Zieberwürzels Schwänke u. Abenteuer in Zipfelstätten			—	1839 VII. 20	1839 X. 3	2
Eines Hochzeittags Fatalitäten	L	2	Abel W.	1845 X. 22		1
Hochzeitsfest, Ballfest, Maskenfest oder Das Niespulver	P m G	2	Told, z. Titl	1841 IV. 17	1843 IX. 24	5
Hohe Brücke und tiefer Graben od. Ein Stockwerk zu tief	P	1	Franciából Börnstein	1843 IX. 16	1847 I. 22	13
Die homoeopathische Kur	L	3	Ancelot és Cornberouse, f. Lembert	1839 III. 21	1890 VIII. 1	4
Hotel von Wiburg	L	4	Clauren	1824 XII. 20	1841 III. 4	13
Das Hotel zu den berühmten Nationen	Schw	1	Friedrich W. (Weil F.)	1846 IV. 2	1846 VI. 16	3
Der höfliche Grobian	Lp	3	Gewey	1820 IX. 17	1821 II. 21	5
Die Höhle Soncha od. Die vierzig Räuber	M	3	Treuhold	1826 VIII. 28	1844 X 6	37
Die Höllenbraut	O		Börnstein	1832 XI. 15	1832 XI. 25	2
Der hölzerne Säbel	L	1	Kotzebue	1819 XI. 10	1846 IV. 16	11

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der Hufschmied von San Giuliano	Schw	1	Cosmar	1846 I. 3		1
Hugo der VII. Graf v. Elsass, genannt der Friedensgeber	Sh	3	Bäuerle	1814 XI. 29		1
Die Huldigung der Künste im Tempel der Panonia (sic)	Festspiel	1	Seidl G.	1824 IV. 19	1824 IV. 25	2
Humoristische Studien	L	2	Lebrün	1837 VI. 1	1846 II. 17	8
Der Hund des Aubry de Mont-Didier oder Der Wald bei Bondy	S	3	Pixérécourt, átd Castelli, z. Seyfried	1816 VI. 18	1839 VI. 2	20
Die Hussiten vor Naumburg	S	5	Kotzebue, z. Salieri	1813 VIII. 14	1840 I. 2	5
Hutmacher und Strumpfwirker od. Die Ahnfrau im Gemeindestadel	P	2	Hopp Fr., z. Müller A.	1837 VII. 16	1846 X. 12	23
Die hübsche kleine Putzmacherin	L	1	Bouilly, átd. Kotzebue	1821 I. 7		1
Hütet euer Haus od. Verläumder und Plauderer	Chg	4	Kaiser	1842 IX. 28	1842 IX. 28	2
Hütte, Haus, Palast	Lb m G	3	Blum Fr., z. Hebenstreit	1843 VIII. 13	1844 XII. 18	6
Ich bin mein Bruder	L	1	Contessa	1820 VII. 7		1
Ich bleibe ledig	L	3	Nota A., Blum C.	1840 VII. 25	1843 VII. 12	3
Ich irre mich nie od. Der Räuberhauptmann	L	1	Lebrün	1821 XII. 14	1844 VII. 19	6
Ida die Büssende	O	4	Holbein, z. Gyrowetz	1813 I. 27	1828 IV. 28	13
Das Ideal	L	3	Kurländer	1817 VII. 2	1817 VII. 4	2
Ignes de Castro	T	5	Soden	1819 IV. 2	1819 X 18	3
Ilka	S	4	Kisfaludy K., f. Gaal Gy.	1820 IX. 30	1821 IV. 1	6
Ilmandur das Wunderpferd	Zm	2	Treuhold	1829 III. 7	1829 VIII. 25	5
Imelda Lambertazzi	T	5	Halm	1839 II. 16	1839 II 17	2
Die Indianer in England	L	3	Kotzebue	1812 I. 1	1833 IV. 17	12
Ines und Pedro od. Der Geist bei Montegalva	O	2	z. Spech	1814 III. 30	1814 VI. 17	3
Das Inkognito	L	4	Ziegler	1813 VII. 8	1823 XII. 2	10
Das Innere einer Familie od. Der Haustyrann	Chg	5	Plötz J.	1840 XII. 21	1840 XII. 29	2
Das Intermezzo od. Der Landjunker zum erstenmale in der Residenz	L	3	Kotzebue	1812 IV. 23	1840 X. 8	25
Intermezzo			—	1844 I. 29	1844 II. 29	16
Der Invalide und sein Sohn od. Das Lebenslust und Überdruss	Lb m G	3	Barry, z. Witt	1844 X. 7		1
Iphigenia auf Tauris	O		Guillard z. Gluck	1814 IX. 15		1
Das Irrenhaus zu Dijon od. Wahnsinn und Verbrechen	S	3	Beraud és Alexis	1831 V. 30	1846 V. 3	24
Irrtum auf allen Ecken	L	5	Goldsmith, átd. Schröder	1814 II. 13	1817 VI. 24	6
Isaak	S	2	Fuss	1817 VII. 24	1817 VIII. 2	2
Isabella die Höllenbraut	M	3	Koch C. W.	1826 V. 8	1834 III. 19	3

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Isaura od. Wahnsinn und Täuschung	S	3	Franciából Koch C. W.	1831 I. 31	1833 XI. 6	4
Isidor und Olga od. Die Leibeigenen	T	5	Raupach	1827 VI. 30	1845 III. 4	23
Der isländische Bär od. Das eiserne Kästchen	S	4	—	1836 XI. 13		1
Ismans Grab	P	2	—	1825 III. 14	1828 X. 2	8
Die Italienerin in Algier	O	2	Grünbaum, z. Rossini	1819 X. 11	1833 X. 10	42
Jacopo, der Bandit von Venedig	Sr	4	Neustädt	1839 XI. 11		1
Jadest	L	1	Braunau	1841 VII. 19		1
Das Jahr 1817 (1818, 1823)	L	3	Bäuerle	1817 I. 1	1823 I. 6	4
Der Jahreswechsel			—	1817 I. 1		1
Der Jahrmarkt in Mühlersdorf	Pm		—	1819 XI. 13	1819 XII. 12	3
Der Jahrmarkt in Venedig	Qu	3	—	1814 III. 24	1814 III. 31	2
Jakob Callot, genannt der Fratzenmaler	S	5	—	1826 XI. 20		1
Jakob in Wien	P		Gleich	1829 IX. 4		1
Jakob von Molay letzter Grossmeister der Tempelritter	S	5	Kalchberg átd. Kotzebue	1817 II. 25	1818 I. 5	2
Japanische Festscene, Grosse			—	1844 II. 24	1844 III. 16	3
Der Jäger	B		—	1814 X. 13	1816 IX. 15	7
Die Jäger	S	5	Iffland	1812 II. 26	1844 X. 15	20
Jean Pipi und Poldi János, oder Der Ringkampf um 20000 Gulden	P m G	2	Treumann, z. Görgl	1846 VII. 18		1
Jeannot und Colin	Ok	3	Castelli z. Isouard	1816 IV. 1	1816 VII. 24	5
Jenny	S	4	Pelletier-Volmeranges átd. Kurländer	1812 VI. 30	1818 I. 21	7
Jessonda	O	3	Gehe, z. Spohr	1832 X. 29	1839 V. 7	4
Joco, der brasilianische Affe	B	3	Taglioni z. Lindpaintner	1827 XI. 19	1846 III. 29	13
Joconde od. Die Abenteurer	O	3	Étienne, z. Isouard	1815 IX. 25	1832 VIII. 10	33
Jocus ohne Hocuspocus	Qu		—	1820 VII. 10	1820 VII. 22	2
Johann Hasel oder Verwandlung durch Liebe	L	4	Théaulon átd. Castelli	1829 II. 23	1844 X. 4	7
Johann, Herzog von Finnland	S	5	Weissenthurn	1813 III. 9	1839 XI. 22	28
Johann Vasmer, Bürgermeister in Bremen	T	5	Schmidt	1814 XI. 9	1815 IV. 6	2
Johann von Calais	S	3	Frc.-ból Castelli	1812 I. 18	1832 VIII. 9	11
Johann von Neapel			—	1831 II. 19		1
Johann von Nepomuk	S	3	Kornfeld	1822 V. 15	1822 V. 16	2
Johann von Paris	Ok	2	Just f. Seyfried z. Boieldieu	1812 XII. 31	1838 III. 10	114
Johann von Paris	B		Bernadelli z. Tuczek	1814 XI. 24	1816 X. 14	10
Johanna von Montfaucon	S	5	Kotzebue	1813 I. 19	1840 VIII. 6	38
Johannes Guttenberg	S	3	Birch-Pfeiffer	1835 VII. 25	1841 V. 23	3

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Johannes Puxbaum od. Die Gründung des Stephansturmes unter Kaiser Friedrich III.	S	5	Scherer	1836 V. 30		1
Das Johanniskind	M	3	Treuhold z. Urbany	1831 III. 5	1831 X. 23	6
Jolantha Königin von Jerusalem	T	4	Ziegler z. Gallus	1812 VIII. 31	1827 VI. 18	9
Joseph und seine Brüder	O	3	Duval f. Hassaurek z. Méhul	1812 V. 22	1840 X. 31	72
Josue am Jordan	M	3	—	1819 I. 9	1827 III. 19	
Die Journalisten	L	4	Vogel	1821 IV. 3	1821 IV. 4	2
Die Journalisten I. Der Ruf						
Der Jude	S	5	Cumberland átd. Brockmann	1815 V. 13	1840 VII. 7	12
Der Jude in Frankfurt	L	4	Kringsteiner	1816 XII. 16		1
Die Judenschenke	Optte		Angely	1831 VI. 13		1
Die Jugend Heinrich des V.	L		Duval, f. Hasselsteiner	1813 VII. 14	1831 VIII. 10	11
Julerl die Putzmacherin	P	2	Meisl, z. Müller A.	1830 III. 15	1844 XI. 27	11
Julius Cäsar	T	5	Shakespeare	1812 V. 28	1827 IX. 11	4
Julius von Sassen	T	4	Zschokke	1829 X. 19	1837 IX. 14	3
Der junge Arzt od. Die Quarantäne	L	5	Klein H. ut. egy pesti szerző	1838 VII. 18		1
Der junge Barde od Der kleine Improvisator	Fg	2	Engelsberg	1846 VII. 4		1
Der junge Ehemann	L	2	Majláth	1832 I. 26	1844 V. 20	12
Der junge Herr auf Reisen od. Wie sieht es in Pest aus?			—	1835 II. 25	1835 X. 13	2
Das junge Milchmädchen	B		—	1823 XI. 8		1
Der junge Pathe	L	1	Scribe, Lacroyne és de Bonin, f. Koch	1832 IV. 14	1843 V. 8	3
Die junge Tante	L	1	Melesville, átd. Castelli	1823 V. 11	1823 VII. 29	4
Die junge Zigeunerin	Sr	4	Kotzebue	1812 X. 27	1812 XI. 1	2
Die Jungfrau von Orléans	T	5	Schiller	1813 VII. 17	1845 IX. 28	31
Jungfrauentribut			—	1825 V. 2	1825 V. 18	2
Jupiters neu errichtetes Hoftheater	Qu	2	—	1819 X. 5		1
Der Jurist und der Bauer	L	2	Rautenstrauch	1817 I. 12	1844 II. 11	15
Jurist und Mediciner od. Schulden und Dulden	Lp	2	z. Proch	1839 IX. 5		1
Die Juristen od. Ankläger und Verbrecher	S	5	Wangenheim	1845 VIII. 16		1
Einen Jux will er sich machen	P m G	4	Nestroy, z. Müller A.	1842 VI. 18	1845 VI. 27	15
Die Jüdin	O	5	Scribe, z. Halévy	1836 VII. 25	1846 III. 31	41
Kabale und Liebe	T	5	Schiller	1813 I. 7	1846 VI. 14	49
Kain und Abel	Tableau		—	1844 II. 10	1844 II. 23	2
Kaiser Claudius	S	1	Kotzebue	1816 I 3	1823 I. 31	7
Kaiser Hadrian	O	3	z. Weigl	1813 V. 27	1813 VIII. 8	5
Kaiser Heinrich der VI-te	T	5	Raupach	1833 III. 14		1
Kaiser Maximilian	S	4	Vogl	1828 X. 31	1831 II. 12	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Kaiser Otto III.	S		Mosen	1840 IV. 11		1
Kalinsky od. Der Berliner Stiefelputzer	P	2	Lebrün	1833 VII. 18		1
Der Kaliph von Bagdad	O	1	Saint-Just, z. Boieldieu	1831 I. 7	1833 III. 21	4
Der Kammerdiener	L	1	Franciából Krickeberg F.	1836 I. 20	1844 IV. 29	5
Der Kampf gegen Eifersucht	S		Vogel	1832 X. 30	1832 XII. 6	2
Das Kampfgericht in Cordova	S	4	Matterin, f. Gläsert	1819 IX. 21	1819 IX. 25	2
Der Kapellmeister aus Venedig	Optte	2	—	1845 VII. 28		1
Der Kapellmeister Radiccati aus Venedig	Qu	2	Breitenstein	1819 III. 29	1819 IV. 29	3
Karl II. oder Die Königseiche	S	5	Vogel	1833 IX. 28		1
Karl II. und Cromwell			—	1839 VI. 20	1839 VI. 24	2
Karl XII. od. Die Schlacht bei Bender I. Sitah Mani						
Karl der XII. auf der Heimkehr	L	4	Töpfer C.	1830 IX. 22	1832 VII. 9	5
Karl der XII. auf Rügen	L	4	Both W. L.	1842 II. 7		1
Karolo Karolini (I. Carolo Carolini alatt is.)	S	5	Meisl	1812 III. 31	1812 VIII. 25	2
Kaspar der Thorringer	S	5	Törring-Seefeld	1812 V. 21	1841 II. 28	18
DerKater u. der Rosenstock	L	1	Kotzebue	1818 I. 8	1818 IX. 3	5
Kathi von Hollabrunn	Par		Meisl, z. Nidetzky	1831 XII. 18		1
Der Kaufmann v. Venedig	S	5	Shakespeare	1827 X. 15	1845 V. 5	11
Der Käficht	O	1	Kotzebue, z. Kleinheinz	1816 III. 10	1817 V. 16	9
Das Kätchen v. Heilbronn	Rs	5	Kleist	1814. III. 26	1846 VII. 5	28
Kean od. Leichtsinn und Genie	L	5	Dumas	1837 XII. 2	1846 VII. 8	7
Kein Mann, kein Frauenzimmer	Chg	1	Sannens	1822 V. 11	1822 V. 25	2
Kein Menschenhass und keine Reue oder Der Leopoldstag	L	3	Bäuerle	1816 I. 11	1840 XII. 14	13
Keinen Jux will er sich machen	P m G	2	Schönau-Grois, z. Müller A.	1846 V. 23	1846 V. 25	3
Keinen Schwiegersohn ohne Amt od. Die komischen Brautwerber	P	1	Dufurée	1817 IV. 29	1822 I. 31	6
Kerker und Krone	T	5	Zedlitz	1835 IV. 28		1
Der Kerker von Edinburg	O	3	Rossi, z. Ricci	1842 X. 15	1845 IX. 23	13
Das Kind der Liebe	S	5	Kotzebue	1825 I. 21	1829 VI. 22	5
Die Kinder des Bakonyer Waldes od. Der hölzerne Säbel u. das Fuchseisen	P m G	2	Hopp, z. Görgl	1845 IX. 29	1845 X. 19	2
Die Kinder des Regiments od. Der Invalide	V	3	Franciából Blum Fr.	1845 IX. 13		1
Kinderballet			—	1813 II. 22	1813 III. 22	2
Der Kinderfresser in Untersberg	Rs	5	—	1828 II. 25		1
Kinderpantomime			—	1831 IX 19.		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der Kinderwürger od. Die Macht des Wahnes			—	1834 III. 8	1834 III. 22	2
Kindliche Liebe	S	5	Weissenthurn	1814 VI. 29	1814 IX. 11	2
Der Kirchtag im benachbarten Dorfe	O	3	Castelli, z. Boieldieu	1819 V. 10	1819 VI. 22	2
Der Kirchtag in Petersdorf od. Die beiden Nachtwächter	P m G	3	Meisl, z. Müller V.	1821 IX. 17	1836 XII. 5	41
Das Kirchweihfest auf dem Lande	B		—	1833 IV. 19		1
Die Kirschen	L	1	Feldmann	1812 II. 8	1845 III. 3	3
Klara von Hoheneichen	Rs	4	Spiess	1812 III. 21	1827 II. 18	6
Klara von Montalban	S	5	Bürger E.	1815 VI. 24	1841 II. 1	20
Der Klausner	O	3	—	1828 II. 9	1828 III. 4	3
Klärchen im Lager oder Die Reichstruppen vor Hanau			Birch-Pfeiffer	1834 IX. 1		1
Das Kleeblatt oder Das Hausgesinde	Ok	1	z. Fischer	1812 XI. 30	1817 IX. 10	7
Der kleine Deklamator	S	1	Kotzebue	1815 II. 27	1815 X. 30	2
Die kleine Zigeunerin	Sr	4	Kotzebue	1812 III. 7	1818 I. 14	7
Die kleinen Wilddiebe			—	183? XII. 13	1833 VII. 18.	4
Die Kleinigkeiten	L	1	Steigentesch	1815 I. 29	1823 II. 5	7
Klimpern gehört zum Handwerk	L	1	Scribe, f. Castelli	1833 IV. 30	1833 VI. 3	2
Die kluge Frau im Walde oder Der stumme Ritter	Rs	5	Kotzebue	1817 X. 20	1845 VII. 26	7
Klucks u. Krepelkas Reiseabenteuer v. Pesth nach Wien	P m G	2	Angely	1843 IX. 27		1
Der Kobold	O	3	z. Himmel	1817 IX. 24		1
Der Kobold	Zsp	2	Told, z. Hebenstreit	1838 IX. 6	1840 VI. 29	6
Komische Gemälde und Lebensbilder	Qu	2	—	1829 X. 21		1
Komm her!	L	1	Elzholz	1829 VIII. 14	1842 VII. 14	5
Die Komödie aus dem Stegreif	L	1	Poisson, átd. Jünger	1814 IX. 16	1817 II. 3	5
Kora die Sonnenjungfrau	Carr	3	Perinet	1818 II. 28	1818 III. 1	2
Der Korb	S	2	Dilg	1812 I. 19	1829 II. 16	14
Der Kornschnitt	B		—	1814 VII. 12	1814 VIII. 23	3
Die Korsen in Ungarn I. Die Corsen						
Der Kosak u. der Freiwillige	Optte	1	Kotzebue, z. Tuczek	1814 XI. 8	1815 VII. 26	9
Die Kosaken in Leipzig	S m G	3	Gleich, z. Roser	1814 IV. 25	1815 II. 11	9
Die Kosakenjagd	B	1	Beauval	1828 IX. 29	1828 XII. 18	4
Die Köchin von Baden	P		Blum F.	1844 III. 9	1845 II. 27	7
König Belas Schlacht am Flusse Sajó	S	3	Püchler B.	1834 VI. 9		1
König Enzio	T	5	Raupach	1832 III. 3	1841 VII. 15	6
König Konradin, der letzte Hohenstaufe	S	3	Raupach	1835 V. 23	1843 III. 30	2
König Lear	T	5	Shakespeare	1812 VI. 13	1846 II. 26	21
König Ottokars Glück und Ende	T	5	Grillparzer	1825 V. 9	1839 VII. 8	7

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
König Richard III.	S	5	Shakespeare	1840 V. 24	1846 III. 8	3
König Richard in Palästina od. Englands Reichs-Panier			—	1837 III. 27		1
König und Bauer	D G	3	Spanyolból, Halm	1841 VII. 12	1841 VII. 18	2
Der König und der Stubenheizer	S	1	Vogel	1818 IV. 6	1819 I. 23	4
König Waldemar	O	1	Castelli, z. Weigl	1821 X. 22	1821 X. 23	2
König Wittekind oder Die Blutbrüder	S	4	—	1829 IX. 21		1
Die Königin von 16 Jahren oder Christinens Liebe und Entsagung	L	2	Bayard, f. Hell	18 2 I. 12	1840 IX. 23	21
Die Königin v. 24 Stunden	P	2	Franciából Koch C. W.	1840 XII. 5	1840 XII. 10	2
Der Königssohn als Bettler oder Robert der Teufel	Sr	5	Raupach	1839 III. 2	1841 VIII. 2	4
Die Königstochter ein Bettlerweib od. Die Schule des Lebens	Sr	5	Raupach	1838 II. 3	1846 VIII. 10	18
Der Königstuhl am Rhein (Otto von Wittelsbach átdolgozása)	Rs	5	Babo	1838 VIII. 6	1841 III. 23	2
Der Körbchenflechter	S m G		z. Sazenhoven	1813 VII. 18	1820 X. 29	5
Die kranken Doktoren	L	4	Beiden	1844 XII. 19		1
Die Krähwinkler in der Heimat oder Büchsenprobirer Brenners Glück und Ende	P	2	—	1827 IX. 24		1
Die Krähwinkler in Pest	P	2	—	1825 XI. 28	1827 IX. 19	5
Der Krämer u. sein Kommis	P	2	Kaiser, z. Suppé	1845 VI. 15	1846 II. 3	6
Der Krämerzwist in Fehdingen	L	3	—	1823 I. 15		1
Die Kreuzfahrer (Die deutschen Ritter vor Nicäa.)	S	5	Kotzebue	1816 IV. 30	1846 V. 3	29
Der Kreuzritter in Egypten	O	3	Rossi, z. Meyerbeer	1828 III. 8	1835 XI. 17	12
Der Krieg mit dem Onkel	P	4	Töpfer	1833 XI. 29	1839 II. 11	3
Das Kriegsrecht	S	5	Scholz	1817 VII. 21	1817 VII. 27	2
Das Kroatenmädchen in Siebenbürgen (Ungarn)	B		—	1820 VIII. 31	1832 IX. 27	3
Krone und Schaffot oder Der Schlaftrunk	S	5	Dumas, átd. Jerrmann	1834 XII. 6	1846 III. 4	10
Die Krone von Cypern od. Die Seeschlacht im Hafen von Famagusta	S	5	Schenk E.	1833 IX. 16	1839 V. 21	5
Die Kronwächter od. Der letzte Hohenstaufe	S	5	Prechtler	1844 XII. 15	1845 II. 20	2
Kunst und Laune	Qu		—	1836 I. 25		1
Kunst und Natur	L	4	Albini	1829 XI. 20	1837 VIII. 2	12
Die Kunst wohlfeil zu leben	L	5	Kotzebue	1819 XI. 26		1
Die Kunst wohlfeil zu leben	L	3	Angolból Lebrün	1841 IV. 22		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Kunz von Kauffungen od. Der Prinzenraub in Sachsen	S m G	3	Gleich, z. Tuczek	1818 IX. 27	1818 XI. 16	3
Kupfer, Silber und Gold	P	2	Gleich	1825 IX. 12	1825 X. 12	3
Kupferschmied, Koch und Kappelmacher	Zp m G	2	Hopp, z. Riotte	1840 VII. 25		1
Der Kurier aus Paris	S	1	Ekschlager	1814 V. 5	1814 VI. 2	3
Die kurze Ehe	L	1	Sonnleithner	1812 VI. 24	1818 XI. 4	9
Der Kuss durch Anweisung	P	1	Scribe, Genseul és Courry, f. Castelli	1832 IX. 5	1842 VI. 14	5
Kuss und Panzerhemd	L		Told	1835 III. 23		1
Künstlers Erdenwallen od Das unterbrochene Konzert	L	5	Voss	1814 IV. 1	1837 X. 31	6
Des Künstlers Standpunkt zur Kritik	Sc		Marr H.	1844 VII. 19		1
Das Labyrinth	O	2	—	1828 XI. 24	1828 XII. 6	2
Ladi Smidt (sic)	P	2	—	1830 VII. 5		1
Das Ladenmädchen	L	4	Franciából gr. Majláth	1838 l. ?		1
Das Lager bei Friedrichstal oder Arwed Gillenstirne	S	5	—	1830 V. 2		1
Lais und Amindas od. Der Kampf für Vaterland und Liebe	Oh	3	Tuczek	1817 XII. 29	1818 II. 19	3
Lanassa	O	3	Lemierre, f. Plümicke z. Tuczek	1813 II. 15	1823 X. 31	5
Lanassa	S	4	Lemierre, f. Plümicke	1824 VII. 6		1
Die Landfamilie oder Die neue Iris	L	4	Koch C. W.	1840 IV. 23	1840 V. 23	2
Der Landesvater oder Die Bekanntschaft im Gasthofe	L	1	Haffner K.	1834 II. 11		1
Das Landhaus an der Heerstrasse	L	1	Kotzebue	1812 XI. 12	1829 III. 3	14
Das Landmädchen als Dame	B	3	Perrot	1846 VI. 24	1846 VI. 29	2
Der Landsturm in Tyrol od. der edle Jude	S	4	Ziegler	1839 VIII. 24		1
Der Landwirt	S	4	Amália szász hercegnő	1839 IV. 9	1844 VI. 25	5
Die Landesmutter od. Das rettende Liebesbriefchen			Haffner K.	1834 II. 7	1834 IV. 22	2
Die Landung der Franzosen in Egypt	Pm		—	1819 III. 6		1
Lasst die Toten ruhen	L	3	Raupach	1829 X. 24		1
Die Launen des Zufalls	L	5	Lebrün	1831 V. 4	1831 VII. 20	3
Die Launen des Zufalls	P		Schickh	1833 VII. 6		1
Lazarus Polkwitzer von Nikolsburg od. Die Landpartie nach Baden	P m G	2	Hopp, z. Görgl	1845 VII 31	1846 III. 10	15
Das ländliche Fest bei Kis-Bér	B	1	—	1819 II. 1	1829 II. 16	4

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die ländlichen Neckereien od. Die erprobten Liebhaber	Bk		Ehrenstein	1813 II. 22	1813 IV. 10	3
Ein ländliches Divertissement	B		—	1819 I. 16		1
Die Lästerschule	L	5	Sheridan	1831 VII. 6		1
Das Leben ein Rausch	P m G	2	Told, z. Gläser	1822 VIII. 18	1840 V. 17	4
Das Leben ein Traum	S	5	Calderon, átd. West	1817 IV. 29	1841 IV. 14	31
Das Leben eines Ehrgeizigen	S	4	Franciából Marr H.	1844 VII. 6	1845 I. 25	4
Das lebendige Weinfass	M	3	Stegmayer	1820 I. 27		1
Die lebendig tote Braut od. Alle Minuten was anders	Qu	2	—	1844 II. 20		1
Der lebendig tote Hausherr	O	3	Schwerdtling, z. Müller V.	1816 IV. 24	1816 V. 5	2
Die lebendig toten Eheleute	P	1	Nestroy	1830 IX. 3	1846 III. 14	11
Die Lebensmüden	L	5	Raupach	1839 X 30		1
Die Leibeigenen v. ö. Isidor und Olga						
Die Leibrente	Schw	2	Maltitz	1836 XII. 14	1845 II. 24	4
Die Leichenräuber	S	3	Birch-Pfeiffer	1830 X. 16	1843 VIII. 27	6
Leichtsinn aus Liebe oder Die Täuschungen	L	4	Bauernfeld	1831 III. 21	1840 II. 4	5
Leichtsinn und Liebe	L	4	Korntheuer	1816 III. 29		1
Leichtsinn und gutes Herz	S	1	Hagemann	1812 XII. 20	1815 V. 8	8
Leichtsinn und Heuchelei	L	5	—	1818 VI. 16	1818 VII. 3	4
Der leichtsinnige Lügner	L	3	Schmidt	1834 IX. 11	1834 X. 24	2
Der Leinweber	L	1	Kotzebue	1815 II. 3	1824 III. 12	15
Leonhard Torstenson vor Brünn	S	4	—	1821 X. 20		1
Leonore od. Das Gefängnis in Sevilla bei Spanien	Ohk	2	Rochlitz, z. Paër	1812 II.18	1815 I. 6	9
Leonore od. Die Brautnacht im Grabe	M	3	Holtei	1829 VIII. 29	1845 VIII. 3	19
Der Leopard u. der Hund	M	2	—	1830 II. 6	1840 X. 10	12
Leopoldine	L	3	Bäuerle	1816 XII. 3	1817 V. 22	2
Der Leopoldstag, I. Kein Menschenhass und keine Reue						
Lestocq od. Intrigue u. Liebe	O	4	Scribe, z. Auber	1837 II. 20	1837 II. 22	2
Das letzte Abenteuer	L	5	Bauernfeld	1832 XII. 1	1833 XII. 13	3
Das letzte Bild	S		Franciából Koch	1840 XI. 10	1840 XI. 18	2
Das letzte Mittel	L	4	Weissenthurn	1821 V. 8	1844 I. 25	22
Der letzte Starkenberg	L	1	Koch C. W.	1845 XII. 10		1
Die letzte weisse Rose	S	5	Kuranda	1840 XI. 28		1
'S letzti Fensterln	L	1	Seidl J. G.	1845 XI. 14	1846 II. 23	11
Der Leuchtturm	T	3	Houwald	1821 IX. 5	1822 IX. 13	4
Lewins Zaubergarten	Pm		—	1823 XI. 17	1824 III. 14	5
Libussa	O	3	Bernard, z. Kreutzer	1823 III. 3	1823 III. 19	2
Die Lichtensteiner od. Die Adersbacher Felsen	Hist.Gem.	6	Bahrdt	1833 X. 14	1840 VI. 25	4
Die Liebe auf dem Lande	L	2	Iffland	1826 X. 20	1846 VII. 4	10
Die Liebe auf der Alm	S m G		Schmiedl, z. Riotte	1834 XII. 8	1836 VI. 16	4

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die Liebe im Eckhause	L	2	Cosmar A.	1842 I. 17	1846 VI. 25	7
Liebe kann Alles l. Die bezähmte Widerspenstige						
Liebe nach Mode l. Der Eheprokurator						
Liebe und Entsagung	S	5	Gindl	1816 XII. 5		1
Liebe und Grausamkeit oder Die Zerstörung der Räuberhöhle bei Corsire	Ohk	3	z. Lesueur	1820 V. 28	1820 V. 31	4
Liebe und Liebelei	L	4	Römer	1834 VII. 26	1834 XII. 17	4
Die Liebe von Jugend auf	L	4	Ziegler	1820 V. 4	1820 VI. 2.	2
Liebe wirkt schnell	P	1	Martin	1820 VI. 16		1
Die Liebe zu Abenteuern und die Abenteuer aus Liebe	L	4	Cibber átd. Vogel	1812 VIII. 31	1812 IX. 24	3
Liebeleien in Linz, Neckereien in Wien, Foppereien in Nussdorf	P m G	3	Told, z. Proch	1838 IV. 29	1840 V. 9	5
Liebenau od. Die Wanderung nach einer Frau	P		Schickh	1837 VIII. 26		1
Der Liebesbote			—	1831 II. 1		1
Liebesgeschichten			—	1837 VIII. 24		1
Liebesgeschichten und Heiratssachen	P m G	3	Nestroy, z. Hebenstreit	1843 VI. 10	1845 I. 29	6
Das Liebesprotocoll	L	3	Bauernfeld	1831 XII. 13	1842 II. 14	13
Das Liebesrendezvous in allen Ecken	B		z. Crois	1820 IV. 28		1
Der Liebestrank	Ok	3	Romani, f. Ott. z. Donizetti	1838 VII. 30	1846 IX. 11	48
Die Liebeszauberin	O	3	Grill Klára, z. Grill J.	1835 X. 12	1835 XI. 7	2
Der Liebeszunder	L	1	—	1826 IV. 4	1826 IV. 15	2
Die Liebhaber in Harnisch	L	4	Ziegler	1815 VII. 19	1815 VIII. 12	2
Liebhaber und Nebenbuhler in einer Person	L	4	Ziegler	1814 I. 15	1844 II. 13	17
Das Liebhabertheater	L	4	Van der Velde átd. Gerle	1830 I. 23		1
Das Lied vom Frauenherzen			—	1841 VII. 8	1841 VII. 14	2
Das Lied von der Glocke			Schiller, z. Lindpaintner	1841 VII. 19		1
Der liefländische Tischler	S	3	Duval	1813 VII. 12	1816 VIII. 9	5
Linda von Chamounix	O	3	Rossi, f. Proch, z. Donizetti	1842 IX. 10	1846 II. 28	19
Lindane l. Die Fee Lindane						
Die Linzer-Torte	Schw	2	Hochberg	1842 I. 29		1
Lisardo mit der Feuerlarve	S	5	Vogl W.	1832 XII. 3	1841 III. 17	6
Lise und Colin od. Das übelgehütete Mädchen	B		Crombé, z. Gyrowetz	1842 I. 29	1844 IX. 10	3
List gegen Misstrauen	L	1	Kotzebue	1814 IV. 2		1
List und Phlegma	Optte	1	Angely	1833 IV. 25	1846 X. 14	8
List über List oder Der betrogene Alte	O	1	z. Seyfried	1823 IV. 19	1824 X. 17	10
Das listige Gärtnermädchen	B		—	1814 IX. 19	1816 X. 25	12
Die Localsängerin und ihr Vater	Frg m G	2	Schickh z. Scutta	1840 I. 6		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Lodoiska	Oh	3	Du Fillette Loraux, z. Cherubini	1812 II. 19	1837 III. 18	38
Lohn der Wahrheit	L	5	Kotzebue	1813 X. 18	1830 X. 6	7
I Lombardi alla prima crociata (Cavatine aus —)			—	1846 VII. 11		1
Der Londoner Gassenjunge	L	3	Théaulon, f. Bärmann	1842 III. 19	1842 VII. 29	2
Die Loosverkäuferin	Lb	2	Leo, z. Stein	1844 IV. 14	1844 IV. 21	2
Lorbeerbaum und Bettelstab od. Der Winter eines deutschen Dichters	S	3	Holtei	1837 X. 7	1846 VIII. 26	9
Der Lorbeerkranz od. Die Macht der Gesetze	S	5	Ziegler	1812 X. 4	1822 VII. 9	10
Der Lorbeerkranz od. Die Schlacht und seine Folgen	S	5	—	1826 II. 11	1835 XI. 14	6
Lord und Räuber od. Des Meeres und des Lebens Wogen	M	4	Adami, z. Grill	1843 XI. 11		1
Lord und Wirt	P m G	2	Kaiser, z. Müller A.	1845 VII. 6	1845 VII. 25	4
Lorenz Stark	S	5	Engel	1820 I. 6		1
Das Lotterielos	Ok	1	Roger és Creuzé de Lessar z. Isouard	1814 VI. 13	1824 III. 19	37
Löbensteins Geist	Vm	3	z. Müller	1817 VIII. 18	1817 IX. 14	2
Das Lösegeld	V	1	—	1820 I. 31	1820 III. 14	2
Der Löwe des Androcles	M	3	—	1825 VIII. 29	1825 XII. 4	5
Der Löwe von Florenz od Der Triumph der Mutterliebe	M	3	Meisl, z. Lannoy	1824 VIII. 23	1824 X. 6	3
Die Löwenritter I.	S	5	Hensler, z. Kauer	1830 I. 31	1841 II. 14	2
Die Löwenritter II.	S	5	Hensler, z. Kauer	1830 II. 7	1841 II. 21	2
Lucia von Lammermoor	O	3	Ott, z. Donizetti	1840 I. 13	1840 I. 17	26
Lucifer und der Pächter	Pm		—	1844 I. 29	1846 XII. 27	26
Lucilla od. Die Räuber in Alpujarra	S	3	Kaiser	1843 XI. 26	1846 VIII. 2	2
Lucretia Borgia	S	3	Hugo V.	1834 X. 18	1834 X. 29	2
Lucretia Borgia	O	3	Romani, z. Donizetti	1843 I. 7	1846 IX. 24	18
Ludlams Höhle oder Die weisse Frau am Brunnen	S	5	Oehlenschläger	1823 X. 23	1823 XI. 6	2
Ludmilla	Vm m G	4	Schikaneder	1819 IX. 27		1
Ludovico di Parma			—	1812 III. 30	1812 IV 1	2
Lumpacivagabundus, der böse Geist oder Das liederliche Kleeblatt	Zp m G	3	Nestroy, z. Müller A.	1833 VIII. 19	1846 V. 21	43
Der Lumpensammler	L	1	—	1830 IX. 20	1830 X. 22	2
Der Lustiglebendig od. Die Faschingstreiche	P	2	Hafner-Perinet, z. Müller V.	1813 II. 5	1841 V. 20	7
Lustiglebendig	Qu	2	—	1829 V. 25		1
Das lustige Beilager	O	3	Hafner-Perinet, z. Müller V.	1812 II. 4	1839 II. 10	24

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der lustige Fritz	P m G	2	Meisl, z. Volkert	1819 I. 10	1831 VIII. 25	24
Der lustige Schuster l. Die Weiberkur						
Der lustige Schusterfeierabend	Zp	2	z. Müller V.	1814 VII. 14	1835 III. 3	14
Das Lustspiel	L	1	Kisfaludy K., f. Paziazi	1826 IV. 6	1826 IV. 13	2
Lustspiel im Lustspiel l. Die Eifersüchtigen und die Extrazimmer						
Das Lustspiel im Zimmer	P	1	Korntheuer	1836 V. 26	1837 IV. 7	4
Lüge und Wahrheit	S	4	Amália szász hercegnő	1837 V. 10		1
Der Lügner	L	5	Goldoni	1814 VII. 12	1818 II. 6	3
Der Lügner und sein Sohn	P	1	Collin d'Harleville, átd. Kurländer	1818 X. 4	1842 II. 23	12
Macbeth	T	5	Shakespeare	1812 I. 28	1840 V. 19	11
Macbeth	O	3	Rouget de l'Isle, z. Chélard	1837 X. 21	1842 VII. 25	6
Die Maccabäer	S	4	Franciából Castelli, z. Seyfried	1820 VIII. 14	1835 XI. 28	15
Die Macht der Verhältnisse	S	5	Robert	1828 X. 11	1844 I. 3	8
Die Macht des Blutes od Der Bauer als Prinz	L	3	Moreto, f. Jeitteles	1829 IX. 30	1830 III. 26	3
Der Machtspruch	T	5	Ziegler	1812 XI. 19	1825 IV. 23	8
Der Magnetismus	L	1	Iffland	1818 II. 20	1830 I. 25	2
Mahomet II. od. Konstantinopels Fall	T	5	Hell Th.	1817 III. 20	1817 III. 29	2
Das Maifest in Treviso	B	1	Bernadelli	1817 I. 2	1817 II. 11	4
Der Maitag	Gem	4	Hagemann	1814 V. 1	1816 V. 22	4
Der Majoratserbe	L	4	Amália szász hercegnő	1841 II. 6	1841 V. 28	3
Der Maler	B	1	—	1829 IV. 21	1829 V. 2	2
Des Malers Meisterstück	L	1	Weissenthurn	1832 VII. 4		1
Des Malers Traumbild	B	1	Perrot, z. Pugny	1844 V. 30	1846 VI. 16	11
Malvina od. Purzels Abenteuer	P	2	Psaller, z. Kanne	1830 IX. 13	1832 IX. 15	4
Malvina	O	4	z. Schindelmeisser	1841 XII. 20	1842 I. 11	2
Mancherlei	Qu		—	1820 III. 6	1821 II. 11	3
Ein Mann hilft dem andern	L	1	Weissenthurn	1840 IV. 6	1840 X. 22	2
Der Mann meiner Frau	L	5	Lembert	1831 VIII. 26	1839 XII. 20	7
Der Mann mit der eisernen Maske	S	5	Franciából Lebrün	1845 XII. 29	1846 I. 20	3
Der Mann von vierzig Jahren	L	1	Fagan, átd. Kotzebue	1815 VI. 2	1816 III. 8	3
Mantel und Becher	M	3	Seidl	1831 III. 10		1
Der Mantel und die Pelzmütze	S	4	Gleich	1819 X. 9		1
Das Manuscript	S	4	Weissenthurn	1828 IV. 26	1839 V. 2	9
Marc Antonio	Ok	2	z. Pavesi	1819 XII. 6	1820 I. 12	3
Margaretha von Anjou	Sh	3	Schildbach	1815 VIII. 14	1832 III. 27	21
Maria di Gonsalvo	S	5	Birch-Pfeiffer	1830 VI. 19	1830 XII. 13	3
Maria Petenbeck	S	5	Holbein	1833 XI. 4	1834 VI. 5	4
Maria Stuart	T	5	Schiller	1815 II. 25	1845 X. 10	35

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Maria Szécsi, Herrin v. Murány od. Die Ungarheldin	S	4	Holbein	1843 XII. 9		1
Maria Tudor	S	4	Hugo V., átd. Forst	1842 VIII. 28	1842 IX. 4	3
Maria von Medicis od. Liebesabenteuer am Hofe Heinrichs IV.	L	4	Berger	1839 IV. 3	1839 VI. 7	3
Maria von Montalban	Oh	4	z. Winter	1814 I. 21	1814 V. 13	2
Maria von Rohan	O	3	Cammarano, f. Kuppelwieser, z. Donizetti	1845 I. 4	1845 IX. 4	6
Mariana	S	5	Sheridan, átd. Treitschke	1835 VII. 4	1843 VII. 29	8
Marie od. Eine Mutter aus dem Volke	G	5	D' Ennery és Mallian, f. Hermann	1846 IV. 21	1846 XI. 18	8
Marie od. Verborgene Liebe	O	3	Planard, z. Herold	1827 III. 15	1835 VIII. 18	25
Marie, die Tochter des Regiments	Ok	2	St Georges, z. Donizetti	1844 IV. 9	1846 III. 4	15
Marie, die Tochter des Regiments	V	2	Frc.-ból Blum F.	1843 VII. 26	1846 XII. 4	13
Marie Louise von Orléans	S	5	Zahlhaas	1836 VI. 20	1836 XI. 19	3
Der Markt im Theater	Qu		—	1833 VIII. 31		1
Der Markt zu Ellerbrunn	L	3	Blum K.	1840 IX. 29		1
Die Marmorbraut l. Zampa						
Das Marmorherz	Vm m G	3	Haffner K., z. Müller A.	1841 VI. 13	1845 I. 7	3
Marno der Schreckensvolle	Sr	3	Meisl, z. Volkert	1820 VI. 5		1
Marquis Kappenstiefel od. Das Mädchen aus dem Tale	P m G	4	Haffner, z. Müller A.	1842 IX. 20	1844 VI. 13	6
Mars u. Venus	B		Crombé, z. Görgl	1847 I. 22		1
Die Martinsgänse	L	1	Hagemann	1819 XI. 10	1819 XI. 12	2
Maske für Maske	L	3	Marivaux, átd. Jünger	1815 VII. 5	1823 VII. 6	6
Die Masken	L	1	Kotzebue	1815 II. 2.	1815 II. 16	2
Der Maskenball (Scene aus dem Balett Beatrice)			—	1846 VI. 27	1846 VI. 29	2
Die Maskerade	B	1	—	1836 XII. 14		1
Die Maskerade auf dem Dampfschiff	Pm		—	1821 II. 15	1821 II. 19	2
Maskirter Ball			—	1815 II. 28	1815 III. 18	2
Mathias Corvinus, König der Ungarn			Wentzel-Schuster	1813 XI. 27	1817 VIII. 26	4
Mathias Corvinus	S	5	Weidmann	1827 V. 16	1830 XI. 18	2
Mathias Drac			—	1827 VII. 12		1
Mathilde, Gräfin von Giessbach	S	5	Ziegler	1813 I. 30	1818 II. 8	4
Der Mauren Treubruch in Granada	S		Blum F.	1841 XII. 6	1843 I. 21	6
Der Maurer und Schlosser	O	3	Scribe és Delavigne, z. Auber	1826 VI. 15	1839 VII. 9	20
Die Mausfalle od. Die Reise nach Egypten	L	3	Spiess	1814 V. 30	1831 I. 11	5

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Max Helfenstein	L	2	Kotzebue	1813 I. 2	1815 I. 21	4
Maximilians Brautzug	S	4	Deinhardstein	1830 VII. 17	1832 X. 3	2
Mazeppa	Sp	3	Varry	1836 III. 15	1840 XI. 1	4
Das Mädchen aus der Feenwelt	P	3	Raimund	1827 II. 17	1843 XI. 3	51
Ein Mädchen ists und nicht ein Knabe	L	1	Herzenskron	1830 IX. 27	1846 II. 13	3
Das Mädchen ohne Zunge	M	3	—	1823 XII. 26	1824 I. 3	2
Ein Mädchen vom Theater	L	4	Feldmann	1846 X. 21	1846 XI. 4	2
Das Mädchen von Lyon	S	5	Bulwer, átd. Renner	1838 XI. 19	1839 III. 4	3
Das Mädchen von Marienburg od. Die Liebschaft Peters des Grossen	Fg	5	Kratter	1812 V. 19	1843 VIII. 13	30
Die Mädchen von Siklós od. König Sigmunds Traum	Sp	4	Börnstein H., z. Roser	1830 IX. 26	1835 I. 26	12
Die Mädchenhüter	L	3	Kisfaludy, f. Paziazi	1827 I. 16	1827 III. 6	2
Mädchentreue oder Cosi fan tutte	Ok	2	Da Ponte, z. Mozart	1822 III. 30	1822 IV. 8	2
Das Mädl aus der Vorstadt od. Ehrlich währt am längsten	P m G	5	Nestroy, z. Müller A.	1842 I. 22	1846 II. 9	26
Die Männer in Wien	L	4	Stegmayer	1817 II. 14	1817 II. 23	2
Die Männerfeindin	L	5	Benedix	1840 XI. 24		1
Männerfreundschaft	L	4	Murphy f. Grammerstätter	1825 VI. 10	1825 VI. 20	2
Männertreue	L	1	Kotzebue	1815 I. 13	1823 I. 21	9
Die Mäntel			—	1832 II. 22	1832 IV. 25	2
Mäon	T	5	Collin H.	1813 VIII. 17	1819 III. 17	3
Die mechanischen Figuren	B		—	1816 IX. 16	1817 II. 24	9
Medea	M	1	z. Benda	1812 II. 3	1820 V. 17	11
Medea	T	5	Grillparzer	1826 IX. 25	1828 VII. 5	3
Medea I. Die Zauberin Medea						
Mein Mann geht aus	L	2	Scribe-Cormon és Grange, átd. Börnstein	1846 X. 2	1846 X. 9	2
Meister Martin der Küfner und seine Gesellen	L	5	Holbein	1825 III. 7	1843 IV. 2	8
Die Memoiren des Teufels (Kétszer francia nyelven)	S	3	Arago és Vermont f. Kuppelwieser	1843 III. 21	1846 VIII. 22	13
Die Menagerie u. optische Zimmerreise in Krähwinkel	P	2	Gleich, z. Gläser	1825 VI. 6	1846 VII. 12	20
Der Mensch des Glückes eigner Meister	S	2	Koch	1822 IV. 10	1822 VII. 4	3
Der Menschenfresser oder Das Mädchen als Ehemann	P m G	3	Haffner K.	1841 I. 1	1841 I. 20	2
Menschenhass und Reue	S	5	Kotzebue	1812 V. 13	1844 IX. 27	16
Der Mentor	P	1	Lembert	1842 VIII. 18	1844 I. 29	3
Merillie die Zigeunerin od. Die Hexe von Dorneleucht	M	3	z. Roser	1822 V. 28	1822 VI. 22	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Mérope	T	5	Voltaire	1828 VII. 7	1829 VII. 13	2
Die Metamorphosen	Pm G	1	—	1820 IV. 18	1830 XI. 19	4
Michaels Sturz und Ende od. Báthorys Tod und seine Rächer	Sh	4	Haffner K.	1833 VIII. 25		1
Michel Bremond od. Der Sträfling	S	5	Viennet, f. Börnstein H.	1846 IX. 2	1846 IX. 23	2
Michel Perin od. Der Spion wider Willen	L	2	Melesville és Duveyrier átd. Schneider L.	1846 III. 7		1
Die Milchschwestern	L	3	—	1830 VI. 30	1831 I. 28	3
Die Milchschwestern von Petersdorf	Zo	3	z. Müller V.	1815 XI. 5	1816 III. 9	4
Ein mildes Urteil	T	5	Halm	1840 VII. 20		1
Der Militär-Befehl	L	2	Anicet f. Koch	1839 II. 4	1839 II. 14	2
Der Millionär I.	L	4	Schildbach	1813 IV. 29		1
Der Millionär II.	L	4	Schildbach	1813 V. 11		1
Der Millionär und sein Schwiegersohn	S	5	Léonce és Moléri, f. Lembert	1845 X. 11	1846 IX. 28	2
Der Mimen Lohn	Prolog		Treuhold és Klauer	1831 X. 10		1
Minna von Barnhelm	L	5	Lessing	1812 I. 13	1837 VII. 12	10
Mir gelingt alles	L	4	Albini	1837 III. 8		1
Miranda od. Die fünf Sinne	B	1	Taglioni	1845 VII. 21	1846 X. 14	7
Mirandolina	L	3	Goldoni, átd. Blum	1832 III. 9	1846 X. 15	10
Mirina Königin der Amazonen	M	3	Holbein, z. Gyrowetz	1818 II. 27	1818 III. 8	2
Die Missverständnisse	L	1	Steigentesch	1814 I. 17	1835 XI. 5	4
Die Missverständnisse	L	3	Franciából Mandlzweig	1844 VI. 13		1
Mittel und Wege	L	5	Babo	1813 I. 14	1814 VIII. 28	4
Mitten in der Nacht			—	1844 X. 23		1
Mitternacht	S		Franziából Lembert	1832 I. 6	1841 III. 21	10
Miuwa und Oneyo	Oh	2	Uffer, z. Roser	1813 XII. 20		1
Die Mode	L	3	Benedix	1842 VI. 27	1842 VII. 2	2
Die moderne Wirtschaft	P m G		—	1822 VI. 13	1841 VII. 18	2
Modesitten I.	L	5	Gewey	1813 III. 16	1814 II. 1	3
Modesitten II.	L	4	Gewey	1813 IX. 21	1814 II. 15	2
Modestus	L	4	Deinhardstein	1844 VIII. 8	1844 VIII. 14	2
Modetorheiten	L	3	Kringsteiner	1820 VIII. 8	1820 VIII. 23	2
Der Mohr von Semegonda	S m G	4	Gleich	1829 I. 11		1
Mohrenrache od. Der Elephant als Rächer und Retter	Sr m G	4	Chatelin és Chapell	1839 X. 28	1839 XI. 14	7
Die Mohrin	S	5	Ziegler	1813 VIII. 9	1840 VII. 31	17
Moisasurs Hexenspruch	P	2	Meisl	1828 IX. 22		1
Moisasurs Zauberfluch	P	2	Raimund	1828 I. 12	1843 XII. 20	10
Molière od. Das Leben eines Schauspielers	S	2	Desnoyer és Lebat f. Herrmann	1843 III. 16	1844 II. 1	3
Molly	S	2	Franciából br. Braun	1841 VII. 19	1843 VIII. 21	4
Monaldeschi (Christine)	S	5	Dumas	1838 V. ?		1
Monaldeschi od. Die Abenteurer	T	5	Laube	1843 V. 20	1843 VII. 20	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die Monatszimmer	L	3	Huber J.	1817 VI. 29	1817 VII. 30	3
Monsieur Chapolard			—	1843 IX. 25		1
Un monsieur et une dame	V		Duvert és Lauzanne	1843 IV. 5		1
Montalban auf Malabar	T		Lemierre átd. Lembert	1832 VII. 21		1
Moppels Abenteuer im Viertel unterm Wiener Wald in Neu-Seeland und Marokko	P m G	2	Nestroy, z. Grill	1846 IV. 30	1846 V. 3	2
Mord und Todschlag od. So kriegt man die Louise	P	2	Koch	1813 III. 2	1829 III. 3	6
Moritz von Tannenhorst der Versteinerte	Zp	3	—	1827 X. 8	1827 X. 14	2
Moses	M	5	Seyfried	1819 XI. 15	1830 XII. 28	5
Moses Tod	O	3	Tuczek	1812 XII. 22	1812 XII. 23	2
Mozarts Gedächtnisfeier			—	1841 XII. 4		1
Mozarts Tod	M	3	Schaden	1831 X. 24		1
Mozart und Schikaneder	Optte	1	Schneider, z. Mozart	1845 XII. 30		1
Der Mulatte	L	3	Melesville és Beauvoir, átd. Hell	1844 VII. 22		1
Die Musikanten auf dem hohen Markt od. Adam Strampferl	P m G	3	Gleich	1821 XII. 6	1833 VIII. 9	16
Der Musikus von Augsburg	L	3	Bauernfeld	1832 VII. 19		1
Mutter Irmentraut	Märchen	3	Volkert	1817 VI. 16	1817 VI. 22	2
Die Mutter Peter des Grossen			—	1833 III. 20		1
Mutter und Sohn oder Fluch und Sühne	S	5	Birch-Pfeiffer	1844 XII. 7	1844 XII. 17	2
Muttersegen od. Die neue Fanchon (Franciául is: La grace de dieu)	S m G	5	Lemoine f. Friedrich, z. Schäffer	1842 V. 21	1846 XI. 16	18
Die Müller od. Das nächtliche Rendez-vous am Fenster	Bk	1	Hasenhut L., z. Ellenbogen	1845 VII. 8		1
Müller und Miller	Schw	2	Elz	1846 I. 15		1
Müller und Schiffmeister	P m G	2	Kaiser, z. Hebenstreit	1843 VI. 26	1843 XI. 27	5
Der Müller und sein Kind	S	3	Raupach	1830 VIII. 21	1843 VII. 24	14
Der Müller von Massiack	M	3	Franciából Artour	1826 I. 30	1826 III. 12	3
Die Müllerin	B		Bernadelli	1814 X. 17	1816 IX. 26	9
Die Müllerin von Burgos	V	2	Kuppelwieser z. Suppé	1845 V. 30	1846 X. 17	2
Die Mündel oder Der Schneider in Lissabon	S	5	Iffland	1837 VI. 9	1844 IV. 12	3
Nabuccodonosor	O	4	Solera, z. Verdi	1846 VIII. 31	1847 II. 10	11
Nach Mitternacht	S	1	Franciából br. Braun	1841 V. 8		1
Nach Sonnenuntergang	L	2	Franciából Both	1838 XII. 13	1844 IX. 20	8
Der Nachdenker			—	1844 XII. 6		1
Das Nachspiel	L	1	Weissenthurn	1815 XII. 13	1815 XII. 15	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Nacht und Morgen od. Trauschein	S	5	Birch-Pfeiffer	1842 XI. 10	1846 III. 9	13
Die Nacht zu Paluzzi	O	3	Forst, z. Pentenrieder	1841 VII. 31	1841 VIII. 11	2
Die Nachtigall und der Rabe	O	1	Treitschke, z. Weigl	1819 I. 4	1833 I. 22	14
Das Nachtlager in Granada	S	2	Kind	1818 XII. 31	1820 XI. 22	10
Das Nachtlager in Granada	O	2	Kind ut. Braun, z. Kreutzer	1834 X. 13	1844 I. 2	28
Die Nachtmütze des Nostradamus	P	1	Kotzebue	1814 X. 17		1
Die Nachtwandlerin	L	1	—	1812 XII. 28		1
Die Nachtwandlerin	O	3	Romani, z. Bellini	1832 XII. 5	1846 III. 26	49
Die Nachtwandlerin oder Die Ankunft des neuen Gutsherrn	B	3	Aumer z. Gallenberg	1832 XI. 5	1846 III. 9	17
Der Nachtwächter	P	1	Körner	1813 VIII. 31	1842 V. 2	8
Nagerl und Handschuh od. Die Schicksale der Familie Maxenpfutsch	P m G	3	Nestroy, z. Müller A.	1833 X. 28	1839 VI. 24	13
Nannchen, das Fischermädchen von Reustadt			—	1814 VII. 26		1
Nanni od. Zwanzig Jahre arm, drei Stunden reich			—	1844 VII. 25	1844 VII. 28	2
Nante Strumpf	P	1	Beckmann	1833 VII. 29	1844 XI. 5	2
Das Narrenhaus	L	1	Chatillon	1822 XII. 16		1
Der narrische Omasarlhandler	Sc		Seidl, z. Proch	1844 IV. 29		1
Die Nasenharmonica			—	1833 IX. 7		1
Der Nasenstüber I. Benjamin Schelle						
Nathan der Weise	D G	5	Lessing	1819 I. 25	1846 III. 2	10
Natur und Liebe im Streit	T	5	D'Arien	1815 VI. 24	1815 X. 31	2
Das Naturmädchen	L	4	—	1827 XI. 22		1
Der Naturmensch	L		Gerle és Uffo Horn	1837 IX. 2	1837 XI. 29	2
Die natürliche Zauberei	Frg		Bäuerle, z. Schuster	1821 X. 15	1822 X. 24	8
Der nächtliche Dämon	L	2	Hell	1838 V. 9		1
Der nächtliche Gast	S	2	Deinhardstein	1824 IV. 19		1
Die nächtlichen Liebhaber	B		—	1814 IX. 30	1816 VII. 23	9
Die neapolitanischen Fischer	B	1	Crombé	1842 IX. 16	1844 III. 3	3
Der Neffe als Braut des Onkels od. Liebesabenteuer im Strümpfelbach	Schw	2	Meisl, z. Gläser	1824 VIII. 5	1824 VIII. 7	2
Die Neger von Curassao	S	5	Kratter	1827 III. 3	1830 IX. 28	3
Nehmt ein Exempel dran	L	1	Töpfer	1828 XII. 13	1846 X. 20	9
Nelly od. Die Wanderungen	S	4	Birch-Pfeiffer	1843 XII. 2	1845 X. 28	4
Die neue Alceste	Ok	3	Perinet, z. Müller	1812 VII. 26	1820 II. 2	9
Der neue Don Juan in Wien	P m G		Bäuerle	1820 VII. 24	1820 VIII. 18	3
Der neue Gutsherr	Ok	1	Castelli, z. Boieldieu	1814 XI. 24	1830 XII. 4	20
Das neue Jahr	P	3	Korntheuer	1815 XII. 31	1816 I. 1	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der neue Proteus	L	4	Linden	1814 VI. 24	1816 XI. 26	6
Der neue Sonnenwirt	D A	1	Schildbach	1820 VII. 26	1820 VIII. 3	2
Die neugierige Ehefrau	L	3	Goldoni-Schmidt	1812 VI. 19		1
Die Neugierigen	L	3	Olaszból Schmidt	1814 II. 20	1821 II. 15	9
Das Neujahrgeschenk	P	1	Guttenberg	1813 I. 1	1813 I. 2	2
Der Neujahrsabend			—	1829 XII. 31		1
Der neunundachtzigste Geburtstag (l. Die Folgen einer Lüge alatt is)	S		Spiess átd. Kröning	1819 XI. 4	1819 XI. 5	2
Der neunundzwanzigste Februar	T	1	Müllner	1820 II. 29		1
Das Neusonntagskind	Ok	2	Perinet, z. Müller	1812 I. 29	1837 I. 8	20
Der Nibelungenhort	T	4	Raupach	1829 VII. 26	1829 VII. 31	2
Nicht der bekömmt es immer, dem man es vermeint	B		—	1816 V. 27		1
Nicolaus listige Streiche			—	1833 VI. 1	1833 VI. 3	2
Nicolo Zaganini	O		—	1832 VIII. 28	1832 XII. 18	2
Nina od. Die Wanderung nach einem Mann	Zp m G	3	Schickh, z. Riotte	1834 III. 17	1844 VI. 17	7
Noah	M	4	z. Haydn	1820 XII. 4	1821 I. 6	3
Noch ein Glas Wasser	L	3	Blume Fr. (Weil F.)	1843 XII. 7		1
Noch ein Kobold aber vermutlich der Letzte oder Der junge Herr muss wandern	P m G	2	Schickh, z. Proch	1839 I. 8	1841 IX. 30	7
Das Nordlicht von Kasan	S		Auffenberg	1829 V. 4		1
Norma	O	2	Romani, z. Bellini	1835 I. 3	1846 X. 29	91
Normann der Sohn der Wellen	S	2	Bulwer, átdolg.			
		2	Bärmann	1841 VI. 28		1
Nro 777.	L	5	Lebrün	1830 V. 27	1843 X. 3	16
Il nuovo Figaro	Ok	2	Ferretti, z. Ricci	1846 VIII. 19	1846 VII. 21	2
Nur Eine löst den Zauberspruch od. Wer ist glücklich?	Zsp	3	Turteltaub, z. Scutta	1837 IX. 23	1842 III. 17	8
Nur er will sprechen	L	1	Picard átd. Schmidt	1815 IX. 21	1832 XII. 16	5
Nur fünf Gulden od. Reich an Liebe	L	1	Franciából Börnstein	1846 VI. 26	1846 IX. 7	4
Nurredin Prinz von Persien od. Der Zaubertraum	O	5	Gewey, z. Riotte	1826 II. 27	1826 VIII. 16	5
O Oskar od. Der treulose Gatte	L	3	Scribe és Duveyrier	1844 V. 27	1844 VIII. 10	3
Ob Mädchen schweigen können			—	1833 X. 25		1
Obenan, Zechmeister der Elfer	Zp m G	2	Frankenburg, z. Schindelmeisser	1840 VII. 4		1
Oberon, König der Elfen				1820 X. 22	1820 XI. 29	3
Oberon, König der Elfen	O	3	Planché f. Hell, z. Weber	1829 V. 18	1845 X. 26	31
Obrist und Sergeant	S	3	—	1825 X. 3		1
Der Obrist von 16 Jahren	L	1	Franciából Herrmann	1843 X. 10		1
Octavia	T	5	Kotzebue	1812 IV. 11	1821 V. 24	10

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Odioso der kleine Teufel od. Der weibliche Abällino	S	5	Meisl	1819 X. 31		1
Der Oheim	L	5	Amália szász hercegnő	1838 IV. ?	•	1
Oheim und Neffe od. Die Liebesabenteuer			—	1833 III. 6		1
Der Oheim vom Lande	Sg	4	Kotzebue	1818 IV. 8	1818 VII. 21	6
Onkel Adam und Nichte Eva	L		Lembert	1826 III. 9	1826 V. 5	2
Der Onkel aus Rotterdam	L	5	Vogel	1831 IX. 22		1
Onkel und Nichte	L	4	Birch-Pfeiffer	1837 VI. 14	1837 IX. 6	2
Onkelei	L	1	Müllner	1820 VIII. 31	1820 IX. 10	2
Das Opfer fürs Vaterland	Sh	5	Grossmann	1821 VII. 19	1821 VIII. 12	3
Die Organe des Gehirns	L	3	Kotzebue	1812 I. 17	1827 I. 3	12
Orpheus und Euridice	Trav.	3	Meisl, z. Kauer	1817 VIII. 25	1822 VII. 11	8
Országgyűlési szállás	L	4	Vachot S.	1843 XII. 28		1
Othello, der Mohr von Venedig	T	5	Shakespeare	1812 X. 1	1845 IV. 28	12
Othello	Oh	3	Berio z. Rossini	1819 IV. 19	1846 IV. 22	81
Othello, der Mohr in Wien	Par m G		Meisl, z. Schuster	1819 V. 31		1
Otto der Löwe, v. ö. Der Königstuhl am Rhein						
Otto von Wittelsbach	T	5	Babo	1818 XII. 5	1833 III. 2	4
Das öffentliche Geheimnis	L	4	Lembert	1829 V. 20	1831 I. 1	2
Der Pachter Feldkümmel von Trippelskirchen	L	5	Kotzebue	1814 II. 18	1843 II. 28	9
Pagenstreiche	L	5	Kotzebue	1815 VI. 8	1844 I. 16	8
Palmira, Prinzessin von Persien	Ohk	2	Gammera, z. Salieri	1814 VI. 16	1822 IX. 23	3
Pansalvyn od. Der Zweikampf in der Stunde der Entscheidung	M	3	Carl	1829 III. 14	1838 V. 27	4
Pantomime			—	1826 VII. 4		1
Papa und sein Söhnchen	L	3	Lembert	1817 VIII. 3	1817 XII. 17	4
Die Papageie	L	1	Castelli	1828 III. 28	1828 XI. 25	3
Die Papiere des Teufels od. Der Zufall	Pm G	3	Nestroy, z. Müller A.	1843 I. 13	1844 X. 13	4
Die Paprika-Lisel	P	2	Lang	1830 III. 3		1
Le Paquebot			—	1833 V. 27	1833 VI. 5	2
Der Paria	M	5	Delavigne, f. Mosel	1829 VIII. 1		1
Paria	T	1	Beer	1843 IX. 30	1844 III. 19	2
Paris in Eipeldau	Pm m G	1	Angely L.	1842 IV. 26	1844 VII. 29	7
Der Pariser Taugenichts	L	4	Bayard és Vanderburch f. Töpfer	1837 IV. 10	1843 IX. 25	16
Parisina	O	3	Romani z. Donizetti	1847 I. 25		1
Der parodirte Freischütz	P	3	—	1827 i. 27		1
Der Parteigänger	S	3	Grammerstätter	1830 X. 2		1
Parteiwut od. Die Kraft des Glaubens	S	5	Ziegler	1814 VIII. 11	1844 VIII. 11	45
Pas de deux			—	1823 X. 24	1833 VII. 9	20
Pas de trois			—	1828 XI. 25		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die Patrizier in Augsburg	S	5	Franck	1841 XII. 29	1842 X. 20	4
Pauline	S	5	Weissenthurn	1831 I. 28	1841 V. 18	9
Pächter Robert	O	1	Vaiville, z. Seyfried	1812 IV. 3	1818 IV. 30	10
Der Pächter u. der Tod od. Die drei Wundergaben	Pm m G	2	Gleich, z. Müller	1821 VI. 18	1840 V. 21	33
Pelzpalatinl u. Kachelofen	P	3	Hopp, z. Hebenstreit	1840 VI. 21	1842 VII. 20	9
Perlenschnur od. Knecht, Diener, Herr	S	3	Holtei	1841 VIII. 31	1841 IX. 13	2
Die Pernauer	B		—	1819 V. 9	1819 VI. 6	5
Persiens Schach	Tk	1	Cod	1815 VII. 20		1
Der Perückenstock	L	1	Heigel	1814 III. 11	1814 IV. 2	3
Pervonte od. Die Prinzessin im Fass	Ok	3	Kotzebue, z. Roser	1823 I. 8	1829 II. 26	3
Der Pesther Jahrmarkt	Lp		Haffner K.	1837 III. 16		1
Peter Kranau oder Der Räuber und sein Kind	S m G	2	Haffner K., z. Binder	1843 X. 29	1846 II. 13	6
Peter Stieglitz	P	3	—	1827 XI. 12	1830 I. 20	3
Peter und Paul	L	3	Castelli	1821 IX. 2	1833 VI. 28	6
Peter von Szapár od. Des Ungars Rache	S	5	Birch-Pfeiffer	1832 VI. 25	1838 VIII. ?	7
Das Petermännchen I.	S m G	4	Hensler	1812 IX. 19	1834 II. 3	6
Das Petermännchen II.	S m G	4	Hensler	1812 X. 10	1813 I. 23	2
Das Petschaft oder Die Macht der Eitelkeit	S	5	Ziegler	1812 X 16	1817 III. 12	5
Das Pfefferrösel oder Die Frankfurter Messe im Jahre 1297	S	5	Birch-Pfeiffer	1829 XI. 11	1845 XII. 11	22
Der Pflegesohn	L	3	Kurländer	1833 V. 27	1834 VII. 16	3
Die Pflegesöhne	T	5	Kratter	1815 IV. 10	1817 X. 1	9
Die Pflegetochter			—	1812 V. 24	1812 VI. 11	2
Der Pflegevater	S	4	Amália szász hercegnő	1841 I. 8		1
Die Pfleglinge	S	3	Frankenburg	1840 IX 10		1
Pflicht und Liebe	S	5	Vogel	1815 VII. 29	1822 IV. 27	5
Pflicht und Liebe	S		Amália szász hercegnő	1840 II. 14	1840 VII. 2	2
Phädra	T	5	Racine-Schiller	1817 III. 19	1828 VII. 26	4
Philipp			Franciából Krickeberg	1833 V. 2		1
Philippo und Antonio od. Die Mitternachtsstunde im Schlosse Loretto	T	5	Pannasch	1822 VI. 7	1822 XII. 4	5
Pierot als Nachtwandler	Pm		—	1840 VI. 6	1840 VI. 8	2
Die Pilger	S	5	Ziegler	1812 X. 6	1813 II. 3	3
Des Pilgers Heimkehr	Sr	4	K.	1823 IX. 6		1
Der Poet			—	1832 VII. 2		1
Die Polterhexe von Lichtenstein	Vm	3	z. Müller	1816 II. 26	1816 VIII. 10	5
Die pommerschen Intriguen	L	3	—	1827 II. 16	1831 VIII. 5	4
Pompeis Untergang	O	2	Tottola, z. Pacini	1835 VIII. 1	1835 X. 18	3
Das Portrait od. Die wiedergefundene Geliebte	B		—	1836 X. 2	1836 X. 15	2
Das Portrait des Erbin od. Die zerbrochene Brille	L	3	Charlemagne, f. Kurländer	1812 III. 8	1815 I. 8	4

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Das Portrait der Geliebten	L	3	Feldmann	1843 XII. 27	1845 VII. 16	4
Das Portrait der Mutter od. Die Privatkomödie	L	3	Schröder	1814 IV. 29	1836 II. 26	4
Poscharsky vor Moskau			—	1824 I. 28		1
Die Posse seit vier Jahrhunderten	Zeitbilder	4	Sachs, Ayrer, Mylius, Nestroy	1841 XI. 6		1
Das Posthaus in Treuenbrietzen	L	1	Kotzebue	1812 IV. 20	1815 III. 10	7
Der Postillon der Liebe	L	1	Benkert	1830 VI. 28	1837 VII. 1	5
Der Postillon v. Lonjumeau	O	3	Brunswick és de Leuven, z. Adam	1837 IX. 30	1846 XI. 28	15
Der Postillon von Stadtl-Enzersdorf	P m G		Schickh, z. Riotte	1838 VI. 8	1845 VIII. 28	11
Postmeister und Verwalter	P m G		Schönstein, z. Binder	1847 I. 23		1
Postwagenabenteuer	P	3	Lebrün	1836 X. 21		1
Potpourri	Qu		—	1821 I. 8		1
Poulailler's Leben, Taten und Ende	S	2	Herzenskron	1830 II. 20		1
Preciosa	M	4	Wolff, z. Weber	1824 V. 3	1844 IX. 7	34
Das Preisstück	Lp m G	3	Kaiser, z. Müller A.	1840 VIII. 24		1
Un premier amour	V		Bayard és Vanderburch	1843 IX. 29		1
Les premières armes de Richelieu	V	2	Bayard és Dumanoir	1843 IV. 5	1843 X. 4	2
Der preussische Landwehrmann und die französische Bäuerin	Sc m G	1	Kaiser, z. Suppé	1846 XI. 13	1846 XI. 24	2
Der Prinz kommt!	L	1	Rougemont, f. Castelli	1821 VII. 13	1839 I. 13	4
Prinz Lieschen	O	3	Gehe, z. Wolfram	1831 I. 3		1
Prinz und Apotheker oder Der letzte Stuart	L m G	4	Adami	1844 VIII. 16		1
Der Prinz von Homburg od. Die Schlacht bei Fehrbellin	Sr	4	Kleist	1823 III. 13	1843 IX. 4	3
Die Prinzen von Jütland od. Die Schlangenburg	S	3	Delavigne, átd. Franck	1841 XII. 15		1
Prinzessin Gold od. Die Abenteuer in der Johannisnacht	Zp m G	2	Told. z. Müller A.	1836 VIII. 4		1
Die Prinzessin im Fass I. Pervonte						
Die Proberollen	P	1	Breitenstein (Holbein)	1814 III. 7	1844 XII. 11	16
Prolog			Austerlitz	1826 I. 1	1831 I. 1	2
Prolog			Haffner K.	1834 I. 1	1836 I. 1	3
Prolog			Oppenheimer	1838 IV. 16		1
Prolog			Schmidt A.	1836 IV. 4		1
Prolog			W. H.	1831 XI. 13	1832 II. 11	2
Der Prüfstein	Ok	2	Romanelli, f. Biedenfeld, z. Rossini	1821 III. 26		1
Pudel, Mahm und Uhr od. Die verwirrten Annoncen	Schw	1	Gulden	1846 VII. 13	1846 VII. 19	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der Puls	L	2	Babo	1812 V. 3	1823 VII. 27	15
Pumpernikels Hochzeitstag	Qu	3	Stegmayer	1813 II. 25	1814 X. 11	11
Die Puppe od. Die kleine Schwester der Geliebten	L	1	Scribe és Mèlesville, átd. Castelli	1845 VII. 3		1
Die Puritaner	O	2	Pepoli, z. Bellini	1836 XII. 10	1846 V. 30	26
Purzl	Lb m G	3	Elmar, z. Titl	1841 IX. 17	1841 IX. 20	2
Die Putzsucht	L	3	Schmidt W.	1815 XII. 26	1840 II. 26	14
Pygmalion	L	2	Grossmann	1813 VIII. 19	1817 VII. 17	18
Pygmalion od. Die Musen bei der Prüfung	Par	3	Gewey, z. Volkert	1818 VII. 12	1832 VIII. 4	13
Der Quartiermeister	B		—	1823 X. 27		1
Die Quäker	S	1	Kotzebue	1812 IV. 17	1827 XI. 20	7
Der Quäker u. die Tänzerin	L	1	Scribe és Duport, f. Castelli	1832 VII. 4	1837 VIII. 17	3
Die Quälgeister (Much ado about nothing)	L	3	Shakespeare, átd. Beck	1814 XII. 4	1843 V. 25	12
Quentin Durvard	S	5	—	1828 XI. 17		1
Quodlibet	Qu	3	—	1824 I. 1	1831 I. 29	12
Die Rache od. Die zwei Gastmahle*	S	5	Shakespeare, átd. Regis	1823 X. 20		1
Der Rache Fluch	S	4	—	1827 I. 2	1827 III. 1	3
Rache für Verbrechen	S	3	—	1828 VI. 24		1
Rache für Weiberraub	S	4	Ziegler	1818 I. 24	1823 I. 21	2
Rachsucht aus gereiztem Ehrgeiz	T	4	Kuditsch	1816 IX. 30		1
Die Radikalkur	L	3	Weissenthurn	1813 I. 20	1834 I. 9	13
Rafaele	T	5	Raupach	1831 II. 26	1833 IX. 18	3
Raimunds Gedächtnisfeier			—	1836 IX. 22	1836 X. 3	2
Raoul der Blaubart	Oh	3	Sedaine, f. Schmieder, z. Grétry	1812 I. 5	1836 X. 16	37
Raoul von Vitrin	B		Bernadelli	1814 XI. 11	1815 I. 12	5
Raphael	L	1	Castelli	1827 XII. 8	1827 XII. 28	2
Der Rasende auf der Insel St. Domingo l. Der Wahnsinnige auf St. Domingo						
Der rasende Roland	M	3	Told, z. Gläser	1825 X. 24	1833 XII. 9	6
Der rasende Roland	P	1	Franciából Forst és Leutner	1841 VIII. 14	1846 III. 21	3
Der Rastelbinder od. Zehntausend Gulden	P	3	Kaiser F.	1843 X. 7	1844 VI. 20	5
Rataplan, der französische Tambour	Optte		Franciából Pillwitz	1834 I. 18	1840 XII. 6	8
Des Ratsherrn Töchterlein od. Die bezahlte Schuld	S	4	Weissenthurn	1846 III. 23	1846 III. 31	2
Der Raub der Zelmira (Zemire)	B	3	—	1814 IX. 23	1816 IX. 10	8
Die Raubschützen oder Die Locke des Enthaupteten	S m G	3	Haffner K., z. Grill	1834 VIII. 16	1842 X. 9	9
Das rächende Gewissen	T	4	Kotzebue	1812 III. 10	1841 VI. 29	16
Der Rächer	O	3	Prechtler, z. Schindelmeisser	1846 III. 4		1

* Timon of Athens átdolgozása.

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Das Rätsel	L	1	Contessa	1814 VIII. 21	1842 IX. 26	11
Die rätselhaften Brunnengäste			—	1836 X. 14		1
Die Räuber	T	5	Schiller	1812 V. 16	1846 III. 29	62
Die Räuber auf dem Culmberge	S	5	Cuno H.	1816 III. 11	1841 VIII. 29	19
Die Räuber auf der (bei der) Abendunterhaltung	P m G	2	Kondorussi, z. Müller A.	1840 VII. 26	1840 VII. 30	2
Die Räuber im Schwarzwalde	B		—	1815 I. 9		1
Die Räuber in Calabrien	Pm		—	1823 XI. 23		1
Die Räuber in den Abruzzen	Pm		—	1823 VI. 30	1843 I. 26	11
Der Räuberhauptmann, l. Ich irre mich nie!						
Das Räuschgen	L	4	Bretzner	1812 V. 7	1827 VII. 3	13
Rebus in allen Ecken	P m G	2	Lödl, z. Scutta	1845 IV. 13		1
Das Recht des Eigentums od. Der Schwur um Mitternacht	S m G	5	Rösler, z. Gläser	1820 II. 21		1
Der redliche Landmann	L	5	Schikaneder	1813 XI. 24	1820 IV. 19	4
Die Regimentskasse oder Das erstürmte Lager	L	3	Lembert	1832 VI. 4	1839 X. 7	7
Regulus	T	5	Collin H.	1827 XII. 5		1
Der Rehbock oder Die schuldlosen Schuldbewussten	L	3	Kotzebue	1815 VI. 28	1844 IV. 24	60
Der Reiche und der Arme			—	1842 VII. 21		1
Die reiche Bäckerfamilie	Chg m G	2	Kaiser, z. Hebenstreit	1842 IV. 8	1842 V. 5	3
Der reiche Mann od. Die Wasserkur	L	4	Töpfer	1839 XI. 29	1840 VII. 6	6
Die Reise auf gemeinschaftliche Kosten	Gem	5	Angely	1844 X. 19		1
Die Reise aus Verdruss od. Liebesabenteuer und Heiratsprojecte	L	4	Picard	1836 V. 11		1
Die Reise durch die Luft	Zp m G	2	Gleich, z. Roser	1824 III. 22	1824 III. 31	3
Die Reise nach der Stadt	L	5	Iffland	1820 IV. 23	1820 IV. 24	2
Die Reise nach Paris	L	3	Bäuerle	1820 II. 6	1820 II. 7	2
Eine Reise nach Spanien	P	2	Gautier, f. Herrmann	1844 XI. 12		1
Die Reise von Pesth um die Welt od. Der Weltumsegler wider Willen	P m G	4	Franciából Niklas, z. Grill	1843 XI. 29	1846 XII. 13	9
Die Reise zur Hochzeit	L	3	Lembert	1822 XII. 26		1
Die Reiseabenteuer auf der Eisenbahn	Frg m G		Schickh	1842 VIII. 18		1
Der Rekrut oder Rettung und Lohn	Lb m G	4	Raics, z. Grill	1841 IX. 24		1
Der Rekrut od. Schlafrock und Wachmantel			—	1835 IV. 5		1
Das Rendez-vous im Paradiesgässchen	P	2	Franziából Berger L.	1845 X. 7	1846 VI. 5	4
Die Repressalien	S	5	Ziegler	1812 IV. 10	1813 I. 17	3

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Reserl die Nachtwandlerin	P m G	2	z. Gläser	1830 VIII. 30	1840 IV. 26	7
Die respectable Gesellschaft	P	1	Kotzebue	1813 II. 28	1813 III. 17	2
Die Retirade von Moskau	L	1	Kotzebue	1815 VI. 10		1
Das rettende Liebesbriefchen I. Die Landesmutter						
Rettung für Rettung od. Der Elephant von Singapore.	S	5	Beck H.	1813 III. 10	1839 X. 26	10
Reue und Ersatz	L	4	Vogel	1812 V. 27	1844 I. 9	19
Der Revers	L	5	Jünger	1815 V. 10	1816 X. 9	4
Die Rezensenten und das Publikum	Vsp		—	1828 XII. 31	1829 XII. 31	2
Die Rheinbrücke bei Kehl od. Die falschen Zeugen	S	3	Franciából Franz	1830 I. 2	1839 X. 20	4
Richard in Palästina oder Englands Reichs Panier (I. König Richard in Palästina alatt is)	S	4	Lembert	1827 X. 31	1837 III. 27	8
Richard Löwenherz	O	3	Sedaine, z. Grétry	1814 XII. 7	1829 IX. 9	7
Richard Savage od. Der Sohn einer Mutter	T	5	Masson, átd. Gutzkow (Leonhard Falk)	1839 IX. 9	1840 I. 28	3
Richard und Zoraide	Oh	2	Berio z. Rossini	1820 VII. 17	1825 III. 11	10
Richard von Franken od. Der Fürst und der Bürger	S	3	Houwald	1824 VI. 24	1824 X. 28	3
Richard Wanderer (Richards Wanderleben)	L	4	O'Keefe, f. Kettel	1833 I. 5	1838 IX. 25	7
Der Riesenhahn	Pm	1	—	1844 II. 10	1844 II. 29	3
Rigilibigilis humoristische Spaziergänge durch die Welt I. Der falsche Lewin						
Rinaldo Rinaldini der Räuberhauptmann I.	S	4	Hensler	1812 VII. 11	1847 I. 31	15
Rinaldo Rinaldini der Räuberhauptmann II.	S	3	Hensler	1812 VII. 18	1840 III. 1	7
Rinaldo Rinaldini der Räuberhauptmann III.	S	3	Hensler	1812 VII. 22	1840 III. 8	7
Der Ring I.	L	4	Schröder	1830 XII. 21	1831 I. 12	2
Der Ring II.	L	4	Schröder	1831 I. 14		1
Der Ring des Glückes	Zsp	3	Weidmann, z. Grill	1837 IX. 4	1837 IX. 17	2
Rita oder Die geheimnisvolle Maske	S	4	Franciából Steppes	1846 V. 23	1846 VI. 1	2
Der Ritt um den Kynast, I. Rübezahl						
Die Ritter des Eisenbundes	Sh	5	Stegmayer	1814 IV. 23	1814 V. 21	2
Ritter Eisenfaust und Draco der Drache	S	3	—	1828 I. 19	1828 III. 12	3
Der Ritter von Malta	S	5	Birch-Pfeiffer	1836 VII. 21		1
Robert der Teufel	O	5	Scribe és Delavigne, z. Meyerbeer	1834 IV. 14	1846 V. 12	59
Robert der Teuxel	Zp m G	3	Nestroy, z. Müller	1834 XI. 9	1839 IX. 1	4
Robert der Tiger	Sr	3	Birch-Pfeiffer	1832 V. 19	1838 VIII. ?	7
Robinson Crusoe und sein Diener Freitag	Pm		—	1822 VI. 10	1832 I. 18	3

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Rococo	L	4	—	1839 IX. 25	1839 X. 18	2
Rochus Pumpernikel l. Herr Rochus Pumpernikel						
Der Rockknopf	L	2	Festetich A.	1821 VIII. 1	1821 VIII. 3	2
Roderich und Kunigunde	P	2	Castelli, z. Seyfried	1817 I. 20	1845 VI. 23	17
Rollas Tod l. Die Spanier in Peru						
Romeo und Julie	P m G	2	Kringsteiner	1818 VI. 21	1820 XII. 26	2
Romeo und Julie	T	5	Shakespeare	1825 VII. 25	1845 IV. 30	13
Romulus und Remus	O	3	Treitschke, z. Fuss	1816 IX. 9	1816 XI. 13	3
Romulus und Remus	S	5	Collin	1826 III. 18	1826 IV. 2	2
Die Rondelle an der Donau	S	4	Hirschfeld	1812 II. 8		1
Rosa od. Die Italienerin in Frankreich	S	5	Dumas, átd. Herzenskron	1841 I. 14		1
Rosamunde	T	5	Körner	1817 V. 13	1826 IV. 20	5
Die Rose der Verschönerung	Pm	2	Willfurth	1825 II. 17		1
Die Rosen	Gem	5	Albini	1840 III. 23		1
Die Rosen des Herrn Maiesherbes	Gem	1	Kotzebue	1816 VI. 20	1846 III. 22	23
Das Rosenhütchen	O	3	Hoffmann S., z. Blum K.	1821 VII. 16	1829 V. 27	24
Das Rosenmädchen und ihre Tochter	V	3	z. Titl, Curci, Evers és Thrun	1846 XI. 23		1
Das Rosenmädchen von Salens	Optte		Masson de Pézay, z. Grétry	1817 IV. 21		1
Rosette, das Schweizer Hirtenmädchen	O	2	Bretzner, z. Biery	1818 V. 4		1
Der Rotbart	S	3	z. Wachmann	1830 III. 31		1
Der rote Geist im Donner-Gebirge	Ok	2	Stegmayer, z. Trübensee	1815 III. 9		1
Die rote Schleife	L	4	Deinhardstein	1846 III. 30	1846 IV. 20	3
Der rote Turm in Wien	Vm	3	Gleich, z. Kauer	1824 IV. 5		1
Das Rotkäppchen	O	3	Théaulon, f. Treitschke, z. Boieldieu	1819 VII. 5	1823 II. 7	8
Der Rotmantel od. Der gespenstige Barbier	S	4	Kotzebue? Kringsteiner?	1817 X. 6	1837 I. 1	5
Das Rotröcklein	O	3	Treuhold	1826 XI. 13	1831 X. 30	7
Die Römer im Melitone (Les Martyrs)	O	4	Scribe, f. Kuppelwieser, z. Donizetti	1841 IX. 11	1843 XI. 16	10
Rubens in Madrid	S	5	Birch-Pfeiffer	1838 XII. 18	1841 VII. 1	2
Ruderich der Grausame	O	3	z. Tuczek	1816 XI. 18	1817 VII. 4	5
Rudolf von Felseck od. Die Schwarztaler Mühle	Rs	5	Korompay	1812 IX. 12	1833 I. 21	6
Rudolf von Habsburg	S	5	Kotzebue	1817 XI. 11	1833 II. 11	4
Der Ruf l. Zwei Millionen						
Der Ruf o. Die Journalisten	L	1	Scribe, f. Plötz	1842 I. 10	1845 VII. 28	4
Ruhm und Liebe	O	2	f. Hell, z. Boieldieu	1818 X. 10	1818 X. 12	2
Die Ruinen von Athen	M	1	Kotzebue, z. Beethoven	1812 II. 9	1815 III. 18	9

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hány-szor?
Die Ruinen von Bodenstein od. Der mitternächtige Geisterzug	Sr	4	Carl M.	1836 VI. 27		1
Ruprecht von Horneck	T	5	Weissenthurn	1825 IV. 4		1
Les ruses de Nicolas			—	1833 V. 25		1
Der Russe in Deutschland	L	4	Kotzebue	1814 III. 16	1819 I. 1	3
Rübezahl	O	3	z. Tuczek	1829 V. 30		1
Rübezahl, der Geist des Riesengebirges od. Der Ritt um den Kynast	Sr	3	Klingemann	1830 XI. 6	1839. VIII. 30	2
Rückerinnerung	S	5	Iffland	1813 VII. 28	1815 V. 2	4
Salerl oder Frühling und Herbst einer stolzen Schönen	Zsp m G	2	Gulden, z. Müller Fr.	1838 XII. 26		1
Salmonäa und ihre Söhne I. Die Makkabäer						
Salomons Urteil	S	3	Caigniez, f. Stegmayer, z. Quaisin	1812 XII. 28	1845 XI. 3	15
Sampiero	T	5	Halm	1844 II. 26	1844 III. 1	2
Samson, Richter in Israel	S		Schuster, z. Tuczek	1819 VII. 12	1822 XI. 16	11
Der Samtrock	Ok	1	Kotzebue, z. Gyrowetz	1812 XI. 22	1817 VI. 15	10
Der Samtschuh oder Das Schloss Greifenstein	S	5	Birch-Pfeiffer	1829 VI. 29	1843 IX. 10	10
Sappho	T	5	Grillparzer	1819 VI. 21	1839 III. 19	18
Sargino od. Der Zögling der Liebe	Ohk	2	Foppa, z. Paër	1812 V. 15	1833 III. 1	58
Saul	T	5	Beck	1840 V. 4		1
Saul König in Israel	M	3	Caigniez, z. Seyfried	1812 IV. 18	1831 I. 8	6
Saul und David			—	1820 XI. 16	1820 XI. 18	2
Die Sängerin Montag	P	5	—	1827 VIII. 11		1
Die Sängerinnen auf dem Lande	Ok	2	z. Fioravanti	1815 V. 21	1830 II. 10	24
Der Sbirren Capitain	L	2	Lockroy, f. Koch	1845 XI. 4		1
Scenen aus den beliebtesten Opern			—	1835 IV. 11	1835 VI. 12	2
Die Schachfigur	L	4	—	1818 VIII. 26	1820 I. 18	5
Die Schachmaschine	L	4	Angolból Beck	1812 XII. 9	1846 III. 4	30
Der Schacht zu Ashorn od. Die Bergmannsweihe	M	3	Hoffmann, z. Roser és Urbany	1824 IX. 20	1840 III. 12	14
Die Scharfenecker	Rs	4	Weidmann	1822 XII. 14	1839 IX. 29	12
Der Scharfrichter von Amsterdam	S	3	—	1829 VI. 9	1839 VIII. 25	5
Der Schatten von Fausts Weib	Zsp m G	2	Bäuerle, z. Müller V.	1819 XI. 8	1819 XI. 25	2
Der Schatzgräber od. Der geprellte Geizhals	Ok	1	Franciából Seyfried. z. Méhul	1812 I. 6	1837 VIII. 3	25
Die Schauernacht	M	3	z. Drechsler	1823 X. 29	1824 II. 9	7
Die Schauspieler	L	5	Vogel	1820 XII. 19	1839 II. 20	14
Der Schauspieler wider Willen	L	1	Kotzebue	1812 I. 3	1826 II. 19	11
Des Schauspielers letzte Rolle	L m G	3	Kaiser	1843 XI. 25	1846 X. 26	8

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Schauspielers Wanderleben od. Die Herrnhuter	L	4	Kettel	1833 I. 5	1835 VII. 21	3
Der Scheiben-Toni	S	5	Birch-Pfeiffer	1839 VIII. 19	1846 X. 18	8
Die Scheidungsklage oder Das grüne Portefeuille	L	3	Franciából Kettel	1841 V. 8		1
Schein und Sein	L	5	Töpfer	1830 I. 15		1
Ein Schelm tut mehr als er kann	L	1	Franciából Franzky	1845 IV. 11		1
Der schelmische Freier	L	1	Kotzebue	1830 I. 11	1830 X. 15	2
Der Schicksalstrumpf	Par	2	Brüder Fatalis (Castelli és Jeitteles)	1821 I. 31	1821 II. 18	3
Der Schiffbruch	L	1	Steigentesch	1814 I. 19	1815 I. 12	2
Der Schiffbruch	B		z. Traube	1820 III. 20		1
Die Schildwache			—	1812 I. 8		1
Schill od. Das Deklamatorium in Krähwinkel	L	3	Klingemann	1817 XI. 13	1817 XII. 4	3
Die Schirmherren von Lissabon	S	5	—	1824 X. 25		1
Die Schirmherren von Neapel	S	5	Ziegler	1814 I. 27	1814 III. 28	4
Die Schlacht bei der Haseldorfer Säule	M	3	—	1827 VIII. 25		1
Die Schlacht bei Ebersberg	S	4	—	1829 XI. 7	1829 XI. 14	2
Die Schlacht bei Nancy	Vsp		Gr. D'Arlincourt	1822 XII. 7		1
Die Schlacht bei Pultawa	Sr	3	Meisl	1820 X. 3		1
Die Schlacht der verbündeten Mächte bei Leipzig	S	5	Kaffka, z. Tuczek	1814 VIII. 8	1814 VIII. 13	2
Das Schlangenfest in Sangora	O	2	Hensler, z. Müller V.	1815 III. 12	1816 XII. 8	2
Die schlaue Witwe	P	1	Kotzebue	1816 VIII. 4	1816 X. 30	2
Die Schleichhändler	L	4	Raupach	1830 I. 22	1845 XI. 11	12
Die schlimme Liesel	L	1	Bäuerle	1823 XI. 17	1840 IX. 20	11
Die schlimmen Frauen im Serail	P m G	2	Told	1841 III. 27	1841 IX. 26	7
Die Schlittenfahrt od. Der Herr vom Hause	L	4	Holbein	1842 XII. 6		1
Das Schloss Greifenstein I. Der Samtschuh						
Schloss Lichtwalden zu Graubündten	S	3	Schütz	1817 XII. 6	1817 XII. 18	2
Das Schloss Limburg od. Die beiden Gefangenen	L	2	Marsollier, átd. Brockmann	1814 VI. 12	1834 VII. 16	9
Das Schloss Lowinsky	O	2	Romani, z. Stunz	1824 VII. 12	1824 IX. 23	4
Dass Schloss v. Montenero	Ok	3	Hoffmann, z. D'Alayrac	1812 I. 24	1821 I. 19	9
Der Schlossgärtner und der Windmüller	Ok	1	z. Müller V.	1819 I. 11	1819 III. 14	3
Schlummre, träume und erkenne	Märchen	5	Van der Velde	1818 IX. 17	1818 IX. 20	2
Die Schmiede zu Insterburg			—	1836 X. 1		1
Das Schmuckkästchen od. Der Weg zum Herzen	S	3	Kotzebue	1812 I. 31	1828 X. 28	14
Der Schnee	O	4	Scribe és Delavigne f. Castelli, z. Auber	1824 VII. 5	1837 IX. 20	17

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der Schneider als Naturdichter od. der Herr Vetter aus Steiermark	P m G	2	Kaiser z., Müller A.	1843 IV. 23	1843 VIII. 27	5
Der Schneider u. die Tänzerin	V		Franciából	1843 VIII. 31	1843 X. 5	2
Der Schneider und sein Sohn oder Mittel gegen Herzweh	L	5	Schröder	1822 XI. 22	1839 IX. 11	4
Der Schneider und seine Töchter	P m G	3	Haffner K., z. Hebenstreit	1840 IX. 7	1840 XII. 12	2
Der Schosshund	L	2	—	1820 II. 3		1
Der Schöffe von Paris od. Das Feuerzeichen	Ok	2	Wohlbrück, z. Dorn	1841 I. 23		1
Schön Klärchen oder Die Belagerung von Hanau (l. Klärchen im Lager alatt is)	S	5	Birch-Pfeiffer	1830 VIII. 28	1830 IX. 12	2
Schön Klärchen und Frau Klara			—	1832 X. 16		1
Die schöne Athenienserin	L	4	Feldmann	1844 III. 8	1844 III. 22	2
Die schöne Marketänderin	O	2	Hensler, z. Müller V.	1821 XI. 12	1830 VII. 11	4
Die schöne Müllerin	O	2	z. Pacsiello	1825 VII. 4	1828 XI. 21	4
Die schöne Müllerin	Pm		—	1844 II. 22		1
Das schöne Röschen oder Drei Freier und Eine	Ok	1	Ebers	1812 VII. 19		1
Die Schöne und die Hässliche	L	4	Ziegler	1823 IX. 27		1
Die schöne Wienerin	L	5	Weidmann	1813 II. 23		1
Die Schöpfung	Cantate		Haydn	1812 III. 23	1840 IV. 12	8
Die Schreckensnacht im Heustadl	Pm G	3	Gleich, z. Roser	1821 XI. 4	1822 I. 9	4
Die Schreckensnacht im Schlosse Paluzzi	S	3	Mèlesville, átd. Castelli	1818 X. 6	1844 VI. 9	14
Die Schreckensnacht in der Fabrik zu Hull od. Der innere Richter	S	3	Soulié. átd. Blum Fr.	1842 I. 8	1842 I. 16	2
Das Schreibpult oder Die Gefahren der Jugend	S	4	Kotzebue	1813 VIII. 11	1841 I. 11	7
Der Schuhmacher Feierabend	Pm		—	1832 I. 4		1
Die Schuld	T	5	Müllner	1816 V. 15	1840 V. 26	34
Schuld u. Busse (Genoveva)	S	5	Raupach	1835 VI. 27		1
Schuld und Scheinschuld oder Vaterfluch	S	5	Koch	1843 X. 14		1
Die Schule der Alten	L	5	Delavigne, f. Mosel	1825 V. 20		1
Die Schule der Reichen	S	5	Gutzkow	1842 II. 3	1842 II. 10	2
Die Schule der Verliebten	L	5	Sheridan, átd. Blum K.	1845 I. 21	1845 I. 31	2
Die Schule des Lebens l. Die Königstochter ein Bettlerweib						
Der Schusterfeierabend	O	3	z. Müller V.	1824 I. 25		1
Der Schutzgeist l. Adelheid Königin von Italien						

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Schüchtern und dreist	L	1	—	1827 VII. 11		1
Der schützende Amor	B		—	1831 VI. 15		1
Das schwarze Blatt	P m G	3	Blum F., z. Müller A.	1845 XI. 12	1846 XII. 3	2
Die schwarze Frau	Zo	3	Meisl, z. Müller A.	1827 III. 12	1847 I. 9	23
Der schwarze Fritz	S	5	Auffenberg	1829 III. 19	1829 IX. 26	3
Das schwarze Kind	P m G	3	Hopp, z. Gläser	1829 X. 26	1839 IX. 22	9
Die schwarze Larve	S	5	Schuster	1817 II. 22	1817 III. 6	2
Der schwarze Mann	P	2	Gotter	1814 XII. 19	1816 V. 15	4
Die schwarze Redoute	Optte	3	Kringsteiner, z. Müller V.	1821 II. 18	1821. III. 5	4
Der schwarze See	P	2	—	1826 XI. 27	1827 IV. 28	5
Schwarzenberg und Pálffy od. Raabs Wiedereroberung aus der Gewalt der Osmanen	S	5	Haffner K.	1833 IX. 9	1835 IX. 29	3
Die Schwäbin	L	1	Castelli	1840 IX. 23		1
Der Schwätzer	L	5	Goldoni	1813 I. 8	1826 IV. 7	7
Die Schweizer Familie	O	3	Castelli, z. Weigl	1812 II. 24	1834 VI. 27	83
Das Schweizer Hirtenmädchen	B		z. Bach	1820 IV. 14	1820 XII. 2	4
Das Schweizer Milchmädchen	B	3	Taglioni, z. Gyrovetz	1845 I. 27	1846 II. 10	7
Die Schweizermädchen oder Der betrogene Verwalter	Pm		—	1830 IX. 20	1836 XI. 3	6
Das Schwert Zuniga	S	3	—	1829 XII. 28	1830 I. 26	2
Die Schwestern von Prag	O	2	Hafner F.-Perinet, z. Müller V.	1812 XII. 6	1842 I. 28	37
Der Schwur od. Die Falschmünzer	O	3	Scribe és Mazères, z. Auber	1834 XI. 29	1843 IX. 5	8
Der Schwur bei den Elementen oder Das Weib als Mann	Zsp	3	Schickh, z. Nidetzky	1837 I. 21		1
Die Sclaven			—	1816 I. 31		1
Scüs, Mond und Pagat	Zp m G	2	Rosenau, z. Gläser	1820 IX. 5	1840 X. 19	11
Sechzig Minuten nach zwölf Uhr	P	2	Meisl	1824 III. 6		1
Die Seelenwanderung	L	1	Kotzebue	1819 I. 5	1842 IV. 28	4
Der Seeräuber	O	2	Romani, z. Bellini	1830 VIII. 23	1837 IX. 7	4
Die Seeräuber oder Der Brautraub auf Olivo	T	5	Houwald	1833 III. 23	1833 VI. 2	2
Der Seeräuber-Admiral	S	5	Dumas, ford. Lembert	1841 I. 30	1841 IX. 5	3
Die Seeschlacht	T	5	—	1829 IX. 3		1
Die Seeschlacht und die Meerkatze	L	1	Kotzebue	1814 X. 13	1840 VII. 2	7
Der Seidenhändler	L	5	Scribe, ford. Preuss	1842 VI. 11	1845 VIII. 18	4
Der Seiltänzer aus Liebe oder Die neue Preciosa	P m G	3	Hopp, z. Müller A.	1841 XII. 26	1841 I. 17	2
Die Seiltänzer in Soroksár	Lp	1	B. Notna (Anton Benkert)	1835 X. 26		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Seite vierundzwanzig oder Die Memoiren einer Grossmutter	L	1	Franciából Döring	1843 XII. 18		1
Der Sekretär und der Koch	L	1	Scribe és Duveyrier	1836 VI. 17		1
Selbst die Toten quälen die Eifersüchtigen	L	3	Raupach	1834 I. 16	1840 I. 15	2
Selbstbeherrschung	S	5	Iffland	1818 XII. 16	1824 II. 7	7
Die Selbstmörder	S	1	Kotzebue	1819 III. 11	1819 VIII. 18	4
Die seltene Krankheit	P	2	Kotzebue	1814 VIII. 26	1819 II. 14	11
Der seltene Mann	Fg	4	Ziegler	1816 I. 17	1817 II. 7	5
Das seltene Mädchen	S	4	Vogel V.	1824 III. 24	1824 III. 30	2
Der seltene Nebenbuhler oder Der Brautwerber seiner eigenen Braut	P m G	2	Frankenburg, z. Merkel	1839 II. 23	1839 XII. 7	5
Der seltene Onkel	L	4	Ziegler	1813 X. 13	1817 III. 5	5
Der seltene Process	Anekdote		Gewey	1814 VI. 22	1841 II. 17	11
Seltsam sind des Schicksals Wege	S	3	—	1830 X. 9	1830 X. 31	2
Die seltsame Audienz	L	3	Lippert	1817 VI. 22	1817 VII. 3	2
Die seltsame Rache			—	1833 XI. 21		1
Die seltsame Wette	L	1	Blümmer	1841 VI. 14	1841 VI. 19	2
Semiramis	O		Rossi, z. Rossini	1826 III. 6	1846 VII. 9	15
Semiramis	Oh	3	Voltaire - Desriaux, ford. Castelli, z. Catel	1812 IX. 16	1814 XI. 18	4
Sepherl	Par m G	3	Chorin és Hirsch, z. Volkert	1819 II. 21	1820 V. 28	4
Shakespeare als Liebhaber	L	1	Duval, f. Kurländer	1818 VI. 11	1818 XI. 20	4
Shakespeare in der Heimat oder Die Freunde	S	4	Holtei	1837 XII. ?	1839 X. 9	3
Der Shawl	L	1	Kotzebue	1816 V. 18	1833 VI. 1	7
Sie ist verheiratet	Chb m G	3	Kaiser, z. Suppé	1846 IX. 12	1846 IX. 18	3
Sie ist wahnsinnig	L		Mèlesville, f. Kurländer	1835 VIII. 4	1839 X. 12	4
Sie schreibt an sich selbst	L	1	Franciából Holtei K.	1843 II. 1	1843 II. 27	2
Die sieben Schwaben auf der Hasenjagd	Tableau	7	—	1818 I. 16	1833 IX. 7	7
Siebenbürger Nationaltanz			—	1845 VII. 8		1
Sieg der Treue	S	5	Weidmann	1815 III. 27	1815 V. 31	3
Der Sieg des guten Humors	Zp	3	Schickh A., z. Müller V.	1831 XI. 5	1832 IV. 3	4
Der Siegelring	L	4	Amália szász hercegnő	1843 V. 6		1
Die silberne Hochzeit	S	5	Kotzebue	1812 XI. 30	1841 III 3	10
Silvana	Oh	3	Hilmer, z. Weber	1820 III. 13	1821 VIII. 2	5
Der Simandel in der Unterwelt od. Pluto und Proserpina	Par m G	3	Schickh, z. Gläser	1822 I. 2	1822 III. 20	4
Siri Brahe	S	3	III. Gusztáv svéd király, f. Gruttscheiber	1820 X. 24	1821 I. 9	2
Sisiphus auf der Oberwelt	Zsp	2	Kaiser, z. Marinelli	1837 IV. 19	1837 IV. 22	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Sitah Mani oder Karl XII. bei Bender	S	5	Vulpius	1812 III. 14	1838 IX. 1	14
Der Skandal, I. Die Eifersüchtigen und die Extrazimmer						
Der Sklavenhändler			—	1818 XI. 22	1818 XII. 27	4
Die Sklavin in Surinam	S	5	Kratter	1822 VI. 29	1822 VII. 3	2
So muss man Füchse fangen	L	5	ifj. Stephanie	1814 VII. 22.	1817 XII. 12	5
So sind die Männer oder Der Fremde	L	3	Iffland ut.	1843 VII. 15		1
Der Sohn auf Reisen	L	2	Feldmann	1844 XI. '28	1844 XII. 30	2
Der Sohn der Wildnis	Sr	5	Halm	1842 IV. 9	1846 II. 18	19
Der Sohn des Waldes	P m G	3	Weil	1842 VIII. 1	1842 VIII. 11	2
Der Soldat allein	S	1	Castelli	1839 I. 12		1
Die Soldaten	S	5	Arresto	1813 II. 13	1841 III. 30	6
Die Soldaten od. Philister und Industrieritter	P	4	Foglar	1846 II. 5		1
Soliman II. oder Die drei Sultaninnen	Ohk	2	Favart, f. Huber, z. Süssmayer	1812 VII. 17	1824 II. 18	9
Ein Sonderling in Wien	Lp	4	Bäuerle	1841 XI. 15	1842 V. 28	7
La Sonnambula, I. Die Nachtwandlerin						
Die Sonnenjungfrau	S	5	Kotzebue	1812 IV. 30	1827 VI. 19	11
Das Sonnet	Spiel	1	Deinhardstein	1820 X. 25	1820 XII. 26	2
Sonst und jetzt	P	1	Bäuerle	1818 I. 21	1818 II. 13	3
Sophie o. Der gerechte Fürst			—	1812 IV. 2		1
Sophie von der Daalen	L	5	Müller J.	1815 IX. 28	1813 XI. 5	3
Sophonisbe			—	1814 VIII. 19	1814 IX. 17	2
Sophonisbe u. Masinissa	O	3	Raimbeck, z. Paër	1818 IX. 21	1818 X. 23	2
Sorgen ohne Not und Not ohne Sorgen	S	5	Kotzebue	1812 VII. 24	1840 X. 7	22
Die Söhne des Dogen	S	5	Reinhold	1840 XI. 3		1
Die Spadifankerl in der Rüstkammer	P	2	z. Battka	1826 I. 16		1
Die Spanier in Peru, oder Rollas Tod	T	5	Kotzebue	1812 VI. 5	1835 I. 12	6
Der Spiegel von Arkadien	Ohk	2	Schikaneder, z. Süssmayer	1815 XI. 20	1816 III. 17	4
Das Spiegelbild	L	1	—	1838 I. ?	1845 VI. 17	3
Der Spieler	S	5	Iffland	1812 IX. 21	1840 V. 29	14
Die Spielkameraden	P m G	2	Kaiser, z. Müller A.	1844 V. 1	1844 IX. 5	4
Die Spinnerin am Kreuze	S	4	Kanne	1820 I. 31	1820 III. 14	2
Der Spion (Le colporteur?)	O	3	Planard, z. Onslow	1829 III. 9	1829 III. 28	2
Der Spion	S	5	Ancelot és Mazères	1842 III. 11		1
Der Staatsgefangene	P	2	Hell	1842 X. 11		1
Staberl als confuser Zauberer	Zsp	3	Nestroy, z. Müller A.	1839 XII. 12	1840 XI. 29	3
Staberl als Dorfbarbier	L	1	—	1827 XI. 19	1827 XI. 25	2
Staberl als Freischütz	P		Carl	1830 X. 7		1
Staberl als Physiker	P	1	—	1829 V. 25	1829 VI. 21	4
Staberls Hochzeit	L	3	Bäuerle	1815 XI. 14	1824 X. 12	6
Staberls Reiseabentheuer	L	3	Bäuerle, átd. Artour	1825 XII. 6	1827 IV. 5	5

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Stadt und Land oder Der Viehhändler aus Oberösterreich	Pm G	2	Kaiser, z. Müller A.	1844 XI. 18	1846 X. 11	16
Standesproben	L	3	Babo	1813 III. 25	1821 VI. 29	7
Die Stärke des Herkules	Pm		—	1817 IV. 21		1
Die Stärke im Olymp	Tableau		Kuditsch	1816 X. 3	1816 X. 4	2
Die Steckenpferde	L	5	Wolff	1830 II. 16	1831 I. 25	3
Steffen Langer aus Glogau oder Der holländische Kamin	L	4	Birch-Pfeiffer	1842 XII. 10	1845 VII. 13	5
Die steinerne Jungfrau	O	2	Gleich	1827 V. 21	1834 III. 7	8
Das Stelldichein	B	2	Perrot, z. Grill	1842 XI. 18		1
Stephan I., König von Ungarn	S	6	Girzik	1825 IX. 25		1
Stephan Fadinger	S	4	Gleich	1817 IX. 25	1817 IX. 27	2
Stephan Fadinger od. Der Bauernaufstand im Jahre 1626.	S m G	3	Weidmann, z. Volkert	1818 II. 21		1
Der Stern von Sevilla	T	5	Lope de Vega, átd. Zedlitz	1831 IV. 9	1833 IV. 8	2
Das Sternenmädchen od. Die bezauberte Windmühle	Pm		Kees	1813 VI. 28	1813 VIII. 31	3
Das Sternenmädchen im Maidlinger Walde	Vm m G	3	Huber, z. Kauer	1820 VI. 11	1820 VIII. 29	3
Die Sterner u. die Psitticher	S	4	Harro Harring (Meisl)	1826 XII. 4		1
Stibor	S	4	Kisfaludy K., f. Gaal Gy.	1821 I. 1	1821 I. 5	2
Die Stiefbrüder	L	4	Scholz	1822 VII. 27		1
Stille Wässer sind betrüglich (tief.)	L	4	Beaumont és Fletcher, átd. Schröder	1812 X. 30	1846 VIII. 28	29
Des Stranders Tochter	S		Sheridan, átd. Treitschke	1838 VI. 20		1
Das Strandrecht	S	1	Kotzebue	1812 I. 6	1819 IV. 2.	15
La straniera l. Die Unbekannte						
Der Strassenräuber aus kindlicher Liebe	S	5	Kotzebue	1812 IX. 15	1840 VIII. 11	11
Der Strauss	L	1	G. v. K.	1844 VIII. 1	1846 VI. 15	4
Die Strelitzen	S	4	Babo	1812 III. 3	1836 II. 4	12
Die Studenten od. Heirat durch Anekdoten	L	5	Roose	1813 XII. 28	1814 I. 2	2
Die Stumme in der Sierra Morena	M	3	Franziából Vogel V., z. Fränzel	1823 IV. 28	1839 VII. 18	8
Die Stumme von Portici	O	3	Scribe és Delavigne, z. Auber	1828 XII. 4	1844 XI. 6	57
Der Sturm auf die Trausnitz od. Dietrich Reinhard Baumeister zu Landshut	S	4	Schikaneder	1831 IX. 24	1831 XI. 13	2
Der Sturm auf Mazagran			—	1840 VIII. 1		1
Die Sucht zu glänzen od. Der Besuch	L	4	Kotzebue	1812 X. 18	1841 II. 18	5

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Swetards Zaubertal	O	2	Schikaneder, z. Fischer	1817 X. 27	1817 XI. 8	2
Sylphide, das Seefräulein od. Wolferls u. Nettchens Abenteuer in der Zauberburg	Zsp m G	2	Krones, z. Drechsler	1829 V. 11	1844 VI. 27	23
Sylphide	B	2	Taglioni, z. Schneitzhöffer	1842 I. 15	1846 X. 28	25
Die Sylvesternacht	S	1	Frank	1842 XII. 31	1843 I. 17	2
Szapáry	O	3	z. Schindelmeisser	1839 VIII. 8	1844 III. 26	10
Tableaux			—	1818 I. 7	1832 I. 28	4
Taddädl, der 30 jährige A B C Schütz	Ok		Hensler, z. Müller V.	1817 II. 2	1817 VI. 18	5
Der Tag der Erlösung	S	4	Ziegler	1812 IV. 6	1817 V. 7	5
Ein Tag in der Hauptstadt	L	3	Linden	1815 X. 17	1816 II. 21	3
Ein Tag Karl Stuart des Zweiten	L	4	Zahlhaas	1839 X. 14	1839 X. 21	2
Ein Tag zu Schloss St Bris	S	2	Ancelot, ford. Forst	1841 XII. 3		1
Die Tage der Gefahr, l. Der Wasserträger in Paris						
Das Tagebuch	L	2	Bauernfeld	1837 II. 9	1842 VI. 1	7
Der Tagsbefehl	S	4	Töpfer	1822 III. 4	1828 I. 16	7
Das Tal von Almeria	S	1	Kotzebue	1818 VI. 19	1818 VI. 24	2
Talisman	S	5	—	1825 I. 15	1825 I. 23	2
Der Talisman oder Rot, Schwarz, Blond u. Grau	P m G	3	Nestroy, z. Müller A.	1841 II. 27	1846 VII. 19	20
Tamerlan, Kaiser der Tartaren	O	3	Monvel, z. Winter	1814 X. 18		1
Tancred	O	2	Rossi, z. Rossini	1818 I. 26	1840 IV. 22	89
Tancredi	Par	2	Bäuerle, z. Müller V.	1818 II. 23	1827 VII. 1	14
Tandlerin, Marquis und Schuster od. Der bestrafte Ehrgeiz	P m G	2	Franciából Blum, z. Görgl	1844 VII. 1	1846 VII. 3	3
Tanzquartett: Masurca			—	1833 IX. 2		1
Die Tanzlection			—	1843 VIII. 21		1
Der Tanzmeister Pauxel oder Die Abenteuer im Fasching	Lp m G	3	Carl, z. Müller A.	1832 III. 5	1840 II. 18	4
Tartuffe	L	5	Molière, átd. J. P. S.	1820 IX. 22	1821 II. 1	3
Das Taschenbuch	S	3	Kotzebue	1818 IV. 28	1835 IX. 15	29
Die Taube von Cerdrons	S	4	Birch-Pfeiffer	1830 III. 8	1830 X. 8	4
Tauber und Taube od. Die Lebensretter	L	3	Holtei	1842 II. 5	1842 II. 24	2
Der Taubstumme oder Die Tabackspfeife des Bascha von Chozzim	L	3	Hunnius	1818 I. 4	1818 II. 10	2
Der Taubstumme od. Der Abbé de l'Epée	L	5	Kotzebue	1812 IV. 22	1837 VII. 6	9
Der Taucher	O	2	z. Kreutzer	1824 III. 27	1828 III. 19	4
Der Tausendsassa	P m G	2	Bäuerle, z. Bayer	1820 VIII. 21	1832 IX. 20	12
Tänze			—	1832 XII. 15	1845 VII. 28	3

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Tell	O	2	Jouy és Bis, z. Rossini	1830 III. 27	1846 IV. 17	36
Der Tempel des Todes	M	4	—	1827 VIII. 27	1827 X. 5	3
Die Tempelherrn	T	5	Kalchberg	1812 II. 29		1
Die Templer in Sidon (La Favorite)	O	4	Scribe, f. Kupelwieser, z. Donizetti	1842 III. 12	1842 III. 15	2
Der Templer u. die Jüdin	O	3	Wohlbrück z. Marschner	1832 V. 7	1832 VI. 30	3
Tempora mutantur od. Die gestrengen Herren	L	3	Blum K.	1841 XI. 3	1842 IV. 2	2
Das Testament des Onkels	S	3	Pelletier-Volmeranges, átd. Castelli	1813 I. 12	1830 XII. 30	8
Das Testament einer armen Frau	S	3	Franciából Koch	1833 VIII. 30	1837 X. 19	8
Des Teufels Lustschloss	O	3	Kotzebue, z. Weiss	1820 X. 9		1
Die Teufelsmühle am Wienerberg	Vm m G	4	Huber, átd. Hensler, z. Müller V.	1812 IX. 5	1845 II. 9	19
Der Teufelsteg am Rigiberge	S		z. Seyfried I.	1815 VII. 3	1839 IX. 19	7
Der Teufelstein in Möd-lingen	Vm m G	3	Hensler, z. Müller V.	1812 XI. 3	1840 II. 29	21
Thalia und Melpomene	Qu	3	—	1829 VI. 25		1
Der Theaterdiener u. das Quodlibet	Vsp	2	Hopp, z. Meisl	1846 IX. 19		1
Theaternarrheit u. Liebesnarretei od. Der Haupttreffer in der Güterlotterie	P m G	1	Hopp, z. Görgl	1846 VIII. 17	1846 VIII. 23	2
Theatersucht	L	2	Schall	1830 XI. 24		1
Die Theaterwelt od. Der Ortswächter als Dichter	P m G	4 2	Kaiser és Thalhammer, z. Müller A.	1839 III. 11	1839 VI. 6	3
Theatralische Mosaik	Qu		—	1824 VIII. 6		1
Theatralisches Allerlei	Qu	2	—	1834 II. 1		1
Theatralisches Panorama	Qu		—	1829 I. 19	1829 II. 1	2
Thekla von Lichtenstein			—	1813 X. 25	1814 VII. 10	5
Theobald und Isolina	O		Rossi, z. Morlacchi	1835 I. 31		1
Till Eulenspiegel	L	4	Stegmayer	1815 IX. 7	1816 I. 26	2
Till Eulenspiegel			—	1852 II. 14		1
Timur der Tartarchan	M	3	Seyfried József, z. Seyfried Ignác	1823 VI. 16	1834 IX. 9	4
Tischlein deck dich und Prügel aus dem Sacke	Zo	2	Bäuerle, z. Müller V.	1820 II. 28	1820 VI. 29	3
Titus der Gütige, I. Die Grossmut des Titus						
Die Tochter der Luft	T	5	Raupach	1829 VII. 6	1831 IV. 27	2
Die Tochter des Geizigen	S	3	Bayard, f. Kurländer	1835 VI. 15	1835 IX. 1	2
Die Tochter des Generals od. Militärische Disciplin	Pm		—	1845 VII. 3	1845 VII. 6	3
Die Tochter des Regenten	L	5	Dumas, f. Börnstein	1846 XI. 3	1846 XII. 1	2
Die Tochter Pharaonis	L	1	Kotzebue	1815 II. 1	1841 VII. 3	19

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die Tochter Pharaonis	B		—	1818 X. 6	1821 XI. 14	3
Der Tod und der Wunderdoktor	Vm m G	3	Haffner K., z. Hebenstreit	1841 XI. 1	1842 VI. 19	4
Der Todeskuss	S	3	Rollberg	1829 I. 5	1829 IV. 1	2
Der Todeswurf oder Die beiden Sergeanten	S	3	Hell	1825 III. 26	1844 VII. 21	4
Toni od. Die Franzosen auf St. Domingo	S	3	Körner	1813 VIII. 26	1833 VII. 9	28
Der tote Gast	L	5	Vogel V.	1823 V. 9		1
Der tote Gast	L	4	Lebrün	1841 II. 11		1
Der tote Neffe	L	1	Martainville, f. Kotzebue	1812 III. 11	1817 XII. 3	9
Der Tote in Verlegenheit	L	3	—	1827 VII. 11		1
Der Totenansager seiner selbst	P	1	Castelli	1814 VI. 13		1
Die Totengruft	S	4	Krüchten	1821 II.14	1821 III. 16	2
Torwaldo und Dorliska	O	2	Sterbini f. Biedenfeld, z. Rossini	1821 XII. 3	1821 XII. 28	3
Totila König der Goten	S	5	Weissenthurn	1812 II. 22	1821 VII. 22	6
Die Töchter der Wildnis od. Zwei Herzen und ein Schlag	Par m G	2	Told, z. Titl	1843 II. 8	1843 IX. 18	6
Trajan in Dacien	O	2	z. Niccolini	1813 IX. 23	1822 III. 19	5
Trau, schau, wem	L	1	Schall	1827 VIII. 9		1
Das Traueropfer	S	1	Sannens	1819 V. 17		1
Ein Trauerspiel in Berlin	S	3	Holtei	1839 III. 7		1
Der Traum	P	1	—	1815 I. 13	1815 I. 14	2
Der Traum ein Leben	S	4	Grillparzer	1837 III. 11	1838 I. 8	3
Traum und Wirklichkeit			—	1817 II. 12		1
Der traurige Fritz	Zm m G	2	Wimmer, z. Gläser	1821 III. 22	1821 IV. 1	2
Der Trauring	S	3	Lembert	1821 VI. 8	1821 XI. 18	5
Der travestirte Aeneas	P m G	3	Giesecke	1813 XII. 13	1818 I. 20	6
Die travestirte Alceste	P	3	Perinet, z. Müller V.	1827 IX. 17		1
Der travestirte Hamlet	L	3	Giesecke	1815 XI. 14	1829 III. 17	5
Die travestirte Zauberflöte	Par	2	Meisl, z. Müller V.	1819 III. 15	1824 I. 15	12
Treue Liebe	S	5	Devrient	1842 II. 28	1843 VII. 4	4
Der treue Rappe	Rs	1	Gleich	1818 VII. 22	1818 IX 22	3
Ein treuer Diener seines Herrn	T	5	Grillparzer	1829 VII. 20	1831 III. 16	2
Der Treulose oder Saat und Ernte	Gem	2	Nestroy, z. Müller A.	1836 VIII. 8	1837 V. 27	5
Der Tritschtratsch	P		Nestroy	1837 V. 22	1846 XII. 10	23
Der Triumph der Liebe	Pm	1	—	1829 II. 9		1
Der Triumph des Herkules			—	1823 V. 17		1
Les trois quartiers de Paris	L	3	Picard és Mazères	1843 X. 2		1
Truffaldino od. Der Diener zweier Herren (l. Der Diener zweier Herren alatt is)	L	3	Goldoni, átd. Schröder	1827 IX. 12	1844 VI. 19	4
Tschully-Bully in Budakesz oder Die humoristische Vorlesung incognito	P	2	Weil F.	1839 XI. 3		1
Der Turm von Gotenburg	O	3	Marsollier, z. D'Alayrac	1827 VII. 30		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Das Turnier zu Kronstein od. Die drei Wahrzeichen	Rs	5	Holbein	1818 IX. 28	1842 I. 27	44
Der Türke in Italien	Ok	2	Romani, z. Rossini	1821 II. 5	1821 III. 23	3
Der Türmer v. Notre Dame	S	6	Birch-Pfeiffer	1836 XI. 28	1846 V. 21	24
Der Tyroler Wastl	Ok	3	Schikaneder, z. Haibel	1812 IV. 17	1829 VII. 4	16
U. A. W. G. od. Die Einladungskarte	Schw	1	Kotzebue	1818 I. 11	1844 V. 28	7
Ubaldo	T	5	Kotzebue	1818 XII. 27	1823 II. 1	4
Udalrich Markgraf von Mähren	S	5	—	1819 VI. 7	1819 VI. 29	2
Ugolino od. Der Hungerturm	M	5	Biedenfeld, z. Seyfried	1822 I. 7	1843 III. 19	9
Die umgeworfenen Kutschen	O	2	Dupaty, z. Boieldieu	1827 V. 26		1
Der Unbedeutende	P m G	3	Nestroy, z. Müller A.	1846 VII. 22	1846 IX. 17	7
Der Unbegreifliche	S	4	Zschokke	1814 I. 11	1825 VIII. 13	2
Die Unbekannte	O	2	Romani, z. Bellini	1832 VII. 30	1843 X. 18	23
Die unbewusste Liebe	L	3	Lembert, átd. Mélesville és Duveyrier	1839 X. 17	1840 VI. 4	3
Unda	S	4	Pfisterer	1828 II. 16	1828 III. 5	2
Der ungarische Deserteur od. Der Kopf von Bronze	S	3	Schall	1844 V. 8	1844 V. 12	2
Der ungarische Grenadier	Ok	1	z. Müller V.	1815 VI. 10	1816 VIII. 20	9
Die ungarische Treue			—	1816 I. 6	1816 VIII. 20	3
Ungarisches Divertissement			—	1816 X. 7	1830 X. 13	11
Die Ungarn in Frankreich	S	4	Mercier, f. Stegmayer	1817 VIII. 14	1817 XI. 14	4
Ungarns erster Wohltäter	M	1	Kotzebue, z. Beethoven	1812 II. 9	1831 IV. 19	13
Unglück stiftet die engste Freundschaft	S	4	Kuditsch	1816 VIII. 12	1816 XII 18	3
Die Unglücklichen	L	1	Kotzebue	1820 I. 14	1820 VI. 16	2
Die Uniform	O	2	Treitschke, z. Weigl	1812 IX. 7	1824 VI. 7	3
Die unruhige Nachbarschaft	Ok	2	Huber, átd. Hensler, z. Müller V.	1812 VI. 21	1831 II. 15	20
Der unruhige Wanderer	Fm	4	Hensler, z. Müller V.	1816 VII. 29	1816 XI. 25	3
Der Unschuldige muss viel leiden	L	3	Franciából Hell	1823 III. 31	1840 IX. 11	10
Unser Fritz	S	1	Kotzebue	1815 XI. 3	1823 III. 5	3
Der Unsichtbare	L	2	Franciából	1842 IX. 9		1
Der unsichtbare Kaffeesieder	Ok	1	z. Eule	1820 VII. 30	1821 II. 23	6
Das unterbrochene Opferfest	O	2	Huber, z. Winter	1812 IV. 24	1831 VII. 5	25
Die unterbrochene Whistpartie	L	2	Schall	1816 III. 20	1844 XII. 11	7
Der Untergang der Welt	P	3	Bäuerle	1816 XI. 17	1818 III. 8	6

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Die Unterhaltung auf der Rutschbahn im Stadtwaldl od. Der Tag der Nanetten, Nanerln, Netterln und Antscherln	Qu		—	1839 VII. 25	1839 VII. 28	2
Untertanenliebe	L	2	Weissenthurn	1817 II. 12	1823 II. 9	3
Die Untröstlichen	L	3	Lembert	1831 V. 10		1
Unverhofft	P m G	3	Nestroy, z. Müller A.	1845 V. 19	1846 X. 18	14
Der unverhoffte Bräutigam	B	2	Farkas	1829 VI. 26		1
Die Unvermählte	S	4	Kotzebue	1815 XII. 6	1842 V. 19	10
Der unzusammenhängende Zusammenhang	Qu	2	—	1829 XI. 9	1840 IV. 24	4
Das übelgehütete Mädchen	B		—	1814 IX. 12	1840 XII. 7	12
Die Überraschung auf dem Schwabenberg od. Zachariel als Taschenspieler	P	3	Perinet	1830 II. 6	1831 XII. 4	2
Die Überraschungen	L	1	Scribe, f. Friedrich	1829 III. 2	1846 X. 7	8
Üble Laune	S	4	Kotzebue	1812 X. 12	1824 II. 1	11
Der Vampyr od. Der Blutsauger	M	3	z. Piccini	1822 X. 3	1822 X. 29	2
Der Vampyr	O	2	Wohlbrück, z. Marschner	1828 XII. 29	1834 VIII. 13	7
Van Dyk	S	5	Kind	1825 II. 21		1
Der Vater	L	4	Bauernfeld	1837 X. 16		1
Der Vater der Debutantin od. Doch durchgesetzt	L	5	Bayard és Théaulon, f. Both	1839 XI. 18	1846 IX. 10	12
Vater Sprudelkopf u. seine Zwillingssöhne oder Schöne Seelen finden sich	P m G	3	Schätzl, z. Köpf	1845 IX. 6	1845 IX. 15	2
Vater und Sohn	S		Weissenthurn	1819 XII. 15	1837 VIII. 30	3
Vater und Tochter	S	5	Raupach	1834 XI. 18	1835 XII. 4	3
Der Vater von ungefähr	L	1	Kotzebue	1816 IX. 10	1816 X. 16	2
Vaterfluch, I. Die verstossene Tochter						
Das Vaterhaus	S	5	Iffland	1823 II. 21	1823 V. 2	2
Vaterstand	L	4	Ziegler	1820 IV. 14		1
Väterliche Eifersucht	L	1	Scribe, f. Börnstein	1846 VI. 25		1
Die Venetianer	S	5	Rellstab	1839 XII. 2		1
Die Verbannten oder Die Zusammenkunft in Siberiens Steppen	S	4	Auffenberg	1822 XII. 9		1
Die Verbannung	Vsp		—	1828 VIII. 11		1
Verbrechen aus Ehrsucht	Fg	5	Iffland	1816 XI. 27	1840 VIII. 7	3
Das Verbrechen aus Kindesliebe	S	3	Franciából Blum F.	1842. III. 5	1843 II. 20	3
Der Verführer	L	5	Reinbeck	1823 I. 24		1
Verführung ist Tugendprobe	S	5	Franciából Vogel	1813 VI. 13		1
Die Vergeltung	S	3	Ball és Blum	1828 VIII. 11	1828 VIII. 13	2
Die verhängnisvolle Faschingsnacht	P m G	3	Nestroy, z. Müller A.	1839 V. 18	1846 VII. 30	21

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der verhängnisvolle Kirchtag im Stadtwaldel	P m G	3	Nestroy után	1839 VI. 23	1840 IX. 19	3
Die verhängnisvolle Rebhühner-Pastete	L	1	Franciából Koch C. W.	1844 II. 17	1846 II. 19	7
Die verhängnisvolle Reise	L	3	Mikolasch	1846 II. 3	1846 II 24	2
Das verhüllte Verbrechen	S	3	—	1829 II. 28		1
Verirrung ohne Laster	S	4	Beck	1816 II. 29	1816 III. 3	2
Die Verirrungen	S	5	Devrient E.	1839 II. 25	1843 IX. 11	7
Der verkaufte Schlaf	Vm m G	3	Saphir után	1843 VI. 19	1845 IV. 1	4
Der verkehrte Roman	L	4	Grammerstätter	1825 XI. 30	1836 V. 3	5
Der Verläumder			—	1839 IV. 24	1840 XI. 23	3
Die Verläumder	S	5	Kotzebue	1812 VIII. 5	1833 XII. 20	6
Die Verläumdung	S	4	Scribe, f. Koch	1844 I. 19		1
Der verliebte Dorfschreiber	B		Uhlich	1820 IV. 3		1
Die Verlobung in Genf	L	2	Blum K.	1840 XII. 5	1840 XII. 10	2
Die Verlobung vor der Trommel od. Regimentstambur und Marketänderin	Gem m G	3	Franciából Told, z. Titl	1843 XI. 13	1845 IX. 3	3
Das verlorne Kind	T	1	Kotzebue	1816 X. 7	1820 VIII. 16	7
Der verlorne Sohn oder Das Fest der Semiramis zu Persepolis	Sr m G	4	F. R.	1822 IX. 5	1822 IX. 30	2
Der verlorne Sohn	Sr	4	z. br. Lannoy	1834 XI. 15	1834 XII. 28	2
Der Verräter	L	1	Holbein	1814 VII. 31	1841 X. 6	29
Die verschmähte Fortuna od. Glück muss mann haben, sonst ists gefehlt	Gem m G	2	z. Proch	1842 X. 31	1843 XII. 11	3
Der Verschwender	Zm m G	3	Raimund, z. Kreutzer	1836 XII. 17	1846 IX. 15	42
Der Verschwiegene wider Willen	L	1	Kotzebue	1816 II. 20	1842 XII. 14	8
Die Verschwörung auf Kamtschatka (l. Graf Benjowski alatt is)	S	5	Kotzebue	1813 VII. 19	1830 VII. 12	12
Versehen und gewonnen	L	5	Cod	1815 VII. 27		1
Der versiegelte Bürgermeister	L	2	Raupach	1829 IV. 6	1842 X. 12	2
Versmacher und Notenschmied	L	3	Meisl	1817 XI. 28		1
Die Versöhnung	S	3	Pelletier-Volméranges, átd. Weissenthurn	1818 II. 25	1840 X. 29	9
Das Versprechen	S	1	Bauernfeld	1846 XII. 30	1847 I. 27	5
Der Verstossene	M	3	Schmidt S., z. Grill	1838 X. 22	1838 X. 27	2
Der Verstossene	S	5	Schmidt H.	1839 I. 21	1843 XI. 22	3
Die verstossene Tochter od. Der Vaterfluch	S	3	Boine	1823 XII. 1	1841 IX. 19	4
Die Vertrauten	L	2	Müller A.	1815 IX. 21	1822 X. 17	11
Der Verurteilte od. Ritter und Lautenschlägerin	Sr m G	5	Franciából Bärmann. z. Witt	1845 V. 12	1846 II. 1	6
Die Verwaiste	S		Birch-Pfeiffer	1833 II. 4	1834 XII. 9	5
Die Verwandschaften	L	5	Kotzebue	1812 VI. 7	1840 VII. 9	22
Der verwunschene Prinz	Par m G	3	Bäuerle, z. Müller V.	1819 VIII. 16	1829 IX. 11	25

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hány-szor?
Der verwunschene Prinz Der verwunschene Prinz I. Die Zauberrose	Schw	3	Plötz	1844 IX. 12	1846 IX. 7	7
Die Vestalin	O	3	Jouy, z. Spontini	1812 VI. 26	1837 VIII. 211	05
Der Vetter od. Verwirrung über Verwirrung	L	3	Benedix	1847 I. 26		1
Der Vetter aus Bremen oder Die drei Schulmeister	L	1	Körner	1814 VII. 15	1845 VII. 4	6
Vetter Benedikt	P	1	Angely	1844 XI. 5	1844 XI. 12	2
Vetter Benjamin aus Polen od. Der Achtgroschen-Vetter	Fg	5	Cuno	1822 I. 1	1841 I. 26	7
Vetter Caesario od. Die bekehrte Spröde	L	5	Wolff P. A.	1828 XI. 27		1
Der Vetter Kukuk von Nürnberg	L	4	—	1818 VI. 28	1818 VII. 1	2
Vetter Michel vom Ratzenstadtl u. die Braut Harifax aus England od. Die Flickschuster Familie	P		Schikaneder	1839 XI. 28		1
Vetter Paul	S	1	Hagemann	1815 VI. 10	1817 I. 27	2
Vicomte de Létorières od Die Kunst zu gefallen	L	3	Bayard, átd. Blum K.	1843 IX. 13	1845 VI. 25	3
Vielerlei	Qu	2	—	1829 IX. 12	1835 XI. 2	6
Der Vielwisser	L	5	Kotzebue	1816 VII. 18	1839 I. 29	14
Die vier Haimonskinder	Ok	3	Leuven és Brunswick, ford. Kuppelwieser, z. Balfe	1845 III. 1	1846 XI. 30	15
Die vier Husaren und der Kinderstrumpf od. Das gewonnene gut Waldegg	Lp m G	3	Hopp F., z. Hopp Gy.	1838 VIII. 4	1845 IX. 21	10
Die vier Jahreszeiten	Oratorium		Thomson, f. Swieten, z. Haydn	1812 III. 29	1845 III. 25	2
Vier Schildwachen auf einem Posten	L	1	Vogel	1814 VI. 2	1816 XII. 10	5
Die vier Sterne oder Er hat Alle zum Besten	L		Vogel	1839 V. 23		1
Die vier Temperamente	L	3	Ziegler	1820 V. 27	1835 II. 6	8
Vier Uhr od. Tag der Hinrichtung	S	3	Franciából Reinhold	1828 X. 20	1829 I. 6	4
Die vier Vormünder	L	3	Centlivre, átd. Schröder	1815 IV. 30		1
Vierundzwanzig Stunden jung, achtundsechzig Jahre alt	P		Told, z. Proch	1839 V. 1	1840 VIII. 27	4
Der vierundzwanzigste Februar	T	1	Werner	1820 II. 24		1
Vierzehn Tage nach dem Schuss	Nachspiel	1	Ziegler	1820 V. 27	1835 II. 6	8
Die vierzig Räuber I. Die Höhle Soncha Viola od. Die Bräutigamsschau in der Johannisnacht	S	5	Auffenberg	1826 V. 20	1840 III. 20	2

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Viola	L	5	Shakespeare, átd. Deinhardstein	1840 VII. 24		1
Virginia oder Das abgeschaffte Decemvirat	T	4	Ayrenhoff	1820 II. 17		1
Vittoria Ravelli der weibliche Rinaldo oder Die Condottieri	Sr	3	Boirée és Frédéric, átd. Perinet	1812 VIII. 29	1812 X. 23	2
Der Vogel des Bruder Philipp	Ok	1	Duport, z. Spech	1821 VI. 11		1
Das Vogelschiessen	L	5	Clauren	1826 X. 21	1826 X. 24	2
Voltaires Ferien	L	2	Franciából Hermann	1840 IX. 28		1
Von Sieben die Hässlichste	L	3	Angely	1835 XI. 8	1836 IX. 6	6
Vor hundert Jahren	L	4	Raupach	1839 VII. 22		1
Die Vorleserin	S	2	Bayard, ford. Koch	1835 V. 4	1843 VIII. 3	6
Vorlesung, deklamatorisch-dramatische			—	1842 V. 28	1842 V. 31	2
Vormund und Mündel	S	5	Raupach	1834 VIII. 30	1835 XII. 3	5
Der Vormund von 26 Jahren	L	2	Franciából Auerbach	1846 III. 3		1
Die Vormundschaft	L	2	Gerle és Horn	1837 IX. 5	1837 IX. 26	2
Die vornehmen Wirte			—	1813 VII. 22	1828 IV. 7	10
Der Vorposten od. Die Luftpromenade	B		z. Ilgener	1820 III. 10		1
Der Vorposten	S	5	Clauren	1821 VII. 10	1826 X. 14	3
Der Vorsatz	L	1	Holbein	1820 VI. 21	1843 IV. 26	7
Der Wachtelpeter	S	4	Perinet	1813 IX. 2		1
Die Waffenbrüder I. Die Familie Schroffenstein			—	1837 XI. 4	1843 X. 24	4
Der Wagen des Emigranten						
Der Wahn und seine Schrecken	S	4	—	1830 XI. 1	1831 IV 5	4
Wahn und Wahnsinn	S	5	Mélesville, ford. Lembert	1836 IV. 12	1841 V. 16	2
Der Wahnsinnige auf St Domingo	O		Ferretti z. Donizetti	1836 I. 18	1844 I. 23	5
Die Waise aus Genf	M	3	Victor, átd. Castelli, z. Seyfried	1821 VIII. 13	1845 VIII. 22	33
Die Waise und der Mörder	M	3	Frédéric, átd. Castelli	1817 XI. 29	1839 IX. 27	34
Die Waise von Smolensk	M	3	Prix	1830 III. 13	1840 V. 2	6
Das Waisenhaus	S	2	Weissenthurn	1812 I. 1	1816 VIII. 21	8
Der Wald bei Hermannstadt	Rs	4	Weissenthurn	1812 I. 2	1841 IX. 7	38
Der Wald bei Senart	Sr	3	Franciából	1821 V. 5	1841 III. 13	3
Der Waldbrand od. Jupiters Strafe	Zsp	2	Gulden. z. Nidetzky	1835 V. 30	1839 I. 11	5
Waldemar	O	1	Castelli, z. Weigl	1826 VII. 1		1
Waldemars Traum	S	4	Birch-Pfeiffer	1832 X 24	1832 XI. 14	2
Die Waldkönigin oder Der Giftbecher	M	3	—	1829 VIII. 24	1829 X. 4	3
Das Waldmädchen	B		—	1831 III. 19	1831 IV. 18	2
Die Waldmänner	Ok	3	Schikaneder, z. Henneberg	1812 V. 10	1812 VIII 27	3

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der Waldschrecken am Gotthard	M	3	—	1828 VIII. 25	1839 VIII. 8	3
Wallenstein	T	5	Schiller	1816 III. 4	1840 V. 21	4
Wallensteins Lager	S	1	Schiller	1822 IX. 7	1840 VIII. 1	5
Wallensteins Tod	T	5	Schiller	1822 IX. 7	1826 VII. 15	2
Die Wallfahrt nach der Königsgruft	T	5	Zschokke	1817 VI. 2	1826 XII. 19	4
Die Walpurgisnacht	Zsp	4	Birch-Pfeiffer	1830 V. 20	1846 XI. 29	13
Waltron der Gefangene od. Die Belagerung v. Nordholm	S	5	Schildbach	1846 IX. 14		1
Wanda	S	4	Werner	1829 II. 5		1
Die wandernde Operngesellschaft	Ok	2	Balocchi, z. Fioravanti	1823 IX. 23		1
Die Warnung	S	4	Mandlzweig	1843 III. 3		1
Warum?	L	1	Anicet-Bourgeois és Lockroy, f. Kurländer	1835 V. 11	1843 V. 16	4
Der waschblaue Geist	Zm	2	—	1824 VIII. 2		1
Der Wasserfall im Feenhain oder Der unsichtbare Freier	Zp m G	2	Reiberstorffer, z. Scutta	1836 IV. 17	1840 IX. 13	4
Die Wassernixe bei Trentschin	Zsp m G	3	Meister	1825 X. 10		1
Der Wasserträger v. Paris od. Die Tage der Gefahr	O	3	Bouilly, z. Cherubini	1812 VI. 24	1832 VIII. 11	26
Wastl ode Die böhmischen Amazonen	P m G	3	Told, z. Titl	1841 VIII. 23	1845 IV. 25	22
Die Wäschermädchen und die Schornsteinfeger	B	1	—	1829 V. 9	1829 V. 19	2
Weder Lorbeerbaum noch Bettelstab	Par		Nestroy	1837 XI. 23	1842 XII. 1	2
Die Wege des Lebens od. Die Emigranten			—	1832 V. 15		1
Die Weiber in Uniform	P	2	—	1827 VI. 13	1831 I. 27	4
Die Weiber in Wien	L	4	Shakespeare, átd. Stegmayer	1817 II. 6		1
Weiberehre	Sg	5	Ziegler	1812 I. 25	1840 II. 22	8
Der Weiberfeind in der Klemme od. Der Hofmeister in tausend Ängsten	L	1	Hell	1824 VIII. 19	1844 I. 31	3
Die Weiberkur oder Der lustige Schuster	Ok	2	Stegmayer, z. Paër	1815 VII. 23	1846 III. 16	44
Weiberlaunen und Männerschwäche	L	5	Ziegler	1814 XI. 9		1
Weiberlist und Männerweisheit	L	3	—	1828 II. 1	1828 VI. 20	3
Weibertausch			—	1832 XI. 10	1833 III. 29	3
Weibertreue u. Mutterliebe			—	1833 XI. 13	1834 XII. 3	2
Der weibliche Uhlan	L	2	—	1830 XII. 6	1831 I. 20	2
Die Weihe der Kunst	Festspiel	1	—	1827 IV. 16		1
Der Weihnachtsabend			—	1833 X. 14	1834 V. 15	2
Der Weihnachtsabend eines armen Soufleurs	L	3	Volkmann	1845 IX. 24		1
Die Weinlese	B	1	Stöckl	1818 X. 4	1819 III. 19	6

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Weiss, Schwarz und Rot od. Müller, Kohlenbrenner und Sesselträger od. Die Träume von Schale und Kern	Zp m G	4	Nestroy, z. Müller A.	1839 IX. 13	1842 XII. 20	6
Die weisse Frau	O	3	Scribe, z. Boieldieu	1826 X. 23	1842 II. 1	55
Die weisse Pekesche	P	1	Töpfer	1843 XII. 18	1846 I. 21	7
Ein weisses Blatt	S	5	Gutzkow	1843 IV. 25		1
Welf von Trudenstein	Rs	5	Klingemann	1820 VII. 8	1820 VII. 23	2
Welche ist die beste Frau	P m G	2	Gleich, z. Riotte	1823 X. 6	1823 X. 14	2
Welche ist die Braut?	L	5	Weissenthurn	1814 I. 4	1835 I. 8	20
Welche von beiden	L	1	Kurländer	1829 V. 2	1829 VI. 24	2
Welcher ist der Bräutigam?	L	4	Weissenthurn	1816 XII. 27	1835 I. 20	15
Weltton und Herzensgüte	Fg	4	Ziegler	1812 VI. 28	1830 VII. 10	4
Der Weltuntergangstag I. Die Familien Knieriem etc.						
Wendelin von Höllenstein od. Die Totenglocke	S	4	Michelbeck (Gleich), z. Rüger	1816 XII. 29	1841 II. 7	4
Wenn ich's selbst nur wüsste?			—	1835 I. 2		1
Wer bin ich?	L	1	Koch	1820 VII. 7	1820 VII. 9	2
Wer die Liebe hat, führt die Braut heim	Chg	5	Braunau	1841 VII. 30		1
Wer trägt die Schuld?	L	1	Blum	1844 VIII. 12	1845 VI. 21	3
Wer wagt, gewinnt	L	2	Franciából Forst és Leutner	1841 VIII. 12	1845 IX. 22	9
Wer weiss, wozu das gut ist?	P	1	Kotzebue	1814 XI. 7	1822 XII. 18	2
Wer wird Amtmann?	P	2	Kaiser, z. Müller A.	1840 XI. 19	1843 V. 17	10
Wer wird seine Schulden zahlen? od. Die seltsame Brautwerbung	P m G	3	Blum, z. Müller A.	1844 V. 6	1844 IX. 11	3
Werner od. Herz und Welt	S	5	Gutzkow	1841 III. 10	1843 V. 18	7
Werthers Leiden od. Der Doppelselbstmörder aus Liebe	Par m G	2	Meisl, z. Müller A.	1831 V. 28	1836 VI. 9	6
Wesselenys Brautwerbung	S	3	Frh. Bührwille	1830 III. 19		1
Wesselenyis Brautwerbung	T	5	—	1829 VIII. 18		1
Die Wette od. Treue siegt	L	4	Leo	1817 VIII. 24	1817 VIII. 28	2
Die Wette um ein Herz oder Künstlersinn und Frauenehre	Lb m G	3	Elmar, z. Titl	1841 X. 12		1
Der Wettlauf zu Kronängelstadt			—	1832 IX. 11		1
Das Wiedersehen	Ländl. Gem.	1	Holbein	1814 III. 18	1816 VIII. 27	2
Die Widerspenstige I. Die bezähmte Widerspenstige						
Wie's geknallt hat, hätt' ich's nicht geglaubt	P	1	Kisfaludy K.	1820 VII. 26	1820 VIII. 3	2
Die Wiener Stubenmädchen	L m G	2	Haffner K., z. Hebenstreit	1840 XI. 6	1841 I. 12	3
Wiesels komische Abenteuer	P	3	Bäuerle	1821 XII. 27		1

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der Wilddieb	Pm		—	1844 II. 3	1844 II. 6	2
Die wilde Jagd oder Der Feuergeist im Dannengebirge	O	2	z. Triebensee	1824 IX. 6		1
Der wilde Jäger od. Das rote Häuschen	Lp m G	3	Haffner K., z. Hebenstreit	1846 IX. 7	1846 XII. 16	3
Der Wildfang	P	3	Kotzebue	1812 VI. 10	1830 I. 21	15
Der Wildschütz	S	4	—	1825 X. 6	1826 II. 1	3
Wilhelm Mauser, der arme Student	P	1	Kotzebue	1840 X. 20	1842 X. 29	3
Wilhelm Tell	S	5	Schiller	1814 VI. 10	1843 X. 1	24
Der Winterabend	S	1	v. Heyden	1821 XII. 14		1
Der Wirrwarr od. Der Mutwillige	L	5	Kotzebue	1812 I. 10	1839 I. 30	23
Die Wittwe	S	4	Birch-Pfeiffer	1837 VI. 21		1
Die Wittwe und das Reitpferd	P	1	Kotzebue	1817 XI. 20	1832 XI. 13	5
Die Wittwe und der Wittwer	L	1	Holbein	1823 XI. 8	1827 III. 14	6
Der Wittwer	P	1	Deinhardstein	1820 IX. 3	1844 I. 30	10
Witzigungen od. Wie fesselt man die Gefangenen	L	3	Angolból Vogel W.	1837 V. 5	1840 IX. 3	3
Wladimir Fürst von Nowogrod	Oh	3	Stegmayer, z. Birey	1812 II. 5	1823 VII. 30	25
Wlasta	O	3	Tuczek	1817 VII. 8	1818 III. 2	2
Wlasta oder Die kriegerischen Mädchen in Böhmen	S	3	Lenz	1820 I. 10		1
Wlasta od. Der Mägdekrieg	S		Théaulon, Alboize és Harèt	1838 XII. 10		1
Der Wolfsbrunnen	M	2	Gleich	1824 III. 10	1843 XII. 3	11
Wolfsklau der Raubritter od. Der Burggeist	Pm		—	1840 VI. 19	1840 VI. 30	4
Das Wolkenkind	Ok	2	Told, z. Titl	1846 I. 31		1
Wölfin um Mitternacht	P	2	—	1825 IX. 19	1828 VII. 29	7
Das Wunderfräulein	L	5	Vogel W.	1822 V. 4	1822 V. 31	2
Das Wunderglöcklein	Zo	3	Théaulon, z. Hérold	1826 XI. 4		1
Dei Wundergrotte oder Nocheinmal jung			—	1836 VI. 12		1
Der Wunderschrank	L	4	Holbein	1822 IX. 21	1836 II. 11	11
Der Wundespiegel od. Almansors Traum	Schw	3	Zöllner, z. Grill	1843 III. 31		1
Ydor, der Wanderer aus dem Wasserreiche	Zsp m G	2	Gleich, z. Drechsler	1822 VII. 8	1831 XII. 4	5
Yelva, die russische Waise	M		Scribe, Villeneure, Desvergers, átd. Castelli	1830 III. 13	1846 VI. 20	11
Yngurd, König der Angelsachsen	S	4	Müllner	1818 X. 20	1833 X. 7	5
Zadig und Astartea	O		z. Vaccaj	1833 IV. 25		1
Zampa	O	3	Mélesville z. Hérold	1832 III. 10	1847 II. 1	53
Zamperl, der Tagdieb	Par		Nestroy	1833 II. 9	1842 XI. 21	4
Der Zapfenstreich in Krähwinkel	P		—	1820 X. 24		1

MAGY. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Das Zauberdiadem oder Abenteuer eines Stubenmädels	Zsp m G	2	Schickh, z. Hebenstreit	1836 IX. 24	1837 IV. 9	4
Der Zauberdrache	B		—	1831 VI. 30	1831 VII. 3	2
Der Zauberer Sulphurelectrimagneticophosphoratus und die Fee Walburgiblocksbergiseptemtrionalis	Zp	3	Nestroy, z. Müller A.	1839 XI. 17	1840 XI. 16	4
Die Zauberflöte	O	2	Schikaneder, z. Mozart	1812 I. 31	1845 V. 20	91
Die Zauberflöte	B		—	1816 X. 21	1817 III. 16	7
Die Zauberflöte	Pm		Gabrie	1844 II. 24		1
Der Zauberhirsch	Pm		—	1826 XII. 9	1826 XII. 28	3
Das Zauberhorn	P	3	Vogel W.	1826 VIII. 21	1830 VI. 2	8
Die Zauberhöhle od. Harlekins Hochzeit	Pm	3	Ehrenstein, z. Makowetz	1822 IX. 20	1822 XII. 14	5
Die Zauberin Jetta I. Der Wolfsbrunnen						
Die Zauberin Medea	O	3	Hoffmann, z. Cherubini	1834 II. 22		1
Die Zauberin Sidonia I. Das rächende Gewissen						
Die Zauberinsel in China	B		—	1832 X. 6		1
Die Zauberjagd	Pm	1	—	1829 III. 2		1
Der Zauberkomet	Pm		z. Blum	1820 IV. 14		1
Zaubermärchen od. Wundertrank	Schw	3	Leuven és Brunswick, átd. Ball és Blum	1845 XI. 21		1
Der Zaubermund od. Wolf und Papagei	Zp		Told, z. Müller A.	1833 I. 19	1834 XI. 20	8
Die Zauberrose	Pm		—	1835 XI. 5		1
Die Zauberrose oder Der verwunschene Prinz			—	1839 VII. 7	1840 IV. 5	2
Die Zauberrütchen od. Die Liebhaber als Bettelmusikanten	Zsp	3	Frey, z. Müller A.	1833 XII. 28	1835 II. 18	5
Der Zauberschleier oder Maler, Fee und Wirtin	Zsp m G	3	Told, z. Titl	1842 XII. 15	1846 XI. 10	58
Der Zauberschleier in Mirzelsfeld	Pm G	2	Arbesser, z. Binder	1844 IX. 28	1844 X. 16	3
Das Zauberschloss in Ungarn	L	2	Hirschfeld	1812 II. 27	1833 III. 28	6
Der Zauberspruch	Zo	2	z. Pixis	1822 IX 2		1
Das Zaubertal	Ok	3	z. Fischer	1816 VI. 27	1816 VII. 21	3
Die Zebrahaut oder Die menschlichen Wünsche	P m G	3	Kaiser, z. Hebenstreit	1841 II. 8	1841 III. 11	3
Die Zeche od. Gastwirt u. Bürgermeister in einer Person	L	1	Castelli	1827 IV. 30		1
Zehn Jahre aus dem Leben einer Frau od. Böse Ratschläge	S	6	Franciából Genée	1834 III. 31	1834 VI. 1	2
Die Zeichen der Ehe	L	3	Steigentesch	1814 III. 13	1842 IV. 5	6
Zeit und Stände od. 1786., 1793, 1830.	S	3	Scribe és Rougemont, átd. Marr	1844 VII. 20	1844 IX. 5	3

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Der Zeitgeist	P	4	Raupach	1845 X. 20	1846 XII. 31	17
Die Zeiträume	Chg	3	Heigel	1812 VI. 16	1814 VIII. 2	2
Zelmire	Oh	2	Tottola, z. Rossini	1823 V. 20	1825 IX. 6	11
Zemire und Azor	Zo	2	Ihlée, z. Spohr	1821 VI. 4	1821 XI. 16	6
Zenobia			—	1830 X. 15		1
Zephyr und Flora	B	1	—	1814 XII. 19	1842 IV. 26	17
Der Zerissene	P m G	3	Nestroy	1844 V. 13	1846 VI. 23	22
Der Zerstreute	L	3	Regnard	1816 XII. 29	1820 XI. 28	4
Die Zerstreuten	P	1	Kotzebue	1812 I. 3	1846 I. 15	40
Die Zigeuner im Schwarzwalde od. Das Försterhaus auf Windeck	Sr	4	Carl M.	1836 IV. 10		1
Der Zigeuner in der Steinmetzwerkstatt	Lp m G	2	Kaiser, z. Müller A.	1841 XII. 11	1844 IV. 29	9
Das Zigeunerlager	B		—	1831 I. 13	1833 XI. 13	3
Die Zimmerherren in Wien	L	5	Richter	1812 II. 1	1816 I. 18	3
Zolky, der alte Student	S	2	Maltitz	1837 IX. 5	1844 VII. 16	8
Der Zögling	S	5	Amália szász hercegnő	1840 X 14	1841 I. 15	2
Zriny	T	5	Körner	1814 III 3	1837 IV. 8	27
Zu ebener Erde und erster Stock oder Die Launen des Glückes	P		Nestroy	1835 XI. 12	1842 VIII. 30	23
Zufälle	L	5	Holbein	1825 VII. 22		1
Das zugemauerte Fenster	Optte	1	Kotzebue, z. Gyrowetz	1816 IV. 15	1817 III. 20	6
Zum Beispiel	Lp m G	3	z. Titl	1842 X. 1		1
Zum goldenen Löwen	O	2	z. Seyfried	1812 VI. 17	1824 I. 1	13
Zum treuen Schäfer	O	3	Scribe és Saint-Georges, z. Adam	1839 IX. 19	1841 II. 25	6
Zurücksetzung	L	4	Töpfer	1839 V. 13	1846 VII. 1	4
Die zusammengestoppelte Komödie	Qu m G	2	Nestroy, z. Müller A.	1841 VII. 4	1841 VII. 16	2
Die Zusammenkunft auf der Ketschkemeter Haide	B	1	—	1816 XI. 21	1816 XI. 24	2
Die Zusammenkunft beim Narrendattel			—	1814 VII. 29	1815 VIII. 19	3
Zwei ewige Juden und keiner	P m G		Nestroy, z. Müller A.	1846 VIII. 4	1846 IX. 6	4
Die zwei Grenadiere l. Die beiden Grenadiere						
Zwei Hochzeiten auf einmal	B		—	1830 II. 27		1
Zwei Jahre verheiratet od. Wer ist daran Schuld?	L	1	Scribe és Mélesville, átd. Hell	1833 V. 24	1835 V. 29	2
Zwei Millionen od. Der Ruf	L	4	Benedix	1846 IX. 4	1846 IX. 21	2
Zwei Nächte	O	3	Scribe és Bouilly, z. Boieldieu	1829 XII. 21	1830 III. 9	4
Zwei Nächte in Fasching	P	3	z. Platzer után Roser	1827 I. 17		1
Zwei Nächte zu Valladolid	Sr	5	Zedlitz	1823 XII. 11	1841 X. 27	7
Zwei Nichten für Eine	L	2	Kotzebue	1818 VI. 29	1818 VII. 17	2
Die zwei Peter oder Der Bürgermeister v. Sardam	L	3	—	1821 V. 28	1837 VII. 4	12

A darab címe	Műfaj	Felv.	Szerző	Első előadás	Utolsó előadás	Hányszor?
Zwei Tage aus dem Leben eines Fürsten	L	4	Deinhardstein	1845 VI. 11	1846 II. 2	5
Zwei Worte od. Die Nacht im Walde	O	1	Marsollier, z. D'Alayrac	1815 VIII. 6	1842 X. 12	33
Der Zweikampf auf der Schreiberwiese	O	3	Planard, z. Hérold	1834 VI. 12	1834 VI. 17	2
Der Zweikampf im dritten Stock	P	1	Angely	1844 XI. 7		1
Der Zwerg	S	2	Schildbach	1820 X. 7	1820 X 11	2
Die Zwergenhöhle			—	1819 XI. 1		1
Die Zwillingsbrüder	P	2	Franciából Schneider	1831 XI. 28	1844 IV. 21	5
Der Zwirnhändler aus Oberösterreich	L	3	Kringsteiner	1817 II. 27		1
Die zwölf schlafenden Jungfrauen	Rs m G	4	Hensler, z. Müller V.	1822 IX. 9		1
Der zwölfte Februar	Vsp	1	F. K.	1823 II. 9		1
1723., 1823., 1923.	P	3	Meisl, z. Gläser	1823 II. 17	1832 IX. 27	9
Conzert (Konzert, Musikalische Akademie)				1812 II. 28	1846 VII. 26	186
Productionen (Gymnastische, plastische, optische, chemische, mimische)				1812 IX. 17	1846 IX. 20	240
Production des Pudels Fido Savant				1830 VI. 1		1

III.

A budai színházakban (Várszínház és Nyári Színkör) előadott darabok jegyzéke 1824 husvétjától 1847 január 1-ig.

Minthogy a budai színházakról a pestitől való különválás után csak négy színházi zsebkönyv maradt ránk, nem készíthettem statisztikus összeállítást az előadott darabokról. Mindazonáltal a következőkben adom azoknak a daraboknak a jegyzékét, amelyeknek előadásáról tudomásunk van, jelezve az előadások ismert kelteit. Összefüggő műsort a következő időszakokra állapíthattam meg:

1824 IV. 23.—XI. 30. (Színházi zsebkönyv. Nemzeti Múzeum Könyvtára)
1825 XII. 1.—1826 XI. 30. „ „ „ „ „
1826 XII. 1.—1827 XI. 30. „ „ „ „ „
1828 VIII. 1.—IX. 30. (Székesfővárosi Levéltár. Bevételek jegyzéke)
1829 I. 1.—XII. 31. „ „ „ „
1830 I. 1.—VII. 30. „ „ „ „
IX. 1.—XII. 31. „ „ „ „
1831 I. 1.—V. 30. „ „ „ „
VI. 26.—VII. 26. „ „ „ „
1832 I. 1 —V. 30. „ „ „ „
1839 IV. 1.—1842 III. 31. (Színlapgyűjtemény. Budapesti Egyetemi Könyvtár)
1844 IV. 1.—1845 III. 31. „ „ „ „
1843 XII. 1.—1844 XI. 30. (Színházi zsebkönyv. Budapest Székesfőváros Könyvtára)
1833. nyarától 1837 április 17-ig nincs német előadás.

Abällino, der grosse Bandit S 5 Zschokke 1826 V. 28, 1827 IV. 6, 1830 III. 14, 1841 VII. 18, 1843 IX. ?, 1844 II. 4.

Die Abendstunde S 1 Kotzebue 1840 VI. 2, VII. 4.

Das Abendstündchen in Tyrol od. Der Quäker Bk 1 Uhlich, z. Wolanek 1839 VIII. 6, VIII. 28.

Die Abenteuer einer Neujahrsnacht od. Der Prinz und der Nachtwächter 1840 II. 26.

Das Abenteuer in Venedig oder Der Deutsche in Moskau Sr franciából Carl 1841 X. 11, 1842 II. 12.

Die Abenteuernacht L 3 Haupt 1826 I. 27.

Das abgebrannte Haus L 1 Schikaneder 1828 IX. 6, 1830 VII. 21, 1839 VIII. 6, XI. 30, 1841 II. 23.

Der Abschiedkranz 1828 IX. 17, IX. 21.

Der achtzigste Geburtstag Scribe, átd. Kurländer 1840 XI. 4.

Adam Hascherl od. Das Tabakshüttl am Scharfeneck P m G Hopp, z. Ott 1839 VII. 7, VIII. 2, X. 10, 1840 IX. 22, 1841 VII. 14.

Adam Kratzerl und seine Familie P m G Gleich, z. Drechsler 1827 II. 23.

Adam Wiederbauer 1828 VIII. 23.

Adelaide oder Zehn Jahre aus dem Leben einer Sängerin Chg 4 franciából Schickh 1840 III. 30, VII. 5, X. 11, 1841 VI. 24, XI. 28.

Adelheid, Königin von Italien, l. Der Schutzgeist

Adelheid Markgräfin von Burgau Rs 4 Weissenthurn 1827 I. 30, 1842 I. 31.

Adelma od. Fürstengrösse und Frauenwürde S 5 Vogel 1830 III. 8, 1839 V. 29, VI. 26, 1841 IV. 13.

Der Adept S 5 Halm 1839 IV. 13.

Adolphine oder Der Gifttrank Chb 4 Vary 1840 X. 16.

Der Advokat und der Bauer 1844 I. 7.

Die Advokaten S 5 Iffland 1829 VII. 11, VII. 18, 1841 III. 15.

Der Affe und der Bräutigam P m G 3 Nestroy, z. Ott 1837 V. 7, VIII. 14, 1839 VI. 6, 1840 VIII. 13.

Affe und Frosch od. Hudriwudris Zauberfluch Lp m G 2. u. Vsp Told, z. Ott 1837 VIII. 19, 1839 VII. 21.

Agnes Bernauerin T 5 Gr. Törring-Seefeld 1830 VII. 24, 1843 IX. ?.

Die Ahnfrau T 5 Grillparzer 1824 VIII. 14, X. 5, 1826 IV. 8, X. 21, 1827 IV. 21, 1828 I. ? 1830 VI. 17, VII. 17, 1832 IV. 24.

Albert der Bär oder Die Weiber von Weinsberg S 3 Gleich 1839 VII. 20.

Albina die Königstochter S 5 Cuno 1825 X. ?, XI. 26, 1826 II. 12, 1839 XII. 7.

Alboin Fürst der Longobarden S 5 Pannasch 1844 I. 22, VI. 17.

Albrecht der Streitbare Rs 4 Stegmayer 1838 VIII. 22.

Alessandro Massaroni Sp 1837 VI. 17.

Aline oder Ofen in einem anderen Weltteile Zsp m G Bäuerle 1824 V. 2, 13, VI. 2, 29, VII. 25, VIII. 23, X. 3, 1826 IV. 23, VIII. 17, 1827 VI. 24. 1828 VIII. 28, 1829 V. 17, 1832 III. 5, VI. 3, 1839 IX. 21, 1845 I. 12, III. 6.

Alle fürchten sich L 1 Castelli 1840 VIII. 12, 29.

Alle sind getäuscht od. Der Wechsel L 1 Lotz 1840 VII. 28, VIII. 29.

Alle sind verheiratet L 3 Kontheur 1824 V. 25, 1828 IX. 4, 1829 VII. 28, 1841 V. 13.

Alle sind verliebt L 1 Korntheuer 1840 VI. 2.

Alles aus Freundschaft 1841 VII. 6, 13.

Allwyn od. Die beiden Gastmahle (az Athéni Timon átdolgozása) Shakespeare, átd. Blum K. 1843 I. 24.

Aloysius Murchels Reisefatalitäten v. Neisse nach Brünn Grotesk-Gemälde 6 Angely 1843 XII. 20.

Der Alpenkönig B 1829 VIII 23.

Der Alpenkönig und der Menschenfeind Zm m G 2 Raimund 1829 V. 11, 13, 15, VI. 2, 8, 11, VII. 19, VIII. 16, X. 4, XI. 22, 1830 II. 14, IX. 12, X. 17, XI. 18, 1831 II. 23, VII. 10, 1839 IX. 7, 1841 V. 20, 1845 III. 27.

Das Alpenröslein S 3 Holbein 1824 X. 23, XI. 11, 1826 X. 31, 1830 II. 26, 1831 IV. 5, 1838 VII. ?.

Der alte Herr L 2 Amália szász hercegnő 1845 I. 7, II. 19.

Der alte Jüngling L 1 Lebrün 1824 IX. 21.

Der alte Überall und Nirgends Vm m G 5 Hensler, z. Müller V. 1831 III. 23.

Das alte Weib an der Teufelskluft auf dem Schneeberg Vm Schuster, z. Bonor 1843 XII. 26.

Alter schützt vor Torheit nicht L 2 Wagener 1840 VII. 15, VIII. 12.

Amazampo od. Die Entdeckung der Chinarinde S 4 Prix A. 1841 I. 23.

Die Amerikaner L 5 Vogel A. W. 1827 III. 1, 1829 II. 10, 1832 II. 1, 1839 XI. 22, 1841 IX. 22.

Das Anekdotenbüchlein. Scribe és Delavigne, f. Castelli 1827 XII. ?, 1829 IX. 15, X. 22.

Angelo, Tyrann von Padua S 4 Hugo V. 1837 IV. 25, 1839 X. 19, 1840 X. 13, 1841 IV. 26, 1845 III. 4.

Anglomanie od. Der Hydrobath (sic) und seine Söhne L 2 Czermak 1840 II. 28.

Da Angschmiadi L Seidl-Grois 1845 VIII. 30.

Anna Rossignoli L Holtei 1843 III. 28.

Anna von Hohenberg Rs 4 Franz 1839 VII. 26,

Anstellung od. Frau? L 3 Bayard, f. Both 1841 XI. 15, 1842 II. 11.

Der Anteil des Teufels O 2 Scribe, z. Auber 1844 III. 11.

Antonius und Cleopatra Travestie 1 Kotzebue 1841 II. 9.

Ariadne auf Naxos M 1 Brandes, z. Benda 1824 V. 28.
Arlequin als Koch und Arlequins Tod Pm 1 Uhlich 1840 III. 17.
Arlequin als Mutter Pm 1826 III. 27.
Arlequins Geburt aus dem Ei 1831 VII. 11.
Der arme Poet L 1 Kotzebue 1824 VIII. 3, 1827 VI. 26, 1828 I. ?, 1838 IV. 21, 1841 IV. 27.
Armut und Edelsinn L 3 Kotzebue 1826 V. 24.
Arnulf der Schwarze Romantisches Gem. der Vorzeit 4 De la Motte Fouqué 1840 VII. 13.
Arsena die Männerfeindin Zm m G 2 Meisl, z. Gläser 1827 I. 8.
Arsena und Arsenius 1829 VI. 29.
Arsenius der Weiberfeind Zm m G 2 Meisl, z. Gläser 1824 V. 24, 26, 31, VI. 7, 10, 27, VIII. 1, 30, IX. 30, X. 31, 1826 VIII. 19, IX. 24, 1827 VII. 8, 1829 IV. 24.
Der artesische Brunnen L 4 Hopp 1841 V. 7, VI. 4, 1842 II. 18.
Arthur von Montpansier od. Die Kunst für sich einzunehmen V 3 franciából Carl M. 1843 VII. 8.
Aschenbrödl O 2 Ferretti z. Rossini 1826 IX. 28, 1827 XI. 9, XI. 11, 1830 V, 19, 25, X. 23, 1832 II. 19.
Astolf König von Neapel od. Tyrannei und ihre Folgen S 4 Kunz 1842 I. 29.
Asträa die Geistesfürstin 1828 IX. 1, 14.
Attila und Bleda, die beiden Könige der Hunnen Dram. Gem. der Vorzeit 4 Ziegler 1840 VIII. 31.
Die Aussteuer S 4 Iffland 1827 VII. 11.
Die Ähnlichkeit L 3 Forgeot átd. Vogel 1824 VI. 15.
Ältere und neuere Bekanntschaften oder Die entfesselten Geister Qu. Schickh 1840 II. 1, V. 16.
Badekuren L 2 Cosmar 1841 II. 9, III. 22.
Balboa 1827 VI. 6, VII 23.
Baldini di Carmasini der Architekt von Portici od. Die Meeresbraut S 4 Vanini, átd. Grau 1841 VII. 17.
Der Ball zu Ellerbrunn L Blum K. 1837 IV. 20, 1839 VII. ?, 1843 XII. 9. 1844 V. 24.
Ballet 1829 IV. 29, V. 7, 21, 29, VI. 13, IX. 7, 9, 1830 II. 1.
Die Ballnacht od. Der Hundsdoktor als Liebesgott P m G Waldon, átd. Nestroy 1831 IV. 28, 1840 VI. 14, VII. 19, IX. 20, 1841 V. 1, X. 7, 1843 II. 14, 24.
Der Bandit und seine Braut od. Die Räuber von Guadagnola Sr 3 Both 1845 III. 9.
Der Barbier von Peking Pm 1 1844 III. 12.
Der Barbier von Sevilla Ok 2 z. Rossini 1824 VIII. 11, 1827, VI. 28, VII. 3, VIII. 4, X. 11, 1830 IV. 29, V. 16, VI. 22, IX. 11, 18, 1831 VII. 2, 1832 I. 1, III. 13, V. 1, 1840 III. 19, 1841 VI. 14, 1843 VIII. 26, 1846 VII. 22.
Der Barometermacher auf der Zauberinsel Zp m G 2 Raimund Z. Müller V. 1824 VII. 4, 12, 13, 19, 26, IX. 2, 26, XI. 7, 1826 III. 18, XI. 29, 1827 VI. 29, 1829 IV. 3, 1845 I. 1, II. 12.
Die Bastille od. Wer Andern eine Grube gräbt, fällt selbst hinein L 3 Berger 1842 III. 28.
Der Bauer als Millionär I. Das Mädchen aus der Feenwelt
Bayard, der Ritter ohne Furcht und ohne Tadel S 4 Kotzebue 1827 IX. 22, 1839 VI. 19.
Beatrice di Tenda O Romani z. Bellini 1838 (Scene aus —) VI. ?, 1839 (Arie aus —) IV. 16, 1842 ?
Beatrix von Hohenfels S 5 Korntheuer 1827 XI. 16, 1829 II. 28.
Bedienteneifer od. Was der eine gut macht, verdirbt der andere P 1 Herzenskron 1841 II. 16.
Die Beichte L 1 Kotzebue 1824 VI. 11, VIII. 12.
Die beiden Britten Tableau 1827 IV. 16, 17, V. 26, VIII. 9, XII. ?, 1830 III. 20.
Die beiden Galeerensklaven od. Die Mühle von St. Aldervon S 3 franciából Hell, z. Schürer 1839 V. 6, 1840 III. 10, 1841 IX. 29.
Die beiden Grenadiere L 3 Roose 1829 III. 26.
Die beiden Klingsberg L 4 Kotzebue 1824 VI. 22, 1826 VI. 15, 1827 IX. 18, 1830 IX. 2, 1832 I. 12, 1845 III. 13.

Die beiden Louisen od. Die Jugendfreundin L 2 franciából Laembert 1839 VII. 12.

Die beiden Nachtwandler od. Das Notwendige und Überflüssige P m G 2 Nestroy 1837 VI. 16, 1840 VIII. 6, 1844 XI. 15.

Die beiden Savoyarden 1826 VIII. 29.

Die beiden Schlosser Chb Mandlzweig 1844 I. 20, III. 13.

Die beiden Sergeanten od. Der Todeswurf S 3 Hell 1826 VIII. 2, IX. 27, 1828 IX 23, 1832 III. 17.

Die Bekanntschaft beim Einsiedler, die Entführung aus dem Auwinkel und die Verlobung bei der Schöpfung Lp m G 3 Hopp Fr., z. Hopp Gy. 1837 VI. 11, 1838 VI. 29, 1840 VI. 11.

Die Bekenntnisse L 3 Bauernfeld 1837 IV. 8, VIII. 16, 1839 IX. 25. 1840 V. 26, 1841 IV. 19, 1844 VII. 22.

Die Bekränzung des Amor 1827 IV. 3.

Die Belagerung von Ofen 1830 XII. 20.

Die Belagerung von Ostende od. Der Triumph des weiblichen Herzens S Folnesics K. 1841 IX. 4.

Die Belagerung von Saragossa oder Pachter Feldkümmels Hochzeitstag L 4 Kotzebue 1829 I. 27, 1830 I. 12.

Die Belagerung von Solothurn S 2 Weidmann 1827 X. 4.

Belas Flucht und Colomans Rache S 2 Kotzebue 1841 VII. 16.

Belisar T 5 Schenk 1827 XII. ?, 1829 IX. 26, 1831 VII. 9.

Belisar O Cammarano, z. Donizetti 1840 IX. 10, (II. felvonás), 1841 V. 26 (Arie aus —), 1843 VII. 24, 1844 V. 13. 1845 V. 7.

Ben David der Knabenräuber Sr 5 Neustädt 1840 X. 31, 1841 VIII. 4, 1844 XI. 12.

Benajah od. Der Kindesliebe Opfermut Dram. Gem. 4 Kunz 1841 XII. 20, 1842 I. 28.

Der Beneficiant in tausend Ängsten P 2 Nestroy 1841 V. 24, 27.

Die Benefizvorstellung L Théaulon de Lambert és Etienne, f. Hell 1829 V. 30, VI. 4, 1845 VIII. 9.

Benvenuto Cellini oder Das Bild der Portia L 4 Ziegler W. 1829 I. 1, II. 7, IX. 21, 1840 VI. 17.

Der Berggeist od. Der Unzufriedene und seine Wünsche Zsp m G 3 Gleich, z. Drechsler 1827 III. 11, IV. 1, 29, 1831 I. 27, 1832 I. 29, 1841 VIII. 14, 29, 1844 VI. 2.

Die Bergknappen O Körner, z. Köpf 1843 I. 31, 1844 I. 9.

Der Bernsteinring Zsp G m 2 Told z. Gläser 1841 VII. 31.

Berthold Schwarz, Erfinder des Schiesspulvers S 5 Anzengruber 1840 XII. 19.

Die beschämte Eifersucht L 3 Weissenthurn 1829 VII. 2, 15, 1832 III. 27, 1840 VI. 30.

Der beste Ton L 4 Töpfer 1829 VII. 22, 23, 26, 1830 III. 26, 1831 VII. 23, 1839 XI. 12, 1840 VI. 26, 1845 III. 5.

Die Bestürmung von Smolensk S 4 Weissenthurn 1826 XII. 27, 1827 VII. 12, 1829 XII. 19.

Der Besuch auf Lande 1829 X. 29, XI. 17.

Der Besuch im Narrenturm Scene m G z. Seydl és Proch 1840 X. 19.

Der betlehemitische Kindermord Dram. kom. Situationen aus dem Künstlerleben 2 Geyer 1826 XI. 30, 1827 I. 17.

Der betrogene Müller Pm 2 1841 V. 12.

Der Bettelstudent oder Das Donnerwetter L 2 Weidmann 1826 X. 12, 1844 III. 10.

Bettina od. Grausamkeit und Mutterliebe Sr 4 Vogel 1830 XII. 1, 1831 I. 18, 1840 XI. 26.

Bianca della Porta S 5 Collin H. 1841 II. 6.

Bianca Gräfin von Sommersett od. Die Wittwe von London S 4 Birch-Pfeiffer 1841 IX. 25, X. 30.

Bianca Medicis od. Die Braut aus dem Grabe Sr 4 Löhle 1840 XI. 19.

Bianca von Toredo 1827 III. 7.

Biedersinn und List S Vogel 1832 XI. ?

Bihar von Banko od. Die ungarischen Kreuzfahrer unter König Andreas II. S 5 Hilmer 1841 III. 8.

Das Bild T 5 Houwald 1826 V. 20, X. 13, 1829 X. 10, 1840 IV. 25.

Das Bild der Danae S 2 Deinhardstein 1844 X. 17, 30.

Bis Mitternacht P 3 Vogel 1824 VII. 15, VIII. 24.

Die blaue Katze Fm m G 2 Hiller, z. Roser 1826 II. 5.

Bleibt auf der Mittelstrasse 1829 II. 5, III. 31.
Die Bleikammern von Venedig S 3 Gr. Riesch 1826 IX. 11, XI. 11.
Blind geladen L 1 Kotzebue 1826 VIII. 29.
Blinde Liebe L 3 Kotzebue 1832 II. 21.
Der Blitz L 1 1844 III. 15.
Blocks Totengruft M m G 4 Haffner K., z. Görgl 1840 XI. 3, 1841 III. 21.
Der blöde Ritter Par 2 Bäuerle, z. Roser 1824 IX. 4.
Der Blumengarten od. Die Unterhaltung im Olymp 1829 II. 9.
Bob od. Die Pulververschwörung L 2 Duportés De Forges, ford. Hell 1845 I. 25.
Boccaccio Dram. Ged. 2 Deinhardstein 1826 V. 30, XII. 28.
Boromanao, der Seeräuberkönig od. Der Brautraub auf Olivo Sp 2 1839 VIII. 26.
Le bourgmestre de Sardam V 3 Méleswille, 1843 IX. ?
Der böse Krollo od. Der Teufelsschlund am Bernhardsberg Rs 4 angolból Vogel 1839 VII. 2.
Die Brandschatzung L 1 Kotzebue 1839 XI. 21, 1841 V. 15.
Der braune Willems S 4 Schmidt H. 1832 VI. 2.
Die Braut L 1 Körner 1830 XII. 16.
Die Braut aus Arkadien L 4 Grammerstätter 1831 IV. 4, 27, 1841 III. 18.
Die Braut aus der Residenz L 2 Amália szász hercegnő 1841 I. 12.
Braut und Bräutigam in einer Person L 2 Kotzebue 1824 IV. 25, V. 15, VIII. 3.
Die Braut von Lammermoor od. Der Nixenborn S 4 1829 II. 1.
Die Braut von Messina T 5 Schiller 1828 IX. 13, 1829 IX. 18.
Die Brautkrone Sr 5 Cuno 1824 VIII. 26, 1827 II. 24.
Die Brautschau od. Der Schmetterling L 5 Marsano 1841 II. 5.
Der Brautschleier L 1 Weissenthurn 1840 IV. 11, V. 21, X. 7.
Brautstand und Ehestand L 4 Römer 1837 V. 12, 1839 V. 27, VII. 22.
Der Brauttanz od. Der Schwiegersohn von ungefähr L 4 Clauren 1825 XII. 27.
Die Brautwerber in Gänsewitz Trav. des Turniers zu Kronstein 1 Seydl J., z. Görgl 1841 II. 27.
Der Bräutigam als Botaniker L 2 Franciából Herzenskron 1840 XII. 31.
Der Bräutigam aus Mexiko od. Die Feuer- und Wasserprobe L 5 Clauren 1826 VIII. 1, IX. 19, 1828 I. ?, 1829 II. 20, 1831 VII. 12.
Der Bräutigam ohne Braut L 1 Herzenskron 1826 IV. 18, VI. 20, 1827 IX. 20, XII. ?, 1839 V. 22.
Der Bräutigam von Haiti L 5 Franck 1840 X. 26.
Der Brief aus Cadix S 3 Kotzebue 1840 I. 29.
Die Brieftaube L 1 Schikaneder 1826 IV. 21, 1840 VII. 24. 1845 III. 7.
Die Brigittenau bei Wien S 3 Pückler 1843 XII. 3.
Bruder Lüftig od. Faschingsstreiche P m G 2 Schickh, z. Müller V. 1842 I. 19, 1845 II. 4.
Bruder und Schwester in einer Person od. Die drei Wahrzeichen Scherzspiel m G 2 Turteltaub 1839 VI. 4.
Der Bruderzwist S 5 Kotzebue 1827 III. 23, 1831 IV. 25, 1839 X. 28.
Die Brüder Liederlich Zp m G 2 Gleich z. Platzer 1824 XI. 22, 1827 I. 28.
Die Brüssler Spitzen Gem. 3 Bäuerle 1831 II. 17, III. 16.
Die Burg Gölding S 5 Weissenthurn 1829 X. 1.
Das Burggespenst 1844 I. 6, II. 25.
Die Busse 1829 X. 8.
Die Bürger in Wien L 3 Bäuerle 1824 IV. 24, 1827 IX. 13, 1829 VIII. 25.
Bürgerlich und romantisch L 4 Bauernfeld 1837 ?, 1840 III. 26, VI. 12, 1841 VIII. 18, 1844 IV. 23.
Die Bürgschaft Gedicht mit Tableau Schiller 1826 V. 30, VI. 13, X. 25, XI. 25, 1827 III. 28.
Camilla d'Argenti od. Die Abenteuer des tapfern Anastasius Rs m G 3 Schickh, z. Hebenstreit 1839 VIII. 5, 1840 XII. 13.
Capitän Charlotte V 2 Bayard, f. Kuppelwieser 1843 VII. 30, VIII. 13.
Capriciosa L 3 Federici, átdolg. Blum 1837 ?, 1839 V. 3, 1841 VIII. 2, 1844 IV. 25, VIII. 2.

Car Iwan A 2 Castelli 1824 IV. 19, 20, VII. 22, 1830 VI. 8.
Car und Zimmermann Ok 3 Wohlbrück, z. Lortzing 1845 I. 18. (Aria buffa aus —)
Carlos Romaldi oder Die Mühle am Arpeuer Felsen 1827 III. 19, 24.
Carolo Carolini S 5 Meisl 1824 IX. 19, 1830 II. 28.
Cäsario od. Die bekehrte Spröde L 5 Wolff P. A. 1826 IX. 12, 1827 VII. 13, XI. 15, 1829 VII. 31.
Chevalier St. Georges der Mulatte L 3 Mélesville és Beauvoir, ford. Hell 1841 VI. 22, VIII. 16.
Chimene 1830 V. 1.
Chonchon, das Leiermädchen V 3 Franciából Lynker 1843 III. 18, 1844 V. 15, VIII. 1, 1846 VIII. 22.
Christine von Schweden S 3 Van der Velde, f. Vogel V. 1840 VI. 5, 1841 I. 25.
Christoph Columbus S 5 Klingemann 1844 XI. 23.
Christoph und Renata S franciából Blum 1845 X. 11.
Christoph Wind od. Flegeljahrsfatalitäten P m G 3 Liebold, z. Ott 1842 V. 12, 16, X. 22.
Cimburga von Masovien od. Die Sängerbraut Frhr. von Schlechta 1826 XII. 4, 1827 II. 12.
Clara von Montalban od. Das Verbrechen in der Morgenstunde S 5 Bürger E. 1829 XI. 29, 1845 II. 6.
Clara Wendel od. Die Schweizer Räuberin P 2 Franciából Hell 1831 III. 10.
Clementine von Aubigny od. Heldenmut in Frauenbrust S m G 4 Weidmann F. K. 1829 VIII. 29, XI. 21, 1839 VI. 8, X. 12.
Il conte di Lennos O Niccolini 1826 IX. 21. (Scene aus —)
Corona von Saluzzo S 5 Raupach 1840 VIII. 14, 1841 VI. 8, 1844 IV. 30, IX. 27, XI. 11.
Die Corsen 1826 VII. 25, 1828 VIII. 21.
Die Corsen in Ungarn S 4 Kotzebue 1830 I. 21, 1832 I. 7.
Cromwells Ende T 5 Raupach 1844 II. 23.
Cromwells Sohn L 5 Hell 1843 XII. 27.
Damenschneider 1829 IX. 13.
Das war ich L 1 Hutt 1826 VII. 20, 1827 IV. 20, VI. 7, IX. 14, 1829 VI. 30, 1832 I. 10, 1841 VIII. 24. (Az utolsó a színlap tanúsága szerint Steigentesch darabja.)
Der daumenlange Hansel Vm m G 3 Meisl, z. Kauer 1844 I. 31.
Der Deserteur Lebensbild m G 3 Haller Ph. (Weil Fülöp írói álneve), z. Doppler K. 1844 II. 32, IV. 27, V. 9, IX. 2, 5, XII. 1.
Der despotische Affe Pm 1846 XII. 15.
Die deutsche Hausfrau S 3 Kotzebue 1827 VIII. 7, 1830 II. 6.
Die deutschen Kleinstädter L 4 Kotzebue 1829 II. 18, VIII. 6.
Ein deutscher Krieger S 3 Bauernfeld 1846 VII. ?
Das Diadem S 5 Cuno 1844 VII. 4.
Der Diamant 1829 VIII. 2.
Der Diamant des Geisterkönigs P 2 Raimund, z. Drechsler 1825 XII. 18, 31, 1826 I. 22, III. 4, IV. 15, VII. 27, VIII. 24, XI. 26, 1827 I. 6, V. 6, VI. 21, XI. 25, 1831 I. 3, 1832 IV. 7, 1841 XI. 13, 25.
Der Diamantenfabrikant od. Der Millionär von 24 Stunden Lokales Singspiel 3 Schmidt M., z. Görgl 1839 VII. 27, XI. 5.
Der Diamantschlange Zaubermacht 1831 III. 13.
Dichter und Schauspieler od. Das Lustspiel im Lustspiel L 3 Schall 1830 IV. 13, 1840 III. 2.
Des Dichters Morgenstunde Schw. 1. Raics 1841 III. 21.
Die diebische Elster O 2 Gherardini z. Rossini 1827 IX. 12, 1841 VI. 14, X. 13 (Arie aus —).
Der Diener zweier Herren L 3 Goldoni-Schröder 1838 VIII. 1, 1832 V. 11.
Dienstbotenwirtschaft od. Schatulle und Uhr Chb m G 2 Kaiser, z. Hebenstreit 1840 V. 31, VI. 8, 21, X. 25, 1841 II. 16, IX. 14, 1842 III. 29.
Dienstpflicht S 5 Iffland 1829 V. 23, 1840 X. 17.
Das Dilettantentheater od. So geht's hinter den Coulissen zu! L 4 Van der Velde, átd. Gerle 1840 XII. 6, 1841 III. 30.
Doktor Fausts Hauskäppchen P m G Hopp F., z. Hebenstreit 1840 IV. 5,

26, V. 10, 17, IX. 17, XII. 30, 1841 III. 16, V. 23, XII. 7.

Doktor Fausts Mantel Zsp m G 2 Bäuerle 1825 IX. 25, 1827 I. 21.

Doktor Kramperl P 3 Gleich 1831 I. 20, 1832 V. 20, 1839 VII. 31, 1840 II. 14.

Doktor und Apotheker O 2 Stephanie d. j., z. Dittersdorf 1831 III. 4.

Doktor und Friseur P 2 Kaiser, z. Barbieri 1845 III. 24, VIII. 9.

Doktor Wespe L 5 Benedix 1843 V. 24, 1844 XII. 5.

Domestikenstreiche L 2 De Chazet és Dubois-Fontanelle f. Castelli 1837 VII. 12.

Domi der amerikanische Affe od. Der Schiffbruch auf St. Domingo Grosses Sp. m G 3 Told, z. Müller A. 1831 V. 25, 1840 III. 5, 1844 XII. 7.

Dominique od. Das Bündnis mit dem Bösen D'Espagny és Dupin átdolg. Campe 1843 II. 1.

Don Carlos T 5 Schiller 1830 IX. 6, 1842 III. 19.

Don Guttiere od. Der Arzt seiner Ehre T 5 Calderon átd. West 1826 VI. 26, VII. 9, XII. 9, 1829 IX. 5.

Don Juan O 2 Da Ponte, z. Mozart 1842 ?, 1843 VII. 29, VIII. 14.

Das Donauweibchen I. Vm m G 3 Hensler, z. Kauer 1826 I. 20, 29, 1829 X. 11, XI. 8, XII. 6, 1839 VIII. 12, 1840 I. 1.

Das Donauweibchen II. Vm m G 3 Hensler, z. Kauer 1829 X. 25, 1840 I. 5.

Donna Diana L 3 Moreto, átd. West 1824 IV. 22, VI. 12, 1826 IV. 6, V. 27, 1830 III. 24, 1832 IV. 4, 1839 V. 7, 1840 V. 5, 1841 VI. 15, 1844 V. 31, VI. 27.

Das Doppelduell 1829 XII. 1.

Der Doppelgänger L 4 Holbein 1840 III. 16.

Der Doppelpapa od. Bedienter, Vater, Schwager und Schwiegervater in einer Person L 3 Hagemann 1841 II. 22, VI. 14.

Der Dorfbarbier Optte 2, Weidmann, z. Schenk 1826 VI. 6, 1827 V. 27, 1830 VII. 21, 1845 I. 26.

Die Drachenhöhle bei Röthelstein Sr 4 Kollmann 1841 II. 15, 1844 II. 18, 1845 II. 2.

Dramatisch-musikalischer Eisenbahnflug mit dem Lokomotiv des Witzes auf der Bahn das guten Humors im Zauberreich der Phantasie mit scherzender Musikbegleitung der Lust und fröhlichem Raketenfeuer der guten Laune od. Einen Hauptspass gibt es auf jedem Fall! Qu 1840 IX. 2.

Dramatische Faschingskrapfen mit musikalischer Tutti-frutti Qu 3. 1841 II. 9.

Drei Jahre Lb 3 Scholz, z. Müller A. 1844 III. 2.

Die drei Liebhaber Pm 1 1844 III. 19.

Drei misslungene Pläne od. So ist es besser! L 1 Offenheim 1840 V. 21, 28.

Die drei Musketiere od. der Rächer Sh Dumas ut. I. B. 1846 XI. 14.

Drei Tage aus dreissig Jahren od. Tag und Nacht des Künstlerlebens Lb m G Vary, z. Proch 1841 II. 21, III. 14, IV. 12, VI. 5.

Drei Tage in Ofen. I. Mathias Corvinus od. der treue Rettungskampf, II. Soliman in Ofen od. Die Wittwe Zápolyas, Kurt III. Ein Tag nach der Überschwemmung, Seydl J. 1839 XII. 14, 15, 1840 V. 12, 1842 III. 13.

Dreissig Jahre aus dem Leben eines Lumpen P 3 Nestroy 1837 V. 1, 1840 VII. 14.

Dreissig Jahre aus dem Leben eines Spielers S 3 Ducange, átd. Ribics 1828 VIII. 25, 27, 1829 III. 29, VI 10, 1831 II. 24, 1839 XII. 16, 1840 VII. 7, 1841 XI. 4.

Dreizehn Mädchen in Uniform V 1 Angely, z. Gläser 1830 VII. 26, 27, 28, XI. 8, 12, 1831 I. 2, 1832 V. 24, 1837 V. 3, 1842 III. 5.

Die Drillinge L Bonin 1830 III. 31.

Die Dumme von Nussdorf Par. m G Meisl, z. Volkert 1831 II. 1, III. 15.

Ebbesen von Nörreries 1829 XII. 26.

Eduard in Schottland od. Die Nacht eines Flüchtlings S 3 Duval, átdolg. Kotzebue 1824 VII. 29, 1829 IX. 10, 1830 II. 4.

Eduardo e Cristina O Schmidt z. Rossini 1826 IX. 28. (Scene aus —)

Der Educationsrat L 1 Kotzebue 1837 VII. 11.

Egmont T 5 Goethe 1826 XI. 8.
Der Ehemann auf Schleichwegen 1828 I. ?.
Ehemann und Junggeselle oder Eine Freundschaft ist der anderen wert L Lebrün 1843 I. 16.
Die Ehestandscenen L 3 Kringsteiner 1827 X. 1.
Der Eheteufel auf Reisen Zsp m G 2 Gleich, z. Volkert 1824 X. 7, 1827 VII. 29, 1829 VI. 21, 1830 I. 15, VII. 20, 1832 IV. 12.
Der Ehrgeiz in der Küche P 1 Scribe és Mazères, átd. Lembert 1827 VI 7, VII. 31, 1837 VII. 6, 1840 II. 21, 1841 III. 18, IV. 17.
Die eifersüchtige Frau L 2 Kotzebue 1824 IX. 7, X. 12, 26, 1830 VII. 5, 1838 V. 15, 1841 VII. 13. 1844 V. 3, 29.
Die Eifersüchtigen L 4 Schröder 1824 IX. 28.
Ein Uhr M 3 Angolból Vogel V., z. Lannoy 1827 VIII. 29, 31, X. 7, 21, 1829 III. 13, XII. 20, 1832 IV. 8, 1838 IV. 16, 1841 X. 28, 1845 XII. 18.
Die Einfalt vom Lande L 4 Töpfer 1837 V. ?, 1841 VIII. 12.
Eins für Zehn L 1 Scribe és Delavigne, f. Kurländer 1830 I. 27.
Das einsame Haus 1827 V. 22, VI. 26.
Die Einsiedelei im Walde oder Der unsichtbare Zeuge S 3 Pixérécourt, f. Br. Biedenfeld 1828 IX. 28, 1839 X. 8, 14.
Die Eisenbahn L 1 Schilling 1844 IV. 29, V. 29.
Eisenbahnheiraten P m G Nestroy, z. Scutta 1844 XI. 1, 19.
Die eiserne Maske S 5 Zschokke 1837 ?.
Die elegante Bräumeisters-Witwe aus Regensburg Kringsteiner 1827 III. 22.
Die Elfenkönigin 1830 XII. 12.
Elias Pfifferling Qu Hölzl 1827 IX. 6.
Elias Quodlibet od. Der Direkteur in tausend Ängsten 1827 III. 26, V. 20.
Elias Regenwurm P m G 2 Hopp Fr., z. Hopp Gy. 1839 VI. 27. 1841 V. 17.
Elisa und Claudio O 2 Romanelli z. Mercadante 1826 III. 10, 1844 II. 24.
Elisabeth Sh. 5 Fels 1841 XII. 4.
Elise Valberg L 5 Iffland 1824 X. 30, 1826 VI. 29, 1827 IV. 4, VI. 5, 1830 I. 16, 1832 III. 21, 1844 XI. 26.
Elle est folle L 1839 IX. ?.
Emilia Galotti T 5 Lessing 1826 VI. 24, 1828 I. ?, 1845 X. 23, 1846 XII. 16.
Der Empfehlungsbrief L 4 Töpfer 1828 VIII. 9, 1829 VIII. 4, 1839 XII. 10.
Les enfants d'Édouard T Delavigne 1843 IX. 23.
Engel und Dämon od. Moderne Ehestandsqualen L 3 Forst és Leutner 1840 XII. 12, 1841 IV. 16.
Die Engländer in Paris P 4 Birch-Pfeiffer 1837 ?, 1839 VI. 18, 1841 IX. 28, 1842 II. 19.
Die Entdeckung L 2 Steigentesch 1828 VIII. 5, 1829 X. 8.
Die Entführung L 3 Jünger 1824 VIII. 10, 1828 VIII. 14, 1838 II. 6.
Die Entführung der Prinzessin Europa Par 2 Meisl, z. Müller V. 1826 III. 13.
Die Entführung vom Maskenball od. Die ungleichen Brautwerber P m G 3 Schickh, z. Müller A. 1838 IV. 24, 1839 IV. 28, 1840 IV. 22, 1841 IV. 15, VIII. 17, 1842 II. 8, 1844 X. 10.
Das Epigramm L 4 Kotzebue 1824 VII. 20, 1826 V. 18, X. 10, 1827 VII. 10, 1831 V. 31, 1838 I. 23, XI. ?, 1844 VIII. 23.
Er bezahlt Alle! L 1 Mélesville-Koch 1840 IV. 30, 1844 III. 30, VIII. 14.
Er hat sich nur einen Jux gemacht P Weil, z. Seydl 1842 VI. 5, 1845 X. 2.
Er mengt sich in alles L 5 Jünger 1832 V. 15.
Er muss aufs Land L 3 Bayard és De Wailly, átd. Friedrich 1845 II. 1, III. 14, V. 17, 1846 XII. 1.
Der Erbprinz S 4 Ziegler 1824 V. 11, X. 21, 1828 VIII. 19.
Die Erbschaft L 2 Kotzebue 1826 VIII. 16.
Die Erbschaft Vsp Angely 1839 V. 15, 1844 III. 15, VII 11.
Der Erbvertrag S 2 Vogel V. 1826. VIII. 14, 1827 XI 24, 1830 II. 20, IV. 17, VII. 6, 1840 V. 22.
Das Erdbeben zu Lima M 3 Schritt 1844 X. 5, 1845 II. 20.
Die Erinnerung S 5 Iffland 1830 III. 30, 1841 XII. 28.
Ernst und Humor L 4 Bauernfeld 1841 VIII. 19.

Ernst und Scherz od. Der Mann im Feuer L 3 Ziegler 1825 XII. 15, 1826 XII. 2, 1828 IX. 25. 1832 II. 23, 1840 V. 6, 1843 XII. 15.

Die Erscheinung des Friedens auf dem Schlachtfelde Tableau 1826 X. 2.

Erste Liebe oder Jugenderinnerung täuscht manchmal! L 2 Castelli 1827 XII. ?, 1829 XI. 12, 1844 VII. 19, XII. 31.

Der erste Schritt L 4 Weissenthurn 1839 IV. 6, 1841 V. 14, XI. 29.

Erziehungsresultate L 2 Blum K. 1844 X. 8.

Es bleibt unter uns 1826 I. 17, 1829 V. 16.

Es spukt L 2 Weissenthurn 1825 XII. 1, 1826 III. 7, 1827 VIII. 21, 1828 IX. 16, 1830 III. 18, XI. 30, 1831 II. 25, 1832 II. 29.

Eskimo 1831 II. 13.

Essex T 5 Banks 1827 IX. 15, XII. ?

Etwas für jedermann 1829 V. 4.

Eugen Aram od. Die Strafe durch eigenes Urteil S 5 Rellstab 1841 XI. 1.

Eulenburg am Donauwirbel od Rache für Dirnenraub Rs 4 Hilmer 1830 I. 30. 1841 II. 14.

Eulenspiegel Lp m G 4 Nestroy, z. Müller A. 1830 II. 2, III. 16, 1837 V. 4, 1838 VIII. 4, 1839 XI. 27, 1841 VI. 17, 1842 II. 4, 1844 IV. 11, VI. 26.

Evakathel und Schnudi Carr. 2 Perinet, z. Müller V. 1826 I. 30, II. 2, 19, 1828 VIII. 31, 1829 VI. 28.

Der ewige Jude od. Die Geheimnisse des Lebens S 3 Schritt z. Doppler K. 1843 IV. 27, 1845 II. 22.

Der Fabrikant S 3 Souvestre, átd. Devrient 1841 IV. 3, VII. 9, 14, 1844 I. 19, VII. 4, 1845 III. 26.

Der Fackeljunge von Cremona od. Die Bluthochzeit zu Venedig Rs 4 Kramer 1826 III. 3, 1845 II. 17.

Die Fahrt nach der Schlangenburg 1829 VII. 29, VIII. 9.

Die Fahrt nach Füred oder Pesther Beigl und Reifringl Schw m G 2 br. Klesheim 1844 VII. 7.

Der falsche Bosco 1830 VII. 3, 11, XI. 7.

Die falsche Catalani P. 2 Bäuerle, z. Schuster, 1824 V. 16, 1826 IV. 1, 4, 1830 V. 20, 1831 III. 17.

Die falsche Griseldis P 3 Niklas 1842 VI. 18.

Der falsche Improvisator od. Die Engländer in Pest P Lembert 1845 VII. 11.

Der falsche Lewin oder Rigilibigilis humoristische Spaziergänge durch die Welt Zp 2 z. Müller V. 1824 VI. 8, 20, 1830 X. 24.

Die falsche Prima Donna P m G 2 Bäuerle, z. Schuster 1830 IV. 15, 1837 V. 9. 1841 IX. 26.

Die falsche Scham S 4 Kotzebue 1827 XII. ?

Der falsche Schlüssel S 3 Fréderic és Laqueyrie, átd. Vogel V. 1829 VI. 6, VII. 21, 1831 VII. 16.

Die falschen Vertraulichkeiten L 5 Marivaux, átd. gr. Majláth 1829 IV. 24.

Die Falschmünzer im Chrudimer Walde od. Das geraubte Schatzkästchen Sr 3 Vogel V. 1831 VI. 26, 1832 V. 26, 1840 VIII. 1, IX. 18.

Die Familie Fliedermüller P m G 1 Schneider L. 1844 XII. 20.

Die Familie Rickeburg S 1 Scribe, f. Castelli 1839 VI. 28, VII. 4, 16, XII. 31, 1840 IV. 24.

Die Familien Knieriem, Zwirn und Leim od. Der Weltuntergangstag Zp 2 Nestroy, z. Müller A. 1839 VI. 16.

Familienleben eines guten Königs 1844 III. 8.

Die Faschingswehen od. Schneckerl der neunmal zu Grunde gegangene Landbader Kom. Singsp. 3 mit Zaubereien und Flugwerk Grünstein, z. Bauer 1826 IV. 2, 1831 III. 13.

Fatalitäten und Abenteuer 1831 V. 17, 23.

Faust T 5 Goethe 1830 V. 8, 1844 VII. 5 (Scenen aus —)

Der Färber und sein Zwillingsbruder P m G 3 Nestroy, z. Müller A. 1840 V. 28, XI. 30, 1841 II. 20, IX. 23.

Die Fee aus Frankreich od. Die Liebesqualen eines Hagestolzen P m G 2 Meisl, z. Müller A. 1826 IV. 7, VI. 17, 1827 V. 13, 1828 VIII. 24, 1829 V. 1, 1830 I. 10, VI. 13, 1831 VI. 30, 1840 II. 18, XII. 16.

Die Fee Lindane P m G 2 Bäuerle, z. Kanne 1826 XII. 20, 1827 I. 2, III. 4, VI. 10, IX. 30, 1829 IV. 21, VI. 5, 1830 II. 22, 1839 VI. 23, VII. 28.

Fee Sanftmut und Fee Gallsucht P 2 Meisl 1829 VI. 17.

Die Fee und der Ritter od. Die Verlobung in Amors Reiche Fm m G 2 Meisl, z. Müller V. 1824 XI. 3, 4, 8, 14, 1826 VII. 10, 30, XII. 10.

Die Fee vom Schneeberg und der Zauberer von Himmelaija (sic) od. Fagott und Zither Zp m G Blum F., z. Seydl 1840 XII. 26, 1841 III. 7, XII. 5.

Fehlgeschossen P 1 Costenoble 1840 IV. 29, X. 11, 1841 X. 5.

Der Felsensteg S Koch 1845 X. 20.

Der Felsenturm am Arno Sr Lebrün 1842 II. 2.

Der Felsenturm auf Rabenhorst S 3 1831 III. 7.

Ferrandino S 4 Hensler 1827 IX. 9 (I.), 16 (II.), 23 (III.), 1830 I. 24, 1845 I. 5.

Fesseln L 5 Scribe, átd. Hell 1844 III. 18.

Das Fest der Handwerker V 1 Angely 1832 XII. 18, 1837 IV. 24, VI. 10, 1838 IV. 21, 1840 VII. 15, 1841 IV. 17, VIII. 27, 1844 X. 13, 30, 1845 XII. 8.

Das Fest der Weihe Vsp m G 1 Meisl, z. Kleinheinz 1824 IV. 19, 20, 25.

Die Feuerprobe L 1 Kotzebue 1839 XI. 19.

Fiesko od. Die Verschwörung zu Genua im Jahre 1547 T 5 Schiller 1825 XII. 19, 1826 II. 17, 1827 III. 10, 1830 VI. 29.

La fiole de Cagliostoro 1843 IX. 16.

Die Fischerin von Island Sr 1846 XII. 20.

Flora die Fee aus Ofen oder Der Triumph der Männer (I. Arsena) Zm 2 Meisl, z. Gläser 1831 ?.

Florian Spitzkopf od. der Bräutigamspiegel in der Drudenfussgasse P m G 2 Hopp Fr., z. Müller A. 1839 V. 20, VI. 13, IX. 19, 1840 III. 29, VII. 16, 1841 VIII. 11, 1842 I. 26.

Der Fluch des Stolzes S 5 Zedlitz 1845 VI. 28, VII. 9.

Fluch und Segen S 2 Houwald 1828 V. 6, 1829 X. 29, 1840 X. 28.

Der Flügelmann oder Er muss sie heiraten L 1 Meisl 1840 XI. 8.

Folgen einer Gartenbeleuchtung L 3 Amália szász hercegnő 1842 III. 1.

Fra Bartolomeo od. Das Stift zu Worms S 5 Birch-Pfeiffer 1842 III. 9.

Fra Diavolo O 3 Scribe, z. Auber 1831 I. 21, 1841 IV. 2, 1842 VII. ?, 1844 VII. 26.

Franz Walter Chg 4 Bauernfeld 1839 X. 29, 1840 I. 20.

Die Frau zweier Männer S 5 Babo 1829 IV. 22, VI. 23.

Frauenemancipation L 3 Marchland 1840 X. 1, XII. 2.

Frauenfreundschaft L 1 Lafitte, átd. Angely 1838 III. 8, 1841 IV. 27.

Das Fräulein vom Lande od. Sie bezahlt die Schulden nicht L 5 Amália szász hercegnő 1840 I. 25, IV. 10.

Die Fräulein von St Cyr L 5 Dumas, átd. Koch 1844 XII. 27, 1845 III. 11, VIII. 4.

Freie nach Vorschrift od. Wenn Sie befehlen? L 4 Töpfer 1840 VI. 9, IX. 25.

Der Freischütz O 3 Kind z. Weber 1825 XII. 2, 21, 28, 1826 I. 3, II. 10, III. 2, VIII. 22, 1827 VIII. 13, IX. 25, XI. 1, 1830 IV. 19, V. 3, 29, VII. 14, XI. 11, 1831 III. 19, VII. 7, 1832 II. 25, V. 31 (részlet), 1842 V. ?, 1843 VIII. (I—II. felv.), 1844 I. 21, VIII. 21.

Die Fremde S 5 Weissenthurn 1841 VII. 12, 1845 III. 19.

Der Freund in der Not L 1 Bäuerle 1826 VI. 9, X. 12, 1827 VIII. 21, 1831 V. 26, 1839 IV. 3, 1841 V. 6.

Eine Freundschaft ist der andern wert L 5 Lebrün 1826 I. 1, 7, III. 16.

Freundschaftproben od. Die Schule der Ehemänner Angolból Vogel V. 1839 VII. 16, 1840 IX. 28.

Fridolin Dr. G 3 Holbein 1824 VIII. 8, X. 14, 1826 VI. 3, 1832 III. 3, 1831 VII. 3, 1838 II. 26.

Friedrich von Oesterreich od. Die Gegenkaiser Sh 5 Klingemann 1826 X. 4

Fröhlich, der lustige Chorist Kom. Optte 2 Schneider, z. Gläser 1839 XII. 28, 1840 I. 19. IV. 20, X. 15.

Furcht und Hoffnung Vsp 1845 XII. 26.

Fünf Ehestandsvariationen od. Wer hat am Ende Recht? Die Männer oder die Frauen? Chb 4 Bukstone, átd. Wertheimer 1841 I. 6.

Fünfundzwanzig Kerkerjahre od. Hermann v. Kronenberg Dram. Gem. 5 Franciából Hell 1841 III. 20.

Der Fürst über Alle 1829 VII. 27.
Die Fürsten Chawansky S 5 Raupach 1828 V ?
Die Fürstenbraut S 5 Amália szász hercegnő 1838 V. 28.
Fürstengrösse S 5 Ziegler 1827 XI. 4, 1829 II. 8.
Die Gaben des Jahres, Prolog, Anschütz 1826 I. 1.
Gabriele S 4 Castelli 1826 I. 24, II. 16, IV. 18, VI. 13, 1827 VIII. 14, 1830 IV. 14, 1837 VII. ?
Gabriele de Belleisle od. Leichtsinn und seine Folgen S 5 Dumas, átd. Römer 1840 I. 18, XI. 14, 1845 II. 13.
Die Galeerensclaven S 3 franciából, z. Kleinheinz 1824 IX. 26, XI. 12, 28, 1828 I. ?, 1830 IV. 27, 1832 III. 10.
Der Gallego von Lissabon S 4 Blum Fr. 1840 II. 15, III. 14, V. 29, 1841 VIII. 31.
Die Gallopade 1829 II. 10.
Der Gang ins Irrenhaus L 1 Scribe és Delestre—Poirson, átd. Herzenskron 1826 V. 23, 1828 VIII. 26, 1829 XI. 10, 1837 VII. ?
Das Gasthaus zur goldenen Sonne L 4 Clauren 1829 III. 17.
Das Gastrecht S 5 Ziegler 1827 XI. 3, 1831 VIII 16, 1832 III. 15.
Die Geächteten S 4 Weidmann 1829 V. 14.
Die Gebieterin von St Tropez S Anicet-Bourgeois és D'Ennery, átd. Lembert 1846 IV. ?
Gebrüder Foster Gem 5 Töpfer 1839 VI. 10. 1840 V. 11.
Der Gefangene Ok 1 Kotzebue, z. Della Maria 1829 VIII. 11, X. 15, XI. 12.
Die gefährliche Nachbarschaft L 1 Kotzebue 1837 VII. ?
Die gefährliche Tante L 4 Albini 1837 VII. 20, 1839 VII. 15, 19, 1841 IV. 29.
Gegen Torheit gibts kein Mittel P m G 3 Nestroy, z. Müller A. 1844 III. 26.
Ein Geheimnis od. Der Romanschreiber S 3 Arnould és Fournier átd. Cosmar 1841 XII. 14.
Die Geheimnisse von Paris Volksbild 6 Blum K. 1844 V. 11, 14.
Die Geheimnisse von Paris S D'Ennery és Grangé, átd. Carl 1845 III. 29, 30.
Die geheimnisvolle Macht 1829 III. 21.
Das Geisterschloss Zsp m G 3 Zöllner F., z. Grill 1843 XII. 21.
Die Geistesgegenwart L 2 1831 II. 22.
Der Geizige L 5 Molière, átd. Zschokke 1829 V. 19, 1842 I. 4.
Geiza, Herzog der Magyaren od. Die Drudenhöhle im Blocksberg S 5 Behem 1825 XII. 12.
Geld! Chg m G 3 Kaiser, z. Müller A. 1842 II. 28.
Die Gemsenjäger od. Der Schneevogel Sr m G 3 Told 1826 X. 11, 15, 22, 1827 VIII. 5 1831 VIII. 17.
Der General-Auditor od. Der König in Gefahr Sp. 4 mit Märschen, Gefechten, unter Mitwirkung der Regimentsmusikbande u. mit Kunstfeuerwerk des Herrn Velté 1841 VI. 12.
Genieren Sie sich nicht L 1 Holbein 1825 XII. 30, 1826 III. 7.
Genovefa S 4 Crenzin 1830 III. 29.
Die Geprüften S 5 Weissenthurn 1842 I. 24.
Der gerade Weg der beste L 1 Kotzebue 1824 VII. 22, VIII. 12, XI. 20, 1832 II. 24.
Die geraubte Russin od. Die Sturmglocke B 1 Uhlich, z. Eberwein 1829 VI. 16, 1839 V. 21.
Das Gericht der Templer 1829 IV. 27, VIII. 18.
Das Geschenk des Fürsten Chg 3 franciából Herzenskron 1838 III. 7.
Die Geschichte eines echten Shawls in Wien od. Herr von Tretterls Fatalitäten Lg 3 Meisl 1841 IX. 18.
Die Geschwister od. Der Brandstifter S 5 Raupach 1839 X. 7, 1840 X. 12, 1841 I. 11, 1844 II. 10, VII. 9.
Das Gespenst auf der Bastei Lp m G 2 Meisl, z. Volkert 1829 V. 31, XII. 8, 1832 I. 15.
Des Gespenst auf der Brautschau L 3 Zahlhaas 1840 II. 8.
Das Gespenst in Krähwinkel P m G 2 Meisl, z. Gläser 1824 XI. 29.
Das Gespenst und die Nachtwandlerin L 1 Koch 1841 II. 27.
Das Geständnis L 1 Kotzebue 1840 V. 2.
Die getreuen Untertanen 1830 X. 19.
Der Gevatter Mathias od. Das neu errichtete Badhaus an der Donau

L 5 Stegmayer 1826 II. 3, 1827 II. 10, 1830 IV. 21.

Die Gibellinen in Pisa (Les Huguenots) O 5 Scribe, z. Meyerbeer 1845 I. 18, (Arie aus —)

Gisela von Bayern erste Königin der Magyaren S 5 Meisl 1827 II. 7.

Gisperl und Fisperl od. Alle Minuten was anders Zp 3 Bäuerle, z. Drechsler 1826 VII. 19, 21, IX. 3, 10, XII. 8, 1827 II. 11, IV. 5, 1828 VIII. 3, 1829 IV. 28, V. 10. 1831 II. 21, 1838 IX. 17, 1840 VI. 6.

Ein Glas Wasser L 5 Scribe, átdolg. Hell 1841 XI. 20, 25, XII. 13, 1842 II. 1, 1843 IX. ? (franciául), 1846 IX. ?.

Ein Gläschen Schnaps Par 4 Weil F. 1841 XI. 27.

Gleiche Schuld, gleiche Strafe L 4 Castel 1829 II. 11, III. 12.

Gleiches mit Gleichem L 1 Fréderic, átd. Vogel 1830 IV. 12.

Gleichheit der Jahre P m G 4 Nestroy, z. Müller A. 1838 VI. 24.

Das Glockenspiel in China 1829 VI. 30.

Gluthan und Alcinde 1829 VI. 22.

Glück bessert Torheit L 5 Miss Lee, átd. Schröder 1827 VII. 5, 24, 1839 VII. 9.

Glück durch Unglück L 1 Schildbach 1840 XI. 1.

Glück, Missbrauch und Rückkehr od. Das Geheimnis des grauen Hauses P m G Nestroy, z. Müller A. 1839 XI. 9, 1840 I. 12.

Die glückliche Täuschung od. Isabella Herzogin von Pisa Ohk 2 olaszból Grünbaum, z. Rossini 1826 III. 30, IV. 28, 1827 VI. 19, VIII. 18.

Der glücklichste Mensch — der grösste Narr — das beste Weib P m G 3 Hopp Fr., z. Hopp Gy. 1838 II. 22, 1839 VIII. 14.

Das goldene Kreuz L Kurländer 1837 VIII. ?, 1839 VII. 12, XI. 6.

Das goldene Kreuz L 2 franciából Harrys 1843 X. 24.

Die goldene Leier Pm Spiro 1826 III. 6, 8, 11.

Der goldene Schlüssel Pm 1 1844 III. 8, 19.

Goldkönig, Vogelhändler und Pudelscherer od. Die Eisenpforte im Felsentale Zsp m G 2 Hopp F., z. Müller A. 1845 III. 2.

Des Goldschmieds Töchterlein S 2 Blum K. 1839 VII. 30, 1841 VIII. 11.

Götz von Berlichingen mit der eisernen Hand Rs 4 Goethe, átd. Grüner és Demmer 1839 IX. 2.

Graf Benjowsky od. Die Verchwörung auf Kamtschatka S 5 Kotzebue 1826 IV. 12, 1827 V. 5, 1831 III. 12, 1832 IV. 3, 1840 IV. 4.

Graf Ortenburg oder Das Hospital zu Florenz S 5 Kollmann 1844 XII. 2.

Der Graf von Burgund Rs 4 Kotzebue 1826 VII. 4, 1828 IX. 27, 1830 X. 12, 1839 IX. 17, 1841 IX. 13.

Graf Waltron od. Die Subordination S 5 Möller 1831 V. 12.

Die Grafen Mombelli 1826 IX. 16, 1829 I. 10.

Die Grafen Montaldo S 5 Pannasch 1840 II. 3.

Der graue Mann S 4 Crenzin 1827 VIII. 22.

Die Gräfin von Villavasta Dram. Ged. 4 Oekonom Naum 1841 V. 28.

Griseldis T 5 Halm 1837 V. 20, VII. 10, 1838 V. ?, XI. 21, 1839 VII. ?, 1840 IX. 9, 1844 I. 30, VI. 29, 1846 VII. ?.

Die Grossmama S 4 Ziegler 1824 IX. 7, 1826 III. 28, X. 19, 1829 I. 16, 1830 III. 20.

Die Grufträuber S 5 1826 XI. 4.

Der grüne Domino L 1 Körner 1839 XII. 11, 1840 II. 4.

Der grüne Hadrian Zeitbild m G 3 Hopp Fr., z. Hopp Gy. 1844 XI. 30.

Die Gunst der Kleinen od. Die Hintertreppe L 1 Rosenau 1826 VII. 13, 20, 1839 VIII. 28, XII. 13, 1840 VI. 2, 1841 VI. 28.

Die Gunst des Augenblicks oder Der schüchterne Freier L 3 Devrient E. 1845 II. 23.

Gustav od. die Minengräber in Schweden S 5 Martellière, átd. Treitschke 1830 XII. 30, 1831 II. 19.

Gustav Adolf, König der Schweden und Tilly der Feldherr der Liga. Historisches Schlachtgemälde 4 Ernst 1841 VI. 20, VII. 4, XII. 8.

Gustav Wasa S 3 Kotzebue 1840 VIII. 11.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Das Gut Sternberg od. Der Haupttreffer aus der Güterlotterie L 4 Weissenthurn 1830 XII. 7, 1831 II. 18, 1332 V. 8, 1840 X. 6, 1844 XI. 18.
Hahn und Hector L 3 Raupach 1840 II. 10, III. 11.
Der Hahnenschlag S 1 Kotzebue 1826 XI. 14, 1827 X. 23, 1828 IX. 16.
Hamlet, Prinz von Dänemark T 5 Shakespeare 1832 IV. 23, 1844 I. 8.
Hamlet, Prinz von Tandelmarkt Par m G 3 Perinet, z. Kleinheinz 1829 I. 25.
Die Hammerschmiedin aus Steiermark P m G 2 Schickh, z. Suppé 1830 VI. 15, 1844 IV. 14, 22, VII. 24, IX. 17, 1845 II. 7.
Ein Handbillet Friedrich II. Chb 3 Vogel A. 1844 I. 10, II. 13.
Hans auf dem Scheidewege 1837 VII. 27.
Hans in Wien L 3 Krirgsteiner 1827 I. 31, 1829 I. 4.
Hans Klachel od. Der Bräutigam v. Prelautsch Ok 2 Steinsberg, z. Tuczek 1829 III. 18.
Hans Sachs S 4 Deinhardstein 1829 IV. 30, X. 3, 1830 I. 23, VII. 13, IX. 9, 1832 I. 28, V. 23, 1840 VI. 4, IX. 5, 1841 VI. 1, XII. 29.
Harlekin als Statue Pm 1 1844 III. 10, 17.
Des Hasses und der Liebe Rache od. Die Franzosen in Spanien S 4 Kotzebue 1824 IX. 25, 1826 VIII. 5, 1827 III. 6, 1840 VI. 24.
Das Haus Anglade S 3 1827 X. 22.
Das Haus Barcelona od. Der Tag des Fluches und der Rache T 5 Berge 1827 X. 8, 1837 VII. 15.
Das Haus der Laune L 3 Bäuerle 1830 XII. 19, 1831 I. 30.
Der Hausdoktor L 3 Ziegler 1825 XII. 29.
Die Hausehre S 5 Hannamann 1824 IX. 3, XI. 6
Der Hausfriede L 3 Iffland 1829 II. 6, VI. 19.
Das Hausgesinde Optte z. Fischer 1826 VIII. 3, 1829 I. 6.
Hätt'ich lieber nicht geheiratet 1843 XII. 2.
Das Häuschen in der Aue L 1 Herzenskron 1827 XI. 29, 1829 V. 7, 21, 1844 IV. 26, VI. 7, VII. 11, 17.
Das Häuschen in der Gärtnerstrasse 1830 V. 13.
Der häusliche Zwist L 1 Kotzebue 1824 X. 2, 1843 XII. 12, 1844 II. 26.
Hedvig, die Banditenbraut S 3 Körner 1824 IX. 8, 1827 I. 23, 1830 VI. 21, 1832 V. 22, 1840 VII. 8, 1841 IX. 1.
Die heftige junge Frau 1830 IX. 29, X. 30, XI. 9.
Die Heimkehr des Sohnes S 4 Amália szász kercegnõ 1842 II. 10.
Heinrich IV. vor Paris S 4 Morton, átd. Vogel 1829 XI. 28, 1830 II. 13.
Heinrich Reuss von Plauen T 5 Kotzebue 1826 XII. 11.
Heinrich von Anjou S 5 Le Sage, átd. Zahlhaas 1830 XII. 4.
Heinrich von Hohenstaufen T 5 Pichler 1829 V. 25.
Die Heirat aus Vernunft L 3 Kurländer 1827 VII. 17, XI. 13, 1829 I. 13, 1830 III. 3, 1831 III. 18, 1832 II. 16, V. 17.
Die Heirat durch die Güterlotterie L 1 Meisl 1829 II. 25, 1844 VIII. 8.
Die Helden L 1 Marsano 1832 III. 20, 1837 IV. 24.
Heldenkränze und Alpenblumen Qu 2 1841 VII. 10.
Helene od. Weibertreue und Mutterliebe Sm G 3 Girard, f. Seyfried 1832 XII. 3, 1838 I. 27.
Heraclius Beherrscher des Orients od. Die Pflegesöhne in Thessalien Sr 5 Kratter 1826 XI. 3.
Herma od. Die Söhne der Rache S 5 Birch-Pfeiffer 1840 I. 4.
Hermiona, die Braut der Unterwelt 1830 X. 16, 1831 I. 23.
Herr Jakob und Frau Nannerl od. Der Wettlauf im Prater Lp m G Schikaneder után, z. Müller V. 1839 VIII. 29.
Herr Joseph und Frau Baberl od. Die Schlittenfahrt im Prater Lp m G 3 Schikaneder után, z. Müller V. 1830 XII. 5, 11, 21, 1831 I. 29, III. 22, V. 9, VII. 24, 1844 XII. 19.
Herr Rochus Pumpernickel P m G 3 Stegmayer 1826 VI. 10, 1832 II. 5 1839 IX. 14, XI. 10. 1845 I. 14.
Herr und Sklave S 2 Frh. v. Zedlitz 1840 VII. 10.
Der Herr Vetter aus Eipeldau 1844 II. 20.
Herr von Greiferl od. Der geprellte Schatzgräber Ok 3 Meisl, z. Roser 1825 XII. 11.

Die Herrin von der Else S 5 Sheridan, átd. Blum F. 1840 V. 1, XI. 16.

Herz und Ehre S 3 Bayard, átd. Koch 1839 XI. 20, 1840 XII. 28.

Herzensgeheimnisse od. Das Mädchen? Die Frau? od. Die Wittwe? L 4 Grammerstätter 1826 V. 15, 1829 IX 3.

Herzogs von Richelieu erstes Abenteuer L 2 franciából 1843 IX. 18, XII. 7, 1845 V. 10.

Der Herzogsbefehl L 4 Töpfer 1827 XII. ?, 1841 VII. 27.

Der Hexenspuk im Ofner Blocksberg S m G 3 Br. Klesheim 1844 VI. 21, 22, 23, 25.

Hieronimus Storch der Zeitungsnarr od. Der Postillon d'amour von Holz P m G 3 Blum F. 1840 X. 22.

Der hinkende Doctor od. Die homeopatische Kur L 3 Leuthner 1840 IV. 27.

Hinko der Freiknecht S 5 Birch-Pfeiffer 1839 V. 11, VIII. 7, 24, 1841 VIII. 7, 1844 V. 22, 1845 IX. ?

Der Hirsch S 2 Blum 1837 ?, 1839 X. 9, 1840 I. 7, II. 7, 1841 VIII. 5, 1842 I. 25.

Der Hirtensohn S 1 Wertheimer 1840 IV, 24.

Die Hochzeit des Figaro O 2 Da Ponte, z Mozart 1840 X. 19 (Scene aus —).

Der Hofmeister in tausend Ängsten l. Der Weiberfeind in der Klemme.

Hohe Brücke und tiefer Graben od. Ein Stockwerk zu tief P 1 franciából Börnstein 1844 V. 21, 1845 VII. 5.

Der Holländer Michel Vm 3 Mosenthal, z Titl 1845 IX. 9.

Die homeopathische Kur L 3 Ancelot és De Comberousse, f. Lembert 1844 III. 7.

Das Hotel von Wiburg od. Der Wollmarkt L 4 Clauren 1827 IV. 28, V. 8, XII. ?, 1829 VII. 7. 1831 VII. 26, 1838 II. 23, 1840 VI. 19. XII. 15, 1841 V. 21.

Die Höhle Soncha od. Die vierzig Räuber Sp m G Tanz, Cavallerie- und Infanterie-Evolutionen 3 Treuhold 1830 I. 13, 1838 VII. 2, 1839 IX. 28.

Der hölzerne Säbel L 1 Kotzebue 1827 XI. 29, 1829 VI. 16, 1838 IV. 1, 1845. IX. ?

Hugo von Rheinberg od. Die Schlacht bei Dunkolderbrunnen Dram. Ged. 5 Oehlenschläger 1826 I. 11.

Humor und Zerstreuung oder Der Schwiegersohn parforce L 3 Blum F. 1841 VI. 7.

Humoristische Studien L 2 Lebrün 1826 II. 9.

Der Hund des Aubry de Mont Didier od. Der Wald bei Bondy S 3 Pixerécourt, átd. Castelli, z. Seyfried 1827 XI. 21, 30, XII. ? 1829 III. 22. 1830 I. 17, VI. 23, 27, X. 21, 1832 I. 8.

Die Hussiten vor Naumburg S 5 Kotzebue 1824 VI. 26, VIII. 19, X. 16. 1828 I. ?

Hutmacher und Strumpfwirker P m G 2 Hopp F. z. Müller A. 1837 ? 1838 VI. 16, VII. 31, 1839 IX. 5, XI. 13, 1840 II. 11, VIII. 8, 1841 I. 20, V. 19, VIII. 25, 1843 XII. 11, 1844 X. 12.

Die hübsche kleine Putzmacherin L 1 Bouilly, átd. Kotzebue 1829 IV. 9.

Hütte, Haus, Palast Lb m G 3 Blum F., z. Hebenstreit 1844 II. 14.

Hymens Zauberspruch od. Die Heiraten nach Geld Zsp Schickh, z. Görgl 1839 XI. 1, XII. 8, 1840 III. 22.

Ich bleibe ledig L Blum K. 1839 XII. 18, 1840 III. 17, 1841 I. 29, V. 6, IX. 9, 1844 IV. 9, 1845 VIII 8.

Ich irre mich nie od. Der Räuberhauptmann L 1 Lebrün 1826 IX. 14, XI. 14, 1829 VI. 13.

Ignez de Castro T 5 Soden 1830 III. 23.

Die Indianer in England L 3 Kotzebue 1827 VIII. 23, 1829 XI. 26, 1831?.

Indienne und Zephyrin V 1 Zierrath, z. Halévy és Müller A. 1844 XII. 12.

Industrie und Herz L 4 Bauernfeld 1844 XI. 28.

Das Inkognito L 4 Ziegler 1824 XI. 16, 1829 X. 6, XII. 10.

Das Intermezzo od. Der Landjunker zum erstenmale in der Residenz L 5 Kotzebue 1824 VI. 9, VIII. 21, 1826 VII. 8, 1827 IV. 23, X. 25, 1837 IV. 26, 1841 X. 18.

Der Invalide oder Die Folgen einer Missheirat L 4 franciából Castelli 1840 XII. 14, 1841 XII. 15.

Des Invaliden Rundgesang Gedicht 1844 III. 27.

Das Irrenhaus zu Dijon o. Wahnsinn und Verbrechen S 3 Béraud és Alexis, f. Prix 1831 V. 7, 8, 11, 13, 14, 27, 1832 I. 18, IV. 25, 1838 XI. ?, 1839 IX. 16, 1840 VIII. 1, 18, 1844 VI. 14.

Irrtum auf allen Ecken L 5 Goldsmith, átd. Schröder 1827 I. 16, VIII. 28.

Isidor und Olga od. Die Leibeigenen T 5 Raupach 1826 X. 18, XI. 18, 25, 1827 III. 27, V. 19, 1830 III. 27, 1831 I. 4, 1832 III. 31, 1837 VII. ?, 1838 V. 11, 1841 VII. 8, 1842 III. 14.

Der Jahrmarkt zu Gimpelfingen 1828 IX. 10.

Jakob Thau 1832.

Die Jäger S 5 Iffland 1826 XI. 21.

Jean Lenoir od. Die Rache des Bauers Chb 3 Mazères, átd. Homburg 1844 XII. 30.

Joconde oder Die Abenteurer O 3 Étienne, z. Isouard 1832 I. 31.

Johann de la Valette Grossmeister von Maltha od. Die Ordensritterschlacht am Fort St. Elmo S hist. 4 Kuffner 1840 XI. 28.

Johann Hasel od. Umwandlung durch Liebe Chg 4 Théaulon, átd. Castelli 1831 III. 1, 8, 24, 1839 IX. 24, 1840 I. 27.

Johann Herzog von Finnland S 5 Weissenthurn 1826 X. 14, 1827 IV. 26, 1831 IV. 16, V. 5, 1838 II. 24, 1839 IV. 29, 1844 I. 24.

Johann von Calais S 3 franciából Castelli 1827 II. 19, V. 24, 1829 III. 14, VI. 9.

Johann von Paris Ok 2 Saint Just, f. Seyfried, z. Boieldieu 1824 V. 18, VIII. 28, 1827 XI. 6 1830 V. 24, VI. 3, XII. 2, 1832 I. 24, V. 31.

Johanna von Montfaucon Rs 4 Kotzebue 1826 IX. 30, 1827 XII. ?, 1830 VII. 18, 1831 I. 8, 1840 XII. 10.

Johannes Gutenberg S 3 Birch-Pfeiffer 1837? 1840 IX. 21, 1841 III. 29, 1842 V. ?

Das Johanniskind od. Rettung und Verderben durch des Bergstromes Sturz Sp. 3 Treuhold 1840 VII. 11.

Die Johanniter bei Rhodus 1830 I. 25.

Joko, der brasilianische Affe B 3 Taglioni, z. Lindpaintner 1829 IX. 23.

Jolantha, Königin von Jerusalem T 4 Ziegler 1827 IV. 7.

Joseph und seine Brüder O 3 Duval, f. Hassaurek, z. Méhul 1827 X. 6, 1843 X. 21.

Der Jude S 5 Cumberland, átd. Brockmann 1827 III. 3, 1829 III. 24.

Der Jude im Fass od. Itzigs verwegene Liebschaft P 2 1838 XII. 27.

Die Jugend Heinrichs V. L 3 Duval 1829 II. 2, IV. 9, 1841 IX. 15.

Jugendfleiss L 1 Hirschfeld 1825 XII. 1, 13, 1826 II. 9.

Die Jugendfreundin, lásd Die beiden Louisen

Jugendstreiche od. Das Wachsfigurenkabinet L 1 Nabehl 1838 VI. 6.

Julerl die Putzmacherin P 2 Meisl, z. Müller A. 1830 V. 6, 10, 15, 21, VI. 6, VII. 12, X. 10, XI. 3, 1831 III. 20, 1832 III. 2, V. 26, 1839 III. 18, 1844 VIII. 5.

Julius von Sassen T 4 Zschokke 1824 V. 8, 1829 XII. 12, 1830 III. 21.

Der Junge Barde oder Der kleine Improvisator Fg 2 Engelsberg 1842 III. 16.

Der junge Ehemann L 3 gr. Majláth 1829 IV. 1, 5, XII. 3, 1839 VI. 7.

Der junge Krak 1826 XII. 28, 1827 IX. 20.

Die Jungfrau von Orléans T 5 Schiller 1827 V. 2, 1841 VI. 19.

Justinio der Verbannte o. Der Strassenräuber bei Otranto Sr 3 Rosenau 1839 IX. 4, 1840 I. 6.

Der Juwelier von Florenz S 5 Dumas, f. Mandlzweig 1840 III. 9, XII. 3.

Einen Jux will er sich machen P m G 4 Nestroy, z. Müller A. 1842 V. 8, 1844 VII. 10.

Die Jüdin O 5 Scribe, z. Halévy 1844 VII. 25, 31.

Kabale und Liebe T 5 Schiller 1820 VII. 22, 1827 I. 27, 1829 I. 24, X. 24, XI. 15, 1832 V. 5, 1840 III. 7, 1841 I. 8, 1844 IX. 26, XII. 9.

Kakadu P m G 3 Blum F. 1844 I. 1, 23.

Kalinsky der Berliner Stiefelputzer Schw 2 Lebrün 1840 II. 21, 1842 III. 11.

Der Kammerdiener L 2 Scribe és Mélesville, f. Krickeberg 1838 V. 28, 1839 V. 22, 1841 VIII. 23, X. 27.
Der Kampf der Riesen mit den Zwergen od. Die Fee vom Plattensee Sp 3 Br. Klesheim 1844 VIII. 17, 18, 19, 22, 24, 25, 29, 31, IX. 1, 3, 10, 15, 22, 24, 29.
Karl der Kühne Herzog von Burgund od. Verrat und Strafe S hist. 3 Franciából Koch 1841 VI. 18.
Karl XII. in der Schlacht bei Pultawa S 3 franciából Meisl 1840 V. 20, 30.
Karl XII. auf der Heimkehr L 4 Töpfer 1839 XI. 4.
Karl XII. auf der Insel Rügen L 4 Both 1840 VI. 10.
Der Karren des Essighändlers L 3 Mercier 1838 VI. ?.
Kaspar der Thorringer S 5 Törring-Seefeld 1829 II. 14.
Katharina II. und ihre Günstlinge S 5 Birch-Pfeiffer 1839 IV. 9, 1840 V. 15, 1842 III. 7, 1844 VII. 29, 1845 I. 2.
Katharina von Kurland 1827 VI. 18, 1828 VIII. 30.
Kaufmann und Seefahrer S 4 Czakó, f. Benkert 1845 XI. 1.
Der Kaufmann von Venedig S Shakespeare 1829 IV. 25, 1840 II. 22.
Das Kätchen von Heilbronn Rs 5 Kleist 1827 IV. 19, VII. 30, 1829 IX. 24, 1830 I. 20, 1832 V. 30, 1838, I. 17, 1844 IV. 16.
Kean od. Leichtsinn und Genie S 5 Dumas, f. Schneider 1838 IV. 30, 1844 X. 11, 1845 II. 10.
Kein Titel Qu 1830 IV. 26, VII. 25, 1832 II. 26.
Kerker und Krone Gem. 5 Zedlitz 1840 X. 8.
Der Kerkermeister in Norwick S 5 Welisch 1829 II. 7, IV. 2.
Das Kind der Liebe S 5 Kotzebue 1826 VII. 15, 1828 XI. 5, 1832 II. 18.
Die Kinder des Hauses S 5 Ball és Blum F. 1845 VI. 21.
Die Kinder des Regiments V 3 Blum K. 1844 V. 19, 27, X. 27, XI. 4.
Der Kinderfresser 1829 IV. 10.
Der Kinderraub oder Rettung durch den getreuen Hund Pm 2 1841 V. 8, 11, 15.
A király Ludason L 5 Gaal J., ford. Klemm 1838 II. 3. (A Honművész közlése. A német címet nem tudtam megállapítani.)
Der Kirchtag in der Christinenstadt od. 24 Stunden jung, 68 Jahre alt, lásd Vierundzwanzig Stunden jung.
Der Kirchtag in Petersdorf oder Die beiden Nachtwächter Lp m G Meisl, z. Müller A. 1824 V. 30, VII. 11, X. 17, 1826 III. 29, XI. 5, 1827 I. 7, 1830 IV. 25, VI. 20, 1840 VIII. 9, 1841 IX. 7.
Klapperl in verschiedenen Gestalten 1830 V. 12.
Klara von Montalban S 5 Bürger E. 1826 IV. 22, 1827 I. 24.
Der kleine Proteus L 1 Fleet 1839 IV. 7.
Die kleine Zigeunerin S 3 Kotzebue 1840 V. 9.
Die kleinen Mühseligkeiten des menschlichen Lebens P 1 franciából 1844 XI. 1, 1845 I. 8.
Ein kleiner Irrtum 1843 XII. 6.
Die Kleinigkeit L 1 Steigentesch 1842 I. 18.
Kluck und Krepelka od. Die Reise von Ofen nach Wien P m G Angely, átd. Seydl J. 1838 VIII. 13, 1839 VIII. 4, 1840 IX. 12, XII. 20, 1841 IX. 5.
Die kluge Frau im Walde oder Der stumme Ritter Zsp 5 Kotzebue 1826 VI. 18, VII. 23, 1840 VI. 22, 1844 XII. 8.
Koch ohne Löffel oder Der Mörder ohne Waffen 1830 I. 8.
Komm her! Dram. Kleinigkeit 1 Elzholz 1841 I. 5.
Die Komödie im Landhause P Blum 1845 IX. ?
Kompositeur und Gastwirt in einer Person oder Die Ziehungslisten P 2 Niclas, z. Doppler 1843 X. 15.
Die Kosacken aus der Schlacht bei Leipzig S 3 Gleich, z. Roser 1841 V. 9, VI. 6.
Die Köchin von Baden P m G 3 Blum F. 1844 III. 24, 1846 X. ?
Der König auf Reisen 1831 I. 25.
König Enzio S 5 Raupach 1838 III. 5. 1840 III. 31.

König Karl II. od. Wer wagt gewinnt L 2 franciából Forst és Leutner 1842 III. 12.
König Konradin der letzte Hohenstaufe oder Des Kaiserhauses Ende S 4 Raupach 1839 XI. 16.
König Lear T 5 Shakespeare 1829 VIII. 8, 1845 IV. ?
König Ottokars Glück und Ende T 5 Grillparzer 1830 VI. 30.
König Richard in Palästina od. Englands Reichspanier S 4 Lembert 1827 XII. ?, 1831 I. 16, 1832 ?, 1839 X. 2, 1844 II. 6.
König Sigismunds Traum l. Die Mädchen von Siklós
König und Bauer S 3 Halm 1842 I. 22.
Der König von gestern L 1 Schütze 1844 III. 27, VI. 3.
Die Königin von 16 Jahren od. Christinens Liebe und Entsagung S 2 Bayard f. Hell 1832 III. 12, 1837 VII. 19, 1838 V. ?, 1840 VI. 4.
Die Königin von 24 Stunden L 2 franciából Koch, z. Müller 1843 X. 1.
Das Königreich der Weiber P Seidner 1845 VIII. 22, 23.
Der Königssohn ein Bettler od. Robert der Teufel S 3 Raupach 1838 XII. 17.
Der Königsstuhl am Rhein l. Otto von Wittelsbach
Die Königstochter als Bettlerweib S 4 Raupach 1838 XII. 3, 1839 VII. 13, 1840 V. 19, 1841 IX. 11, 1842 II. 27, 1843 XI. ?, 1844 IV. 18, XII. 2.
Der Körbchenflechter l. Mira
Körners Tod 1827 X. 18, XII. 31.
Kralovits Marko 1831 III. 2.
Die Krankheit und der Tod 1831 VII. 4, 17.
Der Krämer und sein Kommis P m G 2 Kaiser, z. Suppé 1845 II. 16, 25, IV. 6.
Der Krieg mit dem Onkel P 4 Töpfer 1838 X. 15.
Krone und Schaffot S 5 Dumas, átd. Jerrmann 1839 X. 21, 1843 XII. 14.
Die Kunst reich zu werden Schw. 1845 II. 3.
Kunst und Natur L 4 Albini 1839 VIII. 9, 1843 VIII. ? 1845 V. 15.
Die Kunst wohlfeil zu leben od. Der Eheprokurator aus dem Stegreif L 3 Angolból Lebrün 1845 II. 3.
Die Kunst zu erobern L 3 Cosmar 1844 III. 1, 21, 1845 V. 23.
Kunz von Kauffungen od. Der Prinzenraub in Sachsen Rs 3 Gleich 1831 IV. 24, 1839 VIII. 21, XII. 29.
Der Kuss durch Anweisung P 1 Scribe, Genseul és Courcy, f. Castelli 1829 I. 30.
Der Künstler nach dem Tod P 1 Cosmar 1840 IX. 29, X. 7.
Der Küster von St Paul od. Der Blinde in den Grabgewölben des Tower S 4 Bouchardy, f. Schuster 1841 X. 25.
Das Ladenmädchen franciából Majláth 1837 ?
Die Landfamilie od. Die neue Iris L 4 Koch 1841 X. 1, XII. 31.
Landmädchen und Stadtfräulein oder Lenzl und Rinaldo Lp m G 3 Schickh, z. Stolz 1839 IX. 15, X. 3, 1840 I. 16, 1841 X. 3.
Der Landwirt S 4 Amália szász hercegnő 1846 XII. 17.
Die lange Nase L 1 Brest 1828 V. 6.
Lasst die Toten ruhen! L 3 Raupach 1827 IV. 30.
Die Launen des Zufalls L 5 Lebrün 1827 VII. 26, X. 30.
Die Launen des Zufalls od. Die Kaffeegesellschaft im Olymp P. Schickh, z. Doppler K. 1845 XI. 8.
Lazarilla 1830 XI. 20.
Lazarus Polkwitzer von Nikolsburg od. die Landpartie nach Baden P m G Hopp, z. Görgl 1845 IX. 28.
Das Leben ein Traum Dr. Ged. 5 Calderon, átd. West 1824 X. 9, 22, 1826 X. 7, 1828 VIII. 7, 1838 XI. 22, 1842 II. 24, 1845 III. 1.
Die lebendig toten Eheleute P 1 Nestroy 1839 XII. 1, 1840 X. 30, 1843 XII. 6, 1844 II. 26.
Die Leibeigenen l. Isidor und Olga
Der Leichenräuber S 3 Birch-Pfeiffer 1830 IX. 25, X. 15, XI. 6, XII. 27, 1839 V. 17.
Leichtsinn und Rache l. Die Schreckensnacht in der Fabrik zu Hull.
Der leichtsinnige Lügner L 3 Schmidt 1827 X. 2, 1829 II. 17.
Der Leineweber S 1 Kotzebue 1839 I. 6, 1841 I. 30, V. 11.

Leonore od. Die Brautnacht im Grabe M 13 Holtei 1830 VII. 31, 1846 XI. 29.
Leonore von Kerbran od. Der Sclavenmarkt in St Pierre S 5 franciából Carl M. 1840 VII. 6.
Der Leopard und der Hund M 2 1830 III. 1, X. 18.
Der Leopard von Florenz 1830 X. 25.
Der Leopoldstag od. Kein Menschenhass und keine Reue L 3 Bäuerle 1824 IV. 29, 1826 VI. 1, 1831 III. 5.
Das letzte Abenteuer L 5 Bauernfeld 1846 X. ?
Das letzte Mittel L 4 Weissenthurn 1826 IV. 20, XI. 16, 1827 I. 15, XII. ?, 1828 IX. 18, 1830 XI. 16, 1831 ?, 1832 IV. 6, 1841 VI. 11.
Die letzte Redoute 1829 III. 2.
Der Leuchtturm T 3 Houwald 1830 V. 4.
Die Liebe am Abend L 3 Cosmar 1844 III. 6, 15.
Die Liebe auf dem Lande L 2 Iffland 1838 IV. 17, 1840 XII. 31.
Liebe findet ihre Wege L Zedlitz 1828 I. 1.
Die Liebe im Eckhause L 2 Cosmar 1840 X. 30, 1841 I. 5, X. 13, XII. 21, 1844 IV. 29, IX. 6.
Liebe kann Alles oder Die bezähmte Widerspenstige L 4 Shakespeare, átd. Holbein 1824 VII. 1, 27, 1826 VIII. 8, 1827 XI. 27, 1843 IX. 25, XII. 12.
Liebe und Liebelei L 4 Römer 1839 VII. 11.
Liebeleien in Ofen, Neckereien in Wien, Foppereien im Prater P 3 Told, z. Proch 1837 XII. 26, 1841 VI. 27, 1844 IX. 9, 1845 I. 19.
Die Liebeserklärung L 2 franciából Kurländer 1839 XII. 13, 1845 III. 7.
Liebenau oder Die Wanderung nach einer Frau P m G Schickh 1839 II. 27, VI. 5.
Das Liebesprotokoll L 3 Bauernfeld 1832 III. 1, 1844 X. 3.
Der Liebestrank Ok 2 Romani, f. Ott, z. Donizetti 1839 IV. 30, (Scenen aus — magyarul) 1840 IX. 10 (I. Akt), 1841 IX. 2 (olaszul; műkedvelő előadás), 1842 VI. 9, VII. ? 1843 VIII. 22, 1845 I. 18 (magyarul; műkedvelő előadás).
Liebhaber und Nebenbuhler in einer Person L 4 Ziegler 1831 IV. 21, 1832 I. 19, 1841 XI. 23.
Linda von Chamounix O 3 Rossi, ford. Proch, z. Donizetti 1845 XII. 13 (Arie aus —; magyarul).
Liona 1830 X. 1.
Lisardo mit der Feuerlarve Sr 3 franciából Holzapfel 1841 I. 3.
Lisbeth 1829 V. 18, VI. 15.
List und Phlegma V 1 Angely 1841 VIII. 27, X. 26, XII. 21, 1844 XII. 17.
Ein Loch im Plafond P m G 3 Liebold 1844 IV. 21, 1845 III. 21.
Lohn der Wahrheit L 5 Kotzebue 1831 II. 10.
Lord und Jockei S 4 Weil 1842 V. 11.
Das Lotterielos S 5 Engel 1824 X. 2, 12.
Louise von Lignerolles S 5 Dinaux és Légouvé, átd. Römer 1841 X. 12.
Der Löwe schlummert 1831 IV. 14.
Der Löwe von Florenz oder Triumph der Mutterliebe M 3 Meisl, z. Lannoy 1826 VII. 3, VIII. 6.
Lucia di Lammermoor O 3 Ott z. Donizetti 1840 IX. 10, 1843 VII. 27, VIII. ?, XII. 18, 1846 VIII. 25.
Lucifer und der Pächter Pm 1 1844 III. 6, 17, 30, 1845 XII. 8.
Lucretia T 5 Ponsard, ford. Seydl J. 1844 VII. 23.
Lucretia Borgia O 3 Romani z. Donizetti 1840 II. 28, 1842 VI. 23, 1843 V. 20, 1844 III. 9, 1845 VII. 29, VIII. 2.
Lumpacivagabundus der böse Geist od. das liederliche Kleeblatt Zp m G 3 Nestroy, z. Müller A. 1837 VI. 18, 1839 VI. 9, 11, 26, XII. 17, 1840 VI. 23, 25, 1841 V. 29, 1843 VII. ?, 1844 III. 28, VIII. 10, 1846 XII. 22 (?).
Das lustige Beilager O 3 Hafner, átd. Perinet, z. Müller V. 1827 X. 14.
Der lustige Felix od. Der geprellte Förster O 1 Angely 1838 III. 26.
Der lustige Fritz P m G 2 Meisl, z. Volkert 1824 V. 9, VI. 24, IX. 5, X. 10, 1826 V. 13, 1827 VI. 17, VII. 12, 1829 IV. 23, 1830 II. 3, 1831 I. 13.
Der lustige Rauchfangkehrer 1830 XII. 6.
Der lustige Schusterfeierabend Zp 2 z. Müller V. 1826 II. 6, 1827 III. 29.
Lustiglebendig Ok 2 Hafner, átd. Perinet, z. Müller V. 1827 II. 21, 25, 1831 II. 14, III. 3.

Das Lustspiel L 1 Kisfaludy K f. Paziazi 1827 X. 18.
Das Lustspiel im Lustspiel (Hell Die Benefizvorstellung c. darabjának átdolgozása) 1831 ?
Das Lustspiel im Zimmer 1829 VIII. 11, 1844 X. 8.
Ein Lustspiel ohne Titel Bagatelle 1 Grau 1841 III. 22.
Lüge und Wahrheit S 4 Amália szász hercegnő 1837 V. ? 1839 XII. 4.
Der Lügner und sein Sohn L 1 Collin d'Harleville átd. Kurländer 1824 V. 28, X. 26, 1826 XI. 30, 1827 VI. 12, 1839 XII. 31.
Macbeth T 5 Shakespeare 1826 II. 22, III. 14, 1829 VIII. 22.
Die Macht der Verhältnisse S 5 Robert 1828 IX. 6, 20, 1830 III. 6.
Die Macht des Blutes od. Der Bauer als Prinz L 3 Moreto f. Jeitteles 1830 V. 26.
Der Machtspruch S 5 Ziegler 1826 X. 28, 1840 III. 28.
Magische Arena-Tropfen gegen üble Laune und lange Weile. Ein Extract aus verschiedenen kräftigen Lach-Wein-Springwurzeln in 2 Dosen präparirt von J. Seydl Regisseur 1839 X. 5, 20.
Majolo Majolini 1831 I. 9.
Der Majoratserbe S 4 Amália szász hercegnő 1840 XI. 9, 1841 II. 26.
Der Maler od. Frauenwert S 3 Scribe f. Hessmann 1845 I. 22.
Des Malers Meisterstück L 1 Weissenthurn 1837 VII. ?.
Mamsell Bernard od. Das väterliche Ansehen L 1 franciából Genée 1839 X. 23, XI. 6.
Ein Mann hilft dem Andern L 1 Weissenthurn 1829 III. 19, 1830 X. 30.
Der Mann meiner Frau L 3 franciából Rosier 1841 V. 11.
Der Mann mit der eisernen Maske S 5 Arnold és Fournier átd. Schneider L 1844 XI. 6.
Das Manuscript S 5 Weissenthurn 1827 VII. 28, IX. 4, XII. ? 1829 IX. 29, 1841 XI. 8.
Margaretha von Anjou Sp 3 franciából Schildbach 1829 XI. 1, XII. 29.
Maria di Gonsalvo od. Der eiserne Käfig im Staatsgefängnis zu Granada Sr 5 Birch-Pfeiffer 1841 II. 25.
Maria Petenbeck Sr 5 Holbein 1840 IX. 11.
Maria Stuart T 5 Schiller 1826 IV. 25, 1827 VIII. 25, IX. 1, XI. 17, 1838 IV. 28, 1841 XII. 27, 1844 VI. 24.
Maria Stuarts erste Gefangenschaft S 4 Lembert 1827 IV. 2.
Maria v. Medicis 1839 VII. 8, XI. 18.
Marianne S 5 Sheridan átd. Treitschke 1839 VI. 15, 1840 I. 9, 1841 VII. 5.
Marie O 3 Planard z. Hérold 1829 X. 14, 1837 ?
Marie od. Eine Mutter aus dem Volke S 5 D'Ennery és Mallian f. Herrmann 1846 XII. 8.
Marie od. Die Regimentstochter V 2 St. Georges és Bayard f. Blum F., z. Donizetti 1843 IV. 8, V. 5, 15, VIII. 26, 1844 III. 30. (I. Akt), VII. 17, 27. XII. 15, 1845 VIII. 10.
Der Markt zu Ellerbrunn L 3 Blum 1837 ?, 1838 IV. 19, VI. 30, 1840 XI. 10, 1841 VI. 9.
Das Marmorherz L 3 Haffner K., z. Müller A. 1841 VII. 3, 11, VIII. 1, XI. 7.
Die Maske od. Die Männerfeindin auf dem Katharinenball Gem. m G 3 Schickh, z. Micheuz 1840 XI. 21, XII. 6, 1841 IV. 25, IX. 3.
Maske für Maske L 3 Marivaux átd. Jünger 1826 IX. 5, X. 5, 1829 V. 12.
Mathilde od. Leiden einer Frau Chb 5 Dumas 1843 XI. 18, XII. 29.
Mathilde od. Der letzte Wille einer Engländerin S 3 Wolff P. A. 1838 VI. 19.
Maurer und Schlosser O 3 Scribe és Delavigne z. Auber 1830 IX. 7, 1831 ?, 1832 II. 12, IV. 1.
Maximilians Brautzug S 4 Deinhardstein 1830 III. 22.
Mazeppa Sp 3 Vary 1843 IX. 14.
Das Mädchen aus der Feenwelt od. Der Bauer als Millionär Zsp. m. G. 3 Raimund, z. Drechsler 1830 I. 4, 6, II. 25, V. 2, VI. 24, 1831 II. 15, 1832 V. 13, 1839 IX. 29, 1840 III. 2, VII. 9, 1844 XI. 3.
Das Mädchen des Gomez Arias 1830 IV. 1.

Ein Mädchen ists und nicht ein Knabe L 1 Herzenskron 1826 VI. 6, 20, 1827 IX. 27.

Das Mädchen von Lyon od. Der falsche Prinz S 5 Bulwer ut. Prix 1839 IV. 16, V. 14, VIII. 1, 1840 IV. 28.

Das Mädchen von Marienburg Fg 5 Kratter 1826 XII. 30, 1827 VI. 16, 1829 XI. 7, 1843 VIII. 12.

Die Mädchen von Siklós od. König Sigmunds Traum Sp 4 Börnstein H., z. Roser 1830 VI. 5, 7, 11, 25, IX. 26, X. 4, XII. 8, 1831 II. 12, 1840 IX. 19.

Der Mädchenhüter L 3 Kisfaludy K. f. Paziazi 1827 XI. 8.

Das Mädl aus der Vorstadt P m G 5 Nestroy, z. Müller A. 1842 II. 2, 14, III. 6, 1843 IX. 19, 1844 III. 16.

Die Männerfeindin L 5 Benedix 1840 I. 22.

Männerfreundschaft L 4 Murphy, f. Grammerstätter 1832 II. 4.

Männertreue od. So sind sie Alle L 1 Holbein 1838 I. 21, 1840 VII. 10, 1841 VIII. 13.

Das Märchen von Greifenstein S 4 Weidmannn F., z. Proch 1841 VII. 24, XI. 14.

Mein Herr Onkel L 3 Smidt 1844 XI. 7.

Meister Martin der Küfner und seine Gesellen od. Das Volksfest auf der Adlerwiese Sr 5 Holbein 1827 XII. ?, 1828 I. ?, 1839 VII. 23.

Meister Pilgram 1828 IX. 19.

Melusine das Lufttöchterchen Zsp m G 2 Seydl J., z. Stolz 1832 XI. 5, 1839 X. 27, 1840 I. 26.

Die Memoiren des Teufels S 3 Arago és Vermont f. Kuppelwieser 1843 IX. 21 (franciául) 1844 X. 7.

Die Menagerie und optische Zimmerreise in Krähwinkel P 2 Gleich, z. Gläser 1827 VIII. 6, 1828 IX. 2.

Menschenhass und Reue S 5 Kotzebue 1827 I. 20 XI. 10, 1829 I. 31, 1831 II. 25, 1841 VI. 16, 1844 II. 3.

Der Mentor P 1 franciából Lembert 1840 VII. 22, VIII. 26.

Die Milchschwestern L 3 1831 IV. 9.

Ein mildes Urteil Dram. Ged. 5 Halm 1843 XI. 4.

Der Millionär und sein Schwiegersohn S 5 Léonce és Moléri f. Lembert 1845 VIII. 8.

Minna von Barnhelm L 5 Lessing 1826 VIII. 23, 1827 VII. 7. 1841 VII. 21.

Mira die Königin der Feen od. Der lustige Körbchenflechter an der Zauberquelle Ok 2 z. Sazenhofen 1825 XII. 5, 1830 XI. 27.

Die Missverständnisse L 1 Steigentesch 1828 VIII. 5.

Der mitternächtliche Einbruch in Calabrien 1827 IV. 30, V. 26.

Der Mohrenkönig 1826 II. 18.

Mohrenrache od. Der Elephant als Rächer und Retter Sr m G 4 Chatelin és Chapelle 1837 VI. 10, 1839 XI. 19, 21, 24 26, 28, 30, XII. 1.

Die Mohrin S 5 Ziegler 1832 V. 2, 1839 XI. 14.

Moisasurs Hexenspruch P 2 Meisl 1829 VIII. 24, 30.

Molière od. Das Leben eines Schauspielers S 4 Desnoyer és Labat f. Hermann 1843 III. 11.

Molly S 2 franciából Braun 1841 VII. 6.

Mondschein-Bekanntschaften L 1 Martell 1826 III. 6, 11.

Montecchi und Capuletti O 3 Romani z. Bellini 1843 X. 30, 1844 II. 12, 29, VI. 1, IX. 16. (I Akt.)

Mord und Todschlag od. So kriegt man die Louise P 2 Koch 1831 II. 20.

Der Morgen auf Capri Dram. Ged. Halirsch 1837 XII. 3.

Morgen ist der neunundzwanzigste L 1 Angely 1841 VI. 28.

Moritz von Sachsen T Prutz 1845 VIII. 27.

Mosaik aus der Theaterwelt 1829 IX. 17.

Moses od. Der Auszug der Israeliten aus Egypten M 5 Seyfried 1830 IX. 4, 5, 13, 30, X. 28, XI. 10, 1845 VII. 9, VIII. 23.

Der Mörder in Einbildung od. Die Krämerin und ihr Commis P 2 Blum 1845 VIII. 14.

Der Mulatte L 3 Mélesville és Beauvoir átd. Hell 1841 VIII, 16, 1843 XI. 6.

Ein musikalisches Quodlibet in deutscher und ungarischer Sprache 1827 VIII. 17.

Die Musikanten am hohen Markt P m G 3 Gleich 1826 VIII. 13, 1828 IX. 7, 1830 VI. 12.

Der Musikus von Augsburg L 3 Bauernfeld 1839 X. 26, 1840 I. 14.
Mutter und Sohn S 5 Birch-Pfeiffer 1845 II. 15, III. 15.
Muttersegen od. Die neue Fanchon S m G 5 Lemoine f. Friedrich z. Schäffer 1844 XII. 14, 18.
Die Müller od. Das Rendez-vous auf der Leiter Bk 1 Hasenhut L., z. Ellenbogen 1841 X. 13.
Der Müller und sein Kind S 3 Raupach 1831 V. 16, 19, 1832 III. 24, 1839 VI. 12, 1845 IX. 17.
Die Müllermeisterin P m G 3 Schickh, z. Hebenstreit 1840 XII. 7, 1841 I. 10, V. 2, IX. 16.
Die Mündel od. Der Schneider in Lissabon S 5 Iffland 1828 VIII. 2.
Nach Mitternacht Dram. Kleinigkeit 1 Braunthal 1840 XII. 9.
Nach Sonnenuntergang L 2 franciából Both 1837 VII. 27.
Die Nachbarschaft 1829 V. 7.
Nacht und Morgen od. Der Trauschein S 5 Birch-Pfeiffer 1843 I. 1, 1844 IX. 21.
Nachtigall und Graf L Prätzel 1829 IV. 20.
Nachtigall und Rabe Opte Lafontaine és Etienne átd. Treitschke, z. Weigl 1826 X. 2.
Das Nachtlager in Granada S 2 Kind 1826 IX. 14, 1830 I. 27.
Das Nachtlager in Granada O 2 Kind ut Braun, z. Kreutzer K. 1840 X 19, 1842 IV, 16, V. ?, 1843 XII. 28, 1844 V. 28, 1845 VI. 18.
Die Nachtwandlerin O 3 Romani z. Bellini 1844 V. 18, 20, 1845 V. ? (Scene aus —)
Der Nachtwächter von Rummelsburg 1830 XI. 21.
Nagerl und Handschuh od. Die Schicksale der Familie Maxenpfutsch P m G 3 Nestroy, z. Müller A. 1839 X. 24, 1840 V. 25, VII. 29, 1841 VII, ?, 1844 V. 1, 2.
Nante Strumpf, der Berliner Eckensteher in Verhör. Berliner Lokalscherz 1 Beckmann 1844 XII. 15, 1845 VIII. ?
Der Nasenstüber P 3 Raupach 1839 V. 16.
Nathan der Weise Dram. Ged. 5 Lessing 1829 XI. 14, 1830 III. 7, 1840 III. 21.
Die Naturkinder L 3 Jünger átd. Cosmar 1841 V. 3.
Die natürliche Zauberei Frescogemälde Bäuerle, z. Schuster 1826 X. 30.
Der Nebelgeist P Krones 1831 VII. 25.
Die Neger auf Cürassao od. Der Mohrenkönig S 3 Kratter átd. Vogel 1829 V. 9, 1839 V. 25.
Die Negersklaven S 3 1828 IX. 30.
Nehmt ein Exempel dran L 1 Töpfer 1830 V. 4, 1838 IV. 16, 1840 II. 7, 1842 III. 16.
Nelly od. Die Wanderungen S 4 Birch-Pfeiffer 1843 VIII. 3.
Die neue Frauenschule 1826 VII. 13.
Der neue Gutsherr Opte 1 Creuzé de Lesser, f. Castelli, z. Boieldieu 1826 II. 24, III. 5, 1829 X. 15, 1840 II. 4, III. 27.
Der neue Proteus L 4 Linden 1824 VII. 6.
Die Neujahrsnacht 1843 XII. 31.
Das Neusonntagskind Ok 2 Perinet, z. Müller V. 1839 I. 11.
Der Nibelungenhort T 4 Raupach 1846 VII. 12.
Nichts als liebe Jugend. Voss 1827 XII. ?
Nina od. Die Wanderung nach einem Mann Zp 2 Schickh, z. Riotte 1837 VI. 3, 1839 I. 26, VI. 20, VIII. 25, 1840 II. 25, X. 29, 1841 X. 21.
Noch ein Döbler! 1844 I. 3.
Noch ein Kobold aber vermutlich der letzte od. Der junge Herr muss wandern P m G 2 Schickh, z. Proch 1838 XI. 29, 1839 IV. 1, 1840 VII. 30, IX. 3, 1844 XI. 10.
Noch ist es Zeit 1841 VII. 22.
Norma O 2 Romani, z. Bellini 1839 IV. 16, 30, 1841 V. 26, (Duett aus —) 1842 IV. 9, 1843 V. 24, VII. 13, IX. 28, 1844 II. 27, VI. 11, IX. 11, 1845 V. ? VII. 26.
Der Notar von Kiripolz (A peleskei nótárius) P Gaál átd. Seydl J. (budai német szinész) 1842 ?.
Nummer 777. L 1 Lebrün 1825 XII. 30, 1826 I. 18, VIII. 16, 1837 VII. 11, 1839 V. 21, 1841 VII. 18.
Nur acht Tage vernünftig L 1 Herzenskron 1841 II. 3.

Nur Eine löst den Zauberspruch od. Wer ist glücklich? Zp m G 3 Turteltaub, z. Scutta 1839 XII. 3.
Nur er will sprechen L 1 Picard 1829 V. 30, 1838 III. 26.
Der Oberst L 1 Blume 1826 X. 25, XI. 23, 1827 VII. 31.
Odioso der kleine Teufel od. Die Banditenhöhle auf der grünen Burg S 5 Meisl 1841 I. 17.
Ofen, Paris, London und Konstantinopel Phantastisches Gem m G 3 Meisl, z. Pokorny 1826 IV. 14, 1841 I. 16.
Ofens Befreiung 1831 II. 5.
Der Oheim S 5 Amália szász hercegnő 1837 V. 2, 1841 IV. 30.
Der Onkel als Modell P 1 Dorich 1843 XII. 20.
Ein Opfer der Spielhölle Zeitbild 4 Kramer (Weil Fülöp írói álneve) 1844 XI. 16.
Országgyűlési szállás Vígjáték 4 Vachot I. 1844 I. 3. (budai működedvelők jótékonycélú előadása).
Oskar und Tina 1827 V. 28, VI. 4.
Othellerl der Mohr von Wien Par m G Meisl, z. Schuster 1829 VIII. 14, 17, 22, XII. 13.
Othello T 5 Shakespeare 1830 X. 6, 1831 ?.
Othello O 3 Berio, z. Rossini 1841 V. 26, (Arie aus —) 1843 VII. ?, VIII. 9, IX. 17, 1845 V. 10, (Arie aus —.)
Otto von Wittelsbach (Der Königsstuhl am Rhein és Otto der Löwe címen is) Rs 5 Babo 1839 VI. 24, 1841 V. 4, 1843 IX. 12, 1845 V. ?.
Özvegy férje 1845 XI. 21.
Pachter Feldkümmel von Trippelskirchen L 5 Kotzebue 1829 I. 25, 1830 I. 11, 1841 II. 7.
Pagenstreiche P 5 Kotzebue 1825 XII. 8, 1826 II. 23, 1840 II. 24.
Pansalvyn od. Die Schlacht bei Fortteck Sp 3 Carl 1839 XII. 9.
Die Paprika Liesel P 2 Lang 1830 II. 8, 15, 21.
Der Paria M 5 Delavigne f. Mosel 1829 X. 2.
Paris in Eipeldau P 1 Angely 1842 V. 23, 1845 V. 18.
Der Pariser Taugenichts L 4 Bayard és Vanderburch, f. Töpfer 1837 V. ?, 1838 V. 21, 1839 VII. 17, 1841 V. 26, VIII. 5, 13, XI. 3, 1843 XII. 19, 1844 VII. 2.
Parkin S 4 Chownitz 1838 V. 17.
Der parodirte Freischütz 1827 III. 2.
Der Parteigänger S 3 Grammerstätter 1838 V. 5.
Parteiwut S 5 Ziegler 1824 IV. 27, VIII. 7, 1825 XII. 4, 1827 VII. 9, 1838 IV. 18, 1840 II. 17, 1841 VIII. 26, 1844 XII. 16.
Pas de deux 1826 XII. 28, 1827 IX. 20, 27, XI. 29.
Die Patrizier in Augsburg S 5 Franck 1842 I. 15.
Paul und Pauline od. Die Zwillingsgeschwister L 2 Cosmar 1840 IV. 7.
Pauline S 5 Weissenthurn 1841 XII. 9.
Der Pächter und der Tod P m G 2 Gleich, z. Müller A. 1826 V. 21, XII. 17, 1829 I. 18, 1830 VII. 7, 1832 II. 2.
Pelzpalatinl und Kachelofen P m G 3 Hopp F., z. Hebenstreit 1840 VI. 28, VIII. 3, XI. 22, 1841 III. 9, VIII. 22, 1844 IV. 17, X. 2.
Percival und Griselda O 4 Klesheim, z. Müller F. 1845 VIII. 18.
Die Perlenschnur od. Knecht, Diener, Herr S 3 Holtei 1841 X. 31, XI. 18.
Perseus und Andromeda 1829 XI. 30.
Die Pesthöhle. Gedicht v. Kollmann mit 10 Tableaux verbunden 1838 III. 26.
Peter Kranau od. Der Räuber und sein Kind Chb 2 Haffner K., z. Binder 1843 IX. 25, XII. 1, 1845 II. 23.
Peter Szapáry S 5 Birch-Pfeiffer 1839 IV. 20, 1840 IV. 21, XI. 17, 1841 X. 23.
Peter und Paul L 3 franciából Castelli 1826 VIII. 3, 1827 II. 14, 1832 II. 7.
Peter Wlast 1830 XI. 1.
Das Petermännchen I. S 4 Hensler 1830 X. 2.
Das Petermännchen II. S 4 Hensler 1830 XII. 26.
Petzold, der Berliner Dachdecker P 1 Angely 1844 XII. 20.
Das Pfeffer-Rösel S 5 Birch-Pfeiffer 1829 XI. 19, 24, XII. 27, 1839 VII. 29, VIII. 16, 1841 V. 18.
Der Pflegevater S 4 Amália szász hercegnő 1840 I. 13.
Pflicht und Liebe od. Die Wiederver-

geltung auf der Insel Elba S 5 Vogel W. F. 1825 XII. 16, 20, 1826 I. 28, 1830 XI. 4, XII. 9.
Philippo und Antonio T 5 Pannasch 1829 III. 28, VIII. 1, XII. 17.
Pigault Lebrun L 5 Deinhardstein 1844 X. 1.
Die Pilger S 5 Ziegler 1831 V. 3.
Die pisanischen Brüder 1827 VI. 6.
Das Portrait 1827 V. 3.
Das Portrait der Geliebten L 3 Feldmann 1844 II. 7.
Das Portrait der Mutter L 3 Schröder 1832 III. 8.
Die Posse seit vier Jahrhunderten. Zeitbilder in vier Rahmen. Sachs, Ayrer, Mylius, Nestroy 1841 VIII. 30.
Der Postillon von Lonjumeau O 3 Brunsvick és De Leuven, z. Adam 1843 XI. ?
Der Postillon von Stadtl-Enzersdorf P m G Gleich, z. Riotte 1838 III. 12, 20, IV. 2, 1839 V. 1, VIII. 19, 1840 II. 9, VII. 23, IX. 30, 1841 VII. 1, X. 14, 1844 IV. 28 (2. Akt), X. 15, XII. 4.
Poulailler, der Gauner von Paris und seine Spiesgesellen S 5 Herzenskron 1839 VII. 6.
Preciosa M 4 Wolff, z. Weber 1825 IX. ?, XII. 3, 1826 III. 12, V. 17, XI. 29, 1827 IV. 24, VII. 15, 1829 V. 2, 1830 V. 27, 1831 V. 4, 1832 I. 22, 1839 VII. 25, 1844 VII. 6.
Das Preisgedicht L 1 Holbein 1826 II. 11.
Das Preisstück od. Der geprellte Fuchs (od. 100 Ducaten für die beste Lokalposse) Lp m G 3 Kaiser, z. Müller A. 1840 VIII. 8, 17, 30, XI. 12.
Un premier amour V Bayard és Vanderburch 1843 IX. 4.
Der Prinz kommt! L 1 Rougemont, f. Castelli 1825 XII. 13, 1826 XI. 14, 1839 IX. 10.
Prolog 1842 III. 28.
Le protégé 1843 IX. 16.
Der Prozess um einen Kuss L 1 Raupach 1845 I. 18.
Der Puls L 2 Babo 1829 I. 30.
Die Puppe od. Die kleine Schwester der Geliebten L 1 Scribe és Mélesville, átd. Castelli 1829 V. 29, X. 22, 1844 VIII. 6, 11.
Die Puritaner O 2 Pepoli, z. Bellini 1839 VII. 12, (Arie aus —) 1840 II. 28, (Arie aus —) 1843 II. 19, XII. 5, 1845 V. ?
Purzl oder Jede Wohltat findet ihren Lohn Lb m G 3 Elmar, z. Titl 1841 X. 17, 1842 III. 2.
Die Putzmacherin 1830 III. 29.
Die Putzsucht L 3 Schmidt 1843 IX. 5.
Pygmalion oder Die Musen bei der Prüfung Par 3 Gewey, z. Volkert 1830 I. 3.
Die Quälgeister (Much ado about nothing) L 3 Shakespeare, átd. Beck 1826 VIII. 31.
Quodlibet 1824 VII 2, 17, VIII. 17, 22, 31, IX. 12, X. 19, 29, XI. 10, 1826 IX. 6, 1827 VIII. 8, 1829 XI. 9, 15, 1840 VI. 27, 1845 IX. ?
Die Rache des Montenegriners Chb 3 Blum 1840 X. 20.
Die Radikalkur L 3 Weissenthurn 1832 IV. 9, 1840 VIII. 5, X. 21, 1841 IX. 24.
Rafaele T 5 Raupach 1829 I. 3, III. 19, VI. 13, X. 17, 1839 XII. 5.
Raoul der Blaubart Oh 3 Sedaine, f. Schmieder, z. Grétry 1827 II. 9, 26, 1827 XII. ?, 1828 I. ?, 1843 IX. 2.
Raoul und Isaura 1830 I. 1.
Der Rastelbinder P 3 Kaiser 1843 X. 8, 1844 II. 19.
Rataplan V franciából Pillwitz 1841 VIII. 10, 24, 1844 VIII. 28.
Die Raubschützen od. Die Locke des Enthaupteten S m G 3 Haffner K., z. Grill J. 1839 IV. 27.
Das Rätsel L 1 Contessa 1826 V. 23, 1827 V. 17, 1844 IV. 15.
Die Räuber T 5 Schiller 1824 VI. 5, 1827 III. 30, 1829 X. 30, 1830 IV. 24, X. 11, 1831 V. 9, 1832 IV. 29, 1837 V. 31, 1839 V. 13, IX. 23, 1841 VII. 15, 1843 IX. ?, 1845 IX. 5.
Die Räuber O 3 z. Löschinger 1843 XII. 30.
Die Räuber auf dem Culmberge S 5 Cuno 1824 VI. 1, VIII. 16, 1826 VII. 16, 1828 VIII. 10, 1830 V. 18, IX. 14, 1840 VIII. 21.
Die Räuber bei der Hausunterhaltung P m G 3 Kondorussi 1844 II. 28.
Die Räuber im Schwarzwald B 1830 XI. 24, 1831 II. 9.

Der Räuberhauptmann l. Ich irre mich nie.
Die Räuberhöhle 1831 III. 9.
Das Räuschgen L 4 Bretzner 1826 I. 31, 1829 VII. 14, 1841 XI. 9.
Das Recept zur Goldmacherkunst od. Zündhölzlfabrikant, Klempfrer und Kupferschmied Lp m G 4 Told, z. Werle 1841 I. 27.
Die Regimentskasse S 3 Lembert 1837 V. 28.
Regine od. Fürstenlaunen S 5 Amália szász hercegnő 1845 I. 17.
Der Rehbock od. Die schuldlosen Schuldbewussten L 3 Kotzebue 1824 XI. 30, 1827 X. 9, 1829 II. 15, 1830 II. 19, 1832 V. 29, 1841 X. 20.
Der reiche Mann od. Die Wasserkur L 4 Töpfer 1841 I. 9, VII. 20, 1845 II. 11.
Der Reiche und der Arme Chb 5 Richard 1845 II 27.
Die Reise durch das Gebiet des Witzes und der Laune Qu 2 Hybl 1826 IX. 18, X. 1, XI. 1, 12, 1827 IV. 22.
Die Reise nach Dieppe 1827 II. 6, IV. 3.
Eine Reise nach Spanien P 2 Gauthier f. Hermann 1844 XII. 17.
Rettung für Rettung S 5 Beck H. 1828 VIII. 12.
Die Rhein-Brücke bei Kehl od. Die Flüchtlinge im Schwarzwald S 3 franciából Franz 1839 VIII. 13.
Richard in Palästina od. Englands Reichs-Panier l. König Richard in Palästina.
Richard Savage od. Der Sohn einer Mutter T 5 Gutzkow 1841 IV. 1.
Richard von Franken od. Der Fürst und der Bürger S 3 Houwald 1824 X. 4.
Richards Wanderleben L 4 O'Keefe átd. Kettel 1838 I. 17, 1839 IV. 15, 1840 VIII. 19, 1842 II. 17.
Der Riesenhahn P 1 1844 III. 14.
Rigilibigilis humoristische Spaziergänge durch die Welt l. Der falsche Lewin.
Rinaldo Rinaldini I. S 4 Hensler 1824 VII. 4, 1827 VIII. 19, 1829 IX. 6, 1832 V. 6, 1844 XI. 17, 24.
Rinaldo Rinaldini II. S 4 Hensler 1824 VIII. 5, 1827 VIII. 26, 1829 IX. 20.
Rinaldo Rinaldini III. S 4 Hensler 1827 IX. 2, 1829 IX. 27.
Rinaldo Rinaldini IV., V., VI. l. Ferrandino I., II., III.
Der Ring L 4 Schröder 1830 IV. 2.
Ritter Eisenfaust und der Drache von Polen S 3 1839 V. 4, 24, VI. 17.
Ritter und Knecht Gem 2 Both 1844 V. 1.
Robert der Teufel O 5 Scribe és Delavigne, z. Meyerbeer 1841 II. 9 (Grosse Arie aus—) 1845 V. ? (Scenen aus—).
Robert der Teuxel Zp m G 3 Nestroy, z. Müller A. 1845 II. 9.
Robert der Tiger S 3 Birch-Pfeiffer 1838 VIII. 2.
Rochus Pumpernikel l. Herr Rochus Pumpernikel.
Rochus Vierhorn od. Neun Bräutigame und vier Bräute P m G 2 Blum F., z. Görgl 1840 VII. 12, 23, 1841 VII. 7.
Rochwitz von Wildstein od. Die Mühle bei Wardenberg Rs 5 Holbein 1840 IX. 1.
Roderich und Kunigunde P 2 Castelli, z. Seyfried 1824 IV. 13, 1830 II. 9, 1833 V. 7, 1844 II. 16.
Romeo és Julia T 5 Shakespeare 1837 VII. ?.
Romeo und Julia O 3 Romani, z. Vaccaj 1845 VII. 31.
Romeo und Julia Marmortableau 1838 III. 26.
Romuald der Verfolgte 1828 VIII. 13.
Rosa od. Die Italienerin in Frankreich Chb 5 Dumas 1840 XII. 1, 1841 I. 4.
Rosamunde T 5 Körner 1826 VI. 11.
Die Rosen Chb 4 Albini 1828 VIII. 26, 1845 I. 11.
Die Rosen des Herrn Malesherbes Gem. 1 Kotzebue 1829 III. 12.
Die rote Schleife L 4 Deinhardstein 1847 I. 2.
Der Rotmantel od. Der gespenstige Barbier Vm 4 Kotzebue 1826 I. 14.
Röschens Abenteuer 1827 IX. 27, X. 23.
Die Rösel im Pfeffer 1829 XII. 21.
Rubens in Madrid S 5 Birch-Pfeiffer 1840 IV. 6, V. 8, XI. 23, 1841 VI. 21, 1844 II. 9, VI. 12.
Rudolf von Felseck od. Die Schwarzthaler Mühle Rs 5 Korompay 1830 XII. 18.

Rudolf von Habsburg S 5 Kotzebue 1830 II. 7.
Der Ruf oder Die Journalisten L 1 Scribe ut. Plötz 1842 III. 11.
Die Ruinen von Giebigstein 1829 I. 19.
Die Ruinen von Rodenstein S 4 Carl M. 1838 X. 20.
Der Russe in Deutschland L 4 Kotzebue 1829 I. 20, XII. 15.
Rübezahl O 3 z. Tuczek? Würfel? 1832 III. 19.
Die Rückkehr aus Algier 1844 III. 14.
Salerl die schöne Wienerin od. Frühling und Herbst einer stolzen Schönen Zsp m G 2 Gulden, z. Müller F. 1838 II. 2, 1840 II 16.
Salomons Urteil S 3 Caigniez, f. Stegmayer, z. Quaisin 1829 II. 1, 1843 VII. 23.
Sampiero T 5 Halm 1845 I. 21, IX. 1, 1844 XI. 9.
Samson der Starke, Richter in Israel S Schuster, z. Tuczek 1825 XII. 10, 17.
Der Samtschuh od. Das Schloss Greifenstein Sr 5 Birch-Pfeiffer 1829 X. 7, 1830 IX. 1, X. 7, 1840 IX. 14, X. 27.
Sappho T 5 Grillparzer 1827 VIII. 2.
Sargino od. Der Zögling der Liebe O 2 Foppa, z. Paër 1829 I. 26, III. 1, 1832 XI. 10.
Satan in Paris S franciából Castelli 1845 III, 8.
Saul, König in srael Caigniez, z. Seyfried 1829 X. 19, 1844 X. 19.
Die Sängerbraut 1826 XII. 4, 1827 II. 12.
Die Sängerinnen auf dem Lande Ok 2 z. Fioravanti 1824 IX. 18. 23, XI. 21, 1827 XII. ? (vagy 1828 I. ?)
Scenen-Salon od. Eine I. D. ohne N. D. Qu 5 Seydl J. 1840 VI. 27.
Die Schachmaschine L 4 angolból Beck 1826 III. 9, IV. 11, XII. 12, 1827 X. 16, 1832 III. 22, 1839 IV. 4, VIII. 10, 1840 V. 13, VII. 25.
Die Scharfenecker Rs 4 Weidmann 1827 X. 27, 1839 VII. 8.
Der Scharfrichter von Amsterdam S 3 1829 XII. 29, 1844 I. 2.
Der Schatzgräber Ok 1 Hoffmann, f. Seyfried, z. Méhul 1841 III. 6.
Die Schauspieler unter sich oder Die Geheimnisse der Theaterwelt 1845 XII. 26.
Der Schauspieler wider Willen L 1 Kotzebue 1826 III. 7, 1837 VII. ?
Die Schauspielerin od. Die verstossene Tochter S 3 Maltitz 1838 III. 9, 1839 VII. 3, 1840 VII. 1, 1841 IV. 21, X. 19.
Der Scheibentoni S 5 Birch-Pfeiffer 1844 I. 12, 1845 IX. 3.
Schein und Sein oder Maskenscherz und Lebenswahrheit S 5 Töpfer 1843 II. 10.
Der schelmische Freier L 1 Kotzebue 1828 I. ?
Schill od. Das Deklamatorium in Krähwinkel L 3 Klingemann 1830 I. 31.
Die Schlacht bei Collin 1831 V. 1.
Die Schlacht bei Pultawa S franciából Hell 1830 VI. 19.
Der schlaue Liebhaber 1825 XII. 1.
Die Schleichhändler L 4 Raupach 1831 I. 3, 1837 VII. 12, 1839 IV. 23.
Die schlimme Liesel L 1 Bäuerle 1841 V. 5, 1844 X. 20, 1845 XII. 3.
Die schlimmen Buben P m G Br. Klesheim 1844 VI. 8, 9, 13, 16, 19, 30, VII. 14, VIII. 27.
Das Schloss Kaltenbach 1831 IV. 26, 30,
Das Schloss Limburg L 2 Marsollier. átd. Brockmann 1844 I. 4.
Der Schnee O 3 Scribe és Delavigne, f. Castelli, z. Auber 1831 ?
Schneeflocken und Eiszapfen od. Die Schlittenfahrt nach Scherz-, Sing- und Tanzhausen Qu Seydl 1841 III. 6.
Der Schneider als Naturdichter P m G 2 Kaiser, z. Müller A. 1843 XII. 8, 1844 VIII. 2, 7.
Der Schneider und die Tänzerin V franciából 1843 VI. 17.
Der Schneider und seine Töchter Lp m G 3 Haffner K., z. Hebenstreit 1840 IX. 7, XI. 24.
Die Schneiderhochzeit 1829 IX. 14.
Die schöne Athenienserin L 4 Feldmann 1845 I. 28, III. 28.
Die schöne Marketänderin O 2 z. Müller V. 1827 III. 12.
Die Schreckensnacht in der Fabrik zu Hull od. Leichtsinn und Rache S 3 Soulié, átd. Blum F. 1841 XII. 2, 1842 I. 1, 1844 III. 22.
Die Schreckensnacht im Schlosse Paluzzi M 3 franciából Castelli 1824 V. 29, VI. 18, 1826 VIII. 12, 1827 VIII. 12, 1844 XII. 6.
Die Schuld T 5 Müllner 1827 II. 3, VI.

2, X. 20, 1829 IV. 11, 1830 IV. 20, 1832 IV. 27, 1838 VI. 16. 1843. IX. 20.

Die Schule des Lebens l. Die Königstochter ein Bettlerweib.

Schule der Ehemänner l. Die Freundschaftsproben.

Die Schule der Reichen S 5 Gutzkow 1843 XII. 13.

Der Schulmeister von Kiripolz Schw 1 Seydl 1840 I. 7, V. 4, X. 5, 1841 VI. 30.

Der Schutzgeist od. Adelheid Königin von Italien S 5 Kotzebue 1827 II. 2, VIII. 16, 1829 XII. 5, 1830 IX. 23, 1832 III. 11. 1839. O 8 IX. 11, 1840. VII. 3.

Schüchtern und dreist 1827 III. 8.

Der schwarze Doktor franciából Weil 1846 X. 17.

Die schwarze Frau Zo 3 Meisl z. Müller A. 1831 VII. 23.

Der schwarze Fritz S 5 Auffenberg 1829 VI. 12, 1830 I. 9.

Das schwarze Kind P m G 2 Hopp, z. Gläser 1830 IV. 18, V. 9, VI. 14, XII. 16, 1838 IX. 3.

Schwärmerei nach der Mode S 4 Blum K. 1844 X. 18.

Die Schweden in Eger od. Die Wechselfälle des Krieges S 5 Sheridan átd. Blum 1842 II. 5.

Die Schweizerfamilie O 3 Castelli, z. Weigl 1824 VI. 3, IX. 11, 1830 V. 11, 1844 I. 13.

Das schweizer Mädchen od. Der betrogene Verwalter B 1 Uhlich z. Rankl 1840 III. 23, VI. 30.

Die Schwestern v. Prag O 2 Hafner F. átd. Perinet z. Müller V. 1826 XII. 13, 1827 V. 10, 1829 VII. 4, 1831 IV. 17, 1832 IV. 10.

Der Schwur O 3 Scribe és Mazères z. Auber 1844 III. 23.

Scüs, Mond, Pagat Zsp m G 2 Rosenau z. Gläser 1839 VI. 29. VII. 14, X. 13, 1840 I. 28. 1843 VIII. 30.

Seelengrösse 1824 VII. 24.

Der Seeräuber O 2 Romani z. Bellini 1839 VII. 12, (Arie aus—)

Der Sekretär und der Koch L 1 Blume 1826 IX. 28, X. 25.

Selbstbeherrschung S 5 Iffland 1830 III. 2.

Die Selbstquäler L 3 Bauernfeld 1840 X. 24, XII. 7, 1841 IV. 23.

Der seltene Nebenbuhler od. Der Brautwerber seiner eigenen Braut P m G 2 Frankenburg z. Merkel 1839 IV. 22, VIII. 3.

Der seltene Prozess S 3 Gewey 1839 XII. 11.

Die seltsame Audienz L 3 Lippert 1826 II. 14. IX. 21, X. 17, 1829 IX. 22.

Seraphine L 3 Herzenskron 1838 VIII. 27.

Shakespeare in der Heimat od. Die Freunde S 4 Holtei 1842 I. 31, II. 16, 1844 X. 24.

Der Shawl L 1 Kotzebue 1844 VII. 22.

Die sieben Schwaben auf der Hasenjagd od. Die Kunst alte Weiber jung zu machen B 1 Uhlich 1839 IX. 10.

Sieg des Vertrauens Vsp Lago 1837 IV. 8.

Der Siegelring L 4 Amália szász hercegnő 1845 II. 28.

A siklósi leányok Sp 4 Börnstein 1831 V. 10.

Die silberne Hochzeit S 5 Kotzebue 1829 X. 13, XI. 3, 1839 V. 2.

Simandlbruderschaft 1831 IV. 10.

Simon Masern 1826 I. 21, 1830 IX. 28.

Sitah Mani od. Karl XII. bei Bender S 4 Kratter 1840 VI. 3, 1844 VIII. 3.

Der Skandal P 1 Forst 1844 IX. 16.

So kriegt man geschwind einen Mann od. Wie's auch nicht anders ist P m G 2 Blum F. z. Rittinger 1840. X. 3. 1841. I. 13.

So muss man Füchse fangen L 3 Stephanie d. j. 1826 I. 5, II. 21.

Sobri als Eheprokurator od. Einer foppt den andern Lp m G 2 Blum F. 1840 IX. 13, 1842 III. 17.

La Soeur de Jocrisse Comédie 1 Varner és Duvert 1843 IX. ?

Der Sohn od. Das Verbrechen aus Kindesliebe S 3 franciából Blum Fr. 1841 XII. 1, 1842 I. 6.

Der Sohn auf Reisen L 2 Feldmann 1844 IX. 13.

Der Sohn der Wildnis Sr 5 Halm 1843 II. 21, VIII. 24, XI. ? 1844 I. 16, V. 17, VII. 1.

Soldaten-Freundschaft S 4 Alvensleben 1844 I. 17.

Das Sololustspiel Saphir M. G 1843 VIII.?

Ein Sonderling in Wien Lp 4 Bäuerle 1841 XII. 11, 1842 I. 16, II. 6, IV. 24.
Sophie van der Daalen L 5 Müller J. 1829 III. 30, VI. 20.
Sorgen ohne Not und Not ohne Sorgen S 5 Kotzebue 1826 VII. 28, 1829 VII. 25.
Die Spanier in Peru od. Rollas Tod T 5 Kotzebue 1831 III. 21.
Spanische Nationaltänze 1840 V. 21, 23, 25, 28, VI. 2.
Die Spekulanten 1829 V. 13.
Der Spieler S 5 Iffland 1829 IX. 1, XII. 31, 1838 I. 24, 1840 III. 24.
Der Spion od. Das Feldlager bei Ofen Volksdrama 4 mit Chören und Tänzen Wilhelm z. Doppler K. 1846 VII. 18.
Staberl in Floribus 1830 V. 23.
Staberls Reiseabenteuer in Frankfurt und München P 2 Carl K. 1829 X. 27, 1841 V. 10, IX. 30.
Stadt und Land od. Der Viehhändler aus Oberösterreich P m G 2 Kaiser, z. Müller A. 1845 I. 4, 6, 31, II. 18, VIII. 16.
Steckenpferde od. Jeder hat seine eigene Passion L 5 Wolff P. A. 1841 III. 26.
Steffen Langer aus Glogau L 4 Birch-Pfeiffer 1843 V. 13, 1844 I. 26, 1845 I. 13, 1846 XII. 7.
Stephan Báthory od. Soliman in Ofen S 4 Blum J. 1841 VI. 26.
Der Stephanitag od. Der Herr Vetter von Promontori Lp m G 3 Bäuerle ut. 1840 VIII. 16.
Die Stiefmutter L 2 Schmale 1841 X. 5.
Die Stieftochter L 4 Amália szász hercegnő 1841 II. 1, III. 2.
Stille Wässer sind betrüglich L 5 Schröder 1826 VII. 29, XII. 5, 1831 VII. 5, 1837 VII. ?, 1841 V. 23.
Stock, Handschuh und Brille od. Geschicklichkeit ist keine Zauberei P 3 Weil F., z. Görgl 1841 IX. 12, 19, X. 10, XI. 16.
Des Stranders Tochter S Sheridan átd. Treitschke 1838 V. 25.
Der Strassenjunge in London L 3 Théaulon f. Bärmann 1842 I. 10.
Der Strassenräuber aus Kindesliebe S 4 Kotzebue 1830 VII. 22, 1840 V. 27, 1844 X. 26.
Der Strauss L 1 1843 VIII. ?, XII. 4.
Die Strelitzen S 4 Babo 1831 V. 21.
Die Stricknadeln S 4 Kotzebue 1821 XI. 27, 1827 III. 17, 1829 I. 29, 1831 IV. 12, 1839 VII. 24.
Stubenmädl-Wirtschaft od. Der Nobel-Ball in der Schusterwerkstatt P m G 2 Kaiser, z. Hebenstreit 1840 IX. 27, X. 18, 1841 III. 23, XI. 22.
Der Student und die Dame L 2 Scribe és Mélesville 1839 VII. 4, 1841 I. 12.
Die Stufen des Lasters S 3 franciából Beranek 1845 XI. 29.
Der stumme Maler od. Valeria de Mondra M 5 Kollmann z. Stolz 1832 IV. 13, 1838 VI. 6, 18, 1840 XI. 29.
Die Stumme von Portici O 3 Scribe és Delavigne z. Auber 1832 I. 16, 20, V. 9, 14, 1842 II. 14 (Duett aus —) 1843 X. 4.
Ein Stündchen Incognito Vsp 2 1838 II. 21.
Sylphide, das Seefräulein od. Wolferls und Nettchens Abenteuer auf der Zauberburg Zsp m G Krones z. Drechsler 1831 VII. 18, 1832 I. 6, 1839 V. 16, 29, VI. 3, VII. 10, 18, 1840 VII. 2, 1841 XI. 30, 1842 I. 25.
Sylphide B 2 Taglioni, z. Schneizhöffer 1844 V. 6 (Scene aus —)
Die Sylvesternacht S 1 Frank 1844 XII. 31.
Szapáry O 3 z. Schindelmeisser 1843 II. ?, IX. 7, 16.
Szökött katona Népszínmű 4 Szigligeti 1844 V. 25 (műkedvelő előadás jótékony célra).
Die Tabakspfeife 1827 XI. 8.
Tableau 1844 III. 27.
Ein Tag aus dem Leben Friedrichs des Grossen. Just 1837 ?.
Ein Tag in Wien od. Herr von Tollapatschens Abenteuer Lp 3 Meisl 1826 III. 17, 1827 I. 10, III. 14, 1830 II. 10.
Ein Tag vor Weihnachten Fg 2 Töpfer 1839 IV. 30.
Das Tagebuch L 2 Bauernfeld 1837 ?, 1844 I. 15, 1846 X. ?
Der Talisman 1825 XII. 6.
Der Talisman P m G 3 Nestroy, z.

Müller A. 1841 V. 31. VIII. 9, IX. 21, XII. 19.

Tancred O 2 Rossi z. Rossini 1824 V. 1, 6, 27, VII. 8, XI. 28, 1826 IX. 5, 1827 IX. 29, X. 17, XI. 22, 1830 IX. 20, 27, 1831 VII. 14, 1832 III. 18. X. ?

Tancredi Par. 2 Bäuerle, z. Müller V. 1829 VI. 1.

Tandlerin, Marquis und Schuster od. Der bestrafte Ehrgeiz P m G 2 Blum F., z. Görgl 1840 VI, 20, 29, VII. 26, XII. 27, 1841 IV. 24, XII. 16.

Tanzmeister Pauxl od. Die Abenteuer am Faschingsdienstage Lp m G 3 Carl K., z. Müller A. 1840 III. 3.

Tarokerl od. Die drei Talismane Zsp m G 2 Rosenau, z. Bayer A. 1826 I. 6, 8, XII. 31.

Das Taschenbuch S 3 Kotzebue 1826 VIII. 22, 1831 V. 16.

Der Taubstumme S 3 Kotzebue 1844 IV. 24.

Der Tausendsassa P m G 2 Bäuerle, z. Bayer 1825 XII. 26, 1826 I. 2, II. 4.

Tänze 1840 VIII. 12, 1845 I. 7, II. 19.

Der Tempel des Todes M 4 1829 X. 26.

Tempora mutantur Fg 3 Blum K. 1844 XI. 21, 1845 I 15.

Das Testament des Onkels S 3 Pelletier és Volméranges átd. Castelli 1824 V. 4, 1826 VII. 6. 1831 V. 18.

Das Testament einer armen Frau S 3 Koch 1838 VII. 17.

Die Teufelsmühle am Wienerberg Vm m G 4 Hensler, z. Müller V. 1826 I. 15, VII. 2, VIII. 9, 1829 II. 22, 1831 I. 2. 1832 III. 4, 1839 XII. 26, 1841 I. 23, 1844 IX. 28.

Der Teufelstein im Mödlinger Walde Vm m G 3 Hensler, z. Müller V., 1830 XI. 28, 1839 VIII. 31.

Thaddädl, der 30-jährige A B C Schütz Ok Hensler, z. Müller V. 1832 III. 26, 1840 III. 1.

Theaterprincipal Eisvogel und seine Gesellschaft od. Die Indianer-Künstler im Prater Lp m G 3 Hopp F, z. Müller A., 1840 V. 24, IX. 6.

Theatralischer Hokus-pokus aus dem Füllhorn des Jokus od. Lusttrain mit dem Lokomotiv des Scherzes auf der dramatischen Eisenbahn nach allen Richtungen des guten Humors Qu. 1845 III. 1.

Thomas Streicherl od. Die Zusammenkunft beim Orchesterhüttl P m G 3 Hopp F., z. Görgl 1840 VIII. 22, XI. 18.

Timur der Tartarchan Sp vom Verfasser des Melodrams Ein Uhr (Vogel V.) 1838 VII. 11.

Die Tochter der Luft T 5 Raupach 1837 VII. ?.

Die Tochter des Bettlers Chg 3 Blum F. 1840 I. 18, IV. 9.

Die Tochter des Geizigen S 5 Bayard f. Kurländer 1837 V. 19, 1839 V. 21.

Die Tochter Pharaonis L 1 Kotzebue 1841 II. 2, V. 12.

Tochter und Mündel S 2 Maurice 1838 V. 2, 1845 IV. ?

Der Tod am Hochzeitstag 1830 XII. 29.

Der Tod und der Wunderdoktor Vm m G 3 Haffner K., z. Hebenstreit 1841 XII. 17, 1843 XII. 17.

Toni od. Die Franzosen auf St. Domingo S 3 Körner 1827 III. 8, 1828 IX. 11, 1830 V. 22.

Der tote Ehemann od. Bittere Leiden eines Zuckerbäckers P m G 3 Blum F. 1843 VI. 10.

Der Tote in Verlegenheit L 3 1827 V. 31.

Der Totenansager seiner selbst P 1 Gewey 1839 XI. 24, 1841 II. 23.

Der Totentanz Zm m G 2 Told, z. Titl 1844 IX. 7, 14, X. 28.

Der Totenwecker in der Fürstengruft 1829 III. 8.

Totila, König der Goten S 5 Weissenthurn 1827 VII. 1.

Die Tochter der Wildnis P m G 2 Told, z. Titl 1844 VII. 20, 21, 28, VIII. 30, X. 4.

Der Traum ein Leben S 4 Grillparzer 1838 I. 20, 1844 X. 21.

Der Traum einer Fee B 1845 VII. 16.

Treffkönig od. Spieler und Totengräber S m G 2 Vary, z. Proch 1839 V. 26, VI. 2, VIII. 22, XI, 23, 1840 X. 15, 1841 XI. 11.

Treue Liebe S 5 Devrient E. 1844 X. 31.

Ein treuer Diener seines Herrn T 5 Grillparzer 1829 VI. 27. 1831 VIII. 4, 6.

Der Treulose od. Saat und Ernte S m G

2 Nestroy, z. Müller A. 1837 V. 15, 1839 IV. 21.
Der Tritschtratsch P Nestroy 1837 V. 3, 1844 IV. 19, 21, 1845 VII. 1, VIII 30.
Der Triumph der Frauen B 5, 1832 XII 3.
Der Triumph des Herkules in Plutos Reich 1826 X. 23, 29.
Turandot od. Die 3 Rätsel Dram. Ged. 5 Gozzi, átd. Schiller 1827 I. 1, Für die Arena eingerichtet, mit Tänzen und chinesischem Feuerwerk ausgestattet 1840 VIII. 10.
Das Turnier im Jahre 1831, 1831 I. 1.
Das Turnier zu Kronstein Rs 5 Holbein 1826 XII. 7, 1832 III. 28, 1840 VIII. 7, 1844 IV. 13.
Der Türmer von Notre-Dame S 6 Birch-Pfeiffer 1838 VIII. 29, 1839 VIII. 27, 1841 III. 11, VIII. 21, 1842 II. 13, 20, 1842 II. 13, 1844 II. 17.
Ubaldo S 5 Kotzebue 1841 X. 16.
Der Unbedeutende P m G 3 Nestroy, z. Müller A. 1846 IX. 5.
Die Unbelesene L 4 Amália szász hercegnő 1841 I. 19.
Unbewusste Liebe L 2 Mélesville és Duveyrier, átd. Lembert 1841 X. 26.
Unda S 4 Pfisterer 1827 V. 12, VI. 9.
Ungarische Volkslieder, gesungen von Herrn Füredy 1845 XII. 13.
Die Unglücklichen L 1 Kotzebue 1829 II. 25.
Uniform und Schlafrock L 1 Castelli 1839 XI. 26, 1840 IV. 3.
Der unruhige Wanderer Fm 4 Hensler, z. Müller V. 1827 I. 14, II. 18.
Der Unschuldige muss viel leiden L 3 franciából Hell 1830 III. 4.
Das unterbrochene Opferfest O 2 Huber, z. Winter 1826 IV. 24.
Der unterbrochene Schwätzer L 1 Contessa 1826 IX. 28, XI. 23, 1827 VI. 7, VIII. 14.
Die unterbrochene Whistpartie L 2 Schall 1828 IX. 24.
Unverhofft P m G 3 Nestroy, z. Müller A. 1845 V. 25, VIII. 17, IX. ?
Die Unvermählte S 4 Kotzebue 1840 IV. 23.
Die unversehene Wette 1829 III. 26, IV. 29.
Der unzusammenhängende Zusammenhang Qu 1830 XI. 22.
Überdruss aus Überfluss L 2 Kuppelwieser 1844 V. 4, 8, VI. 5. VIII. 9.
Der Überfall aus der Klause od. Der Landsturm in Tyrol S 4 Ziegler 1839 VI. 11.
Die Überraschung 1830 II. 1.
Die Überraschungen L 1 Scribe, f. Friedrich 1829 I. 11, 1830 XI. 13, 1831 I. 11.
Üble Lanne S 4 Kotzebue 1830 XII. 14.
Valeria de Mondra J. Der stumme Maler.
Der Vater L 4 Bauernfeld 1840 XII. 21, 1841 II. 10.
Der Vater der Debutantin od. Doch durchgesetzt! P 3 Bayard és Théaulon, f. Both 1839 XII. 2, 1840 I. 2, II. 19, 1841 IV. 28, VII. 2, 1842. III. 4, 1844 XII. 12, 21, 1845 VIII. ?
Vater und Tochter S 5 Raupach 1831 I. 22.
Der Vaterfluch S 3 Boirie 1826 IV. 29.
Der Vater wider Willen 1826 XII. 1.
Vaterstand L 4 Ziegler 1830 IX. 16, X. 26.
Vendetta Chb 1 L. V. G. 1844 III. 12.
Der Verbannte 1827 IV. 18.
Der verbannte Amor 1826 VIII. 26, 1827 V. 30, XI. 20, 1831 VII. 19.
Verbrechen aus Ehrsucht Fg 5 Iffland 1827 I. 13, 1829 I. 17.
Die Vergeltung S 3 Ball és Blum 1827 III. 7, 1846 X. ?
Das Verhängnis od. Die Frau zweier Männer S 3 Schulz E. 1824 VII. 31, IX. 14.
Die verhängnisvolle Faschingsnacht P 3 Nestroy, z. Müller V. 1839 IX. 1, 21, XI. 3, 1840 I. 21, VI. 1, 1845 I. 24, IX. 23.
Verirrungen S 5 Devrient E. 1841 III. 1, VI. 2, VII. 16.
Der Verkannte. Weidmann 1826 III. 31, IV. 16, X. 24, 1843 XII. 10.
Der verkehrte Roman L 2 Grammerstätter 1827 VIII. 30, IX. 11, XII ? 1829 XII. 29.
Die Verläumder S 5 Kotzebue 1829 VIII. 13.
Verläumdung od. Die öffentliche Meinung S 4 Scribe f. Koch 1842 I. 3.
Verlegenheiten und Auswege P 1 franciából Castelli 1826 XI. 23.

Der verliebte Dorfschreiber B. Uhlich 1840 III. 11, IV. 7.
Die Verlobung vor der Trommel od. Der Mutter Angedenken V franciából Told, z. Titl 1243 VI. 15, 23, 30, 1845 VIII. ?
Der Verlobungsring 1839 XII. 27.
Ein verlorengegangenes Eheweib od. Er ist unschuldig P 2 Frankenburg z. Szerdahelyi 1841 I. 1.
Der Verräter Ländliche Sc. 1 Holbein 1827 VII. 31, 1829 VIII. 23, 1840 V. 28, VII. 20.
Die verschleierte Braut-L 3 franciából Grohmann 1841 I. 26.
Die verschmähte Fortuna P m G 2 z. Proch 1842 IV. 17.
Der Verschollene S 1 Cosmar 1840 III. 27.
Der Verschwender Zm m G 3 Raimund, z. Kreutzer K. 1837 XII. 8, 1838 VI. 17, 1839 VIII. 18, 1841 VIII. 8, 27, 1844 I. 28, IV. 8, 1845 III. 12, IX. 27, 1846 VIII. 11, XI. 1.
Der Verschwiegene wider Willen L 1 Kotzebue 1827 VII. 17.
Der versiegelte Bürgermeister L 2 Raupach 1829 III. 9.
Die Versöhnung S 3 Pelletier-Volméranges átd. Weissenthurn 1827 VI. 30.
Die Verstorbenen 1827 I. 17, II. 14.
Die Verwandschaften L 5 Kotzebue 1824 X. 28, 1826 VI. 22 1827 VIII. 11, 1839 IV. 11, VIII. 24.
Verwirrung über Verwirrung 1831 IV. 19.
Der verwunschene Prinz Schw. 3 Plötz 1826 IV. 9, X. 8, 1827 XII. ? 1829 I. 11, 1831 I. 6, 1845 II. 8. V. 3.
Der Vetter aus Bremen od. Die drei Schulmeister L 1 Körner 1826 IV. 19, 1840 V. 7, VII. 4.
Vetter Benjamin aus Polen od. Der Achtgroschenvetter Fg 5 Cuno 1827 II. 20, 1828 I. ? 1829 IV. 4, 1832 II. 28, 1841 II. 19.
Vetter Cäsario od. Die bekehrte Spröde L 5 Wolff P. A. 1839 IX. 3.
Vetter Heinrich S 5 Amália szász hercegnő 1839 XI. 25.
Vetter Michel aus Wien P Schikaneder 1829 IV. 5, VII. 30.
Viel Liebchen od. Das Tagebuch. Spiel in Versen Lebrün 1826 III. 27.
Vieles und vielerlei 1832 II. 3.
Die vier Haimonskinder Ok 3 Leuven és Brunsvick, f. Kuppelwieser, z. Balfe 1845 VIII. 19, XII. 13.
Der Vielwisser L 5 Kotzebue 1829 V. 26,
Die vier Husaren und der Kinderstrumpf Lp. m. G. 3 Hopp F., z. Hopp Gy. 1838 VIII. 12. 19, 1839 V. 9, IX. 12, XI. 17, 1840 VI. 16, 1841 IV. 22
Vier Schildwachen auf einem Posten L 1 Vogel 1826 X. 2.
Die vier Temperamente L 3 Ziegler 1826 IV. 28, XII. 21, 1827 VII. 19, 1829 XII. 30, 1840 VII. 31.
Vier Uhr S 3 franciából Reinhold 1830 I. 18, 1839 VII. 30.
Vierundzwanzig Stunden jung, achtundsechzig Jahre alt Zp m G Told, z. Proch 1839 VIII. 11, X. 6, XII. 12, 1840 IV. 23.
Les vieux péchés 1843 XI. 16.
Viola od. Die Bräutigamsschau in der Johannisnacht T 5 Auffenberg 1826 IV. 27, 30, VII. 5, XII. 16. 1827 XII. ?
Viola (Twelfth night) L 5 Shakespeare átd. Deinhardstein 1841 XI. 6.
Vitzliputzli der Hexenmeister Pm 1844 I. 7.
Volkes Stimme 1826 II. 11.
Voltaires Ferien L 2 franciából Herrmann 1844 VII. 8, 16, 19.
Von sieben die Hässlichste L 3 Angely 1839 V. 15, IX. 18.
Vorher damals und später 1829 II. 21. IV. 7.
Die Vorleserin S 2 Bayard, f. Koch 1838 II. 14, 1839 X. 9.
Vorlesung des Baron Klesheim 1844 VII. 5. VIII. 28, IX. 6, 9.
Der Vormund 1829 VIII. 27, XI. 20.
Vormund und Mündel S 5 Raupach 1830 II. 16, XII. 28.
Die Vormundschaft L 2 Uffo Horn és Gerle 1837 V. ?.
Der Vorposten S 5 Clauren 1826 IX. 9.
Der Vorsatz L 1 Holbein 1826 II. 11, 16, III. 8, 1841 III. 31.
Das Wachsfigurenkabinet P Niklas 1842 VII. ?.
Die Waffenbrüder (Die Familie Schroffenstein) S 5 Kleist átd. Holbein 1826 VI. 12.

Die Waffenrüstung od. Der Krieger von Tomarora S 3 1845 XII. 6.
Der Waffenschmied zu Worms v. ö. Liebhaber und Nebenbuhler in einer Person.
Der Wahn und seine Schrecken M 3 1831 XII. 14.
Wahn und Wahnsinn S 3 franciából Lembert 1839 IX. 27, 1844 IV. 10, XII. 13.
Der Wahnsinnige auf St Domingo O., Ferretti z. Donizetti 1843 VIII. 5.
Die Waise aus Genf S 3 Victor átd. Castelli 1824 IX. 16, 1827 II. 17, 1829 X. 20, 1830 IX. 21, 1832 V. 12, 1840 XII. 17.
Die Waise und der Mörder M 3 Federici átd. Castelli 1826 VI. 25, 1829 IV. 26, 1830 IV. 22.
Der Wald bei Hermannstadt Rs 4 Weissenthurn 1824 V. 20, XI. 9, 1827 V. 27, 1829 XII. 14, 1831 IV. 23, 1832 V. 10, 1839 VI. 5, 1841 XII. 6.
Der Waldbrand od. Jupiters Strafe Zsp m G 2 Gulden, z. Nidetzky 1839 IV. 10, 1840 III. 8.
Wallenstein T 4 (!) Schiller 1840 XI. 7.
Die Wallfahrt nach der Königsgruft T 5 Zschokke 1827 II. 16.
Die Wanderung durchs Leben od. Traum und Wirklichkeit S 4 franciából Franz 1839 X. 22.
Die Warnung S 4 Mandlzweig 1842 II. 15, III. 10.
Der Wasserträger von Paris O 3 Bouilly z. Cherubini 1824 XI. 18, 1830 IX. 15.
Weiberehre od. Des Irrwahns Sieg und Sturz Sg 5 Ziegler 1840 VIII. 4.
Der Weiberfeind in der Klemme od. Der Hofmeister in tausend Ängsten L 1 Hell 1839 VI 10, 1841 II. 17.
Die Weiberkur od. Der lustige Schuster Ok 2 Stegmayer, z. Paër 1824 VI. 19, 1826 I. 10, 25, 1830 XI. 14, 25.
Weiberlaunen und Männerschwäche L 5 Ziegler 1830 X. 5.
Die Weihe des Pilgers Vsp Anschütz 1827 IV. 16, 17.
Die Weihe des Tages 1830 II. 12.
Die Weinlese in Ungarn B 1 Stöckl 1840 VIII. 26.
Weiss, Schwarz und Rot od. Müller, Kohlenbrenner und Sesselträger od. Die Träume von Schale und Kern Zp m G 4 Nestroy, z. Müller A. 1840 II. 23.
Die weisse Frau O 3 Scribe, z. Boieldieu 1827 VII. 18, 1830 VI. 19, VII. 1, 29, X. 14, 1832 IV. 5, XI. ?, 1841 V. 25, 1842 IV. 26, 1844 I. 15.
Ein weisses Blatt S 5 Gutzkow 1843 III. 4.
Welche ist die Braut? L 5 Weissenthurn 1826 VI. 8, 1827 ?.
Welcher ist der Bräutigam? L 4 Weissenthurn 1827 III. 20, 1832 II. 14, 1841 IX. 20.
Welf von Trudenstein Rs 5 Klingemann 1831 II. 4.
Welleda, die kluge Frau im Walde l. Die kluge Frau im Walde.
Wellton und Herzensgüte Fg 4 Ziegler 1824 XI. 13.
Der Weltumsegler wider Willen P m G 4 Emden 1844 II. 2, 11.
Wendelin von Höllenstein od. Die Totenglocke S m G 3 Gleich z. Rieger G. 1841 I. 24.
Wer wird Amtmann? P 2 Kaiser 1831 III. 27, VIII. 28.
Werner od. Herz und Welt S 5 Gutzkow 1841 III. 13, V. 26, 1842 I. 14, 1844 VII. 15, IX. 23, X. 16, 1846 XII. 3
Werthers Leiden Par m G 2 Meisl, z. Müller A. 1837 V. 11, 1839 X. 17, 1841 I. 7.
Die Wette L 4 Pannasch 1841 II. 2.
Die Wette um das Herz Lb m G 3 Elmar, z. Titl 1841 VI. 13, 29, VIII. 3, X. 24.
Die Wette und der doppelte Liebhaber od. Der Garnisonsball zu Friedau L 4 Pannasch 1841 I. 2.
Die Widerspenstige (The Taming of the Shrew) L 4 Shakespeare, átd. Holbein 1838 IV. 25, 1839 XI. 11.
Die Widerspenstige (The Taming of the Shrew) L 4 Shakespeare, átd. Deinhardstein 1840 VIII. 25, IX. 2.
Wiedersehen Allegorisches Gelegenheitspiel Meisl 1830 IV. 12.
Wiesels komische Abenteuer P 3 Bäuerle 1827 IX. 17.
Die wilde Jagd Vsp 1 Weidmann 1826 III. 31, IV. 16, X. 24, 1827 IV. 18.

Der Wildfang P 3 Kotzebue 1826 XI. 7, 1830 I. 2, 1832 I. 3.
Wilhelm Tell S 4 (!) Schiller 1824 X. 13, 24, XI. 1, 1826 IX. 2, 23, 1827 X. 28, 1830 VII. 4, 1839 V. 18 (Für die Arena eingerichtet von Wilhelm Grau), 1843 II. ?, 1844 VI. 18, IX. 12.
Der Wirrwarr L 5 Kotzebue 1826 XII. 14, 1829 I. 9, 1831 V. 20, 1832 I. 5.
Die Witwe aus London S Birch-Pfeiffer 1841 IX. 25.
Die Witwe und der Witwer L 1 Holbein 1824 VI. 8.
Witzfunken, Lachschwärmer und Springraketen od, Thaliens und Terpsichorens Wettstreit Qu 1839 VIII. 17, 1842 III. 5.
Der Wolf auf dem Zauberfelsen 1830 X. 9.
Wolf und Papagei od. Die Liebesprobe durch den Zaubermund Zsp m G 2 Told, z. Müller A. 1838 VIII. 6, 1844 XII. 26.
Der Wunderschrank L 4 Holbein 1826 IX. 7.
Ydor, der Wanderer aus dem Wasserreiche Zsp m G 2 Gleich, z. Drechsler. 1827. I. 29. II. 5.
Yelva die russische Waise M Scribe, Villeneuve és Desvergers átd. Castelli 1829 IV. 6, VI. 14, 1830 II. 27, 1844 VII. 8, 16, 19.
Zaganini 1838. ?
Zampa O 3 Mélesville z. Hérold 1839 VII. 4, 1843 VII. 19, IX. 9.
Zamperl, der Tagdieb Par. Nestroy 1840 VII. 25, 27.
Das Zauberdiadem od. Schicksale eines Stubenmädchens im Geisterreich u. auf der Oberwelt Zsp m G 2 Schickh, z. Hebenstreit 1839 III, 23, 1840 XI. 5.
Die Zauberfackel 1830 VII. 10.
Die Zauberflöte O 2 Schikaneder z. Mozart 1830 VI. 1, 16. 1842 XII. 31, 1843 I. 21, IX. 30, 1845 V. ? (Scenen aus —).
Die Zauberhöhle am Tulpinger Kogel od. Der Hausmeister unter den Hottentotten Zsp m G 3 Krones J., z. Müller A. 1839 IV. 8.
Die Zauberin Armida im Orient Zm 2 Meisl, z. Gläser 1826 XI. 22.
Die Zauberin Chlotilde 1831 I, 15.
Die Zauberin Sidonia od. Das rächende Gewissen S 4 Zschokke, átdolg. Kotzebue 1841 X. 2.
Die Zauberperlen Zsp m G 2 Wagner 1844 X. 6, XII. 10.
Der Zauberschleier od. Maler, Fee u. Wirtin Zsp m G 3 Told, z. Titl 1840 III. 12 (huszadszor), 1842 ? (kétszer), 1844 I. 14, 1845 IX. 6, 1846 XII. 5.
Das Zauberschloss. Zöllner 1843 XII. 20, 1845 IX. ?.
Die Zauberspange od. Karl der Grosse vor Pavia Sr 5 Birch-Pfeiffer 1839 X. 15.
Die Zauberzitter Zo 3 Perinet, z. Müller V. 1826 XI. 13, XII. 3, 26, 1827 II. 4, III. 18, XI. 18.
Die Zebrahaut od. Wunsch und Erfüllung P m G 2 Kaiser, z. Hebenstreit 1841 IV. 18, V. 16, VII. 18, 26, 1842 III. 8.
Die Zeitalter Chg 4 Heigel 1827 I. 4. 1841 IX. 10.
Der Zeitgeist P 4 Raupach 1839 IV. 29.
Zelmira Oh 2, Tottola z. Rossini 1826 IX. 21 (Scenen aus —).
Der Zerissene P m G 3 Nestroy 1845 IV. 3.
Die Zerstreuten L 1 Kotzebue 1826 I. 24, VI. 20, 1841 V. 8.
Der Zigeuner in der Steinmetzwerkstatt P m G 2 Kaiser, z. Müller A. 1841 VI. 3, XII. 26, 1842 I. 9, 1844 VII. 12, IX. 20.
Die Zimmerherren in Pesth od. Die Überraschung im Stadtwäldchen u. die Versöhnung auf dem Schwabenberg Lp m G 2 Richter, átd. Kurt 1840 VI. 13.
Zimmermalers Traumbild od. Ein Morgen auf der Pesth-Ofner Schiffbrücke, ein Abend im Stadtwäldchen und eine Nacht auf der Margaretheninsel Schw m G 3 Klesheim, z. Doppler K. 1844 IX. 19.
Der Zitterschläger am Blocksberg 1829 XII. 7.
Zolky der alte Student S 2 Maltitz 1839 IV. 25, 1841 V. 25, 1845 III. 10, XI. 21.
Zopf und Schwert Chg 5 Gutzkow 1844 VI. 4, VII. 13. X. 14, 1846 VI. 30.
Zopf und Titus od. Jetzt und Rococo

Kom. Gem. m G 3 Blum F., z. Kreuz (budai választópolgár) 1840 VII 18, VIII. 2, XI. 15.

Der Zögling S 5 Amália szász hercegnő 1839 VII. 19, X. 1, 16.

Zriny od. Die Bestürmung von Szigeth S 5 Körner 1827 XI. 26, 1831 IV. 7, 1832 I. 21. 1839 VI. 22.

Zu ebener Erde und erster Stock P Nestroy 1839 XII. 21, 1842 II. 23, 1844 VI. 15.

Zu zahm und zu wild L 3 Albini 1844 XI. 5.

Der Zufall als Eheprokurator od. Die Begossenen L 3 Weil F. 1842 VIII. 3, 15.

Zum treuen Schäfer O 3 Scribe és St. Georges z. Adam 1843 XI. ?, XII. 16, 1844 III. 20.

Zurücksetzung L 5 Töpfer 1839 IV. 18, V. 23, VII. 5, 1841 IV. 14, X. 4. 1844 VII. 18, 1846 ?.

Die zusammengestoppelte Komödie Qu m G 2 Nestroy átd. Seydl, z. Müller A. 1841 V. 24, 27, IX. 27, X. 9.

Zwei Freunde und ein Rock 1827 VI. 12.

Zwei Nächte zu Valladolid Sr 5 Zedlitz 1826 VII. 1, 1827 VI. 23. 1839 XII. 30.

Die zwei Peter od. Der Bürgermeister von Sardaam L 3 1826 XI. 9, 1841 IX. 6.

Zwei Uhr od. Die falschen Indianer P m G 2 Fischer J. 1827 V. 10, 23.

Zwei Worte O 1 Marsollier z. D'Alayrac 1824 IX. 21, XI. 20, 1826 I. 18.

Der Zweikampf T 3 Pfisterer 1827 IX. 7.

Die Zwillinge (Klinger?) 1828 IX. 9.

Die zwölf schlafenden Jungfrauen Rs m G 4 Hensler, z. Müller V. 1831 II. 27, III. 6, 13, 1841 II. 7,. 28.

(II. rész)

IV.

A budai és pesti színházak szerződött tagjainak és vendégszereplőinek névsora 1812—1847.

A budai színészek és vendégszereplők jegyzéke nem teljes, az 1838. évre a pestieké sem. Nincsenek benn a jegyzékben a kardalosok és a zenekari személyzet (kivéve a karmestereket), valamint az adminisztratív alkalmazottak.

A név után következő v. a vendégszereplést jelzi, vendégeknél felsoroltam a szerepeket.

A *B* jegy budai szerződést vagy vendégszereplést jelent.

Vendégeknél a v. után következik annak a színháznak a megjelölése, amelynek az illetők azidőszerint tagjai voltak.

A zsebkönyvek és színlapok nem jelzik a keresztnevet; ott, ahol azt nem sikerült megállapítanom, nőknél a zsebkönyvek használta Mme (Madame) és Dlle (Demoiselle) jelzést tartottam meg.

Nem vettem fel az olyan vendégszerepléseket, amelyek szerződéssel végződtek.

Abbancourt Mme v. 1820 XI. 4, Parteiwut (Lady Johanna Laud.)
Abel v. 1828 VIII. 16—27. Die schöne Müllerin, Der Erbvertrag.
Achten. Dlle v. 1830 IX. 27—X. 25, Der Freischütz, Die weisse Frau, Der Barbier von Sevilla, Die Stumme von Portici, Die Schweizerfamilie, Othello, Die Zauberflöte, Armida, Fra Diavolo.
Adams, *B.* 1844.
Adler, Vincenz, Klaviervirtuose, v. *B.* 1838 VI. 19.
Adler, *B.* 1844.
Adlersberg, *B.* 1845.
Adolph, Eduard *B.* 1841—1845.
Adolph, Elise *B.* 1831, 1832.
Adolph, Dlle *B.* 1845, 1846.
Alboni Dlle v. *B.* 1845 VII. 29. — VIII. 2, Lucretia Borgia (Maffio Orsini), Capulets und Montagues (Romeo.)
Alvensleven, Mme v. *B.* 1845 IX. Hinko der Freiknecht (Markitta.)
Ambrosich, Dlle v. 1843 X. 7. Norma (Adalgisa.)
Ammersberger, Dlle *B.* 1844—1846.
Amon *B.* első kísérlete 1826 VI. 12. Die Waffenbrüder (Johann) 1826.
Amslinger 1837.
Angri, Elena v. *B.* 1846 VII. 18. Der Barbier von Sevilla (Rosina)
Anschütz, Eduard *B.* 1824—1828.
Anschütz Heinrich, v. Hofburgtheater, Wien, 1826 VII. 5—28. Essex (Essex), Erbvertrag (Daniel), Don Carlos (Marquis Posa), König Ottokars Glück und Ende (Ottokar), Das Haus Barcelona (Graf Barcelona), Wallensteins Tod (Wallenstein), König Lear (Lear), Bayard (Bayard), Don Guttiere (Don Guttiere), Die Schuld (Hugo) 1837 VIII. 3—22. Belisar, Isidor und Olga, Abbé de l'Epée, König Lear, Wilhelm Tell, Minna von Barnhelm, Othello, Nathan der Weise, Das Kätchen von Heilbronn, Wallenstein.

Anschütz-Butenop, Emilie v. Hofburgtheater Wien, 1837 VII. 3—22, Belisar, Abbé de l'Épée, König Lear, Minna von Barnhelm, Nathan der Weise, Das Kätchen von Heilbronn, Der Bräutigam aus Mexiko, Wallenstein.

Arndt v. *B.* Pozsony 1841 X. 23, Peter Szapáry (Hamsa beg).

Arnoldi, v. 1816. III. 6—7, Die Räuber (Karl Moor) Stille Wässer sind betrüglich (Baron Wiburg).

Arnstein Dlle *B.* 1845, 1846.

Arnstein, Kapellmeister 1837—1844.

Artour 1824—26.

Árvay, Dlle első kísérlete 1815 VI. 14, Liebhaber und Nebenbuhler in einer Person (Marie).

Aue, Dlle v. Hofoperntheater, Wien 1846 IV. 13—20, Norma (Adalgisa), Alessandro Stradella (Leonore, 5-ször), Marie, die Regimentstochter (Marie).

Aumeyer, Dekorationsmaler *B.* 1846.

Axfeld, Mme *B.* 1846.

Babnigg Anton 1814—1818, 1821—1823, 1824—1827. társigazgató. v. Hoftheater, Dresden 1830 IV. 15—26, Othello (Othello 2-szer), Oberon (Hüon) Der Freischütz (Max), Johann von Paris (Johann), Die Stumme von Portici (Masaniello) — 1832 IV. 26—V. 26, Othello (Othello), Die Stumme von Portici (Masaniello), Fra Diavolo (2-szer), Die Vestalin (Licinius), Die weisse Frau, Die Kreuzritter in Egypten (2 szer), Der Templer und die Jüdin, Corradin.

Babnigg, *B.* 1844.

Bader 1812—1815.

Bandini, Nina 1819—21.

Bannholzer 1830—31, 1840—41.

Baptist 1844.

Bartholemy 1837.

Bartolosch, *B.* 1846.

Bartsch, v. Stadttheater, Frankfurt 1841
VI. 25. Guido und Ginevra (Fortebreccio).

Basadonna, Giovanni 1844.

Baseck Dlle. 1828.

Bassi-Manna, Mme v. 1830 VI. 4—VII. 5. különböző operaáriákat énekelt.

Basson v. Kön. Theater, München 1826 VIII. 10. Der Empfehlungsbrief.

Bauer, Dlle. *B.* 1827.

Bauer, Karoline, v. udvari színház Szt.-Pétervár 1834 V. 11—VI. 16. Donna Diana (Diana), Die bezähmte Widerspenstige (Franciska), Der Bräutigam aus Mexiko (Suschen), Kunst und Natur, Die Königin von 16 Jahren, Die Liebe auf dem Lande, Romeo und Julie, Das Pfefferrösel, Ernst und Scherz, Das letzte Mittel, Preciosa, Das Käthen von Heilbronn, Maria Petenbeck, Die Waise und der Mörder, Das Turnier zu Kronstern, Die Verwaiste.

Bauer v. 1844 VII. 20, 27. 29. Paris in Eipeldau (Heymann Lewi).

Bauernhofer 1814—15.

Bauernschober 1811—16.

Baum, Dlle v. Stadttheater, Lemberg, 1845 IV. 8. Die Tochter des Regiments (Marie).

Baum-Schmidt, Katharina 1840—43. v. 1844 IX. 23—X. 13. Talisman (Salome Pockerl), Das Mädl aus der Vorstadt (Rosalie), Marie, die Tochter des Regiments (Marie), Die Hammerschmiedin aus Oberösterreich (Susanna Eisenblüh), Die Papiere des Teufels (Emilie Schrollmann).

Baumann, v. *B.* Theater an der Wien, 1841 V. 17—27. Elias Regenwurm, Staberls Reisebenteuer, Alle sind verheiratet (Adam), Hutmacher und Strumpfwirker (Cyprian Deckel), Der Alpenkönig und der Menschenfeind (Habakuk), Doktor Fausts Hauskäppchen (Andreas Pimpernuss), Die zusammengestoppelte Komödie (Benefiziant 2-szer).

Bazzini, Violinvirtuse, v. Milano 1842 VI. 16—25.

Beauval, Lambert, Balletmeister, samt Familie 1825—29. *B.* 1824 v. Grossherzogliches Theater, Mannheim, 1829 IV. 21—V. 9., Der Maler (2-szer), Joco, Die Wäschermädchen und Die Schornsteinfeger (2-szer), v. *B.* 1840 VIII. ?

Beauval, Mme v. Grossherzogliches Theater, Mannheim, 1829 IV. 2—V.

14., Das unterbrochene Opferfest, Johann von Paris.

Bechtold v. *B.* Theater an der Wien, 1838 I—II. Die Schuld (Hugo), Das Irrenhaus zu Dijon (Evrad), Richards Wanderleben, Das Epigram (Eduard), Der Spieler (Wallenfeld), Helene (gr. Bannlevitz), Die Entführung (br. Rosenthal), Das Kätchen v. Heilbronn (gr. Strahl), Der Traum ein Leben (Roderich), Johann, Herzog von Finnland.

Beileithner Dlle *B.* 1845—6.

Beck, Karl 1819—1821.

Beck első kísérlet 1846 V. 30. Die Puritaner (Richard).

Becker, Mme v. Prága 1820 VI. 13—22. Tancred (Amenaide 3-szor), Johann von Paris (Prinzessin von Navarra 2-szer), 1821 VI. 25—VII. 20. Zauberflöte (Königin der Nacht), Die Entführung aus dem Serail (Constanze), Die Sängerinnen auf dem Lande (Rosa 3-szor), 1822 IV. 29—V. 12. Die Sängerinnen auf dem Lande (Rosa 3 szor), Das unterbrochene Opferfest (Myrrha), Die Zauberflöte (Königin der Nacht).

Beckmann, Friedrich v. Königstädter Theater, Berlin 1844 X. 17—XII. 9. Der Vater der Debutantin (Windmüller 3-szor), Reise auf gemeinschaftliche Kosten (Liborius), Muttersegen (Boisfleuri 6-szor), Der Dachdecker (Peter Petzold 2-szer), Endlich hat er es doch gut gemacht (Mengler), Des Schauspielers letzte Rolle (Wall 3-szor), Doktor Fausts Hauskäppchen (Andreas Pimpernuss 3-szor), Herr Rochus Pumpernickel, Nante Strumpf (Nante), Vetter Benedikt (Kraxler 2-szer), Der alte Junggeselle (Eduard Werneke), Der Zweikampf im dritten Stock (Sebastian Bresel), Der Alpenkönig und der Menschenfeind (Habakuk), Eine Reise nach Spanien (Gotthelf Fischer), Der Talisman (Titus Feuerfuchs), 33 Minuten in Grüneberg (Jeremias Klagesanft 2-szer), Familie Fliedermüller (Heinsius), Julerl (Linnerl), Capitaine Charlotte (Graf Belleflor) v. *B.* 1844 XII. 12—20. Der Vater der Debutantin (Windmüller 2-szer), Indienne und Zephirin (Zephirin 2-szer), Muttersegen (Boisfleuri 2-szer), Nante Strumpf (Nante), List und Phlegma (Herr von Ruhleben), Eine Reise nach Spanien (Gotthelf Fischer), Der Dachdecker (Peter Petzold), Die Familie Fliedermüller (Heinsius).

Beckmann-Muzarelli, Adele (l. Muzarelli alatt is) v. Königstädter Theater Berlin 1844 X. 21—XII. 9. Muttersegen (Chonchon 6-szor), Des Schauspielers letzte Rolle (Nettchen 4-szer), Doktor Fausts Hauskäppchen (Waltraud 3-szor), Herr Rochus Pumpernikel (Babette), Der Alpenkönig und der Menschenfeind (Lisette), Marie die Tochter des Regiments (Marie 2-szer), Familie Fliedermüller (Pauline 2-szer), Julerl, Capitaine Charlotte (2-szer), 1846 X. 1—XI. 24, Muttersegen (Chonchon 4-szer), Marie, die Tochter des Regiments (2-szer), Dichter und Bauer (Hermine von Mayen 3-szor), List und Phlegma (Adolfine), Die Müllerin von Burgos (Susanne), Der Scheibentoni (Therese), Die Figurantin (Judit 4-szer), Des Schauspielers letzte Rolle (Nettchen), 'S letzti Fensterln (Schwoagerin Rosel), Capitaine Charlotte, Ein Abend eine Nacht und ein Morgen in Paris (Marie), Der Zauberschleier (Margaretha Kohl), Die Familie Fliedermüller (Pauline 2-szer), Der französische Landwehrmann (Marion 2-szer), Don Giovanni (Zerlina 2-szer), Das Rosenmädchen und ihre Tochter (Caroline), v. *B.* 1844 XII. 12—17, Indienne und Zephyrin (Indienne), Muttersegen (Chonchon 2-szer). Marie, die Tochter des Regiments (Marie), List und Phlegma (Adolfine).

Beer 1836—7.

Beermann dr. Improvisator v. 1845 VI. 13.

Beileithner, Dlle v. *B.* 1846 VI. 13, Der Freischütz (Agathe).

Belters, Dlle v. 1819 II. 25, Johann v. Paris (Prinzessin von Navarra).

Benda Dlle v. Wien 1827 VII. 12—14, Die Bestürmung von Smolensk (Fedo-

rowna), Welche ist die Braut (Marie).
Benza Károly v. *B.* Nemzeti Szinház 1845 I. 18, XII. 13, operaáriákat énekelt magyar nyelven.
Beregszász v. *B.* 1840 VIII. 13. Der Affe und der Bräutigam (Mamok).
Berg (álnév, igazi nevén Löw, Heinrich), 1819—20.
Berg, Anton 1836—1847.
Berger, Pauline v. *B.* 1840 VI. 26—VII. 20. Der beste Ton (Leopoldine) Das Johanniskind (Elsbeth von Hohenstein 2-szer) Hedwig, Der Verräter (Klärchen).
Berger, *B.* 1846.
Berger v. Milano 1846 VI. 22. Belisar
Bergmann 1845—1847.
Bergmann, Mme 1845—1847.
Bernadelli, Fortunato Balletmeister 1816—1817.
Bernardi Mme v. *B.* 1839 VII. 24. Das Schmuckkästchen (Landrätin Durlach).
Berndt, v 1813. VI. 22. Klara von Hoheneichen (Usmar von Adelungen).
Berndt, Kapellmeister 1834—1835.
Bervison, Mme *B.* 1846.
Bervison, Louise *B.* 1824.
Bervison, Wilhelmine *B.* 1824.
Bezdék, Orchesterdirektor *B* 1825—1826.
Bezzi 1840 (olasz opera) 1841 IV. 13—16. Der Liebestrank (Nemorino).
Bezzi, Mme 1840 (olasz opera).
Bianchi, Dlle 1846—1847 (olasz opera).
Bianchi, Dlle *B.* 1832.
Bielcizki v. *B.* Graz 1843 VII. 24—27.
Binder, Sebastian v. Prága, 1826 X. 9—29, Der Barbier von Sevilla (Almaviva 2-szer), Othello (Rodrigo), Die weisse Frau (Georges 3-szor), Sargino, Der Freischütz (Max) Tancred (Assur), 1838 VI. 19—IX. 14. Don Juan (Ottavio), Robert der Teufel (3-szor), Die Stumme von Portici (Masaniello 2-szer), udvari opera Bécs 1841 XI. 8—17, Robert der Teufel, Die Ballnacht (Herzog Olaf), Othello (Rodrigo).
Binder-Mayer, Margarethe (előbb van der Glogen) v. Prága, 1826 X. 10—29. Das Gasthaus zur goldenen Sonne (Fanny), Ernst und Scherz (Agnes), Die Vorposten (Lieutenant Kruse), Die Indianer in England (Gurli), Preciosa, Die Liebe auf dem Lande (Margarethe), Das Vogelschiessen (Lottchen 2-szer), Das Kätchen von Heilbronn, Die weisse Frau (Jenny).
Binder, *B.* v. Lemberg 1841 IV. 17—22. Der Ehrgeiz in der Küche (Vatel), Das Fest der Handwerker (Kluck). Vier Husaren und der Kinderstrumpf.
Binder *B.* 1846.
Birch-Pfeiffer, Charlotte v. Hoftheater München 1830 V. 9—VI 21. Der Sammtschuh (Gräfin), Donna Diana, Emilia Galotti (Orsina 2-szer), Johann v. Finnland (Katharina), Herma, Die Mohrin (Joni), Die Walpurgisnacht (3-szor), Kabale und Liebe (Lady Milford), Die Fürsten Chawansky, Die Parteiwut, Maria Stuart (Maria), Maria di Gonsalvo (2-szer), Die Braut von Messina (Isabella) 1832 V. 16—VII. 12. Johann von Finnland, Robert der Tiger, Menschenhass und Reue, Die Fürsten Chawansky, Johanna von Montfaucon, Die Mohrin, Die Jungfrau von Orléans, Emilia Galotti (Orsina), Das Schloss Greifenstein, Heinrich VI. (2-szer), Die Walpurgisnacht, Parteiwut, Peter Szapáry (2-szer), Komm her, Dreissig Jahre aus dem Leben eines Spielers, Maria Stuart, Das Bild.
Bladl 1812—17.
Bladl, Mme 1812—13.
Bladl, Dlle 1812—15.
Blahetka, Dlle, Klaviervirtuosin 1827. IV. 8. 1829. VII. 23. hangversenyt adott.
Blum 1814—18, 1823—24.
Blum, Mme v. 1833 II. 22—III. 1. Tancred, Sargines.
Blumauer, Karl v. 1819 V. 2. Das Epigramm (Dr. Busch).
Blumenfeld v. 1824 VII. 29—VIII. 7. Die falsche Catalani (4-szer), Die Schwestern von Prag, Der Neffe als Braut des Onkels (2-szer) Theatralisches Mosaik
Blüme, Mme v. *B.* 1832 X. ? Tancred.
Blümel v. 1815 IX. 9 Die deutsche Hausfrau (Herr von Wertheim).

Blümel v. 1815 IX. 9. Johanna von Montfaucon, Fra Diavolo.
Bognar, Ignaz kön. sächs. Kammersänger v. 1841 VI. 18—VII. 2. Der Freischütz (Max), Beatrice di Tenda (Orombello), v. *B.* Nemzeti Színház 1841 IV. 2.
Bognár, Mme *B.* 1842—44.
Bonfigli, Enrico 1840 (olasz operatártársulat.)
Bonkowsky 1812.
Bonnet, Dlle *B.* 1844—45.
Borgondio, Gentile v. 1818 IX. 7, 12. Tancred (olaszul.)
Bornik, Dlle első színpadi kísérlete 1828 II. 2. Feodora.
Bosch, Johann 1846 I. 24—II. 10. vetített képeket mutatott be.
Borschitzky 1821—25 *B.* 1825—26.
Borzaga 1828. III. 25. hangversenyt adott.
Bosardt, Spinarosa v. 1824 IV. 9. Das Bild.
Boske, Dlle Russische Hofsängerin v. 1840 II. 25—IV. 22. Capulets und Montagues (Romeo), Tancred.
Boutibonne, Jeanette zongoraművésznő hangversenye 1830 VI. 30.
Bozzi, Gabriele 1840 (olasz operatársulat.)
Böhm, Wiener Neustadt (Direktor) v. 1844 III. 30. Der Verschwender (Valentin) v. *B.* 1844.
Böhm, Dlle v. 1825 I. 24, Der Freischütz (Annchen.)
Börger (álnév Mortier, Bernhard helyett) 1839—40.
Börner v. Hofburgtheater, Wien, 1833 X. 16—25. Die Tochter Pharaonis, Das Fest der Handwerker (Kluck), Die Schleichhändler, Ob Mädchen schweigen können?
Börnstein, Heinrich v. *B.* Theater an der Wien, 1829 XI. 15, Kabale und Liebe (Hofmarschall Kalb.)
Brand v. Prága, 1814 I. 13—17. Männertreue (2-szer), Die Schachmaschine (Hirschfeld).
Brand, Mme v. Prága, 1814 I. 13—14. Männertreue.
Brandt, Dlle 1842—44.
Brede, Mme v. Hoftheater Würtemberg, 1826 IX. 9—X. 3. Die Fürsten Chawansky (Julie), Donna Diana, Das Turnier zu Kronstein (Elsbeth), Kabale und Liebe (Lady Milford) Sappho, Medea (2-szer), Die Flucht nach Kenilworth (Elisabeth).
van Brée, Carl, 1843—44.
Breiting, Eduard, v. 1832 IX. 19—X. 2. Die weisse Frau, Johann von Paris, Zampa (3-szor), Die Vestalin, Die Stumme von Portici — Hofoperntheater Wien, 1834 IV. 7—V. 14. Zampa (2-szer), Die Stumme von Portici (Masaniello), Robert der Teufel (7-szer), Fra Diavolo, Die weisse Frau, Johann von Paris, 1836 VI. 22—VIII. 3., Robert der Teufel (3-szor), Zampa (2-szer), Norma, Die Ballnacht (5-ször), Die Jüdin (Eleazar 5-ször).
Brest, v. *B.* 1828 V. 6. Fluch und Segen (Günther).
Bretsch v. 1825 IX. 21. Aline (Bims).
Breu, Dlle d. ä 1846—47.
Breu, Dlle d. j. 1847.
Briccialdi 1844 IV. 20. hangversenyt adott.
Bruckbreu, Dlle *B.* 1846.
Brunner-Beck, Mme, Kammersängerin, 1823 XI. 13—29. Die Italienerin in Algir (Isabella), Tancred, Die Vestalin (Julia), Titus (Vitelia), Aschenbrödl (Eleonora).
Brüning, Carl, v. Stadttheater Hamburg, 1845 VII. 11—28. Der verwunschene Prinz (Wilhelm), Steffen Langer aus Glogau, Die Schachmaschine (Carl Ruf), Das Portrait der Geliebten (Jacob Unfall), Die weisse Pekesche (Ernst), Die Braut aus der Residenz (Jakob Währinger), Drei Väter auf einmal (Hans Michel), Herr Rochus Pumpernikel, Richards Wanderleben (Richard Wanderer), Der Kapellmeister aus Venedig (Peter).
Brussi, Dlle, v. *B.* 1845 V. 15—18.
Brücke, v. 1818 V. 5. Glück durch Unglück, (Moyses).
Brückner, v. *B.* Stadttheater Bamberg, 1840 IX. 9. Griseldis (Cedric), 1841 IX. 9. Ich bleibe ledig (Freiherr von Bieberstein), 1845 VIII. 8. Ich bleibe ledig (Hypolit).
Bubenhofen v. Zágráb 1817 X. 14, 15.

Die deutschen Kleinstädter (Bürgermeister).
Buckelmann, Eduard v. 1843 IX. 6. Sylphide (Cyprian Scheemann).
Buchetmann, Karoline 1840—45.
Buchwieser, Chatinka v. Hofopertheater Wien 1813 VII. 8—VIII. 12. Johann von Paris (Prinzessin von Navarra), Aschenbrödl (Clorinde), Aline, Die vornehmen Wirte (Pauline), Vestalin (Erste Priesterin), Die Hochzeit des Figaro (Susanna), Die Grossmut des Titus (Sextus 2-szer), Ida, Don Juan (Donna Elvira).
Busch, Dilettant 1842 IX. 18—X. 7. Die Strelitzen (Iwanow), IX. 21. Der Spieler (Lieutenant Stern).
Buse 1819.
Büchel, Hermine *B* 1838—39.
Caché d. j. 1815—16.
Calliano, Dlle 1840—41.
Campi, Antoinette v. Hofoperntheater Wien 1813 IX. 1—X. 12. Lodoiska, Don Juan (Donna Elvira 2-szer), Das unterbrochene Opferfest (2-szer), Die Grossmut des Titus (Vitelia 2-szer), Sargino, Aschenbrödel (Clorinde 3-szor), Die Hochzeit des Figaro (Gräfin), Die Entführung aus dem Serail (Constanze), Lanassa. 1814 XI. 12—XII. 7. Palmira, Sargin (Sohn 2-szer), Die Zauberflöte (Königin der Nacht), Aschenbrödl (Clorinde 2-szer), Semiramis (2-szer), Das unterbrochene Opferfest (Elvira), Don Juan (Donna Anna), Die Grossmut des Titus (Vitelia), Die Vestalin (Julia), Richard Löwenherz (Margarethe).
Camprubi v. *B.* Hoftheater Madrid 1840 V. 21—VI. 2. Spanyol nemzeti táncokat adott elő.
Carey v. Hofoperntheater Wien 1844 V. 27—VI. 2.
Carl, Henriette 1837—1840 v. Hoftheater Madrid 1836 V. 7—VI. 11. Norma (2-szer), Tancred, Der Barbier von Sevilla, Semiramide (2-szer), porosz kir. kamaraénekesnő v. 1842 VI. 30.—VII. 13. Othello (Desdemona), Belisar (Antonina), Der Liebestrank (Adina), Guido und Ginevra (Ginevra). 1842 XII. 29—1843 III. 18. Die Puritaner (Elvira), Der Liebestrank (Adina), Lucretia Borgia (Lucretia 3-szor), Guido u. Ginevra, Capulets u. Montagues.
Cassiani, Constanza 1840 (olasz operatársulat).
Catterfield *B.* 1832 v. 1820 VII. 6—23. Die Unvermählte (Lieutenant Loring), Sappho (Phaon), Der Graf von Burgund (Heinrich), Welche ist die Braut (Grünau), Herr Rochus Pumpernikel (Heinrich).
Ciabatti, Giovanni, v. Róma 1843 IX. 15—18. Lucrezia Borgia, Don Alfonso, La Straniera.
Cibulka, Alois Kapellmeister 1816—1833.
Cibulka, Mme 1814—1824.
Closegg, Dlle 1836—37.
Clostermayer, Elise v. *B.* Josefstädter Theater, Wien 1838 III. 3. (Arie.)
Constantin, Mme v. Wien 1825 VI. 14. A felvonásközben énekelt.
Conti-Rieländer, Mme v. *B.* 1841 II. 9. Egy áriát énekelt a Robert der Teufel-ből.
Conti, Károly *B.* 1827—1832, v. 1828 X. 27. Zauberflöte.
Cornega, v. Pozsony 1812 VII. 17—VIII. 10. Soliman II. (Marianne), Aschenbrödl (Clorinde), Wladimir (Roqueda).
Cornet, Julius és Cornet-Kiel, Franziska v. Hoftheater, Braunschweig 1834 V. 26.—VI. 17. Fra Diavolo, Othello, Die Braut, Die Stumme von Portici, Der Zweikampf auf der Schreiberwiese (2-szer).
Cölestin 1814—17.
Crispin, Ladislaus Violinvirtuose 1842 IX. 20. Az előadás előtt eljátszotta Bériot egy koncertjét.
Crombé, Balletmeister 1842—1846.
Czelestin v. *B.* 1826 IX. 18. Johann von Paris (Scene aus —).
Czermak, Johann *B.* 1839—1845.
Czwrczek 1839. IX. 8. hangversenyt adott.
Dams, Friedrich v. 1836 IX. 12—X. 13. Die weisse Frau, Zampa, Die Stumme von Portici (Masaniello), Fra Diavolo, Norma (Sever), Der Freischütz (Max) Tell, Robert der Teufel.

v. *B.* 1830 IV. 29. Der Barbier von Sevilla (Almaviva).
Danse, Dlle v. Hofoperntheater Wien 1842 VI. ?
Darnok 1816—1817.
David, Félicien 1845 XI. 30, XII. 2. Személyesen vezényelte Die Wüste c. symphoniájának előadását.
Decker *B.* 1844.
Decker v. Königsberg 1843 X. 11—17, Doktor Wespe, Die Leibeigenen (Ossip).
Demini, August 1816—1823 *B.* 1824—1827.
Demini, Eduard 1816—1823, 1825, *B.* 1824, 1826—1831.
Demini, Mme 1820—1823, *B.* 1824.
Demini, Dlle v. Theater an der Wien, Wien 1829.
Demmer, Friedrich 1836—7.
Demmer v. Pozsony 1828 I. 5—19, Herzogsbefehl, Stille Wässer sind betrüglich, Tagsbefehl, Ritter Eisenfaust und Draco der Drache. — v. *B.* 1827 XI. 24, — XII. ? feleségével együtt.
Demmer, Friedrich v. *B.* Prága 1844 VIII. 28. IX. 11, Fra Diavolo, Norma (Sever).
Denemy *B.* 1842.
Denker, Marie v. *B.* Hofburgtheater, Wien. 1839 VI. 30—VII. 19. Goldschmieds Töchterlein (Walpurgis), Der Ball zu Ellerbrunn (Hedwig), Maria von Medicis, Zurücksetzung (Klara), Das goldene Kreuz (Katharina), Die beiden Louisen, Die gefährliche Tante (Adele 2-szer), Die Familie Rickeburg (Caroline) Die Schule der Ehemänner (Amalia), Der Pariser Taugenichts (Louis), Die Schauspielerin (Louise Wald).
Deny 1817—1823.
Deny, Auguste 1820—1823, 1824—1847.
Deny, Marie 1834—37.
Deny, Dlle első kísérlete 1834 XI. 26, Ewig, Feodora.
Desloges és Mme Desloges *B.* 1846.
Déryné Széppataki Róza v. Székesfehérvár 1822 III. 29—V. 17, Die Schweizerfamilie (Emeline), Tancred (Amenaide.)
Dessoir, Ludwig 1837—1839. v. Hoftheater Karlsruhe 1841 IV. 26—V. 22. Hamlet, Der junge Ehemann (Oskar Beaufort), Zolky, Lorbeerbaum und Bettelstab (Heinrich), Die Königstochter ein Bettlerweib (Sancho Perez), Die Bekenntnisse (Assessor), Humoristische Studien (Brauser), Werner (Heinrich Jordan), Die Scheidungsklage (Advocat), Nach Mitternacht (Chebroulard), Die Schachmaschine (Carl Ruf), Wahn und Wahnsinn (Lord Harleigh), Kean, Der Pariser Taugenichts (Louis), Drama ohne Titel (Biroteau), Geliebt sein oder sterben (Ferdinand v. Rance), Die Leibrente (Robert), Ein Glas Wasser (St. Jean). 1844 VII. 8—27, Hamlet, Die Schachmaschine (Karl Ruf), Fiesco, Der alte Student (Zolky), Humoristische Studien (Brauser), Doktor Robin (Garrik), Der Todeswurf (Felix Dubois), Der Mulatte (Chevalier St. Georges), Kean, Lorbeerbaum und Bettelstab (Heinrich), 1846 VII. 8—13, Kean, Bob, Doktor Robin (Garrik), Hamlet.
Dessoir-Reimann, Therese v. Leipzig, 1840 III. 26—IV. 11, Die Schule des Lebens (Donna Isaura), Die Königin von 16 Jahren, Das Tagebuch (Lucie), Maria Stuart, Die Einfalt vom Lande (Sabine), Romeo und Julie (Julie), Der Pariser Taugenichts (Louis), Otto III. (Stephanie).
Detroit 1836—37.
Deutsch 1815—1822.
Devrient, Emil v. Hoftheater, Dresden, 1841 V. 24—VII. 3, Kabale und Liebe (Ferdinand 2-szer), Richards Wanderleben (Richard Wanderer), Der Majoratserbe (Graf Scharfeneck), Die Königstochter ein Bettlerweib (Sancho Perez), Ein Glas Wasser (St. Jean 4-szer), Der Landwirt (Rudolf), Die Geschwister (Wildenberg d. j.), Chevalier St. Georges (2-szer), Werner (Heinrich von Jordan), Donna Diana (Don Cäsar), Der Heiratsantrag in Helgoland (William), Die seltsame Wette (Baron Nordeck 2-szer), Egmont, Lorbeerbaum und Bettelstab (Heinrich), Der Fabrikant (Havelin), Don Carlos, Bürgerlich und romantisch (Baron Ringelstern), Normann

(Arthur), Rubens in Madrid. 1843 IV. 18—VI. 2. Hamlet, Ein Glas Wasser (Bolingbroke 2-szer), Die Memoiren des Teufels (Robert 3-szor), Ein weisses Blatt (Gustav), Der Landwirt (Rudolf), Stille Wässer sind betrüglich (Baron Wiburg 2-szer) Griseldis Zolky, Warum (Herfort 2-szer), Kabale und Liebe (Ferdinand 2-szer), Der Siegelring (Friedrich v. Günther), Chevalier St Georges, Der beste Arzt (Gustav), Lorbeerbaum und Bettelstab (Heinrich), Die Entführung (Baron Rosenthal, Werner (Heinrich v. Jordan) Monaldeschi, Donna Diana (Don Cäsar), Die Quälgeister (Linden), Kean, Der Fabrikant (Havelin), Don Carlos (Posa). 1844 VI. 20—26. Die Memoiren des Teufels (Robert), Stille Wässer gründen tief (Baron Wiburg), Don Carlos (Posa), Der Landwirt (Rudolf), Kabale und Liebe (Ferdinand). 1846 VIII. 22—30. Die Memoiren des Teufels (Robert), Ein Glas Wasser (Bolingbroke), Kabale und Liebe (Ferdinand), Lorbeerbaum und Bettelstab (Heinrich), Stille Wässer sind tief (Baron v. Wiburg), Graf Waltron (2-szer).

Devrient, Karl August v. Hoftheater, Dresden 1829 IV. 3—11. Kabale und Liebe, Hans Sachs, Correggio, König Lear, Don Carlos (Posa).

Diehl, M. 1842—43.

Dietrich, Isabella első kísérlete 1841 X. 9. Ein Glas Wasser (Abigail).

Dietrich, Karl 1836—47.

Dietrich, Lina 1845.

Dietrich *B.* 1844.

Discant 1839—40.

Dobler, Dlle *B.* 1837.

Dobrowsky, Ernst 1846. — v. Frankfurt 1837. XII. 11—1838 III. ?. Norma (Sever), Robert der Teufel, Die weisse Frau (Georg Brown), Die Schwur.

Domenichettis, Dlle táncosnő 1846.

Donua, Louis 1836—1847. *B.* 1829.

Doppler, Franz erster Flötist 1838—1845.

Doppler, Elise *B.* 1837—38.

Döbbelin kön. preussischer privilegierter Schauspieldirektor v. 1815 V. 28—VI. 10. Fanchon (Marlin), Die Zerstreuten (Hauptmann), Der gespreizte Geizhals (Geronte 2-szer), Der Wirrwarr (Herr von Langsohn), Die beiden Klingsberg (Alter Graf 2-szer), Pagenstreiche (Baron Stuhlheim), Der ungarische Grenadier (Bastian).

Döhler, Kammervirtuos sr. k. Hoheit des Herzogs von Lucca 1836. II. 9. 23. két hangversenyt adott.

Dőring, Theodor v, Hoftheater, Stuttgart, 1839 VIII. 29—IX. 23. Zolky, Die Räuber, König Lear, Die unterbrochene Whistpartie, Der Verschwiegene wider Willen, Richard Savage, Der Schneider und sein Sohn, Nathan der Weise, Der Jude, Faust, Die Verirrugen, Der Spieler, Die Benefizvorstellung.

Dragheim 1823.

Draxler Josef, v. Hofoperntheater, Wien, 1842 IV. 7—VI. 24. Norma (Orovist), Die Ghibellinen in Pisa (Marcel 3-szor), Don Juan (Leporello), Robert der Teufel (Bertram 2-szer), Tell (Walter Fürst), Die Entführung aus dem Serail (Osmin), Die Ballnacht (Graf Reuterholm), Die Jüdin (Comthur 2-szer), Der Freischütz (Kaspar), Die Römer in Melitone (Felix), Die Stumme von Portici (Pietro), Die Puritaner (Sir Georg). 1845 V. 8—28. Die Puritaner (Sir Georg). Die Nachtwandlerin (Graf Rudolf), Robert der Teufel (Bertram), Der Freischütz (Kaspar), Die Ballnacht (Graf Reuterholm), Die Zauberflöte (Sarastro), Jüdin (Comthur).

Draxler, Alois 1842—44.

Dreizler 1845—46.

Dreizler, Mme v. Stadttheater Aachen, 1845 IV. 18. Die Memoiren des Teufels (Marie).

Dunst 1814—17.

Dunst, Mme v. 1828 IX. 24—X. 10. Marie, Der Schnee, Das Mädchen aus der Feenwelt, Die steinerne Jungfrau, Ismanns Grab, Evakathel und Schnudi, Die Weiberkur (2-szer), Aline, Der neue Gutsherr.

Duve, Dlle 1812—14.

Ebel, v. *B.* Berlin, 1845 VIII. 4—9.

Ebenfeld 1812—14.

Ebers-Schmidt, Mme v. Hoftheater

Dresden, 1813 IX. 11—X. 6. Octavia, Die Jungfrau von Orléans (Johanna 2-szer), Die Spanier in Peru (Elvira), Der Wald bei Hermannstadt (Elisene), Kabale und Liebe (Louise).

Echten, M. 1839—1845. *B.* 1831—32. 1838.

Echten, Mme *B.* 1831, 1838.

Echten, d. j. (az előbbi fia), 1846.

Ecker, Orchesterdirektor, 1830—32.

Éder Lujza, v. *B.* 1839 IV. 30. Egy áriát énekelt Normá-ból magyar nyelven.

Edler, Dlle 1835.

Ehlers, Wilhelm 1819—21 v. Hofoperntheater, Wien 1816 V. 1—VI. 11, Don Juan, Johann von Paris (2-szer), Die Vestalin (Licinius), Der neue Gutsherr (Johann), Joseph und seine Brüder (3-szor), Die beiden Füchse (Kleefeld 2-szer), Die Grossmut des Titus.

Ehlers, Mme 1819—21.

Ehrenstein 1812—1823.

Eichberger 1824—25, *B.* 1826.

Eichberger-Bervison, Mme *B.* 1826.

Eichberger, Dlle *B.* 1825.

Eichenhoff, Dlle *B.* 1826.

Eichwald, Joseph *B.* 1838—39.

Eicke, preuss. Hofsänger v. *B.* 1843 IX. 9—X. 4, Zampa, Othello, Norma (Sever), Die Zauberflöte (Papageno), Die Stumme von Portici (Masaniello).

Eisner *B.* 1844—45.

Elio, Dlle *B.* 1842.

Elssler, Fanny v. 1844 V. 27—VI. 2. Sylphide (3-szor), Des Malers Traumbild (2-szer), Cachucha, Cracovienne 1846 VI. 15—27, Gisella (2-szer), Des Malers Traumbild (Gräfin St. Olivar), Esmeralda (4-szer), Yelva, Das Landmädchen (Dame Urgella 2-szer), Der Maskenball, Csárdás.

Emerle, Dlle 1826—1832 *B.* 1824—25.

Ender, Dlle 1844.

Enders Mme 1842—44 *B.* 1841.

Enders, Dlle 1821—23.

Engelbrecht v. Lemberg 1833 XII. 5. — 1834 I. 9, Reue und Ersatz, Maria Stuart, Hans Sachs, Johann Herzog von Finnland, Die Verwandschaften, Das Testament einer armen Frau, Der Leichenräuber, Die Radikalkur, *B.* 1846.

Engelken, Friedrich v. *B.* Theater an der Wien, Wien 1840 II. 17—22, Parteiwut (Koke), Der Vater der Debutantin (Tanne), Der Kaufmann von Venedig (Shylock.)

Engert, Dekorationsmaler *B.* 1826.

Enghaus, Christine (később Hebbelné), v. Stadttheater Hamburg, 1839 IV. 25—V. 15, Griseldis (2-szer), Die Freunde, Maria Stuart, Der Pariser Taugenichts, Preciosa, Die Jungfrau von Orléans, Corona von Saluzzo, Die Geschwister, Der Pariser Taugenichts, Zurücksetzung. v. *B.* Hofburgtheater, Wien 1844 VI. 27—VII. 18. Donna Diana, Die Geheimnisse (Julie), Der Shawl (Wilhelmine), Griseldis, Maria Stuart, Der Sohn der Wildnis (Parthenia), Der Pariser Taugenichts (Louis), Der Fabrikant (Eugenie), Faust (Gretchen), Voltaires Ferien (Arouet 3-szor), Yelva (3-szor), Lucretia, Die Geschwister (Eugenie), Kabale und Liebe (Lady Milford), Werner (Julie von Jordan), Zurücksetzung (Clara). v. *B.* 1846 VII. Griseldis, Ein deutscher Krieger (Madame Laroche), Der Nibelungenhort, Donna Diana.

Ercolani, Dlle 1846 (olasz operatársulat.)

Erkel Ferenc 1836 Zweiter kapellmeister v. *B.* 1839 IV. 30, vezényelte az előadást; a Nemzeti Színház egész zenekara játszott.

Erl, Joseph 1835 v. Hofoperntheater Wien 1846 IV. 15—V. 7. Lucia von Lammermoor (Edgar 2-szer), Tell (Arnold), Alessandro Stradella (2-szer), Othello, Robert der Teufel, Die Jüdin (Eleazar), Die Ghibellinen in Pisa (Raoul), v. *B.* 1846 VI. 13—24, Der Freischütz (Max), Robert der Teufel.

Erlsbeck, Joseph 1829—30 (†)

Ernesti 1812—17 Kapellmeister.

Ernesti, Mme 1812—17.

Ernesti, Elise, Sophie, Therese, Wilhelmine 1816/17 Kinderrollen.

Ernst, Heinrich Wilhelm Violinvirtuose, 1840 VI. 10—17, három, 1845 V. 29—VIII. 30. tizennégy hangversenyt adott.

Ernst, Marianne Katharine v. Hofoperntheater, Wien 1836 IV. 11—VII.

1. Norma (4-szer), Der Barbier von Sevilla (2-szer), Die Unbekannte, Tell, Fidelio, Tancred (2-szer), Die Nachtwandlerin.

Esslair, Ferdinand Johann Baptist v. Hoftheater München 1833 V. 30—VI. 17. Der Essighändler (2-szer), Belisar, Gebrüder Foster, Wilhelm Tell, König Lear, Der Bettler, Die Jugend Heinrich des V-ten, Der Verräter, Dienstpflicht, Eginhard und Emma.

Esslair, Max *B.* 1842—44.

Etterich, Mme *B.* 1839.

Etterich, Marie *B.* 1839.

Exner 1812– 1821.

Exner, Antonie 1812—17.

Exner, Elise, 1812—16.

Fakler 1813—1818.

Fáncsy Lajos v. *B.* 1845 XI. 21. Özvegy férje (szivességből, Czermak jutalomjátékául).

Faukal 1842 *B.* 1842—43.

Farkas, táncos v. 1843. III. 22. Die Zigeuner in der Steinmetz-Werkstatt.

Fehringer v. 1830 VII. 31—VIII. 7. Ahnfrau, Tell, Die Entführung, Die Jungfrau von Orléans.

Feichtinger 1827.

Feistmantel, Franz v. Prága 1830 IX. 1—17. Der Bauer als Millionär (2-szer), Die Gunst der Kleinen, Sylphide (2-szer), Der Diamant des Geisterkönigs, Der Diener zweier Herren, Scüs, Mond, Pagat. Malvina, Der Diener zweier Herren, Die lebendig toten Eheleute. 1832 IX. 1—20. Malvina (2-szer), Die Schleichhändler, Der Kuss durch Anweisung, Die Mäntel, Der Pächter und der Tod, Scüs, Mond, Pagat, Der Wettlauf zu Kronangelstadt, Die Quälgeister, Die Gunst der Kleinen, Der Diener zweier Herren, Der Tausendsassa (2-szer), Das Mädchen aus der Feenwelt.

Felbér Mária v. 1841 X. 11—23. Capulets und Montagues (Julia), Belisar (Irene), Die Ghibellinen in Pisa (Isabella). *B.* 1840 II. 28. Die Puritaner (Arie aus —).

Felder-Kühne, Mme 1815—16.

Fellauer v. 1815 VIII. 9—18. Agnes Sorel (Dunois), Die Schweizerfamilie (Graf Wallstein), Raoul.

Feltscher v. *B.* 1843 IX. Agnes Bernauer, Die Räuber (Kosinsky), Die Schuld.

Fendl, Dlle v. 1840 IX. 25. Cachucha és Mazurka.

Fenzl, Johann és Mme Fenzl v. 1831 VI. 7—30. Pas de deux, Der schützende Amor, Der Zauberdrache.

Fenzl és leánya v. Leopoldstädter Theater Wien 1838 IX., Der Kobold, Harlekin als Fratschlerweib 1840 VI. 6—28. Pierot als Nachtwandler und gefoppter Bräutigam (2-szer), Der Bräutigam als Katze (2-szer), Wolfsklau der Raubritter (4-szer), Der Kobold (2-szer), Die beiden Bettler (2-szer).

Ferren, Joseph v. Páris 1842 I. 24-én a felvonásközökben a nagy dobon mutatott be mutatványokat.

Fichtner, Karl v. Hofburgtheater Wien 1827 VII. 4—28. Erbvertrag, Phädra, Kabale und Liebe, Der Tote in Verlegenheit, Schüchtern und dreist, Hamlet, Belisar, Adelina, Johanna von Montfaucon, Fiesko (2-szer), Die Schauspieler, Der Graf von Burgund 1831 VI. 20—VII. 9. Fiesko, Romeo, Hans Sachs, Der Müller und sein Kind, Erbvertrag, Heinrich IV. (Prinz v. Wales), Donna Diana, Die Lästerschule, Kabale und Liebe 1834 VII. 5—26, Der Müller und sein Kind (Konrad), Helene (Baron). Die Familie Rickeburg (2-szer), Der Doppelgänger (2-szer), Die silberne Hochzeit, Das Schloss Limburg, Die Bekenntnisse (3-szor), Don Carlos, Der Besuch, Liebe und Liebelei.

Fichtner-Koberwein, Elise v. Hofburgtheater Wien 1831 VI. 22—VII. 11, Romeo und Julie, Hans Sachs, Der Müller und sein Kind, Pauline, Donna Diana, Kabale und Liebe, Hero und Leander. 1834 VII. 5—26, Der Müller und sein Kind (Marie), Hans Sachs, Helene (Baronin), Die Familie Rickeburg (2-szer), Der Doppelgänger (2-szer), Die silberne Hochzeit, Das Liebesprotokoll, Das Schloss Limburg, Der Pflegesohn, Die Bekenntnisse, Don Carlos, Der Besuch, Liebe und Liebelei.

Fidy-Hoch, Mme v. Stadttheater Frankfurt a/M. 1845 VIII. 3—IX. 14, Leonore, Das Kätchen von Heilbronn, Gabriele de Belleisle, Scheibentoni (Afra) v. *B.* 1845 VIII. 22—IX. 3. Marquise Letorières, Moritz von Sachsen (Anna) Scheibentoni (Afra).
Findeisen v. *B.* Leopoldstädter Theater Wien 1845 VIII. Die Verlobung vor der Trommel (Apotheker), Der Vater der Debutantin (Tanne), Doktor und Friseur, Marie die Regimentstochter (Philipp), Die Benefizvorstellung (Souffleur Flüsterleis), Nante, Der Mörder in Einbildung.
Fischer, August 1825—28 (énekes).
Fischer, Joseph 1825—26 (énekes).
Fischer, Matthäus 1831—1836 (†) Regisseur des Schauspiels.
Fischer, Paul Bibliothekar 1826—1833 (†).
Fischer, v. Pozsony 1822 II. 23—III. 8. Die Schuld (Hugo), Das Epigramm (Hauptmann Klinker), Adelheid von Italien (Berengar), Hedwig (Rudolph), Der Tagsbefehl (Herzog), Das Bild (Gotthard), Der Barbier von Sevilla (Figaro).
Fischer v. Wien 1825 X. 27—XI. 5, Johann, Herzog von Finnland (Graf Richters), Die Scharfenecker (Friedrich), Die Ahnfrau (Jaromir), Das Kätchen von Heilbronn (Wetter von Strahl).
Fischer 1839—40.
Fischer, Marie 1826—28 (†).
Fischer-Schwarzböck, Beatrix v. 1825 X. 28—XI. 5. Die Schweizerfamilie (Emeline), Die Ahnfrau (Bertha), Johann von Paris (Prinzessin), Das Kätchen von Heilbronn.
Fischer, Mme v. 1833 IX. 10—21. Reue und Ersatz, Die Jäger, Das war ich Tankred I. felv., Albert der Bär.
Fischer, Wilhelmine v. Graz 1815 III. 29—V. 6, Die Vestalin (Julia 3-szor), Sargin (2-szer), Die Grossmut des Titus (Sextus), Das Lotterieloos (Adele), Der neue Gutsherr (Babette), Lodoiska, Die Schweizerfamilie (Emeline 2-szer), Aschenbrödl (Clorinde), Die Sängerinnen auf dem Lande (Rosa).
Fischer, Dlle 1813 v. Hofopentheater, Wien 1812 V. 15—VII. 8, Sargin (Sophie 3-szor), Die Grossmut des Titus (Vitelia 3-szor), Der Augenarzt (Marie 3-szor), Agnes Sorel (3-szor), Die Vestalin (Julia 4-szer) Camilla.
Fitos Sándor 1842 II. 14. A felvonásközökben magyar népdalokat énekelt.
Flet 1814—18.
Flet, Mme 1814—18.
Fliesser v. Theater an der Wien 1820 VIII. 25, Die Jäger (Anton).
Follinus 1841.
Folnesics, Karl Julius *B.* 1841.
Formes, Karl v. Hofoperntheater Wien 1846 V. 12—30, Lucrezia Borgia (Don Alfonso 2-szer), Robert der Teufel (Bertram), Alessandro Stradella (Malvoglio 3-szor), Der Freischütz (Kaspar), Die Ghibellinen in Pisa (Marcell), Die Puritaner (Sir Georg) v. *B.* 1846 VI. 13—24, Der Freischütz (Kaspar), Robert der Teufel (Bertram).
Formes, Theodor *B.* erster Versuch 1846 VIII. 25, Lucia von Lammermoor (Edgar) 1846.
Forst, Joseph (álnév, valóban Schall von Falkenforst) 1841—1847 Direktor v. München 1839 VIII. 9—19, Richards Wanderleben (Richard Wanderer), Donna Diana, Der Gang ins Irrenhaus, Der Ball zu Ellerbrunn, Der Scheibentoni.
Forti, Franz Anton v. Hofoperntheater, Wien 1822 VI. 28—VII. 3, Don Juan, Othello.
Forti, Mme 1835—36.
Forti, Dlle *B.* 1837.
Frank 1819—20.
Frank, Mme 1819—20.
Frank, Gustav Ritter von 1841—1843, Mitdirektor.
Franke 1826—28.
Frankenstein, Carl *B.* 1831.
Frankenstein *B.* Temesvár 1839 VIII. 17—24, Potpourri, Boromanaeo, der Seeräuberkönig.
Fränzl, Dlle *B.* 1844.
Freund első kísérlete 1823 III. 4, Der Wunderschrank (Rührig).
Frey *B.* 1830.
Frieb-Blumauer, Minona v. Leopoldstädter Theater Wien 1845 VIII. 29—IX. 13. Der Ball zu Ellerbrunn

(Hedwig), Ein Abend, eine Nacht und ein Morgen in Paris (Mme Vieuxfleurs), Die Verlobung vor der Trommel (Gervasia Bagout), Capriciosa, Dreissig Jahre aus dem Leben eines Spielers (Amalie), Mirandolina, List und Phlegma (Adolphine), v. *B.* 1841 VIII. 2—30, Capriciosa, Das Fest der Handwerker (Lenerl), List und Phlegma (Adolphine), Des Goldschmieds Töchterlein, Bürgerlich und romantisch (Katharina von Rosen), Rataplan, Das war ich (Base), Der Mulatte, Der Pariser Taugenichts (Louis 2-szer), Die Posse seit vier Jahrhunderten, Der Verschwender (Cheristane), Der Hirsch (Guglielmina), Der Kammerdiener (Mme Hirsch), Hinko (Markitta), Der Türmer von Notre Dame (Esmeralda), Die Einfalt vom Lande (Sabine), Männertreue (Mariane).

Friedland *B.* 1832 v. Lemberg 1826 X. 8—19, Der verwunschene Prinz (Sandelholz), Die Grossmama (Ambrosius).

Frimont 1816—22.

Frisch 1832.

Frisch, Mme 1832.

Fröhlich, Peter 1835—38 *B.* 1839—1845.

Frühling 1816—17.

Frützel, Dlle 1844.

Fuchs, Dlle v. 1825 X. 20, Der Freischütz (Ännchen.)

Fussgänger, Dlle 1833—34.

Füredy Mihály v. Nemzeti Színház 1845 XII. 13, népdalokat énekelt (szívességből, Zöllner jutalomjátékán).

Fürst v. Amsterdam 1825 XI. 9—XII. 14, Quodlibet (Sarastro), Joseph und seine Brüder (Jacob), Joseph und seine Brüder (Joseph), Camilla (Herzog), Das unterbrochene Opferfest (Mafferu), Die diebische Elster (Podesta), Der Freischütz (Kaspar).

Fürst v. Josephstädter Theater, Wien 1837 X. 5—9, Fridolin, Die Räuber v. *B.* 1837 IX. 25—28, Kabale und Liebe (Ferdinand), Die Räuber (Karl Moor).

Fürst v. *B.* Stadttheater Aachen 1844 VI. 12—VII. 13, Der Sohn der Wildnis (Ingomar), Griseldis (Percival), Rubens in Madrid, Der Pariser Taugenichts (Morin), Das Irrenhaus zu Dijon (Evrard), Alboin, Wilhelm Tell, Der Fabrikant (Havelin), Die Geschwister (Walter), Zopf und Schwert (Friedrich Wilhelm I.).

Fürth, Delle v. Hoftheater Hessen-Cassel 1836 XII. 6—20, Tancred, Romeo, Johann von Paris (Olivier).

Gaede, Karl 1831—1847 (1834—1837 Budán).

Gaede, Dlle v. *B.* Olmütz 1826 VIII. 17—IX. 25, Aline (Zilly), Arsenius (Ida 2-szer), Der Freischütz (Agathe), Der Diamant der Zauberkönigs (Mariandl), Gisperl und Fisperl (Gisperl), Der Vorposten (Cecilie), Doktor Fausts Mantel (Rosel).

Galster, Dlle v. Hoftheater Berlin, 1845 VII. 15—31, táncmutatványok; VIII. 4—VIII. 9, Budán lépett fel háromszor.

Garvens 1846.

Gassner, Dlle 1814—15.

Gattis, Bartolomeo 1840 olasz opera.

Gay v. Hoftheater, Hannover 1834 VIII. 2—13, Vampyr (Lord Ruthwen 2-szer), Die Unbekannte, Johann von Paris (Seneschall), Faust, Don Juan.

Gädemann v. Stadttheater, Hamburg, 1842 IV. 26—V. 17. Paris in Eipeldau (Heymann Levi 5-ször), Die Seelenwanderung (Pfifferling), Der Nachtwächter (Tobias Schwalbe), Ben David (Jochas), Die falsche Catalani (Lustig). v. *B.* 1842 V 23. Paris in Eipeldau (Heymann Levi).

Gärber, Elise v. 1828 IX. 11—18, Aline, Lindane, Kabale und Liebe, Die Fee aus Frankreich, Moisasurs Hexenspruch 1839. — *B.* 1829.

Gehrer, Joseph 1844—45.

Geirhard első kísérlete 1812 I. 24. Hamlet.

Gerlach, Eduard 1833.

Gerlach-Schröder, Auguste (l. Schröder alatt is) 1833.

Gerstl, Anton 1835—1837. *B.* 1831. 1842—1845.

Geyer 1820—22.

Geyer, Mme 1820—22.

Ghys, Jules 1844 XII. 11. Concert.

Ghysi *B.* 1846.

Giannoni v. Apollo-színház, Velence 1847 I. 4, Nabuccodonosor (Zaccaria).
Giuliani, Dlle 1817—1820.
Girzik, Franz Xaver 1812.
Gläser, Franz *B.* 1831.
Gläser, Dlle *B.* 1824.
Glöggl, Orchesterdirektor 1819—21 (†).
Glöggl, Franz 1817—1823.
Glöggl, Josef 1819—23.
Glötzer, Chordirektor 1830—1836.
Gned 1819—1822.
Gned, Mme 1829 *B.* 1825—27.
Gned, Franz Budán és Pesten 1823—29 (Kinderrollen).
Gned, Louise 1821—23 (Kinderrollen), 1825—1827 Budán, 1828—1829, 1838 Pesten szerződött tag.
Gned, Nina 1825—1827 Budán, 1828—1830 Pesten szerződött tag.
Gned, Pepi Budán és Pesten 1824—1829 (Kinderrollen).
Goldmann Dlle *B.* 1826.
Gottdank, Mme v. Theater an der Wien, 1815 II. 13—III. 1. Macbeth, Jungfrau von Orléans, Johanna Montfaucon, Klara von Hoheneichen (2-szer), Agnes Bernauer, Salomons Urteil (Sena 2-szer), Parteiwut (Lady), Maria Stuart (4-szer), Menschenhass und Reue (Eulalia) 1823 XII. 8—1824 I. 24, Zwei Nächte zu Walladolid (Estrella 2-szer), Faust (Helene), Yngurd (Brunhilde), Sappho, Parteiwut (Lady), Die Schreckensnacht zu Paluzzi (Clarissa).
Gottsmann, Dlle 1817—20.
Goubeau 1837.
Gömbös, Elise von v. 1844.
Görgl, Wenzel Leopold, Kapellmeister *B.* 1824—1833, 1838—1844, Pesten 1845—1847.
Görgl Mme *B.* 1824.
Grabow, Wilhelm 1819—26.
Grabowsky, Karl v. Königstädter Theater Berlin 1838 X. 3—25, Richards Wanderleben, Kabale und Liebe (Ferdinand), Don Carlos, Der Spieler (Wallenfeld), Romeo und Julie (Romeo), Krone und Schaffot (Ethelwood).
Grabowsky, Julie v. Königstädter Theater, Berlin 1838 X. 3—29. Kabale und Liebe (Louise), Romeo und Julie (Julie), Krone und Schaffot (Katharine Stoward).
Grambach, Karl *B.* 1844—45.
Grambach Josephine *B.* 1844—45.
Granfeld v. Stadtheater, Bremen 1838 VIII. 17—IX. 4. Der Postillon von Lonjumeau (Chapelon), Othello (Rodrigo), Norma (Sever).
Granfeld, Mme v. Stadttheater Bremen 1838 VIII? — IX. 4. Othello (Desdemona), Norma.
Grau, Wilhelm *B.* 1839—40.
Grill, Johann 1830—1832, Sänger, 1832—1845 Kapellmeister.
Grill, Klara 1830—1846.
Grimm, Fedor 1819—1823, 1824—1836 Direktor.
Grimm, Dlle v. *B.* Wien 1828 I. Die Ahnfrau (Berta), Die Jungfrau von Orléans, Emilia Galotti.
Grimm, Pauline v. 1836 VI. 23, Gabriele — v. *B.* Stadttheater, Nürnberg 1840 V. 15—VI. 5. Katharina II., Die Königstochter ein Bettlerweib (Donna Isaura), Die Bekenntnisse (Anna), Christine von Schweden.
Grohmann 1833—38.
Grois *B.* 1831.
Grois, Dlle v. *B.* Troppau 1845 I. 24. Die verhängnisvolle Faschingsnacht (Sepherl).
Gross, Karolina *B.* 1831.
Grosser, Henriette v. Prága 1844 IX. 2—14. Die Jüdin (Sarah), Robert der Teufel (Alice), Capulets und Montagues (Julia), Linda von Chamouny, Marie die Regimentstochter, Belisar (Antonina), *B.* 1844 IX. 11. Norma.
Grossmann, Mme 1819—1824.
Grossmann, Wilhelm Kinderrollen 1821—23.
Grosswald v. Hofoperntheater, Wien 1819 VIII. 29. Die Schweizerfamilie (Richard Boll).
Grünbaum, Therese v. Hofoperntheater Wien 1818 VIII. 5—21, Johann von Paris (Prinzessin v. Navarra), Aschenbrödl (Clorinde), Tancred (Amenaide), Don Juan (Donna Anna), Sargino (Karl), Die Vestalin (Julia), 1823 V.

5—28. Die Sängerinnen auf dem Lande (Rosa), Der Barbier v. Sevilla (Rosine 2-szer), Das Fräulein vom See (Helene), Don Juan (Donna Anna), Zelmire (Zelmire), Johann von Paris (Prinzessin), Tancred (Amenaide).

Grüner, Friedrich 1831.

Grüner, Karl Franz v. Theater an der Wien, 1812 V. 11—30. Abällino (Flodoardo 2-szer), Menschenhass und Reue (Unbekannter 2-szer), Die Räuber (Karl Moor 2-szer), Das Mädchen von Marienburg (Peter Alexowitsch), Kaspar der Thorringer (2-szer), Julius Caesar (Brutus).

Grüner v. Hoftheater, Darmstadt 1836 VII. 10—13, Zriny, Die Ahnfrau.

Grüner, Dlle 1836—7.

Grünthal 1813.

Grünthal, Mme 1813—15.

Gubitschek v. *B.* Nemzeti Színház 1840 IX. 19, 1841 V. 23, 27, X. 13 táncokat mutatott be.

Gungl, Joseph Soirées musicales 1846 III. 26, 27, IV. 2.

Guttenhoffer Mme. v. *B.* 1838 IV. 28, Maria Stuart (Elisabeth).

Günther, Alexander v. *B.* 1840 V. 22—VII. 11, Der Erbvertrag (Ottmar), Der Strassenräuber aus Kindesliebe (Fritz), Hans Sachs, Quodlibet (Melchtal), Hedwig (Julius), Das Johanniskind (Ulfo).

Günther 1814—1820.

Günther, Mme 1814—15.

Güttner *B.* 1825—26.

Haag 1833—34.

Haas, Hermann 1824—1826, 1828—29 (†).

Haffner, Karl Theaterdichter 1833—37.

Hagen v. *B.* Frankfurt 1844.

Hagn, Charlotte v. Hoftheater München 1832 II. 28—IV. 2, Romeo und Julie (Julie), Die Königin von 16 Jahren (Christine), Donna Diana, König Enzio (Lucia 2-szer), Pfefferrösel, Mirandolina, Das Kätchen von Heilbronn, Die Stumme von Portici (Fenella), Graf Benjowsky (Afanasja), Isidor und Olga Essex, Pauline, Jurist und Bauer, Die Helden, Die Ahnfrau (Berta) Egmont. Hoftheater Berlin 1840 IX. 25—X. 5, Donna Diana, Die Königin von 16 Jahren (Christine), Die Schwäbin (Julie), Erziehungsresultate (Margarethe Western), Der Fabrikant (Fabrikantenfrau), Voltaires Ferien (Voltaire), Der Ball zu Ellerbrunn (Baronin), Die Schule des Lebens (Prinzessin), Das Kätchen von Heilbronn, Das Tagebuch (Lucia), Die Liebe auf dem Lande (Margaretha), Corona von Saluzzo, Die Einfalt vom Lande (Sabine), v. *B.* 1832 IV. 4, Donna Diana,

Haizinger-Neumann, Amalie v. Hoftheater Karlsruhe 1842 V. 10—VI. 15, List u. Phlegma (Adolphine 2-szer), Elise Valberg (Fürstin), Drama ohne Titel (Jeanette), Der aufrichtigste Freund (Baronin 2-szer), Die Unvermählte (Amalie), Muttersegen (Chonchon 5-ször), Die Braut aus Pommern (Clementine), Fesseln (Louise), Der Seidenhändler (Martha Birkenstoff), Ein Glas Wasser (Herzogin),

Hanal, Dlle v. *B.* 1830 IV. 29, Der Barbier von Sevilla (Rosine).

Hanné, *B.* 1842.

Hansen v. 1815 IV. 27—VI. 19, Die Amerikaner (Herb 2-szer), Rückerinnerung (Geheimrat Seeger), Die Sängerinnen auf dem Lande (Bucephalo 3-szor), Don Juan (Leporello 2-szer).

Hartwig, Mme *B.* 1824.

Hasenhut, Anton v. Theater an der Wien, 1815 VI. 20—27, Die bürgerlichen Brüder (Poldl), Herr Rochus Pumpernikel (2-szer), Die unruhige Nachbarschaft (Thaddädl), Die vier Schildwachen auf einem Posten (Nachtwächter), Das Hausgesinde (Lorenz).

Hasenhut, Leonhard a Nemzeti Szinház balletmestere v. *B.* 1841 V. 23, 27, VII. 31, VIII. 10, 28. IX. 19, X. 13.

Haslauer *B.* 1824.

Hasselt-Barth, Wilhelmine Marie v. Hofoperntheater Wien, 1842 IV. 14—V. 28, Norma, Capulets und Montagues (Julie 2-szer az egész szerep, egyszer 2. és 3. felvonás), Das Nachtlager in Granada (Gabriele), Belisar (Anto-

nina 2-szer), Die Ghibellinen in Pisa (Beatrice 2-szer az egész szerep, egyszer a 4. felvonás), Der Postillon von Lonjumeau (Magdalene), Don Juan (Donna Anna), Die Zauberflöte (Königin der Nacht 2-szer), Robert der Teufel (Isabella 2-szer), Tell (Mathilde), Die Entführung aus dem Serail (Constanze), Die Ballnacht (Gustav), Die Jüdin (Sarah 2-szer).
Hauda 1841 Chordirektor.
Hausner v. 1818 III. 28—IV. 2, Die Räuber (Kosinsky), Die Schweizerfamilie (Paul), Der Rehbock (Br. Wolkenstein).
Hausstädter, Mme 1812—14.
Hava *B.* 1844—46.
Häckel Dlle 1813—15.
Heim 1840—41.
Heim v. *B.* Theater an der Wien, 1844.
Heimer v. Josephstädter Theater, Wien 1842 IV. 18, Das Nachtlager in Granada (Jäger).
Heinefetter, Fatime v. 1835 IV. 27—V. 13, Die Unbekannte (2-szer).
Heinefetter, Klara l. Stöckl-Heinefetter.
Held 1812.
Held v. 1843 III. 24, Norma (Orovist).
Heldenreich, Dlle első kísérlete 1815 X. 2, Der Augenarzt (Marie), 1817.
Helfer v. *B.* 1826 IX. 30, Johanna von Montfaucon.
Hellmann *B.* 1826.
Henkel, Maria 1826—27.
Henkel, Dlle v. Hofoperntheater, Wien, 1836 VII. 7—16, Die Ballnacht (4-szer).
Hensel, Eduard 1836—37 v. *B.* 1839 IV. 9—V. 4, Die Günstlinge (Potemkin), Der Adept (Hartneid), Richards Wanderleben (Richard Wanderer), Peter Szapary (Hamsabeg), Der Treulose (Herr von Falsch), Zolky, Die eifersüchtige Frau (von Uhlen), Die Raubschützen (Alcido), Ritter Eisenfaust (Drako).
Herber *B.* 1831.
Herbst, Nina v. *B.* Prága 1838 V. 11—28, Isidor und Olga, Die Fürstenbraut. Der Pariser Taugenichts, (Louis), Des Stranders Tochter, Parkin, Die eifersüchtige Frau (Frau Uhlen).
Herbst, Therese v. 1825 IV. 8—VI. 11, Tancred (2-szer), Der Barbier von Sevilla (Rosine 2-szer), Die Grossmut des Titus (Sextus) *B.* 1824.
Herdt 1812—15.
Herold, Mme 1813.
Herold, Maria v. 1821 V. 21, Die Teufelsmühle (Jeriel).
Herwegh 1841.
Herwegh Mme v. Hoftheater Mannheim 1841 V. 26—VII. 27. Die Zauberflöte (Königin der Nacht), Don Juan (Donna Anna), Zampa (Ritta), Othello (Emilie).
Hess, Rosa v. *B.* 1844 IX. 11, Norma (Adalgisa).
Hesselschwert 1813—14.
Hessen 1826—27, v. *B.* Linz 1826 VII. 4—VIII. 2, Der Graf von Burgund (Heinrich), Das Testament des Onkels (Joseph), Das Kind der Liebe (Fritz Böttcher), Die beiden Sergeanten (Robert).
Hessmann, Kapellmeister 1825—26, *B.* 1844.
Heuberer, Karl *B.* 1831.
Heurt 1831—1832 († *B.* 1826.
Heurteur, Nikolaus v. Hofburgtheater Wien 1823 VII. 7—26, Zriny, Die Ahnfrau (Jaromir), Bianca della Porta (Edelino da Romano), Die Schuld (Hugo 2-szer), Wilhelm Tell, Faust, König Lear, Das Leben ein Traum (Roderich), Die Räuber (Karl Moor). 1824 VII. 6—26, Lanassa (Montalban), Fürstengrösse (Herzog Leopold), Das Haus Barcellona, Macbeth, Die Schuld (Hugo), Die Waffenbrüder (Sylvester), Die Hussiten vor Naumburg (Wolf 2-szer), Die Geächteten (Erhard), Ferdinand II. König von Ungarn 1825 VII. 16—25, Enriko (Louison), Romeo und Julie (Lorenzo).
Heuser *B.* 1841.
Heusser, Gertrude v. 1843 VII. 4—22, Treue Liebe (Marie), Der Sohn der Wildnis (Parthenia), Die Fremde (Marie), Nacht und Morgen (Eugenie).
Heusser, Polixena v. 1843 VII. 4—22, Treue Liebe (Amalia), Der Pariser Taugenichts (Louis), Hans Sachs (Kunigunde), Ich bleibe ledig (Karoline), Die Fremde (Sabine), Nacht und Morgen (Sidonie).

Hieronimi, Dlle v. Temesvár 1838 VII, Das Alpenröslein.
Hilmar, Dlle, v. *B.* 1844.
Hils, Dlle, *B.* 1844—45.
Hirsch 1840—42 v. Hofoper München, 1841 VII. 2—15, Der Liebestrank (Dulcamara), Die Ghibellinen in Pisa (Marcel), Zar und Zimmermann (Van Beet), Die Hochzeit des Figaro (Figaro), Tell.
Hirsch, Mme *B.* 1826—27, 1830.
Hirschfeld 1812.
Hirschmann, Clara v. Hoftheater Dresden, 1833 IX. 18—X. 5. Rafaele, Emilie Galotti, Die Jungfrau von Orléans, Maria Stuart, Der beste Ton, Karl II, Donna Diana, Isidor und Olga, Das Turnier zu Kronstein.
Hladky d. j. Orchesterdirektor 1833—35.
Hoch, Dlle, v. Baden, 1829 X. 10—21. Das Kätchen von Heilbronn, Der Bräutigam aus Mexiko, Die Indianer in England, Quodlibet, *B.* 1829 XI. Das Manuscript (Emerike), Hans Sachs (Kunigunde), Belisar (Irene), Das Incognito (Rosalie), Der Samtschuh (Mesta).
Hochberg, Dlle, 1820.
Hoffmann, v. 1828 I. 2—17. Der Freischütz, Marie, Joseph und seine Brüder.
Holler, Dlle, táncosnő, v. München, 1845 II. 24—III. 3. Sylphide, Lucifer und der Pächter (Johanna), Das Schweizer Milchmädchen (Henriette), *B.* III. 12, Der Verschwender.
Holletschek, 1812.
Holtei, Karl von 1842 V. 28, 31, deklamatorisch-dramatische Vorlesungen.
Honesta és Mme Honesta 1817—18., v. 1822 IV. 12, Aschenbrödl (Aschenbrödl és Ramiro).
Hopp, Friedrich 1845—46, v. 1827 IX. 12—17. Trüffel, Die Menagerie und optische Zimmerreise in Krähwinkel (2-szer), 1727, 1827, 1927, Die Krähwinkler in Pest, Quodlibet, Die Krähwinkler in der Heimat, Der Berggeist, Der Diener zweier Herren, Die travestirte Alceste, v. *B.* 1838 VII. 31—VIII. 22, Hutmacher und Strumpfwirker, Der Diener zweier Herren (Truffaldino), Die Bekanntschaft beim Einsiedler (Laubfrosch), Albrecht der Streitbare, Kluck und Krpelka (Krpelka), Die vier Husaren (Froschmaul 2-szer), Eulenspiegel.
Hoppé, Franz v. Hoftheater Berlin 1845 VIII. 10—25. Die Räuber (Franz Moor), Hermann und Dorothea (alter Felder), Der gerade Weg der beste (Elias Krumm 2-szer), Faust (Mephisto), Die Juristen (John Gentlé), Der Türmer von Notre Dame (Quasimodo), Der Seidenhändler (Graf von Ranzau), Don Carlos (Philipp II.), Die Waise aus Genf (Strömborsi), Das Irrenhaus zu Dijon (Duflos), Die Geheimnisse von Paris (Crèvecoeur).
Horn *B.* 1842—46.
Horn, Dlle *B.* 1827—28.
Horn, Agnese 1844—45.
Hornik, Dlle 1819—24.
Horny v. Hoftheater Darmstadt 1813 VIII. 25—29. Abällino, Die Schachmaschine (Karl Ruf).
Horst, Dlle 1828.
Hörtel 1842—43.
Höfer 1833—35.
Höfer, Mme 1833—35.
Höfer, Lina v. Josephstädter Theater, Wien 1843 X. 30—XII. 1. Die verhängnisvolle Faschingsnacht (Sepherl), Das Mädchen aus der Feenwelt (Jugend), Scheibentoni (Therese), Die Verlobung vor der Trommel (Louise), Der Alpenkönig und der Menschenfeind (Lieschen), Des Schauspielers letzte Rolle (Nettchen 2-szer), Die Reise von Pesth um die Welt (Rikkerl), Die Hammerschmieden aus Steiermark (Susanna Eisenblüh), — *B.* 1843 XII. 20. — 1844? Das Zauberschloss.
Höfler, v. Leipzig 1828 VII. 22—25. Aschenbrödl, Die Entführung aus dem Serail.
Hölcken v. Hoftheater, München 1845 IX. 10. — X. 6. Don Carlos (Posa), Der Spieler (Wallenfeld), Johanna von Montfaucon (Philipp), Die Verschwörung auf Kamtschatka (Benjowsky), Correggio, Die Schuld (Hugo), Graf Essex (2-szer), Menschenhass und Reue (Meinau), Das Leben ein Traum (Roderich), Nathan

der Weise (Tempelherr), Der Wildschütz (Felix Sturm).
Hölcken, Mme 1825 IX. 14. — X. 5. Die Schweizerfamilie (Emeline), Johann von Paris (Prinzessin), Der Freischütz (Agathe), Don Juan (Donna Anna), Johann von Paris (Prinzessin), Nathan der Weise (Recha), Die Grossmut des Titus (Vitelia), Essex (Lady Rutland).
Hölzel, Nikolaus Alois 1812—14, 1824—25, *B.* 1825—30.
Hölzel, Mme 1812—14.
Hölzel, Dlle 1812—13.
Hörnstein, Eduard *B.* 1831.
Hörnstein, Mme *B.* 1831.
Hubatschek, Dlle 1843—44.
Huber, Ignaz *B.* Direktor 1842—1846.
Huber-Horn, Mme *B.* 1842—1846.
Huber, Joseph 1816—17, 1822.
Huber v. Brünn, 1837 XI. 20, Der Barbier von Sevilla.
Huber, Mme v. 1831 VII. 23, Preciosa (Viarda).
Huber, Dlle 1812—13, 1831—33.
Hudatschek v. 1829 V. 12, Das Turnier zu Kronstein.
Hummel, Johann 1815 VI. 15—26, két hangversenyt adott.
Hummel, Mme v. Hofoperatheater, Wien 1815 VI. 26, Der Gutsherr (Babette).
Huth, Mme 1836—1839.
Hüllmer, Franz *B.* 1826—31.
Hüttner v. 1827 IV. 11, Beschämte Eifersucht (Gr. Werden).
Hüttner-Bianky, Albina 1819—1821.
Hybl, Amalie *B.* 1844.
Hybl, Constanzie *B.* 1844.
Hysel, 1825 v. Kopenhága 1836 IX. 9—X. 7, Der Barbier von Sevilla, Othello, Die weisse Frau.
Hysel, Henriette *B.* 1826—27.
Hysel, Louise 1819—1823 *B.* 1825—1827, 1831—32.
Hysel, Dlle 1819—23.
Hysel, Wilhelmine 1820—22, Kinderrollen *B.* 1825—31.
Ichzenthaler Mme 1817 IX. 23—26. Armut und Edelsinn (Josephine).
Inkelmann Dlle 1832 v. 1828 IX. 19—26. Die Mohrin, Die Ahnfrau.
Irmer, v. Stadttheater Nürnberg 1844.
Jaborsky Orchesterdirektor 1833.
Jacobelli v. 1846 VII. 6—11. Norma (Pollione), Lucia di Lammermoor (Edgardo), Lucrezia Borgia (Gennaro), I Lombardi alla prima Crociata (Oronte). *B.* 1846 VII. 18. Der Barbier von Sevilla (Almaviva).
Jandl, Anton 1812—1823 (†).
Jandl—Ernst, Mme 1812—1819 (†).
Jansa 1838 IX. hangversenyt adott.
Jaritz, Elise 1842—44, *B.* 1839—41.
Jaskewitz 1830—33.
Jäger Mme v. Leopoldstädter Theater, Wien 1837 IX. 4. Die elegante Bräumeister Witwe (Mme Pims), v. *B.* 1837.
Jäckl, *B.* 1844.
Jäckl, Mme *B.* 1844.
Jerrmann, Eduard v. Hoftheater, München 1833 VIII. 6—21. Die Räuber (Karl és Franz 3-szor), Zriny, Der Kaufmann von Venedig, Faust, Isidor und Olga, Der Erbvertrag. Hoftheater, Mannheim 1840 I. 14—26. Belisar, Faust (Mephisto), Krone und Schaffot (Ethelwood), Der Erbvertrag (Daniel), Nathan, Herr und Diener (Sir Obray), Die Räuber (Franz), Hofburgtheater Wien 1846 II. 26—III. 10. König Lear, Nathan der Weise, Der Fabrikant (Cantal), Krone und Schaffot (Ethelwood), Die drei Hüte (Obrist), Der Cid (Don Diègue), Michel Perin, Britannicus (Burrhus), König Richard III., Caligula.
Johannovitsch v. Wien 1838 VI. 30. Der Affe und der Bräutigam (Affe), 1842 XI. 15—1843 III. 17, Der Affe und der Braütigam (Affe 2-szer), Domi (Affe), 1846 XII. 27. Lucifer und der Pächter (Lucifer), 1843 I. 3—24. Domi (Affe), Der Affe und der Bräutigam (Affe).
Joób Zsigmond v. *B.* Nemzeti színház 1842 II. 14. Die Stumme von Portici (Duett aus —), 1845 XII. *B.* Linda von Chamounix (Arie aus —).
Jordis, Johann *B.* 1841—1845.
Jordis, Mme *B.* 1844.
Jordis, Marie Kinderollen B. 1844.
Jost, Johann Karl Friedrich v. 1820 V. 19, — VI. 16, Der Schmetterling (Baron St. Georges 2-szer) König Lear. Die Unglücklichen (Olivarius von Sperling), Liebe wirkt schnell (Franz).

Just v. 1832 VIII. 28 — IX. 22, 1832 XII. 11 — 1833 I. 5, 1833 VII. 16—29, Einmal eins ist acht (2-szer), Das Fest der Handwerker (8-szor), Der Verräter, Zaganini (2-szer), Haydns-Ochsenmenuett, Der hölzerne Säbel, *B.* Herr und Sklave (3-szor), Die kleinen Wilddiebe (3-szor), Nur er will sprechen, Die Berliner in Wien, Zwei Worte, Die falsche Catalani, Der 15. Dezember (2-szer), Das Anekdotenbüchlein, Schauspielers Wanderleben, Kalinsky, Das Duellmandat, Der Eckensteher Nante, Die Erscheinung in der Pesthöhle.

Just, Wilhelm B. 1837—38.

Kaczer *B.* 1807.

Kainz, Marianne v. Firenze 1825 VI. 22 — VII. 15, Der Barbier von Sevilla (Rosine 2-szer), Tancred, Freischütz (Agathe 2-szer), Die Italienerin in Algier (Isabella), Die schöne Müllerin, Othello (Desdemona), Titus (Sextus) 1828 VIII. 8 — XII. 1, Der Barbier von Sevilla (Rosine 2-szer), Die Italienerin in Algir (2-szer), Die weisse Frau, Die schöne Müllerin (3-szor), Cenerentola, Maurer und Schlosser (2-szer), Tancred, Elisa und Claudio, Die diebische Elster.

Kaiser, Dlle *B.* 1825—27.

Kaiser, Josephine 1823—25, 1826—27, (Schauspielerin).

Kaiser, Josephine 1844—45 (Opernsängerin).

Kaiserstern, Dlle v. 1817 VIII. 5, Welche ist die Braut? (Marie).

Kaler 1836—38 v. Hoftheater, Stuttgart 1844 VIII. 2—21, Belisar, Die Puritaner (Sir Georg), Die Ballnacht (Graf Reuterholm), Die Ghibellinen in Pisa (Marcel), Robert der Teufel (Bertram), Die Jüdin (Comthur).

Kalis, Louis Emil 1837—47.

Kalis—Padjera, Philippine 1837—1847.

Kalowsky Mme v. *B.* Nürnberg 1840 VII. 3—10, Adelheid Königin von Italien, Herr und Sklave (Donna Flora), Männertreue (Marianne).

Kannet v. *B.* 1845 X. 2, Er hat sich einen Jux gemacht (Weinberl).

Kántorné Engelhardt Anna v. 1824 VII. 2, v. *B.* 1824 VII. 29, Eduard in Schottland (Lady Athol), Das Bild (Kamilla).

Kappes v. Hoftheater Würzburg 1812 VII. 1. — VIII. 18, Die Sonnenjungfrauen (Kora), Der Wald bei Herrmannstadt (Elisene), Die Bestürmung von Smolensk (Fedrowna), Die Indianer in England (Gurli), Proberollen (Mme Schnell), Der häusliche Zwist (Frau).

Karl v. Hofburgtheater, Wien 1819 IV. 27—V. 1. Parteiwut (Koke), Die Corsen in Ungarn (Wacker), Klara von Montalban (Marquis von Montalban).

Károly v. 1819 X. 17. Die Zauberin Sidonia (Cynthio).

Karschin 1821—22.

Karschin, Mme 1821—22.

Karsten v. 1827 I. 25—III. 3. Das Räuschgen, Die Schuld, Der Empfehlungsbrief, Die drei Ringe (2-szer), Klara von Hoheneichen, Der Rehbock, Die Neger von Curassao.

Katzianer, Karl 1812—15. v. Hoftheater Hannover 1825 VII. 17—VIII. 6. Tell, Zriny, Abällino, Die Schuld (Hugo), Parteiwut (Hamilton), Die Räuber (Karl), Egmont, Bayard, Kaspar der Thorringer 1834 I. 20—V. 22. Die Königin von 16 Jahren, Zriny (2-szer), Abällino, Wilhelm Tell, Parteiwut, Hamlet (2-szer), Das Kätchen von Heilbronn, Fiesko, Graf Benjowsky, Das Mädchen von Marienburg (2-szer), Stille Wässer sind betrüglich, Die Schuld, Don Carlos, Essex (2-szer), Die Spanier in Peru, Dreizehn Mädchen in Uniform, Der häusliche Zwist 1834 XII. 13. — 1835 V. 2, Fridolin, Die Spanier in Peru, Bayard, (2-szer), Hamlet, Abällino (2-szer), Sitah Mani, Die beiden Briten, Das Epigramm, Götz von Berlichingen, Angelo, 1835 XII. 28—1836 VIII. 7, Angelo (2-szer), Bayard, Abällino, Rinaldo (2-szer), Hamlet, Das Epigramm, Der Wald bei Hermannstadt, Die Strelitzen, Parteiwut, Kaspar der Thorringer 1837 IV. 8, Zriny, 1838 IX. 1, Karl XII. — v. *B.* 1837, 1844 VIII. 3, Karl XII.

Katzianer, Babette 1812—14.

Keil hangversenye 1820 I. 4.
Keilholz, *B.* 1824.
Keller, v. Breslau, 1820 VI. 25—VII. 3, Die falsche Catalani (Lustig 2-szer), Die Schwestern von Prag (Johann), Der Nachtwächter (Tobias Schwalbe), Der Schauspieler wider Willen (Pfifferling).
Kessler 1829 II. 24, Der falsche Schlüssel.
Kettel, Georg v. Hofburgtheater, Wien 1825 VII. 5—27, Kabale und Liebe (Ferdinand), Don Carlos, Donna Diana (Don Cäsar), Die Quälgeister (Hauptmann v. Linden), Die Braut von Messina (Don Cäsar), Enriko, Der Schneider und sein Sohn (Eduard), Romeo und Julie (Romeo), Hoftheater, Braunschweig 1836 V. 25—VI. 20, Richards Wanderleben, Hans Sachs, Das letzte Mittel, Das Gespenst, Die eifersüchtige Frau, Der Diplomat, Der Sekretär und der Koch, Marie Louise von Orléans.
Kettel-Höpfner von Brendt, Aloisia v. 1836 VI. 7—20, Das letzte Mittel, Das Gespenst, Fluch und Segen, Der erste Schritt, Marie Louise von Orléans.
Kheida, v. *B.* Linz 1845 V. ? Die Puritaner.
Kiesewetter v. *B.* 1827 XI. 17.
Kilian 1812—13.
Killian v. *B.* Nemzeti Színház, 1841 X. 13, Die Müller (Jakob Mehlstaub).
Kindler 1815—17.
Kirchner v. Hoftheater, München 1827 VIII. 2—12, Die falsche Catalani (Lustig 3-szor), Das Kind der Liebe, Trau, schau, wem, Die Sängerin Montag, Es spukt v. *B.* 1827 VIII. 17, Quodlibet, 1838 II. 8—III. 3, Die falsche Catalani (Lustig), Proberollen, Die falsche Sonntag 1844 XII. 31, Er muss aufs Land (Rat Presser).
Kirschhofer, M. 1815—16 *B.* 1825—31.
Kistler, Dlle 1812—14.
Klaas, Balletmeister v. Leopoldstädter Theater, Wien 1845 VII. 8, Die Müller.
Klauber, Regina balletnövendék *B.* 1844—45.
Klauer 1829—1835 v. 1822 VII. 17, Das rächende Gewissen, Cynthio, Hoftheater, Dresden 1841 V. 23—25, Johannes Guttenberg, Die Leibeigenen (Fürst Wladimir), v. *B.* 1841 VI. 8—22, Corona von Saluzzo (Guido), Das letzte Mittel (Baron Gluthen), Donna Diana (Don Caesar), Rubens in Madrid, Chevalier St. Georges v. *B.* Prága 1843 XI. Der Mulatte (Chevalier St. Georges), Der Sohn der Wildnis (Ingomar), Ein Glas Wasser (Bolingbroke) Die Königstochter ein Bettlerweib (Sancho Perez).
Klauer, Mme 1833—37 v. B. 1845 XI. Der Sohn der Wildnis (Parthenia).
Klein, Mme 1824—1831.
Klein, Josephine *B.* 1838—41.
Klein, Dlle 1839.
Kleinheinz, Kapellmeister 1814—1823, *B.* 1824.
Klimmetsch, Stephan 1817—24. *B.* 1824—27.
Klimmetsch, Franciska 1817—24., 1830—47 *B.* 1824—27.
Knerl 1812—14.
Knopp, Emerich, első kísérlete 1834 III. 4., Die Ahnfrau (Jaromir).
Knotzer 1846.
Kobler és Bernadelli táncos családok 1815—17.
Koizer v *B.* 1839 VIII. 17, Potpourri.
Kolb, Dlle 1839—40 (†).
Kolb, Mme *B.* 1841—42.
Koloschansky, Joseph Balettmeister 1840—41.
Komlós Ferencné v. Nemzeti Színház 1842 XI. 21. Özvegy férje (szivességből, Czermak jutalomjátékán).
Kondorussi, Eleonore 1824—29.
Konrad első kisérlete 1819 VIII. 10. Das Nachtlager in Granada (Gomez).
Korn *B.* 1846.
Korntheuer, Joseph Friedrich 1814—15, 1820—21.
Korntheuer, Mme 1814—15.
Kosta v. *B.* Wien 1827 V. 30—VI. 18, Die Schuld (Elvire), Elise Valberg (Fürstin), Katharina von Kurland.
Köhler v. 1828 VIII. 14, Die weisse Frau.
Kölbl *B.* 1844.
Köller *B.* 1826—27.
Köhn, Rosa v. Nationaltheater Danzig

1823 II. 27—III. 3, Tancred (Amenaide), Die Zauberflöte (Königin der Nacht), Die Sängerinnen auf dem Lande (Rosa).
Köppel 1827—28 (†).
Köppel *B.* 1844—45.
Kőszegi Károly v. *B.* Nemzeti Színház 1845 I. 18, Zauberflöte (Arie aus —).
Krambot *B.* 1844.
Krambot, Mme *B.* 1844.
Kramer *B.* 1845.
Kratky hangversenye 1843 V. 11., 17.
Krebs 1817—18.
Kress v. Pozsony 1812 VII. 28—VIII. 9. Ehestandscenen (Dr. Schnitzl), Der Verläumder (Eduard Smith), Der Erbprinz (Carlo).
Kreip 1836—37.
Krieger *B.* 1842.
Krix, Elise *B.* 1844—45.
Kronberg *B.* 1826.
Krow *B.* 1824.
Kröning, Fr. és felesége 1819—27.
Kröning, Alwina 1819—20, Kinderrollen 1826 XI. 28 első kísérlete, Toni.
Krüger, Karl Friedrich v. Hofburgtheater Wien 1813 VII. 10—VIII. 23, Sorgen ohne Not (Pelz), Die Jäger (Oberförster), Der Puls (Arzt), Die Jugend Heinrichs des V. (Topp), Der Bruderzwist (Franz Bertram), Reue und Ersatz (Fest), Rückerinnerung (Geheimrat Seeger), Die Hussiten vor Naumburg (Wolf), Mäon (Longin), Das Blatt hat sich gewendet (Boll 2-szer), Johanna Montfaucon (Eremit), Braut (Holm Vater).
Krüger, Anna Fedrowna v. Hofburgtheater Wien, 1813 VII. 17—19. Die Jungfrau von Orléans, Die Verschwörung von Kamtschatka (Afanasja). Meghalt Pesten, 1813 augusztus 4-én.
Kuditsch, 1814—18, 1823—31.
Kund, Dlle, 1839—40.
Kunst, v. Brünn, 1839 V. 22, Zampa.
Kunst, Wilhelm v. Hoftheater München, 1826 V. 6—VI. 25. Hamlet (2-szer), Die Räuber (Karl), Das Bild (Maler), Wilhelm Tell (2-szer), Don Carlos, Viola, Faust, Abu (2-szer), Agnes Bernauerin (Herzog Albrecht), Die Scharfenecker (Friedrich), Donna Diana (Don Caesar), Kabale und Liebe (Ferdinand), Die Zwillingsbrüder (Herzog Heinrich), Das Leben ein Traum (Roderich), Die Zauberflöte (Sarastro), Sappho (Phaon), Maria Stuart (Leicester), Die Jungfrau von Orléans, Johanna Montfaucon (Estajavel), Die Ahnfrau (Jaromir), — 1832 V. 3—22. Kabale und Liebe (Ferdinand), Agnes Bernauer, Hamlet, Das Bild, Die Ahnfrau, Das Irrenhaus zu Dijon, Die Wege des Lebens, Die Emigranten, Johann, Herzog von Finnland, Stille Wässer sind betrüglich, Robert der Tiger, Menschenhass und Reue. — Theater an der Wien, 1835 IX. 16—27. Hamlet, Die Schuld (Hugo), Krone und Schaffot (Ethelwood), Stille Wässer sind betrüglich (Wiburg), Die Räuber (Karl és Franz), Hinko (Landgraf Philipp), Peter Szapáry 1838 VII. 26—VIII. 6. Hamlet, Der Türmer von Notre-Dame (Quasimodo), Robert der Tiger, Peter Szapáry, Die Braut von Messina (Don Manuel), Bayard, Stille Wässer sind betrüglich (Baron Wiburg), Das Irrenhaus zu Dijon (Evrard), Griseldis (Percival), Die Räuber (Karl), Belisar, Der Königsstuhl am Rhein (Otto), — v. *B.* 1832 IV., Hamlet, Faust, 1843 IX., Otto von Wittelsbach, Abällino, Agnes Bernauer (Herzog), Die Räuber (Franz), Die Schuld (Hugo), Der Räuber und sein Kind.
Kunz J. F., *B.* 1842.
Kurt, Joseph, 1846. *B.* 1837—45.
Kurz, Orchesterdirektor, 1826—27.
Kurz (tenorista). *B.* 1827—28.
Laborfalvi Benke Róza v. *B.* Nemzeti Szinház 1845 XI. 21, Özvegy férje (Szivességből Czermak jutalomjátékán).
Laddey, Gusztáv *B.* Direktor 1826—29.
Laddey-Weinlandt, Ulrike *B.* 1826—29.
Laddey, Ernst *B.* Kinderrollen 1825—27.
Laddey, Selma *B.* Kinderrollen 1823-27.
Landler 1813—14.
Lang 1836—38, *B.* 1829.
Lang, Mme v. Stadttheater, Olmütz 1843 X. 16, 19, Julerl, Sylphide.
Lange, Josef v. Hofburgtheather,

Wien 1812 IX. 18—X. 6, Die Strelitzen (Peter Alexowitsch 2-szer), Der Spieler (Br. Wallenfeld), Essex, Das Mädchen von Marienburg (Peter Alexowitsch), Othello, Fiesko. 1813 V. 24—VI. 29, Die Weiberehre (Graf Wallo) Hamlet, Die Sonnenjungfrau (Rolla), Die Spanier in Peru (Rolla), Othello, Bayard, Die Strelitzen (Zar), Das Mädchen von Marienburg (Zar), Agnes Bernauerin (Albrecht), Macbeth, Fiesko.

Lange és Mme Lange v. *B.* Temesvár 1845 IX. 27, Der Verschwender (Flottwel és Cheristane).

Lange, *B.* Balletmeister 1838.

Langendorf 1827—28.

Langer 1841—44.

Langers 1843.

Langh, Pauline von v. *B.* 1841 I. 2, egy áriát énekelt a felvonásközben.

Lanner, Dlle 1844—45.

La Roche, Karl von v. Hofburgtheater Wien, 1839 VI. 15—26, Don Carlos, Der Kaufmann von Venedig, Die Vorleserin, Der arme Poet, Karl der II. und Cromwell (2-szer), Der Jude, Der Erbvertrag, Cromwells Ende. 1840 VII., 5—20, Der reiche Mann (Herr von Göttern), Die Räuber (Franz), Der Jude (Shewa), Die Geschwister von Nürnberg (Leopold), Die feindlichen Brüder, Cromwells Ende, Das milde Urteil (Godwin 2-szer), Die Aussteuer (Amtmann Riemann), Der arme Poet (Lorenz Kindlein) Der alte Jüngling, Die Bevollmächtigten, Parteiwut (Koke), König Lear.

La Roche Mme v. 1825 IX. 2—9, Die Italienerin in Algier (Isabella), Zelmire (Henriette), Tancred.

La Roche, Amalie v. 1842 IX. 2. Norma (Adalgisa), Belisario (Irene).

Lattermann 1812—35.

Leeb, Dlle *B.* 1844—45.

Leeb, Lisi *B.* balettnövendék 1844—45.

Lefort 1843.

Lehmann, Gebrüder, Pantomimengesellschaft der —, v. 1844 II—III.

Lehmann, Gesanglehrer 1840.

Lehmann-Rauch, Marie (l. Rauch alatt is) 1840—41.

Leigh, Julie *B.* 1838—41.

Leithner, Eduard 1838—40.

Leitner v. 1826 I. 22. — IV. 9. Pachter Feldkümmel, Die Heirat durch die Güterlotterie (Schiebert).

Lendvay Márton v. *B.* Nemzeti Színház, 1845 XI. 21. Özvegy férje (szivességből, Czermak jutalomjátékán).

Lenz, Direktionssekretär *B.* 1826—27.

Leo, v. Stadttheater Nürnberg 1842 II. 11. — III. 11. Der Erbvertrag (Daniel), Das Liebesprotokoll (Müller), Der Ehrgeiz in der Küche (Vatel), Herzogsbefehl (Herzog), Der Jude (Shewa), Die Räuber (Franz), Die beiden Galeerensklaven, Der Unbekannte, Der Spion (Harwe-Birch), — v. *B.* 1842 III. 14—19. Isidor und Olga (Ossip), Der Ehrgeiz in der Küche (Vatel), Nr 777 (Pfeffer), Don Carlos (Philipp II.).

Lewin, Pantomimiker v. 1822 V. 18. — VI. 14. Der goldene Schlüssel (7-szer), Harlekin im Zaubergarten (3-szor), Harlekin im Mond, Don Juan.

Leynsitt, Dlle 1834—35.

Liebich, Dlle v. 1820 VIII, 3, Das Glockenspiel in China (Feenkönigin).

Liebold, Eduard *B.* 1837—39.

Linden 1829.

Linden, Dlle v. *B.* 1844 VIII, 21, Der Freischütz (Agathe).

List v. Hoftheater Stuttgart 1829 VII. 9—30, Clavigo (2-szer), Isidor und Olga, Der Schnee, Don Juan.

Liszt Ferenc v. 1823 V. 24 Koncert.

Lojanek *B.* 1846.

Lopez Dlle v. *B.* Madrid, 1840 V. 21—VI. 2, öt izben spanyol nemzeti táncokat mutatott be.

Löffler, Heinrich 1844 v. *B.* Hoftheater Szent Pétervár 1842 I. 5—19. Griseldis (Percival), Götz von Berlichingen Die Geschwister (ifj. Wilden berg)

Löhle, Franz Xaver v. Hoftheater München 1826 IX. 4—27, Die Vestalin (Licinius), Der Freischütz (Max), Die Zauberflöte (Tamino), Joseph und seine Brüder (Joseph), Apollos Wettgesang (3-szor), Die beiden Füchse (Franz 3-szor).

Löw, Dlle d. ä. 1812—13.

Löw, Dlle d. j. 1812—14 (†).
Löwe, Ludwig v. Hofburgtheater Wien 1829 VII. 8—VIII. 2, Das Leben ein Traum (ClavigoBeaumarchais 2-szer), Isidor und Olga, Das Epigramm, Donna Diana, Ein treuer Diener seines Herrn, Romeo und Julie, Die Ahnfrau, Der Nibelungenhort (2-szer), Der Paria, Die Räuber 1830 VII. 4—26, Hamlet, Clavigo (Beaumarchais), Der Taubstumme, Die Schachmaschine (Carl Ruf), Weltton und Herzensgüte, Die Verschwörung auf Kamtschatka (Stephanov), Hans Sachs, Das Epigramm, Maximilians Brautzug, Das Forsthaus in Walde, Romeo und Julie, Die Heirat durch Vernunft, Die Räuber (Karl), Fiesko. — 1832 VII. 4—22. Clavigo (Beaumarchais), Der Quäker und die Tänzerin, Des Malers Meisterstück, Der Spieler, Das Mädchen von Marienburg, Maria Stuart, Karl XII. auf der Heimkehr, Der Freier nach Vorschrift, Das Bild, Garrick in Bristol (2-szer), Der Müller und sein Kind. Die Schachmaschine, Der Musikus von Augsburg, Montalban auf Malabar. 1835 VII. 2—28. Garrick in Bristol, Mariane, Correggio, Das Epigram, Die Schachmaschine, Alboin Mariana, Leichstinn aus Liebe, Clavigo, Corona von Saluzzo (2-szer), Das Intermezzo, Stille Wässer sind betrüglich, Johannes Guttenberg, Die Räuber. — 1839 VII. 3—VIII. 5. Hamlet, Mariana, König Ottokars Glück und Ende, Das Bild, Abällino, Die Widerspenstige, Corona von Saluzzo, Garrick in Bristol (2-szer), Correggio, Vor hundert Jahren, Clavigo (2-szer), Die Bestürmung von Smolensk, Das Epigramm, Eduard in Schottland, Fiesko, Griseldis. — 1843 VII. 6—29. Der Sohn der Wildnis (Ingomar 2-szer), Maria Suart (Mortimer), Hans Sachs, So sind die Männer (Hauptmann Wertendamm), Die Fremde (Meister Feltner), Monaldeschi, Nacht und Morgen (Gawetry), Die Räuber (Karl Moor), Egmont, Garrick in Bristol, Mariane (Pierre).
Löwe, Anna v. Hofburgtheater, Wien 1839 VII. 5—VIII. 2. Griseldis, Pauline, Die Fremde, Die Widerspentige, Zurücksetzung, Die Königstochter ein Bettlerweib, Der Adept, Eduard in Schottland.
Löwenberg, 1836—37.
Lucas, Karl v. 1829 IV. 25—V. 23. Dreissig Jahre aus dem Leben eines Spielers (2-szer), Isidor und Olga, Donna Diana, Das Nordlicht von Kasan, Der Gang ins Irrenhaus, Johanna von Montfaucon, Das Turnier zu Kronstein, Das letzte Mittel, Die eifersüchtige Frau, Das öffentliche Geheimnis, Faust, Dreissig Jahre aus dem Leben eines Lumpen. v. *B.* Hofburgtheater, Wien 1841 VII. 8—20. Die Verirrungen (Born), Die Leibeigenen (Isidor), Alles aus Freundschaft (Reinfeld), Die eifersüchtige Frau (Uhlen), Der Fabrikant (Havelin). Die Räuber (Karl Moor), Ernst und Humor (Ritter von Kauffungen), Noch ist es Zeit (Strahlen), Der reiche Mann (August), Mariana (Pierre), Minna von Barnhelm (Tellheim), Molly (Merval), Alles aus Freundschaft (Reinfeld), Die Fremde (Meister Falkner), Abällino (Flodoardo), 1841 VII. 24. Graf Benjowsky (Stepanof).
Lucas-Neumann, Emilie v. 1829 IV. 25—V. 26. Dreissig Jahre aus dem Leben eines Spielers, Isidor und Olga, Das Nordlicht von Kasan, Der Gang ins Irrenhaus, Das Turnier zu Kronstein, Das letzte Mittel, Die eifersüchtige Frau, Das öffentliche Geheimnis, Dreissig Jahre aus dem Leben eines Lumpen, Faust.
Ludwig 1845.
Lukátsyné (szül. Zöchmann) v. B. 1844 VIII. 26, Fra Diavolo (Zerline) 1845, Die Puritaner, Die Nachtwandlerin (Scene aus) Belisar (Antonina), Der Freischütz (Ännchen).
Luppek, Dlle v. Theater an der Wien 1841 VIII. 14—16, Mirandolina, Der Türmer von Notre-Dame (Outarde Bertrand).
Lutzer, Jenny v. Hofoperntheater, Wien 1840 V. 11—VI. 12, Der Liebestrank

(Adine 3-szor), Die Belagerung von Korinth (Pamina), Die Nachtwandlerin (Amina 3-szor), Norma, Die Puritaner (Elvire), Anna Bolena, Die Ghibellinen (Isabella), Der Postillon von Lonjumeau.

Lyk, Mme 1819—20.

Maas, Dlle v. Hoftheater, Berlin 1821 III. 6—IV. 13, Donna Diana (2-szer), Maria Stuart, Die Schuld (Elvire 2-szer), Sappho (2-szer), Emilia Galotti (Orsina), Elise von Valberg (Fürstin), Albaneserin (Eleonora Albana 2-szer).

Macher, Mme 1812—14.

Macho, Johann 1824—44.

Majetti 1812—23.

Majetti, Mme 1812—23.

Makowetz, Friedrich 1816—22, Orchesterdirektor.

Makowetz, Mme 1813—15 *B.* 1827.

Malitzky 1812—1846 (kegydíjjal nyugalomba vonult, 1847 †).

Manetinsky 1815—17.

Manuela, Dlle v. *B.* Madrid 1840 V. 21—VI. 2, öt ízben mutatott be spanyol nemzeti táncokat.

Mareck-Schlager, Rosine *B.* 1824 (†).

Marr, Heinrich, v. Hofburgtheater Wien 1844 VII. 6—21, Fiesko (Mulei Hassan), Zeit und Stände (Gr. Moriel 3-szor), Der Seidenhändler (Graf Ranzau), Der Jude (Shewa 2-szer), Das goldene Kreuz (Sergeant Gautier), Das Leben eines Ehrgeizigen (Richard Darlington 2-szer), Die Räuber (Franz Moor), Hamlet (Schauspieler), Die Schachmaschine (Graf Balken), Faust (Mephisto), Die unterbrochene Whistpartie (Baron Scarabäus), Des Künstlers Standpunkt zur Kritik (Velasquez), Ich irre mich nie (Bonveil).

Marra, Mme v. 1828 VI. 27—VII. 15, Tancred, Quodlibet, Freischütz.

Marra, Marie von, v. Hofoperntheater, Wien 1845 IV. 12—V. 9, Der Liebestrank (Adina), Lucia von Lammermoor (2-szer), Robert der Teufel (Prinzessin), Die Puritaner (Elvira 2-szer), Die Ghibellinen in Pisa (Prinzessin), Montecchi e Capuletti (Julia), Die Nachtwandlerin (Amina), v. *B.* 1845 V. 12, Der Liebestrank (Adina).

Martelli, Carlotta v. Milano 1843 XII. 23, bűvészelőadást tartott.

Martinelli *B.* 1825—30.

Martinelli Mme 1825—30.

Martinelli 1824—25 v—1847 V. 22, Das war ich (Nachbarin).

Marx, M. v. Wien 1842. III. 10—14, két alkalommal bűvészmutatványokat mutatott be.

Marziali, Carmela 1840 (olasz operatársulat).

Maschek 1836—37.

Mattis, Tänzerpaar v. 1832 X. és XI., táncokat mutattak be. v. *B.* 1832 XII. 7 és 10.

Matureny, Dlle 1836—37

Max, Dlle v. *B.* 1841 V. 26—VI. 7, Werner (Marie Winter), Hans Sachs (Kunigunde), Pfefferrösel, Humor und Zerstreuung (Henriette).

Mayer 1812—13. 1816—17.

Mayer v. Klagenfurt 1841 IV. 15.

Mayer *B.* 1844—45.

Mayer, Mme *B.* 1844—45.

Mayer Dlle v. Hofoperntheater Wien 1840 VII. 14—27, Norma (Adalgisa), Das Nachtlager in Granada (Gabriele), Robert der Teufel (Alice).

Mayerhoffer v. 1824 VIII. 8—X. 11, Der Wolfsbrunnen (Wölfin 3-szor), Der Leopard und der Hund (Leopard 8-szor), Der Löwe von Florenz (Löwe 3-szor), Der Hund des Aubri (Hund), v. *B.* 1830 X. 18—30, Der Leopard und der Hund, Der Hund des Aubri, Der Leopard von Florenz, Ein Mann hilft dem Andern.

Muzza, Dlle, 1840 (olasz operatársulat).

Münner, Dlle, 1839.

Meaubert v., Hoftheater Hessen-Cassel 1837 VII. 1—VIII. 3. Der Lügner und sein Sohn, Die zwei Peter, Die Schleichhändler, Der Diener zweier Herren, Der Schatzgräber (2-szer), Benjamin Schelle.

Meinert, 1812.

Meisenbach, Eduard, *B.* 1831.

Meister, Joseph, 1819—25, 1828—29 (†), *B.* 1825—27.

Melchior, Wilhelm 1817—22, 1825—30 *B.* 1824. 1831.

Melchior-Zöllner, Katharina (l. Zöllner, alatt is) 1820—22, 1825—28. *B.* 1824 v. 1831, 1841—42 v. Pozsony 1836 V. 9—16, Kabale und Liebe, Die Braut von Messina, Die Räuber, Der Hirsch.
Melchior, Friederike *B.* 1840—41.
Melchior, Johanna *B.* 1840—41.
Menner, Chordirektor 1814—29.
Menner, Dlle v. 1813 IV. 20—V. 5, Aschenbrödl (3-szor), Der Augenarzt (Philipp 2-szer).
Merante v. 1846 VI. 15—27, Gisella (Herzog Albert 2-szer), Esmeralda (Pietro Gringoire 4-szer), Des Malers Traumbild (Leonello), Das Landmädchen als Dame (Corillo 2-szer).
Merante, Mme v. 1846 VI. 15—27, négy estén táncokat mutatott be.
Merian v. 1835 V. 14 Alpenröslein.
Metzger v. 1819 V. 12. Die Vestalin (Pontifex Maximus).
Mevius v. Hofburgtheater Wien 1815 V. 19—VI. 3. Der Schwätzer (Br, Sanct Georg), Jolantha (Fridolin), Das rächende Gewissen (Cynthio). Die Schachmaschine (Karl Ruf), Don Carlos, Der Machtspruch (Adolf Ridolfi), Die Pflegesöhne (Marcian), Kabale und Liebe (Ferdinand).
Mevius, Mme 1814—16. v. Hoftheater Dresden 1829 IV. 3—V. 8, Kabale und Liebe, Don Carlos, Der Rehbock, Donna Diana, Das Nordlicht von Kasan, Belisar, Johanna Montfaucon.
Meyer *B.* 1842.
Michler, Therese *B.* 1838—39.
Miek v. 1827 IV. 20—30. Der Freund in der Not, Die Heirat durch die Güterlotterie, Die Zeche.
Miklovitsch-Heinefetter, Mme 1839—40.
Millitz Adolfine, Babette és Jetti 1833. Kinderrollen.
Millitz, Fanny 1826—32.
Mink, Karoline 1828—37, 1841—47, v. Hoftheater München 1839 VIII. 6—24. Norma, Othello, Die Nachtwandlerin, Robert der Teufel, Romeo und Julia, Don Juan, Die Ballnacht.
Miskolczy Julia v. *B.* Nemzeti Színház 1845 XI. 21. Özvegy férje (szivességből Czermak jutalomjátékán).
Mittermayer, Dlle 1842.
Morawetz, Karl Orchesterdirektor 1816—35.
Morawetz, Mme 1812—14.
Moreau v. Hofburgtheater Wien 1815 VII. 6—27. Die beiden Figaro (Figaro), Saul, Der Rehbock (Grauschimmel), Die Parteiwut (Koke 2-szer), Ein Schelm tut mehr als er kann (Schelm 2-szer). Der verbannte Amor (Michel), Der Hagestolz und die Körbe (Hagestolz 2-szer), So muss man Füchse fangen (Christian), Der Liebhaber in Harnisch (Kunz), Das Abenteuer im Gasthofe (Stein 2-szer), Persiens Schach (Violon), Die gefährliche Nachbarschaft (Fips), Der Verräter (Berger), Klara von Montalban (Marquis), Der travestirte Aeneas (Jupiter), Versehen und gewonnen (Kollegienrat).
Moriani, Napoleone v. 1843 IX. 12. — X. 21. Lucrezia Borgia (Gennarro 3-szor), Belisario (Alamir), Norma (Pollione), I Puritani (Talbot), Ellena de Feltre (Arie aus —), Lucia di Lammermoor.
Moser, Adolf 1827, 1844—45.
Mosmüller 1816—17.
Muck, Josepha 1817—20.
Munk, Dlle v. Hoftheater, Koburg 1846 X. 3. Die Nachtwandlerin (Amina).
Muzarelli Adele (később Beckmanné l. ott is), 1833.
Müller, Mme 1812—1820.
Müller, Mme 1817—18.
Müller, 1817—1820.
Müller v. Stadttheater, Stettin 1822 III. 21—30. Parteiwut (Koke), Klara von Montalban (Marquis), Sorgen ohne Not (Magister Schnudrian), Die Räuber (Franz Moor).
Müller, Mme 1824—5.
Müller *B.* 1824—26
Müller, Mme *B.* 1824—26.
Müller v. 1824 VII. 16—VIII. 7, Don Juan, Die beiden Füchse, Die Schweizerfamilie.
Müller, Mme v. 1824 VII. 16—VIII. 7, Aline, Der Neffe als Braut u. Onkel (2-szer).
Müller, Mme v. 1826 V. 16, Der Diamant des Geisterkönigs (Mariandl).

Müller, Mme *B.* 1826.
Müller Dlle 1826—28.
Müller v. 1828 VIII. 8—30, Der Barbier von Sevilla, Der Waldschrecken am Gotthard, Ein Uhr, Cenerentola.
Müller, Mme v. *B.* 1842 Johannes Guttenberg (Katharina).
Müller, Kapellmeister *B.* 1845.
Müller, Betti v. *B.* 1846 IV. 12, Die Perlenschnur (Anna).
Müller, Emilie 1838—41, *B.* 1837, 1846 v. Temesvár 1843 IX. 7—16, Goldschmieds Töchterlein (Walpurgis), Wer wagt gewinnt (Karl II.), Der Pariser Taugenichts (Louis), Verirrungen (Mariane), Vicomte de Letorières (Vicomte), Der Sohn der Wildnis (Parthenia), Des Herzogs von Richelieu erste Abenteuer (Herzog).
Müller, Henriette v. Linz 1843 VII. 25, Egmont (Klärchen), v. *B.* 1843 VIII. ?. Das Mädchen von Marienburg, Kunst und Natur (Polyxena), Der Sohn der Wildnis (Parthenia), Der verwunschene Prinz.
Müller, Marie v. 1843 VI. 20, Norma (Adalgisa).
Müller, Theodor v. Bukarest 1835 IX. 19—25, Peter Szapáry, Wilhelm Tell, Fra Diavolo, Der Barbier von Sevilla.
Müllner, Babette 1812—17.
Münster, Tanzkorrepetitor *B.* 1844.
Münstermann, Mme v. Wien 1817 III. 1—27, Parteiwut (Lady), Bianca della Porta, Die Schuld (Elvire), Maria Stuart (2-szer), Phädra (2-szer), 1820 IV. 29—VII. 28, Macbeth (Lady), Sappho (3-szor), Die Jungfrau von Orléans (Johanna), Maria Stuart, Medea, Die vier Temperamente (Helene), Elise von Valberg (Fürstin), Parteiwut (Lady Laud), Emilia Galotti (Orsina).
Nagel, Johann 1827—31 (†)
Neefe, Hermann Dekorationsmaler 1836.
Németh, Dlle *B.* 1844—45.
Nestroy, Johann v. Theater an der Wien, 1837 V. 13—28. Lumpacivagabundus (2-szer), Zu ebener Erde und erster Stock, Eulenspiegel, Die falsche Catalani (Lustig), Der Tritschtratsch, Der Treulose, Die beiden Nachtwandler, Leopoldstädter Theater Wien 1846 VII. 16—VIII. 5. Unverhofft (Herr v. Ledig) Dreizehn Mädchen in Uniform (Sansquartier 4-szer), Der Tritschtratsch (Tratschmiedl 2-szer), Der Talisman (Titus Feuerfuchs), Der Unbedeutende (Peter Span 5-ször), Der Bär und der Bascha (Ali Hatschi), Die falsche Primadonna (Lustig 2-szer), Hinüber-Herüber (Gevatter), Eulenspiegel (Natzi), Die verhängnisvolle Faschingsnacht (Lorenz), Glück, Missbrauch und Rückkehr (Blasius Rohr), Alexander Stradellerl, Zwei ewige Juden und keiner (Kranz), v. *B.* 1837 V. 1—11. Dreissig Jahre aus dem Leben eines Lumpen (Longinus), Der Affe und Bräutigam (Tiburtius Hecht), Dreizehn Mädchen in Uniform, Der Tritschtratsch, Eulenspiegel, Die falsche Primadonna (Lustig), Werthers Leiden (Werther).
Neu 1812—16.
Neubruck v. Wien 1824 IX. 19—X. 18. Die Fee aus Frankreich (Spindelbein), Aline (Bims), Das lustige Beilager (Haspel), Staberls Hochzeit (2-szer), Das Gespenst auf der Bastei (Geist, Rochus Pumpernickel, Die Bürger in Wien (Staberl), Der Berggeist, Der gelbe Mann.
Neufeld *B.* 1826—27.
Neukäufler, v. Herzogliches Theater, Mainz 1829 XI. 31—XII. 5, Die Schwestern v. Prag (Krispin 2-szer), Die Zauberflöte (Papageno), Der Schnee (Gärtner).
Neumann-Sessi, Anna Maria, v. 1814, 1818 IV. 23—V. 11, Die Schweizerfamilie (Emeline), Don Juan (Donna Anna), — 1825 XI. 25, Othello (Desdemona),
Neumann, Adolphine, v. Hoftheater, Karlsruhe 1842 V. 19—VI. 15. Ich bleibe ledig (Karoline), Elise Valberg, Erziehungsresultate (Margarethe), Die Unvermählte (Leopoldine), Muttersegen (Maria 5-ször), Das Tagebuch (Lucie), Fesseln (Aline), Der Seidenhändler (Christine Falkenskiold). Ein Glas Wasser (Abigail).

Neureuther, Dlle 1831—32.
Ney 1816—17.
Ney, Jenny, *B.* 1842—44.
Ney, Karoline, *B.* 1842—44.
Niklas, *B.* 1842—44.
Niklas-Szilvási, Mme B. 1842—44.
Nikolini 1840—41.
Nitsch, Hugo v. *B.* 1824 VII. 31—VIII. 14 Das Verhängnis (Blinder Greis), Die Ahnfrau (Borotin) 1838—44.
Nitsch, Dlle B. 1842.
Nonne v. Stadttheater, Münster 1833 VI. 18—20. Die Schleichhändler, Das Fest der Handwerker.
Novak 1812.
Novak v. 1821 V. 16—IX. 12. Die Schweizerfamilie (Durmann 3-szor), Der Augenarzt (Igel), Die Weiberkur (Jakob 2-szer), Die Schwestern von Prag (Kaspar).
Novak, Orchesterdirektor *B.* 1844.
Nötzl, Philipp 1824—27, *B.* Direktor 1837—42.
Nötzl, Mathilde 1824– 27.
Nulli, Gaetano 1840 (olasz opera).
Nusch 1841—44.
Nusch, Mme *B.* 1844.
Oberhoffer 1830—38.
Oberhoffer, Mme 1836—38.
Ochsenheimer, Ferdinand v. Hofburgtheater, Wien 1817 VII. 12—25 Die Räuber (Franz Moor), Parteiwut (Koke), Zriny (Soliman 2-szer), Don Ranudo de Colibrados (2-szer), Bayard (Paoly Manfrone), Der Geizige (2-szer), Der Spieler (Pottere).
Ochsinger, Dlle 1830—47, *B.* 1824—27.
Ohnesorg első kísérlete 1824 I. 17. Parteiwut.
Opfermann, Dlle v. 1830 I. 11. Die geraubte Russin.
Ost, v. Theater an der Wien, 1816 IV. 16—23. Abällino (Flodoardo), Eduard in Schottland.
Otto, Karl, Dekorateur *B.* 1840.
Pachmann, Dlle 1814—15.
Padewieth 1832—33.
Padjera, Dlle 1837—38.
Palm-Spatzer Mme v. 1846 VII. 15—25. Die Ghibellinen in Pisa (Valentine), Der Liebestrank (Adine), Lucrezia Borgia, Die Ballnacht (Amalie).
Palmann, Dlle 1827—28.
Pallmann, Dlle v. *B.* Pozsony 1839 VI. 7—X. 11. Der junge Ehemann, Der Landsturm in Tirol (Katharine).
Paltrinieri, Giuseppe 1840 (olasz operatársulat), 1846, 1847.
Papp, Dlle *B.* 1842.
Pappe 1820.
Paris-Axfeld, Mme, *B.* 1846.
Passera, Dlle 1845—46.
Pauli, Ludwig Ferdinand v. Hoftheater Dresden 1834 VI. 15. — VII. 1. Die Räuber (Franz Moor), Die Advokaten (Reissmann 2-szer), Der Ehestifter (Walter 3-szor), Nr 777., Gebrüder Foster, Othello, Der Amerikaner, Mirandolina, Der Kaufmann von Venedig (Shylock) Der arme Poet, Die Leibeigenen (Ossip). — 1835 VI. 4. Der Kaufmann von Venedig (Shylock),
Pauli 1836—37.
Pauly d. ä. 1812—13.
Pauly d. j. 1812—13.
Pauly v. Pozsony 1824 XI. 25. — XII. 11. Zriny, Wilhelm Tell, Sitah Mani (Karl XII.), König Lear (2-szer), Das Mädchen von Marienburg (Zar), Klara von Montalban (Graf Baltimore).
Pauly, Mme 1812, 1816.
Pawlowsky, Dlle első kísérlete 1846 III. 28. — IV. 25. Die Jüdin (Eleonora), Robert der Teufel (Alice).
Peche, Therese v. Hofburgtheater, Wien 1843 VIII. 1—21. Gabriele de Belleisle, Die Vorleserin (Karoline), Die Königin von 16 Jahren (Königin), Die Zurücksetzung (Klara), Der Sohn der Wildnis (Parthenia), Die Geschwister (Mariana), Mirandolina (2-szer), Kabale und Liebe (Louise), Das Mädchen von Marienburg (Kathinka), Schuld und Scheinschuld (Lady Karoline), Die Geschwister (Eugenie), Molly.
Pecz 1841—42.
Pecz, Adolf v. *B.* Nemzeti Színház 1845 I. 18. Der Liebestrank (Arie aus —), Die Ghibellinen in Pisa (Arie aus —).
Pekarek, *B.* 1844.
Pellegrini, Julius v. Hoftheater München 1842 VII. 16—30. Die Ghibellinen in

Pisa (Marcel), Die Puritaner (Sir Georg), Robert der Teufel (Bertram), Macbeth, Das Nachtlager in Granada (Jäger), Die Ballnacht (Graf Reuterholm), Don Juan.
Pellet 1820—23.
Pellet, Mme 1820—23.
Peretti 1846.
Peressinotti, der Wundermann aus Venedig, genannt der neue Samson od. Scapiglione v. *B.* 1841 VI. 14. Der Barbier von Sevilla (Arie aus —), Die diebische Elster (Arie aus —).
Peroni, Adele 1836—37, *B.* 1831.
Petri, v. 1828 VII. 8. Fridolin.
Petri, Mme 1828 VII. 3, Preciosa.
Petruzzio, Enrico, v. Triest Guitarrenconcert 1843 XII. 18.
Pfalz v. *B.* Pozsony 1845 IX.? Sampiero, Die Räuber (Karl Moor), Hinko (Gaugraf).
Pfeiffer 1813—14.
Pfeiffer, v. Stadttheater, Breslau 1837 IV. 6—23, Stille Wässer, sind betrüglich, Bürgerlich und romantisch, Krone und Schaffot.
Pfeiffer *B.* 1843.
Pfeiffer, Mme 1825.
Pfeiffer, Elise 1814—1818, 1826.
Philippe, Physiker aus Paris, genannt der chinesische Zauberer 1841 I. 18—28. 7 előadást tartott.
Piccolini, *B.* 1827.
Pichler *B.* 1846.
Pichl-Flache, Wilhelmine 1837—38 (†).
Piller *B.* 1846.
Pingitzer 1814—16, 1842—43. *B.* 1827.
Pischek v. 1840 V. 1. Belisar.
Pixis, Francilla v. 1842 X. 3.—XI. 23. Capulets und Montagues (Romeo 3-szor), Die Nachtwandlerin (Amina), Der Kerker von Edinburg (Johanna 6-szor), Die Ghibellinen in Pisa (Beatrice 2-szer), Othello.
Plagge v. Königstädter Theater, Berlin 1844 V. 5. Die Räuber (Karl Moor).
Platzer, Kapellmeister *B.* 1826. (†).
Platzer 1814—15, 1825.
Pleschke v. 1820 V. 17. Das Gut Sternberg (Amtmann Kübel).
Pleschke, Karoline 1820—25.
Pohl-Beisteiner, Mme 1837—38.
Pollonini 1840 (italienische Gesellschaft).
Popp, Therese 1841 Kinderrollen.
Posinger 1829—42.
Potratz v. 1820 VIII. 18—27. Der Wald bei Hermannstadt (Kowar), Das Gastrecht (Hugo von Asseburg).
Pöck v. Prága 1834 IX. 25—X. 13. Die Unbekannte (2-szer), Robert der Teufel, Don Juan, Der Barbier von Sevilla (2-szer), Die Belagerung von Korinth, Zampa, Tell, Semiramis, Das Nachtlager in Granada.
Pratesi v. 1846 VI. 15—27. Gisella (Wilfried 2-szer), Esmeralda (Febo di Chateauper 3-szor), Das Landmädchen als Dame (Inigo Lopez 2-szer).
Pratte, Geschwister mit dem Kunstfigurenkabinet v. 1844.
Preiss első kísérlete 1824 V. 28. Johanna von Montfaucon (Philipp).
Preissl, *B.* 1844.
Pretsch v. 1821. Herr Rochus Pumpernickel.
Puchta, Akademiker aus München mit seiner Gallerie von klassisch-plastischen, Kunstwerken v. 1844 XII. 30—1845 I. 2.
Quandt 1836—37.
Quandt, Dlle 1846—47.
Raab, Mme *B.* 1842.
Raal, *B.* hegedűkoncertje 1828 V. 6.
Racine, Mme 1812—14.
Ráday Pál gróf, Director 1814—17.
Raimund, Mme 1827—28, 1845.
Ranftl, Joseph *B.* 1824, 1839—40.
Rauch, Marie (l. Lehmann-Rauch alatt is), 1837—40.
Rauscher v. *B.* 1843 VIII. 9, Othello (Jago).
Ränz v. *B.* 1838 IV. 21, Das Fest der Handwerker (Kluck), Der arme Poet (Kindlein).
Regenti v. *B.* 1837 VIII. 14—19.
Regenti mit dem grossen Museum von Marmorstatuen 1843 IX. 30—XI. 4, (8 előadás).
Reger, Elise *B.* 1831—32, v. Theater an der Wien, 1840 IV. 21—V. 5, Peter Szapáry (Helene), Die Unvermählte (Amalie), Das Bild (Camilla), Donna Diana.
Rehor, v. Prága 1826 IX. 7, Meister Martin der Küfner (Martin).

Reiberger 1826—28.
Reichel 1820—22.
Reichel 1844—45.
Reichel, Wilhelmine v. *B.* Hofburgtheater, Wien 1837 VII. Griseldis, Isidor und Olga, Romeo und Julie, Gabriele, Die Königin von 16 Jahren, Die gefährliche Tante (Adele Müller).
Reichl, Joseph v. Hoftheater, Karlsruhe 1833 V. 9—16, Die Zauberflöte (2-szer), Die diebische Elster. — primo basso cantante, Teatro alla Scala, Milano 1840 I. 10—II. 5, Die Zauberflöte (Sarastro 2-szer), Die Belagerung von Korinth, Tell, Die Ghibellinen in Pisa (Marcell), Die Entführung aus dem Serail (Osmin 3-szor), Robert der Teufel (Bertram), Die Jüdin (Comthur) — Hoftheater Darmstadt 1845 VI. 18—28. Figaros Hochzeit (Figaro), Robert der Teufel (Bertram), Die Jüdin (Comthur), Tell.
Reichmann 1846.
Reina 1846.
Reisinger, Dlle 1845—46.
Reitzenberg, Friedrich v. 1821 XII. 13—30, Die Räuber (Karl Moor), Das Gefängnis in Gripsholm (Gustav 2-szer), Die Schuld (Hugo).
Remarck, v. 1825 IV. 4, Ruprecht von Horneck 1831 XI. 17—23, Der Alpenkönig, Der Diener zweier Herren, Der Berggeist.
Remay, v. *B.* Brünn 1839 IX. 23—27, Die Räuber (Karl Moor), Die Bekenntnisse (Zinnburg), Sie ist wahnsinnig (Harleigh), König Richard in Palästina (Kenneth von Leoparden), Wahn und Wahnsinn (Harleigh).
Remie, Clemens 1812—17.
Renner, Mme 1814.
Ressnitschek 1812—14.
Rettich, Karl v. Hofburgtheater Wien 1833 V. 4—29, Isidor und Olga, König Enzio, Garrick in Bristol, Nehmt ein Exempel dran, Faust, Romeo und Julie, Das Leben ein Traum, Kabale und Liebe, Das Kätchen von Heilbronn, Die Grafen Montaldo, Egmont, Zwei Jahre verheiratet, Die Königin von 16 Jahren, Don Carlos, Donna Diana 1835 V. 17—VI. 4, Donna Diana, Maria Stuart, Des Goldschmieds Töchterlein (2-szer), Die Braut aus der Residenz, Die Königin von 16 Jahren, Der häusliche Zwist, König Konradin, Preciosa, Das Bild, Zwei Jahre verheiratet, Romeo und Julie, Menschenhass und Reue, Der Kaufmann von Venedig 1841 VII. 4—19, Griseldis (Percival), Donna Diana (Don Caesar), Romeo und Julie (Romeo), Komm her (Schauspieldirektor), Gabriele (Graf Norderose), Die Jungfrau von Orléans (Graf Dunois), Die Günstlinge (Mamonay), König und Bauer (König 2-szer), Goldschmieds Töchterlein (Ritter Egbert), König Enzio (Enzio), Menschenhass und Reue (Meinau), Molly (Bréville), Jadest (Karl).
Rettich-Gley, Julie v. Hofburgtheater, Wien 1833 V. 4—29. Isidor und Olga, König Enzio, Garrick in Bristol, Die Geschwister, Königin von 16 Jahren, Nehmt ein Exempel dran, Faust, Romeo und Julie, Kabale und Liebe, Das Kätchen von Heilbronn, Die Grafen Montaldo, Egmont, Zwei Jahre verheiratet, Wer ist daran Schuld, Don Carlos, Donna Diana 1835 V. 17—VI. 4, Donna Diana, Maria Stuart, Des Goldschmieds Töchterlein, (2-szer), Die Braut aus der Residenz, Die Königin von 16 Jahren, Der häusliche Zwist, König Konradin, Preciosa, Das Bild, Zwei Jahre verheiratet, Romeo und Julie, Menschenhass und Reue, Der Kaufmann von Venedig, 1841 VII. 4 — 19, Griseldis, Donna Diana, Romeo und Julie (Julia), Komm her (Schauspielerin), Die Jungfrau von Orléans (Johanna), Die Günstlinge (Katharina II.), König und Bauer (Rosaure 2-szer), Goldschmieds Töchterlein (Walburgis), König Enzio (Lucia di Vindagot), Menschenhass und Reue (Mme Müller), Molly, Jadest (Klara).
Revie, Emilie 1844—47. *B.* 1839—44.
Rewitzky, Dlle első kisérlete 1827 V. 7.
Rhigas és Abdallah, Arabische Kunstübungen 1841 II. 4, 5. Persische Kunststücke 1842 VIII. 19—27.
Ribics, Mme v. Leopoldstädter Theater,

Wien 1837 VI. 8—11. Herr Joseph und Frau Baberl, Julerl.
Rieländer, Dlle v. 1830 XII, 18. Moses (Elzia), *B.* 1830.
Rigl 1839—44.
Rinesch 1842.
Ringelbauer, Dlle v. 1827 VII. 10—VIII. 14. Der Freischütz, Der Barbier von Sevilla, Der Turm von Gotenburg, Don Juan, Die Zauberflöte.
Ringelhardt, Friedrich Sebold v. Stadttheater, Breslau 1816 VI. 23—VII. 20. Pagenstreiche (Baron Stuhlbein 3-szor), Hamlet (2-szer), Fridolin (Savern 2-szer), Die Verschwörung auf Kamtschatka (Gouverneur), Die Sonnenjungfrau (Rolla), Kabale und Liebe (Ferdinand 2-szer), Das Haus Barcellona (Alphons 2-szer), Sorgen ohne Not (von Pelz), Der Vielwisser (Peregrinus 3-szor), Wilhelm Tell.
Ritter, Dlle első kisérlete 1840 VI. 13. Hinko, (Markitta) *B.* 1842.
Rittinger, Adolf *B.* Orchesterdirektor 1840.
Robba, Dominikus mit seiner nordischen Künstlergesellschaft, Vorstellungen von chinesischen, indianischen und herkulischen Kunstübungen 1843 II. 14, 16.
Robert 1815—23.
Roberti 1846.
Roberti, Mme 1846.
Rocca 1847.
Rohlfs, Dlle v. 1828 IV. 8—VI. 24. Die Jungfrau von Orléans, Isidor und Olga, Marie Stuart, Rache für Verbrechen.
Rohn 1828—29.
Rohrbeck, Mme v. Leopoldstädter Theater, Wien 1835 V. 19—VI. 13. Werthers Leiden, Nina, Reserl, Herr Joseph und Frau Baberl, Die Liebe auf der Alm, Der Waldbrand, Der blaue Zwerg, Die Fee aus Frankreich 1836 VI. 9—28, Werthers Leiden, Die Wundergrotte, Der Waldbrand (2-szer), Die Liebe auf der Alm, Nina, Herr Joseph und Frau Baberl, Adelaide.
Roland, Dlle 1830—31.
Roll 1817—18, 1828.
Rollberg 1814—29.
Ronzani 1846 VI. 15—27. Gisella (Hilarion 2-szer), Esmeralda (Claude Frollo 4-szer), Das Landmädchen als Dame (Don Rigo Paredes 2-szer), Divertissement.
Roose, Dlle *B.* 1842—44.
Roppa, Giacomo 1840 (olasz operatársulat).
Rose, Dlle 1842.
Rosenfeld 1812—13.
Rosenschön 1838—1841. *B.* 1833.
Rosenschön, Mme 1829 VI. 22—VII. 2. Das Kind der Liebe, Welche von beiden, Das war ich, Der Samtschuh, Der beste Ton.
Rosenthal 1817—18.
Rosenthal, Mme 1817—18.
Roser, Kapellmeister 1824—27.
Roser, Magdalene 1824—27.
Rosi v. 1846 VII. 6—11. Norma (Oroveso), Lucretia Borgia (Don Alfonso 2-szer), Semiramide (Assur), Il Barbiere de Seviglia (Basilio), v. *B.* 1846 VII. 18, Figaro.
Rosetti, Josephine 1843.
Rosinsky *B.* 1826.
Rostok *B.* 1843—44.
Röhring *B.* 1842—43,
Roth, E. akademischer Maler. Dissolving views 1844 V. 20, 22, 24.
Rott, Karl Mathias 1836—47.
Rott, Moritz v. Theater an der Wien, 1822 XII. 10—21. Die Ahnfrau (Jaromir), Wilhelm Tell, Die Scharfenecker (Friedrich 2-szer), Das Leben ein Traum (Roderich), Arnulph der Schwarze. 1828 VIII. 2—13. Fiesko, Wilhelm Tell, König Lear, König Ottokars Glück und Ende, Ugolino, Die Vergeltung, Die Verbannung. — Hoftheater, Berlin 1840 V. 16—31. Hamlet, Macbeth, Der Bettler (Walter), Der reiche Mann (Glittern), Die Schuld (Hugo), Das Leben ein Traum (Roderich), Der Spieler (Br. Wallenfeld), Wilhelm Tell. 1845 IV. 28—V. 7. König Richard III., Castruccio Castraccani (Graf Arazzi), Othello, Die Räuber (Karl), Der Kaufmann von Venedig (Shylock), Faust.
Rott, Mme v. Hoftheater Berlin 1845 IV. 30—V. 10. Romeo und Julia, König Richard III. (Anna), Der Kauf-

mann von Venedig (Portia), Faust (Margarethe). Castruccio Castraccani (Elise).
Rousseau 1815—17.
Rozet, v. Lyon 1842 IX. 2, 9. Marmorgruppen durch Personen dargestellt.
Röckel, v. Hofburgtheater, Wien 1818 X. 17—21. Die Vestalin (Licinius), Tancred (Argir).
Röhring, *B.* 1842—44.
Röhring, Mme 1844.
Römer, Karl *B.* 1831.
Römer, Dlle első kísérlete *B.* 1839 VIII. 7, Hinko (Markitta).
Rötzer 1836—41.
Rusa, v. *B.* Josephstädter Theater, Wien 1845 V. 3. Der verwunschene Prinz (Schuster).
Ruschitzka 1821—23, 1826.
Rünner, Franz Xaver 1812 — 14, 1825—37.
Rünner, v. Brünn 1817 VI. 25—IX. 5. Figaro (2-szer), Johann von Paris (Pedrigo 4-szer), Aschenbrödl (Montefiascone 2-szer), Lodoiska (Darlinsky 3-szor), Joconde (Lysander 2-szer), Die Schweizerfamilie, Der Blaubart (2-szer).
Saalfeld, Pauline, v. *B.* Olmütz 1839 V. 3—25. Capriciosa, Donna Diana, Der Pariser Taugenichts (Louis), Die Töchter des Geizigen (Eugenie), Die Neger von Curassao (Zarenga).
Sacher, Dlle *B.* 1844.
Sander, Dlle v. 1812 IV. 24—V. 7. Das unterbrochene Opferfest (Myrrha 2-szer), Agnes Sorel (2-szer), Die Schweizerfamilie (Emeline 2-szer).
Saphir, M. G. v. 1844 III. 21—28. humoristische Vorlesung.
Sáry Franciska v. *B.* 1841 V. 27—X. 13. táncok.
Sátorfi József v. *B.* Nemzeti Színház 1839 IV. 16. Norma, (Arie des Sever) 1839 VII. 4. Zampa, 1840 III. 21. Der Barbier von Sevilla (Almaviva).
Sauermann, *B.* 1831—2.
Sawerthal *B.* 1842.
Schala, Mme *B.* 1842.
Schalk, Franz, Koncert auf dem Bassethorn 1825 V. 27.
Schätzel 1815—17. *B.* 1843—44. v. 1826 III. 30. Das Kind der Liebe (Fritz Böttcher), 1831 VIII. 21—IX. 10. Die falsche Catalani (Lustig), Der lustige Fritz, Der Bauer als Millionär, Sylphide, Der Alpensänger auf der Zauberinsel.
Schätzel, Mme 1814—17.
Schätzel, Dlle 1814—16.
Schätzel, Alois Kinderrollen 1816—17.
Schätzl, Louis *B.* 1831 v. Leopoldstädter Theater Wien 1845 VIII. 27—IX. 20. Der Verschwender (Valentin), Der Postillon von Stadtl-Enzersdorf (Egidi), Der Bräutigam aus Stockerau (Adam Hascherl), Der Zerrissene (Lips), Der Alpenkönig (Rappelkopf), Lazarus Polkwitzer (Rochus), Eulenspiegel (Natzi), Vater Sprudelkopf und seine Zwillingssöhne (Fink és Spatz 2-szer), Der Färber und sein Zwillingsbruder (Hermann és Kilian Blau), Der Dichter aus der Provinz (Peregrinus Denknach).
Schätzl, Mme v. 1845 IX. 20. Der Dichter aus der Provinz (Caroline Sternthal)
Schebest, Agnese 1833—34.
Schelle *B.* 1842.
Schemmer 1843—47.
Schenk 1842—43.
Scherzer, Fanny v. Hofoperntheater, Wien 1845 XI. 29—1846 I. 21. Das Schweizer Milchmädchen (Henriette), Divertissement (2-szer), Des Malers Traumbild (Gräfin St. Olivar 2-szer), Miranda, Sylphide, Alessandro Stradella (3-szor), Gisela (3-szor).
Schienagel 1812—17.
Schieroni-Nulli, Luigia 1840 (olasz operatársulat).
Schildbach 1814—15.
Schilhalbl v. *B.* 1844 XII. 7.
Schillinger, Mme 1837.
Schimmer, Dlle 1827 IX. 4. Der Rehbock.
Schindelmeisser, Ludwig Kapellmeister 1838—44 *B.* 1846.
Schindelmeisser, Mme 1839—44.
Schindler, Dlle 1812—14, 1827—29.
Schinn 1827—39.
Schleicher *B.* 1844—45.
Schleichert v. *B.* 1826 IX. 10—14. táncok.

Schlesinger cellista. v. *B.* Nemzeti Szinház 1840 II. 28.
Schling, Dlle *B.* 1844.
Schlinke első kisérlete, *B.* 1840 IX. 21.
Schlösser, Dlle 1827 I. 22—III. 7. Tancred, Der Freischütz, Titus, Der Barbier von Sevilla, Sargines.
Schmelzer 1837.
Schmetzer, Franz v. Hoftheater, Braunschweig 1842 IV. 25—V. 22. Die Ghibellinen in Pisa (Raoul 2-szer), Der Postillon von Lonjumeau (Chapelon), Don Juan (Don Ottavio), Die Zauberflöte (Tamino 2-szer), Robert der Teufel (2-szer), Tell (Arnold), Die Entführung aus dem Serail (Belmont), Die Ballnacht (Herzog), Die Jüdin (Eleazar 2-szer), Der Freischütz (Max).
Schmid 1812—15.
Schmid, Alexander Direktor 1836—1841.
Schmidt, Mme 1813—14.
Schmidt v. 1825 VI. 17—23, Das Taschenbuch (General v. Eichenkranz), Johann, Herzog v. Finnland (Braske).
Schmidt, Mme v. 1825 VI. 16—21, Die Putzsucht (Frau Lene), Das Schmuckkästchen (Frau v. Durlach).
Schmidt v. 1835 XI. 27. Der Barbier von Sevilla.
Schmidt, Dlle 1836—43.
Schmidt 1844 *B.* 1845—46.
Schmidtmann 1817—22 (†).
Schmidts 1812—18.
Schmiedel v. Hannover 1826. I. 10—17. Die Jäger (Oberförster), Das Hotel von Wiburg (Amtsrat Herbert), Dienstpflicht (Kriegsrat Dallner).
Schmiedl 1813—14.
Schneider, Dlle 1834—35 v. Gratz, 1846 XII. 15. Er muss aufs Land (Pauline).
Schoberlechner d'all'Occa, Mme v. *B.* 1842 IX. 2. Norma.
Schodlné Klein Rozália v. Hofoperntheater, Wien 1837 VI. 20—27. Capulets und Montagues (Romeo), Fidelio v. *B.* Nemzeti Szinház 1838 III. 7. (Arie) 1839 IV. 30. Norma (Duett aus —), Der Liebestrank (Scene aus —).
Scholz, Fr. 1814—26.
Scholz, Mme 1814—15.
Scholz, Dlle 1814—15.
Scholz, Wenzel v. Theater an der Wien, 1836 VII. 18—VIII. 10. Die schwarze Frau (2-szer), E ulenspiegel, Lumpacivagabundus, Zu ebener Erde und erster Stock, Die Entführung vom Maskenball (2-szer), Die beiden Nachtwandler (2-szer), Prinzessin Gold, Der Treulose, Kunst und Natur. 1843 VI. 5—28. Die Entführung vom Maskenball (Augustin 2-szer), Einen Jux will er sich machen (Melchior), Die verhängnisvolle Faschingsnacht (Tatlhuber), Liebesgeschichten und Heiratssachen (Florian Fett 3-szor), Eulenspiegel, Färber und Zwillingsbruder (Peter), Hutmacher und Strumpfwirker (Cyprian Deckel), Die beiden Nachtwandler (Sebastian Faden), Lumpacivagabundus (Zwirn), Der Schneider als Naturdichter (Niklas Stich), Müller und Schiffmeister (Körndl).
Schott 1840—43. *B.* 1844.
Schön v. 1825 III. 6—24. Der Pächter und der Tod (Pächter), Der Eheteufel (Storch), Die blaue Katze (Pellegrin).
Schön v. Nemzeti Szinház 1838 IX. 4. Norma (Orovist).
Schön, *B.* 1844.
Schön v. *B.* Nagyszeben 1843 VIII. 22. Der Liebestrank (Dulcamara), Temesvár 1845 V. ?, Die Puritaner 1846 VIII. 25, Lucia (Sir Raymond).
Schreiber, Dlle 1827—28.
Schritt, Adolf 1841. *B.* 1844—45.
Schritt, Mme, 1844—1845.
Schröder, Alexander első kísérlete 1829 VII. 13—19. Mérope. Johanna von Montfaucon, *B.* 1845.
Schröder, Auguste 1828—1831 (később Mme Gerlach, l. ott is).
Schröder, Moritz v. 1828 VII. 11—13. Fluch und Segen, Johanna von Montfaucon 1829 VII. 6—19, Die Tochter der Luft, Johanna von Montfaucon.
Schröder, Sophie v. Hofburgtheater, Wien, 1826 VI. 19—25. Sappho, Maria Stuart, Adelma, Die Jungfrau von Orléans, Johanna von Montfau-

con 1828 VII. 5—31. Medea, Mérope (2-szer), Johann, Herzog von Finnland, Fluch und Segen, Johanna von Montfaucon, Essex, Die Braut von Messina, Maria Stuart, Die Fürsten Chawansky (2-szer), Sappho, Phädra, ZweiNächte in Valladolid, Emilia Galotti, 1829 VII. 6—19. Die Tochter der Luft, Mérope, Sappho, Zwei Nächte in Valladolid, Johanna von Montfaucon.

Schröder—Devrient, Mme v. Hofoper, Dresden, 1835 VIII. 27—X. 6. Romeo und Julie (3-szor), Euryanthe, Norma (2-szer), Othello, Die Nachtwandlerin (Amina 2-szer), Fidelio (2-szer), Oberon (Rezia), Der Freischütz (Agathe).

Schuller, Christine v. *B.* 1841 X. 13. Arie von Mazza, Arie aus der Diebischen Elster.

Schuller C., Dlle első kísérlete 1843 III. 22, Das Nachtlager in Granada (Gabriele).

Schuller, Johanna v. *B.* 1841 V. 23, 27. Steirisches Pas de deux.

Schunn, *B.* 1827.

Schumann, Mme 1846—47.

Schuster, Ignaz v. Leopoldstädter Theater, Wien 1824 VIII. 12—24. Die Bürger in Wien (Staberl), Der Weiberfeind in der Klemme (Hofmeister), Der Fiacker als Marquis (Knackerl), Alles bunt durcheinander.

Schuster, Mme v. 1813 VIII. 31. Das Sternenmädchen (Colombine).

Schwarz, Karl v. Hofburgtheater, Wien 1828 XII. 16—20. Hermann und Dorothea, Der Taubstumme, Die gutherzige Alte.

Schwarz, Mme v. Hofburgtheater, Wien 1831 VII. 7—14. Die Braut von Messina (Isabella), Die Fürsten Chawansky (Czarewna).

Schwarz, Julie v. Hofburgtheater, Wien 1828 XII. 13—19. Nehmt ein Exempel dran (Toni 2-szer), Das Kätchen von Heilbronn, Die Liebe auf dem Lande, Das war ich.

Schwarz, v. *B.* Pozsony 1843 II. ? Tell, Szapáry.

Schwarz v. *B.* 1846 VIII. 25. Lucia von Lammermoor.

Schwarzbach, Alexander *B.* 1841—42.

Schwarzböck, Chordirektor 1812—39, (†)

Schwarzenberg, Paul, der russische Feuerkönig v. 1840 X. 20—XI. 24.

Schweiger v. 1823 XI. 25. Die Ahnfrau (Jaromir).

Schweitzer, Dlle d. ä. 1824—29.

Schweitzer, Dlle d. j. 1828—30.

Schwenk, Dlle v. Hoftheater, Oldenburg 1835 X. 29—XI. 6. Hans Sachs, Die bezähmte Widerspenstige, Cäsario, Das Pfefferrösel.

Sedlaczek v. Wien, 1819 XII. 27. 1820 I. 4. Koncert.

Seeburg, Dlle v. *B.* 1845 VII. 26. Norma.

Seemann, Dlle *B.* 1844.

Segatta, Mme 1836—37.

Segatta, Dlle 1812—16.

Segeth 1812—13.

Seher—Zinner, Mme v. 1827 VIII. 3—22. Die weisse Frau, Der Barbier von Sevilla, Tancred (2-szer), Don Juan, Das Concert bei Hofe, Der Schnee.

Seidl v. 1821 III. 31. Die beschämte Eifersucht (Graf Werthen).

Seidler-Wranitzky, Caroline 1813—14.

Seifert *B.* 1826—29.

Seipelt v. 1813 III. 4—22. Das unterbrochene Opferfest (Maffeu), Lodoiska (Graf Darlinsky 2-szer).

Seipelt, Mme, v. 1813 III. 11—24. Lodoiska, Raoul (Marie).

Seitz-Reimers, Mme v. Linz 1817 V. 16—VI. 12. Die Räuber auf dem Culmberge (Bibiana 2-szer), Der Wald bei Hermannstadt (Elisene), Clara von Montalban (2-szer), Die Jungfrau von Orléans, Clementine von Aubigny, Graf Waltron (Gräfin), Der Schutzgeist (Schutzgeist).

Selt, *B.* 1844.

Senger, Dlle v. Hoftheater, München 1834 IV. 23—V. 9. Kabale und Liebe, Isidor und Olga, König Enzio, Der Mann meiner Frau, Der Jurist und der Bauer, Nehmt ein Exempel dran.

Serwaczinsky 1836—37. Orchesterdirektor der Oper.

Sesselmann, v. Hoftheater, Hannover 1845 IX. 2—19. Die Puritaner (Sir Georg), Norma (Orovist), Robert der Teufel (Bertram), Der Freischütz (Kaspar).

Sessi v. Hoftheater San Carlo, Venezia 1841 V. 3. Semiramide (Assur).
Sessi, Dlle v. 1818 VII. 27—VIII. 3. Musikalische Akademie (2-szer), Die Vestalin (Julie), 1827 IV. 26—V. 18. Der Barbier von Sevilla (2-szer), Die Zauberflöte.
Seuffert, Friedrich v. *B.* Stadtheater, Zágráb 1840 VI. 11—VII. 14. Die Bekanntschaft beim Einsiedler (Florian Landfrosch), Vier Husaren und ein Kinderstrumpf (Jonas Froschmaul), Lumpacivagabundus (Zwirn 2-szer), Sylphide (Eustachius Wolferl), Dreissig Jahre aus dem Leben eines Lumpen (Longinus).
Seydl, Joseph *B.* 1832—44.
Siboni v. Hofoperntheater, Wien 1814.
Siebert Franz v. Hofoperntheater, Wien, Die Zauberflöte (Sarastro 3-szor), Tancred, Die diebische Elster (Podesta 2-szer), Johann von Paris (Seneschall), Die Entführung aus dem Serail (Osmin), Othello, Die Vestalin (Licinius), Joseph und seine Brüder (Jakob), Die Hochzeit des Figaro (Figaro), Das unterbrochene Opferfest (Mafferu). — Hoftheater Karlsruhe 1826 IV. 16—V. 4, Tancred, Die diebische Elster (Podesta), Die glückliche Täuschung (Baston), Die Zauberflöte (Sarastro), Joseph und seine Brüder (Jakob), Johann von Paris (Seneschall), Der Freischütz (Kaspar), Johann von Paris.
Siebert, Clara v. 1822 II. 13—16, Joseph und seine Brüder (Benjamin 2-szer), Hoftheater, Karlsruhe 1826 IV. 16—V. 4, Tancred (Amenaide), Die diebische Elster (Ninette), Die glückliche Täuschung (Isabella), Die Zauberflöte (Königin der Nacht), Johann von Paris (Prinzessin von Navarra), Der Freischütz (Agathe), Johann von Paris.
Sies 1829.
Sigl 1833.
Sigl, Dlle v. Hoftheater, München 1822 IX. 16—X. 9, Tancred (Amenaide), Die Vestalin (Julie), Der Freischütz (Agathe 2-szer), Othello (Desdemona), Das unterbrochene Opferfest (Myrrha), Die Zauberflöte (Königin der Nacht), Richard und Zoraide (Zoraide).
Siméon, Joseph 1831—1847.
Skotti v. 1821 IX. 13—18, Die Bürger in Wien (Staberl), Er mengt sich in Alles (Plumper).
Slawik v. 1813 IV. 27—30, Die Fürstengrösse (Leopold, Herzog von Österreich) *B.* 1839.
Slawik, Mme 1830—31.
Slezak *B.* 1844—45.
Sluka d. ä. 1812—28 (†).
Sluka Sohn 1812—23.
Sochocki v. *B.* 1844.
Sommer 1829 *B.* 1827—8.
Sonnenberg *B.* 1842.
Sonnleithner, Dlle *B.* 1843—44.
Sonntheim, Heinrich v. Hoftheater, Karlsruhe 1840 X. 2—XI. 5, Der Freischütz (Max), Othello, Joseph und seine Brüder, Norma (Sever), Die Stumme von Portici (Masaniello), Die Nachtwandlerin (Elwin).
Spatzer-Gentiluomo, Mme v. Hoftheater, Dresden 1845 VII. 30—VIII. 11. Marie die Regimentstochter (2-szer), Die Ghibellinen in Pisa (Beatrice), Der Liebestrank (Adina).
Spech Kapellmeister 1812—15.
Speisegger, Dlle v. 1827 IX. 1—X. 7. Die Schweizerfamilie, Don Juan, Der Freischütz (2-szer), Das unterbrochene Opferfest.
Spengler 1817—18.
Spengler, Mme 1817—18.
Spiegel, Franz *B.* 1831.
Spielberger v. Theater an der Wien, Wien 1837 IX. 28—X. 2. Dienstpflicht, Der Pariser Taugenichts, Hinko.
Spiess *B.* 1845.
Spiri, Dlle 1817—18.
Spiro *B.* 1826.
Spissee v. *B.* 1824 X. 14. Fridolin.
Springer 1830—31.
Stadler 1819—21.
Stahl, Mme v. 1822 IV. 13. Die Verschwörung auf Kamtschatka (Afanasja).
Strampfl v. 1844 X. 22. Das Nachtlager in Granada (Jäger).
Staudigl, Joseph v. Hofoperntheater, Wien 1844 IV. 11—30. Die Puritaner (Sir Georg), Der Freischütz (Kaspar), Die Ghibellinen in Pisa

(Marcel 2-szer), Robert der Teufel (Bertram), Die Hochzeit des Figaro (Figaro), Die Ballnacht (Graf Reiterholm 2-szer), Musikalische Akademie.

Stein 1812—14.

Stein, Dlle v. *B.* Laibach 1839 VIII. 31. Der Teufelstein bei Mödlingen.

Stein, Benno *B.* 1839—41.

Steinbeck v. 1818 X. 7. Die Schweizerfamilie (Richard Boll).

Steiner, Dlle 1826.

Steiner 1839—40.

Steiner, v. *B.* Nemzeti Színház 1840 VIII. 10—IX. 19. táncok.

Steiner, Dlle *B.* 1845.

Steinfels, Mme 1846.

Steinfels, Franziska *B.* 1838—1845.

Steinl v. 1812, Der Wirrwarr (Fritz Hurlepusch).

Stelzer 1812—15 (†).

Stelzer, Amalie 1821—22 (Kinderrollen), *B.* 1824—27.

Stelzer, Carl 1821—22 (Kinderrollen), *B.* 1824 (Kinderrollen).

Stelzer, Marie 1819—24 (Kinderrollen), *B.* 1826—27.

Stern, *B.* 1838 VI. 29, Concert auf der Glasharmonika.

Steurer, Alois Violinist, v. Wien, 1844 VIII. 14. felvonás közben hegedült (Variationen über ein ungarisches Nationalthema).

Steveniers, Violinist v. Belgium, 1844 III. 19—22. Concert.

Stieghelli 1841—43.

Stigler, Carl v. Wien, 1844 III. 27. Concert auf dem Polymelodicon.

Stilke-Sessi, Mme v. 1842 I. 25. Der Freischütz (Agathe).

Stimmer, v. *B.* Nemzeti Színház 1839 VIII. 17. Potpourri.

Stolberg 1823–26. *B.* 1826–27. Orchesterdirektor.

Stoll, Peter 1836—39, 1841—42, 1846 v. 1843 III. 22. Das Nachtlager in Granada (Jäger), V. 12, Zar und Zimmermann (Zar), X. 27 Zampa.

Stoll, Dlle első kísérlete 1833 VII. 4. Die Ahnfrau, v. 1835 VI. 20—VII. 1. Die Ahnfrau, Peter Szapáry, Pauline, Schuld und Busse, Das Testament einer armen Frau.

Stolz 1844.

Stöckl, Franz 1830 (Tänzer), v. Hofoperntheater, Wien 1833 VII. 2—9. táncok (4-szer), 1835 V. 1—14. Bolero (2-szer), 1836 V. 5—VIII. 9. Das Schweizermädchen (2-szer), Der Fasching in Venedig (2-szer), 1838 VIII. 18. Domi.

Stöckl-Heinefetter, Klara, v. Hofoperntheater Wien, 1835 IV. 23—V. 16. Capulets und Montagues (2-szer), Die Unbekannte (2-szer), Don Juan, Zampa, Norma (2-szer), 1837 V. 9—VI. 6. Capulets und Montagues (2-szer), Die Jüdin (2-szer), Die Unbekannte, 1839 III. 15—V. 28. Capulets und Montagues, Die Jüdin (3-szor), Der Freischütz, Die Unbekannte, Zampa (2-szer), Norma, Jessonda (2-szer), Die Zauberflöte, Die Ballnacht. 1843 III. 6—IV. 6. Norma (2-szer), Die Ballnacht (Amalie), Belisar (Antonina), Die Jüdin (Sarah 2-szer), Capulets und Montagues (Romeo), Die Ghibellinen in Pisa (Beatrice), Lucrezia Borgia. 1844 V. 2—25. Norma, Capulets und Montagues (Romeo), Lucrezia Borgia (2-szer), Belisar (Antonina 2-szer), Die Jüdin (Sarah).

Stölzel 1828.

Stölzel, Albert 1845– 46.

Stromberg 1813—15.

Struwe, v. Hoftheater, Hannover 1841 V. 10. Die Seelenwanderung (Pfifferling).

Stummer, Dlle v. Hofoperntheater, Wien 1816 VIII. 18—IX. 2. Die Schweizerfamilie (Emeline), Das Waisenhaus (Therese), Don Juan (Elvire), Der Augenarzt (Marie), Johann von Paris (Prinzessinn), Die Zauberflöte (Königin der Nacht), Das Lotterielos (Adele).

Suchanek, *B.* 1844—45.

Suppeck, Mme első kisérlete, 1841 V. 21, VII. 2. Beatrice di Tenda (Agnese).

Sutorius, Dlle 1819—21.

Sutter, *B.* 1842.

Swoboda, Joseph v. Hofburgtheater, Wien 1830 VII. 22—29. Der Erbvertrag, Alpenröslein, Die Scharfenecker v. *B.* 1830 VII. ? Der Erbvertrag (Ottmar), Die Scharfenecker (Friedrich), Hans Sachs, Die Ahnfrau (Jaromir), Das

Haus Barcellona (Emanuel), Johanna Montfaucon (Philipp), Die Schlacht bei Pultawa.
Swoboda, Dlle v. Leopoldstädter Theater, Wien 1822 X. 22. Das abgebrannte Haus (Sybille).
Szábátzky v. *B.* 1844 VIII. 21. Der Freischütz (Max).
Szakátsy v. *B.* Nemzeti Színház 1841 III. 31. (magyarul szavalt).
Szentpétery, Mme 1844 (Chorsängerin).
Szerdahelyi József v. *B.* Nemzeti Színház 1839 IV. 30. Der Liebestrank (Scene aus —) 1841 III. 31. (énekelt).
Taborsky, Emilie 1841—44.
Tallner *B.* 1838 Decorationsmaler.
Tasea 1840 (olasz operatársulat).
Teindl *B.* 1826.
Téli, Dlle, v. 1846 VI. 24, Robert der Teufel (Prinzessin).
Tenickel 1813—14.
Textor v. 1820—22 Inspector.
Teyber, Dlle 1820—24.
Thalheim v. 1831 IV. 12, Maurer und Schlosser (Leo), 1837 IV. 14—18, Der Freischütz (Max), Norma (Sever).
Thomas, Angelica, v. *B.* 1845 V. 25—26, Norma (Duett aus —), Belisar (Arie aus —).
Thomè 1838—39 *B.* 1837.
Thomè, Angelica 1838—39 *B.* 1837 v. Josephstädter Theater, Wien 1843 IX. 17—24, Der Zauberschleier (Margarethe Kohl), Die Töchter der Wildnis (Lucrezia Ingwer), Hochzeitsfest, Ballfest, Maskenfest (Porziunkula), v. *B.* 1840 VI. 21—29, 24 Stunden jung une 68 Jahre alt (Frl. Kittenkern), Der Postillon von Stadtl-Enzersdorf, Noch ein Kobold (Fidele), Nagerl und Handschuh (Rosa).
Tiefenthal, Dlle v. 1835 V. 12, Der Wald bei Hermannstadt.
Tod, Samuel v. *B.* 1841 V. 23, 27, Steirisches Pas de deux.
Toldy János 1844 VIII. 12, 1846 VII. 1, 4, birkózott.
Tomaselli v. Leopoldstädter Theater 1838 VII. 4, Der Diamant des Geisterkönigs (Florian).
Tomola 1814—15.
Tóth, Albertine *B.* balettnövendék 1844—45.
Tóth, Caroline *B.* 1844 balettnövendék.
Tóth, Marie 1841 (Kinderrolen).
Tóth, Minna 1840 (Kinderrollen).
Toussaint v. 1830 IV. 9, Der Barbier von Sevilla (Bartola).
Töpfermann, Mme v. 1830 XI. 25, Die Italienerin in Algier.
Treichtlinger v. Wien, Violinconcert 1828 VI. 17.
Treuhold, Karl 1819—1831 (†).
Treuhold, Mme 1824—37.
Treuhold, Fritz 1835—36, Kinderrollen.
Treuhold, Julie és Lina 1833—37, Kinderrollen.
Treumann, v. Hoftheater, Mannheim 1836 XI. 18, Hans Sachs.
Treumann, Franz 1839—47.
Treumann, Gustav 1839—46.
Treumann, Mme 1838—42.
Trisa, Dlle v. *B.* 1838 IV. 21. Arie von Kreutzer, IV. 24. Die Entführung vom Maskenball (Fanny).
Troger 1812—14.
Trost, Paul v. *B.* 1841 X. 14—28. Der Postillon von Stadtl-Enzersdorf (Expeditor), Der Rehbock (Pachter Grauschimmel), Ubaldo, Die Schauspielerin (Rohrbach), Der Küster von St. Paul (Küster), Ein Uhr (Hanno).
Trouillet, französische Gesellschaft des k. k. Hofoperntheaters unter der Direction des Hrn — v. 1843 IV. 4., 5., 7., 8. IX. 25., 29.
Tuczek, Vincenz Ferrarius Kapellmeister 1812—1821 (†).
Tuffner, Dlle 1830—37.
Tuffner, Julie 1836. Kinderrollen.
Udvarhelyi v. *B.* 1845 XII. 13. Die vier Haimonskinder (Duett aus — szivességből, Zöllner jutalomjátéka).
Uebersetzer, Dlle *B.* 1838.
Uetz 1840—41.
Uhink, Mme v. Brünn 1843 X. 25. Marie, die Tochter des Regiments, 1844 VIII. 26. Fra Diavolo (Lady Pamela).
Uhler, Mme, v. Augsburg 1820 IV. 4—9. Die Proberollen (Mme Schnell), Der häusliche Zwist (Die Frau), Die Räuber (Amalie).
Uhlich, Tänzerfamilie 1819—21. 1830—35. *B.* 1826—29. 1839—41. 1842, 1844.
Ullrich, Joseph und Sohn v. 1830 I. 11. Die geraubte Russin.

Ungar *B.* 1846.
Ungar, Dlle 1844—45. *B.* 1846.
Unrein 1838—40.
Urban 1843.
Urbany, August Kapellmeister 1824—36.
Valesi, Dlle 1830—31.
Vandembergh, Balletmeister 1817—18.
Vangel 1843—46 *B.* 1842.
Vanini 1841 *B.* 1845.
Váray Ferenc 1842—47 v. *B.* Nemzeti Színház 1839 IV. 16, Beatrice di Tenda (Scene aus —), 1840 II. 28. Lucrezia Borgia (Scene aus —).
Vary v. *B.* Josephstädter Theater, Wien 1841 II. 13—20, Treffkönig, Dienstbotenwirtschaft (Fabrikant), Bedienteneifer (Diener), Der Hofmeister in tausend Ängsten (Hofmeister), Drei Tage aus 30 Jahren (Himmelbrand), Der Färber und sein Zwillingsbruder (Kilian u. Hermann Blau).
Vernier v. *B.* 1830 I. 21, Die Corsen in Ungarn.
Vernier, Josephine. v. Wien 1830 II. 18—III. 4. Das Kätchen von Heilbronn, Der Bräutigam aus Mexico (Suse), Ein Mädchen ists und nicht ein Knabe, Gabriele, Elise Valberg. v. *B.* Das Kätchen von Heilbronn, Die Corsen in Ungarn, Hans Sachs, Eins für zehn, Das Nachtlager in Granada.
Vesster Sándor, Dobozy Károly mit der National-Musikbande Farkas-Bihary v. 1843 I. 17—19, 24—28. (Preciosa), II. 4. (Der Zauberschleier).
Vial, Dlle 1840—41.
Victor, Dlle 1844—46.
Viereck, Edwina, v. *B.* Theater an der Wien, 1844 V. 22. Hinko (Markitta), Der Ball zu Ellerbrunn (Hedwig), Donna Diana.
Vieuxtemps, Henri hegedűművész hangversenyei 1836 III. 2, 9, 15.
Vimercati, Pietro v. Milano 1829 I. 27., 30. 1841 IV. 19. Mandolinconcert.
Vimercati, Mme v. Turin 1829 I. 30 (Arie), 1841 V 3. Semiramide (Arsace).
Vogel 1823—24.
Vogel, Dlle 1824 *B.* 1825—26.
Volkmar, Ludwig 1824—25., 1829—33, v. 1838 VIII. 8. Die Braut v. Messina (Don Caesar), 1839 II. 21—III. 5. Das Leben ein Traum, Maria Stuart, Das Epigramm 1845 X. 14. Das Irrenhaus zu Dijon (Evrard), XII. 13. Die beiden Galeerensklaven, Fiesko, Johanna Montfaucon (Estajavel), Pfefferrösel (Bandini), v. *B.* 1838 XI.? Das Leben ein Traum (Roderich), Das Irrenhaus in Dijon (Evrard), Das Epigramm (Dr. Busch).
Voll, *B.* 1844—45.
Voll, Amalie, *B.* 1845, v. *B.* Josephstädter Theater Wien, 1844 VII. 24—VIII. 10. Die Hammerschmiedin aus Steiermark (Susanna Eisenblüh), Marie, die Tochter des Regiments, Der Verschwender (Rosa), Muttersegen (Chonchon), Julerl, Lumpacivagabundus (Laura).
Vollmar, v. Donaueschingen 1823 I. 3. Die Zauberflöte (Sarastro).
Wagenitz. v. Magdeburg 1845 II. 24—III. 4. Die Räuber (Franz), Die Leibeigenen (Ossip).
Wagner, Josef 1839—45.
Wagner, Dlle v. *B.* 1845 XI. 8. Die Launen des Zufalls.
Wacker 1829.
Waldmüller, Mme v. Hofoperntheater Wien, 1836 VII 7—IX. 2. Die Ballnacht (7-szer), Tancred.
Waldmüller, Dlle v. 1836 VIII. 29—31. Die Ballnacht.
Walla, Julie 1819—26, 1829—32 (†). *B.* 1827—28.
Wallbach, Ludwig v. Hofburgtheater Wien, 1823 VII. 15—22. Die beschämte Eifersucht (Graf Werthen), Correggio (Antonio Allegri). 1826 V. 10—13. Der Graf von Burgund, Die Quälgeister (Hauptmann Linden), Correggio (Antonio Allegri), Gustav Wasa, Die beiden Klingsberg, Bozèna, Don Carlos.
Wallburg, *B.* 1845—46.
Walldorf, v. 1827 VIII. 5. Der lustige Fritz.
Wallner, Franz v. Josephstädter Theater Wien, 1839 VIII. 27—IX. 5. Der Alpenkönig und der Menschenfeind, Der Glückshafen, Der verhängnisvolle Kirchtag im Stadtwaldl, Der Bauer als Millionär, Jurist und Mediciner, Der Verschwender. 1846 IX.

7—19. Der verwunschene Prinz (Wilhelm), Nur fünf Gulden (Rohrhuhn), Stadt und Land (Sebastian Hochfeld), Der Vater der Debutantin (Windmüller), Sie ist verheiratet (Lorenz Wind), Der Verschwender (Valentin), Der Unbedeutende (Peter Span), Alte und neue Bekanntschaften (Hr. von Schneeweiss, Staberl Wurzel). v. *B.* 1839 VIII. 18—19. Der Verschwender (Valentin), Der Postillon von Stadtl-Enzersdorf (Egydi).

Wallner, Mme v. Josephstädter Theater Wien, 1839 VIII. 27—IX. 5. Der Alpenkönig und der Menschenfeind, Der Glückshafen, Der verhängnisvolle Kirchtag im Stadtwaldl, Der Bauer als Millionär, Jurist und Mediziner, Der Verschwender.

Walser 1823.

Walter, Dlle 1836—37, v. Brünn 1843 V. 24. Belisar (Antonina).

Walter, Ernst *B.* 1841.

Wanderer 1833.

Wangel, Franz 1844—46.

Warey 1841.

Watzinger 1824—1830, 1834—36. v. Hoftheater, Darmstadt 1837 VIII. 7—9. Die Nachtwandlerin, Othello.

Wauer *B.* 1846.

Wächter, Johann Michael 1820—23. v. Hoftheater, Dresden 1829 V. 22—VI. 20. Der Barbier von Sevilla (2-szer), Das Rosenhütchen, Othello (2-szer), Faust, Oberon, Don Juan.

Wächter, Therese 1820—23.

Wäger, Dlle első kísérlete 1829 IV. 8. Marie.

Weber, Dlle 1820.

Weber 1829. v. 1830 VII. 6—19. Clavigo, Der Taubstumme, Das Forsthaus im Walde.

Weber, Louise v. Hoftheater, Wien 1825 VII. 5—25. Kabale und Liebe (Louise), Die Jungfrau von Orléans, Die Quälgeister (Isabella), Die Braut von Messina (Beatrice), Enriko (Adele), Der Schutzgeist (Aeon), Das Kätchen von Heilbronn, Romeo und Julie.

Weick, Dlle 1829—33.

Weidinger, Emilie *B.* 1844.

Weigelt *B.* 1844.

Weinhart 1814—16.

Weinlandt, Dlle *B.* 1826.

Weinpolter, *B.* 1842.

Weiss, Albert v. 1844 XII. 6. Dissolving views.

Weiss, Auguste 1845—46.

Weiss, Ignatz *B.* 1845.

Weiss, Josephine mit ihrem Kinderballet v. 1843 VI. 29—VII. 5. *B.* v. 1842.

Weiss, v. Leopoldstädter Theater, Wien 1831 V. 15—28. Sylphide (Amtmann), Die Fee aus Frankreich, Das Mädchen aus der Feenwelt, Der Alpenkönig, Der Barometermacher auf der Zauberinsel, Werthers Leiden. Hofoperntheater, Wien 1833 I. 6.—II. 16. Der Diamant des Geisterkönigs, Chevalier Bibi (2-szer), Die Bettlerbraut (3-szor), Der Kirchtag in Petersdorf, Sylphide, Die Schwestern von Prag, Der Zaubermund (3-szor), Doktor Kramperl (2-szer), Werthers Leiden (2-szer), Bruder Lustig (2-szer), Der Bauer als Millionär, Die Weiberkur.

Weiss, Dlle *B.* 1846.

Weissgärber, Mme 1812—18.

Went 1812—14.

Werkowitsch *B.* 1844.

Werkowitsch, Dlle *B.* 1843—44.

Werkowitsch, Katharina 1836. (Kinderrollen).

Werkowitsch, Klara 1837, 1840—41. (Kinderrollen).

Werkowitsch, Pepi 1840—41. (Kinderrollen).

Werle *B.* 1826—28. Kapellmeister.

Werle, Mme, *B.* 1826—28.

Werneck *B.* 1827.

Werner, Dlle *B.* 1824.

Werner, Mme *B.* 1844.

Wessely *B.* 1844.

Wiebe *B.* 1844.

Wieselmann v. *B.* 1845. V. 10. Othello (Arie aus—) VI. 7. Belisar (Alamir).

Wieser, Mme v. *B.* Kassa 1844 V. 13. Belisar (Antonina).

Wiest, F. dr. v. 1843 VI. 30., IX. 19. Humoristisch musikalische Soirées.

Wieting 1812—21.

Wigand, Dlle v. 1831 IV. 30. Die Braut aus Arkadien.

Wild, Franz v. Hofoperntheater, Wien 1832 VII. 25—VIII. 31. Zampa (4-szer), Othello, Die Unbekannte, Joconde (2-szer), Die Vestalin, Die Stumme von Portici (2-szer), Don Juan (2-szer), Der Wasserträger, Die Kreuzritter in Egypten, Die Belagerung von Korinth, Joseph und seine Brüder, Die Braut (2-szer), Der Freischütz, Fra Diavolo. 1833 VI. 22—VIII. 4. Zampa (4-szer), Fra Diavolo (2-szer), Joconde, Die Stumme von Portici, Capulets und Montagues (4-szer), Die Unbekannte (2-szer), Joseph und seine Brüder, Die weisse Frau, Don Juan, Die Braut (2-szer), Oberon, Die Kreuzritter in Egypten, Othello. 1835 III. 26—IV. 11. Othello, Fra Diavolo (2-szer), Zampa (2-szer), Robert der Teufel. 1836 I. 9—III. 23. Norma (2-szer), Don Juan, Fra Diavolo (2-szer), Der Rasende auf St Domingo (2-szer), Die Braut, Othello, Der Seeräuber, Robert der Teufel (2-szer), Die Stumme von Portici, Zampa, Die Ballnacht (8-szor), Die Unbekannte, Adele. 1842 VIII. 4—IX. 7. Zampa, Die Jüdin, Eleazar (2-szer), Othello (2-szer), Die Römer in Melitone (Polyeuct 2-szer), Tell (Arnold), Belisar (Alamir), Robert der Teufel, Fra Diavolo, Lucia di Lammermoor (Edgar), Don Juan, Norma (Sever). 1843 VIII. 12. Die Braut (Fritz), Ferdinand Cortez (Introduction). 1843 XI. 7. — 1844 IV. 9. Die Jüdin (Eleazar), Othello (2-szer), Die Römer in Melitone (Polyeuct), Don Juan, Die Stumme von Portici, Belisar, Norma (Sever), Fra Diavolo, Die Ballnacht (Herzog), Das Nachtlager in Granada (Gomez), Die Braut (Fritz), Robert der Teufel, Fidelio (Florestan), Marie, die Regimentstochter (Sergeant), B. Der Wahnsinnige auf St. Domingo (Cardenio 2-szer), Die Jüdin (Eleazar) — v. *B.* 1843 VII—VIII.
Wildenauer, Dlle 1831—36.
Wilhelm 1812—14, 1825, 1841—45.
Wilhelm, Mme 1812—14, 1825.
Wilhelm, Chorinspicient 1829—35.
Wilhelmi, Antonie 1840—41.
Wilhelmi, Friedrich Wilhelm v. Hofburgtheater, Wien 1834 VII. 3—28. Glück bessert Torheit (Gouverneur), Der Müller und sein Kind (Reinhold), Hans Sachs, Helene (Soldat), Die Familie Rickeburg (2-szer), Der Doppelgänger (3-szor), Die silberne Hochzeit, Das Schloss Limburg, Die Bekenntnisse (3-szor), Don Carlos, Das Liebesprotokoll, Der Besuch, Liebe und Liebelei 1840 VII. 21—22. Die Aussteuer (Komissär Wallmann), Die gefährliche Tante (Br. Emerling) v. B. 1827 VII 5—28. 1829 VII—VIII. — 1839 VII. 4—17. Der Student und die Dame, Die Familie Rickeburg (Rickeburg 2-szer), Zurücksetzung (Lobau), Glück bessert Torheit (Gouverneur), Das goldene Kreuz (Wachtmeister Remi), Die gefährliche Tante (Br. Emmerling 2-szer), Liebe und Liebelei, Der Pariser Taugenichts (Morin) — 1812 VII.?
Wilhelmi 1839.
Wilhelmi, Mme 1839—41.
Wille 1812—13.
Willmann, Dlle 1813—14.
Willmann-Lehmann, Mme v. 1837 IX. 26. Scenen aus Tancred, Die Vormundschaft.
Wimmer, B. 1824—26.
Wimmer, Kapellmeister B. 1842—43.
Windisch v. Pozsony 1834 X. 15—17. Das letzte Mittel, Hinko.
Windisch, Anton 1842—47.
Windisch, Karl B. 1840—42.
Winter, Dlle 1819—20.
Winterle 1833.
Wirdisch, Dlle 1835—43.
Wirnser, Sophie 1842—43.
Witt, Friedrich Kapellmeister 1844—47.
Wittich *B.* 1843.
Wolf 1816—17.
Wolf v. *B.* Graz 1827 VIII. 21.
Wolff 1843—44.
Wolf's Kunstreitergesellschaft 1843 I. 18—II. 5.
Wolkofsky 1823.
Woller v. 1837 IV. 13—17. Bürgerlich und romantisch, Johanna Montfaucon.
Woller, Rudolf v. *B.* Stadttheater, Mainz 1840 VIII. 14—31. Corona von Saluzzo (Guido), Das Irrenhaus zu

Dijon (Evrard), Richards Wanderleben (Richard), Hinko, Der Mentor (Magister Innocentius Weise), Attila und Bleda (Bleda).

Wothe, Ludwig v. *B.* Hofburgtheater Wien 1837 VII. 6—27. Der Ehrgeiz in der Küche (Vatel 3-szor), Der Educationsrat (Rittmeister), Nr. 777 (Pfeffer), Die Schleichhändler (Schelle), Der Schauspieler wider Willen, Domestikenstreiche (Johann), Der Gang ins Irrenhaus (Crescendo), Stille Wässer sind betrüglich (Wiburg), Die Tochter der Luft, Der Malers Meisterstück (Girolamo), Die gefährliche Nachbarschaft (Fips), Nach Sonnenuntergang (Baron v. Abendstern), Hans auf dem Scheidewege (Hans), Die Königin von 16 Jahren, Die gefährliche Tante (Johann).

Wurda, Joseph v. Stadttheater, Hamburg 1837 VIII. 10—IX. 7. Norma, Die Jüdin (3-szor), Die Nachtwandlerin, Die Vestalin, Die Puritaner, Die Stumme von Portici, Zampa, Die Seeräuber.

Wülfling *B*, 1844—45.

Wüstenberg, v. Hoftheater Lippe-Detmold 1838 III. 10. Johann von Paris.

Young *B.* 1824.

Young, Mme *B.* 1824.

Zahn v. *B.* Olmütz 1841 VII. 18. Bürgerlich und romantisch (Sittig), IX. 1. Hedwig (Julius).

Zahrt v. Pozsony 1812 VII. 30—VIII. 9. Octavia (Antonius), Bayard, Der Erbprinz (Ferdinando).

Zanfreta, Bartolomeo Gymnastiker 1840 X. 20—XI. 24.

Zechmeister, Dlle *B.* 1827 IV. 23. Elsö kisérlete.

Zeiner, *B.* 1846.

Zeiner, Anna 1836 VII. 4—21. Johann, Herzog von Finnland, Griseldis, Fluch und Segen, Die Fürsten Chawansky, Moisasurs Zauberfluch, Griseldis, Die Ritter von Maltha.

Zelleshuber, Dlle 1820—22.

Zeltner 1825 II. 10—18. Raoul, Die Sängerinnen auf dem Lande (Bucephalo).

Zeltner, Dlle *B.* 1837.

Zettler 1842.

Zettler, Magdalene, *B.* 1837—40 (†).

Zettler, Louise, *B.* 1837—41.

Ziegler 1821—23. v. Theater an der Wien, 1839 VII. 11. Er spielt Alles, Nummer 777.

Ziegler, Mme 1821—23.

Zimmer, Dlle, v. 1815 IV. 29. Das Einkehrwirtshaus (Rosine).

Zimmermann 1817—24.

Zimmermann, Mme 1832 X. 9—12. Der Barbier von Sevilla, Tancred.

Zindulka, Balletkorrepetitor 1833—35.

Zomb-Teyber, Mme, v. 1824 XII. 18—I. 13. Tancred, Titus der Gütige (Vitelia), Die Italienerin in Algier (Isabella).

Zöchmann, Dlle, *B.* v. Josephstädter Theater, Wien 1842. V. ? Das Nachtlager in Granada (Gabriele), Der Freischütz (Agathe), Der Liebestrank (Adine).

Zöhrer 1812—14.

Zöhrer, Louise v. Wien, 1842 II. 1. Die weisse Frau (Georg), Belisar (Arie aus-), v. *B.* 1841 V. 25—26. Norma, Die weisse Frau (Soldatenlied), Ungarisches Lied, Belisar (Arie aus —), Othello (Tenorarie aus —).

Zöllner, Anton, *B.* 1830, 1844 v. *B.* Brünn, 1826 IV. 1—23. Die falsche Catalani (Lustig 2-szer), Die Fee aus Frankreich (Spindelbein), Der verwunschene Prinz (Sandelholz), Der lustige Fritz (Fritzerl), Ofen, Paris, London und Konstantinopel (Grill), Aline (Bims).

Zöllner, Christine 1824. Kinderrollen.

Zöllner, Elise 1819—23. Kinderrollen 1824.

Zöllner, Elise (Mme) v. 1840 IV. 21—26. Der falsche Physiker, Reserl, Der Eheteufel auf Reisen (Lisette).

Zöllner, Emma 1844.

Zöllner, Friedrich (Vater) 1812—17.

Zöllner, Josef 1819—20.

Zöllner, Josefine *B.* 1824 Kinderrollen, 1840—41.

Zöllner, Karoline (Mme) *B.* 1844—45.

Zöllner, Katharine (l. Melchior alatt is) 1817—1820.

Zöllner, Louise *B.* 1831.

Zöllner, Marie *B.* 1819/1820, 1824, Kinderrollen 1830/31, v. Pozsony,

1835 V. 5—8. Sylphide, Nagerl und Handschuh, Der Alpenkönig.
Zöllner, Mimi 1827—29, Kinderrollen.
Zöllner, Minna 1821—23, Kinderrollen.
Zöllner, Philipp (Sohn) 1815—20, 1822—1823, 1826—29, 1839—43 *B.* 1824—1825, Direktor 1830, Direktor 1844—1845.
Zöllner, Dlle 1826—28.
Zöllner, Mme d. ä. 1812—20.
Zöllner, Mme d. j. 1815—23.
Zrubka, Paul v. 1842 I. 31, Magyar táncok.
Zschiesche, August 1824—27 v. 1832 VI. 12—VII. 13, Die Zauberflöte, Faust, Der Schnee, Die diebische Elster, Tancred, Euryanthe.
Zwoneczek, Alois Direktor, *B.* 1833.

BETŰRENDES NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

1. Név- és tárgymutató a szöveghez.

Abällino (Zschokke) 36.
Ein Abend, eine Nacht und ein Morgen in Paris (Kaiser) 87.
Der Abschied (Cserny) 31.
Adalgisa (Norma) 53, 54, 71.
Adam, Adolphe Charles 70, 72.
Adelheid, Königin von Italien (Kotzebue) 27.
Adelma (Vogel) 60.
Adina (Der Liebestrank) 70.
Agathe (Der Freischütz) 53.
Agnes Sorel (Gyrowetz) 12.
Die Ahnfrau (Grillparzer) 24, 36, 39, 44, 46, 95.
Alessandro Stradella (Flotow) 82, 90.
Alexander Stradellerl (Lödl) 88.
Alexandre 60.
Alice (Robert der Teufel) 53, 80.
Aline od. Wien (Pest) in einem anderen Weltteil (Bäuerle) 44.
Alisbertha die Königin der 7 Berge (Hell) 33.
Allgemeine Theaterzeitung 5, 12, 30, 45, 46, 47, 48, 58, 67, 100.
Allgemeines Theaterlexikon 73.
Allwyn od. Die beiden Gastmahle (Shakespeare) 100—101.
Almássy család 28.
Der Alpenkönig und der Mensehenfeind (Raimund) 88, 95.
Alphonso (Die Stumme von Portici) 55.
Amalie (Die Räuber) 38.
Amalia, Prinzessin von Sachsen 69.
Aman, Johann 6, 7, 9.
Amenaide (Tankred) 26, 47, 52, 71.
Amerika 89.
Angelo der Tyrann von Padua und Camilla die Schauspielerin (Hugo) 54.
Angely, Ludwig 54, 87.
Anglia 62, 89.
D'Angschmiadi (Seidl) 80.
Anna (Der Freischütz) 47.
Anna, Donna (Don Juan) 16, 47, 81.
Andreas Hofer (Immermann) 51.
Anschütz, Eduard 95.
Anschütz, Heinrich 37, 57, 59, 66, 68, 72.
Anschütz-Butenop, Emilie 66.
Antonina (Belisar) 70.
Antonio (Der Kaufmann von Venedig) 67, 84.
Appiani (Emilia Galotti) 36, 38.
Arany Korona 102.
Arena (pesti) 63, 64, 73—74, 88.
Arena, budai l. Budai színkör.
Arsena die Männerfeindin (Meisl) 42, 97.
Arsenius der Weiberfeind (Meisl) 93.
Artour 53, 57.
Az árva és a gyilkos (Frédéric) 50.
Aschenbrödl (Isouard) 12, 26, 97.
Aschenbrödl (Rossini) 39.
Assur (Semiramis) 54.
Athelstan (Brown) 26.
Athéni Timon l. Allwyn.
Auber, Daniel François Esprit 12, 54, 55, 81.
Der Augenarzt (Gyrowetz) 12, 28.
Aurelia (Bartay) 69.
Ausztria 10, 55.
Averino 74, 99.
Ayrer, Jakob 98.
Baals Sturz (Weigl) 46.
Babnigg, Anton 3, 29, 37, 42, 47, 48, 50, 51, 54, 60, 93.
Bacsányi János 19.
Bajza József 63.
Die Ballnacht (Waldon) 29.
Die Ballnacht (Auber) 54, 55.
Bandini, Nina 35, 36, 38, 39, 46.
Bánk bán (Katona) 7, 25.
Der Barbier von Sevilla (Rossini) 39, 80, 95.
Der Barometermacher auf der Zauberinsel (Raimund) 93, 95.
Bartay Endre 69, 88.
Bassanio (Der Kaufmann von Venedig) 58, 83, 84.
Batthány-család 28.
Bauer, Karoline 57.
Bauernfeld, Eduard 54, 69, 77, 97.
Baum-Schmidt, Katharina 71.
Bayard, Jean François Alfred 69, 87.
Bayer József 3, 83, 102—103.
Der Bär und das Kind (Gläser) 52.
Bäuerle, Adolf 12, 25, 26, 29, 36, 39, 44, 88.
Beatrice (Die Braut von Messina) 46, 59, 62, 86.
Beatrix von Hohenfels (Korntheuer) 26.
Beaumarchais (Clavigo) 59.

Beauval, Lambert 60.
Beck, Karl 24, 40.
Becker-Ambrosch, Karoline 46.
Beckers József gr. 6.
Beckmann, Friedrich 88.
Beckmann-Muzarelli, Adele 87.
Bécs 6, 10, 12, 13, 14, 17, 20, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 36, 39, 40, 43, 44, 49, 52, 54, 56, 57, 58, 61, 63, 71, 72, 76, 79, 80, 83, 84, 88, 92, 96, 99, 102.
Bécsi józsefvárosi színház 63, 93.
Bécsi lipótvárosi színház 11, 26, 42, 44, 51, 60, 73, 93, 95.
Bécsi népszínpad (külvárosi színpadok) 12, 13—14, 25—26, 39, 43—44, 53, 60, 71—73, 87—88, 92—93, 95, 96—97.
Bécsi udvari opera 11, 16, 17, 29, 60, 62, 71.
Bécsi udvari színház l. Burgtheater.
Bécsi udvari színházak 26.
Beczkó (Stibor vajda) 40.
Beethoven, Ludwig van 7, 8, 26, 38, 69.
Die beiden Ritter od. Der Turm zu Ringhorn 73.
Die beiden Spadifankerln (Meisl) 36, 39.
Die Bekenntnisse (Bauernfeld) 97.
Die Bekin mit ihren drey vermeynten Liebsten (Ayrer) 98.
Die Belagerung von Algir 52.
Belas Flucht (Kotzebue) 7, 25.
Belisario (Donizetti) 70, 82.
Bellini, Vincenzo 54, 71, 81.
Benedix, Roderich 69, 87.
Die Benefizvorstellung (Hell) 97.
Benkert, Karl 101.
Beranek 101.
Bereczky-család 28.
Berg, Anton Philipp 64, 68, 83, 85, 86.
Bergmann 84, 86.
Bergmanné 86.
Bergopzoom, Johann Baptist 10.
Berlin 13, 54, 60, 84, 87, 88, 89.
Berlini udvari színház 17, 85.
Berlioz, Hector 89.
Bernadelli, Fortunato 15.
Berringer, Friedrich 7.
Bertha (Die Ahnfrau) 36.
Bertholdo der Unbegreifliche od. Gerechtigkeit und Liebe (Kuditsch) 26.
Der betrogene Liebhaber (Van den Berg) 35.
Bevilacqua 40.
Die bezähmte Widerspenstige (Shakespeare) 67.
Das Bild (Houwald) 45.
Binder, Sebastian 82.
Birch-Pfeiffer, Charlotte 54, 59, 69, 73, 74, 86, 99.
Birnbach 47.
Bladl, Anton 15, 22, 24, 29.
Die blaue Katze (Hiller) 53.
Blum, Carl 87, 100.
Blum, Friedrich 87.
Bodor Mihály 28, 31—33.
Bohrerls Dienstfertigkeit (Lössl) 39.
Boieldieux, François Adrien 12.
Bolena, Anna 71.
Bologna 40.
Boráros városbíró 6, 28.
Boroszló 60.
Bors Gyula (Ilka) 40.
Bosco, Bartolomeo 89, 96.
Boulevard-színházak 69, 87.
Bölcs Náthán l. Nathan der Weise.
Börger (Mortier, Bernhard) 64, 67, 68.
Börnstein, Heinrich 87, 97.
Die Braut von Messina (Schiller) 24, 46, 59, 62, 86, 95.
Breiting, Hermann 55, 60, 71.
Britannicus (Racine) 85.
Brockhaus, Friedrich 77.
Bruneck, Bertha von (Wilhelm Tell) 23.
Brunszvik család 28.
Brunszvik Ferenc gr. 31—33, 41.
Brutus (Julius Caesar) 17.
Brutus und Lucretia (Hugó Károly) 86.
Brünn 96.
Budai nyári színház l. Budai szinkör.
Budai szinkör 63, 64, 92, 97, 98, 99, 100, 101.
Bukarest 40, 63.
Bulla, Heinrik 10.
Burgtheater 11, 14, 17, 24, 25, 30, 38, 46, 48, 54, 55, 56, 59, 60, 62, 65, 67, 68, 69, 88, 95, 96.
Busch, Eugen 10.
Die Bürger in Wien (Bäuerle) 25.
A bűvös vadász l. Der Freischütz.
Calderon de la Barca, Don Pedro 24, 38, 95.
Campi, Antoinette 11, 17, 18.
Der Canarienvogel (Tuczek) 27.
Capitain Charlotte (Bayard) 87.
Die Capulets und Montagues (Bellini) 54, 57.
Carl, Henriette 62, 63, 70, 71, 74, 75, 80, 82.
Carl, Karl (Karl Andreas Bernbrunn) 52, 86, 87.
Carolo Carolini (Meisl) 26, 53, 93.
Cassio (Othello) 16, 83, 84.
Castelli, Ignaz Franz 25, 44, 45, 54, 73.
Catalani, Angelica 39, 44.
Catterfeld 97.
Cendrillon l. Aschenbrödl.
Cenerentola l. Aschenbrödl.
Cerrito, Fanny 89.
Chelard, Hippolyte André Jean Baptiste 70.
Cherubini, Luigi 3, 12, 28.
Chownitz F. J. 98.
Cid (Corneille) 85.
Claudius (Hamlet) 15, 45.
Clauren (Karl Heun) 25, 44, 69.
Clavigo (Goethe) 22, 23, 59.
Clotaldo (Das Leben ein Traum) 35.
Collin, Heinrich 12.
Collowrath gr. 28.
Comédie française 69.
Constanze (Die Entführung aus dem Serail) 47.
Conti Károly 97—98.
Coppe, Denari, Bastoni und Spade (Rosenau) 39.
Cordelia (König Lear) 66, 67.
Corneille, Pierre 85,

Costenoble, Karl Ludwig 67, 84.
Crenzin 28.
Ilcrociato (Meyerbeer) 54.
Crombé 88.
Csekonics gr. 6.
Cserny Josef 31, 32.
Cuzent és Lejars 90.
Czakó Zsigmond 101.
Czibulka, Alois 10, 20, 21, 41, 48.
Czibulka, Babette 17, 37, 42.
Czinke Ferenc 7.
D'Alayrac, Nicolas 12.
D'Ennery, Adolphe Philippe, dit 86, 87.
David, Félicien 89.
Dawison, Bogumil 83.
Dayka Gábor 41.
Deinhardstein, Johann Ludwig 67, 68, 87.
Demini, Eduard 26, 42, 93.
Demmer, Friedrich 62, 64, 68.
Deny házaspár 42, 45.
Deny, Auguste 64.
Derwisch (Nathan der Weise) 68.
Déryné Széppataky Róza 36, 75.
Desdemona (Othello) 16, 67, 84.
Desdemona (Rossini: Othello) 53, 71.
Le désert (David) 89.
Dessoir, Ludwig 30, 62, 64, 65, 66, 68, 69, 82, 83, 85.
Dessoir-Reimann, Therese 65.
Der deutsche Hausvater (Gemmingen) 28, 53.
Die deutschen Kleinstädter (Kotzebue) 39.
Devrient, Eduard 67.
Devrient, Emil 65, 68, 69, 82, 83, 85, 86.
Der Diamant des Geisterkönigs (Raimund) 53, 95.
Die diebische Elster (Rossini) 39, 43, 95.
Dietrich, Karl 64, 67, 68, 69, 84, 85, 86.
Dittmann 62.
Doge (Othello) 71.
Doktor Kramperl (Gleich) 39.
Dolliner 70.
Dom Sebastian (Donizetti) 81—82.
Domi, der amerikanische Affe (Told) 52.
Don Carlos (Schiller) 15, 59, 68, 85, 86.
Don Guttiere der Arzt seiner Ehre (Calderon) 38, 95.
Don Juan (Mozart) 12, 15, 18, 69, 80, 81.
Das Donauweibchen (Hensler) 25.
Donizetti, Gaetano 54, 70, 81.
La donna del lago (Rossini) 46.
Donna Diana (Moreto) 35, 42, 44, 45, 95, 97.
Doppler Ferenc 101.
Döbbelin, Conrad Carl Theodor Ernst 30.
Döbler, Ludwig 89.
Döbrentey Gábor 42.
Döring, Theodor 66, 68.
Dramaturgische Blätter 57.
Draxler, Josef 82.
Drei Jahrln nach'n letztn Fensterln (Seidl) 80.
Drei Tage aus Ofens Geschichte (Kurt) 98.
Dreissig Jahre aus dem Leben eines Spielers (Ducange) 53.
Dreizehn Mädchen in Uniform (Angely) 54.
Drezda 61.
Drezdai udvari színház 42. 57, 63.
Ducange (Victor-Henri-Joseph Brahain) 53.
Dumas, Alexandre, père 86.
Die Dumme von Nussdorf (Meisl) 53.
Dunois (Die Jungfrau v. Orléans) 36.
Dupuis, Jean 90, 102.
Eboli (Don Carlos) 59, 68.
Edda (Allwyn) 100.
Edgar (König Lear) 66, 67.
Eduard und Christine (Rossini) 39.
Der Educationsrat (Kotzebue) 34.
Egmont (Goethe) 23, 36, 37, 38, 59, 85, 86.
Egressy Gábor 66, 76, 83, 84—85.
Ehlersné 38, 40.
Ein Uhr (Vogel) 43.
Der einundreissigste März in Paris (A. G.) 14.
Az Éj királynője l. Die Königin der Nacht.
Eckschlager, August 14.
Az élet álom v. ö. Das Leben ein Traum.
Elias Regenwurm (Hopp F.) 72.
Elisabeth (Maria Stuart) 86.
Elisabeth (Rossini) 39.
Elssler, Fanny 73, 76, 88—89.
Elzia und Oziride (Rossini) 39.
Elvira, Donna (Don Juan) 81.
Emilia Galotti (Lessing) 22, 23, 31, 35, 36, 38, 59, 79, 86, 95.
Emmeline (Die Schweizerfamilie) 53.
Enghaus, Christine 82, 102.
Die Entführung aus dem Serail (Mozart) 12.
Die Entführung der Prinzessin Europa (Meisl) 26, 28.
Eötvös Ignác br. 28.
Der Eremit auf Formentara (Kotzebue) 26.
Die Erhebung von Pest zur königlichen Freystadt 7.
Erl, Josef 82, 101.
Ernani (Verdi) 81.
Ernst, Heinrich Wilhelm 89.
Die Erscheinung des Friedens am Schlachtfelde (Eckschlager) 14.
Esmeralda (Perrot) 89.
Esslair, Ferdinand 60.
Euryanthe (Weber) 55.
Evakathel und Prinz Schnudi (Hafner) 39.
Der ewige Jude (Schritt) 101.
Exner 18.
Exner, Antonie 16.
Fabian (Die Ballnacht) 29.
Die falsche Catalani (Bäuerle) 36, 39, 44, 60, 88.
Die falsche Fanny Elssler (Vogl L.) 87.
Der falsche Lewin od. Rigilibigilis humoristische Spaziergänge durch die Welt (Zöllner F.) 44, 46, 93.
Der falsche Toldy János (Hopp) 88.
Falstaff (Heinrich IV.) 58, 84.
Die Familie Pumpernickel (Stegmayer) 14.

Fanchon (Himmel) 11, 13, 16.
Fáncsy Lajos 76.
Faniska (Cherubini) 12, 28.
Faust (Spohr) 47.
Faust-thema 24.
Faust (Goethe) 23, 26, 36, 38, 46, 59, 65, 68, 85, 86.
Fausts Mantel (Bäuerle) 26.
Die Fee aus Paris 47.
Die Fee und der Ritter (Meisl) 93.
A fehér felhő (Molnár) 14.
Fenzl, Johann 73.
Ferdinand (Kabale und Liebe) 59, 85.
I. Ferenc 11.
Das Fest der Handwerker (Angely) 54.
Festetich gr. 28.
Fesztetics Albert 36, 37, 48.
Der Fiaker als Marquis (Bäuerle) 26.
Fichtner Karl 54, 56, 58.
Fichtner-Koberwein, Elise 54, 60.
Fidelio (Beethoven) 12, 26, 53.
Fido Savant 52, 55.
Fidy-Hoch 86.
Fiesko (Schiller) 14, 15, 85, 95.
Fioravanti, Valentino 26.
Figyelmező 65.
Fischer, August 54.
Fischer, Elise 16, 18.
Fischer, Mathäus 63.
Fitzliputzli der Hexengeist od. Arlequins Tod, Skelet u. Hochzeit 34.
Flora, die Fee aus Ofen 97.
Floresky (Lodoiska) 38.
Flotow, Friedrich Freiherr von 82.
Formes, Carl Johann 101.
Forst, Josef 77, 79, 82, 83, 86—90, 101.
Forti, Franz Anton 47.
Foureaux 43.
A fösvény (Molière) l. Der Geizige.
Fra Diavolo (Auber) 54, 55.
Franck, Gustav Ritter von 77—79, 90.
Franke 40.
Frankenburg Adolf 72, 98.
Franziska (Minna von Barnhelm) 38.
Die Frau Ahndel (Meisl) 44.
Frédéric 45.
Der Freischütz (Weber) 42, 47, 52, 94, 101.
Frisch 50.
Fülöp király l. Kön. Philipp.
Der Fürst und der Vorposten (Demini) 26.
Gaal György 40.
Gaal József 98, 101.
Gabrielle (Scribe és Mélesville) 45.
Gaede, Johanna 102.
Gaede, Karl Ludwig 60.
Gallus, Johann 14, 94.
Le gamin de Paris l. Der Pariser Taugenichts.
Garnerné 74.
Gautier 34.
Die Geheimnisse der Kapelle (Sue ut.) 86.
Die Geheimnisse von Paris (D'Ennery és Grangé ut. Carl) 86.
Der Geist auf Rüdenfels (Kotzebue ut.) 34.
Der Geizige (Molière) 24, 38.
Gemmingen, Otto Heinrich von 28, 53.
Genovefa (Crenzin) 28.
Gerlach-Schröder, Auguste 54, 56, 59.
Gerliczy-család 28.
Die Geschwister .(Goethe) 86.
Der Gesellschafter 48.
Das Gespenst auf der Bastei (Meisl) 34, 39.
Gessler (Wilhelm Tell) 15, 46.
Gevatter Matthias (Stegmayer) 36.
Die Ghibellinen in Pisa (Meyerbeer) 76, 82.
Ginevra (Guido und Ginevra) 71.
Gizella-tér 7.
Ein Glas Wasser (Scribe) 69.
Gleich, Alois 12, 25, 34, 53.
Glendower (Heinrich IV.) 84.
Gluck, Christoph Willibald Ritter von 13, 69.
Die glühende Kammer od. Das Fräulein von Scudéry (Waller) 45.
Gned, Franz 37.
Gned, Louise 95.
Gned, Nina 95.
Gobbo, Lancelot (Der Kaufmann von Venedig) 58.
Goethe, Johann Wolfgang von 23, 24, 25, 38, 43, 56, 58, 59, 65, 68, 86.
Goldmann k. a. 94.
Goldoni, Carlo 38.
Goneril (König Lear) 67.
Götz von Berlichingen (Goethe) 22, 38, 59, 86.
Grabow, Wilhelm 38, 45.
Graf Waltron (Möller) 30, 52.
Grangé, (Pierre Eugène Basté) 86.
Gretchen (Faust) 64, 68.
Grétry, André Erneste Modeste 12.
Grill, Johann 50, 54, 64, 81.
Grill-Huber, Klara 50, 52, 53, 54, 58, 62, 64, 67, 68, 69, 85, 86, 87.
Grillparzer, Franz 24, 25, 39, 58, 68, 77, 86, 93.
Grimm, Fedor 3, 37, 38, 40, 42, 46, 48—55, 59 61, 62, 72, 93, 95, 97.
Grimmné (később Porkolábné) 78.
Griseldis (Halm) 54, 68.
Grossmanné 43.
Die Grossmut des Titus (Mozart) 12, 28.
Grosz 96.
Grün, Anastasius (Auersperg, Anton Alexander Graf) 77.
Grüner, Franz 17, 47.
Guerra 9, 89.
Gunda (Stibor vajda) 40.
Gungl, Johann 89.
A gyilkos (Kisfaludy Károly) 40.
Gyrowetz, Adalbert 12, 28.
Gyürky Pál 7, 10, 18, 21, 22, 29.
Haas, Hermann 58.
Hadik család 28.
Haffner, Karl 52, 53.
Hafner, Philipp 12, 39.
Die Hagestolzen (Iffland) 58.
Hagn, Charlotte von 56—57, 59, 61, 86, 97.
Haizinger, Amalie 82.
Halévy, Jacques Fromental Élie 12, 69.
Halm, Friedrich (Eligius Franz Josef Freiherr von Münch-Bellinghausen) 54, 68, 85, 86.
Halzl-féle csapszék 43.

Hamlet (Shakespeare) 14, 25, 28, 37, 44, 45, 46, 55—56, 64—65, 67, 83.
Die Handwerker od. Welcher von beiden? (Soulié) 86.
Hannoveri színház 63.
Hans Klachel (Steinsberg) 15.
Hanswurst 40.
Hanswurst Doktor nolens-volens (Mylius) 98.
Harald (Kleinheinz) 13.
A haramiák l. Die Räuber.
Harlekin 73.
Harmincad-u. 7.
Hasenhut, Anton 30.
Hasselt-Barth, Wilhelmine Maria von 82.
Haydn, Josef 69.
Heinefetter, Klara 60.
Heinrich IV. (Shakespeare) 58, 84.
Die Heirat par force od. Der weibliche Hussar 36.
Das heisse Eisen (Sachs, Hans) 98.
Hell, Theodor (Karl Gottfried Theodor Winkler) 87, 97.
Hensler, Karl Friedrich 12, 13, 25, 26.
Herdt 15, 29.
Hernani (Hugo) 54.
Herr Joseph und Frau Baberl (Schikaneder) 53.
Herr Rochus Pumpernickel (Stegmayer) 14, 28, 39, 88.
Hesperus 48.
Heurteur, Nikolaus 46, 56.
Hild János 6, 7.
Hillebrand, Joseph 6.
Himmel, Friedrich Heinrich 13.
Der hinkende Teufel (Corally és Burat de Gurgy) 88.
Hinko (Birch-Pfeiffer) 73.
Hirsch, Sigismund 77.
Die Hochzeit des Figaro (Mozart) 12, 90.
Holbein, Franz von 24, 25, 63, 67.
Holtei, Karl Eduard von 69, 84.
Honderű 82, 89.
Honművész 51, 58, 59, 60, 61, 66, 68, 70, 99.
Hopp, Friedrich 72, 87.
Hoppe, Franz 85.
Hornik 37.
Horváth 28.
Horváth-kert 89, 100.
Houwald, Christoph Ernst von 45, 95.
Die Höhle Soncha (Treuhold) 99.
Hölken, Ludwig 58, 59.
Hölzel, Nikolaus Alois 15, 16, 18, 31, 93—95.
Hölzemann 98.
Hörnstein, Eduard 96.
Huber, Ignaz 99—101.
Huber, Josef 43.
Hugó Károly (Bernstein Fülöp) 86.
Hugo, Víctor 12, 69, 89.
Les Huguenotes l. Die Ghibellinen in Pisa.
Hummel, Johann Nep. 30, 47.
Der Hund des Aubry de Mont Didier (Castelli), 25, 28, 52, 73.
Hunnius 28.
Hutmacher und Strumpfwirker (Hopp F.) 72.
Hysel k. a. 46.
Ida (Kemény Simon) 45.
Iffland, August Wilhelm 12, 24, 25, 39, 43, 44, 58, 69, 87, 95, 98.
Ilka (Kisfaludy Károly) 40.
Ilmandur das Wunderpferd (Treuhold) 51, 52.
Immermann, Karl 24, 51.
Ines und Pedro od. Der Geist bei Montegalva (Spech) 13.
Ingomar (Der Sohn der Wildnis) 85.
Iphigenie auf Tauris (Gluck) 13.
Irene (Sonnleithner) 26.
Iris 55, 56.
Isabella (Die Braut von Messina) 59, 62.
Isouard, Niccolo 12, 26, 97.
Isten tartsa királyunkat (Gotterhalte) 50.
Die Italienerin in Algier Rossini) 39.
Jago (Othello) 16, 18, 57, 66, 84.
Jandl, Anton 10, 15, 16, 22, 38, 45.
Jandl-házaspár 15.
Jaritz, Elsa 98.
Jaromir (Die Ahnfrau) 36, 38, 39, 46.
Jaskevitz 50.
Jean de Paris l. Johann von Paris.
Jerrmann, Eduard 58, 59, 68, 82, 84, 85.
Joco (Taglioni) 52.
Joconde (Isouard) 26.
Johann Herzog von Finnland (Weissenthurn) 14.
Johann von Paris (Boieldienu) 12, 13, 15, 16, 47.
Johann von Paris (Tuczek) 13.
Johanna d'Arc (Die Jungfrau von Orléans) 36, 38, 59.
Johanna Montfaucon (Kotzebue) 60.
Das Johanniskind (Treuhold) 51.
Joseph (Joseph und seine Brüder) 31.
Joseph und seine Brüder (Méhul) 12.
Jost, Johann Karl Friedrich 38.
Journal des Débats 90.
II. József 5, 28, 103.
József nádor 6, 20, 63.
Julerl (Meisl) 53, 57, 97.
Julia (Die Capulets und Montagues) 52, 54.
Julie, (Romeo und Julie) 61, 65, 82.
Die Jungfrau von Orléans (Schiller) 15, 38, 59, 94, 95.
Just 60.
Einen Jux will er sich machen (Nestroy) 78.
Die Jüdin (Halévy) 69.
Jünger, Johann Friedrich 24, 25, 44, 87, 95.
Kabale und Liebe (Schiller) 15, 46, 59, 85, 95.
Kádár Jolán 3.
Kaffka 14.
Kaiser, Josephine 42, 45, 46.
Kalb, Hofmarschall von (Kabale und Liebe) 46.
Kaler 81.
Kalis, Ludwig Emil 67, 84, 85.
Kalis-Padjera, Philippine 62, 64, 66, 67, 68, 69, 74, 79, 83, 84, 85, 86, 89.
Kállay 28.
Kalmár és tengerész (Czakó) 101.

Der Kampf der Riesen und der Zwerge 100.
Das Kampfgericht in Cordova (Matterin) 34.
Kántorné Engelhardt Anna 40, 75.
Karácsonyi 28.
Karl der Grosse vor Pavia (Birch-Pfeiffer) 99.
Kármán József 20.
Károlyi gr. 57.
Karschin 43, 45.
Kaspar (Der Freischütz) 42, 47.
Kaspar der Thorringer (Törring-Seefeld gr.) 34, 36.
Kasperl 29, 35, 47, 58, 86.
Kassa 37, 92.
Katharina (Die bezähmte Widerspenstige) 67.
Katzianer, Karl 15, 16, 29, 36, 55, 59, 60.
Der Kaufmann von Venedig (Shakespeare) 57—58, 67, 84.
Kazinczy Ferenc 3, 18—20, 31, 32.
Der Käficht (Kleinheinz) 27.
Das Kätchen von Heilbronn (Kleist) 58, 86, 95.
Keller 39.
Kemény Simon (Kisfaludy Károly) 45.
Kemnitzer-ház 7.
Kemnitzer Károly 42, 48.
Kent (König Lear) 67.
Kerker 34, 38.
Kertbeny Károly 3.
Kettel, Johann Georg 30, 56, 59.
Die Kinder des Regiments (franciából Blum F.) 87.
A király Ludason (Gaal József) 98.
Király-utca 47.
Kirchner 60.
Kisfaludy Károly 13, 25, 40, 45.
Kisfaludy Sándor 13.
Klara von Hoheneichen (Spiess) 28.
Klärchen (Egmont) 38, 59.
Kleinheinz, Franz Xaver 13, 27, 47.
Kleist, Heinrich von 86.
Klemm G. 98.
Klesheim, Anton Freiherr von 100.
Klieber, Josef 7.
Klimmetsch, Franziska 36, 43, 93, 95.
Klimmetsch, Stephan 95.
Klingemann, August 23, 59, 65, 68.
Klischnigg 74.
Knackerl 60.
Knieriem (Lumpacivagabundus) 53.
Kobler-család 15, 17, 18.
Der Kobold (Told) 72.
Koch C. W. 87.
Koke (Die Parteiwut) 14, 30.
Koloschansky, Josef 70, 74.
Kompositeur und Gastwirt in einer Person od. Die Ziehungslisten (Niclas) 101.
Konstantinápoly 62, 88.
Korntheuer, Joseph Friedrich 26, 29, 37, 38, 42.
Korompay, Josef 15.
Korona-tér (Óbuda) 102.
Korpádi Lajos (Szökött katona) 76.
Die Korsen in Ungarn (Kotzebue) 43.
Kosinsky (Die Räuber) 38.
Kottwitz (Der Prinz von Homburg) 86.
Kotzebue, August von 7, 8, 11, 12, 13, 14, 24, 25, 26, 27, 28, 34, 39, 44, 45, 54, 60, 87, 95.
Koválik János 27.
Kölcsey Ferenc 103.
König Lear (Shakespeare) 14, 15, 30, 37, 38, 46, 57, 59, 66, 67, 86, 95.
Die Königin der Nacht (Die Zauberflöte) 37, 47, 80.
Königstädter Theater (Berlin) 87.
Der Körbchenflechter od. Kristallinens Kampf gegen die Liebe (Sazenhoven) 35.
Körner, Theodor 12, 14, 24.
Közlemények 79.
Kratter, Franz 25.
Die Krähwinkler in Pest 53.
Kreuk F. 98.
Kreutzer-Theater 34.
Die Kreuzfahrer (Kotzebue) 27.
Krisztinaváros 92, 98.
Kröning Fr. 45.
Krumm, Elias 66.
Krüger, Anna Fedrowna 17, 18.
Krüger, Karl Friedrich 17, 18.
Kuditsch 26, 29.
Kunst, Wilhelm 55, 56, 59, 60, 64, 97.
Kurt Josef 98.
Kuruth, Kunz (Der 24. Februar) 36.
La Roche, Karl von 67, 68.
Laddey, Gustav 92, 94, 95, 96, 97.
Laddey-Weinlandt, Ulrike 92, 94.
Laërtes (Hamlet) 45.
Lafferth br. 28.
Laïs und Amindas (Tuczek) 27.
Lanassa (Tuczek) 12, 13, 47.
Lánchíd 75.
Lang, Johann Baptist 95.
Lange, Heinrich 17, 18, 56, 65.
Laube, Heinrich 67, 69, 83.
Das Leben ein Traum (Calderon) 24, 35, 38, 45, 46, 60, 93, 95.
Der lebendige Weinfass (Stegmayer) 39.
Lehmanné 71.
Leichtsinn und Liebe (Korntheuer) 26.
Lemberg 96.
Lemoine, Gustave 87.
Lenau, Nikolaus 77.
Der Leopard und der Hund 52, 69.
Der Leopoldstag od. Kein Menschenhass und keine Reue (Bäuerle) 26.
Leporello (Don Juan) 81.
Lessing, Gotthold Ephraim 21, 23, 24, 25, 58, 68, 79.
S'letzti Fensterln (Seidl) 80.
Der Leuchtturm (Houwald) 45.
Lewin 43, 44, 73.
Der Liebestrank (Donizetti) 70.
Linz 88, 93.
Lipcse 86.
Liszt Ferenc 47, 70.
Lodoiska (Cherubini) 12, 38.
London 62.
Lord und Jockei (Weil) 101.
Lorenzo (Der Kaufmann von Venedig) 84.

Lorenzo (Romeo und Julie) 56.
Lortzing, Gustav Albert 70.
Louise (Kabale und Liebe) 46, 59.
Löffler 101.
Löwe, Anna 67—68.
Löwe, Ludwig 55, 56, 59, 65, 67—68, 76, 78, 82, 83, 85.
Der Löwe von Florenz (Meisl) 52.
Lucia di Lammermoor (Donizetti) 70, 81.
Lucrezia Borgia (Donizetti) 70.
Ludmilla od. Der Kampf mit dem Lindwurm (Schikaneder) 33.
Lukáts 28.
Der lustige Fritz (Meisl) 39.
Die lustigen Weiber von Windsor (Shakespeare) 25, 26.
Das Lustspiel im Lustspiel etc. (Forst) 97.
Lutzer, Jenny 71, 74, 75.
Macbeth (Chelard) 70.
Macbeth (Shakespeare) 14, 15, 37, 38, 58, 67, 86, 94, 95.
Macbeth, Lady 67, 70, 94.
Macduff (Macbeth) 94.
Madrid 62.
Der Magistrat, die Verschönerungskommission und das deutsche Theater in Pesth (Franck) 77.
Magyar színház 20, 21, 40.
Majetti 31, 46.
Majláth család 28.
Der Majoratserbe (Amalie von Sachsen) 69.
A makrancos hölgy l. Die bezähmte Widerspenstige.
Mallian, Julien de 86.
Malvolio (Viola) 68.
Der Mantel und die Pelzmütze (Gleich) 34.
Margaretha (Die Hagestolzen) 31, 58.
Margaretha (Richard III.) 67.
Margaretha von Anjou (Schildbach) 26, 34.
Maria (Clavigo) 59.
Maria di Rohan (Donizetti) 81.
Maria Stuart (Schiller) 15, 24, 59, 86, 95.
Marie, die Tochter des Regiments (franciából Blum C.) 87.
Marie, die Tochter des Regiments (Donizetti) 81—82.
Marie, eine Mutter aus dem Volke (D'Ennery és Mallian) 86.
Marno der Schreckensvolle od. Das Erdbeben in Cantabrien (Meisl) 34.
Marr, Heinrich 82, 85.
Marra, Maria 82.
Marschner, Heinrich August 54.
Martinelli, Anton 42, 44, 94, 95.
Maske für Maske (Marivaux-Jünger) 22.
Mathilde (Rossini: Tell) 61.
Max (Der Freischütz) 47.
Mayerfy 28.
Mayerhofer 52, 55, 69, 93.
Die Mädchen von Siklós (Börnstein) 97.
Medea (Pacini) 53.
Mednyánszky-család 28.
Des Meeres und der Liebe Wellen l. Hero und Leander.
Méhul, Étienne Nicolas 12.
Meisl, Karl 12, 26, 28, 39, 51, 53, 92, 93, 94, 96, 97.
Meister 37, 42, 43, 44, 52.
Melchior 36, 37, 38, 39, 40, 45, 58, 93.
Melchtal, Arnold (Wilhelm Tell) 86.
Melitta (Sappho) 35.
Meltzer 28.
Melusina das Lufttöchterchen (Seidl) 97.
Menner 50.
Menschenhass und Reue (Kotzebue) 22, 26.
Mephistopheles (Faust) 42, 64, 68, 85, 86.
Mercier, Louis Sébastien 98.
Mercadante, Giuseppe Saverio Raffaele 81.
Mercutio (Romeo und Julie) 65, 84.
Merják Mari 88.
Mérope (Voltaire) 60.
The merry wives of Windsor l. Die lustigen Weiber von Windsor.
Metternich, Klemens Fürst von 79.
Meyerbeer, Giacomo (Jacob Liebmann Beer) 12, 54, 70, 81, 82.
Mevius és felesége 30.
Meviusné 59.
Michaels Sturz und Ende (Haffner K.) 52.
Michel, Johann 101.
Mikes Kelemen 19.
Milford, Lady (Kabale und Liebe) 23, 59.
Mink-Schweitzer, Karoline 52, 53, 54, 55, 60, 61, 62, 71, 77—81, 89.
Minna von Barnhelm (Lessing) 22, 23, 38, 95.
Molière, (Jean Baptiste Poquelin) 24, 38.
A molnár és gyermeke l. Der Müller und sein Kind 54.
Molnár Ferenc 14.
Moor, Franz (Die Räuber) 15, 38, 59, 66, 85.
Moor, Karl (Die Räuber) 17, 36, 38, 46, 59, 85.
Moravetz 35, 47.
Moreto, Agustin 95.
Moriani, Napoleone 80, 82.
Mortimer (Maria Stuart) 59, 85.
Morzart 90.
Mosony, Ladislaus (Der Teufelstein bei Mödlingen) 15.
Mozart, Wolfgang Amadeus 12, 15, 26, 28, 69.
Muck, Josefa 37, 41.
Muley Hassan (Friesko) 85.
Munkácsy János 64.
Mustapha 96.
Muttersegen od. Die neue Fanchon (D'Ennery és Lemoine) 87.
Müller 29.
Müller, Emilie 64, 67, 68, 74, 98.
Müller, Theodor 63.
Der Müller und sein Kind (Raupach) 54, 69.
Der Müller von Massiac (franciából Artour) 53.
Müller, Wenzel 26.
Müllner, Adolf 22, 25, 39, 95.
Müllner, Babette 33, 38.
München 78.
Müncheni udvari színház 38, 56, 58, 71, 77.

Münstermann 24, 38.
Mylius, Christlob 98.
Nabucodonozor (Verdi) 81.
Nádasdy család 28.
Nagel, Johann 58.
Nagy Kristóf 75.
Nagybecskerek 79.
Nagyszeben 63, 97.
Napoleon 63.
Nathan der Weise (Lessing) 58, 59, 85, 86.
Neefe, Hermann 61, 62, 64, 69, 70. 90, 97.
Németország 44, 62.
Nemzeti Kaszinó 89.
Nemzeti Múzeum 75.
Nemzeti Színház 8, 63, 64, 65, 67, 69, 71, 72, 74, 75, 76, 81, 82, 84, 87, 88, 89, 97, 98, 99, 102, 103.
Népopera 9.
Nerissa (Der Kaufmann von Venedig) 58, 84.
Nestroy, Johann 29, 53, 71, 72, 73, 76, 78, 87, 88, 98, 99.
Das neue Jahr (Korntheuer) 26.
Neumann-Sessi, Anna Maria 16, 17, 60.
Der neunundzwanzigste Februar (Müllner) 39.
Ney, Jenny 99.
Nicht mehr als 6 Schüsseln (Grossmann) 53.
Niketas (Ilka) 40.
Niclas 101.
Niclasné 99.
Noch ein Kobold (Schickh) 72.
Norma (Bellini) 52, 54, 69, 71.
Der Notar von Kiripolz (Gaal) 101.
Notre Dame de Paris (Hugo) 89.
Nötzl, Philipp 97—99.
Nüppnau 75.
Nyitray család 28.
Obenan, Zechmeister der Elfer (Frankenburg) 72.
Oberhofer, Karl 62, 70, 71, 81.
Oberon (Weber) 55, 72, 73.
Óbuda 102.
Ochsenfuss 28.
Ochsenheimer, Ferdinand 30.
Octavio (Don Juan) 15.
Der Oheim (Amalie von Sachsen) 69.
Oldenholm l. Polonius.
Ophelia (Hamlet) 16, 45, 56, 64, 67, 83.
Orczy gr. 28.
Orczy László br. 6.
Orczy Lőrinc br. 42, 48.
Az orléansi szűz l. Die Jungfrau von Orléans.
Orsina (Emilia Galotti) 38, 59.
Ország Sándor 3.
Othello (Rossini) 37, 39, 57, 71, 84.
Othello (Shakespeare) 16, 18, 28, 37, 57, 65—66.
Otto, Karl 99.
Ördög Róbert l. Robert der Teufel.
Pacini, Giovanni 51.
Pachter Feldkümmel (Kotzebue) 14.
Padewieth 96.
Pádua 77.
Paër, Ferdinando 12, 13, 33.
Pálffy Ferdináng gr. 10, 62.
Pamina (Die Zauberflöte) 37, 71.
Pannonia 36, 37, 38, 40.
Papageno (Die Zauberflöte) 37.
Papagena (Die Zauberflöte) 29.
Páris 12, 44, 58, 84.
Der Pariser Taugenichts (Bayard und Vanderbursch) 69.
Parkin (Chownitz F. I.) 98.
Die Parteiwut (Ziegler) 14.
Parthenia (Der Sohn der Wildnis) 86.
Pauli, Ludwig 57, 58, 61, 63.
Pauly 57, 60.
Pécel 19.
Peche, Therese 86.
Pécs 63, 79.
A peleskei nótárius l. Der Notar von Kiripolz.
Pellet 45.
Percy (Heinrich IV.) 84.
Perin (Donna Diana) 35, 37.
Perinet, Joachim 26.
Pest vm. 21, 67.
Pesther Tageblatt 75, 77, 79, 80, 87.
Pesti Hirlap 63, 68, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 89, 99, 100, 101.
Petrichevich Horváth Lázár 82.
Petrucchio (Die bezähmte Widerspenstige) 67.
Pfeifer 47.
Pfeiffer, Elise 29, 33, 37.
Pfiffspitz, Zeitungsschreiber (Die falsche Catalani) 36.
Der Pflegevater (Amalie von Sachsen) 69.
Die Pfleglinge (Frankenburg) 98.
Phädra (Racine) 24.
Philadelphia 40.
Philipp II. (Don Carlos) 85.
Philippe 69.
Pierot als Nachtwandler 73.
Pistor, Josef 43.
Pixérécourt, René-Charles Guilbert de 44.
Pixis, Francilla 78.
Pleschke, Karoline 38, 40.
Pollák Mihály 7.
Polonius-Oldenholm (Hamlet) 16, 17, 45, 83.
Pompeis Untergang (Pacini) 51.
Pompéji utolsó napjai l. Pompeis Untergang.
Ponsard, Francis 12.
Porkolábné l. Grimmné.
Portia (Der Kaufmann von Venedig) 58, 67, 84.
A porticii néma l. Die Stumme von Portici.
Posa (Don Carlos) 59, 68, 85, 86.
Posinger, Alexander 58, 66, 74, 101.
Die Posse seit vier Jahrhunderten (Sachs, Ayrer, Mylius, Nestroy) 98.
Der Postillon von Lonjumeau (Adam) 70.
Der Postillon von Stadtl Enzersdorf (Riotte) 72.
Pozsony 37.
Prága 80.
Preciosa (Wolf) 54.
Prinz Schnudi (Evakatel und Prinz Schnudi) 16.
Der Prinz von Homburg (Kleist) 86.
Prinzessin von Navarra (Johann von Paris) 47.
Prónay László 19.

Pumpernickel, Herr Rochus 29.
Pumpernickels Hochzeitstag (Stegmayer) 13, 14.
Pückler-Muskau gr. 81.
Die Quälgeister (Shakespeare-Beck) 22, 24.
Racine, Jean 24, 85.
Rachsucht aus gereiztem Ehrgeiz (Kuditsch) 26.
Ráday Gedeon gr. 19.
Ráday Pál 19.
Ráday Pál gr. 18—34, 36, 37, 41, 42, 48, 63, 73, 93, 103.
Raimund, Ferdinand 12, 29, 39, 42, 44, 51, 53, 64, 72, 73, 88, 93, 95, 97.
II. Rákóczi Ferenc 19.
Rákóczi induló 70, 89.
Rakodczay Pál 83, 84.
Die Raubschützen od. Die Locke des Enthaupteten (Haffner, Karl) 54.
Raupach, Ernst 54, 69, 87.
Ravel 94.
Die Räuber (Schiller) 9, 15, 38, 52, 59, 95, 97.
Die Räuber auf dem Culmerberge (Cuno) 52.
Die Räuber in den Abruzzen 43, 90.
Recha (Nathan der Weise) 58, 64.
Reichl, Josef 71.
Remie, Clemens 24, 28.
Rettich, Karl 57, 63,
Rettich-Gley, Julie 57, 61.
Rettich házaspár 55, 58, 59, 61.
Révay br. 28.
Revie, Emilie 98.
Rhigas és Abdallah 69.
Ricci, Federico 81.
Richard III. (Shakespeare) 65, 67, 84, 85.
Richard Löwenherz (Grétry) 18.
Richard und Zoraïde (Rossini) 39.
Rigilibigilis humoristische Spaziergänge durch die Welt I. Der falsche-Lewin.
Rinaldo Rinaldini (Hensler) 53, 93.
Ringelhardt, Friedrich Sebold 25, 28.
Robert der Teufel (Meyerbeer) 55, 80, 82, 101.
Robert der Tiger (Birch-Pfeiffer) 69.
Roderich (Das Leben ein Traum) 46, 60, 93.
Roham-utca 100.
Rokoko (Laube) 69.
Romeo (Die Capulets und Montagues) 53, 54.
Romeo (Shakespeare: Romeo und Julie) 65, 83, 84.
Romeo und Julie (paródia, Kringsteiner) 33, 38.
Romeo und Julie (Shakespeare) 56—57, 65.
Rondella-színház 5, 11, 15, 37, 72.
Rosa (Die Sängerinnen auf dem Lande) 47.
Rosenau, Ferdinand 39.
Rosetti k. a. 80.
Rosina (Der Barbier von Sevilla) 80, 95.
Rossini, Gioachino Antonio 12, 26, 27, 35, 37, 39, 40, 46, 54, 57, 61, 81.
Rott, Karl Mathias 71, 72, 73, 81, 87, 88, 98.
Rott, Moriz 46, 65, 67, 80, 82, 83, 84—85.
Rott Móricné 83—84.
Die Römer in Melitone (Donizetti) 81.
Ruderich der Grausame (Tuczek) 27.
Rudolf von Felseck od. Die Schwarztaler Mühle (Korompay) 15.
Die Ruinen von Athen (Kotzebue, z. Beethoven) 7.
Ruodi (Rossini: Tell) 62.
Rünner, Franz Xaver 16.
Sachs, Hans 98.
Ságody József 100.
Saladin (Nathan der Weise) 68.
Salome (Der Talisman) 71.
Samson (Tuczek) 35—36.
Sándor-család 28, 57.
Saphir, M. G. 36, 37, 75.
Saphir, Sigismund 77.
Sappho (Grillparzer) 36, 39, 44, 68, 95.
Sargino (Paër) 12, 33.
Sauermann 96.
Die Sängerinnen auf dem Lande (Fioravanti) 26, 47.
Schall 77.
Schall, (Josef von Falkenforst) I. Forst.
Die Schauernacht (Drechsler) 44.
Schäffer 37.
Schebest, Agnese 52, 53, 54, 55, 60, 61, 80.
Schedel Ferenc 28.
Schein und Wirklichkeit (Shakespeare-Stegmayer) 68.
Schickh, Kilian Josef 72.
Der Schicksalstrumpf (Castelli és Jeitteles) 39.
Schienagel 15.
Schikaneder, Emanuel 12,
Schildbach, Anton 26, 34.
Schiller, Friedrich 9, 14, 15, 23 24, 25, 30, 38, 43, 45, 46, 52, 58, 62, 68, 73, 86, 88, 93, 94, 98,
Schillinger 47.
Schindelmeisser, Ludwig 70.
Schinn 53.
Die Schlacht bei Collin 97.
Die Schlacht der verbündeten Mächte bei Leipzig (Kaffka) 14.
Schlegel, August Wilhelm 56, 57, 65.
Die schlimmen Buben (Klesheim) 100.
Der Schmetterling 54, 67.
Schmidt, Alexander 61—65, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 78, 79, 81, 101, 102.
Schmidt 15.
Schmidt színházi gépész 34, 40.
Schmidtmann 5, 25, 30, 38.
Schmuggeles, Abraham 57.
Schodelné Klein Róza 63, 71, 76.
Scholz, Wenzel 73.
Schreiner, Ignaz 63.
Schreyvogel, Josef (Karl August West) 24, 38, 39, 57, 58, 66.
Schritt, Adolf 101.
Schröder, Alexander 59.
Schröder, Auguste I. Gerlach-Schröder.
Schröder, Friedrich Ludwig 24, 45, 56, 66, 95.
Schröder, Sophie 54, 59, 60, 70.
Schröder-Devrient, Wilhelmine 52, 60.
Der Schubkarren des Essighändlers (Mercier) 98.
Die Schuld (Müllner) 22, 25, 39.
Die Schule des Lebens (Raupach) 69.

Schuster, Ignaz 42, 60.
Schwab 47.
Schwarzbeck, Ludwig 62.
Die schwarze Insel des Zauberer Mugram od. Kasperl der lächerliche Ehemann nach der Mode 48.
Der schwarze Mann 15.
Schwarzenberg 74.
Schwarzenberg und Pálffy (Haffner K.) 52.
Die Schweizerfamilie (Weigl) 12.
Schwoagerin Rosel ('S letzti Fensterln) 89.
Scribe, Eugène 12, 45, 69, 76, 86.
Scüs, Mond und Pagat (Rosenau) 39, 101.
Seidl, Johann Gabriel 80.
Seidl, (Seydl) Josef 97—98.
Seidler-Wranitzky, Karoline 16, 17.
Semiramis (Rossini) 54, 71.
Semsey család 28.
Senk 62.
Sepherl (Chorin és Hirsch) 44.
Shakespeare, William 4, 9, 14—17, 24, 25, 37, 38, 45, 46, 55—58, 61, 64—68, 84, 85, 86, 88, 95, 100—101, 102.
Shylock (Der Kaufmann von Venedig) 58, 65, 67, 84.
Siboni 28, 30.
Siebert, Franz 47.
Sieg der Treue (Weidmann) 25, 28, 30.
Sigl, Katharina 47.
Siméon, Josef 10.
Sittah (Nathan der Weise) 68.
Der Sohn der Wildnis (Halm) 85.
Sonnleithner, Josef 26.
Sophonisba (Paër) 13.
Soulié, Melchior-Frédéric 86.
Die Spadifankerl in der Rüstkammer od. Zipperl wird Haushofmeister 51.
Spalatro 36.
Spech 13, 27.
Der Spiegel 56, 63, 64, 65, 71, 73, 80, 85, 98.
Spiess 28, 44, 73.
Spohr 47.
Spontini 12, 97.
Staberl (Die Bürger in Wien) 25, 29, 31, 60.
Staberl, Frau (Die Bürger in Wien) 49.
Staberls Hochzeit (Bäuerle) 26.
Stáhly 43.
Die Stärke im Olymp (Kuditsch) 26.
Stegmayer, Matthäus 13, 14, 24, 28.
Stein, Eduard 30.
Stelzer 15, 16, 29, 35.
Stephany 59.
Die Sterner und Psitticher (Meisl) 51.
Stibor vajda (Kisfaludy Károly) 40.
Stoll, Peter 62, 70, 80, 81.
Stöckl-Heinefetter, Klara 71, 82.
Stöger, Franz 47.
Stölzel, Albert 83, 84, 85, 86.
Die Stufen des Lasters (Beranek) 101.
Der Stumme in der Sierra Morena (Vogel V.) 45.
Die Stumme von Portici (Auber) 55.
Der Sturm auf Mazagran 74.
Stuttgarti udvari színház 66.
Sue, Eugène 86.
Szapáry (Schindelmeisser) 70.
Széchen-család 28.
Széchenyi István gr. 32, 49, 52, 56.
Székesfehérvár 40.
Székesfővárosi Levéltár 92.
Szent János-tér 100.
Szentiványi Márkus 7, 10, 11, 18, 21, 22, 23, 28, 29, 31, 32, 41, 93.
Szentpétervár 58, 62.
A szevillai borbély l. Der Barbier von Sevilla.
Szigligeti Ede 76, 77, 101.
Szökött katona (Szigligeti) 76, 77, 101.
Ein Tag in Wien (Meisl) 94.
Der Talisman (Nestroy) 71.
Tancred (Rossini) 26, 37, 39, 53.
Tancredi (Bäuerle) 26.
Tartuffe (Molière) 35, 37, 38.
Tátika (Kisfaludy Sándor) 13.
Der Taubstumme (Hunnius) 28.
Teleky-család 28.
Tell (Rossini) 54, 61, 62, 86.
Tellheim (Minna von Barnhelm) 36.
Temesvár 63, 79, 97.
Der Tempelherr (Nathan der Weise) 68.
Der Templer und die Jüdin (Marschner) 54.
Die Templer in Sidon (Donizetti) 81.
Die Teufelsmühle am Wienerberg (Huber-Hensler) 58, 72.
Der Teufelstein bei Mödlingen (Hensler) 13, 15.
Thaddädl 14, 16, 29, 30.
Theater an der Wien 5, 11, 13, 17, 24, 25, 30, 40, 43, 44, 46, 47.
Theaterzeitung l. Allgemeine Theaterzeitung.
Thekla (Wallenstein) 31.
Thoringeni Gáspár (Törring-Seefeld, ford. Hegyi) 16.
Tieck, Ludwig 57.
Timur der Tartarchan (Seyfried, Josef Ritter von) 43.
Tischlein deck dich und Prügel aus dem Sacke (Bäuerle) 34.
Titkos bú (Dayka) 41.
Told, Franz Xaver 72, 88, 100.
Toldy Ferenc 28.
Toldy János 90.
Tolmáts 41.
Tolvaj szarka l. Die diebische Elster.
Tóth István 50.
Die Töchter der Wildnis 88.
Töpfer, Karl 69, 87.
Trattner Károly 36.
Das Trauerspiel in Tirol l. Andreas Hofer.
Der Traum ein Leben (Grillparzer) 69.
Die Treue der Ungarn am Landtage zu Pressburg 41.
Ein treuer Diener seines Herrn (Grillparzer) 25, 95.
Treuhold, Karl 51.
Der Tritschtratsch (Nestroy) 98.
Trouillet 87.
Tuffner 61.

Tuczek, Vinzenz Ferrarius 12, 13, 27, 47.
Tummler 99.
Tuschl, Sebastian 6, 10.
Tündér Ilona (Munkácsy) 64.
Der Türke in Italien (Rossini) 39.
Der Türmer von Notre Dame (Birch-Pfeiffer) 69, 74.
Udalrich Markgraf von Mähren 34.
Ujhíd-u. 7.
Uhlich 40.
Ujvásár-tér 91.
Ulfo (Der Verstossene) 64.
Der Ungar 75, 77, 80, 89, 90, 100.
Der ungarische Deserteur (Schall) 77.
Ungarns erster Wohltäter (Kotzebue, z. Beethoven) 7.
Unglück stiftet oft die engste Freundschaft (Kuditsch) 26.
Das unterbrochene Opferfest (Winter) 12, 35.
Urbany, August 35, 47, 63.
Die Überraschung auf dem Schwabenberg od. Zachariel als Taschenspieler (Perinet ut.) 53.
Die üble Laune (Kotzebue) 28.
Váci-utca 34.
Vajda Péter 65.
Valentin (Der Verschwender) 72.
Váli Béla 3.
Der Vampyr 45.
Van den Berg 33, 38, 40.
Vanderburch, Louis Émile 69.
A varázsfuvola l. Die Zauberflöte.
Vármegyeház 75.
Városligeti nyári színház, l. Aréna.
Városmajor 97.
Városinház 8, 23, 44, 47, 96, 97, 98, 99.
Végh-család 28.
A velencei kalmár, l. Der Kaufmann von Venedig.
Verdi, Giuseppe 81.
Die Verlobung vor der Trommel (franciából Told) 87.
Ein verlorengegangenes Eheweib, od. Er ist unschuldig (Frankenburg) 98.
Un verre d'eau, l. Ein Glas Wasser.
Der Verschwender (Raimund) 51, 64, 72.
Der Verstossene (Schmidt, Alexander) 64.
Die Verwandschaften (Kotzebue) 28.
Die Vestalin (Spontini) 12, 26, 97.
A Vesztaszűz, l. Die Vestalin.
Vezúv 51.
Victor k. a. 80.
Victor 45.
Vier Uhr od. Der Tag der Hinrichtung (franciából Reinhold) 54.
Der vierundzwanzigste Februar (Werner) 39.
Vieuxtemps, Henri 75.
Vigadó 9.
Viola (Shakespeare-Deinhardstein) 68.
Vízkereszt, l. Was Ihr wollt.
Vogel, Wilhelm 25, 46, 54, 60.
Vogl, Johann 7.
Volkmar, Ludwig 59, 97.
Voss, Heinrich 66.
Wagner, Josef 30, 64, 65, 85—86, 99.
Die Waise aus Genf (Victor-Castelli) 45.
Die Waise und der Mörder (Frederic) 45.
Waldstein gr. 28.
Walla Julie 36, 39, 43, 44, 49, 50, 52, 53.
Wallenstein (Schiller) 24, 46, 59, 73.
Wallensteins Lager (Schiller) 74.
Walser 45.
Der Wanderer 80.
Was Ihr wollt (Shakespeare) 67—68.
Der Wasserträger von Paris (Cherubini) 12.
Wächter, Johann Michael 42, 47.
Wächter, Therese 42, 47.
Weber 59.
Weber, Karl Maria von 3, 12, 54, 55, 69, 72, 73.
Weber, Louise 56.
Die Weiber in Wien (Shakespeare-Stegmayer) 24, 25.
Weidmann, Franz Karl 25.
Weigl, Josef 12, 46.
Weil, Philipp 77, 101.
Weiss, Auguste 84.
Weissenthurn (Johanna Franul) 14, 25, 39.
Welche ist die Braut (Weissenthurn) 14.
Wenckheim család 28.
Werner k. a. 93.
Werner, Wachtmeister (Minna von Barnhelm) 38.
Wesselényi Miklós báró 57.
Wien l. Bécs.
Wieting 16, 17, 45, 84.
Wild, Franz 49, 60, 82.
Wilhelm Tell (Schiller) 14, 15, 46, 59—60, 93, 95.
Wilhelmi, Friedrich Wilhelm 54, 95.
Wimmer 94.
Winkler 47.
Windisch-Grätz, Alfred Candid Ferdinand Reichsfürst 77.
A windsori víg nők l. Die lustigen Weiber von Windsor.
Winter, Peter von 12.
Wirnser, Sophie 78, 80.
Der Wirrwarr (Kotzebue) 28.
Wlasta (Tuczek) 27.
Der Wolfsbrunnen (Gleich) 52.
Wolfsklau der Raubritter od. Der Burggeist 73.
Wranitzky, Anton 3.
Wurm (Kabale und Liebe) 46, 59.
Yelva od. Die russische Waise (Castelli) 54.
Zampa (Hérold) 49.
Zar und Zimmermann (Lortzing) 70.
Die Zauberflöte (Mozart) 12, 28, 34, 37, 80.
Der Zauberschleier (Told) 88, 100.
Zedlitz, Josef Christian Freiherr von 39.
Der Zeitgeist (Raupach) 87.
Zelmire (Rossini) 46.

Zemplén vm. 7.
Ziegler, Friedrich Wilhelm 14, 30.
Zolky (Maltitz) 66.
Zólyom vm. 7.
Zöllner, Anton és felesége 15, 29.
Zöllner, Philipp 29, 37, 39, 42, 44, 46, 52, 88, 92, 93, 96, 97.
Zöllner k. a. 35.
Zriny (Körner) 14, 37.
Zschokke, Heinrich 24.
A zsidónő l. Die Jüdin.
Zürichi színház 64.
Zweckerl 60.
Zwirn (Lumpacivagabundus) 76.
Zwonecsek, Franz Alois 96, 97.

2. Szerzők mutatója a II. és III. Függelékhez.

Abel 143.
Adam 138, 163, 187, 211, 221.
Adami 129, 153, 163.
Albini 130, 137, 149, 157, 167, 199, 205, 212, 221.
Alboize de Pujol 185.
Albrecht 116.
Alexis 144, 203.
Alvensleben 139, 214.
Amália szász hercegnő 116, 122, 135, 150, 154, 161, 162, 172, 187, 190, 193, 198, 199, 201, 205, 207, 210, 212, 214, 215, 217, 218, 221.
Ancelot 143, 173, 175, 202.
Anelli 154 (A Marc Antonio szövegírója).
Angely 122, 125, 128, 129, 134, 145, 152, 161, 165, 181, 182, 188, 190, 195, 196, 198, 204, 206, 208, 210, 218.
Anicet-Bourgeois 118, 136, 157, 183, 199.
Anschütz 199, 219.
Anzengruber 192.
Arago 156, 208.
Arbesser 186.
Arnold 132, 207.
Arnould 137, 199.
Arresto 133, 173.
Artour 158, 173.
Auber 117, 118, 122, 125, 135, 151, 155, 169, 171, 174, 190, 198, 207, 213, 214, 215.
Auerbach 182.
Auffenberg 134, 160, 171, 179, 181, 214, 218.
Aumer 143, 159.
Austerlitz 163.
Ayrenhoff 182.
Ayrer 163, 211.
Babo 123, 149, 157, 161, 164, 174, 210, 211, 215.
Bach 171.
Bahrdt 151.
Ball 179, 186, 204, 217.
Balfe 181.
Balocchi 183.
Banks 140, 197.
Barbieri 195.
Barry 144.
Bartay 118.
Battka 173.
Bauer 197.
Bauernfeld 120, 123, 126, 131, 135, 138, 140, 142, 151, 152, 158, 175, 179, 180, 192, 193, 194, 196, 198, 202, 206, 209, 214, 215, 217.
Bayard 124, 125, 127, 131, 149, 161, 163, 176, 179, 181, 182, 190, 193, 196, 202, 205, 207, 210, 211, 216—218.
Bayer 175, 216.
Bärmann 153, 160, 180, 215.
Bäuerle 116, 122, 123, 125, 127, 132—135, 138, 141, 144, 145, 147, 151, 159, 165, 168, 169, 173, 175, 176, 178, 180, 184, 190, 193, 195, 197, 198, 200, 201, 206, 213, 215, 216, 219.
Beaumont 174.
Beauval 148.
Beauvoir 124, 158, 194, 208.
Beck H. 124, 164, 166, 168, 180, 211—213.
Becker 125.
Beckmann 159, 209.
Beer 161.
Beethoven 118, 134, 167, 178.
Behem 137, 199.
Beiden 149.
Beil 125.
Bellini 119, 124, 159, 160, 164, 171, 178, 191, 208, 209, 211, 214.
Benda 117, 156, 191.
Benedix 116, 120, 127, 156, 157, 181, 187, 195, 208.
Benjamin 117.
Benkert 163, 171.
Beranek 215.
Béraud 144, 203.
Berge 141, 201.
Bergel 117.
Berger C. P. 119, 155, 191.
Berger L. 165.
Berio 161, 166, 210.
Bernadelli 145, 154, 158, 164.
Bernard 133, 151.
Berson 116.
Bertuch 130.
Bibern 122.
Bidera 137.
Biedenfeld 129, 140, 163, 177, 178, 196.
Binder 162, 163, 186, 210.
Birch—Pfeiffer 121, 130, 140, 142, 143, 145, 148, 151, 154, 159, 161, 162, 166, 170, 174—175, 178, 180, 182—183, 185, 192, 196, 198, 201—205, 207, 209, 210, 212, 213, 215, 217, 220.
Birey 137, 167, 185.
Bis 176.
Blum Fr. 116, 118—121, 124, 134, 144, 147, 148, 155, 170, 171, 175, 179, 181, 184, 186, 198, 199, 202—204, 207, 212—214, 221.
Blum 186, 211, 217.
Blum J. 215.
Blum, Karl 123, 124, 131, 139, 143, 144, 155, 157, 167, 170, 176, 179, 180, 190, 191, 193, 194, 197, 199, 200, 202, 204, 208, 214, 216.
Blume, (Weil, Philipp) 160, 210, 214.
Blümmer 172.

Bochsa 137.
Boïeldieu 120, 124, 145, 147, 148, 159, 167, 178, 184, 187, 203, 209, 219.
Boine 180.
Boirie 182, 193, 217.
Bonin 128, 146, 195.
Bonor 116, 190.
Both (Schneider L.) 115, 142, 147, 158, 179, 190, 191, 204, 209, 212, 217.
Bouchardy 139, 205.
Bouilly 119, 135, 144, 183, 187, 202, 219.
Boursault 142.
Börnstein 138, 142, 143, 155—157, 160, 176, 179, 202, 208, 214.
Brabée 119.
Brandes 117, 191.
Braun br. 157—159, 208—209.
Braunau 121, 145, 184.
Breitenstein (Holbein álneve) 147, 163.
Brest 205.
Bretzner 128, 130, 165, 167, 212.
Brockmann 146, 169, 203.
Bruni 124.
Brunswick 163, 181, 186, 211, 218.
Brühl 123, 134.
Bukstone 198.
Bulwer 156, 160, 208.
Burat de Gurgy 143.
Bührwille 184.
Bürger E. 148, 194, 204.
Caignez 168, 213.
Calderon de la Barca 127, 151, 195, 205.
Cammarano 120, 155, 192.
Campe 195.
Carl, Karl (Bernbrunn, Karl Andreas) 114, 137, 161, 173, 175, 189, 199, 210, 215, 216.
Carl, Margarethe 128, 143, 168, 187, 191, 206, 213.
Carnoni 126.
Castel 200.
Castelli 116, 117, 125, 127—130, 133—137, 141, 144—146, 148—150, 154, 159, 161—164, 167, 169, 170—173, 176, 177, 182, 185, 186, 190, 193, 195, 197, 199, 202, 203, 209—214, 216, 217, 219, 220.
Cattel 139, 172.
Centlivre 181.
Chapell 157, 208.
Charlamagne 162.
Charles 134.
Chatelin 157, 208.
Chatillon 159.
Chelard 154.
Cherubini 133, 153, 183, 186, 219.
Chezy 132.
Chorin 172.
Chownitz 210.
Cibber 152.
Clauren 114, 122, 136, 143, 182, 193, 199, 202, 218.
Cod 162, 180.
Collet 119.
Collin d'Harleville 154, 207.
Collin H. 121, 156, 165, 167, 192.
Comberousse 143, 202.
Contessa 144, 165, 211.
Corally 143.
Cormon 156.
Corneille 124.
Cosmar 136, 137, 144, 152, 191, 199, 205, 206, 209, 210, 218.
Costenoble 133, 198.
Courcy 130, 167, 205.
Courry 150.
Cowmeadow 115.
Crenzin 138, 199, 200.
Creuzé de Lesser 153, 209.
Crois 152.
Crombé 117, 152, 155, 159.
Cumberland 121, 146.
Cuno 122, 125, 126, 165, 181, 190, 193, 194, 211, 218.
Czakó Zsigmond 204.
Czermak 190.
D'Alayrac 118, 126, 140, 169, 177, 188, 221.
D'Arien 159.
D'Arlincourt 130, 169.
D'Ennery 136—138, 155, 199, 207.
D'Espagny 195.
Da Ponte 118, 127, 143, 156, 195, 202.
De Chazet 127, 195.
De Florian 119.
De Forges 122, 193.
De la Motte Fouqué 118, 191.
De Silva 128.
Deinhardstein 121, 126, 136, 141, 156, 157, 159, 167, 173, 182, 185, 188, 192, 193, 201, 207, 211, 212, 218, 219.
Delavigne 117, 126, 129, 155, 161, 163, 166, 169, 170, 174, 190, 196, 207, 210, 212, 213, 215.
Delestre—Poirson 136, 199.
Della Maria 137, 199.
Demini, Eduard 136.
Demmer 200.
Desnoyer 157, 208.
Desriaux 172.
Dessoir 137.
Desvergers 185, 220.
Devrient 132, 140, 142, 177, 180, 197, 200, 216, 217.
Dilg 128, 148.
Dinaux Beudinet Gobaux 206.
Dittersdorf 117, 195.
Donizetti 117, 120, 124, 127, 137, 152, 153, 155, 161, 167, 176, 182, 192, 206, 207, 219.
Doppler Károly 194, 197, 204, 205, 215, 220.
Dorich 124, 210.
Dorn 170.
Döring 172.
Drechsler 114, 120, 126, 138, 168, 175, 185, 189, 192, 194, 200, 207, 215, 220.
Du Vally 131, 196.
Ducange 128, 195.
Du Fillette Loraux 153.
Dufurée 147.
Dumanoir 122, 141, 163.
Dumas, Alexandre père 135, 136, 147, 149, 157, 167, 171, 176, 195, 198, 199, 203—205, 207, 212.
Dupaty 130, 178.
Dupin 195.
Duport 122, 164, 182, 193.
Duval 126, 128, 146, 152, 172, 195, 203.
Duvert 158, 214.
Duveyrier 157, 160, 172, 178, 217.
Ebers 170.
Eberwein 122, 138, 199.
Ehrenstein 126, 151, 186
Ehrimfeld 115.
Eckschlager 129, 150.
Ellenbogen 158, 209.
Elmar 126, 164, 184, 211, 219.
Elmenreich 125.
Elz 158.

Elzholz 148, 204.
Emden 219.
Engel 125, 128, 137, 153, 206.
Engelsberg 146, 203.
Ernst 200.
Etienne (l. Jouy alatt is) 120, 145, 192, 203, 209.
Eule 178.
Evers 167.
Fagan 154.
Falk, Leonhard Gutzkow álneve l. ott.
Falkenforst l. Forst.
Farkas 179.
Favart 173.
Favières 116.
Federici 117, 124, 125, 140, 219.
Feldmann 128, 135, 148, 156, 163, 170, 173, 211, 213, 214.
Fels 130, 196.
Feretti 160, 182, 191, 219.
Fesztetics Albert 130, 167.
Fioravanti 168, 183, 213.
Firmenich 125.
Fischer 134, 140, 148, 175, 186, 221.
Fischer, Anton (komponista) 201.
Fleet 204.
Fletcher 174.
Florian 140.
Flotow 115.
Foglar 134, 173.
Folnesics 192.
Fontanelle-Dubois 127, 195.
Foppa 168.
Forgeot 118, 191.
Forst 120, 122, 127, 129, 130, 155, 159, 164, 175, 184, 196, 205.
Fournier 116, 137, 199, 207.
Franck 118, 135, 136, 162, 163, 175, 193, 210, 215.
Franke 119.
Frankenburg 160, 162, 172, 214, 218.
Franz 166, 190, 212, 219.
Franzky 169.
Fränzel 174.
Frédéric 132, 182, 197.
Frederici 139, 193, 200.
Fredro gr. 125.
Frey 186.
Fried 120.
Friedel 135.
Friedrich 115, 122, 125, 127, 131, 139, 141, 158, 179, 196, 209, 217.
Friedrich W. (Weil, Philipp l. ott is) 143.
Frohmann 117.
Fuchs 114.
Fuss 144, 167.
Füredy 217.
Gaal György 144, 174.
Gaal József 204, 209.
Gabrie 186.
Gallenberg 159.
Gallus Mederitsch 118, 146.
Gammera 161.
Gauthier 138, 165, 212.
Gehe 145.
Gemmingen 126.
Generali 118.
Genée 138, 186, 207.
Genseul 150, 205.
Gerle 114, 152, 159, 182, 194, 218.
Gewey 117, 131, 143, 157, 160, 164, 172, 211, 214, 216.
Geyer 121, 192.
Gherardini 194.
Giesecke 160 (Az Oberon szövegírója) 177.
Gilde 143.
Gindl 152.
Girard 142, 201.
Giržik 124, 174.
Gläser 115, 117—119, 121, 125, 136, 141, 151, 156, 159, 164—166, 171, 172, 177, 188, 191, 192, 195, 198, 199, 208, 214, 220.
Gläsert 147.
Gluck 115, 144.
Goethe 125, 128, 133, 138, 139, 196, 197, 200.
Gleich 114—117, 120—122, 127, 129, 143, 145, 148, 150, 154, 156—158, 162, 165, 167, 170, 174, 177, 184, 185, 189, 190, 192, 193, 195, 196, 204, 205, 208—211, 219, 220.
Goldoni 126, 154, 157, 160, 171, 177, 194.
Goldsmith 144, 203.
Gornis 136.
Gotter 171.
Gozzi 217.
Görgl 118, 126, 139, 145, 147, 150, 155, 175, 176, 193, 194, 202, 205, 212, 215, 216.
Grammerstätter 122, 137, 156, 161, 180, 193, 202, 208, 210, 217.
Grangé 137, 156, 199.
Grau 191, 207.
Gräffer F. 130.
Grétry 119, 164, 166, 167, 211.
Grill, Johann 117, 127, 133, 137, 152, 153, 158, 164—166, 174, 180, 185, 199, 211.
Grill, Klara 152.
Grillparzer 115, 142, 148, 156, 168, 177, 190, 205, 213, 216.
Grohmann 218.
Grois 117, 147, 190.
Grossmann 161, 164.
Gruttschreiber 172.
Grünbaum 135, 145, 200.
Grüner 200.
Grünstein 197.
Grünsteiner 129.
Guerra 133.
Gulden 163, 168, 182, 213, 219.
III. Gusztáv svéd király 172.
Guttenberg 160.
Gutzkow 128, 166, (Leonhard Falk) 170, 184, 212, 214, 219, 220.
Gyrowetz 115, 118, 138, 142, 144, 152, 157, 168, 171, 187.
Haake 118.
Haffner, Karl 119, 121, 129, 137, 150, 155—157, 162, 163, 164, 170, 171, 177, 184, 185, 193, 207, 210, 211, 213, 216.
Hafner, Philipp 153, 171, 206, 214.
Hagemann 115, 127, 151, 154, 155, 181, 195.
Hahn 116.
Haibel 178.
Halévy 140, 146, 202, 203.
Halirsch 208.
Haller Ph. (Weil, Philipp) 194.
Halm (Freiherr von Münch-Bellinghausen) 115, 140, 144, 149, 157, 168, 173, 190, 200, 205, 208, 213, 214.
Hanisch 120.
Hannamann 141, 201.
Harèt 185.
Harro Harring (Meisl) 174.
Harrys 139, 200.
Hasenhut L. 158, 209.
Hassaurek 146, 203.

Hasselsteiner 146.
Haupt 189.
Hayden 141.
Haydn 160, 170, 181.
Hebenstreit 116, 119, 126, 127, 144, 148, 152, 158, 162, 165, 170, 177, 184—186, 193, 194, 202, 209, 210, 213, 215, 216, 220.
Heigel 126, 162, 187, 220.
Hell, Theodor (Karl Gottfried Theodor Winkler) 116, 119, 121, 122, 124, 126, 134, 139, 149, 154, 158, 159, 160, 167, 173, 177, 178, 183, 187, 191, 192, 194, 198, 200, 205, 207, 208, 213, 219.
Henneberg 182.
Hensler 116, 127, 128, 132—135, 153, 162, 166, 169, 170, 175, 176, 178, 188, 190, 195, 198, 210, 212, 216, 217, 221.
Herklotz 115.
Hermann 155, 157, 160, 165, 182, 207, 208, 212, 218.
Hérold 155, 185, 188, 207, 220.
Herz 127.
Herzenskron 114, 119, 121—123, 136, 142, 143, 156, 163, 167, 191, 193, 199, 201, 208, 209, 211, 214.
Hessmann 207.
v. Heyden 185.
Hiller 121, 192.
Hilmer 114, 121, 172, 192, 197.
Himmel 133.
Hirsch 172.
Hirschfeld 120, 167, 186, 203.
Hoffmann 186, 213.
Hoffmann S. 167—169.
Hochberg 139, 152.
Holbein 116, 123, 126, 127, 133, 135, 136, 144, 154—157, 163, 169, 178, 180, 182, 184, 185. 187, 190, 195, 198, 199, 206—208, 211, 212, 217—220.
Holberg 127.
Holl 134.
Holtei 115, 128, 151, 153, 162, 172, 175, 177, 190, 206, 210, 214.
Holzapfel 206.
Homburg 203.
Hopp, Friedrich 114, 116, 118—120, 125, 126, 130, 132, 134, 139, 141, 144, 147, 150, 162, 171. 176, 181, 189, 191, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 205, 210, 214, 216, 218.
Hopp, Julius 120, 130, 139, 150, 181, 192, 196, 200, 218.
Horn, Uffo 159, 182, 218.
Houwald 121, 133, 134, 136, 151, 166, 171, 192, 198, 206, 212.
Hölzl 196.
Huber 130, 158. 173, 174, 176, 178.
Hugó Károly (Bernstein Fülöp) 123.
Hugo, Victor 117, 142, 143, 153, 155, 190.
Hunnius 175.
Hutt 126, 194.
Hübner 124.
Hybl 212.
Iffland 115, 118, 126, 130, 131, 140—142, 145, 151, 154, 158, 165, 168, 172, 173, 179, 191, 194, 196, 201, 203, 206, 209, 214, 215, 217.
Ihlée 187.
Ilgener 182.
Immermann 117.
Isouard 115, 118, 145, 153, 203.
Jagemann 143.
Jeitteles 141, 154, 169, 207.
Jerrmann, Eduard 124, 128, 149, 205.
Joseffy 140.
Jouy (Étienne) 176, 181.
Just 145, 203, 215.
Jünger 119, 130, 131, 135, 148, 155, 166, 196, 207, 209.
Kaffka 119, 169.
Kaiser, Friedrich 114, 116, 126, 137, 144, 149. 153, 158, 163—165, 168, 170, 172—174, 176, 184, 186, 187, 194, 195, 199, 205, 211, 213, 215, 219, 220.
Kalchberg 121, 145, 176.
Kanne 133, 154, 173, 197.
Kauer 117, 126, 127, 153, 161, 167, 174, 194, 195.
Kees 174.
Kettel, Georg 114, 166, 169, 212.
Kind 135, 159, 179, 198, 209.
Kisfaludy Károly 144, 154, 155, 174, 184, 207, 208.
Klauer 157.
Klebe 126.
Klein 121, 146.
Kleinheinz 135, 140, 141, 147, 198, 199, 201.
Kleist 133, 147, 163, 204, 218.
Klemm 204.
Klesheim 197. 202, 204, 210, 213, 218, 220.
Klingemann 115. 125, 133, 136, 168, 169, 184, 194, 198, 213, 219.
Klinger 221.
Koch 114, 118, 126, 131, 134, 135, 139, 141, 144—146, 149, 150, 151, 156—158, 168, 170, 176. 180, 182, 184, 196, 198, 199, 202, 204, 205, 208, 216—218.
Kollmann 114, 727, 132, 195, 200, 210, 215.
Kondorussi 165, 211.
Kornfeld 145.
Korntheuer 116, 119, 126, 136, 151, 154, 159, 190, 191.
Korompay 167, 212.
Kotzebue 114, 115, 117, 119—156, 159—181, 184, 185, 187, 189—206, 208, 210, 212—218, 220.
Köpf 179, 192.
Körner 122, 139, 140, 142, 159, 167, 177, 181, 187—192, 193, 200, 201, 212, 216, 218, 221.
Kramer 132, 197.
Kramer (Weil, Philipp) 210.
Kratter 115, 135, 155, 159, 162, 173, 201, 208, 209, 214.
Krebs 134.
Kreutzer 125, 151, 159, 175, 180, 209 (Konr.) 218. (K.)
Kreuz (budai választópolgár) 221.
Krickeberg 147, 162, 204.
Kringsteiner 129, 141, 146, 157, 167, 171, 188, 196, 201.
Krones 121, 175, 209, 215, 220.
Kröning 160.
Krüchten 177

Kuditsch 121, 137, 164, 174, 178.
Kuffner 203.
Kunz 191, 192.
Kuppelwieser 124, 155, 156, 158, 167, 176, 181, 193, 208, 217, 218.
Kuranda 151.
Kurländer 114, 116, 118, 126, 129, 131—135, 142, 144, 145, 154, 162, 172, 176, 183, 189, 196, 200, 201, 206, 207, 216.
Kurt 195, 220.
Küffner 124.
Kühne (J. v. Lenz) 134.
Labat 208.
Lacroyne 146.
Lafitte 198.
Lafontaine 209.
Lafourt 122.
Lago 214.
Lamotte 121.
Lang 161, 210.
Lannoy 129, 153, 180, 206.
Laqueyrie 132, 197.
Laube 157.
Lauzanne 158.
Lebat 157.
Lebrün 116, 144, 147, 149, 150, 154, 160, 163, 177, 190, 196, 198, 202, 203, 205, 209, 218.
Lee 139.
Légouvé 206.
Lembert 120, 122, 129, 135, 136, 143, 154, 156—158, 161, 165, 166, 171, 177, 178, 179, 182, 192, 196, 197, 199, 202, 205, 207, 208, 212, 217, 219.
Lemierre 150, 158.
Lemoine 158, 209.
Lenoir 129.
Le Sage 142, 201.
Lenz 185.
Leo 153, 184.
Léonce 157, 208.
Lessing 130, 157, 159, 196, 208, 209.
Lesueur 152.
Leuthner 127, 130, 138, 164, 184, 196, 202, 205.
Leuven 163, 181, 186, 211, 218.
Lewald 136.
Liebold 124, 194, 206.
Linden 160, 175, 209.
Lindpaintner 120, 145, 152, 203.
Lippert 172, 214.
Lockroy 168.
Lope de Vega 174.
Lortzing 125, 194.
Lotz 190.
Lődl 115, 165.
Löhle 192.
Löschinger 211.
Lössl 122.
Lynker 194.
Majláth 132, 146, 150, 203, 205.
Makowetz. 115, 126, 186.
Mallian 155, 207.
Maltitz 151, 187, 213, 220.
Mandlzweig 157, 183, 192, 203, 219.
Marchland 135, 198.
Marinelli 172.
Marivaux 132, 155, 207.
Marr 150, 151, 186.
Marsano 122, 142, 193, 201.
Marschner 176, 179.
Marsollier 169, 177, 188, 213.
Martainville 177.
Martell 208.
Martellière 140, 200.
Martin 152.
Mason 130, 166.
Masson de Pezay 167.
Matterin 147.
Matto 118.
Maurice 216.
Mayer H. 114.
Mayer S. 132.
Mazères 129 171, 173, 177, 196, 203, 214.
Méhul 119, 142, 146, 168, 203, 213.
Meisl 116—118, 120, 121, 124, 126, 128, 130, 133, 135, 138, 140—142, 146—148, 153—155, 157, 159, 161, 169, 171, 174, 176, 177, 180, 184, 188, 191, 194, 195—201, 203, 204, 206, 208, 210, 214, 215, 219, 220.
Meister 129, 183.
Mélesville 124, 129, 136, 146, 157, 158, 164, 170, 172, 178, 182, 185, 187, 193, 194, 196, 204, 208, 211, 215, 217, 220.
Mercadante 130, 137, 196.
Mercier 178, 204.
Merkel 172, 214.
Merle (?) 193.
Metastasio 140.
Meyerbeer (Jakob Liebmann Beer) 130, 138, 149, 166, 200, 212.
Michelbeck (Gleich?) 184.
Micheuz 207.
Mikolasch 180.
Moléri 157, 208.
Molière 137, 175, 199.
Monvel 175.
Moreto 127, 154, 195, 207.
Morlacchi 176.
Morton 142, 201.
Mosel 161, 170, 210.
Mosen 147.
Mosenthal 202.
Mozart 127, 130, 140, 143, 156, 158, 186, 195, 202, 220.
Möller 140, 200.
Murphy 156, 208.
Müchler 137.
Müller A. 180.
Müller, Adolf 115, 116, 119, 127, 128, 131—135, 137, 139, 141. 144, 146, 147, 153, 155, 156, 159, 161, 163, 165, 166, 170, 171, 173—179, 184, 186, 187, 195—200, 202, 203. 206—217, 217, 219, 220.
Müller Fr. 168, 210, 213.
Müller J. 173, 215.
Müller, Wenzel 115—118, 120, 123, 128—130. 132, 134, 135. 142, 148, 151, 153, 154, 157, 159, 160, 162. 168—172, 175—178, 180, 188, 190, 191, 193, 196—198, 201. 206, 209, 213, 214. 216, 217, 220, 221.
Müllner 115.* 121, 140, 160, 161, 170, 185, 213.
Mylius 163, 211.
Nabehl 203.
Naum Oekonom 200.
Nestroy 115, 119, 128, 129, 131—133, 137, 139, 141, 143, 146, 151—153, 156, 158, 159, 161, 163, 166, 173, 175, 177—180, 183—187, 190—192, 195—197, 199, 200, 203, 205, 206, 208, 209, 211, 212, 215, 217, 219—221.

* A *Die Albaneserin* szerzője. Neve a Szerző rovatból tévedésből kimaradt.

Neustädt 120, 145, 192.
Niccolini 177, 194.
Niclas l. Niklas
Nidetzky 147, 171, 182, 219.
Niklas 165, 197, 204, 218.
Nota 144.
Notna B. (Anton Benkert) 171.
O'Keefe 166, 212.
Oehlenschläger 125, 153, 202.
Offenheim 195.
Onslow 173.
Oppenheimer 163.
Ott 114, 115, 123, 124, 152, 153, 189, 190, 194, 206.
Otto 139.
Pacini 162.
Paër 114, 115, 124 151, 168, 173, 183, 213, 219.
Païsiello 170.
Pannasch 115, 134, 140, 162, 190, 200, 211, 219.
Pavesi 154.
Paziazi 154, 156, 207, 208.
Pelletier—Volméranges 145, 176, 186, 216, 218.
Pentenrieder 159.
Pepoli 164, 211.
Perinet 118, 119, 120, 124, 129, 140, 148, 153, 159, 160, 171, 177, 179, 182, 197, 201, 206, 209, 214, 220.
Perrot 131, 150, 154, 174.
Pfaller 137.
Pfisterer 178, 217, 221.
Piave 131.
Picard 122, 124, 160, 165, 177, 210.
Piccini 179.
Pichler 139, 142, 201.
Pigault-Lebrun (Pigault de l'Épinoy) 125.
Pillwitz 164, 211.
Pixérécourt 129, 130, 144, 196, 202.
Pixis 186.
Planard 155, 188, 207.
Planché 160.
Platzer 187, 193.
Plötz 144, 167, 181, 213, 218.
Plümicke 150.
Poisson 148.
Pokorny 210.
Ponsard 206.
Prätzel 209.
Prechtler 149, 164.
Preuss 171.
Prix 182, 190, 203, 208.
Proch 138, 146, 152, 159, 160, 180, 181, 192, 195, 206, 208, 209, 216, 218.
Prutz 208.
Psaller 154.
Pugny 131, 154.
Püchler 148.
Pückler, 123, 193.
Quaisain 168, 213.
Racine 123, 162.
Raics 126, 165, 194.
Raimbeck 173.
Raimund 116, 119, 126, 137, 156, 157, 180, 190, 191, 194, 207, 218.
Rambach 140.
Rankl 214.
Raupach 120, 121, 125, 133, 136, 138, 142, 145, 146, 148—151, 158, 160, 164, 169, 170, 172, 176, 179, 180, 182, 187, 194, 199, 201, 203—205, 209, 211, 213, 216, 217, 218, 220.
Rautenstrauch 146.
Reger (A Maria von Montalban szövegírója) 155.
Regnard 187.
Regis 164.
Reiberstorffer 183.
Reinbeck 117, 179.
Reinhold 173, 181, 218.
Rellstab 132, 179, 197.
Renner 156.
Ribics 195.
Ricci 118, 124, 125, 147, 160.
Richard 212.
Richter 125, 187, 220.
Rieger 219.
Riesch 121, 135, 193.
Riotte 150, 151, 160, 163, 184, 209, 211.
Rittinger 214.
Robert 154, 207.
Rochlitz 151.
Roger 153.
Rollberg 177.
Romanelli 196.
Romani 117, 152, 153, 159, 160, 161, 171, 178, 191, 206, 208, 209, 212, 214.
Roose 174, 191.
Rosenau 125, 140, 171, 200, 203, 214, 216.
Roser 116, 121, 122, 123, 133, 143, 148, 155' 157, 162, 165, 168, 170, 187, 192, 193, 201, 208.
Rosier 134, 207.
Rossi 137, 147, 149, 152, 172, 175, 176, 206, 216.
Rossini 117—120, 125, 126, 128, 130, 135, 139, 145, 163, 166, 172, 175—178, 187, 191, 194, 195, 200, 210, 216, 220.
Rougemont 163, 186, 211.
Rouget de l'Isle 154.
Römer 136, 152, 193, 199, 206.
Rösler 165.
Rüger 184.
Sachs, Hans 163, 211.
Saint l. St.
Salieri 118, 144, 161.
Sannens 122, 147, 177.
Saphir M. G. 180, 214.
Sazenhoven 149, 208.
Schaden 158.
Schall 176—178, 194.
Schäffer 158, 209.
Schätzl 116, 126, 179.
Schenk 115, 120, 127, 140, 149, 192, 195.
Scherrer (Schärer? Schürer?) 116, 119, 146, 191.
Schickh 114, 116, 123, 131, 141, 150, 152, 160, 163, 165, 171, 172, (A.) 186, 190, 191, 193, 196, 201, 202, 205, 206, 207, 209, 220.
Schikaneder, Emanuel 114, 123, 129, 134, 140, 141, 142, 153, 165, 173, 174, 175, 178, 181, 182, 186, 189, 193, 201, 218, 220.
Schildbach 139, 154, 157, 160, 183, 188, 207.
Schiller 122, 126, 127, 133, 134, 146, 152, 154, 162, 165, 183, 185, 193, 195, 198, 203, 207, 211, 217, 219, 220.
Schilling 196.
Schindelmeisser 133, 138, 154, 160, 164, 175, 215.
Schink 138.
Schinn 132.
Schlechta 140, 194.
Schlesinger 125.
Schmale 215.
Schmidt 122, 123, 131, 142, 145, 151, 160, 195, 205, 211.
Schmidt A. 163.
Schmidt, Alexander 180.

Schmidt H. 180. 193.
Schmidt M. 194.
Schmidt W. 164.
Schmieder 164.
Schmiedl 151.
Schneider (l. Both alatt is) 120, 132, 136, 142, 157, 158, 188, 197. 198, 204, 207.
Schneitzhöffer 175, 215.
Schneller 137.
Scholz 128, 149, 174, 195.
Schönau 123, 147.
Schönstein 163.
Schreyvogel 127.
Schritt 196, 197.
Schröder 121, 126, 129, 133, 139, 142, 144, 163, 166, 170, 174, 177, 181, 194, 196, 203, 211, 212, 215.
Schulz 217.
Schumacher 142.
Schuster 116, 119, 131, 132, 155, 159, 161, 168, 171, 190, 197, 205, 209, 210, 213.
Schütz 169.
Schütze 205.
Schwerdtling 151.
Scribe 114, 117, 118, 120, 126, 127, 129, 131—134, 136, 138—140, 146, 148, 150, 151, 155, 156, 160, 164, 166, 167, 169, 171, 172, 174, 176, 179, 180, 184—187, 189, 190, 196—200, 203—205, 207, 211—215, 217, 219—221.
Scutta 119, 125, 129, 152, 160, 165, 183, 196, 210.
Sedaine 164, 166, 211.
Seidl J. G. 144, 151, 154, 159, 190.
Seidl (Seydl) J. 117, 128, 192, 193, 195, 196, 198, 204, 206, 209, 213, 214, 221.
Seidner 205.
Seyfried, Ignaz Ritter von 118, 122,[1] 133, 134, 139, 141,[2] 144, 152, 154, 162, 167, 168, 176, 178, 182, 202, 212, 213.
Seyfried, Josef Ritter von 115, 117, 118, 119, 126, 140, 142, 145, 158, 176, 201, 203, 208, 213.
Shakespeare 116, 121, 140, 142, 146—149, 154, 161, 164, 167, 182, 183, 190, 201, 204—207, 210—212, 218. 219.
Sheridan 143, 151, 155, 170, 174, 202, 207, 214, 215.
Smidt 208.
Soden 144, 202.
Solera 158.
Sonnleithner 115, 119, 122, 125, 133, 134, 136, 150.
Soulié 126, 141, 170, 213.
Souvestre 132. 197.
Spech 144, 182.
Spiess 128, 129, 135, 138, 141, 148, 155, 160.
Spiro 200.
Spohr 133, 145, 187.
Spontini 134. 181.
St. Georges 138, 155, 187, 207, 221.
St. Hilaire 127.
St. Just 147.
Stegmayer, Matthäus 115, 116, 118, 132, 133. 135, 138, 139, 141, 142, 151, 156, 164, 166, 167, 168, 176, 178, 183, 185, 190, 200, 201, 213, 219.
Steigentesch 123, 130, 148, 157, 169, 186, 194, 196. 204, 208.
Stein 153.
Steinsberg 141, 201.
Stephanie d. j. 117, 130, 173, 195, 214.
Steppes 166.
Stolz 205, 208, 215.
Stöckl 124, 183, 219.
Straube 125.
Sue 137.
Suppé 126, 141, 149, 158, 163, 172, 201, 205.
Süssmayer 173.
Swieten 181.
Szerdahelyi 218.
Szigligeti Ede 215.
Taglioni 145, 157, 171, 175, 203, 215.
Thalhammer 176.
Théaulon 120. 145, 153, 167, 179, 185, 192, 203, 215, 217.
Thern 127.
Thienemann 118.
Thomson 181.
Thrun 167.
Titl 134, 143, 164, 167, 177, 180, 183, 184, 187, 202, 211, 216, 218, 219.
Tobin 134.
Told 115, 121, 122, 127, 138, 143, 148, 150—152, 156, 163, 164, 169, 177, 180, 181, 183, 185, 186, 190, 192, 195, 199, 206, 212, 216, 218, 220.
Tottola 162, 187, 220.
Töpfer 114, 121, 125, 129, 130, 135, 137, 142. 143, 147, 149, 159. 161, 165, 169, 175, 184, 187, 192, 196, 198, 199, 202, 204, 205, 209, 210, 212, 213, 215, 221.
Törring—Seefeld 115, 147, 190, 204.
Traube 169.
Treitschke 115, 134, 140, 155. 159, 167, 174, 178, 200, 207, 215.
Treuhold 143, 144, 146, 157, 167, 202. 203.
Treumann 145.
Triebensee 167, 185.
Tuczek 117, 118, 124. 126, 127, 137, 141, 145, 148, 150, 158, 168, 169, 185, 201, 213.
Turteltaub 160, 193, 210.
Uffer 157.
Uhlich 138, 180, 189, 191, 199, 214. 218.
Urbany 136, 146, 168.
Vaccaj 185, 212.
Vachott Sándor 210.
Vahot Imre 161.
Vaiville 162.
Van den Berg 121.
Van der Velde 124, 152. 169, 194.
Vanderburch 161, 163, 210, 211.
Vanini 191.
Varner 132, 214.
Varry 156, 190, 195, 207, 216.
Veith 118.
Verdi 131, 153 (l. Lombardi alla prima crociata) 158.
Vermont 156, 208.
Vial 116.

[1] *Bozéna* zeneszerzője. Neve a szerző rovatból tévesen kimaradt.
[2] *Haydns Ochsenmenuett* zeneszerzője. Neve a szerző rovatból tévesen kimaradt.

Victor 182, 219.
Viennet 157.
Villeneuve 134, 185, 220.
Vogel A. 141, 190, 201.
Vogel W. 114, 115, 117, 118, 121—125, 128, 129, 131, 132, 136, 137, 139, 142, 146, 147, 149, 152, 161, 162, 166, 168, 172, 174, 177, 179, 181, 185, 186, 190—194, 196—198, 200, 201, 209, 211, 216, 218.
Vogel L. 132, 146.
Vogler 139.
Volkert 128, 138, 154, 155, 158, 164, 172, 174, 195, 196, 199, 206, 211.
Volkmann 183.
Voltaire (François Marie Arouet) 157, 172.
Voss 122, 150, 209.
Vulpius 173.
Wachmann 167.
Wagener 190.
Wagner 220.
Waldon 118, 191.
Wall 119.
Waller 139.
Wangenheim 146.
Weber 132, 135, 160, 163, 172, 198, 211.
Weidmann 120, 121, 125, 136, 155, 166, 168, 170, 172, 174, 192, 194 (F. C.) 195, 199, 208 (F) 213, 217, 219.
Weigl 115, 118, 126, 149, 159, 171, 178, 182, 209, 214.
Weil, Philipp (l. Blume alatt is) 143. 173, 177, 196, 200, 206, 214, 215, 221.
Weiss 176.
Weissenthurn(JohannaFranul)114, 121, 126, 129, 131, 135, 140, 145, 147, 151. 154, 158, 162, 164, 168, 177, 179, 180, 182, 184, 190, 192, 193, 197, 199, 201, 103, 206, 207, 210, 211, 216, 218, 219.
Welisch 204.
Wentzel 155.
Werle 212.
Werner 118, 181, 183.
Wertheimer 198, 202.
West (l. Schreyvogel alatt is) 151, 195, 205.
Wiedemann 143.
Wiener 124.
Wilhelm 215.
Willfurth 167.
Wimmer 139. 177.
Winter 118. 155, 175, 178.
Witt 144, 180.
Wohl 121.
Wohlbrück 125, 170, 176, 179, 194.
Wolanek 127, 189.
Wolff 163, 174.
Wolff P. A. 124, 181, 194, 207, 211, 215, 218.
Wollheim 117.
Wranitzky 160 (Az Oberon zeneszerzője).
Xavier 143.
Zahlhaas 142, 155, 175, 199, 201.
Zedlitz 143, 147, 174, 187, 198, 201, 204, 206, 221.
Ziegler 119, 120, 131, 135, 136, 140—142, 144, 146, 150, 152—155, 157, 161, 162, 164, 165, 169, 170, 172, 175, 179, 181, 183, 184, 191, 192, 196, 197, 199, 200—203, 206, 207, 210, 211, 217—219.
Zierrath 202.
Zimmermann 125.
Zöllner, Philipp 116, 132, 133, 137, 185, 199, 220.
Zschokke, 114, 129, 130, 137, 146, 178, 183, 189, 196, 199, 203, 219, 220.

KÉPMELLÉKLETEK JEGYZÉKE.

1. A pesti német színház függönyképe 1836-ból. Neefe Hermann színvázlata a Székesfővárosi Múzeumban.
2. A pesti nagy német színház megnyitó előadásának színlapja. A Nemzeti Múzeum Orsz. Széchenyi Könyvtárában, *id. Szinnyei József* gyűjteményében.
3. Wilhelm, Hölzel és Wilhelmné egy színpadi jelenetben. Petrich András rajza a Kisfaludy Társaság Ereklyetárában. Ezeket a rajzokat eddig Kisfaludy Sándoréinak tartották. Petrich András szerzőségét Schoen Arnold mutatta ki. L. erről szóló cikkét a *Műbarát* 1922. évfolyamában.
4. Jelenet Kotzebue *Carolus Magnus* c. vígjátékából. Petrich András rajza a Kisfaludy Társaság Ereklyetárában.
5. Stelzer a *Die Schweizerfamilie* c. operában. Petrich András rajza a Kisfaludy Társaság Ereklyetárában.
6. Novak és Wieting egy színpadi jelenetben. Petrich András rajza a Kisfaludy Társaság Ereklyetárában.
7. Jandlné. Petrich András rajza a Kisfaludy Társaság Ereklyetárában.
8. A színház tere Pesten. A *Buda-Pest.* Előadva 32 eredeti rajzolatban Alt Rudolf által Pest 1845. c. műből.
9. A német színház nézőtere, Petrich András rajza a Kisfaludy Társaság Ereklyetárában.
10. Két múzsaszobor a pesti német színház homlokzati fülkéjéből. Schoen Arnold *Pest-Budai művészeti Almanach az 1919. esztendőre* c. művéből. A klisék átengedéséért Dr. Schoen Arnold úrnak e helyütt fejezem ki hálás köszönetemet.
11. Ugyanaz.
12. Hölzl a *Die Zauberzither* c. bohózatban. Petrich András rajza a Kisfaludy Társaság Ereklyetárában.
13. A nyári színház Budán Bellini *Normájának* előadásakor, A *Buda-Pest.* Előadva 32 eredeti rajzolatban Alt Rudolf által c. műből.
14. A pesti német színház égése 1847. február 2-án. Egykorú metszet Dr. Isoz Kálmán múzeumi főtitkár birtokában.

TARTALOMJEGYZÉK.

Bevezetés 3
I. A nagy pesti német színház megnyitása 5
II. Szentiványi Márkus és Gyürky Pál 10
III. Ráday Pál gróf 18
IV. Brunszvik Ferenc gróf és Bodor Mihály 32
V. A színházi részvénytársaság 41
VI. Babnigg Antal és Grimm Fedor 49
VII. Schmidt Sándor 61
VIII. Franck Gusztáv és Forst József 75
IX. A budai német színészet története 1824—1847 91
Jegyzetek 104
X. Függelék:
1. Scenarium zum Trauerspiele Emilia Galotti 111
2. A budai és pesti német színház műsora 1812—1824; a pesti német színház műsora 1824—1847 113
3. A budai színházakban (Várszínház és Nyári Színkör) előadott darabok jegyzéke 1824 husvétjától 1847 január 1.-ig . . . 189
4. A pesti és budai német színház szinészeinek és vendégszereplőinek névjegyzéke 222
XI. Betűrendes név- és tárgymutató 263

Geschichte des deutschen Theaters in Pest und Ofen bis 1847.

1. Geschichte des deutschen Theaters in Ofen und Pest bis 1812.[1]

Die ersten deutschen Schauspielergesellschaften suchten Ofen und Pest bald nach dem Zusammenbruch der Türkenherrschaft, am Anfang des 18. Jahrhunderts auf. Um 1770 spielte in Ofen im Gasthof zum Roten Igel eine Wandertruppe; zu derselben Zeit findet man in Pest in einer Bretterbude die Menningersche Gesellschaft, zu welcher damals auch der später so berühmte Laroche-Kasperl gehörte. Bald geben die Kindergesellschaft von Berner, dann die Truppen des berüchtigten Kurz-Bernardon, Wendinger und Schmidt Vorstellungen in den Ofner Gasthöfen zum Weissen Kreuz und zum Roten Igel. Felix Berner ersucht 1773 den Pester Magistrat, den aus der Türkenzeit an dem Pester Donauufer zurückgebliebenen runden Festungsturm, die sogenannte Rondelle zu Theaterzwecken umgestalten zu lassen. Dies geschieht auch und im Jahre 1774 wird das Rondellentheater eröffnet. Hiemit bekommt die deutsche Schauspielkunst in Pest eine dauernde Heimstätte. Das Theater hatte 18 Logen und 49 gesperrte Sitze und fasste im Ganzen 500 Personen. Bald wuchs aber die Zahl des Publikums dermassen, dass der Wunsch nach einem grösseren Hause immer lauter wurde. Br. Schilson verfertigte bereits 1791 den Entwurf zu einem neuen Theater. Aber lange noch blieb es bei den Entwürfen.

Die ersten regelmässigen Stücke wurden in Pest von Karl Wahr aufgeführt. Er hielt sich 1770—71 und 1777 hier auf. Nach einem Artikel im *Gothaer Theaterjournal* 1778 war *Die Gunst der Kleinen* (die Dyksche Bearbeitung des *Essex* von Banks) das erste regelmässige Stück, das hier zur Aufführung gelangte; dieselbe Zeitung berichtet auch darüber, dass *Hamlet* durch Wahrs Vorstellungen zum Lieblingsstück des Publikums wurde. Der *Gothaer Theaterkalender* nennt 11 Stücke, welche unter seiner Leitung aufgeführt wurden. Aus diesen ist ersichtlich, dass in Pest der Übergang zum regelmässigen Schau-

[1] Die Geschichte der Ofner und Pester deutschen Theater bis 1812 behandelt die unter Nr. XII. der *Arbeiten zur Deutschen Philologie* erschienene Studie der Verfasserin: *A budai és pesti német színészet története 1812-ig* Bp. 1914 Der Inhalt dieser Arbeit in deutscher Sprache wird dem der vorliegenden, welche als eine Fortsetzung derselben zu betrachten ist, vorausgeschickt.

spiel nicht im Zeichen der französischen Tragödie, sondern in dem des bürgerlichen Dramas vor sich ging, Auch Lessings *Minna von Barnhelm* ging in Scene. Auf die Spielart hatte Gottscheds französischer Geschmack und die gespreizte Manier der Neuberin keinen Einfluss mehr. Wahr ist bereits der Vertreter der moderneren Natürlichkeitsrichtung. — Wahrs Nachfolger, Hülverding, der sich 1780—81 hier aufhielt, führte die ersten Singspiele in Pest auf. Ausserdem findet man in seinem Spielplan Lessings *Minna von Barnhelm. Emilia Galotti* und Beaumarchais *Barbier von Sevilla.*

1783 ist Frau Johanna Schmallöger die Unternehmerin der Pester Schauspielergesellschaft. Den Hauptbestandteil des Spielplans nunmehr bildet das Ballet. Es ist die Zeit, in der Noverre in Wien seine grössten Triumphe feiert. Das Ballet musste auch den Mangel an Opern ersetzen. Das Drama ist grösstenteils durch Lustspiele und Possen vertreten. Der Einfluss des Burgtheaters ist hierin überwiegend. Die Tendenzstücke der josefinischen Aufklärung, die Soldatenstücke und selbst die ersten Ritterdramen sind in diesem Spielplan zu finden. Aber auch Shakespeare erscheint bereits mit *Othello. Romeo und Julia* (wahrscheinlich aber in Weisses Bearbeitung) *Cymbeline* (u. d. Titel *Imogen* in Mayers Bearbeitung) und *Ende gut Alles gut.* — Neben den Theatervorstellungen wird auch für ein volkstümlicheres Vergnügungsmittel gesorgt: Frau Schmallögger lässt neben dem Waitzner Tor ein „Hetzamphitheater" erbauen.

Durch die Verordnung Josefs des II. wurden die Dicasterien von Pressburg nach Ofen verlegt; die Folge davon war der Aufschwung des Theaterwesens in Pest, besonders aber in Ofen. Die Beamten in Ofen vermissten schwer die in Pressburg angewohnten Vergnügungen. Im Jahre 1783, in dem die genannte Verordnung erscheint, beginnt auch das ständige Schauspiel in Ofen. Seine Heimstätte war zwar nicht allzuglänzend, eine Holzbude neben der jetzigen Kettenbrücke. Die Gesellschaften von Mayer, des von der Erdődyschen Operngesellschaft wohlbekannten Kumpf und die des Emanuel Schikaneder spielten hier.

Vom Jahre 1785 ab ist der Pester Bürger und Kaffeehausinhaber, Sebastian Tuschl der Pächter des gesammten „Spektakelwesens" in Ofen und Pest. Sein erstes Werk ist ein neues Hetz-Amphitheater. Er ist ein sehr geschickter Geschäftsmann, führt nur den geschäftlichen Teil seines Unternehmens, die artistische Leitung aber wird Schauspielern mit grösserer Fachkenntnis anvertraut. Die ersten Directoren waren Heinrich Bulla und Josef Schmallöger. Bulla leitete das Schauspiel, Schmallögger die Balletvorstellungen, bald wird jedoch Bulla der alleinige Leiter (1786—1789). Während seiner Direktion wird das Festungstheater in Ofen eröffnet; mit diesem beschäftigte sich Josef II. persönlich. Er verordnete den Umbau der Ofner Karmelitenkirche zu einem Theater. Der Bau wurde nach den Plänen von Wolfgang von Kempelen ausgeführt und den 17. Oktober 1787 mit Ehrenbergs Drama *Die Grafen Guiscardi* eröffnet. Das Festungstheater steht noch heute im Grossen und Ganzen unverändert da. Da die Stadt Ofen aus eigenen Mitteln ein Theater zu erhalten nicht fähig war, verordnete Josef die Vereinigung des Theaterwesens beider Städte. Nach dem Abgang der Schmallögerschen Familie legte Bulla das Hauptgewicht auf die Opernvorstellungen um hiedurch das Ballet zu ersetzen, 1786 bietet er die erste Opernvorstellung *Die eingebildeten Philosophen*

von Païsiello. Dittersdorf's Singspiel, *Der Doktor und der Apotheker* bringt das erste volle Haus im Festungstheater. Der Abgang der Schmallöggerschen Familie bedeutet jedoch eine Katastrophe für Bullas Unternehmung, indem dieselbe ihre Garderobe und die besten Mitglieder mitnimmt; Bulla kann diese nicht sobald ersetzen und so sind die Mitglieder gezwungen den *Kaufmann von Venedig* ohne Kostüme zu spielen. Wohl wird diesen Mängeln im Laufe eines Jahres abgeholfen, es war aber zu spät: Tuschl stellt 1789. einen neuen Director, den Heldenspieler Johann Baptist Bergopzoom an. — Bullas Spielplan zeigt ein verhältnismässig hohes Niveau; die zeitgenössische Kritik tadelt an seinen Vorstellungen, dass er immer Stücke wählt, welche den Kräften seiner Gesellschaft nicht angemessen sind. Von den unter seiner Direction aufgeführten Stücken sind zu nennen: Shakespeares *Romeo und Julie, Hamlet, Othello, König Lear, Richard III., Der Kaufmann von Venedig, Gassner der zweite* (die Bearbeitung der *Taming of the Shrew* von Schink) — Voltaires *Zaïre*, Lessings *Minna von Barnhelm, Emilia Galotti*, Schillers *Räuber, Fiesko, Kabale und Liebe*, Goethes *Götz* und *Clavigo*.

Unter Bergopzooms Direction hat das Theater bereits eine feste Tradition. Von nun an wechseln sich nur die Directoren ab, der Kern der Gesellschaft bleibt aber ständig beisammen. Auch die Spielordnung ist festgestellt, in Pest wird wöchentlich viermal, in Ofen dreimal gespielt. Bergopzoom konnte ohne Opernvorstellungen keinen grossen Erfolg erzielen. Deshalb wird von Tuschl die unter der Leitung des Directors Kumpf stehende berühmte Operngesellschaft des Grafen Erdődy berufen.

Als ehemaliger Burgschauspieler brachte Bergopzoom die Traditionen des Hofburgtheaters zur Geltung; die Konversationslustspiele bilden auch hier den Repertoirstamm, dieselbe Zurückhaltung den Producten des Sturmes und Dranges und den Ritterdramen gegenüber ist wahrzunehmen. In der Aufführung von Lessings *Nathan* jedoch (26. u. 28. VIII. 1789) ging das Ofner und Pester Theater dem Burgtheater mit 20 Jahren voran. Die Ofner und Pester Bühne war das dritte Theater, wo dieses Stück überhaupt zur Aufführung gelangte. Kumpfs Gesellschaft brachte von Pressburg einen Spielplan ersten Ranges mit sich. Die komische Oper überwiegt darin; neben den Stücken von Païsielto, Salieri, Dittersdorf gelangen auch zwei Opern Haydns zur Aufführung.

Reichsgraf Emanuel Unwerth setzte die Bergopzoomsche Tradition fort und hielt den Spielplan des Burgtheaters und des Hofoperntheaters vor Augen. Während seiner Leitung beginnt die Herrschaft Ifflands und Kotzebues und das bürgerliche Schauspiel bildet den Hauptbestandteil seines Spielplans. Aber auch Shakespeares, Schillers und Goethes Stücke sind reich vertreten. In der Oper begegnet man neben der italienischen komischen Oper auch deutschen Komponisten, unter ihnen Haydn und Gluck. Die Gesellschaft zählt Schauspieler und Sänger ersten Ranges unter seine Mitglieder, wie den Regisseur des Schauspiels Nuth und den späteren Hofopernsänger Weinmüller.

Unwerths Nachfolger Eugen Busch (1793—1800) tritt neue Wege an. Das bürgerliche Drama und alle Traditionen des Burgtheaters werden verdrängt; sein Hauptaugenmerk ist darauf gerichtet, die Schaulust des Publikums zu fesseln. Soldatenstücke, Ritterdramen, Räuberstücke

gehen in Scene und der Einfluss der Wiener Vorstadtbühnen beginnt; Perinets und Hafners Possen, Schikaneders Lokalstücke, Henslers und Hubers „Volksmärchen" werden mit prachtvoller Ausstattung aufgeführt; die Theaterzettel bringen lange Beschreibungen von „militärischen Evolutionen", Maschinerien und Dekorationen. In der Oper beginnt die Herrschaft Mozarts. Mit seiner Beliebtheit kann von nun an kein Komponist wetteifern. *Die Zauberflöte* ist das meistgegebene Stück der Ofner u. Pester Bühnen bis 1812. (139 Aufführungen.) In den Jahren 1793—94 ist Gallus Mederitsch, der beliebte Komponist, der Kapellmeister der Bühnen in Ofen und Pest. Er komponierte eine Begleitmusik zu Shakespeares *Macbeth* und macht hiedurch dieses Stück beispiellos beliebt. *Macbeth* konnte an keiner deutschen Bühne Wurzel fassen, da seine Grausamkeit dem Publikum des 18. Jahrhunderts unerträglich war. Unsere Bühnen bilden hievon eine Ausnahme, das Stück erlebt von 1794—1812 45 Aufführungen, eine damals unerhört grosse Zahl. Die glänzende Ausstattung verschlang jedoch bald das Kapital der Directors und die täglichen Einnahmen konnten die riesigen Auslagen nicht decken. Dies verursachte einen materiellen Zusammenbruch. Um die Einnahmen zu vermehren, lässt Busch das sogenannte Kreutzer-Theater errichten, eine Holzbude, wo extemporierte Stücke „Lustspiele zum Sattlachen" aufgeführt wurden, „mit Trompeten- und Paukenschall, und Beleuchtung von Aussen und Innen", wie es die Anschlagzettel melden. Kasperl, die komische Figur, Erfindung des Schauspielers am Leopoldstädter Theater in Wien, Johann Laroche ist der Held der Vorstellungen. Harlekin und Thaddädl kommen neben ihm nur vereinzelt zu Worte. *Don Juan od. Das steinerne Gastmahl, ein Teufelsmärchen mit gut durchgewürzten Lustbarkeiten und kuriosen Sachen* ist ein Repertoirstück dieser Holzbude; die Pantomime vom *Doctor Faust* geht gleichfalls in Scene, ebenso die Parodie *Werther und Lotte im Komödiengassl oder die Zusammenkunft bei den sieben Schwaben.* Auch „nationale Stücke" mit „Sturm und Gefecht" sind hier zu sehen, wie *Die Belagerung von Ofen, eine grosse Geschichte zur Zeit Ludwigs, König von Ungarn wie Soliman eingedrungen war, mit Gefecht, Sturm, Feuerwerk und ungarischem und polnischem Ballet,* und *Die Flüchtlinge in dem Schloss Theben oder Herzog Árpád, Anführer der Ungarn und Bezwinger der Jazigen.* Im Jahre 1804 wird aber die Kreutzerbude wegen Zensurbeschwerden geschlossen, nur gelegentlich der Messen gibt „Franz Stőger, sonst der schielende Kasperl genannt" seine Vorstellungen.

1800—1807 wird die Theaterunternehmung von dem Schauspieler Anton Jandl und dem Kapellmeister Alois Cibulka geleitet, von 1807 an von Cibulka allein. Letzterer hat aber stets mit materiellen Schwierigkeiten zu kämpfen. Der Spielplan wird von Stücken der Wiener Vorstadtbühnen beherrscht. Henslers *Donauweibchen* und Stegmayers *Herr Rochus Pumpernickel* sind die grössten Erfolge. Selbst Shakespeare wird in den von Vorstadtdichtern verfertigten Bearbeitungen gegeben; so *Der Sturm* in Henslers Bearbeitung, als „Volksmärchen" mit Musik von Wenzel Müller, und *Die lustigen Weiber von Windsor* bearbeitet von Stegmayer, unter dem Titel *Die Weiber in Wien.* In der Oper nimmt Mozarts Beliebtheit zu, sein *Don Juan* (1801) wird mit dauerndem Beifall aufgeführt. Sonst beginnt die Herrschaft der französichen Oper. Cherubinis *Wasserträger* wird im Jahre, der Auf-

führung 23-mal wiederholt. Boieldieu, Catel, Méhul, Dalayrac beherrschen den Opernspielplan. Von den deutschen Klassikern wächst Schillers Beliebtheit, obwohl seine Stücke durch die Zensur arg verstümmelt zur Aufführung gelangen. Im Jahre 1808 z. B. werden an 19 Abenden Schillersche Stücke gespielt.

2. Gründung des grossen deutschen Schauspielhauses in Pest.

Die fünfundreissigjährige Epoche von 1812 bis 1847 ist die Zeit des „grossen" Pester Schauspielhauses. Das grosse Theater war der Stolz der Pester und ein sehr charakteristisches Gebäude des alten Pest. Diese äussere Grösse obwohl Quelle seines Aufblühens ist aber für das Theater zugleich tragisch geworden und wurde vielfach die Ursache seines Sturzes.

Der Tag der Eröffnung — der 9. Februar 1812 — bedeutete für die deutsche Schauspielkunst in Pest mehr als eine einfache Umsiedlung in ein neues, glänzenderes Haus. Für das Ausland ist dieser Tag der Geburtstag des deutschen Theaters in Pest. Von dem kleinen Rondellentheater las man bisher nur in Reisebeschreibungen; und wenn auch das geschickte Spiel eines talentvollen Schauspielers die Aufmerksamkeit des Reisenden auf sich zieht, ist die primitive Bühne, die ärmliche Umgebung der Zielpunkt mancher ironischer Bemerkungen. Das neue Haus übertrifft an Grösse sämmtliche deutsche Bühnen und hinsichtlich des Äusseren steht es vollkommen ebenbürtig neben denselben. Die Gäste des Rondellentheaters kamen von den deutschen Provinzbühnen Österreichs und Ungarns, nur selten gastierte ein Schauspieler aus Deutschland, hier sein Glück zu versuchen. Ganz anders geht es in dem neuen Theater zu. Deutschlands grösste Schauspieler und Sänger treten hier in beinahe ununterbrochener Reihe als Gäste des berühmten, grossen Hauses auf.

Dieses grosse Theater ist aber als Frucht langer Arbeit entstanden. Die Idee desselben stammt von Josef II. Er erkannte die Bedeutung der zentralen Lage Pests und wollte hier ein deutsches Kulturzentrum gründen. Nachdem das Ofner Burgtheater, seine erste Gründung dieser Art entstanden ist, befleissigt er den Bau des grösser angelegten Pester Theaters. Mit seinem Tode stockt die Durchführung des Planes; doch als im Jahre 1790 das Ungartum zum Schutze seiner Kultur und der nationalen Sprache in die Schranken tritt, taucht in Regierungskreisen auch die Idee dieses Theaterbaues neuerdings auf. Das deutsche Theater in Pest soll die Hochburg gegen die nationalen Bewegungen der Ungarn werden. Die Verwirklichung des Planes jedoch muss infolge der Napoleonischen Kriege und des ständigen Zögerns des Pester Stadtrates verschoben werden; letzterer scheut nämlich die Baukosten und will das notwendige riesige Kapital nicht in das materiell voraussichtlich ganz unsichere Unternehmen einlegen. Baron Ladislaus von Orczy bietet bereits 1791 ein Grundstück zum Theaterbau an, doch die Grundsteinlegung erfolgt erst im Jahre 1808. Der Zeitraum zwischen 1791 und 1808 vergeht mit Entwürfen, Kostenberechnungen und unnützem Aktenwechsel der zuständigen Behörden.

Der endgültige Entwurf ist die Arbeit des Wiener Hofarchitekten Johann Aman; der Pester Baumeister Michael Pollak legt den Grund, Hild, ebenfalls Baumeister in Pest beaufsichtigt den Bau. Das Theater wurde im klassizisierenden Stil des angehenden 19. Jhdts erbaut. Den Bilderschmuck der Fassade verfertigten die Wiener Bildhauer Klieber, Berringer und Vogl. Von dem ganzen Bau sind nur vier Musenfiguren erhalten.

Das Theater sollte am 12. Februar 1812, am Geburtstage von Kaiser Franz eröffnet werden; da aber dieser Tag auf Aschermittwoch fiel, wurde die Festlichkeit auf den 9. desselben Monats verlegt. Bei Kotzebue wurde ein Gelegenheitsstück bestellt und kein minderer als Beethoven setzte das Vorspiel und Nachspiel in Musik; diese: *Ungarns erster Wohltäter* und *Die Ruinen von Athen* gelangten auch zur Aufführung. Das Kotzebuesche Stück aber, *Belas Flucht* betitelt, wurde von der Zensur verboten, da es von einer leidenschaftlichen Begeisterung für das Ungartum erfüllt war; auch der Stoff: ein von dem Herrscher schwer verletzter ungarischer Edelmann wird in der Gefahr zum Retter des Herrscherhauses — schien eine Anspielung auf die Flucht der königlichen Familie während der napoleonischen Kriege zu enthalten. Statt dieses Stückes wurde das Drama eines unbekannten Verfassers *Die Erhebung von Pest zur königlichen Freystadt* gegeben.

Die Eröffnungsvorstellung war glänzend, die Häuser der umliegenden Strassen waren beleuchtet zum Zeichen dessen, dass die Einwohnerschaft von Pest diesem Tage eine grosse Bedeutung beimass. Die Direction spricht in einer Kundmachung von dem Beginn einer neuen Epoche in der Geschichte des Pester Theaters und verspricht, auch in diesen schweren Zeiten allen Erwartungen Genüge zu leisten, welche das glänzende Haus erweckt. Es zeigte sich jedoch bald, dass diese Versprechungen leere Worte blieben. Bald nach der Eröffnung bemerkte man die Spuren einer materiellen Krise. Die Ursachen derselben lagen in der vielgepriesenen äusseren Grösse.

Pest zählte im Jahre 1810 im ganzen 33.000 Einwohner; wie hätte diese Einwohnerschaft dem Theater täglich 3500 Zuschauer liefern können! Die Einwohnerzahl vermehrt sich zwar fabelhaft schnell, aber auch die Zahl der Theater; bald wetteifern in Pest und Ofen fünf Theater um die Gunst des Publikums. In der kleinen Stadt konnte die grosse Zahl der Zuschauer nur durch die Inanspruchnahme der verschiedensten Gesellschaftsschichten zusammengebracht werden. Wo waren die Mittel zu finden, um das Interesse dieser heterogenen Masse dauernd zu fesseln?

Die materielle Ruine des Theaters bedeutet aber keine geistige zugleich. Im Gegenteil: an dem materiellen Zusammenbruch hat die Bestrebung der Unternehmer, das Theater auf ziemlich hohem Niveau zu erhalten, grossen Anteil. Oft begegnen wir in der Geschichte dieses Theaters hohem Streben, kühnen Plänen, denen aber immer ein grosser Zusammensturz folgt. Im ganzen findet man aber doch eine Entwicklung und am Ende der dreissiger Jahre eine kurze Blüte. Diese Entwicklung gleicht einer aufsteigenden Wellenlinie.

Die Eröffnungsvorstellung ist für den Charakter des neuen Theaters symbolisch: im Text Kotzebue und in der Musik Beethoven; neben den Grössten der Tonkunst die graue Schar der unbedeutenden Bühnenschriftsteller. Diesem Theater wurde das Schicksal derjenigen Bühnen zuteil, welche zugleich die Oper und das rezitierende

Schauspiel pflegten: das Musikdrama verschlang das gesprochene Stück. Neben diesem allgemeinen Grund hat der Opernkult des Pester Theaters auch noch einen besonderen. Das neue Haus war nämlich akustisch ganz verfehlt. Der Erbauer, Aman ist bald genötigt sich gegen die Angriffe zu verteidigen, welche man gegen ihn wegen dieses grossen Fehlers richtete. Er behauptete, die Ursache der schlechten Akustik liege darin, dass das geplante Redoutengebäude nicht zugleich aufgebaut wurde. Nach dem im Jahre 1832 erfolgten Aufbau desselben verbesserten sich tatsächlich die Verhältnisse, der dramatische Schauspieler hatte jedoch bis zum Ende mit dem riesigen Raume zu kämpfen. Vor allem mussten die Gattungen, welche den wertvollsten Bestandteil des alten Repertoires bildeten, das bürgerliche Drama und das höhere Lustspiel einen wesentlichen Teil ihrer Wirkung einbüssen. Diese auf intime Wirkungen berechneten Stücke, welche den mittelmässigen Schauspielern die beste Schule gaben, werden im Repertoire des grossen Theaters immer spärlicher vertreten. Das klassische Repertoire leidet noch mehr unter dieser fatalen Grösse des Theaterraumes. Woher soll man in dem kleinen Pest 3500 Zuschauer hernehmen, die Shakespeare's Stücke geniessen können? Diese geistige Elite, welcher Shakespeare ein wirkliches Bedürfnis war, hätte wohl ein kleineres Theater gefüllt, hier genügte beinahe eine Ecke des grossen Zuschauerraumes um diese kleine Schar zu fassen. Massenanziehungsmittel müssen verwendet werden. Schillers Räuber füllen nur dann das Haus, wenn Guerras Zirkus mit Pferden auf dem Theater einherzieht. Spektakeln, Neuigkeiten oder Gastspiele zogen das grösste Publikum an; bei der Aufführung klassischer Meisterwerke konnte nur das Gastspiel eines grossen Schauspielers als Anziehungsmittel angebracht werden. Die Gäste sind stets die Hauptstützen der klassischen Aufführungen unseres Theaters. Auch die stets sich vermehrende Zahl der ungarischen Einwohnerschaft trägt dazu wesentlich bei, dass mit den Jahren die internationale Oper mehr Anziehungskraft besitzt, als das deutsche Drama.

Um eine beliebte Wendung der damaligen Theaterkritik zu gebrauchen — trauerte die dramatische Muse immitten der Fröhlichkeit des Eröffnungsfestes.

3. Verwaltung der Bühnen.

Zu Beginn des 19. Jahrhunderts steigert sich das Interesse für das Theaterwesen zu einer wahren Theatermanie. Die europäische Welle schlägt auch nach Ungarn über. In Wien übernimmt 1807 die Leitung der Theater eine Gesellschaft von Aristokraten, in welcher die ungarischen Magnaten eine grosse Rolle spielen. Von 1814 an pachtet Graf Ferdinand Pálffy die drei grössten Thaeter Wiens. Es scheint jetzt für einen ungarischen Edelmann nicht mehr unwürdig zu sein, die Direction des glänzenden Pester Theaters zu übernehmen und in das Erbe Pester Bürger und armer Schauspieler zu treten. Es folgt nun die Epoche der vornehmen Pächter, bis Marcus von Szentiványi, Paul von Gyürky, Graf Paul Ráday, Graf Franz Brunszvik, Michael von Bodor und eine grösstenteils aus Aristokraten bestehende Gesellschaft ihr Vermögen durch diese Unternehmung verlieren.

Marcus von Szentiványi und Paul von Gyürky übernahmen bereits vor der Erbauung des grossen Theaters die Leitung des Theaterswesens in Pest und Ofen. Ihr Hauptaugenmerk war natürlich auf das grosse neue Haus gerichtet; doch laut höherer Verordnung konnten die Theater von Ofen und Pest nur zusammen verpachtet werden. Der Pachtbetrag betrug in Pest 9000, in Ofen 3000 Gulden.

Die neuen Pachtunternehmer gaben dem Theater eine neue Verwaltung. Die Wiener Hoftheater waren ihre Vorbilder. An der Spitze des Unternehmens steht die Oberdirection, von welcher das „Conseil" und die Regie abhängig ist. Es war eine recht bureaukratische und schwerfällige Administration, eines Hoftheaters würdig, doch ohne die materiellen Hilfsquellen desselben. Und das grosse Haus verschlang grosse Summen; der Pachtzins allein war schon sehr hoch; die Beleuchtung des riesigen Raumes, die neuen, grossen Dekorazionen — denn die der kleinen Rondellenbühne waren in dem grossen Hause überhaupt nicht verwendbar, — die Bezahlung des grossen Personals nahmen ungeheure Beträge in Anspruch. Hiezu kam eine sehr kostspielige Auszeichnung: Kaiser Franz I. besuchte das Theater mit dem Kaiser von Russland und dem König von Preussen; dieser einzige Abend kostete den Pächtern 9000 Gulden, denn es war freier Eintritt für eingeladene Gäste. Die Gastspiele waren aber das Allerkostspieligste. Denn die Pächter arbeiteten mit anspruchsvollen Gästen; Frau Campi erhielt für ein Gastspiel 200 Gulden W. W., täglich 6 Gulden für ihre Verpflegung, dazu Reisegeld und Equipage. Die kostspieligen Gäste hatten die Aufgabe, die grossen Lücken im Repertoire und im ständigen Personal auszufüllen; umso auffallender aber war das niedrige Niveau des Theaters, wenn keine Gäste dawaren. Das Theater besass zwar Sängerinnen ersten Ranges, Elise Fischer und besonders Frau Karoline Seidler-Wranitzky, die spätere preussische Kammersängerin. Eine gute erste Sängerin macht aber keine gute Oper und glänzende Gäste kein gutes Theater. Die Pächter wollten den Mangel an Fachkenntnis mit Geld ersetzen und machten dabei recht schlechte Geschäfte. Die wahre Organisation des neuen Theaters beginnt erst der zweite Pachtunternehmer, Paul Graf von Ráday.

Der Pachtzins wurde beträchtlich vermindert. Ráday übernimmt die Leitung der Theater auf 3 Jahre (1815—1818); er bezahlt in Ofen 2400, in Pest 6600 Gulden. Die Hoffnungen, die man an das neue Theater knüpfte, haben sich in materieller Hinsicht überhaupt nicht erfüllt und niemand bot mehr für ein so unsicheres Unternehmen an.

Ráday ist der erste Unternehmer, der mit einem bestimmten Programm an seine Arbeit heranging. In diesem Programm kommt die Persönlichkeit eines gebildeten Mannes von grossem Stil zum Ausdruck. Das Hauptgewicht legt er auf das gesprochene Drama. Er ist dessen wohl bewusst, dass das Pester Theater sich für Conversationsstücke überhaupt nicht eignet; hier sollen Opern und Spektakelstücke gegeben werden. In dem lieblichen, intimen kleinen Ofner Burgtheater dagegen können die Ersteren mit Erfolg aufgeführt werden. Dieses Haus war ihm, einem Mann von Geschmack lieber, als das ungeheure Gebäude in Pest. Er beginnt seine Wirksamkeit mit der Renovierung des während der Pachtzeit seiner Vorgänger ganz verwahrlosten Ofner Hauses. Im Winter hält er eine Wohnung für die Schauspieler in Ofen und lässt die besten dramatischen Künstler hier wohnen; wenn

der Eisstoss an der Donau begann und die Schiffbrücke ausgehoben werden musste, gab man in Ofen nur dramatische Vorstellungen. Vor Rádays Pachtzeit fuhren die Schauspieler in Kähnen durch die Donau und diese Überfahrt war bei dem Eisstoss recht gefahrvoll. — Ráday machte den Gastspielen und damit dem Virtuosentum ein Ende. Dagegen taucht in seinem Programm der Gedanke des abgerundeten Zusammenspiels auf. Er legte auch auf das zeitgemässe stilvolle Kostüm Gewicht, er organisierte das Chorpersonal, sonderte die Rollenfächer ab, hielt Leseproben, Hauptproben ganz der Vorstellung getreu, liess Scenarien verfertigen, (S. Scenarium zu dem Trauerspiel Emilia Galotti. Anhang I.) hob das Niveau des Repertoires. Er legte den Grundstein zu einer ferneren Entwicklung — aber seine unmittelbaren Nachfolger versäumten es auf diesem Grund weiterzubauen.

Für Ráday war die Theaterpachtung kein geschäftliches Unternehmen. Die Leidenschaft für das Theater war ihm Lebensgehalt. Nachdem seine Pachtzeit zu Ende ging, wollte er dieselbe verlängern. Aber Graf Franz Brunszvik und Michael von Bodor boten eine grössere Pachtsumme an, in der Hoffnung dadurch gute Geschäfte zu machen; sie wussten es nicht, dass es ihrem Vorgänger nur mit der grössten Sparsamkeit möglich war, sein Unternehmen mit Gewinn abzuschliessen. Ráday erkannte klar, dass er nicht mehr anbieten kann; so erhielten Brunszvik und Bodor die Pachtung. Zunächst wollten sie von Ráday seine Dekorationen und Garderobe abkaufen, aber da sie wussten, dass hier für Theaterbedarfgegenstände keine Nachfrage ist, boten sie recht wenig an. Ráday ging auf das Geschäft nicht ein, und sie fanden sich in der grössten Verlegenheit; die beliebtesten Stücke konnten einstweilen mangels Ausstattung nicht gegeben werden. Ferner besassen sie keine Erfahrungen, keine Fachkenntnisse und warfen bald das von Ráday ausgebaute System um. Ihre Aufmerksamkeit ist bloss auf Oper und Ballet gerichtet. Eine glänzend bezahlte Opernprimadonna wird engagirt. Aber von Rollenfächern und Proben ist keine Rede mehr. Frau Müllner, die während Rádays Direktion Heldinnen spielte, wirft empört die ihr in Kringsteiners Parodie *Romeo und Julie* zugeteilte Rolle zurück, mit der Behauptung, sie könne nicht den einen Tag die Elisabeth, den anderen betrunkene Weiber spielen; „denn es gibt einen Unterschied zwischen Künstlern und Quodlibet-Individuen". Die Opernsängerin Elise Pfeifer beklagt sich, dass man ihr eine Rolle den Tag vor der Vorstellung zuschickte und diese ohne Probe forderte. Die plumpsten Schnitzer werden bei der Inscenirung begangen. Ein recht buntes Repertoire wird geboten ohne System; man versucht Alles; die grosse Bühne wird zu athletischen Productionen benutzt; Francke, der nordische Herkules, die Cirkusgesellschaften von Bevilacqua und Philadelphia geben hier ihre Kunst zum Besten; aber Alles ist vergebens, der materielle Zusammenbruch ist unvermeidlich.

Diese unglückliche Direction diskreditierte die Theater und niemand bietet mehr einen erhöhten Pachtbetrag an; es will überhaupt niemand die Theater in Pacht nehmen. Der Pester Stadtmagistrat trägt die Theater dem einstigen Unternehmer Marcus von Szentiványi ohne Pachtzinsen an, er nimmt sie jedoch selbst ohne materielle Gegenleistung nicht mehr an. Die Bürgerschaft gründet eine Aktiengesellschaft um den Theaterbetrieb aufrecht erhalten zu können; ein

Zeichen, dass das Theater hier schon ein unentbehrliches Bedürfnis geworden ist. An der Spitze der Gesellschaft steht ein Ausschuss von 12 Mitgliedern; die Vorsteher desselben sind Paul Graf von Ráday und Marcus von Szentiványi. Ihre Wirksamkeit beginnt mit grossen Hoffnungen; doch bereits am Ende des ersten Jahres ist das Grundkapital erschöpft, der Ausschuss dankt ab; der neue Präsident, Baron Lorenz von Orczy ist auch ein wahrer Theaterfreund und sachkundiger Mann; aber mangels materieller Hilfsmittel kann der zweite Ausschuss ebensowenig, oder noch weniger erreichen, als der erste. Die nun folgenden zwei Jahre der Aktiengesellschaft sind eine Reihe von materiellen Kämpfen. Bei solcher materieller Unsicherheit und bei einer stets wechselnden Leitung konnte das Theaterwesen nicht aufblühen.

Schliesslich verpfändet die Aktiengesellschaft ihren Fond an Dekorationen und die Garderobe an den Pester Magistrat um weiter ein kümmerliches Dasein fristen zu können.

Bedeutend leichter war es nach der Auflösung der Aktiengesellschaft einen Pächter zu finden. Einerseits deshalb, weil die Leitung des Theaterwesens von der in Ofen getrennt wurde. Das Ofner Theater war ja nur eine Last für den Pächter; die Ofner Bürgerschaft ist überhaupt kein Theaterpublikum. Auch das Theater war in einem sehr verwahrlosten Zustande. Dieselben Stücke, die hier gegeben wurden, konnte man übrigens im grossen Pester Theater mit besserer Ausstattung sehen; denn seit Rádays Direction war von einer Pflege des Ofner Theaters, von einem selbständigen. stilvollen Spielplan überhaupt nicht die Rede. Anderseits gehören zu dem zu verpachtenden Pester Theater von nun an auch Dekorationen und eine Garderobe, welche von der Actiengesellschaft verpfändet wurden. Vom Jahr 1824 an wird die Pachtung dem Schauspieler Fedor Grimm und dem Tenoristen Anton Babnigg auf drei Jahre überlassen; vom Jahre 1827 an führt Grimm die Direction 9 Jahre allein bis 1836 weiter.

Mit Grimms Direction beginnt eine neue Epoche in der Geschichte des Pester Theaters; zum erstenmale gerät die Leitung aus den Händen vornehmer Dilettanten in die fachkundiger Schauspieler, die zuweilen einen engeren Gesichtskreis, aber wohl mehr praktischen Sinn besitzen. Grimm ist auch der erste, der es versteht das Geschäft mit Gewinn abzuschliessen. Er ist als Schauspieler ein recht tüchtiger Künstler, im Leben ein sehr geschickter Mensch, in seinem Charakter wie in seinem Rollenfach ein wenig Intrigant. Aber seine materiellen Erfolge verdankte er nicht nur seiner Geschicklichkeit, sondern dem Umstande, dass Pest in den letzten Jahren fabelhaft schnell zu einer bedeutenden Handelsstadt emporblühte. Ein sehr grosses Kapital legte er allerdings nicht in seine Unternehmung. Von neuen Dekorationen, von einer Bereicherung der Garderobe ist gar keine Rede mehr. Während seiner Schauspielerlaufbahn hatte er genügend Gelegenheit das Publikum kennen zu lernen und besass Beweglichkeit genug um den augenblicklichen Launen des Publikums nachzukommen. Einheitliche künstlerische Gesichtspunkte kommen in seiner Leitung nicht zur Geltung; nur in dem einen ist er ständig: er sucht stets neue Mittel um das Publikum zu fesseln, doch in diesen Mitteln ist er gar nicht wählerisch. Das ist die einzige Möglichkeit ein Theater, welches von keinem öffentlichen Fond unterstützt wird, mit Gewinn zu leiten. Statt teurer Dekorationen befriedigen jetzt die billigeren Schlacht-

scenen zu Fuss und Pferd die Schaulust des Publikums; Bestiendarsteller und die „lebende Bühne" eine Erfindung des Wiener Theaterunternehmers Carl sorgen für Sensation; die lebende Bühne besteht darin, dass statt Kulissen ausgehackte Bäume die Dekorationen bilden. Es gelang ihm einige Schauspieler ersten Ranges dauernd an sein Theater zu fesseln, so die Sängerinnen Karoline Mink und Agnese Schebest, die Lokalsängerin Julie Walla, und eine sehr beliebte Schauspielerin Klara Grill. Diese waren die Lieblinge des Publikums. Ihre Umgebung war aber recht mittelmässig, hauptsächlich was das dramatische Personal betrifft. Die Hauptstützen des klassischen Repertoires waren die Gäste, grösstenteils Mitglieder des Wiener Hofburgtheaters.

Nach dem Jahre 1836 will aber Grimm die Pachtung des Theaters nicht mehr behalten. Er befürchtet die Konkurrenz des im Jahre 1837 zu eröffnenden ungarischen Nationaltheaters. Doch das Pester Theater hat jetzt bereits den Ruf, eine wahre Goldgrube zu sein, und eine ganze Schar von Unternehmern wetteifert um die Pachtung. Unter diesen befinden sich auch die Hofschauspieler Rettich und Pauli. Doch nicht sie sind es, die das Unternehmen erhalten, sondern der Wiener Seidenfabrikant Alexander Schmidt, ein echter Kunstmäcen, gebildet, freigiebig und von feinem Geschmack. Es war auch höchste Zeit, dass in diese Unternehmung wieder ein frisches Kapital gebracht werde, denn das Pester Theater sah nach der Pachtzeit des sparsamen Grimm recht verwahrlost aus. Schmidt lässt den Zuschauerraum glänzend renovieren und stellt den Maler Hermann Neefe, ein Mitglied der Wiener Akademie der bildenden Künste als Theatermaler an, der auch einen neuen Theatervorhang malt. (S. die farbige Abbildung Nr. 1.) Er engagirt ferner einen ausgezeichneten Spielleiter, und vor allem ein Personal ersten Ranges, den Sänger Oberhofer, Peter Stoll, die weltberühmte Sängerin Henriette Carl, die Schauspieler Ludwig Dessoir und Josef Wagner, den Lokalkomiker Karl Mathias Rott; er organisiert ein Orchester, das dem der Wiener Hofoper nicht unwürdig gewesen wäre, glänzende Chöre, vorzügliches Balletpersonal. Im Stadtwäldchen lässt Schmidt ein glänzend und geschmackvoll ausgestattetes Sommertheater erbauen, das eine Vorstadtbühne zu ersetzen und so mittelbar das Niveau des grossen Theaters zu heben berufen ist.

Die Unternehmung verschlang aber bald das Vermögen des freigiebigen Direktors. Sein Beispiel zeigte die oberste Grenzlinie, zu der das Niveau des Theaters gehoben werden konnte. Er wollte alles Schöne bieten, was in Wien von zwei Hoftheatern und drei Vorstadtbühnen geleistet wurde, besass aber nur eine Privatbühne. Hiezu kamen noch äussere Umstände; das neue Nationaltheater begann eine gefährliche Konkurrenz zu machen; dazu kam im Jahre 1838 die grosse Überschwemmung. Das Wasser drang in den Zuschauerraum, das Theater musste 6 Wochen lang gesperrt bleiben und auch später fürchtete man noch lang das feucht gebliebene Haus zu besuchen. Das ungarische Nationaltheater in der Josefvorstadt dagegen blieb von der Überschwemmung viel mehr verschont. Der grosse Zusammenbruch des Pester Theaters erfolgt auf einmal. Die besten Mitglieder retten sich vom untergehenden Schiff und nach dem schönen, gewählten Repertoire, nach glänzend ausgestatteten und künstlerisch ausgeführten Vorstellungen kommen die Tierkomödien

statt der glänzenden einheimischen Oper mittelmässige italienische Gesellschaften als Gäste. Henriette Carl und Jenny Lutzer sind schon die Gäste des ungarischen Nationaltheaters. Schmidt wird für zahlungsunfähig erklärt; die Stadt übernimmt die interime Leitung des Theaters, das wieder von Tag zu Tag vegetiert, bis Gustav Ritter von Franck und Josef Schall von Falkenforst, mit seinem Schauspielernamen Forst, im Jahre 1841 die Leitung das Theaters übernehmen. Franck tritt bald aus der Direktion und Forst bleibt der alleinige Leiter.

Forst hat überhaupt kein Kapital um es in sein Geschäft zu legen. Er ist im Gegenteil ein Abenteurer, der hiemit sein Glück versuchen will. Ein geschickter Mensch ist er allerdings; denn trotz der Unzufriedenheit des Publikums, trotz der Angriffe der Presse, der Konkurrenz des ungarischen Theaters gelingt es ihm seine Unternehmung mit materiellem Erfolg zu führen. Das Theater ist sehr oft ein Schauplatz von Skandalen. Die bejahrte einstige Opernprimadonna Mink fordert auf Grund ihrer Freundschaft mit Forst eine Alleinherrschaft auf dem Theater und keine andere Sängerin von Bedeutung darf neben ihr eine grössere Rolle haben. Dies hat den gänzlichen Verfall der Oper zur Folge. Die berühmte deutsche Oper in Pest wird von der ungarischen überboten. Der Schwerpunkt des deutschen Theaters beginnt jetzt das Drama zu sein. Da im Nationaltheater nur in ungarischer Sprache gespielt werden kann, sind die grössten dramatischen Schauspieler Deutschlands nur die Gäste des deutschen Theaters; die berühmten Opernsänger treten dagegen im Nationaltheater auf. Forst arbeitet ferner mit allerlei Sensationen. Sein grösster Schlager war das Auftreten der „göttlichen" Fanny Elssler, deren Gastspiel sein Unternehmen vom Zusammenbruch rettete. Die Alltagsaufführungen ohne Gäste werden kaum besucht. Forst will die Zahl der Zuschauer dadurch vermehren, dass er den Zuschauerraum mit einem Heizungsapparat versehen lässt; denn in dem ungeheuren Lokal herrschte im Winter eine unerträgliche Kälte. Der Heizungsapparat hatte nicht viel Erfolg; die grösste Wärme, die man damit erreichen konnte, war 7 Grad. Es herrschte aber in Pest die allgemeine Meinung, dass dieser Apparat die Ursache des Brandes war, welcher das grosse Haus am 2. Februar 1847 vernichtete. Hiemit hat das deutsche Theater in Pest seine leitende Rolle endgültig verloren. Das deutsche Theater findet von nun an einstweilen in einem Holzgebäude Unterkunft, wo man stets die Feuergefahr befürchtet; aber nach dem Freiheitskriege von 1848 gehört jede Sympathie dem Ungartum und damit dem ungarischen Theater.

Die Geschichte des deutschen Theaters in Ofen ist seit der Scheidung von dem Pester ein schwerer Kampf ums Dasein. Philipp Zöllner, der Lokalkomiker des Pester Theaters versucht zweimal die Direktion, verliert aber daran sein ganzes Kapital; er ist auch nicht der Mann, der es verstanden hätte bei dem Ofner Publikum Erfolge zu erzielen, da er das Theater zu einer Pflegestätte Wiener Vorstadtdramatik verwandelte. Auch Nicolaus Alois Hölzel, ein talentirter Schauspieler der Pester Bühne versucht sein Glück mit dieser Unternehmung. Er hat gutes Repertoire, ist selbst ein tüchtiger Künstler, lässt neue Dekorationen verfertigen, aber mangels Unterstützung vermag er sein Unternehmen kaum ein Jahrlang zu führen. Sein Nachfolger Gustav Laddey, ein guter Schauspieler wie Hölzel, beginnt

seine Direktion mit grossen Hoffnungen. Er erhält von der Stadt Ofen eine Unterstützung von 5000 Gulden; diese „Verschwendung" findet auch höheren Ortes Missbilligung. Aber die kleine Hilfe reicht nur für eine recht kurze Zeit. Laddey kultiviert wieder das gesprochene Schauspiel, gute Vorstellungen klassischer Stücke folgen einander. Er besitzt ein tüchtiges Personal; doch all dies vermag ihn von dem materiellen Zusammenbruch nicht zu retten. Die ihm folgenden Unternehmer, die Schauspieler Padewieth, Sauermann, Hörnstein und Grosz, später Alois Zwonecsek, vormaliger Direktor des Brünner Theaters scheitern gleich am Beginn ihrer Unternehmung. Natürlich hatte diese materielle Unsicherheit den gänzlichen Verfall des Ofner Theaters zur Folge. Kein besserer Schauspieler wollte hier von nun an ein Engagement annehmen, da er in demselben keine sichere materielle Grundlage sehen konnte. Nach Zwonecsek, der schon nach einem Jahr das Unternehmen aufgeben musste, fand sich überhaupt kein deutscher Pächter mehr. Da versuchen es hier die ungarischen Schauspieler, doch ihr Versuch ist auch nur von kurzem Erfolg. 1837 pachtet Nötzl das Theater, und seine Direktion währt am längsten, er führe sie 5 Jahre lang. Diese lange Pachtzeit hat er aber dem kleinen Sommertheater zu verdanken, das er in der Christinenstadt eröffnet. Dieses Theater ist auf das Pester Publikum berechnet, das an schönen Sommertagen gerne einen Ausflug nach Ofen macht. Er fand hiemit das einzige noch heute angewandte Mittel, womit in Ofen das Theaterwesen aufrecht zu erhalten ist. Im Burgtheater kultiviert Nötzl das bürgerliche Drama des ausgehenden 18. Jahrhunderts, welches noch nicht mit Ausstattung arbeitet und welches so sehr zu dem kleinen Theater passt. Er spielte selbst stets mit, legte ein grosses Gewicht auf das stilvolle Zusammenspiel; die neue Schauspielergeneration jedoch hat sich zu sehr an das chargirte Spiel in den neueren dramatischen Produkten gewöhnt.

Nötzls Nachfolger, Ignaz Huber begnügt sich wieder nicht mit dem Schauspiel, verfällt wieder auf den alten Fehler hier Opern spielen zu wollen. Er steckt viel Geld in diese Opernvorstellungen, kann aber mit den beiden Opern in Pest garnicht konkurrieren. Nach Nötzls Beispiel hält auch er ein Sommertheater; doch bleibt er nicht mehr in den alten bescheidenen Schranken. Er lässt im Horváth-Garten ein neues, hübsches Haus erbauen, das auch von den Pestern sehr besucht wird, aber die Einnahmen decken die grossen Baukosten doch nicht. Nun übernimmt ein Gläubiger Hubers, der Pester Schlossermeister Johann Michel die Pachtung; er ist aber ein ganz ungebildeter Mensch und der Theaterleitung unfähig. Schliesslich, übernimmt 1846 Alexander Schmidt, der einstige Pester Theaterpächter die Leitung der Ofner Theater. Es scheint eine neue goldene Zeit zu kommen; Schmidt erlebt den Brand des grossen Pester Theaters; die Pester deutschen Schauspieler finden Obdach bei ihm. Nun kommt aber der Freiheitskrieg im Jahre 1848 und nimmt diesem unglücklichen Theaterenthusiasten, was ihm die Donau verschont hat. Das Theater in Ofen jedoch erlebt unter seiner Leitung die hier erreichbare höchste Blüte.

4. Der Spielplan.

Der Spielplan der deutschen Bühnen in Pest und Ofen hatte zu dieser Zeit keinen einheitlichen Charakter. Die Nähe Wiens, der grössten deutschen Theaterstadt war für die Gestaltung des Spielplans von entscheidendem Einfluss. Wien hatte aber damals zwei Hoftheater und drei Vorstadtbühnen; Pest und Ofen besassen dagegen je ein Theater. Diese sollten Alles bieten, was dort fünf Theater leisteten. Der Spielplan war demnach natürlicher Weise recht kunterbunt, Shakespeares und Schillers Werken folgten die gehaltlosesten Bühnenprodukte. Neben Wiens Einfluss kam noch die Einwirkung der immer mehr aufblühenden ungarischen Bühne zur Geltung, die weither kommenden Gäste vermittelten den Einfluss anderer deutschen Bühnen; wie z, B. die Gastspiele Moriz Rotts und des Beckmannschen Ehepaares in den vierziger Jahren den der Berliner Theater.

In den ersten Jahren stiess die Gestaltung des Spielplans auf die grössten Schwierigkeiten. Man brachte manche Traditionen von der kleinen Rondellenbühne — das Repertoire des grossenTheaters aber musste einen ganz anderen Charakter haben. Die Rondelle war eine intime Bühne, für Conversationsstücke geeignet; hier war demnach der Einfluss des Burgtheaters überwiegend. Das neue Haus mit seiner grossen Bühne und dem ungeheuren Zuschauerraum eignete sich mehr für Spektakelstücke und das Vorbild des grossen Theaters an der Wien wurde nun in der Bildung des Spielplans massgebend.

Die ersten Pächter, Szentiványi und Gyürky legten das Hauptgewicht auf die Oper. Auch hierin ist der Einfluss der grossen Musikstadt Wien bemerkbar. Es war auch eine recht schwere Aufgabe in dieser Zeit gute Stücke zu finden, denn der Anfang des 19. Jahrhunderts ist in der Bühnenliteratur eine Epigonenzeit. Die erste Blütezeit der italienischen Oper ist schon vorbei, der zukünftige Abgott des neuen Theaters, Rossini, komponiert erst seine Jugendwerke. Von den französischen Opernkomponisten brachten Méhul, Grétry, Boieldieu, Dalayrac ihre besten Produkte schon in der vorigen Epoche, die neue französische Oper dagegen, die Werke Aubers, Meyerbeers und Halévys waren nur eine Verheissung für die Zukunft. Die Zeit des grossen Mozart-Enthusiasmus ist vorbei und Carl Maria Weber ist noch nicht angekommen. Dieselben Zustände sind auch in dem Drama zu finden. Die Romantik war für die Bühne unfruchtbar, die grossen Bühnenpraktiker Iffland und Kotzebue verloren bereits ihren Anhang im Publikum. Dieselben Misstände sind auf dem Gebiete des Wiener Lokalstückes bemerkbar. Die ersten Vertreter dieser Gattung, Hafner, Perinet, Hensler verstummten bereits, die Zeit des Raimundkultes ist noch nicht da. Gleich, Meisl, Bäuerle sind hervorragende Namen in der grauen Schar der heutzutage schon völlig unbekannten Bühnenschriftsteller.

In den ersten Jahren ist sowohl im neuen Theater, als auch in der kleinen Rondelle Mozart der beliebteste Komponist. Die erfolgreichsten Opernneuigkeiten jedoch kommen zu dieser Zeit aus Paris. Cherubini, Méhul, Isouard, Boieldieu sind noch immer beliebt, die grössten Erfolge aber bringt doch die heroische Oper. Als erstes Werk dieser Gattung wird hier Spontinis Vestalin mit grossem Dekorationsaufwand gegeben; das Stück bot zur Entfaltung von

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Triumphzügen und militärischen Productionen Gelegenheit genug und kam auf diese Weise auf der grossen Bühne zu voller Geltung. Auch die Pester Kapellmeister komponieren fleissig, so Tuczek und besonders Kleinheinz, dessen *Harald* das eifrige Studium von Glucks Werken zeigt. *Ines und Pedro*, eine Oper des ebenfalls Pester Kapellmeisters Spech rief dagegen sehr verschiedene Urteile hervor.

Die Zeit des eigentlichen Opernkultes ist jedoch noch nicht angekommen. Prächtige Dekorationen machen die gute Oper garnicht aus; und ausser der ersten Sängerin besitzt das Pester Theater zu dieser Zeit noch keine Sänger ersten Ranges. Das Opernpersonal ist von dem Schauspielpersonal garnicht gesondert, es gibt vielmehr nur Schauspieler, die im Notfalle auch singen. Das Singspiel ist demnach den Kräfte des Theaters mehr angemessen. Himmels *Fanchon* hat einen sehr grossen Erfolg, der grösste Schlager der Szentiványischen Direction ist aber Stegmayers *Die Familie Pumpernickel* und *Pumpernickels Hochzeitstag*.

Die grössten Erfolge des dramatischen Spielplanes sind Zieglers *Parteiwut* und Körners *Zriny*. Letzteres ist das einzige Schauspiel, das das leere Haus zu füllen vermag, zumal wegen seines ungarischen Stoffes.

Grosse Anziehungskraft besitzen die Aktualitäten, die sich auf die Napoleonischen Kriege beziehen. Auch in Pest wird ein anonymes Stück dieser Art geschrieben: *Der 31. März in Paris*.

Die Klassiker der neuen Bühne sind gleich jenen der alten Shakespeare und Schiller. In Shakespeares und Schillers Stücken treten auch die meisten Gäste auf. Ohne Gäste werden während Szentiványis und Gyürkys Direction *König Lear* zweimal, *Hamlet* und *Macbeth* nur je einmal gespielt. *Macbeth*, das beliebteste Shakespearesche Drama des Rondellentheaters verliert jetzt an Beliebtheit. Die Ursache dessen ist, dass anstatt der alten Prosabearbeitung jetzt Schillers Übersetzung gegeben wurde, welche die Shakespearesche Sprache im Gewande der Schillerschen Rhetorik erscheinen lässt. Die alte Bearbeitung war kürzer; aber das Publikum wollte auf die beliebte Begleitungsmusik des einstigen Pester Kapellmeisters Gallus nicht verzichten und dadurch wurde die Darstellung sehr in die Länge gezogen.

Die Reihe der von dem Rondellentheater herübergebrachten Schillerschen Stücke: *Die Räuber, Fiesko, Kabale und Liebe, Maria Stuart* und *Die Jungfrau von Orléans* schlossen sich noch zwei neue: *Wilhelm Tell* und *Don Carlos* an. Aber die Ausstattung ist weit nicht so glänzend, wie bei den Opern. In *Wilhelm Tell* wird die Gelegenheit zur Gestaltung schöner Bühnenbilder ganz unausgebeutet gelassen; auch die Schauspieler beherrschen die Jambensprache garnicht. Dies wird erst unter Rádays Direction erreicht.

Graf Paul von Rádays Pachtzeit war — wie schon erwähnt — eine Renaissance des von den vorhergehenden Pächtern vernachlässigten Schauspiels. Bei seinem Direktionsantritt bittet Ráday die Ratschläge der erfahrenen Schauspieler des Theaters aus. In den Berichten der Schauspieler Bladl und Jandl findet man die gleiche Klage, dass das Drama vernachlässigt wurde. Als gute Stücke, die noch überhaupt nicht gegeben wurden, werden hier Goethes *Götz von Berlichingen* und Müllners *Schuld* erwähnt, als sehr beliebte Stücke des Rondellenrepertoires aber, welche gleichfalls in Vergessenheit

geraten sind werden genannt *Minna von Barnhelm, Emilia Galotti, Clavigo, Die Quälgeister, Menschenhass und Reue, Maske für Maske.*

Ráday erhielt seine Erziehung im XVIII. Jahrhundert. Seine Bildung wurzelt im französischen und deutschen Klassizismus dieser Zeit. Lessing ist für ihn der grösste Dramaturg und seine Dichterideale sind Goethe und Schiller. Die von Szentiványi verbannten Stücke Lessings lässt er in seinem Spielplan wieder erscheinen: so *Minna von Barnhelm, Emilia Galotti,* dessen sorgfältig verfertigtes Scenarium in der Ráday-Bibliothek verwahrt wird (s. Anhang I.). Sein Vorbild war *Goethes* Theater in Weimar; Goethe, von dessen Stücken während der Directionszeit seiner Vorgänger nur *Egmont* in einer einzigen Vorstellung zur Aufführung gelangte, wird jetzt mit *Clavigo, Egmont* und *Faust* (zwar in der Klingemannschen Verunstaltung) vertreten. Der herrschende Klassiker ist jedoch Schiller. Das Theater erlebt unter Rádays Direction zwei Erstaufführungen Schillerscher Dramen: *Wallenstein* und *Die Braut von Messina.* Das letztere Stück wird einmal zu Wohltätigkeitszwecken von vornehmen Dilettanten aufgeführt; Ráday selbst übernimmt eine Rolle im Chor. Ausserdem wird Racines *Phèdre* in Schillers Bearbeitung gegeben, und Molières *Avare,* in Zschokhes Verdeutschung. Beide sind Neuigkeiten des Burgtheaters, auf dessen Spielplan Rádays Hauptaugenmerk gerichtet ist. Auch Calderons *Das Leben ein Traum* in Schreyvogels Bearbeitung geht bald nach der Wiener Erstaufführung in Scene. Doch auch der grosse Erfolg von Grillparzers *Ahnfrau* im Theater a. d. Wien entgeht seiner Aufmerksamkeit nicht und vom März 1818 an erscheint das Stück dauernd auf seinem Spielplan.

An Schillers Dramen sollten sich die besseren Schauspieler den edlen weimarischen Stil aneignen und den Vortrag in gebundener Rede einüben. Diese Schwärmerei für den Goetheschen Klassizizmus erklärt auch die Passivität des hochgebildeten Ráday dem Shakespeare-Kult gegenüber, welcher in dem Pest-Ofner Theater eine feste Tradition hatte. Seine Tätigkeit fällt in eine Epoche, in der die grössten Theaterleiter, Goethe und Immermann die Shakespearschen Stücke als unaufführbar erklären; Shakespeares Grösse wird jetzt nicht wie zu Schröders Zeiten von den leitenden Persönlichkeiten des deutschen Theaters verkündet, sondern von der Theoretikern der Romantik. Schiller ist der leitende Stern, seine Rhetorik der herrschende Stil, Shakespeare aber muss gespielt, nicht nur gesprochen werden; die Epigonen Schillers, Körner und Holbein beginnen jetzt ihre Laufbahn und noch lange gehört in Pest ihnen die Zukunft. Während Rádays Direction erlebt die Pest-Ofner deutsche Bühne weder eine Wiederaufführung, noch eine Erstaufführung Shakespearescher Stücke; die Wiederaufnahme *der Quälgeister* (Beck's Verdeutschung der *Thaming of the shrew*) und *Die Weiber in Wien* (Stegmayers Verballkornung der *Mery wives of Windsor*), gilt garnicht dem Geiste Shakespeares: von diesem ist in den genannten Stücken nichts fühlbar. Es sollten zwei Repertoirestücke sein, das erste im Stile Kotzebues und Ifflands, das zweite in der Art des Wiener Vorstadttheaters.

Ráday trachtete mit den Wiener Bühnen in den Neuigkeiten Schritt zu halten. Castelli sendet ihm Berichte über die neuen Stücke der Wiener Bühnen gegen ein monatliches Honorar von fünf Gulden. Zur Eröffnung seiner Direction bestellt er ein Stück bei dem Hofschauspieler Weidmann, welches den Titel *Sieg der Treue* führt und seinen Stoff

aus der ungarischen Geschichte nimmt. Es erntet ungeheuren Beifall, verschwindet aber, wahrscheinlich infolge der Beschwerden der Censur von dem Spielplan.

Wie im Burgtheater, bilden auch hier Stücke geübter Bühnenpraktiker den Repertoirestamm. Zur ersten Vorstellung während Kotzebue, Kratter, Jünger, Vogel, Stegmayer, Weissenthurn, Weidmann, Castelli, Holbein. Castellis *Der Hund des Aubry* geht auch mit Erfolg in Scene. Ráday hält zwei gut eingeübte Hunde, um die Hauptrolle gut besetzen zu können.

Von den Wiener Vorstadtbühnen übte das Leopoldstädter Theater den grössten Einfluss aus. Bäuerles *Die Bürger in Wien* und die darauf folgenden Staberliaden sind Zugstücke; um sie gut vorstellen zu können, engagirt *Ráday* eigens dazu einen Schauspieler, den sogenannten Lokalkomiker. In Wien gaben die Hofbühnen die ernsten Stücke, die Vorstadttheater die Karrikatur derselben; in Pest und Ofen brachte dasselbe Theater Vorbild und Parodie zugleich. *Tancred* und Bäuerles *Tancredi, Faust* und Bäuerles *Fausts Mantel, Menschenhass und Reue* und *Kein Menschenhass und keine Reue* folgen bunt einander.

Die Oper tritt jetzt in eine neue Periode. Rossini hält mit *Tancred* seinen Einzug. Dieser bedeutet auch den Beginn einer jahrzehntelang dauernden Polemik in der Pester Presse zwischen den Rossinianern und Antirossinianern, welche durch das Publikum zu Gunsten Rossinis entschieden wird. Die Pester Kapellmeister komponieren noch immer fleissig. (Kleinheinz: *Der Käfícht;* Tuczek: *Der Canarienvogel, Laïs und Amindas, Ruderich der Grausame, Wlasta.)*

Rádays Geschäftsbücher bieten ein getreues Bild über den Geschmack des Theaterpublikums in Pest und Ofen. Die grössten Kassenerfolge brachte Kotzebue mit seinen *Kreuzfahrern*; das Stück wurde jedoch infolge der Anklage des Bischofs Johann Koválik vom Spielplan entfernt; Weidmanns *Sieg der Treue* verdankte seine Anziehungskraft dem ungarischen Stoff. Von den Musikstücken ist Meisls *Entführung der Prinzessin Europa* am meissten gewinnbringend, dann aber Mozarts *Zauberflöte* und *Die Grossmut des Titus.*

Rádays Nachfolger, Brunszvik und Bodor pflegen in erster Reihe das Ausstattungsstück und hiemit verstärkt sich der Einfluss des *Theaters an der Wien.* Aber auch das Leopoldstädter Theater liefert gute Zugstücke. Bäuerles *Die falsche Catalani,* Meisls *Das Gespenst auf der Bastei* und *Der lustige Fritz* sind die besten unter denselben. In dem Opernspielplan ist Rossinis Herrschaft bereits gesichert. 10 neue Stücke von ihm gelangen innerhalb 3 Jahre zur Erstaufführung. *Othello* verdrängt bald Shakespeares *Othello* von dem Spielplan. 1818 wird Shakespeare an 11 Abenden gespielt, im folgenden Jahre dagegen verschwinden seine Stücke ganz vom Repertoire; dies zeugt von einer Planlosigkeit im Aufbau des Spielplanes, welche in diesen drei Jahren überhaupt sehr zu fühlen ist. Neben den elendsten Machwerken erscheinen die grössten Shakespeareschen Tragödien: *Othello, König Lear, Hamlet, Macbeth.* Calderon wird ausser seinem bereits gespielten *Das Leben ein Traum* nach dem Vorbild des Burgtheaters auch noch mit *Don Guttiere* vertreten, Molière ausser seinem *Geizigen* durch den *Tartuffe.* Von Lessings Stücken werden *Minna von Barnhelm* und *Emilia Galotti* in den Spielplan einverliebt. Das Goethe-Repertoire wird mit *Götz von Berlichingen* und *Egmont* bereichert. Schil-

lers *Jungfrau von Orléans* erhält eine prächtige Ausstattung und wird mit aufgehobenem Abonnement gespielt; zu Grillparzer *Ahnfrau* tritt jetzt *Sappho*. Müllners *Schuld* schliesst sich *Der 24. Februar und 29. Februar* an, doch auch die Parodie der Schicksalsdramatik von Castelli und Jeitteles kommt bald zur Geltung. Auch den grossen Erfolgen der ungarischen Bühne, den Stücken Karls von Kisfaludy werden die Tore des Theaters geöffnet. *Ilka*, *Stibor*, bedeuten auch hier grosse Erfolge.

Zur Zeit der Aktiengesellschaft bilden das Ausstattungstück, das hauptsächlich im Theater a. d. Wien gepflegt wurde, und die Lokalposse die Hauptbestandteile des Spielplanes. Nach dem Vorbild des Theaters an der Wien produzieren sich Reitergesellschaften auf der Bühne in Spektakelstücken wie *Timur der Tartarchan* und *Die Räuber in den Abruzzen*. Das grösste Zugstück dieser Jahre ist ein Zaubermelodram, Vogels *Ein Uhr*, welches herrlich ausgestattet wurde. Die Mode des Kinderballets kommt auch aus dem Theater a. d. Wien herein. Das pantomimische Ballet *Die Fee aus Paris* wird von 70 Kindern aufgeführt, bis diese Kindervorstellungen durch eine zu jener Zeit ungewöhnlich humanen Verordnung der Statthalterei verboten wurden.

Die Leopoldstädter Bühne liefert auch gute Kassastücke, grösstenteils Parodien wie *Frau Ahndl*, *Sepherl*; Bäuerles *Aline*, in der man bereits einen Hauch von Raimunds Geist fühlt, bedeutet den grössten Erfolg. Die „Parodie", wie jetzt alle Wiener Lokalpossen genannt werden, sind sehr beliebt, den Kräften des Theaters angemessen, stets Neuigkeiten bietend; die begleitende Musik ist immer einschmeichelnd, auch für Augenweide wird immer gesorgt.

Ausserdem beginnt jetzt die Blütezeit einer neuen Gattung, des Melodrams. Es ist die Zeit der grossen Erfolge Pixérécourts; diese auf äusserliche Effekte eingerichteten Sensationsdramen sind in Paris die Zugstücke der Boulevardtheater; in Deutschland dagegen öffnet man ihnen die Tore der Hoftheater. Nach Pest kommen sie und ihre deutschen Nachahmungen durch die Vermittlung des Wiener Hofburgtheaters. *(Die Waise und der Mörder, Die Waise aus Genf, Der Stumme in der Sierra Morena.)*

Shakespeares, Schillers Stücke, Goethes *Kabale und Liebe* Moretos *Donna Diana*, Calderons *Das Leben ein Traum*, gelangen bei Gastspielen und Debuts zur Aufführung.

In der Oper ist noch immer Rossini der Abgott des Publikums. Doch auch die deutsche Oper liefert eine grosse Sensation, Webers *Freischütz;* die Vorstellung wird zwei Monate lang vorbereitet. Spohrs *Faust* bringt auch manche Erfolge. Pest ist zu einer Musikstadt ersten Ranges geworden; in dem Orchester sind tüchtige Musiker und Komponisten, Birnbach, der Cellist, die Kapellmeister Kleinheinz, Tuczek und Spech, die Violinvirtuosen Morawetz und Urbany, der Flötist Pfeiffer, und der Klavierspieler Winkler. Konzerte von hohem Niveau werden gegeben. Die nachhaltigste Wirkung hat das Konzert des elfjährigen Franz Liszt im Jahre 1823, in welchem er auch Werke deutsch-ungarischer Komponisten, Hummels Konzert und Winklers Variationen aufführt.

Unter Grimms Leitung wird das Repertoire dem Personal angepasst. Er trachtet immer Stücke aufzuführen, in welchen die Lieblinge des Publikums beschäftigt werden können. Übrigens verschmächt er kein Anziehungsmittel und alle neue Kniffe der Wiener Vorstadt-

bühnen werden angewandt. Auf diese Weise gelangen die Epigonen des Hund des Aubri zur Aufführung. *Ilmandur das Wunderpferd, Joko, der brasilianische Affe.* Der Bestiendersteller Mayerhofer erscheint bald als Wolf, (*Der Wolfsbrunnen*), bald als Leopard (*Der Leopard und der Hund*). als Löwe (*Der Löwe von Florenz*) oder als Hund (*Der Hund des Aubry*). Zu Ehren der beliebten Lokalsängerin, Frau Walla, wird anfangs das Lokalstück gepflegt. Meisl und Bäuerle liefern die meisten Stücke. Raimund dagegen kann keine Wurzeln fassen; seine Stücke sind dem Publikum zu gefühlvoll, zu ernst. In der Wiener Posse will mann sich eben totlachen. Für Nestroys Stücke ist die Stimmung reif, selbst Schinn, der Bassist der Pester Oper legt seine Ambition in die Rolle des Schusters Knieriem in Nestroys *Lumpacivagabundus.*

Der Spielplan musste nach Frau Wallas Tod, deren Erbin in der Gunst des Publikums eine dramatische Schauspielerin, Frau Klara Grill war, wesentlich umgestaltet werden. Ihr eigenstes Gebiet ist das Modemelodram und infolge dessen wütet eine wahre Melodramen-Epidemie. Die berühmtesten Stücke dieser Gattung sind *Dreissig Jahre aus dem Leben eines Spielers* (Ducange), *Jelva* oder *Die russische Waise* (Castelli), *Preciosa* (Wolf), auch der Pester Theaterdichter Karl Haffner versucht es nicht ohne Erfolg in dieser Gattung; sein Stück *Die Raubschützen* oder *Die Locke des Enthaupteten* ist lange ein beliebtes Stück des Spielplans. Eine der letzten Erstaufführungen während Grimms Leitung war Halms *Griseldis*, welche eine der beliebtesten Glanzrollen für dramatische Heldinnen bot. Sonst liefern die sehr fruchtbaren neuen Nachfolger Kotzebues, Raupach und Frau Birch-Pfeiffer die Stücke. Eine angenehme Abwechslung mit dieser Epigonen-Romantik bieten Bauernfelds Conversationsstücke. Die Berliner Posse beginnt mit dem Wiener Lokalstück zu konkurrieren (Angely).

Was die Oper betrifft, wütet noch immer der Kampf zwischen den Anhängern der italienischen und der deutschen Oper. Da erstere noch einen neuen, erfolgreichen Zuwachs in Bellini und Donizetti erhielt, trug sie den Sieg davon. Auch Auber hat grosse Erfolge, besonders die leichte Musik des *Fra Dtavolo.* Meyerbeer erscheint gleichfalls und auch in Pest sind die Zeitungsartikeln seines Lobes voll. Sein *Robert der Teufel* erobert aber auch das Publikum. Gelegentlich der Erkrankung der ersten Sängerin, Frau Mink, wird das Stück ohne die Rolle der Herzogin gespielt, denn das Publikum will das Stück nicht einmal auf eine kurze Zeit entbehren. Bei dieser melodienreichen, leichten Musik der Italiener und Aubers einerseits und bei der Effekthascherei Meyerbeers andererseits kann die deutsche Oper garnicht aufkommen. Marschners *Der Templer und die Jüdin* fällt durch; die reizende Ouverture von Webers *Oberon* muss zwar wiederholt werden — aber *Euryanthe* wird von dem Publikum ganz und gar als langweilig empfunden.

Die klassischen Dramen werden fast ausschliesslich zu Ehren der Gäste gegeben. *Hamlet* ist eine der beliebtesten Glanzrollen. Das Stück wird noch im Jahre 1835 nach Schröders Bearbeitung gegeben, obwohl bereits 1826 in der Pester Zeitschrift *Iris* Wünsche laut werden, das Stück in Schlegels Übersetzung zu sehen. Shakespeares *Romeo und Julie* geht im grossen Pester Schauspielhaus zum erstenmale im Jahre 1825 in Scene; drei Burgschauspieler treten bei dieser Erstaufführung als Gäste auf: Kettel (Romeo), Louise Weber (Julia), Heurteur

(Lorenzo). *Der Kaufmann von Venedig* wird nach einer Pause von 40 Jahren wieder als Benefize der Schauspielers Artour aufgeführt, in dessen Bearbeitung das Stück wahrscheinlich zur Aufführung gelangte. Die Kritik des Taschenbuches *Iris* ist von dieser Bearbeitung sehr schlechter Meinung und behauptet, dass für solche Verstümmelungen Shakespearescher Stücke von dem Gesetz eine besondere Strafe erteilt werden sollte. Diese Kritik ist bereits die zweite Stimme, welche sich gegen die geschmackswidrige Verkürzung Shakespearescher Stücke in Pest erhebt. *Heinrich IV.* wird dem Vorbild des Burgtheaters folgend in Schreyvogels Zusammenschweissug beider Teile gegeben und fällt auch hier, wie vorher in Wien, durch. Lessings *Nathan der Weise* erlebt 1825 bei dem Gastspiel des Münchner Hofschauspielers Hölcken seine Erstaufführung im neuen Haus; Goethes *Clavigo* wird bei jedem Gastspiel des Burgschauspielers Löwe hervorgenommen. Grillparzers *Des Meeres und der Liebe Wellen*, das 1831 unter dem Titel *Hero und Leander* erscheint, kann keine Wurzel fassen.

Direktor Schmidt wollte stets und in Allem das Beste. Er pflegte das klassische Drama, die Lokalposse, die Oper in gleichem Masse und eben dieses edle Wollen führte seinen Sturz herbei. Im klassischen Drama ist die Periode seiner Leitung, die der Wiederherstellung der Texte. Im Jahre 1839 lässt er *Hamlet* nach Schlegels Text, ohne den versöhnenden Schluss aufführen; statt Klingemanns Stück bringt er Goethes *Faust* zum erstenmale. Nach langer Pause lässt er Shakespeares *Othello* mit Anschütz in der Titelrolle in Scene gehen; das Publikum kann sich aber nach Rossinis singendem Othello mit Shakespeares dramatischem Helden nicht mehr befreunden. Die Erstaufführung von Shakespeares *Der Widerspenstigen Zähmung* und des *Was Ihr wollt*, beide in Deinhardsteins Bearbeitung, fällt gleichfalls in diese Jahre. Auch *Richard III.* wird 1840. zum erstenmale in Scene gesetzt und zwar früher als im Burgtheater, wo es erst 1842 aufgeführt wird. Von Lessings und Schillers Stücken sind sämtliche in den Spielplan aufgenommen, die früher bereits gespielt wurden. Jetzt werden sie ohne Gäste aufgeführt; das Theater ist eben schon im Stande aus eigenen Kräften wertvolle dramatische Aufführungen zu bieten. Grillparzer ist noch immer unpopulär. Sein *Der Traum ein Leben* verschwindet sehr schnell vom Spielplan.

Die Alltagsstücke werden auch weiter von Raupach und Birch-Pfeiffer geliefert; Amalie, Prinzessin von Sachsen bringt mit ihren schlichten Stücken eine angenehme Abwechslung. Die Lücken des Spielplans werden mit den Produkten von Töpfer, Clauren, Holtei, Benedix und noch Namenloseren ausgefüllt. Die Boulevardtheater liefern jetzt ausser den grausigen Melodramen andere Modestücke, die Vaudevilles. Bayard und Vanderburchs *Le gamin de Paris* bietet eine Glanzrolle der hübschen Frau Grill. Der neue Stern des dramatischen Spielplanes, Scribe, erscheint mit seinem *Ein Glas Wasser*. Gegen Ende von Schmidts Direktion erfolgt ein grosser Zusammenbruch, das Niveau auch des Repertoires sinkt. *Der Leopard und der Hund* wird wieder hervorgenommen; der Gaukler Philippe, die arabischen Gymnastiker Rhigas und Abdallah sind die Gäste des Hauses.

Dasselbe ist auch in dem Opernspielplan wahrnembar. Anfangs folgen die glänzend ausgestatteten Wiederaufführungen der besten Opern schnell aufeinander: *Don Juan*, *Norma* erscheinen in neuem

Gewande. Auch die Neuigkeiten gelangen schnell zur Aufführung: Halévys *Jüdin*, Donizettis *Liebestrank*, *Belisario*, *Lucia di Lammermoor*, *Lucrezia Borgia*, Chélards *Macbeth* mit blendender Ausstattung, Meyerbeers *Hugenotten*, wahrscheinlich infolge Zensurbeschwerden mit dem Titel *Die Gibellinen in Pisa* und auch die erste Oper eines ungarischen Komponisten, *Andreas Barlays Aurelia* wird in Scene gesetzt. Die Composition verrät den Einfluss deutscher Meister, den von Haydn, Gluck, Mozart, Beethoven, Weber und die Instrumentierung zeigt das Studium des Kontrapunktes; das von den Italienern verwöhnte Publikum vermisst aber im Stücke die Melodie. Bald folgt noch eine einheimische Komposition, die Bearbeitung eines ungarischen Stoffes: Schindelmeissers *Szapáry*. Die letzte Neuigkeit ist Lortzings *Zar und Zimmermann;* das von allem virtuosenhaften Tand freie Stück ist in den Jahren des Verfalls ein wahrer Schatz für das Theater.

Die Lokalposse ist auch im grossen Theater ein sehr wichtiger Bestandteil des Spielplans. Karl Mathias Rott, einer der talentvolls'en Darsteller der Rollen dieser Stücke verleiht derGattung einen grossen Reiz. Sein Vorbild ist Raimund und es gelingt ihm hier eine Art von Raimund-Kultus zu machen, besonders da auch Director Schmidt ein grosser Verehrer des Dichters ist. Die Zukunft gehört aber Nestroy. Die Epigonen Raimunds und Nestroys, Told, Schickh und der spätere Pester Theaterdichter Hopp liefern die meisten Neuigkeiten in Lokalpossen. Die Früchte der Wiener Lust an der Parodie sind auch hier beliebt und Adams Oper *Der Postillon von Lonjumeau* folgt bald auch Riottes *Postillon von Stadtl Enzersdorf*. Da Webers *Oberon* trotz der prachtvollen Dekorationen keinen Erfolg hat, sehreibt der Pester Schriftsteller, Adolf Frankenburg eine Parodie *Obenan, Zechmeister der Elfer*, bei deren Aufführungen die Dekorationen des *Oberon* verwendet werden. — Ihr wahres Heim findet die Wiener Lokalposse im Sommertheater, das von Schmidt erbaut wurde.

Francks und Forsts Direction bringt den gänzlichen Verfall der Oper mit sich. Neuigkeiten von grossem Erfolg können nicht mehr in so grosser Anzahl geboten werden, wie früher. Rossinis Blütezeit ist vorüber, sogar sein talentvollster Nachfolger, Bellini verstummt. Ricci und Mercadante sind nur vorübergehende Erscheinungen auf dieser Bühne. Verdi bringt nur noch seine Jugendstücke *Ernani* und *Nabucco*, Die meissten Neuigkeiten liefert Donizetti: *Die Römer in Melitone* (Les Martyrs) *Die Templer in Sidon* (La Favorite) *Maria di Rohan*, *Dom Sebastian* und *Marie, die Tochter des Regiments*, aber nur das letztere Werk erwirbt eine grosse Beliebtheit. Die erfolgreichste Opernvorstellung dieser Zeit ist Flotows *Alessandro Stradella*.

In den dramatischen Vorstellungen herrscht das französiche Drama: neben den Stücken von Scribe und Dumas Vater wird die Bühne von französischen Melodramen und Vaudevilles überströmt. Nur die Wiener Lokalposse kann an Beliebtheit den Produkten der Boulevard-Bühnen gleichkommen. Die Stimmung ist reif für Nestroys Stücke und neben ihm begegnet man denselben grauen Epigonen wie bisher. Director Forst stellt einen Lokaldichter, Friedrich Hopp bei seinen Theatern an; er ist verpflichtet in jedem Jahr vier Possen zu liefern, welche er sich meistens aus alten Lustspielen zurecht macht. Aber Rotts Spiel hilft diese elenden Produkte immer auf die Beine.

Der klassische Spielplan ist noch immer derselbe. Mit Goethes

Geschwistern wird ein vorübergehender Versuch gemacht. Kleists *Prinz von Homburg* wird vor einer leeren Parterre und vollen Gallerien gegeben; zu einer Zweitaufführung kommt es jedoch nie.

Dem Ballet wird eine besondere Sorgfalt gewidmet; Balletmeister Crombé leitet es mit Geschick. Aber nach Fanny Elsslers Gastspielen ist mit dem hiesigen Ballet nichts mehr anzufangen.

5. Das Personal.

Die ersten Directoren spielten grösstenteils mit dem Personal, das sie aus dem Rondellentheater mit sich brachten. Samt Chorsängern zählten die Bühnen 56 Personen. Bei dem bunten Spielplan müssen die Schauspieler alles spielen, Statistenrollen und Stimmen im Chor übernehmen. Der Spielleiter Stelzer spielt z. B. heute den *Hans Klachel* in einer Wiener Lokalposse und morgen ist er *Octavio* in Mozarts *Don Juan;* Hölzel spielt den *Franz Moor* und singt zugleich *Don Juan.* Die alten Schauspieler der Bühne, die sogenannten Veteranen; Schienagel, Herdt, Schmidt, die Ehepaare Jandl und Zöllner, spielen ausgezeichnet, wenn es sich um ein Kotzebuesches Lustspiel handelt, — wie die prächtigen *Deutschen Kleinstädter* — oder wenn ein halbvergessenes Ritterstück hervorgenommen wird. Sie sind auch die Hauptstützen der Shakespeare-Vorstellungen. Herdt, der erste Pester *Macbeth* spielt diese Rolle noch nach achtzehn Jahren mit voller Glut, Jandl ist ein prachtvoller *König Lear.* Ihre Fehler sind die einer vergangenen Epoche, ihr Stil hat sich an Ritterdramen und Vorstadtkomödien herangebildet. Sie übertreiben das Geberdenspiel, ihre Bewegungen sind zu heftig.

Der Liebling des Publikums Karl Katzianer ist jedoch bereits ein Vertreter einer neueren Richtung; ihm gehört die Zukunft, obwohl er bloss ein effekthaschender Routinier ist. Das einzige Mitglied, das ein bestimmtes Fach hat, ist die erste Sängerin. Sie ist am besten bezahlt und sie soll der Magnet sein, welcher anzieht, wenn kein Gast da ist. Elise Fischer, dann Frau Seidler-Wranitzky, die spätere preussische Kammersängerin bekleiden diese Stelle. Frau Seidler ist das erste Mitglied des Theaters, welches zu dem Mittelpunkt einer Zeitungspolemik wird. Leider verlässt sie bald die hiesige Bühne und die einst gefeierte Frau Cibulka kann sie trotz ihrer Vielseitigkeit nicht ersetzen.

Ráday vermehrt die Zahl des Theaterpersonals, engagirt Chorsänger; hiemit ist das spielende Personal von dem Singen im Chor entlastet. Er ist der erste, der besorgt ist, die Rollenfächer der einzelnen Schauspieler abzugrenzen, damit sie sich einen Stil bilden können. Der Typus der Alles spielenden Schauspieler ist bereits im Aussterben begriffen. Rádays Programm ist, dem Weimarer Ideal gemäss ein gutes Zusammenspiel zu schaffen. — Er ist der erste, der einen sogenannten „Lokalkomiker" als Lustigmacher in den Wiener Vorstadtpossen anstellt. Es ist der später berühmte Wiener Komiker Korntheuer. Sein Nachfolger Philipp Zöllner ist der Sohn einer Pester Theaterfamilie und auch seine Kinder widmen sich der Schauspielkunst. Ausser der ersten Sängerin hat das Theater jetzt bereits auch einen Sänger von Bedeutung, den Tenoristen Babnigg, einen der besten Sänger seiner Zeit, der später Mitdirector der Pester Bühne

wird. Der beste Schauspieler der Gesellschaft ist Schmidtmann, über dessen Leistung in der Rolle des *König Lear* die zeitgenössische Kritik mit der grössten Anerkennung spricht; heute jedoch ist selbst sein Name nicht mehr in den Theaterlexica aufzufinden. Er blieb in Pest, starb hier und ging nicht nach dem Westen um dort Erfolge zu ernten, wie es später Dessoir und Josef Wagner taten; so barg der Pester Friedhof mit seinem Leichnam auch seinem Ruhn.

Brunszvik und Bodor werfen die Rollenfächer wieder um und haben mit dem Personal so manche Streitigkeiten. Das Zusammenspiel wird wieder vernachlässigt, das Virtuosentum beginnt von Neuem seinen Unfug zu treiben. 1819 ist Nina Bandini der Liebling des Publikums, ihr Lob ist in allen Zeitungen zu lesen, besonders spart der sonst sehr gestrenge Kritiker, M. G. Saphir nicht mit ihrem Lob. Sie spielt fast alle erste weibliche Rollen: *Bertha* in der *Ahnfrau*, *Sappho*, *Emilia Galotti*, *Johanna d'Arc* — und Beinkleiderollen, wie die Titelrolle in dem *Weiblichen Hussar* werden gleichfalls von ihr gespielt. Der Heldenspieler Melchior ist ein wahrer Nachfolger Katzianers. Viel gebildeter ist der Intrignant Grimm, der in Rollen wie Wurm, Tartuffe, Perin Gestalten ersten Ranges schafft. Zu dem Lokalkomiker kommt jetzt eine Lokalsängerin in der Person der hübschen Frau Walla und auch für ältere weibliche Dialektrollen wird mit dem Engagement der Frau Klimmetsch gesorgt. Schlechter ist es um die Oper bestellt, da durch den Abgang der ersten Sängerin Elise Pfeiffer und des Tenoristen Babnigg grosse Lücken entstehen.

Zur Zeit der Aktiengesellschaft wird endlich das Opernpersonal mit dem hochbegabten Wächterschen Sängerpaar verstärkt, das später zur Zierde der Dresdner Oper wird; auch Babnigg kehrt zurück. Am reichsten ist für die Lokalposse gesorgt. Drei Lokalkomiker sind bereits zur Erheiterung des Publikums angestellt.

Während Grimms Leitung wütet ein schrankenloses Virtuosentum. Die Gesellschaft hat manche berühmte Mitglieder, aber die übrigen sind Schauspieler zwölften Ranges. Das Publikum will immer seine Lieblinge sehen, und kümmert sich um das Übrige garnicht. Von einem Zusammenspiel ist keine Rede mehr. Frau Klara Grill, eine talentirte Schauspielerin behauptet den ersten Platz in der Gunst des Publikums; infolge ihrer Anziehungskraft muss sie in den verschiedensten Rollen auftreten. Sie ist auch eine gebildete Frau, verfasst einen Operntext zu einer Composition ihres Gatten, des Theaterkapellmeisters Johann Grill; ausser ihr ist Auguste Gerlach-Schröder, die Tochter der grossen Sophie Schröder die Hauptstütze der dramatischen Vorstellungen. — Die grösste Rivalin der Frau Grill ist die Opernsängerin Frau Lina Mink, die Nachtigall-Mink, wie sie in Pest genannt wird. Auch die später so berühmt gewordene Agnese Schebest ist eine Zeit lang eine gefeierte Sängerin der Gesellschaft.

Director Schmidt dagegen engagirt wieder sowohl für die Oper als auch für das Schauspiel Kräfte ersten Ranges. Der sachkundige Spielleiter, Demmer sorgt für das gute Ensemble. Ausser Frau Grill wird noch eine gute dramatische Schauspielerin Frau Kalis für das Theater erworben; sie spielt die tragischen Heldinnen mit wahrer Erhabenheit. Doch auch für gute Schauspieler ist gesorgt. Der bald weltberühmte Charakterdarsteller Ludwig Dessoir ist zwei Jahre Mitglied der Gesellschaft. — Die erste Sängerin ist nebst Frau Mink Henriette Carl, die schon damals einen europäischen Ruf besass. Die

besten Kräfte des Männerpersonals der Oper sind der Tenorist Peter Stoll und der Baritonist Oberhoffer. Auch für die Vorstadtposse ist reichlich gesorgt, da Karl Mathias Rott, der „Anschütz der Vorstadt" wie ihn die Zeitgenossen nannten, Mitglied der Gesellschaft ist. Mit seinem übersprudelnden Humor weiss er das gehaltloseste Produkt zu beleben. Doch die goldene Zeit, in der solche Schauspieler in Pest zusammenwirken, wie man sie höchst selten bei einander findet, ist bald vorüber. es kommt die Zeit, in der sie Schmidt nicht mehr b zahlen kann.

Unter Schmidts Nachfolgern ist Frau Mink die Alleinherrscherin auf dem Gebiete der Oper; denn keine junge Sängerin kann neben ihr aufkommen. Ihre Stimme hat aber mit der Zeit viel an Frische und Wohlklang eingebüsst und ihre Spielmanier ist auch schon veraltert. Noch minderwertiger sind die Sänger und für zweite und dritte Rollen ist keiner mehr da, so, dass der Komiker Rott Gesangpartien in Opern übernehmen muss. Er singt z. B. *Leporello* in *Don Juan*. Das Hauptgewicht wird zu dieser Zeit schon auf das Drama gelegt, da die Oper des Nationaltheaters die besten Sänger an sich zieht. Die Hauptstützen des Schauspiels sind noch immer Frau Grill und Kalis. Das Pester Theater bildet auch in der Laufbahn des später berühmten Burgschauspielers Josef Wagner eine bedeutende Etape. Wagner und Dessoir wurden durch die Gestaltung Shakespearescher Helden weltberühmt. Auf der Pester Bühne jedoch hatten sie hiezu keine Gelegenheit. Der Hauptberuf der hiesigen dramatischen Schauspieler bestand eben darin, zu den Gastspielen einen guten Rahmen zu bieten.

6. Die Gastspiele.

Die Gastspiele sind in der Geschichte des Pester deutschen Theaters infolge der speziellen Lage desselben von höchster Bedeutung. Das deutsche Theater wurzelte eben hier in keiner bodenständigen deutsch-ungarischen Kultur. Es war bloss der Vermittler der deutschen Kunst und konnte demnach keine einheimischen Künstler erziehen, denn sobald sich solche entfalteten, mussten sie ins Ausland ziehen, um eine ihrem Talent angemessene Anerkennung zu finden. Auch das Publikum des deutschen Theaters bestand nicht aus Deutsch-Ungarn, sondern grösstenteils aus ungarischen Magnaten und aus dem Kleinadel. Dieses Publikum wollte hier in erster Reihe die Kunst der grossen deutschen Schauspieler, vor allem die der Wiener Hofschauspieler geniessen. Allmählich kamen auch weiterher weltberühmte Virtuosen, indem sich der Verkehr mit dem Auslande immer mehr verbesserte.

Dieses fortwährende Kommen nnd Gehen der Gäste war aber für die Entwicklung der einheimischen Schauspielkunst von durchaus übler Wirkung. Zunächst nahmen die Gäste den hiesigen Mitgliedern Lust und Ambition, denn sie mussten sich daran gewöhnen als blosse Staffage der gefeierten Gäste angesehen zu werden. Ferner konnte man keinen stehenden, planmässig ausgearbeiteten Spielplan, gut vorbereitete Vorstellungen bieten, da die aufzuführenden Stücke durch die Gäste willkürlich bestimmt wurden. Eben aus diesem Grunde lehnte Ráday, der einzige Director, der die einheimische Schauspiel-

kunst auf eine möglichst hohe Stufe zu heben bestrebt war und nicht mit einem entlehnten Glanz gute Geschäft machen wollte, die Gastspiele ab. Allerdings hatten die Gastspiele auch gute Seiten. Die jungen Schauspieler und Sänger hatten stets ausgezeichnete Vorbilder vor den Augen, auch dem Publikum wurde mancher seltener Kunstgenuss zuteil. Die Gäste hoben auch das Niveau des Spielplanes, da die Glanzrollen der Hofschauspieler oft Gestalten der klassischen Stücke waren. Die Gäste hielten z. B. den hiesigen Shakespeare-Kult aufrecht.

Die Gäste waren überwiegend Wiener Hofschauspieler. Mit Langes Gastspiel sah man in Pest noch einen Vertreter der ersten Glanzepoche des Hofburgtheaters. Krüger, der feine Komiker desselben Theaters besucht samt seiner Tochter Anna Fedrowna die Pester Bühne; letztere stirbt hier im Jahre 1813 an einem Nervenfieber. Die berühmte Hofsängerin Frau Campi ist auch eine der ersten Gäste des Theaters. Aber erst Director Grimm beginnt ständig mit Gästen zu arbeiten. Eine ganze Schar von Burgschauspielern besucht sein Theater: Anschütz, Esslair, Fichtner, Heurteur, Kettel, Kunst, Löwe, das Ehepaar Rettich, Louise Weber und Sophie Schröder. Die grösste Sensation erregt aber Charlotte von Hagn; das Orchester muss geräumt werden, um eine genügende Zahl von Plätzen zu verschaffen; sie wird mit Blumen und Lobgedichten überhäuft. Von den übrigen Gästen im Schauspiel sind noch Karoline Bauer, Frau Charlotte Birch-Pfeiffer und Ludwig Pauli zu nennen. Auch die Wiener Vorstadtbühnen senden Gäste; der bekannteste von ihnen ist Ignaz Schuster vom Leopoldtstädter Theater. — Weniger Gäste sind in der Oper, da diese anziehende ständige Kräfte hat. Babnigg, einst Mitglied der Gesellschaft gastirt später als sächsischer Kammersänger; die Wiener Hofsänger Breiting und Wild sind stets wiederkehrende Stammgäste. Die besten Opernsängerinnen unter den Gästen sind Frau Schröder-Devrient, Klara Heinefetter, Frau Neumann-Sessi. Letztere erkältet sich aber im riesigen und kalten Pester Theater dermassen, dass sie ihre wohlklingende Stimme verliert. — Mit dieser langen Aufzählung ist aber die Reihe der Gäste keineswegs erschöpft. „Unser Theater ist nicht gastlos, sondern gastfrei" — schreibt ein zeitgenössischer Kritiker zur Zeit der Direction Grimms „Die Gäste teilen sich in komische und tragische Schauspieler, in Sänger, Tänzer und Bestiendarsteller". Diese Charakteristik entspricht tatsächlich der Wahrheit, die Gastspiele der grössten Kunstheroen des damaligen deutschen Theaters wechseln mit Vorstellungen des Bestiendarstellers Mayerhofer und des Pudels Fido Savant ab. Das deutsche Theater wollte eben Sensationen jeder Art bieten, die das Theater dieser Zeit zu bieten im Stande war.

Gewähltere Gäste sind während Schmidts Direction da: Anschütz, Löwe, Emil Devrient, Dessoir, Karl La Roche, Moritz Rott, Döring spielen hier, Henriette Carl, Frau Stöckl-Heinefetter, Jenny Lutzer sind Gäste der Oper, Scholz und Nestroy die der Vorstadtposse. Nach dem materiellen Zusammenbruch jedoch kommen nur mehr „Künstler" wie der Pantomimiker Fenzl mit seinem dressierten Hund.

Director Forst arbeitet mit grossen Namen, aber die meissten von den Operngästen, die er beruft, haben keine Stimme mehr, so, dass das Publikum allmählig sein Zutrauen den Gästen gegenüber verliert. Derartige Gäste sind Binder und Wild, einst gefeierte Grössen, nun herrliche Ruinen. Mit grossem Fiasco endet auch das Gastspiel des Tenors

Moriani, so dass der Director bestrebt ist, bessere Kräfte zu gewinnen, wie Maria Marra, Frau Hasselt-Barth, Frau Stöckl-Heinefetter, Henriette Carl, Draxler und Erl; doch das Opernpersonal ist nicht mehr im Stande ihre Leistungen zu unterstützen; der ganze Genuss, den eine Opernvorstellung bieten kann, schrumpft in einige Concertarien zusammen, welche durch den Gast gesungen werden.

Ganz anders steht es mit dem Schauspiel, schon aus dem Grunde, dass die grossen deutschen Schauspieler im Nationaltheater ihrer Sprache wegen nicht auftreten können. Sie sind das Monopol des deutschen Theaters. Dessoir, Emil Devrient, Löwe, Moritz Rott, Nestroy erscheinen noch stets auf der Bühne; Christine Enghaus, Amalie Haizinger mit ihrer Tochter, Marr, Jerrmann, das Ehepaar Beckmann kommen dazu. Der Sommer beginnt zur wahren Theatersaison zu werden, wenn das Wiener Schiff die Hofschauspieler nach Pest bringt. Das hiesige Personal besitzt die Fähigkeit, ihrem Spiel einen guten Rahmen zu geben: und hiemit ist das Höchste geboten, das die deutsche Schauspielkunst in Pest dauernd zu bieten vermochte. — Director Forst hat jedoch einen Gast, der an Erfolgen alle bisherige übertrifft. Die „göttliche" Fanny Elssler tanzt hier und selbst die deutschfeindlichsten Organe der ungarischen Presse stimmen ihrem Lobe bei. Ein einziger Abend dieser Gastspiele bringt dem Director 10.000 Gulden. Ihr zu Ehren wird eine kleine Festlichkeit auf der Bühne gefeiert; Frau Mink als Engel überreicht der gefeierten Tänzerin einen Kranz, Frau Kalis aber ein Lobgedicht in Prachtband. Diese kleine Komödie ist nicht sehr geschmackvoll, doch symbolisch für das Pester Theater dieser Zeit: Drama und Oper huldigen der Tänzerin.[1]

[1] Bezüglich der einzelnen Angaben sei auf den Anhang verwiesen. Erklärung der in ungarischer Sprache gebrauchten Abkürzungen: *A*) Anhang II. und III. [Spielplan des Ofner und Pester Theaters von 1. I. 1812 — Ostern 1824; Spielplan des Pester Theaters von Ostern 1824. — 2. II. 1847 — Verzeichnis der in den Ofner Theatern (Burg- und Sommertheater) aufgeführten Stücke von Ostern 1824—1. I. 1847] átd. = bearbeitet von —; f. = übersetzt von —; z. = Musik von —; *B*) Anhang IV. [Namensverzeichnis der Mitglieder und Gäste der Pester und Ofner Theater 1812—1847] v. nach dem Namen = als Gast. *B* = Engagement oder Gastspiel in Ofen. (Auf die Mitglieder des Orchesters und des Chores erstreckt sich das Verzeichnis nicht.)

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

VERZEICHNIS DER ABBILDUNGEN.

1. Vorhanggemälde des Pester deutschen Theaters aus dem Jahre 1836. Farbenskizze von Hermann Neefe. (Hauptstädtisches Museum Budapest.)
2. Theaterzettel der Eröffnungsvorstellung des grossen Pester deutschen Theaters. (Széchényi Landesbibliothek des Ungarischen Nationalmuseum. Sammlung Josef Szinnyei.)
3. Wilhelm, Hölzel und Frau Wilhelm im einer Bühnenscene. Zeichnung von Andreas von Petrich. (Reliquiensammlung der Kisfaludy-Gesellschaft.)
4. Bühnenscene aus Kotzebues Lustspiel *Carolus Magnus*. Zeichnung von Andreas von Petrich. (Reliquiensammlung der Kisfaludy-Gesellschaft.)
5. Stelzer in der Oper *Die Schweizerfamilie*. Zeichnung von Andreas von Petrich. (Reliquiensammlung der Kisfaludy-Gesellschaft.)
6. Novák und Wieting in einer Bühnenscene. Zeichnung von Andreas von Petrich. (Reliquiensammlung der Kisfaludy-Gesellschaft.)
7. Frau Jandl. Zeichnung von Andreas von Petrich. (Reliquiensammlung der Kisfaludy-Gesellschaft.)
8. Der Theaterplatz in Pest. Stich nach einer Zeichnung von Rudolf von Alt.
9. Schauplatz des deutschen Theaters. Zeichnung von Andreas von Petrich. (Reliquiensammlung der Kisfaludy-Gesellschaft.)
10. Zwei Musenfiguren aus den Nischen der Fassade des Pester deutschen Theaters. (Pest-Ofner Künstleralmanach für das Jahr 1919 von Arnold Schoen.)
11. Dasselbe.
12. Hölzel in der Posse *Die Zauberzither*. Zeichnung von Andreas von Petrich. (Reliquiensammlung der Kisfaludy-Gesellschaft.)
13. Das Ofner Sommertheater bei der Vorstellung von Bellinis *Norma*. Stich nach einer Zeichnung von Rudolf von Alt.
14. Der Brand des Pester deutschen Theaters den 2. II. 1847. — Stich im Besitze von Dr. K. Isoz, Generalsekretär des Ungarischen Nationalmuseums in Budapest.

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

SAJTÓHIBÁK, HELYREIGAZÍTÁSOK ÉS PÓTLÁSOK.

7. l. alulról 10. sor *Bánk-Bán* h. olvasd *Bánk bán.*
9. l. „ 24. „ *lenne* „ „ *lennie.*
9. l. „ 16. „ *játéknak* „ „ *játéknak.*
12. l. felülről 6. „ *Boieldieux* „ „ *Boieldieu.*
12. l. alulról 10. „ *Pär* „ „ *Paër.*
12. l. „ 1. „ *Atizennégy* „ „ *A tizennégy.*
13. l. felülről 5. „ *Pär* „ „ *Paër.*
15. l. „ 10. „ *Orleans* „ „ *Orleáns.*
15. l. „ 17. „ *játsza* „ „ *játssza.*
16. l. alulról 7. „ *Wronitzki* „ „ *Wronitzky.*
17. l. „ 19. „ *1817-ben* „ „ *1812-ben.*
45. l. felülről 10. „ *Mellesville* „ „ *Mélesville.*
46. l. alulról 22. „ *Spazergänge* „ „ *Spaziergänge.*
51. l. felülről 11. „ *Paccini* „ „ *Pacini.*
53. l. „ 28. „ *Überrachsung* „ „ *Überraschung.*
54. l. alulról 1. „ *Il crocciato* „ „ *Il crociato.*
59. l. „ 8. „ *Orleansi* „ „ *Orléansi.*
60. l. felülről 24. „ *Kirchner boroszló színész ismét itt van* h. olvasd *Kirchner müncheni színész is itt van.*
69. l. felülről 19. sor *Laube Rokokója mellett* h. olvasd *már Laube Rokokója előtt is.*
71. l. felülről 22. sor *Pamira* h. olvasd *Pamina.*
83. l. „ 5. „ *értik* „ „ *érzik.*
88. l. „ 9. „ *mind* „ „ *mint.*
88. l. alulról 17. „ *ez* „ „ *az.*
88. l. „ 1. „ *ez tiszteletére* „ „ *a tiszteletére.*
114. l. *Pär* olv. *Paër.* 115. l. u. az.
115. l. *Die Albaneserin*-hez pótlandó T 1, írta *Müllner.*
116. l. *Faviers* olv. *Favères. Berson* olv. *Berton.*
117. l. *Das Anekdotenbüchlein*-hoz pótlandó L 1 *Apollos Wettgesang*-hoz pótlandó a Szerző rovatba *Sutor. z. Hilmer.*
118. l. felülről 6. sor *Aschenbrödl,* a Szerző rovatba pótlandó *E'tienne.*
118. l. felülről 7. sor *Aschenbrödl,* a Szerző rovatba pótlandó *Ferretti.*
118. l. *Aurelia od. Das Weib am Konradstein.* Szerző rovatba pótlandó *Haffner Károly.*
118. l. *Azemia* a Szerző rovatba pótlandó *Lachabeaussière; Dallagrac* h. olv. *Dalayrac.*
119. l. *Beatrice di Tenda.* Szerző rovatba pótlandó *Bonzani.*
119. l. *Di beiden Geizigen.* Szerző rovatba pótlandó Fenouillot de Falbaire.
120. l. *Die beiden Nächte.* Felvonás rovatba pótlandó 3; Szerző rovatba pótlandó *Scribe Bouilly.*
120. l. *Die Belagerung von Korinth.* Szerző rovatba pótlandó *Duca Ventignano.*

120. l. *Die Benefizvorstellung.* Felvonás rovatba pótlandó 1.
120. l. *Benjamin Schelle.* Felvonás rovatba pótlandó 3.
122. l. *Bozéna.* Szerző rovatba pótlandò Reil z. Seyfried J.
122. l. *Die Braut.* Felvonás rovatba pótlandó 3. Szerző rovatba pótlandó *Scribe.*
124. l. *Pär* helyett olv. *Paër.*
4. l. *Die Capulets und Montagues.* Felvonás rovatba pótlandó 3.
124. l. Szerző rovatba pótlandó *Rossi.*
125. l. *Das Concert bei Hofe.* Szerző rovatba *franciából* helyett olv. *Scribe* és *Mélesville.*
125. l. *Cordelia.* Felvonás rovatba pótlandó 1.
126. l. *Dichter und Tonsetzer.* Szerző rovatba pótlandó *Dupaty Dallayrac* helyett olv. *Dalayrac.*
127. l. *Doktor Robin.* Szerző rovatban *Franciából* helyett olv. *Prémaray.*
127. l. *Der Dorfbarbier.* Szerző rovatba pótlandó *Weidemann.*
128. l. *Edoardo e Christine.* Szerző rovatba pótlandó *Schmidt.*
129. l. *Die Eisenkönigin.* Szerző rovatba pótlandó z. *Henneberg.*
130. l. *Elisabeth Königin von England.* Szerző rovatba pótlandó *Schmidt.*
130. l. *Die elegante Bräumeisters Witwe.* Szerző rovatba pótlandó *Kriegsteiner.*
130. l. *Elise und Claudio.* Szerző rovatba pótlandó *Romanelli.*
133. l. *Die Fee Sanftmut und die Fee Gallsucht.* Szerző rovatba pótlandó *Meisl.*
135. l. *Das Fräulein vom See.* Szerző rovatba pótlandó *Tottola f.*
136. l. *Mellesville* helyett olv. *Mélesville.*
137. l. Das Gelübde. Felv. rovatba pótlandó 4.
139. l. *Die glückliche Täuschung.* Szerző rovatba pótlandó *Foppa.*
140. l. *Gulistan.* Szerző rovatba pótlandó *Lachabeaussière.*
141. l. *Haydns Ochsenmenuett.* Szerző rovatba pótlandó *Hoffmann, z. Seyfried.*
142. l. *Helene z. Méhul.* Szerző rovatba pótlandó *Saint Cyr* és *De Bouilly.*
142. l. *Bornstein* helyett olv. *Börnstein.*
150. l. *Courry* helyett olv. *Courcy.*
155. l. *Marie, die Tochter des Regiments.* Ok 2. *St. Georges z. Donizetti* 1844. IV. 9. — 1846. III. 4. 15-ször és *Marie, die Tochter der Regiments V. 2. Franciából Blum F.* 1843. VII. 26. 1846. XII. 4. 13-szor helyett olvasd: *Marie die Tochter des Regiments Ok 2 St Georges f. Blum F.* 1843. VII. 26. — 1846. XII. 4. 28-szor.
155. l. *Mathias Corvinus König der Ungarn.* Műfaj rovatba pótlandó S, Felv. rovatba 4.
156. l. *Das Mädchen ohne Zunge.* Szerző rovatba pótlandó *franciából Told.*
160. l. *Oberon König der Elfen.* Műfaj rovatba pótlandó O, Szerző rovatba *Giesecke z. Wranitzky.*
161. l. *Országgyűlési szállás.* Szerző rovatban Vachot S. helyett olv. *Vahot I.*
167. l. *Rococo.* A névtelenül színrekerült darabot a *Pesther Tageblatt* hír-adása szerint alkalmasint *Remekházyné* írta.
172. l. *Mèlesville* helyett olv. *Mélesville.*
185. l. *Villeneure* helyett olv. *Villeneuve.*

MAGYAR AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA 2576/19 N. SZ.

A NÉMET PHILOLOGIAI DOLGOZATOK EDDIG MEGJELENT FÜZETEI:

(Von den in ungarischer Sprache verfassten und mit je einem deutschen Auszug versehenen *Arbeiten zur deutschen Philologie* sind bis jetzt folgende Hefte erschienen:)

I. **Thienemann Tivadar:** Német és magyar nyelvújító törekvések. (Bestrebungen auf dem Gebiete der deutschen und ungarischen Sprachreform.) 1912.

II. **Csáki Richárd:** Honterus János német iratai forráskritikai és nyelvészeti szempontból. (Quellenkritische und sprachliche Untersuchung der deutschen Schriften Johannes Honterus.) 1912.

III. **Dr. Hajek Egon:** Az erdélyi szász regényirodalom a XIX. század közepén. (Der siebenb.-sächsische Roman um die Mitte des 19. Jahrhunderts.) 1913.

IV. **Roth Alfréd:** Tanulmányok [az erdélyi szász] Roth Dánielről. I. Roth Dániel élete. II. Roth Dániel regényeinek és novelláinak forrásai. (Studien über [den siebenb.-sächsischen Romanschriftsteller] Daniel Roth: 1. Das Leben Daniel Roths; 2. Die Quellen der Romane und Novellen Daniel Roths.) 1913.

V. **Dr. Huss Richárd:** Az erdélyi szász nyelvjárástanulmányozás mai állása. (Der heutige Stand der siebenbürgisch-deutschen Sprachforschung.) 1913.

VI. **Hollitzer Gyula:** Liszt Ferenc és a weimari irodalmi élet. (Franz Liszt und das literarische Leben in Weimar.) 1913.

VII. **Schwarz Frigyes:** A soproni hienc gyermekdal. (Das Kinderlied der Hienzen in Sopron-Oedenburg.) 1913.

VIII. **Szentirmay Gizella:** Mörike Eduard: »Maler Nolten« című regénye. (Ed. Mörikes »Maler Nolten«.) 1913.

IX. **Czinkotszky Jenő:** Oswald újbányai jegyző német verses elbeszélése a XIV. századból. (Die deutsche Verserzählung Oswalds des Schreibers aus Újbánya-Königsberg in Ungarn. 14. Jahrh.) 1914.

X. **Schwartz Elemér:** A rábalapincsközi [délbajor] nyelvjárás hangtana. (Lautlehre der [südbajovarischen] Mundart zwischen der Raab u. Lafniz [in Westungarn.]) 1914.

XI. **Trócsányi Dezső:** Humboldt Vilmos nyelvbölcsészete. (W. von Humboldts Sprachphilosophie.) 1914.

XII. **Kádár Jolán:** A budai és pesti német színészet története 1812-ig. Függelékül a budai és pesti német színházak műsora 1783—1812. (Geschichte der Ofner und Pester deutschen Theater bis 1812. Als Anhang das Repertoire der Ofner und Pester deutschen Theater 1783—1812.) 1914.

XIII. **Moór Elemér:** A Toldi-monda és német kapcsolatai. (Die [ungarische] Toldi-Sage und ihre Zusammenhänge mit der deutschen Sage.) 1914.

XIV. **Koszó János:** Fessler Ignác Aurél élete és szépirodalmi működése. (Ignaz Aurel Fesslers Leben und schöngeistiges Wirken.) 1915.

(Folytatása a boríték 4. oldalán. — Fortsetzung auf S. 4 des Umschlages.)

XV. **Mornau József:** A szeghegyi német [rajnai frank] nyelvjárás hangtana. (Lautlehre der deutschen [rheinfränkischen] Mundart von Szeghegy [Kom. Bács].) 1915.

XVI. **Hollaender Rózsi:** Déry Julianna (1864—1899) élete és költészete. (Julianne Déry's Leben und Dichten, 1864—1899.) 1915.

XVII. **Zuber Marianne:** A hazai németnyelvű folyóiratok története 1810-ig. (Geschichte der ungarländischen deutschen Zeitschriften bis 1810.) 1915.

XVIII. **Happ József:** Béb község német [középbajor] nyelvjárásának hangtana. (Lautlehre der deutschen [südbayrischen] Mundart der Gemeinde Béb [Kom. Veszprém].) 1915.

XIX. **Dr. Weber Arthur:** A szepesi nyelvjárástanulmányozás története. (Geschichte der Zipser Dialektforschung.) 1916.

XX. **Váradi Imre:** Gellert hazánkban. (Gellert in Ungarn.) 1917.

XXI. **Pausz Gabriella:** Nemes Artner Mária Terézia (1772—1829) és írói köre. (Marie Therese von Artner [1772—1829] und ihr literarischer Kreis.) 1917.

XXII. **Szilasi Klára:** Stöckel Lénárd Zsuzsanna-drámája és a bártfai német iskolai színház a XVI. században. (Leonhard Stöckels Susanna-Drama und das deutsche Schuldrama in Bartfeld [in Ungarn] im XVI. Jahrhundert.) 1918.

XXIII. **Pukánszky Béla:** Herder hazánkban. I. Herder és a népies irány. (Herder in Ungarn. I. Herder und die volkskundliche Richtung.) 1918.

XXIV. **Szepessy Ilona:** Grubenfelsi Gruber Károly Antal hazai német író élete és irodalmi működése. (Leben und literarisches Wirken des deutsch-ungarischen Schriftstellers Karl Anton Gruber von Grubenfels.) 1919.

XXV. **Schmiedt Gizella:** Szepesi német népdalok és népies énekek. (Zipser deutsche Volkslieder und volkstümliche Lieder.) Forradalmi zavarok következtében csak néhány példányban jelent meg és elfogyott. (Wegen Revolutionswirren nur in wenigen Exemplaren erschienen und vergriffen.) 1918.

XXVI. **Nagy Anna:** Heine balladaköltészete és hatása a magyar balladára. (Heines Balladendichtung und sein Einfluss auf die ungarische Ballade.) 1919.

XXVII. **Gerő Zsófia:** Hartmann Móric mint politikai költő, különös tekintettel a magyarsághoz való viszonyára. (Moritz Hartmann als politischer Dichter und sein Verhältnis zum Ungartum.) 1919.

XXVIII. **Csallner Frigyes:** Az analogikus vonások Jörg Wickram regénymotivumaiban. (Die analogen Züge in den Romanmotiven J. W.-s.) 1919.

Megrendelhetők: PFEIFER FERDINÁND-féle könyvkereskedésben (Zeidler Testvérek) Budapest, IV. ker., Kossuth Lajos-utca.

Zu beziehen durch die *Ferdinand Pfeifersche* Buchhandlung (Gebr. Zeidler) Budapest, IV., Kossuth Lajos-Gasse.